

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
Εργαστήριο Γενικής Πειραματικής Ψυχολογίας
Δ/ντής: Ν. Γ. Παπαδόπουλος, Αν. Καθηγητής

**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ:
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΔΕΙΓΜΑ ΜΑΘΗΤΩΝ 14-18 ΕΤΩΝ**

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΤΗΣ
ΑΓΝΗΣ ΒΙΚΗ**

Επόπτης Καθ.: Ν. Γ. Παπαδόπουλος, Αναπλ. Καθηγητής
1^ο μέλος εισηγ. επιτροπής: Α. Κυπριωτάκης, Καθηγητής
2^ο μέλος εισηγ. επιτροπής: Α. Καστελλάκης, Επίκ. Καθηγητής

ΡΕΘΥΜΝΟ 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Περιεχόμενα	2-5
	Πρόλογος	6-7
1.	Εισαγωγή	
	Το θέμα της έρευνας. Βασικές έννοιες, θεωρίες και προβλήματα	
1.1.	Γενική θεώρηση και επιστημονικά πλαίσια της έρευνας	8-12
1.2.	Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως θεσμικό - πρακτικό πλαίσιο του θέματος	12-14
1.2.2.	Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός	14-16
1.3.	Η επαγγελματική συμβουλευτική (έννοια, ορισμός και αποστολή της)	17-18
1.4.	Βασικές έννοιες της έρευνας	
1.4.1.	Ο όρος «κίνητρο» γενικά	18-19
1.4.2.	Κίνητρα και επιλογή επαγγέλματος	19-21
1.4.3.	Η έννοια της «διαδικασίας»	21-22
1.4.4.	Η επιλογή επαγγέλματος ως μακροπρόθεσμη διαδικασία	23-24
1.4.5.	Έννοια και σημασία της «απόφασης»	24-26
1.5.	Στάδια επαγγελματικής απόφασης	26-27
1.6.	Μορφές και στρατηγικές λήψης απόφασης: Γενική και ειδική θεώρηση	27-29
1.7.	Η λήψη επαγγελματικής απόφασης ως πρόβλημα της εφηβικής ηλικίας - Βασικές επισημάνσεις	29-31
1.7.1.	Νεότερες ερευνητικές διαπιστώσεις και διαφοροποιήσεις. Σχετικές επισημάνσεις	32-33
1.8.	Σχετικές με το θέμα θεωρίες (επαγγελματικής επιλογής)	33-34
1.8.1	Η θεωρία του E. Ginzberg	34-35
1.8.2.	Η θεωρία του D. Super	35-37
1.8.3.	Η θεωρία των D. Tiedeman. και R. O' Hara	37-38
1.8.4.	Η θεωρία της A. Roe	38-39
1.8.5.	Η τυπολογική θεωρία του J. Holland	39-40
1.8.6.	Το μοντέλο δομής κοινωνικών παραγόντων του K. Roberts	41-42
1.9.	Η επαγγελματική επιλογή ως καίριο πρόβλημα και η πολλαπλότητα των παραγόντων σε αυτή. Συνοπτική θεώρηση	42-43
2.	Σχετικές με το θέμα έρευνες και πορίσματα/ Παράγοντες και κίνητρα στην επαγγελματική επιλογή	
2.1.	Παράγοντες του εκπαιδευτικού συστήματος	
2.1.1.	Εκπαιδευτικές διαδικασίες και επαγγελματικές επιλογές	44-46
2.1.2.	Τα εκπαιδευτικά - επαγγελματικά κριτήρια, οι μορφές συμπεριφοράς και η σημασία της επαγγελματικής απόφασης	46-48

2.1.3.	Η τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση. Οι μαθητές που επιλέγουν τα Τ.Ε.Λ. και οι λόγοι αυτής της επιλογής	48-51
2.2.	Παράγοντες της οικογένειας	
2.2.1.	Ο ρόλος της οικογένειας στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων	51-56
2.2.2.	Το επάγγελμα των γονέων και η επαγγελματική επιλογή των παιδιών	56-59
2.2.3.	Η εκπαίδευση και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων	60-62
2.2.4.	Το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας	62-66
2.2.5.	Το μέγεθος της οικογένειας και η σειρά γέννησης των παιδιών	66-68
2.3.	Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και κίνητρα στην επιλογή επαγγέλματος	
2.3.1.	Τόπος διαμονής	68-70
2.3.2.	Κοινωνικό γόητρο του επαγγέλματος	71-76
2.3.3.	Οι οικονομικές απολαβές ως παράγοντας – κίνητρο στην επιλογή επαγγέλματος	76-77
2.3.4.	Μέσα μαζικής ενημέρωσης και επάγγελμα με ζήτηση - Ρεύμα της εποχής (μόδα)	78-80
2.3.5.	Τομέας και γενικές συνθήκες εργασίας ως σχετικά κίνητρα	80-82
2.3.6.	Έξοδα και διάρκεια σπουδών ως κίνητρα επιλογής επαγγέλματος	82-83
2.3.7.	Ο ρόλος των συνομήλικων φίλων και το πρότυπο του δασκάλου	83-84
2.4.	Παράγοντες προσωπικότητας (Προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου σε σχέση με το επάγγελμα)	
2.4.1.	Η προσωπικότητα ως παράγοντας στην επαγγελματική επιλογή	84-87
2.4.2.	Νοητικές ικανότητες και σχολικές επιδόσεις ως σύνθετοι παράγοντες και κριτήρια – κίνητρα	88-90
2.4.3.	Κλίσεις και ιδιαίτερες ή ειδικές ικανότητες	91-92
2.4.4.	Ενδιαφέροντα	92-94
2.4.5.	Αυτοαντίληψη - Αυτοεκτίμηση ως παράγοντας επιλογής επαγγέλματος	94-96
2.4.6.	Η σωματική κατάσταση - σωματικά χαρακτηριστικά	96-97
2.4.7.	Η ηλικία ως παράγοντας επιλογής επαγγέλματος	97-99
2.4.8.	Το φύλο	99-104
3.	Η παρούσα έρευνα	
3.1.	Σημασία και σκοπός της παρούσας έρευνας	105-106
3.2.	Υποθέσεις της έρευνας και προβληματισμοί	106-107
4.	Μέθοδος και διεξαγωγή της έρευνας	

4.1.	Δείγμα και χαρακτηριστικά (ηλικία μαθητών, φύλο, βαθμός προηγούμενης τάξης, μορφωτικό επίπεδο γονέων, οικονομική κατάσταση οικογένειας, τόπος μόνιμης κατοικίας, επάγγελμα γονέων	108-113
4.2.	Μέσα συλλογής των δεδομένων	114-115
4.3.	Διαδικασία συλλογής δεδομένων	115-116
5.	Στατιστική επεξεργασία – Ευρήματα της έρευνας (αποτελέσματα από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου και των τεστ)	
5.1.	Ποιοτικός έλεγχος των δεδομένων	117
5.2.	Παρουσίαση των γενικών πορισμάτων στα επιμέρους θέματα και των αποτελεσμάτων των αναλύσεων (Σχέση ενδογενών - δημογραφικών και ενδογενών μεταβλητών μεταξύ τους)	117-229
5.3.	Ανάλυση συστάδων	230-231
5.3.1.	Τυπολογία – τάσεις ομαδοποίησης του δείγματος	231-245
5.4.	Μελέτη των δοκιμασιών επαγγελματικών ενδιαφερόντων (τεστ) AIST και UST κατά φύλο, ηλικία και κατεύθυνση λυκείου	246-249
6.	Συνολική θεώρηση και συζήτηση των πορισμάτων	
6.1	Παράγοντες επιλογής επαγγέλματος και συσχετίσεις	
6.1.1.	Η ηλικία ως παράγοντας και κριτήριο επιλογής επαγγέλματος	250-251
6.1.2.	Το επάγγελμα αρεσκείας: εξέλιξη και συσχετίσεις	251-252
6.2	Η οριστική επιλογή επαγγέλματος	252-253
6.2.1.	Επαγγέλματα οριστικής επιλογής, συσχετίσεις και παράγοντες	254-257
6.2.2.	Εκτίμηση των ικανοτήτων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής	258
6.2.3.	Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα	259
6.3.	Επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών γενικά	259-261
6.3.1.	Επιλογή επαγγέλματος και άλλες επαγγελματικές προτιμήσεις και συσχετίσεις	261-262
6.3.2.	Ιδιαίτερες προτιμήσεις – κριτήρια και επιλογή επαγγέλματος των μαθητών	262-263
6.3.3.	Επαγγελματικά κριτήρια, απόψεις και θέσεις των μαθητών	264-266
6.4.	Δυσχέρειες στην επιλογή επαγγέλματος και προοπτικές	
6.4.1.	Αιτίες διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος	267-268
6.4.2.	Μελλοντικό επάγγελμα και ανησυχίες των μαθητών	268-269
6.4.3.	Επιλογή επαγγέλματος και παράγοντες επηρεασμού της	269-270
6.5.	Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και αιτιολογήσεις απόρριψης	270-271
6.6.	Επαγγελματικά κριτήρια – παράγοντες και ομαδοποιήσεις των μαθητών του δείγματος	271-272
7.	Περίληψη - Ανακεφαλαίωση βασικών πορισμάτων	273-274
8.	Γενικά συμπεράσματα και αξιοποίηση των πορισμάτων	275-276

Βιβλιογραφία	277-307
Παράρτημα	308
-Ερωτηματολόγιο	309-316
-Τεστ Επαγγελματικών Ενδιαφερόντων AIST/UST	317-322
-Κατηγορίες επαγγελμάτων	323-332
-Κατηγορίες κατεύθυνσης επαγγελματικών ενδιαφερόντων με βάση το AIST/UST	333-334
-Κατάλογος των σχολείων της έρευνας κατά περιοχή	335-338
-Πίνακας «Λοιπών επαγγελμάτων» σε σχέση με την ερώτηση «Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;» (Ερώτ. 5)	339
-Πίνακας «Λοιπών επαγγελμάτων» σε σχέση με το επάγγελμα του πατέρα	340
-Πίνακες ανάλυσης διασποράς (Kruskal Wallis): Συγκρίσεις μέσων όρων κατά ζεύγη κατηγοριών	341-393

Πρόλογος

Η επιλογή επαγγέλματος είναι ένα γεγονός ζωτικής σημασίας για το άτομο και προϋποθέτει την έγκαιρη και υπεύθυνη προετοιμασία εκ μέρους του για τη λήψη μιας αντίστοιχης απόφασης. Αυτή δεν περιορίζεται χρονικά σε μια ορισμένη περίοδο της ζωής και συγκεκριμένα στην εφηβεία όπως, συνήθως, νομίζεται. Αντίθετα, αποτελεί την κατάληξη μιας ολόκληρης σειράς σταδιακών αποφάσεων που λαμβάνονται σε διάφορες περιόδους της ζωής του ατόμου τόσο πριν όσο και μετά την εφηβεία.

Ο Miller, άγγλος ειδικός, αναφέρει: «ίσως τίποτε άλλο δεν είναι τόσο ουσιαστικό για την ανθρώπινη ύπαρξη όσο η επιλογή του επαγγέλματος, στο οποίο θα επενδύσει ο νέος ή η νέα».

Στόχος της έρευνάς μας ήταν να διερευνηθεί η διαδικασία της απόφασης για επαγγελματική κατεύθυνση και σταδιοδρομία των μαθητών. Στο στόχο αυτό χρειαζόταν να επισημανθεί ο χρόνος της πρώτης ασχολίας ή του πρώτου προβληματισμού του μαθητή πάνω στο θέμα της επιλογής επαγγέλματος και σύγχρονα οι δυσκολίες του στην απόφαση και οι τυχόν αλλαγές επαγγελματικών προτιμήσεων και τα κίνητρα αυτών των προτιμήσεων και αλλαγών. Για την πραγματοποίηση του στόχου χρησιμοποιήθηκε βασικά ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε ειδικά για το σκοπό αυτό, έπειτα από έρευνα της αντίστοιχης προς το θέμα βιβλιογραφίας και με τη διεξαγωγή δοκιμαστικών συνεντεύξεων.

Από τα ευρήματα της έρευνας ορισμένα συμπίπτουν αρκετά με προηγούμενες παρόμοιες, άλλα συμπίπτουν εν μέρει και άλλα, τέλος, είναι πρωτότυπα και ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτα, όπως αυτό φαίνεται τόσο στην παρουσίαση όσο και στη συζήτηση των πορισμάτων.

Η σημασία της παρούσας μελέτης είναι φανερή, αν λάβει κανείς υπόψη ότι, ενώ πρόκειται για ένα πάντοτε επίκαιρο θέμα, είναι μάλλον ελάχιστες οι εμπειρικές έρευνες αυτού ακριβώς του είδους στη χώρα μας. Οι έρευνες αυτές είναι ένας πολύ κατάλληλος τρόπος για να γνωρίσουμε τις κυρίαρχες τάσεις, τα κριτήρια και τις εκάστοτε δυσκολίες επιλογής ενός επαγγέλματος, αλλά και τις διαφοροποιήσεις που είναι δυνατόν να λαμβάνουν χώρα, κάθε τόσο, με τα νέα επαγγέλματα και τις ποικίλες ασχολίες του σύγχρονου ανθρώπου ή με τον κορεσμό άλλων επαγγελμάτων. Έτσι οι διαπιστώσεις της έρευνάς μας θα συμβάλουν στην επισήμανση προβλημάτων που αφορούν τη λήψη επαγγελματικής απόφασης, τις νέες τάσεις αλλά και τα κριτήρια που έχουν κυριαρχήσει ή τείνουν να κυριαρχήσουν στη λήψη επαγγελματικής απόφασης των μαθητών σε σχέση με παλαιότερα χρόνια.

Η μελέτη αυτή αποτελείται από δύο βασικά μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει, εκτός από την εισαγωγή, μια σύντομη ανασκόπηση των πορισμάτων επιλεγμένης θεωρητικής αλλά και εμπειρικής βιβλιογραφίας, ελληνικής και ξενόγλωσσης, άμεσα ή έμμεσα σχετικής με το θέμα μας. Αυτό κρίθηκε απαραίτητο, προκειμένου να παρουσιαστούν τα σχετικά επιμέρους θέματα που αφορούν τη λήψη επαγγελματικής απόφασης των νέων παλαιότερα και πρόσφατα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τον προγραμματισμό της έρευνας, τη διερεύνηση των κινήτρων επαγγελματικής απόφασης των εφήβων μαθητών, την ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων που προέκυψαν απ' αυτήν, καθώς και την παρουσίαση και συζήτηση των βασικότερων συμπερασμάτων της έρευνας.

Στο τέλος (παράρτημα) περιλαμβάνεται αυτούσιο το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα και δύο δοκιμασίες (τεστ) που χρησιμοποιήθηκαν επικουρικά στη διερεύνηση του θέματος.

Η μελέτη αυτή εκπονήθηκε στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, με την εποπτεία του Αν. Καθηγητή κ. Ν. Γ. Παπαδόπουλου.

Στο σημείο αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω όλους όσους βοήθησαν στην ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας:

Στην πρώτη θέση έρχεται ο δάσκαλός μου Αναπλ. Καθηγητής της Γενικής Πειραματικής Ψυχολογίας, του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, κ. Ν. Γ. Παπαδόπουλος, που θυσιάζοντας πρόθυμα ένα μεγάλο μέρος από τον πολύτιμο χρόνο του, με τις πολλαπλές και συνεχείς υποδείξεις του με καθοδήγησε από το ξεκίνημα της ερευνητικής διαδικασίας ως την τελική παρουσίαση αυτής της μελέτης.

Τον Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτ. Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, κ. Α. Κυπριωτάκη, μέλος της Εισηγητικής Επιτροπής, για τις πολύτιμες υποδείξεις του στη βελτίωση της εργασίας.

Τον Επίκ. Καθηγητή του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, κ. Α. Καστελλάκη, μέλος της Εισηγητικής Επιτροπής, που πολύ πρόθυμα είδε το κείμενο της εργασίας αυτής στην τελική της σχεδόν φάση και έκανε ορισμένες εποικοδομητικές όχι μόνο τεχνικής φύσης, αλλά και ουσιαστικές παρατηρήσεις.

Τον άλλοτε Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Ψυχολογίας και τώρα Αν. Καθηγητή του τμήματος της Προσχολικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Μ. Πουρκό για ορισμένες υποδείξεις του, που βοήθησαν στη συνολική παρουσίαση της εργασίας μου.

Τους Διευθυντές των Γυμνασίων και Λυκείων που συμπεριλαμβάνονταν στο δείγμα της έρευνας για την πρόθυμη εξυπηρέτησή τους.

Τους μαθητές και τις μαθήτριες των παραπάνω σχολείων για την πράγματι πρόθυμη συμμετοχή τους στην έρευνα αυτή.

Ευχαριστίες εκφράζονται, τέλος στον κ. Βασίλη Γιαλαμά, που ανέλαβε τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της έρευνας. Βασικές έννοιες, θεωρίες και προβλήματα

1.1. Γενική θεώρηση και επιστημονικά πλαίσια της έρευνας

Το θέμα μας «*διαδικασία και κίνητρα επαγγελματικής απόφασης στους μαθητές 14-18 ετών*» αφορά βασικά και καταρχήν τον κλάδο της Γενικής Ψυχολογίας αλλά έχει σχέση και με άλλους κλάδους, όπως την Ψυχολογία της Εργασίας, την Ψυχολογία της Νοημοσύνης, τη Διαγνωστική και Εξελικτική Ψυχολογία (πβ. Κυπριωτάκης / Παπαγεωργίου 1999), όπως επίσης και με άλλες επιστήμες και κυρίως την Παιδαγωγική και την Κοινωνιολογία. Η εξέτασή του θα γίνει κυρίως από την πλευρά της Ψυχολογίας, αφού η διαδικασία και τα κίνητρα αλλά και η απόφαση στην επαγγελματική επιλογή είναι επιμέρους θέματα που εξετάζει η Ψυχολογία και κυρίως ο κλάδος της Γενικής Ψυχολογίας.

Η επιλογή επαγγέλματος αναφέρεται στην προτίμηση ενός, μεταξύ πολλών επαγγελμάτων, που ταιριάζει περισσότερο στις ικανότητες και κλίσεις του ατόμου. Η επιλογή αυτή είναι μια από τις σπουδαιότερες αλλά και πιο δύσκολες αποφάσεις της ζωής του ατόμου και επηρεάζει καθοριστικά όλη τη μετέπειτα ζωή του. Η αδυναμία να δημιουργήσει κανείς επαγγελματική ταυτότητα είναι, ίσως, ένα από τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι. Η βασική διαδικασία στην επιλογή επαγγέλματος συνίσταται στην ανάπτυξη και τη συνειδητοποίηση μιας «εικόνας του επαγγελματικού εαυτού». Αυτή η εικόνα βρίσκεται σε συμφωνία με άλλες «εικόνες του εαυτού» που σχηματίζουν τα άτομα για τον εαυτό τους. Οι νέοι χρειάζεται να ερευνήσουν τις δυνατότητες επιλογής, παίρνοντας πληροφορίες για το επάγγελμα που προτιμούν, ή χρησιμοποιώντας κατά τη διάρκεια της μορφοποίησης της «εικόνας του επαγγελματικού εαυτού» τη φαντασία τους (π.χ. προβάλλοντας τον εαυτό τους στο ρόλο του επαγγέλματος του γιατρού). Αυτή η διεργασία δεν μπορεί παρά να έχει ρεαλιστική βάση και να βρίσκεται σε συμφωνία με τις ικανότητες του καθενός (Herbert 1994, 157).

Το θέμα της επαγγελματικής επιλογής είναι ζωτικής σημασίας και είναι κατά συνέπεια πάντα επίκαιρο. Ιδιαίτερη επικαιρότητα έχει αποκτήσει τελευταία το θέμα αυτό στη χώρα μας, καθώς μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί και πολιτεία γενικά προβληματίζονται πάνω σ' αυτό και καταβάλλεται απ' όλους τους παράγοντες αυτούς, προσπάθεια να αντιμετωπιστεί όσο γίνεται με επιτυχία, δεδομένης μάλιστα της ανεργίας και του κορεσμού όλων σχεδόν των επαγγελμάτων. Η έννοια του επαγγέλματος βρίσκεται σε άμεση σχέση με την εργασία «ως βασική προϋπόθεση της ανθρώπινης ύπαρξης και εξέλιξης» (Παπαϊωάννου 1989, 177), δηλαδή την καταβολή προσπάθειας ή δυνάμεων και κόπου με σκοπό την «παραγωγή των μέσων» και την εξασφάλιση των συνθηκών διαβίωσης του ανθρώπου.

Οι συνθήκες εργασίας και συγκεκριμένα ο τόπος και το είδος της εργασίας, για να αναφερθούμε σε δυο χαρακτηριστικές πτυχές των σχετικών προβλημάτων, φαίνεται να αποτελούν πρόβλημα γενικότερο, αλλά και πρόβλημα που μπορεί να επηρεάζει σε κάποιο βαθμό την επαγγελματική επιλογή και απόφαση. Ο τόπος εργασίας θεωρείται ως «εχθρικός χώρος» και η χειρωνακτική εργασία ως κατώτερη μορφή εργασίας ή «ως

εργασία των δούλων και βαρβάρων» από την αρχαία εποχή (Νικολαΐδου 1993, 302). Οι παραπάνω απόψεις δικαιολογούνται, όταν λάβει κανείς υπόψη κριτικές θέσεις, όπως: «Ο άνθρωπος σήμερα μέσα από τον τρόπο οργάνωσης των συνθηκών εργασίας - και παρά την πολύπλοκη τεχνογνωσία που διαθέτει - μοιάζει να έχει μετατραπεί αυτός σε μέσο και η εργασία σε σκοπό. Έτσι, συχνά, μέσω της εργασίας και των θυσιών που γίνονται εν ονόματί της, φαίνονται να καθαγιάζονται οι πράξεις των ανθρώπων. Με τη βιομηχανική επανάσταση η ποιοτική μεταβολή που συντελείται στη δομή της παραγωγικής δραστηριότητας (από την ατομική στη μαζική απασχόληση) οδηγεί τις εργατικές μάζες στις υπόγειες γαλαρίες των μεταλλείων ή στους χώρους των εργοστασίων. Οι χώροι αυτοί από τη φύση τους είναι εχθρικοί προς τον άνθρωπο» (Νικολαΐδου 1993, 303). Με άλλα λόγια δε ζούμε μέσα σε πλαίσια φυσιολογικά αλλά μέσα σε πλαίσια όπου υπάρχει «μόλυνση του περιβάλλοντος» και «παγίδευση της ύπαρξης και της υποκειμενικότητάς μας» (Πουρκός 1997α, 291-292).

Το πρόβλημα της επιλογής επαγγέλματος απασχόλησε όλες τις κοινωνίες σε όλες τις εποχές, με τη μια ή την άλλη μορφή, και με διαφορετική κάθε φορά ένταση. Σχετική προβληματική συναντούμε στους σοφιστές, στον Πλάτωνα (427-347 π.χ.), στους Πατέρες της Εκκλησίας, στους Γάλλους διανοητές, όπως ο Pascal (1623-1662), ο Rousseau (1712-1778) αλλά και σε άλλους. Η Γαλλική Επανάσταση, ανοίγοντας το δρόμο για την ελεύθερη πρόσβαση σ' όλα τα επαγγέλματα, σήμανε μια νέα εποχή στην εξέλιξη του επαγγελματικού προσανατολισμού. Αυτή η νέα εποχή συμπίπτει με τη βιομηχανική επανάσταση που στηρίζεται πάνω σε μια νοοτροπία, η οποία καταξιώνει με τη σειρά της την οικονομική αποτελεσματικότητα. Η αρχή «ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση» επιβάλλεται σαν το κυρίαρχο αίτημα στα πλαίσια των επαγγελματικών σχέσεων. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός αποτέλεσε μάλιστα αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης της ψυχολογίας από τις αρχές του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού (Ιντζεσίλογλου 1992).

Η διαδικασία επαγγελματικής επιλογής, είναι μια διαδικασία διαμήκης, όπως επισημαίνεται και παρακάτω, είναι δηλαδή μια συνεχής προσπάθεια, η οποία αρχίζει πολύ νωρίς στη ζωή του ατόμου και δεν τελειώνει παρά μόνο, όταν το άτομο αποσυρθεί από κάθε ενεργό δραστηριότητα, όχι μόνο επαγγελματική αλλά και γενικότερα κοινωνική. Πόσο νωρίς πρέπει να αρχίζει και πόσο αργά να τελειώνει, είναι κάτι που δεν μπορεί να καθοριστεί σε γενική βάση, αλλά σε ατομική, με γνώμονα δηλαδή τις ατομικές διαφορές ως προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα κ.λπ. Η επαγγελματική διαδικασία στη σημερινή εποχή, ιδιαίτερα, και ίσως ακόμη περισσότερο στο μέλλον, γίνεται πολύπλοκη με την αλλαγή επαγγέλματος δύο ή περισσότερες φορές κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του ατόμου. Πρόκειται για αλλαγή που ορισμένοι τη θεωρούν μάλιστα αναπόφευκτη (Tolbert 1978).

Τα παραπάνω παίρνουν μια ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη διάσταση, αν ληφθεί υπόψη ότι, στην εποχή μας τα επαγγέλματα υφίστανται ραγδαίες δυναμικές αλλοιώσεις και ανακατατάξεις, τόσο στη σύνθεσή τους (εμφάνιση καινούργιων επαγγελμάτων, εξαφάνιση άλλων), όσο και στη δομή τους (νέες μεθοδοι εκπαίδευσης, νέες μέθοδοι εργασίας, τεχνολογική εξέλιξη κ.λπ.). Μέσα σ' αυτόν τον μεταβαλλόμενο κόσμο των επαγγελμάτων και των ευκαιριών εκπαίδευσης οι έφηβοι αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα και διλήμματα, όταν έρθει η στιγμή να κάνουν τις επιλογές τους και να πάρουν αποφάσεις. Στην πολυπλοκότητα της σύγχρονης ζωής με τη χρήση της τεχνολογίας αναφέρεται με τα εξής χαρακτηριστικά λόγια ο K. Gergen: «Όσο η τεχνολογία επεκτείνει τις δυνατότητες του ανθρώπου, τόσο περισσότερο αυτός την χρησιμοποιεί για την αυτό-έκφρασή του. Όσο, όμως, περισσότερο χρησιμοποιείται η

τεχνολογία, τόσο περισσότερα προσθέτει στο ρεπερτόριο των δυνατοτήτων». Οι σκέψεις του, μάλιστα, αυτές τον οδηγούν να μιλάει για κατάσταση πολυφρένειας σαν μια «μορφή ασθένειας» που χαρακτηρίζεται από «πνεύμα επεκτατικότητας και περιπέτειας», όπως σημειώνει ο ίδιος (1997, 149), για να συνεχίσει σε άλλη συνάφεια και συγκεκριμένα στον «επαγγελματικό κόσμο» και στο «πεδίο των επιχειρηματικών ευκαιριών» με κάποια γενικευμένη απαισιοδοξία και με τη συμβολική φράση: «Η καθημερινή ζωή έχει μετατραπεί σε θάλασσα απαιτήσεων και δε φαίνεται πουθενά στεριά» (1997, 152).

Είναι γνωστό ότι η λήψη απόφασης αποτελεί έναν από τους τέσσερις (4) διεθνώς καθιερωμένους στόχους του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού παράλληλα προς την αυτογνωσία, την πληροφόρηση και την μετάβαση-ένταξη του ατόμου στην κοινωνία. Αναφέρεται στην εξελικτική διαδικασία του μαθητή και συγκεκριμένα στο να παίρνει αποφάσεις που αφορούν την επαγγελματική του σταδιοδρομία (αλλά και την ίδια του τη ζωή), κατά τρόπο ώριμο και γι' αυτόν ικανοποιητικό (Γαλανουδάκη, κ. ά. 1993).

Η λήψη απόφασης είναι βέβαια μια επιμέρους διαδικασία πολλών άλλων σχετικών διαδικασιών που προηγούνται. Το πρόβλημα παρουσιάζεται με τη μορφή της ερώτησης από τον ίδιο το μαθητή στον εαυτό του και αυτή είναι: «Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσω;». Σ' αυτό το ερώτημα επιδιώκεται πάντοτε να δοθεί μια απάντηση, όχι μόνο από το ίδιο το άτομο αλλά και από υπεύθυνους παράγοντες. Με άλλα λόγια, πολλοί ήταν εκείνοι που προσπαθούσαν να βρουν το κατάλληλο επάγγελμα για κάθε άτομο. Ο Parsons το 1909, συνέβαλε σ' αυτό σημαντικά, προσφέροντας ένα πρότυπο (μοντέλο) το οποίο υποστήριζε ότι σε κάθε σωστή επαγγελματική απόφαση συμβάλλουν τρεις παράγοντες: 1) Η αυτογνωσία, δηλαδή η γνώση των ικανοτήτων, των ενδιαφερόντων, των προσδοκιών και γενικά των δυνατοτήτων του ατόμου. 2) Η γνώση των απαιτήσεων κάθε επαγγέλματος, δηλαδή των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων κάθε επαγγέλματος και 3) η συσχέτιση και συνεκτίμηση των δύο αυτών παραγόντων. Ανεξάρτητα από το κατά πόσο η επιλογή επαγγέλματος είναι στιγμιαία ή μακρόχρονη διαδικασία η επιλογή ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος ήταν πάντοτε ένα όχι εύκολο στη λύση του πρόβλημα (πβ. Τζέπογλου 1996).

Η επαγγελματική απόφαση ήταν και παραμένει ιδιαίτερα σημαντική, καθώς είναι ένα από τα κρίσιμα προβλήματα που σήμερα απασχολεί όχι μόνο τους νέους και το οικογενειακό τους περιβάλλον αλλά και την κοινωνία μας πολύ περισσότερο από ό,τι παλαιότερα. Πρόκειται για ένα από τα πιο κρίσιμα θέματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι, γιατί ιδιαίτερα στη χώρα μας η εξεύρεση εργασίας και η ενδεχόμενη, στη συνέχεια, αλλαγή επαγγέλματος είναι μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Η επαγγελματική επιλογή όμως προσκρούει σε δυσκολίες που οφείλονται σε διάφορους λόγους, όπως:

- Στη γενική διάρθρωση και οργάνωση της παιδείας μας. Παρόλο που οι διάφοροι τύποι εκπαίδευσης προετοιμάζουν και οδηγούν τους μαθητές σε διάφορες κατηγορίες επαγγελμάτων, η παιδεία μας, γενικά, ευνοεί ακόμη και σήμερα την προώθηση των νέων στο μονόδρομο που οδηγεί στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- Στην παιδαγωγική δομή του εκπαιδευτικού συστήματος. Μέχρι σήμερα η αγωγή στα πλαίσια του εκπαιδευτικού μας συστήματος δεν προσφέρει δυνατότητες για επιτυχή σχολική ή παιδαγωγική διάγνωση και εκτίμηση των νοητικών ικανοτήτων, δεξιοτήτων, κλίσεων και ενδιαφερόντων των εφήβων, ώστε να οδηγούνται στο σωστό επαγγελματικό δρόμο (Κασσωτάκης 1990). Διατυπώνεται, μάλιστα, η άποψη ότι η κοινωνική λειτουργία του εκπαιδευτικού - σχολικού συστήματος είναι κυρίως επιλεκτική: προσπαθεί να παραχωρήσει μια πολιτισμένη θεμελίωση στην κοινωνική

ανισότητα. Στην πραγματικότητα το σχολικό σύστημα δε διαλέγει τους περισσότερο προικισμένους αλλά τους πιο φιλόδοξους, εκείνους που «δέχονται τον πειθαρχικό και ιεραρχικό χαρακτήρα ενός σχολείου, όπου οι εκπαιδευτικές σχέσεις αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις της παραγωγής και τείνουν να τις αναπαραγάγουν» (Παπαϊωάννου 1989, 183).

- Το ελληνικό οικονομικό επαγγελματικό σύστημα δεν ενθαρρύνει εκπαιδευτικές επαγγελματικές επιλογές με κύριο προσανατολισμό την «αγορά εργασίας». Το ελληνικό σχολείο, γενικά, είναι κλειστό προς την ευρύτερη κοινωνία με αποτέλεσμα να μην προσφέρονται στους νέους επαρκείς γνώσεις σχετικές με τους κοινωνικούς παράγοντες ενός επαγγέλματος. Δηλαδή, με το πώς ένα επάγγελμα μπορεί να επηρεάσει τον εσωτερικό τους κόσμο, τον τρόπο της ζωής τους και τις σχέσεις τους με το περιβάλλον, αλλά και με τις επιδράσεις που οι κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές αλλαγές μπορεί να έχουν στην επαγγελματική τους ζωή. Είναι άλλωστε γνωστό ότι, πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι δεν είναι μόνο κοινωνικά αλλά και ψυχολογικά. Ακόμα και όταν ο μαθητής έχει άριστη βαθμολογία ή και μεγάλη εμπιστοσύνη στις δυνατότητές του, η αγορά εργασίας συνεχίζει να αποτελεί γι' αυτόν ένα άγνωστο και ενδεχομένως απειλητικό περιβάλλον. Οι περισσότεροι μαθητές είναι ενημερωμένοι για ένα μικρό αριθμό επαγγελμάτων. Χάρη στα Μ.Μ.Ε μπορεί να γνωρίζουν και ένα πρόσθετο αριθμό επαγγελμάτων, τα οποία συχνά παρουσιάζονται με στερεότυπο τρόπο, π.χ. «ανδρικά», «γυναικεία», «υψηλού ή χαμηλού κύρους» κ.λπ. Ακόμη, συμβαίνει, για διαφόρους λόγους, μερικά επαγγέλματα να είναι στους μαθητές πιο προσφιλή από άλλα ή κάποια άλλα να είναι γι' αυτούς κατά κάποιο τρόπο «απαγορευμένα» ή δυσπρόσιτα (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1995).

Στο σημείο αυτό και προκειμένου να φανεί η βαθύτερη σημασία του θέματος αξίζει να γίνει αναφορά στο θέμα των «πιθανών εαυτών», σύμφωνα με τους ψυχολόγους H. Markus και P. Nurius, που αναφέρονται στις πολλαπλές αντιλήψεις τις οποίες τρέφουν ενδόμυχα οι άνθρωποι για ό,τι θα μπορούσαν να γίνουν ή φοβούνται να γίνουν. Σε κάθε περίπτωση, αυτοί οι «πιθανοί εαυτοί» λειτουργούν σαν προσωπικά υποκατάστατα άλλων στους οποίους κανείς έχει εκτεθεί - είτε άμεσα είτε μέσω των Μ.Μ.Ε. (βλ. K. Gergen 1997, 147).

Ένα άλλο σχετικό και σημαντικό πρόβλημα της εποχής μας είναι αυτό της ανεργίας που, όπως φαίνεται, όχι μόνο δεν υποχωρεί, αλλά αντίθετα παρουσιάζει ανοδική πορεία. Σήμερα η ανεργία έχει επισκιάσει το πρόβλημα της επιλογής του κατάλληλου επαγγέλματος. Το πρόβλημα σήμερα δεν είναι πια η εξεύρεση της κατάλληλης εργασίας, αλλά η εξεύρεση μιας οποιασδήποτε εργασίας. Η αύξηση της ανεργίας και της ετεροαπάσχολησης, η μεγάλη καθυστέρηση στην έναρξη της απασχόλησης των νέων και η έλλειψη πληροφόρησης τόσο για την αγορά εργασίας όσο και για τον εαυτό (με την έννοια του τι μας αρέσει, τι μπορούμε να κάνουμε, τι είδους εκπαίδευση χρειαζόμαστε και πώς θα οδηγηθούμε στη σωστή για τον εαυτό απόφαση), δημιουργούν έντονο το κλίμα της απογοήτευσης (Κάντας 1986). Ένα από τα προβλήματα του εφήβου, θα μπορούσε να θεωρηθεί και το γεγονός ότι η ανεργία παρατείνει την παραμονή του στο πατρικό σπίτι και την εξαρτησή του απ' αυτό και εμποδίζει αυτό που ο Erikson ονομάζει «moratorium», δηλαδή, την καθοριστική στιγμή για τη διαμόρφωση μιας ισχυρής ταυτότητας (Herbert 1994, 169).

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η αμφισβήτηση της δυνατότητας για ελεύθερη επιλογή, καθώς τα επαγγέλματα γίνονται ολοένα και πιο δυσεύρετα. Πολλοί συμβιβάζονται με επαγγέλματα για τα οποία έχουν πολλά προσόντα ή με επαγγέλματα που δεν έχουν καμιά σχέση με τα προσόντα τους και την εκπαίδευσή τους και πιθανόν με τις αρχικές τους επιλογές (Κάντας 1986).

Αξίζει να αναφερθεί εδώ η διαπίστωση ότι μόλις το ένα τρίτο των μαθητών επιλέγει να ακολουθήσει σπουδές που μπορούν να οδηγήσουν στην άσκηση του επιθυμητού επαγγέλματος. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η συντριπτική πλειοψηφία συγκεκριμενοποιεί τις εκπαιδευτικές της επιλογές, κυρίως βάσει της προοπτικής για επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση που διαγράφεται στο συγκεκριμένο χώρο – χρόνο (Βιτσιλάκη – Σορωνιάτη 1995).

Ο Βακαλιός (1994, 126) αναφέρει ότι στην εποχή μας και οι «απόφοιτοι πανεπιστημίων, ακόμα και οι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων, έχουν μπει στο παιχνίδι του εξοντωτικού ανταγωνισμού που διεξάγεται στην αγορά εργασίας». Σε χειρότερη μοίρα, βέβαια, βρίσκονται οι έφηβοι με γνώσεις λυκείου, οι οποίοι δε ζητούνται από την αγορά και γι' αυτό δεν έχουν κανένα κοινωνικό κύρος. Και αυτοί κινδυνεύουν να μείνουν άνεργοι σε μεγαλύτερα ποσοστά, αν δεν μάθουν ένα επάγγελμα το οποίο έχει ζήτηση στην αγορά εργασίας, ανεξάρτητα από τα όνειρα και τις επιθυμίες τους, ειδικά εκείνοι που δεν πρόκειται να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στην παρούσα έρευνα δεν πρόκειται να ασχοληθούμε με όλα αυτά τα προβλήματα, ούτε άλλωστε κάτι τέτοιο θα ήταν δυνατό και σκόπιμο. Θα περιοριστούμε στον προσδιορισμό του ρόλου που διαδραματίζουν οι διάφοροι παράγοντες στη διαμόρφωση των επαγγελματικών προτιμήσεων των εφήβων και συγχρόνως στον ακριβέστερο, κατά το δυνατό, καθορισμό της πορείας της διαδικασίας και την επισήμανση των κινήτρων των σύγχρονων νέων στην επαγγελματική επιλογή – απόφαση. Αυτό θα γίνει με βάση την ανίχνευση των επαγγελματικών σκέψεων, των προσανατολισμών αλλά και προβληματισμών συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού, μαθητών γυμνασίου και λυκείου.

1.2. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως θεσμικό - πρακτικό πλαίσιο του θέματος

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως θεσμός άρχισε να διαμορφώνεται στα μέσα περίπου του 19ου αιώνα όταν εκδόθηκε στη Γαλλία το βιβλίο «*Οδηγός για την εκλογή μιας καταστάσεως*». Στο βιβλίο αυτό επιχειρούνταν μια ανάλυση των επαγγελμάτων καθώς και των απαραίτητων ικανοτήτων για την άσκησή τους. Πέρασε αρκετός καιρός για να εφαρμοστεί στην πράξη (αρχές του 20ού αιώνα) και να αναπτυχθεί με γρήγορο ρυθμό χάρη στην άνοδο της εργατικής τάξης και της βιομηχανικής ανάπτυξης (Κωστάκος 1983).

Οι ρίζες του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι πιο παλιές. Υπάρχουν μαρτυρίες (Bogow 1964) ότι στην αρχαία Αίγυπτο, την αρχαία Ελλάδα, την αρχαία Ρώμη κ.λπ. η κοινωνία ενδιαφερόταν για θέματα που σήμερα emπίπτουν στο γνωστικό αντικείμενο, αλλά και στα ενδιαφέροντα του επαγγελματικού προσανατολισμού. Ο Πλάτων, μάλιστα, στην «Πολιτεία» του είχε αναπτύξει μια ολοκληρωμένη πρόταση για την αξιοποίηση των πολιτών, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

Στην Ευρώπη οι χώρες που εμφανίζονται να προηγούνται στη διαμόρφωση διαδικασιών αρχικά, και υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού αργότερα, είναι η Γαλλία, το Βέλγιο, η Σουηδία, η Αγγλία κ.λπ. (Sinoir 1964).

Στη Γαλλία δημοσιεύτηκε στις 25 Ιουλίου 1919 ο νόμος του «Astier» που προέβλεπε την όλη οργάνωση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Παράλληλα το 1928 ιδρύεται στο Παρίσι το Εθνικό Ινστιτούτο Επαγγελματικού Προσανατολισμού (INOP) με κύριο στόχο την εκπαίδευση συμβούλων Ε.Π.

Στην Αγγλία και κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα λειτουργεί ένα κρατικό σύστημα επαγγελματικού προσανατολισμού νέων, που οι ευθύνες εφαρμογής του κατανέμονται μεταξύ των σχολικών αρχών και της υπηρεσίας εξειδίκευσης και απασχόλησης του εργατικού δυναμικού.

Μεγάλη έκταση πήρε ο επαγγελματικός προσανατολισμός στις Η.Π.Α. Από τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα εμφανίζονται οργανωμένες διαδικασίες και τεχνικές παροχής βοήθειας στο άτομο, μέσω των διατάξεων που θεσπίστηκαν στις περισσότερες Πολιτείες με την καθιέρωση θέσεων κρατικών επιθεωρητών επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής ενημέρωσης (Williamson 1965).

Όσον αφορά τη χώρα μας, ο επαγγελματικός προσανατολισμός εφαρμόζεται οργανωμένα από τις αρχές του 1950. Βάσει των διατάξεων της Διεθνούς Συστάσεως (αριθμός 87) «Περί Επαγγελματικού Προσανατολισμού», αποφασίστηκε το 1953 η εφαρμογή του θεσμού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της τότε παρατηρούμενης έντονης αστικοποίησης αλλά και για να καλυφθούν οι ανάγκες σε έμπυχο υλικό της αναπτυσσόμενης βιομηχανίας. Παράλληλα το υπουργείο Παιδείας ίδρυσε ένα πρότυπο κέντρο Ε.Π. και καθιέρωσε την πρακτική άσκηση του διδακτικού προσωπικού στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης σε θέματα Ε.Π. Το 1976 καθιερώθηκε ο θεσμός του Σ.Ε.Π. στην πρώτη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα γυμνάσια. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε μέχρι το σχολικό έτος 1981-1982, οπότε συναντάμε το θεσμό του συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού σε λίγα γυμνάσια και μόνο στη γ' τάξη. Για την εφαρμογή του Ε.Π. εκτός σχολείου, αρμόδιος φορέας είναι ο Ο.Α.Ε.Δ., ο οποίος με ειδικό πρόγραμμα έχει εκπαιδεύσει δικούς του λειτουργούς που φέρουν τον τίτλο «σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού». Για πρώτη φορά τη σχολική χρονιά 1983-1984, ο θεσμός του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού εφαρμόζεται και στα λύκεια (Ιντζεσίλογλου 1992, Μακρή 1994).

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι μια από τις ειδικές διαστάσεις του γενικού θεσμού «συμβουλευτική – προσανατολισμός» στην οποία έχει δοθεί η μεγαλύτερη έμφαση. Σε ορισμένες, μάλιστα, περιπτώσεις, ιδίως στις υπηρεσίες απασχόλησης, ο επαγγελματικός προσανατολισμός αποτελεί την κύρια αποστολή του συστήματος του προσανατολισμού. Γι' αυτό το λόγο, πολλοί υποστηρίζουν ότι η αρχικά κύρια διάσταση του θεσμού αποτέλεσε και τον πυρήνα ανάπτυξής του, ο οποίος είναι ο επαγγελματικός προσανατολισμός (Herr & Cramer 1984, πβ. και Williamson 1965). Πρόκειται για θεσμό, ή για συμβουλευτική - καθοδηγητική διαδικασία, που αποσκοπεί στο να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του, να αξιοποιήσει τις ικανότητές του κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να πάρει ορθές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις (Κωστάκος 1983, Δημητρόπουλος 1986).

Η Εθνική Αμερικανική Εταιρεία Επαγγελματικού Προσανατολισμού ορίζει τον επαγγελματικό προσανατολισμό ως εξής: Ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι ένας κοινωνικό - οικονομικός θεσμός που αποβλέπει να βοηθήσει το άτομο να επιλέξει ένα επάγγελμα, να ετοιμαστεί γι' αυτό και τέλος να εισέλθει και να σταδιοδρομήσει σ' αυτό. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι μια συνεχής διαδικασία, μεγάλης μάλιστα διάρκειας, που σκοπό έχει να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει τον εαυτό του,

ώστε να αξιοποιήσει τις ικανότητές του όσο το δυνατό καλύτερα, για ορθή εκπαιδευτική επαγγελματική επιλογή ή απόφαση (Λιάντας 1996).

Μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού παρέχεται βοήθεια στο άτομο κάθε ηλικίας, περισσότερο όμως της νεαρής, ώστε να εξασφαλίζει επιτυχημένη επαγγελματική εξέλιξη. Ειδικότερα, με το θεσμό αυτό το άτομο υποστηρίζεται: α) Να γνωρίσει και να αποδεχθεί τον εαυτό του, να εντοπίσει και να κατανοήσει ατομικά του χαρακτηριστικά (ικανότητες, ενδιαφέροντα, κλίσεις, φιλοδοξίες) και να διαμορφώσει τις αξίες του σε ένα ικανοποιητικό αξιολογικό σύστημα.

β) Να αποκτήσει τις γνώσεις και δεξιότητες, που είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση συνετών επιλογών.

γ) Να αναπτύξει σωστή προδιάθεση απέναντι στην εργασία και παραδεκτές επαγγελματικές αξίες.

δ) Να επιτύχει ικανοποιητική προσαρμογή γενικά και ειδικότερα να έχει επιτυχία στο επαγγελματικό του περιβάλλον.

ε) Τέλος, να προβεί σε συνετές, ελεύθερες και αβίαστες επιλογές εκπαιδευτικών εμπειριών και επαγγελματικών κατευθύνσεων (Δημητρόπουλος 1985, Τζέλλος 1986).

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό, αφού η υλοποίηση των επαγγελματικών αποφάσεων του ατόμου προϋποθέτει κάποιες εκπαιδευτικές εμπειρίες και δραστηριότητες και αφού κάθε απόφαση εκπαιδευτικής κατεύθυνσης του ατόμου έχει επαγγελματικές προεκτάσεις. Η σχέση εκπαίδευσης και επαγγέλματος είναι στενή, ώστε να γίνεται λόγος για «εκπαιδευτικές – επαγγελματικές» αποφάσεις.

Η σημασία και η χρησιμότητα του επαγγελματικού προσανατολισμού καταδεικνύεται μεταξύ άλλων και από την έμφαση που έχει δοθεί σ' αυτόν από τις αρχές του αιώνα μας, τόσο από μέρους μεμονομένων ατόμων όσο και από μέρους κρατών αλλά και οικονομικών ενώσεων (π.χ. Ε.Ο.Κ.) (Δημητρόπουλος 1989). Σήμερα η χρησιμότητα του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι σχεδόν απόλυτα αυτονόητη (Tolbert 1978). Ακόμη και στις περιπτώσεις που εκφράζονται κάποιες επιφυλάξεις, οι πιο πολλές από αυτές σχετίζονται περισσότερο με την αποτελεσματικότητα ή τη μεθοδολογία και τα μέσα εφαρμογής του επαγγελματικού προσανατολισμού. Η διαδικασία του λεγόμενου επαγγελματικού προσανατολισμού δεν περιορίζεται πάντως μόνο στο να βοηθήσει το άτομο στην επιλογή επαγγέλματος. Αυτή σχετίζεται με την ολική ανάπτυξη του ατόμου. Έτσι με τον όρο «επαγγελματική ανάπτυξη» του ατόμου εννοείται η ανάπτυξη και ωρίμαση εκείνης της πλευράς της προσωπικότητάς του, η οποία σχετίζεται με την επαγγελματική του συμπεριφορά. Αυτή όμως, για να είναι επιτυχής, προϋποθέτει μια γενικότερη ωρίμαση της προσωπικότητας (πβ. Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1978, Δημητρόπουλος 1989).

1.2.2. Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός

Είναι γεγονός ότι «κάθε εργασία απαιτεί κάποια μάθηση και σχετική προάσκηση (ειδίκευση)» (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1978, 7). Έτσι ο επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο (δηλαδή ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός) έχει ως βασικό σκοπό τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και απασχόλησης. Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή η σύνδεση αυτή είναι βασικό ζητούμενο για τους νέους, αφού η

αγορά εργασίας σήμερα, στα πλαίσια της ενοποιημένης Ευρώπης, έχει πολύ ευρύτερες διαστάσεις από ό,τι άλλοτε.

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος είναι ο θεσμός στα πλαίσια του οποίου καταβάλλεται προσπάθεια να βοηθηθεί το άτομο να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του και να κατανοήσει καλύτερα τις επαγγελματικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Προκειται για συμβουλευτική διαδικασία που σκοπό έχει να οδηγήσει το μαθητή στην αυτο-εκτίμηση, στην αυτο-γνωσία, στη λήψη απόφασης και στην υπεύθυνη στάση και συμπεριφορά. Ακόμη, ο προσανατολισμός στο σχολείο επιδιώκει να βοηθήσει το μαθητή να επιλέξει την κατάλληλη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση, η οποία είναι σύμφωνη με τις επιθυμίες και τις δυνατότητές του (Μαλικιώση – Λοϊζου 1987, Αθανασάκης 1991).

Με άλλα λόγια, αυτογνωσία, ολοκληρωμένη και αντικειμενική πληροφόρηση για την αγορά εργασίας, κινητοποίηση του μαθητή για την επεξεργασία των πηγών πληροφόρησης αλλά και συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο, σε γονείς και παραγωγικές τάξεις είναι οι βασικοί τομείς-στόχοι του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού που προσδιορίζονται από το αναλυτικό του πρόγραμμα. Το πρόγραμμα αυτό επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει τις ψυχολογικές και επαγγελματικές δυσκολίες που ο αυριανός πολίτης θα βιώσει στη σκληρή κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα. Σήμερα, μάλιστα, όπως επισημάνθηκε και στα προηγούμενα, η επιλογή επαγγέλματος είναι ιδιαίτερα δύσκολη και πολύπλοκη διαδικασία, τόσο για το ίδιο το άτομο και την οικογένειά του όσο και για την πολιτεία και ολόκληρη την κοινωνία (Αθανασάκης 1991).

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στα πλαίσια του σχολείου αναφέρεται συνήθως στον προσανατολισμό μαθητών πάνω σε επαγγελματικά θέματα. Η αναφορά αυτή δίνει την εντύπωση ενός φορέα που ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με θέματα που αφορούν τις επαγγελματικές επιλογές των μαθητών. Δεν πρόκειται όμως μόνο γι' αυτό. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός αποτελεί μια διάσταση του θεσμού «συμβουλευτική-προσανατολισμός», η οποία περιλαμβάνει τις λειτουργίες και δραστηριότητες του προσανατολισμού αλλά και της συμβουλευτικής. Μέσα σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, περιλαμβάνονται διαδικασίες οι οποίες αποσκοπούν στο να βοηθήσουν το άτομο να γνωρίσει τόσο τον εαυτό του, όσο και το περιβάλλον του (Νιτσόπουλος 1985, Δημητρόπουλος 1994α).

Οι παραπάνω διευκρινίσεις οδηγούν στη διαφοροποίηση του επαγγελματικού προσανατολισμού στα πλαίσια του σχολείου, έτσι που γίνεται λόγος για σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό. Πρόκειται, δηλαδή, για επιμέρους θεσμό που αποσκοπεί στην παροχή βοήθειας προς το μαθητή, ώστε να επιλέξει τη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση που ταιριάζει στις ικανότητες και κλίσεις του και στην οποία έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας ως άτομο. Παράλληλα με την ατομική ικανοποίηση από την κατάλληλη επιλογή του κύκλου σπουδών ή (απ' ευθείας) επαγγέλματος, επιδιώκεται έμμεσα και η ικανοποίηση των κοινωνικο-οικονομικών αναγκών, με την ένταξη στην κοινωνία ενός παραγωγικού και χρήσιμου εργατικού δυναμικού (Κασσωτάκης 1988).

Ειδικότερα με την εφαρμογή του θεσμού αυτού επιδιώκεται:

α) Η υπεύθυνη ενημέρωση του μαθητή για τις μεταγυμνασιακές σχολικές βαθμίδες και κατευθύνσεις, καθώς και για τους όρους και τις προϋποθέσεις εισόδου σε κάθε επάγγελμα, για τους όρους εργασίας - αμοιβής, για τις συνθήκες της αγοράς εργασίας, τις ανάγκες, δηλαδή, της οικονομίας σε έμψυχο δυναμικό και τις δυνατότητες εξέλιξης.

β) Η παροχή βοήθειας στο μαθητή για να αποκτήσει ορθή αυτογνωσία, δηλαδή σαφή αντίληψη του εαυτού του, έτσι, ώστε να εκτιμήσει τις κλίσεις και δεξιότητές του (σωματικές, νοητικές, συναισθηματικές, κοινωνικο-οικονομικές) για να μπορέσει να αξιοποιήσει το πραγματικό του δυναμικό και να συνειδητοποιήσει τις δυνατότητες και αδυναμίες του, καθώς και τα πραγματικά του ενδιαφέροντα, τις φιλοδοξίες και γενικά τις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για μια ορθή επιλογή.

γ) Η υποβοήθηση του ατόμου στην εκμάθηση λήψης αποφάσεων με πλήρη συναίσθηση των επιπτώσεων που συνεπάγεται η πράξη αυτή.

Όπως αναφέρει η Καλογήρου (1986), ο προσανατολισμός δεν είναι ένα απλό γεγονός, κάτι, δηλαδή, που γίνεται μια φορά και τελειώνει, αλλά διαδικασία, που απαιτεί μια σταδιακή εφαρμογή, όπου ο μαθητής σιγά – σιγά αφομοιώνει τις πληροφορίες που παίρνει από τον εαυτό του και τον κόσμο της εργασίας και προετοιμάζεται για την τελική απόφαση.

Οι φορείς, οι οποίοι εφαρμόζουν τον εκπαιδευτικό ή σχολικό και επαγγελματικό προσανατολισμό (ΣΕΠ) στη χώρα μας, είναι κυρίως το Υπουργείο Παιδείας και κατά κάποιον τρόπο το Υπουργείο Εργασίας (Χαρίτου – Φατούρου 1979), για τις περιπτώσεις βέβαια, που το τελευταίο δραστηριοποιείται σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού στα πλαίσια του σχολείου.

Ως προς τη λειτουργία του ΣΕΠ στα σχολεία της χώρας μας διατυπώθηκαν πολλές αντιρρήσεις και κριτικές. Φαίνεται να έχει πάρει μια διαφορετική κατεύθυνση, με τη διαμόρφωσή του σε ένα «μάθημα», το οποίο «διδάσκεται» από καθηγητές διαφόρων ειδικοτήτων, οι περισσότεροι από τους οποίους δεν έχουν εκπαιδευτεί στον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να καθοδηγήσουν τους μαθητές. Γενικά, φαίνεται να υπάρχει ελλιπής πληροφόρηση σε αυτούς που το διδάσκουν σχετικά με την αγορά εργασίας και τελικά ο ΣΕΠ αποτελεί «συμπλήρωμα» στο ωράριο των καθηγητών κάποιων ειδικοτήτων. Από την πλευρά των μαθητών εκφράζεται, επίσης, μια γενικά αρνητική στάση σχετικά με το ρόλο που έχει παίξει ο ΣΕΠ στις επιλογές τους (Δημητρόπουλος κ.ά. 1985, Πάντα 1990).

Είναι ανάγκη να τονιστεί, ακόμη, ότι για να καταστεί δυνατή η πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων, ο επαγγελματικός προσανατολισμός χρειάζεται να λειτουργεί με βάση τους ψυχολογικούς αλλά και τους κοινωνικούς παράγοντες, που επηρεάζουν το άτομο - και εδώ το μαθητή - πριν και κατά τη διάρκεια του χρόνου που παίρνει την τόσο σημαντική επαγγελματική απόφαση.

Πέρα από όλα αυτά, θεωρείται απαραίτητο, για την καθιέρωση του θεσμού του Ε.Π. στα σχολεία, να υπάρχει ομάδα υπευθύνων (καθηγητές - σύμβουλοι Σ.Ε.Π., ειδικός σχολικός ψυχολόγος) που να ασχολείται αποκλειστικά και ουσιαστικά με το θεσμό, δηλαδή, με την ενημέρωση των μαθητών σε ό,τι αφορά τη διάσταση της αυτογνωσίας αλλά και τη διάσταση των εκάστοτε κοινωνικο - οικονομικών και επαγγελματικών δεδομένων (πβ. Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1978).

1.3. Η επαγγελματική συμβουλευτική (έννοια, ορισμός και αποστολή της)

Η συμβουλευτική είναι κλάδος της Ψυχολογίας με πολύπλευρη αναφορά. Αυτό σημαίνει ότι η συμβουλευτική, ως διαδικασία, μπορεί να λειτουργεί, τόσο σε συνάρτηση με την Παιδαγωγική Ψυχολογία όσο και με την Κλινική Ψυχολογία αλλά, ακόμη, και με την Οργανωτική Ψυχολογία. Με την τελευταία σχετίζεται στο επιστημονικό σύστημα της σύγχρονης Ψυχολογίας η επαγγελματική συμβουλευτική (Career ή Vocational ή Occupational Counseling).

Πρόκειται για επιμέρους κλάδο της συμβουλευτικής, ο οποίος αποσκοπεί στο να προσφέρει στο άτομο πληροφορίες και ψυχολογική υποστήριξη, που μπορεί να βοηθήσουν άμεσα τις αποφάσεις του και τις επιλογές του αναφορικά με το επάγγελμα. Η επαγγελματική συμβουλευτική εστιάζεται περισσότερο στο άτομο συνολικά κατά τη διαδικασία επιλογής ενός επαγγέλματος, παρά στην απλή επιλογή καθαυτή. Είναι κατά πολύ ίδια με τις άλλες μορφές συμβουλευτικής εκτός από το ότι αναφέρεται κυρίως στο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων γύρω από την εκπαίδευση και το επάγγελμα. Περιλαμβάνει τη διερεύνηση αξιών και στάσεων, αλλά και πληροφορίες και ακόμη πραγματικά δεδομένα. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να βοηθηθεί κάποιος σε ένα επαγγελματικό πρόβλημα χωρίς να ληφθούν υπόψη διάφορες πλευρές της ζωής του, αλλά και ιδιαίτερες ανάγκες του ατόμου και, ακόμη, οι διάφορες σχέσεις του με τους άλλους (Γεωργούσης 1995).

Ο Tolbert (1978) διερεύνησε την έννοια της επαγγελματικής συμβουλευτικής προσαρμόζοντάς την στο σχολικό περιβάλλον. Έτσι καθορίζει το σκοπό της επαγγελματικής αγωγής επεκτείνοντας αυτόν σε όλη τη ζωή του ατόμου από τα προσχολικά κιόλας χρόνια.

Τονίζεται η σημασία του στόχου της συμβουλευτικής παρέμβασης για μια γενική ευαισθητοποίηση του ατόμου, κατά την οποία αυτό καλείται να κατανοήσει όσο γίνεται καλύτερα τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του και όχι οπωσδήποτε να πάρει κάποια επαγγελματική απόφαση. Η επαγγελματική συμβουλευτική θεωρείται παρεμβατική στο βαθμό που οδηγεί το άτομο σε αυτογνωσία και συνειδητοποίηση του κόσμου που το περιβάλλει. Έτσι, μ' αυτόν τον τρόπο, θεωρείται ότι παρεμβαίνει στην ομαλή πορεία των πραγμάτων. Σήμερα όμως, γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτό ότι, η επαγγελματική συμβουλευτική δεν πρέπει να είναι κατευθυντική και πειστική για το άτομο (Κάντας & Χαντζή 1991). Αυτό σημαίνει ότι το άτομο γίνεται σεβαστό στην προσπάθειά του να εξελιχθεί και να επιτύχει την αυτοπραγμάτωσή του χωρίς να εμποδίζεται στην πορεία του «από τις επεμβάσεις και παρεμβάσεις των «σημαντικών άλλων» – γονιών, εκπαιδευτικών, κ.λπ. που ξέρουν καλύτερα» (Κοσμίδου 1986, 32).

Είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η επαγγελματική συμβουλευτική δεν αναφέρεται σε μια στατική αλλά δυναμική διαδικασία, αφού περικλείει «έντονο το στοιχείο της εξέλιξης». Συνήθως δεν αναφέρεται σε μία μόνο επιλογή του ατόμου, γιατί ο επαγγελματικός σχεδιασμός περιλαμβάνει πολλές αποφάσεις σε χρονική διάρκεια αρκετών ετών (Κοσμίδου 1986, Μαλικιώση – Λοϊζου 1987). Για το λόγο αυτό σήμερα χρησιμοποιείται ο όρος «επαγγελματική ανάπτυξη» με τον οποίο τονίζεται η έννοια της συνεχούς εξέλιξης την οποία εμπεριέχει η επαγγελματική πορεία του ατόμου σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και η οποία συμβαδίζει με την ψυχολογική εξέλιξη του ατόμου (Κάντας & Χαντζή 1991, Δημητρόπουλος 1994α).

Μια γενικότερη αναφορά στο συζητούμενο εδώ θέμα, γίνεται με τους όρους «Προσανατολισμός – Συμβουλευτική». Πρόκειται για ένα θεσμό που περιλαμβάνει περισσότερες διαστάσεις και δραστηριότητες. Οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται η εφαρμογή του θεσμού «Προσανατολισμός – Συμβουλευτική» είναι οι εξής: α) Ο προσανατολισμός και η συμβουλευτική αποβλέπουν στην ολική ανάπτυξη του ατόμου, β) ο θεσμός στηρίζεται στη συνεργασία με το άτομο, το καθοδηγεί και το βοηθά στην πραγμάτωση των επιδιώξεών του, γ) αναγνωρίζεται η ελευθερία επιλογής του ατόμου, δ) δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην ατομικότητα του ατόμου, και ε) απαραίτητη προϋπόθεση του θεσμού είναι ο αυτοκαθορισμός. Το άτομο, δηλαδή, έχει τη δυνατότητα να επιλέγει την πορεία που θα ακολουθήσει (Δημητρόπουλος 1994α).

Μέσα από τις διαδικασίες της συμβουλευτικής μπορεί να βοηθηθεί το άτομο να γνωρίσει και να εκτιμήσει περισσότερο τον εαυτό του. Ν' αρχίσει να καλλιεργεί και να αναπτύσσει το δυναμικό που διαθέτει, βάζοντας ανάλογους στόχους στη ζωή του και προσπαθώντας με τις κατάλληλες στρατηγικές να τους υλοποιήσει (Κοσμίδου 1986).

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι η επαγγελματική συμβουλευτική, στα πλαίσια του σχολείου, είναι μια διαδικασία που διαφέρει από το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό κατά το ότι η συμβουλευτική δραστηριότητα και ενέργεια περιορίζεται σε ό,τι αφορά την επαγγελματική διάσταση ενημέρωσης και προβληματισμού των μαθητών. Αυτό σημαίνει ότι ο όρος της «επαγγελματικής συμβουλευτικής» στο σχολείο είναι μάλλον στενότερος απ' ό,τι ο όρος σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός.

1.4. Βασικές έννοιες της έρευνας

1.4.1. Ο όρος «κίνητρο» γενικά

Ο όρος *κίνητρο* είναι ένας πολύ γενικός όρος. Παράγεται από το ρήμα κινώ(-ούμαι). Χρησιμοποιείται για να δηλώσει καθετί που είναι ικανό να «κινήσει» το άτομο, να το ωθήσει σε δράση, να το υποκινήσει σε διάφορες μορφές συμπεριφοράς (Hilgard 1962, Cofer & Appley 1968, Κωσταρίδου - Ευκλείδη 1999). «Τα κίνητρα μπορεί να ωθούν το άτομο ενεργώντας από μέσα ή να το έλκουν ενεργώντας από έξω. Κίνητρα, κατά συνέπεια, είναι τόσο οι εσωτερικές αιτίες της συμπεριφοράς, όπως τα ένστικτα, οι ορμές, οι σκοποί, τα συναισθήματα, όσο και οι εξωτερικές αιτίες, όπως οι αμοιβές, τα θέλγητρα ή φόβητρα, ή οι απωθητικοί ερεθισμοί» (Κωσταρίδου - Ευκλείδη 1999, 17).

Στην καθημερινή χρήση ο όρος κίνητρο παίρνει διαφορετικές σημασίες, όπως η δύναμη που τείνει να μετακινήσει το άτομο προς ορισμένο σκοπό, η επιθυμία για την πραγματοποίηση κάποιου στόχου κ.λπ. «Ο Pierson ορίζει το κίνητρο σαν μια προσαρμοστική κατεύθυνση της συμπεριφοράς που μπορεί να την υπαγορεύουν αίτια, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, ενώ ο Wolff ορίζει το κίνητρο ως ένα σύνολο από δυνάμεις που ωθούν το άτομο να τείνει προς ένα σκοπό και που καθορίζουν τη συμπεριφορά του και τη διαγωγή του» (Αραβανής 1988, 3).

Κατά τον Ν. Γ. Παπαδόπουλο «ο όρος αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση που ενεργοποιεί ατομικές συμπεριφορές και προσανατολίζει σ' ένα σκοπό. Γενικά,

κίνητρο σημαίνει καθετί που αποτελεί βάση ή αιτία, κινεί, κατευθύνει και καθορίζει τη συμπεριφορά» (1994, 289).

Σύμφωνα με τον Heckhausen (1991), τα κίνητρα είναι ιδιοσυγκρασιακές, προσωπικές προδιαθέσεις προς πράγματα που έχουν αξία. Η αξία αυτή μπορεί να είναι θετική και να οδηγεί το άτομο σε ενέργειες που επιτρέπουν την προσέγγιση και επίτευξή της, ή αρνητική και να οδηγεί το άτομο σε ενέργειες αποφυγής της.

Τα κίνητρα παρουσιάζονται και αρχίζουν να διαμορφώνονται ήδη κατά την πρώιμη εξέλιξη. Η σταθεροποίησή τους είναι βαθμιαία, έτσι, που γίνονται σχετικώς μόνιμα συστήματα, τα οποία κατευθύνουν τη συμπεριφορά κάθε ατόμου. Ο άνθρωπος έχει για κάθε κατηγορία βασικής κατάστασης ένα αντίστοιχο σύστημα κινήτρων (Ζάχαρης 1989).

Στον όρο «κίνητρο» πέρα από το σκοπό ή στόχο, περιλαμβάνεται και αναφορά σε μια ορισμένη κατεύθυνση, που ενεργοποιεί και κινητοποιεί το άτομο για δράση και αντίδραση, προκαλώντας τρόπους συμπεριφοράς, ανάλογους προς τις φιλοδοξίες του (Μελανίτης 1966, Βάμβουκας 1977, Χασάπης 1980, Τριλιανός 1988).

Ειδικότερα, ο όρος κίνητρο «σημαίνει τον ψυχολογικό παράγοντα, συνειδητό ή ασυνείδητο, που όχι μόνο δραστηριοποιεί τον οργανισμό, αλλά τον προδιαθέτει, τον κινητοποιεί και τον κατευθύνει στην εκτέλεση μιας πράξης ή στην επιτυχία ενός σκοπού. Ο σκοπός μπορεί να είναι αρκετά υψηλός ή και ιδεώδης. Το άτομο προσπαθεί να τον κατακτήσει. Στην περίπτωση που αποτυγχάνει, δίνει εξήγηση της αποτυχίας του ή χαμηλώνει το επίπεδο των φιλοδοξιών του ή και τροποποιεί τα αρχικά του σχέδια» (Αραβανής 1988, 3). Όλες αυτές οι διαδικασίες που οδηγούν το άτομο στην επιτυχία του σκοπού ανήκουν στην έννοια του κινήτρου. Αυτό σημαίνει ότι για να προβούν οι άνθρωποι σε μια ενέργεια ή προσπάθεια, χρειάζεται να αυξηθεί η προσδοκία τους για επιτυχία, όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο Goleman (1999), επισημαίνοντας έτσι την άμεση σχέση των προσδοκιών και των κινήτρων.

Από πολλούς ψυχολόγους τονίζεται, ακόμη, ότι η ιδιότητα του κινήτρου να ωθεί το άτομο σε συμπεριφορά, αποτελεί τον παράγοντα των πράξεων και γενικά κάθε είδους δραστηριότητας. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η πράξη αποτελεί τη λύτρωση του οργανισμού από την πίεση του κινήτρου. Ο ιδιαίτερα γνωστός για τις έρευνες και τις αναλύσεις του K. Lewin, εξηγεί το φαινόμενο ως εξής: «Όταν το άτομο αναλάβει να εκπληρώσει ένα στόχο, δημιουργούνται μέσα του συστήματα έντασης τα οποία ονομάζει «ως εάν ανάγκες». Αυτά ωθούν το άτομο σε δράση. Αν ο στόχος επιτευχθεί, η ένταση εξαφανίζεται και η «ως εάν ανάγκη» ικανοποιείται. Αν, όμως, ο στόχος μένει ανεκπλήρωτος, τότε παραμένει το σύστημα έντασης και εξαναγκάζει το άτομο να δράσει. Η πράξη λοιπόν αποτελεί τη φυσική κατάληξη των κινήτρων τα οποία, όπως ήδη αναφέρθηκε, δε δραστηριοποιούν μόνο τον οργανισμό, αλλά τον κινητοποιούν προς μια ορισμένη κατεύθυνση, προς ένα στόχο» (Αραβανής 1988, 4). Το επάγγελμα ως αποκατάσταση και ένταξη στην κοινωνία είναι ένας στόχος για το νεαρό άτομο.

1.4.2. Κίνητρα και επιλογή επαγγέλματος

Η συμπεριφορά του ατόμου είναι το αποτέλεσμα της επενέργειας δύο συνήθως παραγόντων, ενός εσωτερικού (εσωτερικό κίνητρο) ή ενός εξωτερικού (εξωτερικό κίνητρο) ή και των δύο μαζί, πράγμα που σημαίνει ότι ο στόχος που επιλέγει το άτομο εξαρτάται από το ίδιο και από το περιβάλλον, μέσα στο οποίο ζει και ενεργεί και από το

οποίο δέχεται όλες τις θετικές ή αρνητικές επιδράσεις. Το άτομο, κατά συνέπεια, βρίσκεται σε μια σχέση αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, όταν κάθε φορά εκφράζει τις προτιμήσεις του, προσανατολίζει τις επιθυμίες του ή επιλέγει τους στόχους του και επιδιώκει την πραγματοποίησή τους. Ο στόχος που επιλέγει το άτομο εξαρτάται από το ίδιο αλλά και από το περιβάλλον, σύμφωνα και με τα παραπάνω. Η επιλογή προσδιορίζεται από μια σειρά επαγγελματικών προτιμήσεων, που ενεργούν ως παρωθητικές δυνάμεις στην προσωπικότητα του ατόμου. Κάθε προτίμηση θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι, λειτουργεί ως μια δύναμη ή κίνητρο που έχει διαφορετικές επιδράσεις στο άτομο. Το ποσόν (ένταση) και το ποιόν (κατεύθυνση) των επιδράσεων αυτών χαρακτηρίζει την επιθυμία του ατόμου για την επιλογή του επαγγέλματός του (Αραβανής 1988).

Όμως, εκτός από το διαφορετικό βαθμό προτίμησης που παρουσιάζει η επιλογή του επαγγέλματος, το άτομο παρωθείται στην επιλογή του επαγγέλματός του και από διάφορες άλλες μεταβλητές που έχουν σχέση και με το περιβάλλον στο οποίο ζει (κοινωνικές συνθήκες, οικονομικές δυνατότητες, προσφορά εργασίας, οικονομικά οφέλη που παρουσιάζει το επάγγελμα κ.ά.) (Βάμβουκας 1982). Πρόκειται, δηλαδή, για στοιχεία που ικανοποιούν ανάγκες και σχετίζονται, κατά συνέπεια, με διάφορα κίνητρα. Όσα αναφέρονται στον εσωτερικό κόσμο του ατόμου, δηλαδή τις προτιμήσεις, τις αξίες του κ.λπ. αποτελούν για σύγχρονους θεωρητικούς της προσωπικότητας «τον εαυτό» (Kuhl 1998).

Με βάση την παραπάνω άποψη της αλληλεξάρτησης ατόμου και περιβάλλοντος, τα κίνητρα ορίζονται ως εσωτερική πηγή ενέργειας ή δραστηριότητας που κατευθύνουν τη συμπεριφορά του ατόμου, συνειδητά ή ασυνείδητα, στις διάφορες επιλογές, ανάλογα με το κοινωνικό - οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον (Αραβανής 1988). Είναι, κατά συνέπεια, φανερή η άμεση σχέση της επαγγελματικής απόφασης με ό,τι περιλαμβάνει η έννοια του κινήτρου. Η έννοια αυτή στα πλαίσια της εργασίας μας σχετίζεται με τις «πολυθεματικές θεωρίες» (Τομασίδης 1982, 469) για τα κίνητρα, τα οποία με πολλαπλή παρουσία και αντίστοιχες επιδράσεις επηρεάζουν και καθορίζουν την επαγγελματική επιλογή.

Με τα τελευταία θίγεται το θέμα της σχέσης των κινήτρων με την επιλογή επαγγέλματος. Η επιλογή επαγγέλματος αποτελεί μια διαδικασία της προσωπικότητας του ατόμου σε συνάρτηση με το κοινωνικό του περιβάλλον. «Η συμπεριφορά της εκλογής επαγγέλματος προσδιορίζεται από πολλά και ποικίλα κίνητρα» (Βάμβουκας 1982, 24) τόσο στην αρχική σκέψη ή σύλληψη κάποιου επαγγελματικού σχεδίου όσο και στην οριστική απόφαση. Όπως όλα τα κίνητρα έτσι και τα επαγγελματικά κίνητρα παρουσιάζουν ένταση, κατεύθυνση, αρχή ή προέλευση αλλά και σταθερότητα ή ευστάθεια και συνέχεια. 1) Η *ένταση* του κινήτρου σχετίζεται με τη δύναμη με την οποία αυτό παρουσιάζεται ως αδύνατο ή ισχυρό, ή και ως πολύ ισχυρό κίνητρο, για την επιλογή ενός επαγγέλματος. 2) Η *κατεύθυνση* αναφέρεται στον προσανατολισμό της παρωθητικής δύναμης προς διάφορα επαγγέλματα και τις συνθήκες άσκησης επιμέρους επαγγελμάτων (συνθήκες εργασίας, οικονομικές απολαβές, προϋποθέσεις απόκτησης ενός επαγγέλματος και επιτυχίας σ' αυτό κ.λπ.). 3) Η *αρχή ή προέλευση* των κινήτρων αναφέρεται στο απώτερο ή άμεσο παρελθόν του ατόμου. Ο Lasarsfeld θεωρεί ότι τα κίνητρα κατευθύνουν το άτομο σε δραστηριότητες, τόσο του παρόντος όσο και του μέλλοντος, αυτές που σχετίζονται με τον οραματισμό πραγματοποίησης ενός επαγγέλματος. Η αρχή ή προέλευση ενός κινήτρου σχετίζεται με τη «χρονικότητα των κινήτρων», δηλαδή, τη σύλληψη επαγγελματικού σχεδίου και την απόφαση πραγματοποίησής του. Έτσι μπορεί κανείς να διακρίνει τέσσερις (4) τύπους κινήτρων: α) τα πολύ πρώιμα, που τοποθετούνται στην ηλικία φοίτησης στο δημοτικό

σχολείο, β) τα πρώιμα, που σχετίζονται με την εφηβική κυρίως ηλικία, γ) τα όψιμα, που τοποθετούνται στην περίοδο μετά την εφηβική ηλικία και δ) τα πολύ όψιμα, που σχετίζονται με αποτυχημένες αποφάσεις του ατόμου για επαγγελματική ένταξη.

4) Η *σταθερότητα ή η ευστάθεια* ενός κινήτρου στην επαγγελματική επιλογή σχετίζεται με «το βαθμό αποφασιστικότητας με την οποία ένα άτομο ακολουθεί τον επαγγελματικό δρόμο που έχει επιλέξει» (Βάμβουκας 1982, 26), απορρίπτοντας τυχόν άλλες σκέψεις διαφορετικής επαγγελματικής σταδιοδρομίας, δηλαδή επαγγελματικού επαναπροσανατολισμού (Βάμβουκας 1982).

Η παραπάνω ανάλυση των επαγγελματικών χαρακτηριστικών διαγράφει τόσο το εύρος όσο και το βάθος των επαγγελματικών κινήτρων.

1.4.3. Η έννοια της «διαδικασίας»

Στη μελέτη αυτή, στην οποία τα κίνητρα τίθενται σε άμεση συνάρτηση με την επιλογή επαγγέλματος, ενδιαφέρει να ερευνήσουμε την πλευρά εκείνη των κινήτρων που αποτελούν τις αξίες και τα εξωτερικά ή εσωτερικά στοιχεία που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική απόφαση του ατόμου και συγκεκριμένα του μαθητή των 14-18 ετών. Εδώ τίθεται το θέμα της διαδικασίας, δηλαδή, της πορείας του μαθητή που μπορεί να έχει η απόφαση για επαγγελματική επιλογή. Αυτό σημαίνει ότι η επαγγελματική επιλογή ακολουθεί μια πορεία φάσεων και σταδίων που σχετίζονται με τις διάφορες ηλικίες του ατόμου. Στα στάδια αυτά σημαντικό ρόλο παίζει η ηλικία του σε συνάρτηση με τις γενικότερες εμπειρίες του αλλά και τις γνώσεις και πληροφορίες από τον άμεσο και ευρύτερο πολιτισμικό του κύκλο. Με τις επισημάνσεις αυτές φθάνουμε στην έννοια της ωριμότητας για λήψη απόφασης του ατόμου (Thomae 1960) τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την επαγγελματική του κατεύθυνση. Με τα τελευταία επισημαίνονται παράγοντες και στοιχεία που αναφέρονται στη διαδικασία της απόφασης για επαγγελματική επιλογή, η οποία, είναι φανερό ότι είναι μια «αυξανόμενη, προοδευτική απόφαση» (Thomae 1960, 164).

Η επιλογή ενός επαγγέλματος ή η επιθυμία απόκτησης μιας επαγγελματικής θέσης δεν αποτελούν μοναδικές πράξεις, αλλά διαδικασίες με διάρκεια ετών και εμπλέκονται με την καθημερινή κοινωνική πράξη, τις συνδεδεμένες με αυτήν εμπειρίες και τα αντίστοιχα βιώματα. Είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης κοινωνικής μαθησιακής διαδικασίας. Ουσιαστικά η επαγγελματική διαδικασία δε σταματά ποτέ και συνεχίζεται με τη μορφή όχι μόνο της επαγγελματικής αλλά και της κοινωνικοπολιτικής επιμόρφωσης (Παπαϊωάννου 1990).

Είναι μάλιστα πολλαπλή η επισήμανση ότι η επαγγελματική επιλογή είναι μια συνεχής εξελικτική διαδικασία που ξεκινά από την παιδική ηλικία και εκφράζεται κυρίως κατά την εφηβεία σε συνάρτηση με τη λήψη κάποιας αντίστοιχης απόφασης (Κατσαδώρας 1978, Βαρλάς & Καλογήρου 1979, Δημητρόπουλος 1982, Σόφτη - Μπεσμπέα 1983, Παπαϊωάννου 1990).

Η επαγγελματική επιλογή ή η λήψη επαγγελματικής απόφασης εντάσσεται χρονικά στην εφηβική ηλικία. Αυτό σχετίζεται με τις υπάρχουσες κοινωνικές αντιλήψεις και το εκπαιδευτικό σύστημα, που καλεί τους νέους να διαλέξουν ένα είδος σπουδών ή να εισέλθουν απευθείας στην αγορά εργασίας (Μιχαλάκης 1973, Πιντέρης 1986, Κάντας & Χαντζή 1991).

Εκφράζεται, μάλιστα, η άποψη ότι οι έφηβοι σήμερα καλούνται σχετικά νωρίς να πάρουν αυτή τη σοβαρή απόφαση, που θα επηρεάσει το μέλλον τους, ανεξάρτητα από

το αν μερικά παιδιά της ηλικίας αυτής έχουν ενδεχομένως την απαιτούμενη ωριμότητα να κάνουν τις σωστές επιλογές (Μελανίτης 1966, Μαλικιώση - Λοΐζου 1987).

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά, στο πρόβλημα που αναλύεται εδώ, των Κυπριωτάκη / Παπαγεωργίου (1999, 100) που επισημαίνουν τα εξής: «Η εκλογή του επαγγέλματος, ενώ πρόκειται για μια βραχύχρονη - στιγμιαία διαδικασία, επηρεάζεται και εξαρτάται ουσιαστικά από παραμέτρους που επιδρούν μακροχρόνια και που διαμορφώνουν την προσωπικότητα του παιδιού».

Από διάφορες έρευνες διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματικές προτιμήσεις και οι στάσεις των νέων στα διάφορα επαγγέλματα αρχίζουν να διαμορφώνονται ήδη από την παιδική ηλικία, κατά την οποία ο ρόλος της οικογένειας, πρώτα και του σχολείου αργότερα, είναι πολύ σημαντικός. Τα πιο κρίσιμα χρόνια διαμόρφωσης βασικών στάσεων και γενικού προσανατολισμού των παιδιών είναι η ηλικία των 3-13 ετών στην οποία, είναι φανερό ότι τα χρόνια φοίτησης του παιδιού στο δημοτικό σχολείο παίζουν ιδιαίτερο ρόλο (Φλουρήs κ.ά. 1981β).

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι εντελώς προσωπική και συγχρόνως καθημερινή υπόθεση για κάθε άτομο. Η πιο μικρή απόφαση που παίρνει το άτομο επηρεάζει και καθορίζει τις επόμενες αποφάσεις του. Η ποιότητα των αποφάσεων που παίρνει είναι συνάρτηση των πληροφοριών που έχει. Κατά κανόνα όσο περισσότερα δεδομένα έχει υπόψη του τόσο πιο αποτελεσματικές αποφάσεις παίρνει. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στην παραπέρα διαπίστωση για την αναγκαιότητα της αυτογνωσίας, η οποία σαν διαδικασία διευκολύνει, προκειμένου ν' αποφασίζει κάποιος αποτελεσματικά (Πιντέρης 1986).

Όπως ήδη τονίστηκε, η διαδικασία λήψης απόφασης είναι πολύ σημαντική για όλη τη ζωή του ατόμου. Με το μελλοντικό επάγγελμα εκφράζεται ο εαυτός, ο οποίος όμως αναπτύσσεται και ολοκληρώνεται ως προσωπικότητα με βάση και την επαγγελματική ασχολία. Γι' αυτό διαλέγοντας κανείς ένα επάγγελμα διαλέγει ένα τρόπο ζωής (Osipow 1973, Καλογήρου 1979).

Είναι φανερό ότι η επαγγελματική απόφαση δεν επιτελείται παρορμητικά και χωρίς καμία προηγούμενη επεξεργασία από το άτομο. Αντίθετα, η απόφαση αυτή θεωρείται ως μακρόχρονη διεργασία, κατά την οποία το άτομο βρίσκεται σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του και διαμορφώνει, με αυτό τον τρόπο, την αντίληψη, τόσο του ίδιου του εαυτού όσο και του προβλήματος, που σχετίζεται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό του.

Αυτή, λοιπόν, η πορεία ή η διαδικασία λήψης της απόφασης για επιλογή κάποιου επαγγέλματος με τις φάσεις και τις αλλαγές μέσα από τις οποίες διέρχεται είναι ένα πρώτο σημείο και στόχος της έρευνας. Η διαδικασία, δηλαδή, με την οποία οι μαθητές παίρνουν τις εκπαιδευτικές και συγχρόνως τις επαγγελματικές τους αποφάσεις, αποτελεί ένα ουσιαστικό επιμέρους αντικείμενο αυτής της μελέτης.

1.4.4. Η επιλογή επαγγέλματος ως μακροπρόθεσμη διαδικασία

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η επιλογή επαγγέλματος είναι από τη μια «βραχυπρόθεσμη διαδικασία, αφού σε μια στιγμή της ζωής παίρνεται η απόφαση» αλλά, από την άλλη είναι μια «μακροπρόθεσμη διαδικασία, αφού επηρεάζεται και διαμορφώνεται από προηγούμενες εμπειρίες - μαθήσεις, κατεύθυνση αγωγής, προσωπικούς και κοινωνικούς παράγοντες (ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες)» (Κυπριωτάκη / Παπαγεωργίου 1999, 97).

Μέχρι τη δεκαετία του '50 επικρατούσε η αντίληψη ότι η επιλογή επαγγέλματος είναι μια μοναδική πράξη, δηλαδή, επιλογή κάποιας επαγγελματικής κατεύθυνσης με το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Αν η επιλογή αποδεικνυόταν λανθασμένη, η αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης ήταν σχεδόν αδύνατη. Σήμερα όμως έχουν ήδη επικρατήσει ορθότερες αντιλήψεις γύρω από το θέμα. Και συγκεκριμένα: η θεμελίωση της προσωπικότητας και οι βάσεις του επαγγελματικού μέλλοντος ξεκινούν από την πρώτη παιδική ηλικία, αλλά και η επαγγελματική απόφαση όταν αυτή αποδειχθεί λανθασμένη, μπορεί να τροποποιηθεί και να αλλαχθεί (Βρετάκου 1990).

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα, γιατί η επαγγελματική επιλογή αποτελεί μια μακροπρόθεσμη διαδικασία.

Επαγγελματικές προτιμήσεις και ενδιαφέροντα παρουσιάζονται από την προσχολική ηλικία. Τα ενδιαφέροντα αυτά όμως δεν παρουσιάζουν σταθερότητα. Διαπιστώνεται, συνήθως, γρήγορη μετάπτωση από το ένα ενδιαφέρον στο άλλο. Τα μικρά παιδιά μιμούνται τους ενήλικες του άμεσου περιβάλλοντός τους, ταυτίζονται συχνά με αυτούς και υιοθετούν τις επαγγελματικές τους ασχολίες. Οι επαγγελματικές επιλογές στην ηλικία αυτή αποτελούν στοιχείο έμπνευσης που σχετίζεται κυρίως με το παιχνίδι αλλά και τη φαντασία. Το παιδί παίζοντας μιμείται επαγγελματίες, αλλάζει διαρκώς προτιμήσεις και δε συνειδητοποιεί την ουσία και ιδιαιτερότητα του επαγγέλματος που θέλει να υποδυθεί ή υποδύεται ως ρόλο σε κάποιο παιχνίδι του. Κατά τη σχολική ηλικία εγκαταλείπει αυτή τη μηχανική εξωτερική μίμηση των διάφορων επαγγελματιών του στενού περιβάλλοντός του και αποκτά κάποιες ευρύτερες σχετικές γνώσεις. Αλλά και στην περίοδο αυτή τα επαγγελματικά του σχέδια είναι πολύ φιλόδοξα και εξωπραγματικά. Υπαγορεύονται περισσότερο από το συναίσθημα και τις εντυπώσεις του και λιγότερο από τη λογική εξέταση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων (Κασσωτάκης 1981β, Μιχαηλίδη - Νουάρου 1987). Είναι η περίοδος που τα παιδιά συνήθως λένε: θα γίνω αεροπόρος, αστροναύτης, ηθοποιός κ.λπ., σύμφωνα με αντίστοιχα πρότυπα που έχουν και τα οποία αποτελούν «αντικείμενα θαυμασμού και άμιλλας» για να χρησιμοποιήσουμε τη φράση του K. Gergen (1997, 146) σε αντίστοιχες αναφορές του. «Πρόκειται μάλλον για όνειρα παρά για σοβαρές αντικειμενικές επιλογές. Γι' αυτό και τα αρχικά αυτά σχέδια συνήθως εγκαταλείπονται με την πρόοδο της ψυχοπνευματικής ωρίμασης» (Κασσωτάκης 1981β, 58).

Το άτομο στην ηλικία των 13-15 ετών βρίσκεται για πρώτη φορά στο στάδιο ενός περισσότερο ουσιαστικού προβληματισμού. Ζητεί να πληροφορηθεί γενικά για τα διάφορα επαγγέλματα, να μάθει τα αντικείμενα ασχολίας σ' αυτά, να μάθει ποια είναι τα οφέλη που παρέχουν και άλλα παρόμοια. Όμως, στην ουσία, σπάνια στο στάδιο αυτό οι μαθητές ενδιαφέρονται για λεπτομερείς και σε βάθος πληροφορίες. Έτσι σωστά επισημαίνεται από ειδικούς ότι σ' αυτό το στάδιο, οι μαθητές χρειάζεται να γνωρίζουν γενικά για την ποικιλία των επαγγελμάτων που αποτελούν την αγορά εργασίας (Miller 1978, Αλεξόπουλος 1981).

Με την πρόοδο της ηλικίας το άτομο καταλήγει σιγά-σιγά σε κάποιο επάγγελμα ή επαγγελματική κατεύθυνση, με κριτήριο τα ενδιαφέροντά του τα οποία συγχρόνως σταθεροποιούνται ή αποκρυσταλλώνονται. Στην αποκρυστάλλωση και συνειδητοποίηση των ενδιαφερόντων του, παίζουν ρόλο οι επιδόσεις του στο σχολείο αλλά και οι ιδιαίτερες ασχολίες του (αθλητικές, καλλιτεχνικές κ.λπ.). Το οικογενειακό και το στενό κοινωνικό περιβάλλον φαίνεται να ασκούν μια σημαντική επίδραση στον αντίστοιχο προβληματισμό και την αυξανόμενη σταθεροποίηση του ατόμου προς μια κατεύθυνση (Κασσωτάκης 1981β).

Με την κατάληξη σε κάποιες επαγγελματικές κατηγορίες φαίνεται ότι τα άτομα αρχίζουν να ζητούν μια πιο λεπτομερή ενημέρωση γύρω από τις κατηγορίες αυτές που τα ενδιαφέρουν. Γι' αυτό και πολύ σωστά επισημαίνεται ότι «τα επαγγελματικά σχέδιά τους έχουν αποβάλλει τον ονειρώδη και αφελή χαρακτήρα τους, είναι πραγματικά, αντίθετα προς τα παιδικά και τα προεφηβικά» (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1978, 10, πβ. και Νιτσόπουλος 1985).

Το αργότερο προς το τέλος της εφηβείας το άτομο καλείται από τα ίδια τα πράγματα να καταλήξει συνήθως οριστικά σε μια επιλογή. Παραμένει συχνά σταθερό στην απόφασή του αυτή και αρχίζει να προετοιμάζεται για το επάγγελμα που διάλεξε. «Στο στάδιο αυτό απαιτείται να ξέρει σε βάθος τον επαγγελματικό χώρο προς τον οποίο αποφάσισε να στραφεί. Είναι ανάγκη να έχει πλήρη επίγνωση όλων των λεπτομερειών που αφορούν τις συνθήκες εργασίας, τις προοπτικές του επαγγέλματος, τις σπουδές που απαιτούνται, τη διάρκειά τους και τις ενδεχόμενες ίσως δυσκολίες, ώστε, αν είναι ανάγκη, να γίνει έγκαιρα αναπροσανατολισμός» (Κασσωτάκης 1981β, 59).

Με βάση τα παραπάνω, είναι φανερό η σημασία του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού ως θεσμού αναγκαίου στο λύκειο και ακόμη η παροχή δυνατοτήτων για επιλογή δεσμών ή κατευθύνσεων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Στο κεφάλαιο αυτό είναι σκόπιμο να γίνει και ένας διαχωρισμός της επαγγελματικής επιλογής με την επαγγελματική απόφαση. Η πρώτη, ως μια επιμέρους διαδικασία, περιλαμβάνει κατά κάποιο τρόπο ή αναφέρεται και σε ένα είδος απόφασης. Αυτή η απόφαση, όμως, μπορεί να είναι γενική ως προς μια επαγγελματική κατεύθυνση ή ομάδα επαγγελμάτων. Έτσι η επαγγελματική απόφαση ως έννοια αυτοτελής σχετίζεται μάλλον ή κυρίως με την τελική απόφαση επιλογής ενός επαγγέλματος. Η άποψή μας αυτή έρχεται σύμφωνη και με τη θέση του A. Huth (1967, 382) ο οποίος σημειώνει χαρακτηριστικά: «Η εκλογή του επαγγέλματος κορυφώνεται στην απόφαση του νέου να εκλέξει ένα επάγγελμα, του οποίου το κέντρο βάρους συμφωνεί, «ταιριάζει» με τις δικές του έμφυτες ικανότητες, ώστε να επιτευχθεί ταύτιση μεταξύ προσωπικότητας και επαγγέλματος».

Ξεκινώντας από τις παραπάνω διευκρινίσεις σημειώνουμε ότι δε συμφωνούμε με την άποψη ότι «εκπαιδευτική επιλογή» και «επαγγελματική επιλογή» είναι συνώνυμοι όροι του όρου «απόφαση» (Δημητρόπουλος, κ.ά., 1994), αναφέρονται όμως σε αρκετά κοινές επιμέρους διαδικασίες.

1.4.5. Έννοια και σημασία της «απόφασης»

Η απόφαση ορίζεται ως η διαδικασία επιλογής μιας κατεύθυνσης δραστηριοτήτων ανάμεσα από διάφορες εναλλακτικές λύσεις (Thoresen & Mehrens 1967).

Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις και επιλογές επηρεάζουν αρχικά το ίδιο το άτομο και στη συνέχεια το άμεσο περιβάλλον του και κυρίως την οικογένειά του. Η επιρροή αυτή αφορά λίγο ή πολύ όλες τις παραμέτρους της προσωπικής και κοινωνικής ζωής του ατόμου. Γι' αυτό το λόγο θεωρείται σημαντική η λήψη σωστών ή όσο το δυνατόν επιτυχών αποφάσεων (Sinoir 1968, Μάνος 1987).

Οι λανθασμένες αποφάσεις δημιουργούν προβλήματα στην προσωπική και κοινωνική εξέλιξη του ατόμου, ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος, καθώς κάθε προηγούμενη απόφαση είναι σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις δεσμευτική για κάθε επόμενη. Η δεσμευτική φύση των αποφάσεων φαίνεται από τη σειρά ή την ακολουθία των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών των μαθητών με βάση το εκπαιδευτικό μας σύστημα, όπου ο μαθητής καλείται κάθε τόσο να αποφασίσει για μορφές εκπαίδευσης και επαγγελματικές αντίστοιχες κατευθύνσεις, όπως θα εκτεθεί αναλυτικά παρακάτω (βλ. επόμενο κεφάλαιο).

Η διαδικασία λήψης απόφασης είναι βασικά διαδικασία μη *αναστρέψιμη*. Το άτομο οδηγείται προς τα εμπρός με μια σειρά αποφάσεων. Τα αποτελέσματα των αποφάσεων του μπορούν να μεταβληθούν με τη λήψη νέων αποφάσεων, καθώς εμφανίζονται νέες εναλλακτικές λύσεις. Γι' αυτό και επισημαίνονται τα εξής: «Η ποιότητα των αποφάσεων επηρεάζεται από τις πληροφορίες που χρησιμοποιούμε για να πάρουμε τις αποφάσεις. Η έλλειψη ορθών πληροφοριών μπορεί να προκαλέσει σύγχυση. Από την άλλη μεριά, αν δεν μπορούσαμε να λάβουμε προσεκτικά υπόψη μας όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, μπορεί να περιορίσουμε τον αριθμό των εναλλακτικών λύσεων ή να κάνουμε μια ανώριμη επιλογή» (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1993β, 25).

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται δεν έχουν όλες την ίδια σημαντικότητα. Ο Tolbert (1974) επισημαίνει κάποια κριτήρια σχετικά με τη σημαντικότητα μιας απόφασης, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: Μια απόφαση είναι δύσκολη, όταν όλες οι εναλλακτικές λύσεις φαίνονται το ίδιο ελκυστικές ή δημιουργούν τα ίδια προβλήματα. Όσο πιο *δύσκολη* είναι μια απόφαση, τόσο πιο σημαντική είναι.

Η σημαντικότητα μιας απόφασης εξαρτάται ακόμη από την αναγκαιότητα της απόφασης, την επένδυση που κάνει το άτομο σχετικά με αυτή, τον κίνδυνο αρνητικών επιπτώσεων απ' την απόφαση αυτή, τις δεσμεύσεις που συνεπάγεται κ.λπ.

Τονίζονται, όμως, και άλλες πτυχές της σημασίας και των επιπτώσεων που μπορεί να έχει μια απόφαση. Πρόκειται για ορισμένες πρακτικές και άμεσα επίκαιρες (για τη χώρα μας) πτυχές των επιπτώσεων αυτής της απόφασης. Και συγκεκριμένα: Οι λανθασμένες αποφάσεις έχουν μάλιστα αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στον ίδιο τον μαθητή, αλλά και σε άλλα πρόσωπα που συνδέονται άμεσα, ή έμμεσα μαζί του. Π.χ. οι γονείς του μαθητή επενδύουν οικονομικά για πολλά χρόνια και μια αποτυχία του παιδιού τους μπορεί να τους αναγκάσει να επιβαρυνθούν και πάλι με καινούργιες προσπάθειες. Είναι γενικότερα γνωστό ότι οι περισσότεροι μαθητές λυκείου, οι οποίοι δε θα πετύχουν την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα κάνουν τουλάχιστον μια δεύτερη προσπάθεια, σύμφωνα με το μέχρι πρόσφατα ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα. Εκτός από τις αρνητικές επιδράσεις στους γονείς και το άμεσο περιβάλλον του μαθητή, οι λανθασμένες αποφάσεις των μαθητών μπορούν να επηρεάσουν όλο το εκπαιδευτικό σύστημα με την πληθώρα προτιμήσεων και προσφυγής σε ορισμένες σχολές, την αποφυγή και, κατά συνέπεια, την υποβάθμιση άλλων σχολών, αλλά και του γενικότερου κοινωνικού - οικονομικού συστήματος, με τη διατάραξη των σχέσεων προσφοράς και ζήτησης. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι μελέτες που αφορούν τις

επιλογές των μαθητών είναι πολύ σημαντικές, όχι μόνο για τον ίδιο τον μαθητή και το άμεσο περιβάλλον του, αλλά και για την πολιτεία γενικά (πβ. Δημητρόπουλος 1994α).

1.5. Στάδια επαγγελματικής απόφασης

Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα, όπως αυτό τουλάχιστο στα τελευταία χρόνια έχει διαμορφωθεί, ο Έλληνας μαθητής καλείται σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης να πάρει κάποια απόφαση αρχικά γενικότατης και στη συνέχεια περισσότερο καθορισμένης κατεύθυνσης. Έτσι διακρίνονται τέσσερα περίπου στάδια που σχετίζονται με την επαγγελματική κατεύθυνση του μαθητή. Το πρώτο σημαντικό σημείο ή στάδιο απόφασης βρίσκεται στη γ' τάξη του γυμνασίου.

Με αυτή την απόφαση ο μαθητής κάνει μια γενικότατη επιλογή τόσο εκπαιδευτικής όσο και επαγγελματικής κατεύθυνσης. Καλείται δηλαδή, να επιλέξει μεταξύ γενικού και τεχνικού – επαγγελματικού λυκείου. Στο σημείο αυτό όμως γίνονται αρκετές κριτικές επισημάνσεις. Και συγκεκριμένα: Ο μαθητής στην ηλικία των 14-15 ετών είναι υποχρεωμένος να προγραμματίσει κατά κάποιο τρόπο το μέλλον του και να πάρει μια απόφαση, σε μια ηλικία κατά την οποία το άτομο θεωρείται γενικά ακόμη ανώριμο. Σε αυτή τη φάση, το ίδιο το παιδί πολύ λίγο συμμετέχει ορθολογιστικά σ' αυτόν τον αρχικό προγραμματισμό και δεν προβαίνει ελεύθερα και αβίαστα στην απόφαση που υποτίθεται ότι παίρνει. Η επιλογή αυτή αντικατοπτρίζει τις επιθυμίες κυρίως των γονέων ή τις επιδράσεις άλλων παραγόντων.

Υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες είναι απαραίτητες για να είναι δυνατή η λήψη τέτοιων αποφάσεων. Μια τέτοια προϋπόθεση, είναι η ύπαρξη νοητικής και συναισθηματικής ωριμότητας. «Η νοητική ωριμότητα είναι απαραίτητη γιατί κατά τη διαδικασία λήψεως αποφάσεως απαιτείται ένας λογικός συνδυασμός δεδομένων, μια λογική αλληλουχία σταδίων, μια εκτίμηση και αξιολόγηση καταστάσεων, ιδιοτήτων, χαρακτηριστικών, πραγμάτων, προσώπων, και εαυτού. Η συναισθηματική ωριμότητα είναι απαραίτητη, γιατί σπάνια ένα συναισθηματικά ανώριμο άτομο είναι σε θέση να πάρει συνετή απόφαση σ' οποιονδήποτε τομέα. Αυτό το άτομο συνήθως μετατρέπει την απόφαση σε συναισθηματική αντίδραση, ενώ η συνετή απόφαση είναι μια λογική ενέργεια. Ένα συνετό μάλιστα άτομο αποφεύγει να πάρει σημαντικές αποφάσεις όταν βρίσκεται σε κατάσταση συναισθηματικής εντάσεως» (Δημητρόπουλος 1994α, 117).

Το δεύτερο στάδιο ή χρονικό σημείο απόφασης του μαθητή σχετίζεται με μια ειδικότερη επιλογή εκπαιδευτικής - επαγγελματικής κατεύθυνσης. Μπορεί να υποστηριχτεί ότι είναι μια προέκταση της πρώτης, αλλά γίνεται σε στενότερα πλαίσια, γιατί ο μαθητής βρίσκεται ήδη μέσα σε μια εκπαιδευτική κατεύθυνση, είτε τη γενική είτε την τεχνική - επαγγελματική. Ο μαθητής της α' τάξης του γενικού λυκείου έχει να πάρει διπλή απόφαση: αν θα συνεχίσει σπουδές μετά το λύκειο, και ανεξάρτητα απ' αυτό, ποια κατεύθυνση θα επιδιώξει ν' ακολουθήσει, αφού τελειώσει την α' τάξη. Με το τέλος της α' τάξης της τεχνικής - επαγγελματικής σχολής, ο μαθητής πρέπει να επιλέξει ποια από τις ειδικότητες που προσφέρονται θ' ακολουθήσει.

Το τρίτο στάδιο σχετίζεται με την αποφοίτησή του από το λύκειο. Αναφέρεται στο ότι ο μαθητής καλείται να επιλέξει τη σχολή την οποία θέλει να ακολουθήσει ή, αλλιώς, να συνεχίσει σε μη δημόσια ιδρύματα ή να προχωρήσει στην αγορά εργασίας.

Το τέταρτο στάδιο είναι αυτονόητο ότι αφορά λιγότερο αριθμό ατόμων και σχετίζεται με την απόφαση επιλογής μιας μορφής συγκεκριμένης εργασίας. Με την επιλογή εργασίας το άτομο επιλέγει τον ειδικότερο τομέα που θέλει ν' ακολουθήσει μέσα σε ένα γενικό επαγγελματικό πλαίσιο (Δημητρόπουλος 1982). Π.χ. ο δικηγόρος που μπορεί να επιλέξει ελεύθερο επάγγελμα, δικαστικό κλάδο, διπλωματικό κλάδο, ιδιωτικό τομέα ως σύμβουλος επιχειρήσεων, εταιρειών κ.λπ.

1.6. Μορφές και στρατηγικές λήψης απόφασης: Γενική και ειδική θεώρηση

Η λήψη απόφασης έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο σκέπτεται το άτομο όταν είναι ανάγκη να επιλέξει ανάμεσα σε διάφορες δυνατότητες. Η επιλογή αυτή προϋποθέτει ότι υπάρχουν τουλάχιστον δύο εναλλακτικές εκδοχές από τις οποίες θα προτιμηθεί η μία. Οι αποφάσεις μπορούν να αφορούν το ίδιο το άτομο και τις ενέργειές του. Ακόμη και αν πρέπει να πάρει μια απόφαση μόνο του, επηρεάζεται από τις απόψεις των άλλων στις εκδοχές δράσης και στα ενδεχόμενα αποτελέσματα. «Η λήψη αποφάσεων λαμβάνει χώρα πάντοτε μέσα σε κάποιο πλαίσιο αναφοράς και επηρεάζεται τόσο από τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε εμείς τα πράγματα όσο και από κοινωνικούς περιορισμούς ή προκαταλήψεις» (Κωσταρίδου - Ευκλείδη 1997, 177).

Υπάρχουν διάφορες θεωρίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις, γενικά, από ένα άτομο. Η πίεση για τη λήψη απόφασης μπορεί να προέρχεται από το ίδιο το άτομο ή από το περιβάλλον του και μερικές φορές και από τα δύο. Η αποτελεσματικότητα μιας απόφασης εξαρτάται από τη γνώση του εαυτού αλλά και από τη γνώση του περιβάλλοντος. Αυτό σημαίνει ότι χρειάζονται αρκετές πληροφορίες τόσο από την πλευρά του εαυτού όσο και από το περιβάλλον στη στενή και ευρύτερη έννοια. Ανάλογα με το βαθμό ενημέρωσης του ατόμου και την ικανότητά του να αποφασίζει το ίδιο για τη μελλοντική επαγγελματική του κατεύθυνση, διακρίνονται διάφορες μορφές και στρατηγικές λήψης απόφασης. Αυτές βασικά είναι οι εξής:

1) **Εξαρτημένη απόφαση:** Φαίνεται να είναι η πιο εύκολη, αφού περιορίζεται κατ'ουσίαν στο να αποδεχθεί κανείς την επιλογή των άλλων. Μια εξαρτημένη απόφαση, όμως, μπορεί να προκαλέσει δυσάρεστα αποτελέσματα, εξαιτίας της αποδοχής της επιλογής των άλλων και της αναποφασιστικότητας του ίδιου του ατόμου. Τα αποτελέσματά της επηρεάζουν τη ζωή του ατόμου, ανεξάρτητα από το ποιος είχε κάνει την επιλογή.

2) **Διαισθητική απόφαση:** Το άτομο που αποφασίζει με διαισθητικό τρόπο, βασίζεται στις εσωτερικές του αντιδράσεις. Οι διαισθητικές αποφάσεις είναι συνήθως αυθόρμητες, λαμβάνονται μέσα σε λίγο σχετικά χρόνο και βασίζονται σε περιορισμένη συγκέντρωση στοιχείων ή πληροφοριών. Για τους λόγους αυτούς μπορεί να έχουν και δυσάρεστα αποτελέσματα.

3) **Ορθολογική απόφαση:** Η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει διερεύνηση των αναγκών του ατόμου και του περιβάλλοντος στα πλαίσια μιας προσεκτικής εκτίμησης των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων (κόστος, οφέλη). Η λήψη μιας τέτοιας απόφασης απαιτεί πολύ χρόνο κυρίως για τη συλλογή πληροφοριών και γενικά την εξερεύνηση του προβλήματος της αντιστοιχίας αναγκών ή και ενδιαφερόντων του ατόμου και δυνατοτήτων του περιβάλλοντος. Με αυτή τη προσέγγιση λαμβάνονται υπόψη τόσο τα

προσωπικά συναισθήματα και οι προτιμήσεις, όσο και οι γνώμες των ειδικών και οικείων προσώπων και αναζητούνται οι κατάλληλες για την προσωπικότητα και την ιδιοσυγκρασία στρατηγικές.

Από μια συνεκτίμηση των παραπάνω δεν μπορεί παρά να καταλήξει κανείς στο ότι η ισορροπημένη απόφαση χρειάζεται να περιλαμβάνει στοιχεία και από τα τρία είδη αποφάσεων (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1993β).

Παρόμοια, αλλά αναλυτική ταξινόμηση των τρόπων ή μορφών λήψης απόφασης βρίσκουμε και σε σχετική έρευνα της T. Aigoba (1977) η οποία διακρίνει τους εξής τρόπους:

1. τον «χωρίς σκέψη» τρόπο λήψης απόφασης, με τον οποίο παίρνονται οι καθημερινές αποφάσεις («ρουτίνας»),
2. τον «συμβιβαστικό» τρόπο, που περιλαμβάνει αποφάσεις, που βασίζονται συνήθως στις προσδοκίες των άλλων,
3. το «λογικό» τρόπο, που περιλαμβάνει αποφάσεις που παίρνονται ψύχραιμα και χωρίς συναισθηματισμούς,
4. το «συναισθηματικό» τρόπο, που περιλαμβάνει αποφάσεις, οι οποίες βασίζονται κυρίως στις επιθυμίες του ατόμου,
5. το «διστακτικό» τρόπο, που περιλαμβάνει αποφάσεις, οι οποίες παίρνονται μετά από μακρά περίοδο αναβλητικότητας και
6. το «διαισθητικό» τρόπο, που περιλαμβάνει αποφάσεις, οι οποίες φαίνονται στο άτομο μοιραίες, αναπόφευκτες και χωρίς απαραίτητα να απαιτούν αιτιολόγηση (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1993β).

Οι Hodkinson και Sparkes (1993) μελέτησαν στην Αγγλία τις επαγγελματικές επιλογές των νέων και το «σχεδιασμό δράσης επαγγελματικής καθοδήγησης» (CGAP). Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που αναφέρεται στην ενδυνάμωση των μαθητών, ώστε να αυξηθούν οι ικανότητές τους και να μεγιστοποιηθούν οι δεξιότητές τους. Υποστηρίζουν ότι οι πληροφορίες που έχουν οι μαθητές προέρχονται συνήθως από γονείς και φίλους που εργάζονται στο συγκεκριμένο επάγγελμα ή από προσωπική εμπειρία. Υποστηρίζουν, ακόμη, ότι η απόφαση μπορεί να είναι:

-*Συγκεκριμένη στο περιεχόμενο*: Αυτό σημαίνει ότι η απόφαση δε μπορεί να διαχωριστεί από το οικογενειακό περιβάλλον, το πολιτισμικό πλαίσιο και το ειδικό πλαίσιο ζωής των μαθητών.

-*Ευκαιριακή*: Η απόφαση βασίζεται σε τυχαίες επαφές ή εμπειρίες.

-*Βιωμένη – πολυχρονική*: Ο χρόνος που λαμβάνεται η απόφαση είναι σποραδικός και η απόφαση αποτελεί αντίδραση στις εκάστοτε ευκαιρίες, όπως αυτές παρουσιάζονται. Γίνεται μάλιστα αναφορά στο Hall (1984, βλ. στους ίδιους 1993) που χαρακτηρίζει το χρόνο στον οποίο λήφθηκε η απόφαση ως «βιωμένο», γιατί δεν ορίζεται σε μια χρονική στιγμή αλλά εξελίσσεται ανάλογα με τη ζωή του μαθητή. Η επιλογή, δηλαδή, γίνεται σε επανειλημμένη διάρκεια χρόνου.

-*Περιορισμένη*: Η επιλογή επηρεάζεται από τα συναισθήματα και γενικά από το τι νιώθουν οι μαθητές.

Στο «σχεδιασμό δράσης επαγγελματικής καθοδήγησης» (CGAP), το οποίο βρίσκεται σε πειραματικό στάδιο και αναφέρεται σε μαθητές 16-19 ετών, οι σύμβουλοι δίνουν στα παιδιά πολλές και ολοκληρωμένες πληροφορίες για τα επαγγέλματα. Αυτές δεν περιορίζονται τοπικά και δεν είναι σχετικές μόνο με τη ζωή και το περιβάλλον των μαθητών. Αντίθετα, τους δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν άλλα πράγματα πέρα από τις εμπειρίες τους και το στενό τους περιβάλλον. Επίσης, όλη η διαδικασία επιλογής

βασίζεται σ' ένα σχέδιο στο οποίο η επιλογή γίνεται σε συγκεκριμένο χρόνο ή με βάση τη λογική επεξεργασία.

Όμως, η διαδικασία αυτή χαρακτηρίζεται ως τεχνικά λογική (μηχανιστική), αφού κατά βάση υπάρχει η άποψη ότι οι άνθρωποι λειτουργούν σαν μηχανές. Η αδυναμία του συστήματος είναι ότι «βλέπει» την επιλογή της σταδιοδρομίας ως τεχνικό θέμα, το οποίο απαιτεί απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων και κατανόηση για να μπορέσουν οι μαθητές να κάνουν μια λογική επιλογή.

1.7. Η λήψη επαγγελματικής απόφασης ως πρόβλημα της εφηβικής ηλικίας – Βασικές επισημάνσεις

Η εφηβική ηλικία συμπίπτει βασικά με τη σχολική φοίτηση του μαθητή. Αυτή γίνεται για όλους τους μαθητές, όπως είναι γνωστό στο γυμνάσιο, και είναι υποχρεωτική τουλάχιστο σε ό,τι αφορά την πρώτη εφηβική ηλικία (13-15 περίπου ετών). Αλλά και στη δεύτερη εφηβική ηλικία (16-18 περίπου ετών) σχεδόν η πλειοψηφία των μαθητών βρίσκεται ακόμη σε κάποια μορφή σχολικής φοίτησης και αντίστοιχης προετοιμασίας (άμεσης ή έμμεσης και μικρής ή μεγαλύτερης) για το επάγγελμα. Έτσι η σχολική φοίτηση αυτής της περιόδου αποτελεί κατά κάποιο τρόπο προετοιμασία και γέφυρα ανάμεσα στη σχολική ζωή του μαθητή και στην επικείμενη επαγγελματική και κοινωνική ζωή του. Τα κίνητρα και τα κριτήρια που θα παίζουν ρόλο στην επαγγελματική απόφαση και κατεύθυνση του μαθητή καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα και τις καταστάσεις της σχολικής του ζωής. Για το σημείο αυτό είναι χαρακτηριστικές και άμεσα σχετικές οι επισημάνσεις που γίνονται από τον Ν. Γ. Παπαδόπουλο (1998, 94): «Η ενεργοποίηση του μαθητή προκαλείται από ποικίλους παράγοντες και παίρνει, επίσης, ποικίλες μορφές, όπως: α) εμπλοκή του μαθητή στα δρώμενα της σχολικής τάξης, β) ενθάρρυνση του μαθητή να αυτονομηθεί και να αναλάβει την ευθύνη της συμπεριφοράς του απέναντι στη μάθηση και τη σχολική κοινότητα διεκδικώντας ένα ρόλο μέσα στην κοινωνία των συνομηλίκων του, γ) σύνδεση της μάθησης με την καθημερινή ζωή και πράξη. Πρόκειται για μερικά στοιχεία και διαδικασίες βασικής ενεργοποίησης ή παρώθησης του μαθητή, προκειμένου να επιτευχθεί ουσιαστική μάθηση. Ο μαθητής παρωθείται να επιδιώξει την εφαρμογή όσων αποκομίζει από το σχολείο σε *in vivo* καταστάσεις». Μια πολύ σημαντική πτυχή αυτής της εφαρμογής σχετίζεται με την επαγγελματική απόφαση και κατεύθυνση που θα ακολουθήσει ο μαθητής σ' αυτή την ηλικία.

Η χρονική, κατά συνέπεια, περίοδος στην οποία λαμβάνονται αποφάσεις σχετικές με το επάγγελμα συμπίπτει με την εφηβεία, η οποία χαρακτηρίζεται από ραγδαίες και απότομες αλλαγές στο βιοσωματικό, νοητικό, συναισθηματικό και κοινωνικό τομέα της ανάπτυξης του ατόμου (Παρασκευόπουλος 1983).

Ορισμένοι λαμβάνοντας προφανώς υπόψη το χαρακτήρα της εφηβικής ηλικίας με την ανασφάλεια και την αστάθεια που τη διακρίνει (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1984) υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικές - επαγγελματικές αποφάσεις παίρνονται στη χειρότερη χρονική περίοδο (Ηλιάδης 1988). Πράγματι, στην εφηβεία ο νέος καλείται να αποφασίσει για σοβαρά θέματα, όπως για τη σταδιοδρομία του, τους στόχους του, αλλά και τον τόπο που θα εργαστεί και θα ζήσει. Οι αποφάσεις που παίρνει στα θέματα αυτά του δημιουργούν περιορισμούς για το μέλλον του και καθορίζουν τα όρια, μέσα στα οποία θα κινηθεί ενδεχομένως κατά τη μεγαλύτερη περίοδο της ζωής του. Τα θέματα

αυτά αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα, δεδομένου ότι οποιαδήποτε αναβολή στη λήψη των αποφάσεων μάλλον δυσκολεύει τα πράγματα.

Οι αλλαγές στους τομείς που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς και το γεγονός ότι ο έφηβος βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο, δηλαδή, ανάμεσα στην παιδική ηλικία και στην ενηλικίωση, δημιουργεί συχνά συγκρούσεις ενδοατομικές και ενδοοικογενειακές. Η δομή της οικογένειας η οποία έχει αλλάξει και ο έντονος ρυθμός της σημερινής κοινωνίας δημιουργούν προβλήματα και στο ρόλο του γονέα, ο οποίος δυσκολεύεται συχνά να επικοινωνήσει με το παιδί του και να κατανοήσει τα προβλήματά του (Παρασκευόπουλος 1983). Με όλα τα παραπάνω, είναι φανερό ότι, παραμένει ανοικτό το ερώτημα κατά πόσο οι μαθητές είναι έτοιμοι, δηλαδή ώριμοι για όλες αυτές τις σημαντικές αποφάσεις που πρέπει να πάρουν σε αυτή τη φάση της ζωής τους.

Με την πλευρά των επαγγελματικών επιλογών και αποφάσεων ασχολήθηκαν αξιόλογοι ερευνητές, όπως ο Super (1957), οι Tiedeman και O'Hara (1963) κ.ά. Η ωριμότητα πάντως του ατόμου είναι αρκετά σύνθετο θέμα, αφού περιλαμβάνει ποικίλες πτυχές όπως, εκτός από τη σωματική - βιολογική, την ψυχική, νοητική και κυρίως συναισθηματική, την κοινωνική και την πολιτισμική - αξιολογική πτυχή, όπως σημειώνει ο Ν. Γ. Παπαδόπουλος για να τονίσει ότι πρόκειται για την «κατάσταση της εξελιγμένης και σταθεροποιημένης σωματικής και ψυχικής πλευράς του ατόμου και ακόμη της ικανότητας για ικανοποίηση των αναγκών και υποχρεώσεων» (1991,150). Και ο ίδιος αλλού: «Σημαίνει απόκτηση των προϋποθέσεων και ικανοτήτων που χρειάζονται για μια συζυγική συμβίωση, για επαγγελματική και πολιτική τοποθέτηση και για αναγνώριση των ικανοτήτων και αδυναμιών χωρίς υπερεκτίμηση ή υποτίμησή τους» (1991, 151).

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι μια παραπέρα πτυχή της ωριμότητας είναι η επαγγελματική ωριμότητα (career maturity), που θα μπορούσαμε να τη συσχετίσουμε περισσότερο και κυρίως με την κοινωνική πτυχή της ωριμότητας. Ως επαγγελματική ωριμότητα ορίζεται ο βαθμός στον οποίο το άτομο έχει κατακτήσει τις δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να επεξεργαστεί τις πληροφορίες με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάρει τις πιο σωστές αποφάσεις για τον εαυτό του. Οι δεξιότητες αυτές αφορούν ειδικές γνώσεις και πληροφορίες που χρειάζεται να έχει το άτομο, καθώς και κάποιες συμπεριφορές ανάλογες με το στάδιο επαγγελματικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεται (Super 1957).

Πολλοί ερευνητές συμφωνούν ότι πριν από την εφηβεία, τα παιδιά ενθουσιάζονται με επαγγέλματα τα οποία φαίνονται συναρπαστικά και δυναμικά, π.χ. αστροναύτης, ηθοποιός κ.λπ. (Super 1957, Ginzberg 1972). Καθώς όμως ωριμάζουν οι γνωστικές ικανότητες, οι νέοι προσπαθούν να συνδυάσουν τα ενδιαφέροντά τους με τις δυνατότητές τους και τις πραγματικές ευκαιρίες που υπάρχουν στον επαγγελματικό χώρο. Στην ηλικία των 15-16 ετών αρχίζει για τους εφήβους μια περίοδος εντονότερης ή και συγκεκριμένης διερεύνησης. Αυτό σημαίνει ότι συνειδητοποιούν σταδιακά την ανάγκη να επιλέξουν ένα επάγγελμα (Χαρίτου - Φατούρου 1979).

Ο Κ. Μάνος διαφοροποιείται κάπως από τη θέση αυτή με βάση μια αρκετά εκτεταμένη, τόσο χωρικά όσο και από άποψη αριθμού δείγματος, έρευνά του (1987) σε εφήβους μαθητές (13-20 ετών) όλης της Ελλάδας. Διαπίστωσε ότι τα αγόρια άρχιζαν να ασχολούνται με το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασής τους από την ηλικία των 14,5 ετών, ενώ τα κορίτσια λίγο νωρίτερα, γύρω στα 14. Ειδικότερα οι έφηβοι (13-17 ετών), αγόρια και κορίτσια, έχουν ήδη αποφασίσει σε ποσοστό 67%, για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν.

Στην ηλικία των 17-18 ετών οι έφηβοι έχουν συνήθως μια παραπλανητική εικόνα για τις πραγματικές συνθήκες εργασίας των διαφόρων επαγγελμάτων. Αυτό συμβαίνει μάλλον επειδή δεν έχουν άμεση επαφή με τα επαγγέλματα. Το φαινόμενο αυτό δεν παρατηρείται τόσο συχνά στους μαθητές της τεχνικής εκπαίδευσης που έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τα διάφορα στάδια εκτέλεσης εργασίας. Μεταξύ των ηλικιών 18-21 ετών οι επαγγελματικές επιλογές τείνουν σταδιακά να αποκρυσταλλώνονται και να γίνονται πιο συγκεκριμένες. Οι έφηβοι αποφασίζουν να παρακολουθήσουν την αντίστοιχη εκπαίδευση που απαιτείται για το επάγγελμα που έχουν επιλέξει και διαμορφώνουν τα μελλοντικά τους σχέδια (Τζέπογλου 1984).

Η συνεχής και βαθμιαία ωρίμαση της επαγγελματικής σκέψης, κατά τη διάρκεια της εφηβείας, είναι κάτι που επισημάνθηκε και από αρκετές ξένες εμπειρικές έρευνες (Borrow 1964, Herr & Cramer 1984).

Καθώς πλησιάζει η ενηλικίωση, τα νεαρά άτομα καταλήγουν συνήθως σε ένα επάγγελμα, το οποίο αντιπροσωπεύει ένα συνδυασμό ανάμεσα στο τι θέλουν να κάνουν και στο τι είναι ικανά να κάνουν. Μέχρι πρόσφατα, οι αναπτυξιακοί ψυχολόγοι πίστευαν ότι η επαγγελματική σταθερότητα επιτυγχάνεται με την είσοδο και την εμπειρία κάποιου σε μια συγκεκριμένη εργασία (Ginzberg 1972, Borrow 1964).

Οι ειδικοί πάνω στο θέμα τονίζουν ότι οι επαγγελματικές επιλογές αποτελούν μια δια βίου διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτή η διαδικασία είναι ιδιαίτερα εμφανής για πρώτη φορά στην εφηβική ηλικία. Γι' αυτό και επισημαίνονται, ως αναγκαίες προϋποθέσεις στη λήψη επαγγελματικής απόφασης, ορισμένες σχετικές «ετοιμότητες» και δεξιότητες των εφήβων. Αυτές εκφράζονται στην προσπάθεια για διαρκή πραγματοποίηση των επαγγελματικών στόχων του ατόμου με το να λαμβάνει υπόψη του τις αλλαγές που παρατηρούνται στο χώρο της εργασίας. Παράλληλα επισημαίνεται η ανάπτυξη σειράς από δεξιότητες που θα επιτρέψουν στο άτομο να ανταποκριθεί στις παρουσιαζόμενες μεταβολές. Ως βασικές δεξιότητες σχεδιασμού μιας επαγγελματικής σταδιοδρομίας θεωρούνται οι εξής: α) η δεξιότητα λήψης αποφάσεων, β) η δεξιότητα δημιουργίας προσωπικής επαγγελματικής εικόνας, γ) η δεξιότητα συγκέντρωσης και εκτίμησης επαγγελματικών πληροφοριών, δ) η δεξιότητα παρουσίασης των επαγγελματικών προσόντων κάποιου στους υποψήφιους εργοδότες του και ε) η δεξιότητα επαγγελματικής προσαρμογής (Ginzberg 1972).

Με όλα τα παραπάνω, και για να γίνει μια συνοπτική θεώρηση του θέματος της λήψης επαγγελματικής απόφασης ως προβλήματος της εφηβικής ηλικίας, είναι αναντίρρητο ότι εδώ υπάρχει μια αντινομία. Αυτή συνίσταται στο ότι το άτομο καλείται να πάρει μια σημαντική για τη ζωή του απόφαση σε μια ηλικία, όπου κυριαρχεί η αβεβαιότητα και η ταλάντευση και δεν έχουν ακόμη διαμορφωθεί τα κριτήρια που θα το βοηθήσουν να λάβει μια επιτυχή ή ώριμη απόφαση. Το παράδοξο είναι μάλιστα ότι καλείται να αντιμετωπίσει αυτό το θέμα ως συγκεκριμένη «αφορμή» και βάση να «προβληματιστεί» γενικότερα, έτσι που με την απόφασή του αυτή να συμβάλει στην αύξηση - ενίσχυση της ωριμότητάς του (πβ. Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001α).

1.7.1. Νεότερες εμπειρικές ερευνητικές διαπιστώσεις και διαφοροποιήσεις. Σχετικές επισημάνσεις

Τα προβλήματα που αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, σχετικά με το θέμα της λήψης επαγγελματικής απόφασης κατά την εφηβική ηλικία, έρχονται να επιβεβαιώσουν και τα πορίσματα ορισμένων νεότερων εμπειρικών ερευνών. Σ' αυτές γίνεται λόγος για τις δυσκολίες που υπάρχουν και που οδηγούν σε ορισμένες περιπτώσεις σε αναποφασιστικότητα αλλά και για διαφοροποιήσεις με βάση δεδομένα όπως π.χ. το φύλο.

Οι Multon, Heppner και Lapan (1995) σε έρευνά τους (μαθητές λυκείου 14-18 ετών με τη χρήση ερωτηματολογίου και συνέντευξης και σε ένα ποικίλο εθνικό δείγμα) αναφέρουν ότι τα χρόνια στο λύκειο είναι κρίσιμη περίοδος για τη διαδικασία απόφασης επαγγέλματος, γιατί οι μαθητές τότε παίρνουν αποφάσεις για το πανεπιστήμιο ή εισέρχονται στο χώρο εργασίας και αυτές οι επιλογές επηρεάζουν δραματικά τη ζωή τους. Αυτό φαίνεται ότι κάνει πολλούς μαθητές να είναι αναποφασιστοί.

Η αναποφασιστικότητα των μαθητών, όσον αφορά την επαγγελματική επιλογή, τονίστηκε και από άλλη (πολύ αξιόλογη μεθοδολογικά και αξιόπιστη ως προς το δείγμα) έρευνα σε Νοτιοαφρικανούς εφήβους. Στη γ' γυμνασίου οι μαθητές πρέπει να πάρουν μια τελική απόφαση για το αντικείμενο που θέλουν να σπουδάσουν. Μια τέτοια επιλογή έχει επιδράσεις στη μετέπειτα εκπαίδευσή τους και στις μελλοντικές επαγγελματικές επιλογές τους, γι' αυτό πολλές φορές δεν είναι εύκολο να αποφασίσουν. Η αναποφασιστικότητα αυτή μειώνεται στην α' λυκείου, όπου εμφανίζεται μια «πρόωρη πίεση» για το μελλοντικό σχολικό αντικείμενο και τα επίπεδα επιλογής που οι μαθητές έχουν κάνει. Πάντως, η σημαντικότερη αύξηση αναποφασιστικότητας ως προς τα επαγγελματικά σχέδια των μαθητών διαπιστώθηκε όταν οι μαθητές βρίσκονταν στην α' λυκείου (Watson & Stead 1994).

Παρόμοια είναι και τα συμπεράσματα άλλης έρευνας σε κορίτσια εφήβους, Μουσουλμάνες και μη στη Σκωτία, οι οποίες κατά τη διάρκεια φοίτησής τους στο λύκειο σκέπτονται σοβαρά το πρόβλημα της επαγγελματικής επιλογής και αντιμετωπίζουν δυσκολίες σ' αυτό (Siann & Knox 1992).

Σε ό,τι αφορά το φύλο διαπιστώθηκε ότι τα κορίτσια περισσότερο από τα αγόρια είναι αναποφασιστα και χρειάζονται υποστήριξη στη λήψη απόφασης της σταδιοδρομίας τους (Hartman et al. 1987).

Αλλά και άλλες έρευνες κατέληξαν στα ίδια πορίσματα (Larson et al. 1994) επισημαίνοντας σημαντικές διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών σχετικά με τη διαδικασία λήψης απόφασης. Αναλυτικότερα: Η κύρια διαφορά στην επιλογή επαγγέλματός τους είναι η μια και μόνη απόφαση που παρουσιάζεται στα αγόρια, σε αντίθεση προς τη διχοτομημένη απόφαση που παρουσιάζεται στα κορίτσια. Τ' αγόρια συνειδητοποιούν νωρίτερα από τα κορίτσια ότι θα γίνουν οι προμηθευτές της οικογένειας. Η σύσταση της οικογένειας που συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τον άνδρα αλλά και η σταδιοδρομία του είναι υποχρεώσεις που πηγαίνουν παράλληλα. Έτσι η λήψη απόφασης αναφέρεται ταυτόχρονα και στα δύο, τα οποία και θεωρούνται απαραίτητα για τους άνδρες. Αντίθετα, τα κορίτσια συνειδητοποιούν ότι οικογένεια και σταδιοδρομία δεν πηγαίνουν παράλληλα. Τα κορίτσια με το γάμο αναμένεται να αποτραβηχτούν προσωρινά από την επαγγελματική σταδιοδρομία τους. Αναφορές που σχετίζονται με χαμηλή αυτοεκτίμηση ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια, υποστηρίζουν ότι τα κορίτσια έχουν υψηλότερο επίπεδο άγχους, όταν πρόκειται να

αποφασίσουν για την επιλογή του επαγγέλματός τους. Επίσης, έχουν περιορισμένο αριθμό εναλλακτικών λύσεων εξαιτίας του ότι κάποια επαγγέλματα θεωρούνται «ανδρικά» και γενικά ότι τα κορίτσια εισχωρούν δυσκολότερα σ' αυτά. Πάντως τα κορίτσια που βάζουν πρώτα την προτεραιότητα της οικογένειας, αισθάνονται λιγότερο άγχος και πίεση και συνήθως οδηγούνται σε μια ρεαλιστική λήψη απόφασης.

Από τα παραπάνω, φαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια διάφοροι παράγοντες, που μάλλον σχετίζονται με την πολυπλοκότητα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, τις απαιτήσεις της και τις δυσκολίες να ανταποκριθεί κανείς σ' αυτές παρουσιάζονται να ενισχύουν μια τάση αναποφασιστικότητας στην επαγγελματική επιλογή. Η έκταση που μπορεί να έχει αυτή η αναποφασιστικότητα είναι θέμα ειδικών εμπειρικών ερευνών και μέχρις ενός σημείου και της παρούσας έρευνας.

1.8. Θεωρίες επαγγελματικής επιλογής

Όπως για κάθε θέμα ή πρόβλημα υπάρχει μία ή και περισσότερες απόψεις και θεωρήσεις έτσι και για το θέμα της επιλογής και απόφασης επαγγέλματος υπάρχουν διάφορες απόψεις και κατηγορίες απόψεων ή θεωρίες.

Πολλές θεωρίες και μοντέλα έχουν διαμορφωθεί κατά καιρούς σε μια προσπάθεια να βρεθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική ανάπτυξη γενικότερα, καθώς και την επιλογή επαγγέλματος κάθε ατόμου. Απώτερος σκοπός όλων των θεωριών είναι να εντοπίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου, ώστε να γίνεται μια σωστή και αποτελεσματική καθοδήγησή του από τους υπεύθυνους φορείς προσανατολισμού. Με την επισήμανση του Leyens για τις επιστημονικές θεωρίες (1996, 222), ότι «δεν αντιστοιχούν παρά μόνο σε μια όψη της εμπειρίας μας», θεωρούμε σκόπιμο να κάνουμε μια σύντομη παρουσίαση και ανάλυση των βασικών σχετικών θεωριών.

Με τις θεωρίες που θα αναλυθούν εδώ επιχειρείται να ερμηνευθούν: α) το πώς τα άτομα επιλέγουν κάποιο επάγγελμα και β) γιατί το επιλέγουν. Σε κάθε θεωρητικό μοντέλο θεωρούνται περισσότερο ή λιγότερο καθοριστικοί για την επιλογή διάφοροι συντελεστικοί παράγοντες.

Γενικά, οι θεωρίες διακρίνονται σε *κοινωνικο - οικονομικές* (ή *μη ψυχολογικές*), σε *ψυχολογικές* (όπως οι εξελικτικές και ψυχοδυναμικές, οι θεωρίες μάθησης και λήψης απόφασης) και σε *γενικές* (Χαντζή 1987, Δημητρόπουλος 1994α).

Αναλυτικότερα, για τις θεωρίες αυτές μπορούν να σημειωθούν τα εξής: Οι *κοινωνικο - οικονομικές* θεωρίες αποδίδουν την επιλογή του επαγγέλματος σε κάποιο σύστημα έξω από το άτομο, το οποίο μπορεί να είναι είτε ο παράγοντας «τύχη», είτε παράγοντες βασισμένοι στις οικονομικές αρχές της προσφοράς και της ζήτησης. Μάλιστα, οι κοινωνιολογικές θεωρίες τοποθετούν το κέντρο βάρους της επιλογής στην κοινωνική διαστρωμάτωση ή στο πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο ανήκει το άτομο. Σύμφωνα με τον Wills, η πολιτιστική ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία κοινωνικοποιείται το νεαρό άτομο, το προσανατολίζει ώστε να προεξοφλεί το μέλλον του ανάλογα με το συγκεκριμένο σύστημα αξιών που μοιράζεται με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Η κριτική που γίνεται για τις κοινωνικο - οικονομικές θεωρίες είναι ότι αγνοούν το ρόλο που παίζουν οι αξίες, η προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα και άλλα ατομικά

χαρακτηριστικά στις επαγγελματικές αποφάσεις των ατόμων (Μαρκουλής 1981, Κάντας & Χαντζή 1991).

Οι *ψυχολογικές* θεωρίες έχουν ως πυρήνα ανάλυσής τους το ίδιο το άτομο, χωρίς όμως να αποκλείουν την έμμεση επίδραση περιβαλλοντικών μεταβλητών στην τελική απόφαση. Οι κυριότερες ψυχολογικές θεωρίες, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, χωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες: α) στις εξελικτικές και β) στις ψυχοδυναμικές. Σύμφωνα με τις εξελικτικές θεωρίες, η επιλογή επαγγέλματος είναι μια αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία έχει τα δικά της ξεχωριστά στάδια από την πρώτη παιδική ηλικία μέχρι την ώριμη ηλικία. Οι ψυχοδυναμικές δίνουν έμφαση στα κίνητρα που παρωθούν το άτομο στην επαγγελματική επιλογή.

Οι *γενικές* θεωρίες, όπως αυτές του Blau και των συνεργατών του (1956), υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική επιλογή είναι μια δυναμική διαδικασία, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς, οικονομικούς, βιολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Οι θεωρίες αυτές αποφεύγουν να προσδιορίσουν μια συγκεκριμένη κατηγορία παραγόντων που να ασκούν την κύρια επίδραση στις επαγγελματικές επιλογές. Έτσι παρουσιάζουν γενικά σχήματα για την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου (Μαρκουλής 1981).

Μια συνοπτική παρουσίαση - ανάλυση των διαφόρων επιμέρους θεωριών που αναφέρονται στα θέματα της επαγγελματικής επιλογής, έτσι, όπως αυτή θα ακολουθήσει, θα δώσει αρκετές βάσεις για πληρέστερη ενημέρωση πάνω στο θέμα της έρευνάς μας και θα συμβάλει σε μια επαρκή θεωρητική πλαισίωση του θέματός μας. Αυτή είναι αναγκαία προϋπόθεση για μια ουσιαστικότερη ανάλυση και των δικών μας εμπειρικών πορισμάτων που θα ακολουθήσουν.

1.8.1. Η θεωρία του E. Ginzberg

Ο Ginzberg (1951), υποστηρίζει ότι η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι απόφαση της στιγμής αλλά απαιτείται μια εξελικτική διαδικασία ανάπτυξης με μεγάλη διάρκεια που αρχίζει από την ηλικία των 6 περίπου ετών μέχρι την ωριμότητα του ατόμου (ηλικία 22-24 ετών). Επίσης, υποστηρίζει ότι η επαγγελματική επιλογή είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού μεταξύ των ενδιαφερόντων, των ικανοτήτων, των αξιών και των ευκαιριών απασχόλησης. Στη θεωρία του Ginzberg αναφέρονται τρία στάδια που είναι τα εξής: φαντασίας, δοκιμαστικό, ρεαλιστικό.

Η αναπτυξιακή διαδικασία, κατά τον Ginzberg, στο *στάδιο της φαντασίας* (fantasy period) καλύπτει την ηλικία των 6-11 ετών. Το παιδί παρουσιάζει επαγγελματικές προτιμήσεις που δεν είναι ρεαλιστικές και οι οποίες εκφράζονται περισσότερο, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι γονείς και οι δάσκαλοί του. Κατά την περίοδο αυτή, το παιδί έχει την τάση για ταύτιση με τον ενήλικα, μιμείται στο παιχνίδι του επαγγελματικούς ρόλους των ενηλίκων και οι επιλογές του στηρίζονται στις επιθυμίες των γονέων ή των δασκάλων του. Ακολουθεί το *πειραματικό ή δοκιμαστικό στάδιο* (tentative period) που καλύπτει την ηλικία των 11-18 ετών. Σ' αυτό το στάδιο το άτομο αναρωτιέται για τα ενδιαφέροντά του, ανακαλύπτει τις ικανότητές του και προσπαθεί να προσαρμόσει τα εκάστοτε νέα δεδομένα σε μια ρεαλιστική επαγγελματική επιλογή. Οι έφηβοι κυρίως συνειδητοποιούν σταδιακά τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους

και αναπτύσσουν μια πιο ρεαλιστική εικόνα για τον εαυτό τους και για τον κόσμο της εργασίας. Τέλος, εμφανίζεται το *ρεαλιστικό στάδιο* (realistic period) που καλύπτει την ηλικία των 19-22 ετών. Σ' αυτό οι επαγγελματικοί στόχοι είναι περισσότερο αποσαφηνισμένοι και σιγά σιγά το άτομο καταλήγει σε ένα αποκρυσταλλωμένο επαγγελματικό πρότυπο που οδηγεί στην επαγγελματική επιλογή (Miller 1978, Λιάντας 1996). Αυτή είναι η περίοδος που λαμβάνει χώρα ο συμβιβασμός με την πραγματικότητα (Δημητρόπουλος 1994α).

Ο Ginzberg υποστήριξε ότι η επαγγελματική επιλογή είναι μια μακρόχρονη διαδικασία που χαρακτηρίζεται, όπως σημειώθηκε, από μια σειρά συμβιβασμών που κάνει το άτομο ανάμεσα στις επιθυμίες του και στις συνθήκες του κόσμου της εργασίας. Η θεωρία του στηρίχθηκε ουσιαστικά σε τρεις βασικές αρχές: α) Η επαγγελματική επιλογή είναι εξελικτική διαδικασία που εκτείνεται σε μεγάλο χρονικό διάστημα της ζωής του ατόμου (περίπου 10 χρόνια). β) Η διαδικασία επαγγελματικής επιλογής είναι μη αναστρέψιμη και γ) η διαδικασία ολοκληρώνεται με συμβιβασμό (το άτομο προσπαθεί να συμβιβάσει τις επιθυμίες και τις ικανότητές του με την πραγματικότητα) (Κρίβας 1987, Tinsley 1992, Λιάντας 1996).

Σε γενικές γραμμές, ο Ginzberg, τονίζει την ανάγκη για ουσιαστική ενημέρωση σχετικά με την πραγματικότητα του κόσμου της εργασίας, όπως διαφαίνεται από την κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας (Κάντας & Χαντζή 1991).

Αν και ο Ginzberg εμπλούτισε την έρευνα, έχουν διατυπωθεί ορισμένες κριτικές στη θεωρία του. Το αναπτυξιακό μοντέλο του αναφέρεται σε μη αντιπροσωπευτικό δείγμα ερευνών, μη επιτρέποντας έτσι γενίκευση για όλους τους νέους. Επίσης, αποδείχθηκε ότι τα αποτελέσματα των ερευνών του δεν μπορούσαν να επιβεβαιωθούν σε ό,τι αφορά την περίοδο της φανταστικής και της πραγματικής επιλογής, όχι όμως και την περίοδο της δοκιμαστικής επιλογής. Ο χαρακτηρισμός του «συμβιβασμού» μεταξύ ατόμων και κοινωνίας είναι μια άλλη θέση της θεωρίας του Ginzberg που έγινε, επίσης, αντικείμενο κριτικής. Εστιάζεται στην άποψη ότι μόνο τότε, όταν το άτομο δεν έχει επαρκή σχέση με τον κοινωνικό περίγυρο, όταν η διαδικασία ένταξής του στο στενό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον παρουσιάζει προβλήματα και ελλείψεις, μιλά κανείς για συμβιβασμό. Δεν μπορεί όμως κανείς να αποκλείσει τη συνεχή, δυναμική και αρμονική προσαρμογή των ατόμων στις κοινωνικές συνθήκες, οπότε δεν πρόκειται για συμβιβασμό, αλλά για διαλεκτική σχέση μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και των ατομικών απαιτήσεων και δυνατοτήτων. Η κύρια κριτική πάντως του Ginzberg αναφέρεται στην ερμηνεία που δίνει στην επαγγελματική επιλογή σαν μια κλειστή αναπτυξιακή διαδικασία, που τελειώνει τη στιγμή που το άτομο αρχίζει την επαγγελματική του δραστηριότητα (Κρίβας 1987).

1.8.2. Η θεωρία του D. Super

Ενώ ο Ginzberg περιορίζει τη θεωρία του μέχρι την ώριμη ηλικία, ο Super (1963), αντίθετα, ανέπτυξε ένα μοντέλο επαγγελματικής επιλογής, σύμφωνα με το οποίο η επαγγελματική επιλογή είναι μια δια βίου διαδικασία μέσα από την οποία πραγματώνεται η αυτοαντίληψη του ατόμου. Περιλαμβάνει πέντε στάδια, ως εξής: *ανάπτυξη, διερεύνηση, δημιουργία, συντήρηση και παρακμή* (Χαριστού 1991).

Αναλυτικότερα, στο στάδιο της *ανάπτυξης* (0-14 ετών) κύρια δραστηριότητα είναι ο σχηματισμός της εικόνας του εαυτού και ο προσανατολισμός προς τον κόσμο της εργασίας. Το στάδιο της *διερεύνησης* (14-24 ετών) χαρακτηρίζεται από αυξημένη διερεύνηση προς ένα επάγγελμα. Στο στάδιο της *δημιουργίας* (25-44 ετών) το άτομο προσαρμόζεται και προσπαθεί να επιτύχει στο επάγγελμα που επέλεξε. Κατά το στάδιο της *συντήρησης* (45-64 ετών) το άτομο προσπαθεί να διατηρήσει όσα έχει κατακτήσει στον επαγγελματικό τομέα και προετοιμάζεται να αποχωρήσει. Τέλος, στο στάδιο της *παρακμής* (μετά τα 65 έτη) το άτομο αποδεσμεύεται σταδιακά από τις προηγούμενες επαγγελματικές του δραστηριότητες αναζητώντας νέους ρόλους που θα αντικαταστήσουν αυτούς που του παρείχε η εργασία (Miller 1978, Κρίβας 1987).

Στη θεωρία του Super το θέμα της *αυτοαντίληψης* είναι κεντρικό. Το άτομο εκφράζοντας μια επαγγελματική προτίμηση μεταφράζει σε επαγγελματική ορολογία την ιδέα που έχει για το τι είδους άτομο είναι. Με την είσοδό του σε κάποιο επάγγελμα αναζητά μια έμπρακτη έκφραση της αντίληψης που έχει για τον εαυτό του και με την επαγγελματική σταθεροποίησή του επιτυγχάνει την αυτοπραγμάτωσή του. Τελευταία ο Super αναδιατύπωσε τη θεωρία του, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στους ρόλους που παίζει κάθε άτομο σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο τόσο στην οικογένεια, όσο και στην κοινότητα, στο σχολείο - πανεπιστήμιο ή στον εργασιακό χώρο. Στην αναθεώρησή του επισημαίνει ότι η επαγγελματική ανάπτυξη είναι αναστρέψιμη. Το άτομο δηλαδή μπορεί να ξεκινά νέες πορείες από όλες τις φάσεις-στάδια (Λεβέντης 1977, Κωστάκος 1981, Κασιμάτη 1991, Κάντας & Χαντζή 1991, Χαριστού 1991, Tinsley 1992).

Ο Super αναφέρει ότι η επιλογή είναι στην πράξη μάλλον μια πορεία παρά ένα γεγονός. Υπάρχει μια ολόκληρη σειρά επιλογών στη ζωή μας. Όταν το άτομο επιλέγει το επάγγελμα, καλείται να καθορίσει τον εαυτό του. Είναι πράξη αυτοκαθορισμού. Είναι σαν να δηλώνει: «Είμαι αυτό ή εκείνο το είδος ανθρώπου». Κάθε απόφαση και επιλογή έχει σοβαρές συνέπειες για όλη τη ζωή και σχετίζεται οπωσδήποτε με ό,τι θα ακολουθήσει στο μέλλον (Σμυρλής 1981).

Ο Super δέχεται κατά βάση ότι οι άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους σε ικανότητες, ενδιαφέροντα, προσωπικότητα. Κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να επιτύχει σε πολλά επαγγέλματα, γιατί έχει ποικίλες και ποικιλότροπα δομούμενες ικανότητες. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένα και μοναδικό επάγγελμα που να είναι κατάλληλο για ένα άτομο αλλά σε κάθε άτομο ταιριάζουν εξίσου καλά περισσότερα επαγγέλματα. Είναι γνωστή η τάση που διακρίνει τα διάφορα άτομα να ταυτίζονται με άλλα άτομα που τα θεωρούν σπουδαία. Η τάση αυτή τονίζεται ιδιαίτερα στη θεωρία του Super. Τέλος, για το Super, οι επαγγελματικές προτιμήσεις του ατόμου αλλάζουν, καθώς αυτό μεγαλώνει, ανάλογα με την πείρα που αποκτά. Ό,τι μένει σχετικά σταθερό από τη νεανική ηλικία και μετά, είναι η εικόνα που το άτομο έχει σχηματίσει για τον εαυτό του. Η φύση του επαγγέλματος που το άτομο επιλέγει, καθορίζεται από το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειάς του, από τις δυνατότητές του, την προσωπικότητά του και τις ευκαιρίες απασχόλησης (Miller 1978, Χαριστού 1991, Λιάντας 1996).

Σε γενικές γραμμές, ο Super διατύπωσε την άποψη ότι η επαγγελματική σταδιοδρομία του ατόμου αποτελείται από μια ολόκληρη σειρά επιλογών στα μεταβατικά σημεία, αρχικά του εκπαιδευτικού και αργότερα του επαγγελματικού κύκλου. Οι έρευνες που βασίζονται στη θεωρία του, έχουν επικεντρωθεί κυρίως στον τομέα της επαγγελματικής ωριμότητας, η οποία ορίζεται ως ετοιμότητα για την

επιτέλεση των καθηκόντων της επαγγελματικής δραστηριότητας και ανάπτυξης (Δημητρόπουλος 1994α).

Πολλά σημεία της θεωρίας του Super δεν έχουν διατυπωθεί συγκεκριμένα σε ικανοποιητικό βαθμό και δεν έχουν τεθεί σε εμπειρικό ερευνητικό έλεγχο (Κρίβας 1987). Είναι φανερό, όμως, ότι η θεωρία του έχει αρκετά αξιοπρόσεκτα και επικοδομητικά στοιχεία. Δεν μπορεί, πάντως, να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητική ή συνθετική θεωρία, όπως θα φανεί και από τα παρακάτω.

1.8.3. Η θεωρία των D. Tiedeman και R. O' Hara

Στη θεωρία των Tiedeman και O' Hara (1963) έχουμε στοιχεία και των δύο προηγούμενων θεωριών (Cinzberg και Super) και ακόμη ένα θεωρητικό εξελικτικό πρότυπο (μοντέλο) επαγγελματικής επιλογής, σύμφωνα με το οποίο η επαγγελματική ανάπτυξη είναι διαδικασία οικοδόμησης προσωπικής επαγγελματικής ταυτότητας που συντελείται κατά τη διάρκεια δύο εξελικτικών περιόδων: α) της περιόδου προσμονής (anticipation) ή προετοιμασίας (preoccupation) και β) της περιόδου υλοποίησης (implementation) ή προσαρμογής (adjustment).

Η περίοδος της *προσμονής ή προετοιμασίας* περιλαμβάνει τις βαθμίδες: α) της *διερεύνησης*, κατά την οποία το άτομο ενημερώνεται και εξετάζει διαθέσιμες εναλλακτικές επιλογές, β) της *αποκρυστάλλωσης*, κατά την οποία το άτομο εστιάζει την προσοχή του σε μια μόνο περιοχή ή ομάδα λύσεων, αποδεχόμενο κάποιες ως πιθανές και απορρίπτοντας άλλες μη πραγματοποιήσιμες, γ) της *επιλογής*, κατά την οποία το άτομο καταλήγει σε μια επαγγελματική επιλογή και δ) της *διασάφησης*, κατά την οποία το άτομο οριστικοποιεί τις σκέψεις του και καταστρώνει ένα σχέδιο δράσης για την υλοποίησή τους. Η περίοδος της *υλοποίησης και προσαρμογής* αποτελείται από: α) την *είσοδο* του ατόμου στο επάγγελμα και την προσπάθειά του να ενσωματωθεί και να γίνει αποδεκτό από την ομάδα, β) την *αναμόρφωση*, κατά την οποία το άτομο προσπαθεί να προβάλει τον εαυτό και τις πεποιθήσεις του στην ομάδα και γ) την *ολοκλήρωση*, όπου επιτυγχάνεται ισορροπία ανάμεσα στις απαιτήσεις της ομάδας και τις ανάγκες του ατόμου (Δημητρόπουλος 1994α, Tinsley, 1992).

Οι Tiedeman & O' Hara (1963) περιγράφουν μια διαδικασία η οποία αφορά το πέρασμα ή την εξέλιξη, μέσα από τα στάδια που προτείνουν. Πρόκειται για διαδικασία ανοίγματος και περιορισμού, η οποία καταλήγει στη συγκεκριμένη επιλογή με την οποία το άτομο προσαρμόζεται. Σημαντικό είναι ότι και εδώ η επιλογή του ατόμου δε θεωρείται τελική, καθώς το άτομο μπορεί να επανέλθει σε προηγούμενο στάδιο. Τα παραπάνω μοντέλα, όμως, επικρίθηκαν ως προς την προσπάθεια που παρουσιάζουν να περιγραφεί ο «σωστός» τρόπος με τον οποίο πρέπει να παίρνονται οι αποφάσεις ή να καθοδηγούνται τα άτομα μέσα από τα στάδια λήψης αποφάσεων και ως προς το ότι παρέβλεψαν τις επιδράσεις άλλων παραγόντων, όπως κοινωνικών και ατομικών. Επιπλέον, τα μοντέλα αυτά επικρίθηκαν για προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής με έναν μαθηματικά - λογικό τρόπο, δίνοντας έμφαση στη συλλογή πληροφοριών και στην ποσοτική εκτίμηση των προτιμήσεων του ατόμου. Δηλαδή, τα μοντέλα αυτά υποστηρίζουν ότι, αν ένα άτομο ακολουθήσει τα

στάδια που περιγράφονται σ' αυτά, θα μπορεί να προσδιορίσει την καλύτερη λύση και να πάρει τη σωστή απόφαση (Μαρούδα – Χατζούλη 1996).

Η παραπάνω θεωρία φαίνεται να είναι περισσότερο συνθετική, αφού περιλαμβάνει αρκετές βαθμίδες προετοιμασίας και ακόμη αναφορά σε θέματα προσαρμογής του ατόμου στην ομάδα γενικά.

1.8.4. Η θεωρία της A. Roe

Η A. Roe (1956) στη θεωρία της έχει ως κύριο άξονα την οικογένεια. Το πρότυπο (μοντέλο) της Roe συνδυάζει τη διαδικασία της λήψης επαγγελματικής απόφασης με γενικότερα γνωρίσματα της προσωπικότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ρόλο που παίζουν οι σχέσεις μέσα στην οικογένεια, σε συνδυασμό με τις πιέσεις που ασκούν οι μη ικανοποιημένες ανάγκες, οι οποίες μετατρέπονται σε κίνητρα. Η Roe κατέταξε τα επαγγέλματα σε οκτώ κατηγορίες ανάλογα με την ένταση και το είδος των διαπροσωπικών σχέσεων που θα υπάρξουν κατά την άσκησή τους: 1) Επαγγέλματα υπηρεσιών, 2) επαγγέλματα επιχειρηματικών επαφών, 3) επαγγέλματα οργάνωσης, 4) τεχνολογικά επαγγέλματα 5) υπαίθρια επαγγέλματα, 6) επιστημονικά επαγγέλματα, 7) επαγγέλματα γενικής παιδείας, 8) επαγγέλματα τεχνών και ψυχαγωγίας (καλλιτεχνικά).

Οι κατηγορίες 1,2,3,7,8 (επαγγέλματα υπηρεσιών, επιχειρηματικών επαφών οργάνωσης, γενικής παιδείας και τεχνών και ψυχαγωγίας) οι οποίες χαρακτηρίζονται από προσανατολισμό προς τα άτομα, επιλέγονται συνήθως από ανθρώπους που προέρχονται από «θερμό», όπως το χαρακτηρίζει, οικογενειακό κλίμα το οποίο έχει έντονα στοιχεία αποδοχής, στοργής και υπερπροστασίας. Οι επαγγελματικές κατηγορίες 4,5,6 (επαγγέλματα τεχνολογικά, υπαίθρια και επιστημονικά), αντίθετα, επιλέγονται από άτομα που προέρχονται από «ψυχρό» οικογενειακό κλίμα, στο οποίο επικρατεί απόρριψη, παραμέληση ή υπερβολικές απαιτήσεις από την πλευρά των γονέων (Κάντας & Χαντζή 1991, 22).

Στη θεωρία της η Roe αναφέρεται στη συνάρτηση μεταξύ παιδικών οικογενειακών εμπειριών και επιλογής επαγγέλματος. Υποστηρίζει, δηλαδή, ότι το κλίμα που επικρατεί στο οικογενειακό περιβάλλον και ο τρόπος ανατροφής του παιδιού συνδέεται με τις μετέπειτα επαγγελματικές επιλογές του. Άτομα που μεγαλώνουν σε ζεστό οικογενειακό περιβάλλον προτιμούν τις σχέσεις με πρόσωπα και επιλέγουν ανθρωποκεντρικά επαγγέλματα σε αντίθεση με τα άτομα που προέρχονται από περιβάλλον, όπου επικρατεί ψυχρότητα και προσανατολίζονται σε μη ανθρωποκεντρικά επαγγέλματα (Κάντας & Χαντζή 1991).

Τα βιώματα της παιδικής ηλικίας προδιαθέτουν ανάλογα το άτομο. Οι θετικές π.χ. σχέσεις των παιδιών με τους γονείς τους, οδηγούν τα παιδιά σε επαγγέλματα που αναφέρονται στον άνθρωπο. Αντίθετα, η παραμέληση και η απόρριψη τους εκ μέρους των γονέων τα οδηγεί σε επαγγέλματα που συνδέονται με ιδέες και πράγματα (Κρίβας 1987).

Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι η A. Roe ασχολήθηκε πιο διεξοδικά από οποιοδήποτε άλλο ερευνητή, με την προσωπικότητα του ατόμου και την εξέλιξή του, σε σχέση με το επάγγελμα. Η ζεστασιά των γονέων προς τα παιδιά τους ή η απομάκρυνση τους από

αυτά είναι καθοριστικός παράγοντας. Δηλαδή, τα επαγγέλματα διαφοροποιούνται με γνώμονα την αμεσότητα της ανθρώπινης επικοινωνίας.

Τα αποτελέσματα της A. Roe, αν και υπήρξαν σημαντικά, δεν μπορούν να γενικευθούν, γιατί δεν έχουν επαληθευτεί εμπειρικά. Επιπλέον στην έρευνά της δεν λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές συνθήκες που ασκούν επίδραση κατά την επαγγελματική επιλογή (Κρίβας 1987).

Είναι φανερό ότι η κατεύθυνση που ακολουθεί στη θεωρία της είναι ψυχαναλυτική. Αυτό σημαίνει, σύμφωνα και με τη γενικότερη κριτική θεώρηση της ψυχανάλυσης, ότι δύσκολα μπορεί να βοηθήσει σε μια πραγματιστική συσχέτιση και ερμηνεία των σύγχρονων νέων και επίκαιρων δεδομένων της επιλογής επαγγέλματος.

1.8.5. Η τυπολογική θεωρία του J. Holland

Η θεωρία του Holland για την επαγγελματική επιλογή είναι πλατιά διαδεδομένη και γενικότερα αποδεκτή. Πρόκειται για τυπολογική θεωρία. Ο Holland θεωρεί την επαγγελματική επιλογή σαν μια διαδικασία κατά την οποία το άτομο ζητά ένα επαγγελματικό περιβάλλον που ανταποκρίνεται περισσότερο στο δικό του τύπο προσωπικότητας.

Η διαδικασία της επαγγελματικής επιλογής, περιλαμβάνει την ακριβή και ρεαλιστική κατανόηση και εκτίμηση, τόσο του εαυτού όσο και του κόσμου της εργασίας. Μόνο μέσω μιας τέτοιας προσέγγισης είναι δυνατό η επαγγελματική επιλογή να αποτελέσει πηγή ικανοποίησης για τον άνθρωπο.

Ανέπτυξε δύο βασικές υποθέσεις της θεωρίας του, που είναι οι εξής:

- Τα άτομα αναζητούν περιβάλλοντα και επαγγέλματα που θα επιτρέψουν να εξασκήσουν τις ικανότητες και το δυναμικό τους, να εκφράσουν τις αξίες και τις στάσεις τους, να αναλάβουν ικανοποιητικούς ρόλους και να αποφύγουν μη ικανοποιητικούς.
- Η συμπεριφορά ενός ατόμου μπορεί να ερμηνευθεί μέσω της αλληλεπίδρασης του τύπου της προσωπικότητας και του περιβάλλοντος.

Η περιγραφή των επαγγελματικών ενδιαφερόντων ενός ατόμου αποτελεί ταυτόχρονα και περιγραφή της προσωπικότητας του ατόμου αυτού. Κι αυτό, γιατί τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα είναι μια επιμέρους διάσταση αυτού που καλείται προσωπικότητα (Κρίβας 1987, Ηλιάδης 1988).

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα περισσότερα άτομα θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στους εξής έξι (6) τύπους προσωπικότητας: *Ρεαλιστικός*, *Ερευνητικός - Διανοητικός*, *Κοινωνικός*, *Συμβατικός*, *Επιχειρηματικός* και *Καλλιτεχνικός*. Κάθε τύπος προσωπικότητας παρουσιάζει συγκεκριμένα γνωρίσματα, καθώς και τύπους – μορφές συμπεριφοράς.

Στο *ρεαλιστικό - πρακτικό* τύπο (*Realistic*) ανήκουν άτομα που προτιμούν ρεαλιστικές και πρακτικές ασχολίες και δραστηριότητες, χρησιμοποιούν πρακτικούς τρόπους για να λύνουν τα προβλήματά τους, εκτιμούν πράγματα, όπως ισχύ, χρήμα και κοινωνική τάξη.

Στον *ερευνητικό - διανοητικό τύπο (Investigative)* ανήκουν άτομα που διαθέτουν ικανότητες παρατήρησης αλλά και συμβολικές ή οργανωτικές ικανότητες και αποφεύγουν τις κοινωνικές δραστηριότητες.

Στον *κοινωνικό τύπο (Social)* ανήκουν άτομα που αποστρέφονται τις συστηματικές(στερεότυπες) δραστηριότητες ή εκείνες που απαιτούν χειρωνακτική χρήση μηχανών, υλικών, εργαλείων. Αντίθετα, προτιμούν τομείς που σχετίζονται με κοινωνικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Στο *συμβατικό τύπο (Conventional)* εντάσσονται τα άτομα που αγαπούν την τάξη, τη συστηματική τήρηση πραγμάτων, όπως αρχείων ή υλικών, και αποστρέφονται τις ελεύθερες και γενικά ασυστηματοποίητες δραστηριότητες. Άτομα αυτού του τύπου προτιμούν κυρίως υπαλληλικά επαγγέλματα.

Στον *επιχειρηματικό τύπο (Enterprising)* ανήκουν εκείνοι που έχουν την τάση να εκμεταλλεύονται άλλους για την απόκτηση αγαθών. Στρέφονται προς ηγετικές θέσεις, επιζητούν πολιτικές επιρροές και επιδιώκουν αναγνώριση και εξέλιξη με κάθε μέσο.

Στον *καλλιτεχνικό τύπο (Artistic)* εντάσσονται τα άτομα που κλίνουν προς ελεύθερες, απρογραμμάτιστες δραστηριότητες, οι οποίες οδηγούν σε δημιουργικά και πρωτότυπα αποτελέσματα. Η μουσική, η συγγραφή, η γλώσσα, η τέχνη είναι μερικές δραστηριότητες που προτιμώνται από τα άτομα αυτού του τύπου (Holland 1985).

Κατά τον Holland, υπάρχουν αντίστοιχα έξι (6) κατηγορίες περιβάλλοντος: *το ρεαλιστικό - πρακτικό, το ερευνητικό - διανοητικό, το κοινωνικό, το συμβατικό, το επιχειρηματικό και το καλλιτεχνικό.*

Σε κάθε μία από αυτές τις κατηγορίες περιβάλλοντος αντιστοιχεί και ένας τύπος προσωπικότητας από τους παραπάνω. Η κατάταξη των επαγγελμάτων γίνεται με βάση τους τύπους και τις αντίστοιχες ασχολίες. Ο Holland υποστηρίζει, ακόμη, ότι κάθε άτομο κατευθύνεται στα διάφορα επαγγέλματα ανάλογα με τον προσανατολισμό της προσωπικότητάς του (Κάντας & Χαντζή 1991, Meier 1991, Farmer et al. 1998).

Οι διαφορετικοί τύποι προσωπικότητας έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και ικανότητες στην εργασία. Τα περισσότερα άτομα μπορούν να κατηγοριοποιούνται σε έναν από τους έξι τύπους προσωπικότητας, που αναφέρονται παραπάνω, και τείνουν να διαμορφώνουν συνθήκες εργασίας που ταιριάζουν στην προσωπικότητά τους (Μαρκουλής 1981, Κρίβας 1987, Δημητρόπουλος 1994α).

Ο J. Holland περιέγραψε ένα διάγραμμα τύπων πάνω στο οποίο μπορούν να χαρτογραφηθούν όλα τα είδη επαγγελμάτων και όλοι οι τύποι προσωπικότητας.

Γενικά, η θεωρία του είναι περισσότερο σαφής και ευκολόχρηστη και διευκολύνει το έργο του προσανατολισμού. Επίσης, ο Holland προσφέρει τα μέσα με τα οποία ο σύμβουλος προσανατολισμού ή το ίδιο το άτομο μπορούν εύκολα να διαπιστώσουν τον τύπο της προσωπικότητας στον οποίο ανήκει κάποιος (Δημητρόπουλος 1994α).

Η θεωρία του Holland έχει επηρεάσει τη σχετική έρευνα για την επαγγελματική πρακτική, αν και βασίστηκε σε αμερικανικά δεδομένα. Γενικά, θεωρείται ότι συνέβαλε στο χώρο. Όμως, δε θεωρούνται ικανοποιητικά επιβεβαιωμένα τα αποτελέσματα που αναφέρονται στη σχέση μεταξύ ομοιογένειας του τύπου προσωπικότητας και αντιστοιχίας επαγγελματικού περιβάλλοντος. Ούτε επίσης, στη σχέση μεταξύ του αντίστοιχου με τον τύπο προσωπικότητας επαγγέλματος και της επιτυχίας και ικανοποίησης σ' αυτό (Κρίβας 1987).

1.8.6. Το μοντέλο δομής κοινωνικών παραγόντων του K. Roberts

Η προσκόλληση στο άτομο και στην ψυχική δυναμική αμφισβητήθηκε από το Βρετανό K. Roberts (1977) που παρουσίασε μια κοινωνιολογική αντίληψη για την επιλογή επαγγέλματος. Με βάση το μοντέλο του Roberts η είσοδος στο επάγγελμα καθορίζεται από το εκπαιδευτικό σύστημα, την οικογένεια, την ομάδα συνομηθών, την κοινωνική προέλευση και τη «δομή των ευκαιριών». Με τη θεωρία του αυτή υποστηρίζει ότι κύριος καθοριστικός παράγοντας της επαγγελματικής διοχέτευσης είναι περισσότερο η «δομή των ευκαιριών» παρά η ατομική επιλογή και φιλοδοξία. Εξάλλου, και οι ατομικές φιλοδοξίες, επηρεάζονται αναμφίβολα από την οικονομική και πολιτική δομή. Συνεπώς, η επαγγελματική διοχέτευση καθορίζεται περισσότερο από δομικούς παράγοντες (αγορά εργασίας, οικονομία κ.λπ.) παρά από προσωπικά κίνητρα. Σε μια μελέτη του γράφει: «Δεν είναι η επιλογή, αλλά οι ευκαιρίες που κυβερνούν τον τρόπο με τον οποίο πολλοί νέοι μπαίνουν στην αγορά εργασίας». Και συνεχίζει: «Οι φιλοδοξίες των νέων προσαρμόζονται στην κατεύθυνση που οι ευκαιρίες τους οδηγούν και δεν αποτελούν τον κύριο καθοριστικό παράγοντα της επαγγελματικής επιλογής των νέων» (Χαριστού 1991, 54).

Τα άτομα δεν επιλέγουν ουσιαστικά το επάγγελμά τους, αλλά παίρνουν ό,τι είναι διαθέσιμο, σύμφωνα με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν και που διαφοροποιούνται ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες. Γι' αυτό οι κοινωνικές ομάδες έχουν διαφορετικό βαθμό προσπέλασης στα διάφορα επαγγέλματα. Συγκεκριμένα, τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα έχουν ευκολότερη πρόσβαση στα ανώτερα (από άποψη κοινωνικού γοήτρου) επαγγέλματα σε σύγκριση με τα εργατικά στρώματα (Βρετάκου 1990, Κασιμάτη 1991).

Ο Roberts σχετικά με την επιλογή του επαγγέλματος διαφοροποιείται από τις απόψεις των Ginzberg και Super οι οποίοι την ερμηνεύουν με βάση τις φιλοδοξίες των ατόμων. Παράγοντες, όπως είναι η εκπαίδευση ή η οικογένεια επηρεάζουν την επαγγελματική τοποθέτηση στο βαθμό που επιδρούν στην ανάπτυξη των επαγγελματικών φιλοδοξιών. Ο Roberts προτείνει το μοντέλο ευκαιριών στο πλαίσιο των κοινωνικών διαρθρώσεων. Σύμφωνα με αυτό υποστηρίζει ότι «η χρονική στιγμή και η κατεύθυνση της σταδιοδρομίας των αποφοίτων προκύπτουν από τον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματικές ευκαιρίες διαρθρώνονται συσσωρευτικά και οι νέοι τοποθετούνται στις θέσεις εργασίας, ανάλογα με τους ποικίλους βαθμούς κοινωνικής προσέγγισης με διαφορετική, κατά περίπτωση, ευκολία προσέλευσης στους διαφορετικούς τύπους απασχόλησης» (Κασιμάτη 1991, 40).

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι ο Roberts αποδίδει μεγάλη σημασία στις κοινωνικές διαρθρώσεις, τις οποίες θεωρεί «υπεύθυνες» για τη δημιουργία των επαγγελματικών φιλοδοξιών, αλλά και για τις ευκαιρίες υλοποίησής τους (Κασιμάτη 1991).

Θεωρεί ότι οι νέοι κατά την είσοδό τους στο επάγγελμα δεν μπορούν να βοηθηθούν από τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική συμβουλευτική. Έτσι προσανατολίζονται στα εκάστοτε διαθέσιμα επαγγέλματα και ενθαρρύνονται σε εξωπραγματικές προσδοκίες (Βρετάκου 1990).

Η θέση του Roberts κατά συνέπεια, είναι μονομερής αλλά οπωσδήποτε ρεαλιστική με το ότι τονίζει τον παράγοντα των κοινωνικών συνθηκών και της «δομής των ευκαιριών». Μένει πάντως ανοικτό το θέμα της μεταβολής αυτών των συνθηκών και της ρύθμισης των πραγμάτων κατά τέτοιο τρόπο, που οι προσωπικές επαγγελματικές

φιλοδοξίες προωθούνται στην επιθυμητή από το άτομο κατεύθυνση και το αντίστοιχο επίπεδο.

Όπως ήδη σημειώθηκε, υπάρχουν ψυχολογικές και κοινωνιολογικές θεωρίες για τη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος. Οι ψυχολογικές θεωρίες (εξελικτικές, όπως Ginsberg 1951, Super 1953, θεωρίες προσωπικότητας, όπως Roe 1956, Holland 1959) δίνουν έμφαση στο άτομο και στις ατομικές διαδικασίες, ενώ οι κοινωνιολογικές θεωρίες (Roberts 1967, Blau et al. 1956) τονίζουν τους κοινωνικούς περιορισμούς (κοινωνική τάξη και «δομή των ευκαιριών» στην αγορά εργασίας). Όμως, τόσο οι ψυχολογικές όσο και οι κοινωνιολογικές θεωρίες, έχουν ένα κοινό σημείο: Συμφωνούν ότι μερικές αποφάσεις που αφορούν το μέλλον του ατόμου παίρνονται από το ίδιο το άτομο και ότι οι εκπαιδευτικές αποφάσεις, μολονότι δεν είναι επαγγελματικές αποφάσεις, επηρεάζουν το εύρος και το είδος των μετέπειτα επαγγελματικών ευκαιριών (Χαντζή 1987).

1.9. Η επαγγελματική επιλογή ως καίριο πρόβλημα και η πολλαπλότητα των παραγόντων σε αυτή. Συνοπτική θεώρηση

Όπως τονίστηκε ήδη, η επιλογή επαγγέλματος είναι μια από τις πιο σημαντικές αποφάσεις που παίρνει ο άνθρωπος στη ζωή του. Το επάγγελμα που επιλέγει το άτομο είναι δείκτης προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας. Μια από τις πρώτες ερωτήσεις που θέτουμε σε κάποιον είναι «ποιο είναι το επάγγελμά σας» ή σε απλούστερη μορφή «τι δουλειά κάνετε;». Η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση μάς δίνει μια εικόνα για το κοινωνικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο του ατόμου, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία πιστεύουμε ότι συνδέονται με το επάγγελμα αυτό. Πολλαπλά έχει επισημανθεί ότι η επιλογή επαγγέλματος είναι επιλογή τρόπου ζωής (life style), διότι καθορίζει το χώρο στον οποίο θα εργαστεί κανείς, την ψυχική ικανοποίηση που θα παίρνει από την εργασία του ως δημιουργία ή και ως προσφορά του στο σύνολο, τα άτομα με τα οποία θα συνεργαστεί, τις ώρες εργασίας του κ.λπ. Ορισμένοι, μάλιστα, ειδικοί θεωρούν ότι το επάγγελμα επιδρά στην επιλογή και τη διατήρηση των φίλων, στη διαμόρφωση προσωπικών αξιών και ιδανικών και ακόμη, βοηθά να καθοριστούν χαρακτηριστικά της προσωπικής και κοινωνικής ζωής του ατόμου (Καλογήρου 1979, Σμυρλής 1981, Κάντας & Χαντζή 1991).

Με την επιλογή του επαγγέλματος καθορίζονται, επίσης, οι οικονομικές απολαβές ως ένα βαθμό, η κοινωνική θέση και γενικά ο τρόπος της ζωής του ατόμου, όπως ήδη τονίστηκε, αφού αφιερώνει κανείς για αυτό περίπου το 1/3 έως και το 1/2 του χρόνου του (Πόρποδας χχ).

Η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι εύκολη υπόθεση. Αντίθετα, είναι μια από τις πιο δύσκολες αποφάσεις που χρειάζεται να πάρει ο άνθρωπος, γιατί από τη μια μεριά οι δυνατότητες επιλογής είναι περισσότερες και από την άλλη, η ορθή επιλογή του επαγγέλματος θα καθορίσει τη μετέπειτα εξέλιξή του. Γι' αυτό και τονίζεται από πολλούς ότι η απόφαση πρέπει να είναι συνέπεια μελέτης και ώριμης σκέψης και όχι ζήτημα τύχης ή αποτέλεσμα συμπτώσεων. Η επιτυχής επιλογή δίνει τη δυνατότητα να αποκτήσει το άτομο τη μορφωτική και οικονομική αυτονομία του, πράγμα που συμβάλλει στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του και επηρεάζει τη νοοτροπία και τη στάση του απέναντι στη ζωή. Σε κάθε τύπο ανθρώπου ταιριάζουν διάφορα επαγγέλματα, όχι όμως όλα. Έχει πολλαπλά τονιστεί ότι το επάγγελμα που ασκεί κάποιος πρέπει να του αρέσει, να ταιριάζει με τα ενδιαφέροντά του και τις προτιμήσεις του και ότι στο επάγγελμα επιτυγχάνει κανείς μόνο όταν αξιοποιεί τις ικανότητές του

(Κατσαδώρας 1980, Μοστρίου - Σουγιουλτζόγλου 1981, Δημητρόπουλος 1986, Δημητρόπουλος κ. ά. 1994, Λιάντας 1996).

Στην επιλογή επαγγέλματος του εφήβου, κι αν ακόμη υπάρχουν αργότερα δυνατότητες αλλαγής, επειδή ακριβώς είναι σοβαρή υπόθεση, επισημαίνεται η ανάγκη αποφυγής κάθε βιαστικής απόφασης. Ένα επάγγελμα ασκείται όχι μόνο για να κερδίσει κανείς χρήματα και να ζήσει αλλά και για να αναπτύξει, να ολοκληρώσει και να εκφράσει την προσωπικότητά του μέσα από την εργασία του.

Ακόμη και με τη γενική επιλογή ενός είδους σπουδών, στην ουσία οι έφηβοι επιλέγουν μια συγκεκριμένη κατηγορία επαγγελμάτων. Συνεπώς, η απόφαση επιλογής επαγγελματικής σχολής που καλούνται να πάρουν οι έφηβοι, οι οποίοι φοιτούν στη γ' γυμνασίου, καθώς και οι αποφάσεις που πρέπει να πάρουν στη γ' λυκείου για την περαιτέρω επαγγελματική ή εκπαιδευτική τους εξέλιξη είναι αποφασιστικής σημασίας για το προσωπικό τους μέλλον, την ψυχολογική τους ισορροπία και την επιτυχία τους στη ζωή γενικότερα (Βάζος 1980).

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι η επιλογή επαγγέλματος αποτελεί πρόβλημα στο κατά πόσο είναι επιτυχής ή ταιριαστή και ορθή για το άτομο. Έτσι, τονίζεται ότι βασικές προϋποθέσεις για επιλογή του επαγγέλματος αποτελούν η σωστή και ακριβής κατά το δυνατό αυτοαξιολόγηση των ικανοτήτων που διαθέτει, η γνώση δηλαδή, του εαυτού του, και ο βαθμός της επιθυμίας του ν' ασχοληθεί με αυτό (Μακρή 1994).

Η καλή γνώση του εαυτού αποτελεί μαζί με άλλους παράγοντες, ουσιαστική προϋπόθεση για μια επιτυχή απόφαση. Γενικά, η επαγγελματική επιλογή είναι το αποτέλεσμα μιας μορφής «συμβιβασμού» μεταξύ των ικανοτήτων, των κλίσεων και προτιμήσεων του ατόμου για μια κατηγορία επαγγελμάτων και των αντικειμενικών δυνατοτήτων εισαγωγής του σ' αυτή (Πόρποδας χχ).

Ένας παραπέρα αξιόλογος παράγοντας είναι οι πληροφορίες και η ενημέρωση του ατόμου γύρω από τον επαγγελματικό κόσμο και τη λεγόμενη αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα: Η έλλειψη ορθών πληροφοριών μπορεί να προκαλέσει σύγχυση. Από την άλλη μεριά, αν το άτομο δε μπορέσει να λάβει υπόψη του όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, μπορεί να περιορίσει τον αριθμό των εναλλακτικών λύσεων ή να οδηγηθεί σε μια ακατάλληλη για το ίδιο επιλογή. Μερικές φορές, οι πληροφορίες που χρησιμοποιεί, μπορεί να μην είναι πρόσφατες ή να μην παρουσιάζονται σωστά από την πηγή τους, χωρίς να αποκλείεται και η περίπτωση να παραποιήσει ασυνείδητα τις πληροφορίες εξαιτίας των προσωπικών του στάσεων, πεποιθήσεων και αξιών. Όχι σπάνια, νέες πληροφορίες μπορεί να αλλάξουν τις αποφάσεις του ατόμου (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1995β).

Επισημαίνεται, ακόμη, ότι η ορθή επιλογή επαγγέλματος χρειάζεται να στηριχτεί και στα δεδομένα της αγοράς εργασίας, δηλαδή στην προσφορά και ζήτηση κάθε επαγγέλματος και μάλιστα σε δεδομένα όχι του χρόνου λήψης της απόφασης, αλλά σε δεδομένα προοπτικής. Αυτό παραπέμπει στο χρόνο κατά τον οποίο προβλέπεται να ασκηθεί το επάγγελμα (Βαρλάς & Καλογήρου 1979, Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1980).

Με βάση την παραπάνω θεώρηση των παραγόντων της επιλογής επαγγέλματος είναι φανερό ότι πολλοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο παίρνονται οι επαγγελματικές αποφάσεις, με κύρια σημεία και πλαίσια την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει ο έφηβος. Πρόκειται για παράγοντες που ασκούν την επιρροή τους στο άτομο, από τη μικρή του, μάλιστα, ηλικία, και διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο αυτό αντιλαμβάνεται και κρίνει ή αιτιολογεί τα εκάστοτε δεδομένα.

Οι παράγοντες αυτοί θα παρουσιαστούν αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

2. Σχετικές με το θέμα έρευνες και πορίσματα / Παράγοντες και κίνητρα στην επαγγελματική επιλογή

Η επαγγελματική επιλογή είναι αποτέλεσμα εκπαιδευτικών, κοινωνικοοικονομικών, οικογενειακών παραγόντων και παραγόντων προσωπικότητας. Η σπουδαιότητα αυτών των παραγόντων επιλογής επαγγέλματος τονίζεται από πολλούς ερευνητές. Θα αναπτυχθούν εδώ απόψεις και έρευνες που αναφέρονται στους βασικότερους παράγοντες κάθε κατηγορίας και οι οποίοι έχουν αποφασιστική σημασία για τη σταδιοδρομία του ατόμου, αφού προταχθεί η εξέταση των παραγόντων του εκπαιδευτικού συστήματος.

2.1. Παράγοντες του εκπαιδευτικού συστήματος

2.1.1. Εκπαιδευτικές διαδικασίες και επαγγελματικές επιλογές

Το θέμα των εκπαιδευτικών - επαγγελματικών επιλογών των μαθητών είναι ένα από τα σημαντικότερα θέματα της εκπαίδευσης αλλά και της κοινωνίας γενικότερα. Έτσι οι μελέτες για θέματα εκπαίδευσης δε μπορούν να αγνοήσουν το κοινωνικό πλαίσιο μέσα από το οποίο οι μαθητές παίρνουν τις επαγγελματικές αποφάσεις τους (Μαλικιώση - Λοϊζου 1987, Γεώργας και συν. 1991, Κάντας & Χαντζή 1991).

Η κοινωνία, ως γνωστό, δεν είναι κάτι στατικό. Η γρήγορη εξέλιξη σε πολλούς τομείς της σημερινής κοινωνίας, όπως στην οικογένεια, στο σχολείο, στην τεχνολογία και στην αγορά εργασίας, δεν αφήνει το άτομο ανεπηρέαστο. Τα αποτελέσματα αυτών των εξελίξεων δεν είναι όλα θετικά. Κυριαρχεί το συναίσθημα της αβεβαιότητας για το μέλλον, ειδικά στους εφήβους, οι οποίοι πρέπει να επιλέξουν το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν και αντιμετωπίζουν το δίλημμα του να επενδύσουν αρκετά χρόνια σε σπουδές, χωρίς τη σιγουριά ότι με αυτή την επιλογή τους εξασφαλίζουν κατά κάποιον τρόπο το μέλλον τους. Η λογική «πτυχίο-θέση εργασίας», που επικρατούσε παλαιότερα, δεν ισχύει σήμερα (Τζέπογλου 1987).

Με βάση και τα παραπάνω, ο έφηβος καλείται να αναλάβει ενεργητικό και συνειδητό ρόλο. Αυτός ο ρόλος συγκεκριμενοποιείται, όταν συνειδητοποιήσει τα κίνητρά του, τις προτιμήσεις του, τις ικανότητές του και κάνει ο ίδιος την επιλογή του (Καλογήρου 1986).

Ένα πρώτο καθοριστικό σημείο για την πορεία επαγγελματικής επιλογής είναι το τέλος της γ' τάξης γυμνασίου, γιατί εκεί πρέπει να αποφασίσει, αν θα συνεχίσει, ή όχι, τις σπουδές του (Δημητρόπουλος 1987). Δηλαδή, στην τάξη αυτή ο μαθητής θα αποφασίσει:

- Αν θα αφήσει το σχολείο, για να εργασθεί.
- Αν θα συνεχίσει το γενικό λύκειο.
- Αν θα συνεχίσει το τεχνικό - επαγγελματικό λύκειο.
- Αν θα εγγραφεί σε μια τεχνική επαγγελματική σχολή, κ.ά.

Η γ' τάξη λυκείου, είναι ένας δεύτερος σταθμός της προετοιμασίας που κάνει ο μαθητής, για έναν άλλο τύπο επιλογής που είναι δυνατό να οδηγήσει:

- Σε μια εργασία.
- Σε μια ανώτερη εκπαίδευση.
- Σε μια ανώτατη εκπαίδευση (Μαυροματάκος 1978, Λιάντας 1996, Κυπριωτάκης / Παπαγεωργίου 1999).

Οι παραπάνω σταθμοί και διακανονισμοί στην πορεία του εκπαιδευτικού συστήματος, σε σχέση με την επαγγελματική επιλογή, δεν αποτελούν μοναδικούς παράγοντες στην επιλογή αυτή.

Ένας παράγοντας που φαίνεται να παίζει ουσιαστικότερο ρόλο είναι οι υπάρχουσες εκάστοτε ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης. Η είσοδος σ' ένα επάγγελμα και η σταδιοδρομία εξαρτώνται περισσότερο από αυτές παρά από την επιλογή. Την άποψη αυτή συμμερίζονται διάφοροι ειδικοί ερευνητές (χαρακτηριστική είναι η επιμονή στην άποψη της Βρετάκου και του K. Roberts στον οποίο και στηρίζεται σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν ήδη σε σχετικό κεφάλαιο). Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι ούτε οι απόφοιτοι των σχολείων ούτε οι ενήλικοι επιλέγουν το επάγγελμά τους ορθολογικά, αλλά απλώς παίρνουν ό,τι είναι διαθέσιμο. Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές καθορίζονται από παραμέτρους που έχουν ήδη διαμορφωθεί μέσα από δομικές διαδικασίες. Οι διαδικασίες αυτές έχουν οριστεί από τον τρόπο που συναρθρώνονται α) η οικογενειακή καταγωγή, β) οι μηχανισμοί εκπαιδευτικής επιλογής και γ) οι προτιμήσεις των εργοδοτών. Σύμφωνα με αυτές τις θέσεις οι ατομικές φιλοδοξίες και προτιμήσεις είναι απλώς και μόνο η αντανάκλαση της οικογενειακής και εκπαιδευτικής κατάστασης. Με άλλα λόγια, τα παιδιά από τη μια μεριά, έχουν την τάση να επαναλαμβάνουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές εμπειρίες των γονέων τους. Από την άλλη μεριά, δεν είναι δυνατόν παρά να προσαρμοστούν σιγά-σιγά στην αγορά εργασίας.

Όπως διαφαίνεται και από τα παραπάνω, το εκπαιδευτικό σύστημα με τις επιμέρους ρυθμίσεις και διαδικασίες του παίζει σημαντικό ρόλο στις επαγγελματικές επιλογές των μαθητών. Αυτές μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο επιτυχείς γι' αυτούς ανάλογα με την πολλαπλότητα αλλά και την ουσία των πληροφοριών που παρέχονται. Στο θέμα αυτό φαίνεται να είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της Ιαπωνίας. Στην Ιαπωνία (σύμφωνα με έρευνα του K. ΟΚαηο 1995) τα σχολεία χρησιμοποιούν ένα διαφορετικό σύστημα σχετικά με την επιλογή επαγγέλματος των παιδιών. Σχεδόν όλοι οι μαθητές επιλέγουν επαγγέλματα μέσω αυτού του συστήματος. Το σύστημα αυτό περιορίζει την ελεύθερη επιλογή κάποιων μαθητών, μέσω των περιορισμών που θέτει και βοηθά άλλους να υπομείνουν μια λογική διαδικασία απόφασης με το να τους προσφέρει ένα μεγάλο αριθμό επιλογών και πληροφόρηση. Με αυτόν τον τρόπο η εκπαίδευση στην Ιαπωνία επηρεάζει τα άτομα, ώστε να πάρουν μια απόφαση. Στην αρχή του τελευταίου χρόνου του λυκείου, τα αρχικά σχέδια των μαθητών για το μέλλον τους είναι ακαθόριστα και συχνά με περιορισμένη γνώση για τις εξωτερικές συνθήκες. Καθώς οι μαθητές προχωρούν στο να αποφασίσουν για το επάγγελμά τους, το σύστημα αυτό παρέχει περισσότερη πληροφόρηση για το εργατικό δυναμικό και πληροφόρηση για κάθε επιλογή. Παράλληλα βοηθά τους μαθητές να μάθουν τη σημαντική διαδικασία απόφασης προσφέροντας ένα μεγάλο αριθμό επιλογών εργασίας και αντίστοιχη πληροφόρηση. Η κριτική για το σύστημα αυτό είναι ότι επηρεάζει την ελευθερία επιλογής των μαθητών. Όμως, για μαθητές με λιγότερες διεξόδους προσφέρει ένα μεγαλύτερο αριθμό ευκαιριών. Παρόμοιες, με αυτές της Ιαπωνίας ρυθμίσεις φαίνεται να υπάρχουν και σε ορισμένες Δυτικές Ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. στη Γερμανία).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω και έχοντας υπόψη ότι από τη μια μεριά, η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα συνδεδεμένη με τα απλά τεχνικά επαγγέλματα και κατά κάποιο τρόπο με μια ανώτερης μορφής χειρωνακτική εργασία, δεν απέκτησε ως τώρα κάποιο γόητρο, μπορούμε να πούμε, ότι το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί μονόδρομο προς τις ανώτερες και ανώτατες σπουδές. Από την άλλη μεριά, η δομή του εκπαιδευτικού συστήματος με τον περιορισμένο αριθμό επιλογών κατευθύνσεων και επιλογών μαθημάτων αλλά και η ανεπαρκής οργάνωση και ακόμη η περιορισμένη ενημέρωση στα πλαίσια του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, αφήνουν να εντείνεται περισσότερο το ρεύμα του μονόδρομου προς τις πανεπιστημιακές σπουδές. Ο μονόδρομος, μάλιστα, αυτός χαρακτηρίζεται από την τάση κυρίως προς τα επαγγέλματα με το γνωστό παραδοσιακό γόητρο και την καθιέρωση (π.χ. γιατρός, δικηγόρος).

2.1.2. Τα εκπαιδευτικά – επαγγελματικά κριτήρια, οι μορφές συμπεριφοράς και η σημασία της επαγγελματικής απόφασης

Στις διάφορες «θεωρίες επαγγελματικής επιλογής» με τις οποίες επιδιώκεται να ερμηνευθεί η συμπεριφορά του ατόμου, σχετικά με τις εκπαιδευτικές - επαγγελματικές επιλογές, είναι φανερή η πολυπλοκότητα της διαδικασίας της απόφασης. Αυτή η πολυπλοκότητα θα φανεί και από τα παρακάτω που αφορούν μεθόδους και μορφές συμπεριφοράς ή κριτήρια με βάση τα οποία λαμβάνεται μια επαγγελματική απόφαση. Ειδικοί ερευνητές, όπως οι Gelatt, A. (1962) και Gelatt, H., Varenhorst, Carey και Miller (1973) από τη δεκαετία ήδη του '60, στα πλαίσια της συμβουλευτικής Ψυχολογίας και της Ψυχολογίας των κινήτρων και ειδικότερα της απόφασης, έχουν αρκετά αναλυτικά αναφερθεί στις αντίστοιχες διαδικασίες. Επισημαίνουν, μάλιστα, πρότυπα της συμπεριφοράς που είναι σκόπιμο να αναφερθούν εδώ συνοπτικά. Πρόκειται για πρότυπα, για τα οποία η έρευνα έχει δείξει, ότι επαναλαμβάνονται με σταθερότητα και συνέπεια στη λήψη αποφάσεων. Αυτά τα πρότυπα – κριτήρια παρουσιάζονται σε μια αρκετά συστηματική μορφή με δύο προσεγγίσεις, τη γνωστική και τη συναισθηματική.

Σύμφωνα με τη **γνωστική θεώρηση**, το άτομο κατά τη λήψη των αποφάσεων μπορεί να χρησιμοποιεί μια από τις παρακάτω μεθόδους ή κριτήρια:

α. Το κριτήριο του «επιθυμητού». Το άτομο έχει αναπτύξει μια συγκεκριμένη επιθυμία και αυτή είναι η καθοριστική μεταβλητή στη λήψη απόφασης.

β. Το κριτήριο της «αποφυγής». Το άτομο συνειδητοποιώντας την ανεπιθύμητη έκβαση προσπαθεί να την αποφύγει.

γ. Το κριτήριο της «ασφάλειας». Κάποια από τις εναλλακτικές λύσεις που προσφέρονται δίνει περισσότερες πιθανότητες στο άτομο για να επιτύχει και αυτήν επιλέγει το άτομο.

δ. Το κριτήριο του «συνδυασμού». Το άτομο εδώ επιλέγει βασιζόμενο σ' ένα συνδυασμό των παραπάνω προσεγγίσεων, προσαρμόζοντας τη συμπεριφορά του ανάλογα.

Είναι αυτονόητο, ότι το άτομο είναι ελεύθερο να χρησιμοποιήσει, όπως αυτό νομίζει, ένα από τα παραπάνω κριτήρια. Κανένα από τα κριτήρια αυτά δεν είναι «καλό» ή «κακό», «καλύτερο» ή «χειρότερο» κ.λπ. Μπορεί απλώς να είναι «καταλληλότερο» ή «μη καταλληλότερο» για συγκεκριμένα άτομα και συγκεκριμένες περιπτώσεις. Μπορεί, ακόμη, να είναι «επιθυμητό» ή «ανεπιθύμητο», ίσως και «δυνατό» ή «αδύνατο» για κάποια άτομα.

Σύμφωνα με τη **συναισθηματική θεώρηση**, έχει διαπιστωθεί ότι οι συνήθεις μορφές συμπεριφοράς κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, είναι οι παρακάτω:

α. Συμπεριφορά αυθόρμητη. Το άτομο σ' αυτή την περίπτωση αποφασίζει χωρίς πολλή σκέψη, ακολουθώντας την έμπνευση της στιγμής. «Έτσι μού 'ρθε», θα πει το άτομο αν ρωτηθεί.

β. Συμπεριφορά μοιρολατρική. Το άτομο μοιρολατρικά δέχεται τις καταστάσεις ή τις αποφάσεις των άλλων. «Ήταν η μοίρα μου...» ή «ήταν γραφτό...» κ.λπ. είναι εκφράσεις που αντιστοιχούν σ' αυτή τη συμπεριφορά.

γ. Συμπεριφορά συμμόρφωσης. Το άτομο συμμορφώνεται με τις αποφάσεις ή τις επιθυμίες άλλων.

δ. Συμπεριφορά αναβολής ή καθυστέρησης (αναβλητική). Το άτομο κάνει ό,τι μπορεί για να αναβάλλει τις αποφάσεις ή να καθυστερήσει όσο είναι δυνατόν τις επιλογές.

ε. Συμπεριφορά σύγκρουσης-αγωνίας (εναγώνια). Το άτομο έχει κατακυριευτεί από την κατάσταση απόφασης, έχει πολλές πληροφορίες, δεδομένα και εναλλακτικές λύσεις και γι' αυτό βρίσκεται σε δίλημμα.

στ. Συμπεριφορά σχεδίασης και προγραμματισμού (προγραμματισμένη). Το άτομο σχεδιάζει με προσοχή τις ενέργειές του και ακολουθεί έναν ορισμένο προγραμματισμό στη διαδικασία λήψης αποφάσεων έτσι, ώστε η έκβαση της διαδικασίας να αντιπροσωπεύει την πιο συνετή απόφαση.

ζ. Συμπεριφορά ενόρασης (ενορατική). Το άτομο επιλέγει χωρίς χρονοτριβή και σκέψη αλλά και με εντελώς ενορατικό τρόπο ανάμεσα στις εναλλακτικές δυνατότητες.

η. Συμπεριφορά παράλυσης (παραλυτική). Πρόκειται για προβληματικές καταστάσεις, στις οποίες το άτομο δεν μπορεί ν' αντιμετωπίσει την κατάσταση της απόφασης.

Θεωρείται ότι καθεμιά από τις παραπάνω συμπεριφορές εφαρμόζεται συνήθως από συγκεκριμένους τύπους ατόμων (προσωπικότητας) σε συγκεκριμένες συνθήκες.

Τέλος, τονίζεται ότι αυτές οι εκπαιδευτικές - επαγγελματικές αποφάσεις δεν είναι δυνατόν να ληφθούν σε μια στιγμή. Αντίθετα, είναι αποφάσεις στις οποίες θεωρείται σκόπιμο να καταλήγει ο μαθητής μετά από μελέτη και σκέψη. Πρόκειται για διαδικασία που έχει ξεκινήσει πολύ πριν αρχίσει να συζητείται η απόφαση (Δημητρόπουλος 1984 και 1994α).

Οι εκπαιδευτικές - επαγγελματικές αποφάσεις είναι, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, σημαντικότερες για τη σταδιοδρομία του ατόμου για πολλούς λόγους. Οι κυριότεροι απ' αυτούς μπορούν να συνοψιστούν στους εξής:

1. Από την επαγγελματική απόφαση του μαθητή θα εξαρτηθεί κατά πόσο εξασφαλίζεται η μελλοντική απασχόληση, γιατί υπάρχουν πολλά επαγγέλματα στα οποία η απασχόληση είναι αβέβαιη (π.χ. ανεργία), ενώ εμφανίζονται κάποια άλλα στη θέση τους. Υπάρχουν τομείς που η ανεργία φτάνει σε υψηλά επίπεδα.

2. Από την απόφαση αυτή θα εξαρτηθεί, κατά μεγάλο μέρος η επαγγελματική επιτυχία ή αποτυχία του ατόμου. Πολλοί παράγοντες συντελούν στην επαγγελματική επιτυχία. Ένας από αυτούς είναι η σωστή αξιοποίηση των ικανοτήτων του ατόμου. Αξιοποιώντας τις ικανότητές του το άτομο αυξάνει σημαντικά τις πιθανότητες επιτυχίας του.

3. Από την απόφαση θα καθοριστεί, ακόμη, αν το άτομο θα αγαπήσει ή θα μισήσει την εργασία του και ίσως την εργασία γενικότερα. Αν η επαγγελματική κατεύθυνση που το άτομο προτίμησε ν' ακολουθήσει, δεν ταιριάζει με τα ατομικά του χαρακτηριστικά, τις προσωπικές του φιλοδοξίες, τα ενδιαφέροντα και τις αξίες του, είναι μάλλον δύσκολο να δοκιμάσει επαγγελματική ικανοποίηση.

4. Η επιλογή εκπαιδευτικής - επαγγελματικής κατεύθυνσης είναι στην ουσία επιλογή τρόπου ζωής. Ο τρόπος που θα ζήσει το άτομο, το κοινωνικό του περιβάλλον, οι οικονομικές απολαβές, το είδος οικογένειας που θα δημιουργήσει, πόσο συχνά θα

μετακινείται, είναι όλα συνάρτηση αυτής της απόφασης. Ακόμα και η ψυχική και φυσική του υγεία μπορεί να επηρεαστούν αποφασιστικά.

5. Όλες οι επιμέρους αποφάσεις των διαφόρων ατόμων έχουν αποφασιστική επίδραση στον τρόπο με τον οποίο το οικονομικό σύστημα θα χρησιμοποιήσει και θα αξιοποιήσει το εργατικό δυναμικό της χώρας. Επίσης, από το σύνολο αυτών των αποφάσεων εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό υποαπασχόλησης και υπεραπασχόλησης.

6. Τέλος, από την απόφαση αυτή, εξαρτάται το επίπεδο στο οποίο κινείται το άτομο μέσα σε κάποια επαγγελματική κατεύθυνση ή μέσα σε κάποια «εσωτερική αγορά εργασίας», αν δηλαδή θα εξελίσσεται κατακόρυφα ή απλώς θα κινείται οριζόντια.

Ο τρόπος λήψης απόφασης από κάθε άνθρωπο θεωρείται μια εντελώς προσωπική του υπόθεση (Κωστάκος 1983, Δημητρόπουλος 1982 και 1984). Είναι όμως φανερό, ότι οι επιπτώσεις αυτής της απόφασης δεν περιορίζονται μόνο στο ίδιο το άτομο. Αφορούν την κοινωνία και διάφορους τομείς της ζωής και οργάνωσής της και κυρίτερα τον τομέα της οικονομίας.

2.1.3. Η τεχνική - επαγγελματική εκπαίδευση.

Οι μαθητές που επιλέγουν τα Τ.Ε.Λ. και οι λόγοι αυτής της επιλογής

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας εφαρμόζει δύο κατευθύνσεις σπουδών για τους απόφοιτους γυμνασίων, τη γενική και την τεχνική - επαγγελματική εκπαίδευση. Ο χωρισμός αυτός δε φαίνεται να είναι χωρίς προβλήματα. Και συγκεκριμένα: Ορισμένοι βλέπουν, από τη μια μεριά, την τεχνική - επαγγελματική εκπαίδευση απογυμνωμένη από γνώσεις γενικές με κοινωνικοπολιτικό περιεχόμενο και προσαρμοσμένη στις ανάγκες της αγοράς, από την άλλη, τη γενική εκπαίδευση «ξεκομμένη από το πραγματικό κοινωνικό είναι και γίνεσθαι (να) εμμένει σε κενές θεωρητικολογίες, εγκυκλοπαιδισμούς και ηθικοπλαστικά περιεχόμενα» (Παπαϊωάννου 1989, 176).

Την παραπάνω κριτική, που γίνεται από θεωρητική εκπαιδευτική αλλά και πολιτισμική δεοντολογική άποψη, έρχονται να συμπληρώσουν τα πορίσματα ορισμένων ερευνών με επιστημονικές που αφορούν τα δεδομένα της πράξης. Διαπιστώσεις αρκετών ερευνών αναφέρουν ότι, μαθητές και γονείς επιθυμούν ανώτατες σπουδές και μάλιστα για επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού γοήτρου. Για να το επιτύχουν αυτό οι έφηβοι χρειάζεται να ακολουθήσουν το γενικό λύκειο, γιατί αυτός κυρίως ο τύπος σχολείου οδηγεί σε πανεπιστημιακές σπουδές. Όπως έχει εμπειρικά διαπιστωθεί (έρευνα της Σιδηροπούλου – Δημακάκου 1993α, σε ένα αρκετά εκτεταμένο δείγμα γονέων, σε περιορισμένες όμως περιοχές της χώρας), η ελληνική κοινωνία υπερεκτιμά τις σπουδές στο πανεπιστήμιο και υποτιμά τα τεχνικά επαγγέλματα (βλ. και Τσολακίδου 1997), όπως σημειώθηκε και παραπάνω (κεφ. 2.1.1).

Πέρα από τις διαπιστώσεις ερευνών, είναι γενικότερα γνωστό ότι, οι περισσότεροι μαθητές στην Ελλάδα, σταθερά και με επιμονή προτιμούν το γενικό λύκειο. Μάλιστα σε σύγκριση με άλλες χώρες, έχουμε το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών που φοιτούν στο γενικό λύκειο. Πιθανότατα παραδοσιακοί είναι οι λόγοι που τους ωθούν σ' αυτή την επιλογή. Στη χώρα μας επικρατεί η αντίληψη ότι παιδεία προσφέρουν μόνο τα γενικά λύκεια. Η αντίληψη αυτή συνοδεύεται από την κοινωνική προκατάληψη για τα μη υπαλληλικά επαγγέλματα. Πολύ δύσκολα ένας έφηβος θα ακολουθήσει ένα επάγγελμα

που δεν προϋποθέτει πανεπιστημιακές σπουδές ή που δεν οδηγεί σε μια δημόσια υπηρεσία. Οι περισσότεροι από τους νέους που κάνουν ανώτατες σπουδές, αποβλέπουν στην κατάληψη μιας δημόσιας - μόνιμης θέσης. Τα παιδιά που οι γονείς τους (ιδιαίτερα ο πατέρας) τυχαίνει να είναι πτυχιούχοι ανώτατων σχολών, «πρέπει» κι αυτά να πάρουν κάποιο πτυχίο. Είναι αναγκασμένα έμμεσα από την οικογένεια, να ακολουθήσουν μια πορεία, πολλές φορές διαφορετική, από τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντά τους. Άλλος λόγος, για τον οποίο οι έφηβοι ακολουθούν τη γενική εκπαίδευση, είναι η κατάσταση που επικρατεί στην τεχνική - επαγγελματική εκπαίδευση. Αφενός τα τεχνικά μέσα και ο σύγχρονος εξοπλισμός είναι ανύπαρκτα ή υποτυπώδη, αφετέρου απουσιάζει η οργάνωση που υποτίθεται ότι υπάρχει στη γενική εκπαίδευση και το προσωπικό, πολλές φορές, δεν έχει την κατάλληλη παιδαγωγική - επιστημονική κατάρτιση. Ίσως και για τους παραπάνω λόγους, οι μαθητές με αρκετές ικανότητες θεωρούν υποτιμητικό να φοιτούν σε τεχνικά σχολεία. Συγκεκριμένα, σε έρευνα με δείγμα 823 μαθητές διαπιστώθηκε ότι οι λόγοι που οι μαθητές αποφεύγουν τα τεχνικά λύκεια ήταν: α) Μέσα από αυτό τον τύπο σχολείου θα δυσκολευτούν να εισαχθούν σε μια ανώτατη σχολή (72%). β) Οι απόφοιτοι των λυκείων αυτών δεν έχουν κοινωνική εκτίμηση (41%). γ) Ο φόβος της ανεργίας (18%). δ) Οι γονείς των μαθητών δε θέλουν τα παιδιά τους να ακολουθήσουν αυτή την κατεύθυνση (10%) (Εργολάβος 1986).

Σε διάφορες έρευνες διαπιστώθηκαν ακόμη τα εξής: Ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών και γονέων θεωρεί ότι τα Τ.Ε.Λ. είναι ανοργάνωτα και έχουν κακή φήμη (Δημητρόπουλος 1990) και ότι η προσέλευση σε αυτά θα ήταν πολύ λιγότερη, αν δε δινόταν το κίνητρο της εισαγωγής στα Τ.Ε.Ι. άνευ εξετάσεων σε ποσοστό μέχρι 35% (Δημητρόπουλος 1994γ).

Σε έρευνα των Παπά και Ψαχαρόπουλου (1990) μελετήθηκαν το 1985-86 οι επιθυμίες 482 τελειόφοιτων γενικών λυκείων των Αθηνών. Διαπιστώθηκε ότι 86% των μαθητών της γ' λυκείου ήθελε να σπουδάσει σε Α.Ε.Ι. και μόνο 5% σε Τ.Ε.Ι.

Ο Τσουκαλάς (1987) μάλιστα, αναφέρει ότι η τάση του Έλληνα για μόρφωση εκδηλώνεται από τον 19^ο αιώνα. Επισημαίνει ότι το πτυχίο, έχει μια ιδιαίτερη κοινωνική λειτουργία και αποτελεί μέσο, τόσο για κοινωνική αναγνώριση, όσο και για οικονομική εξασφάλιση.

Χαρακτηριστικές, σε σχέση με τα παραπάνω, είναι οι διαπιστώσεις και άλλων ερευνών ότι, το γενικό λύκειο είναι το σχολείο που οδηγεί στα Α.Ε.Ι. Το τεχνικό - επαγγελματικό λύκειο, αντίθετα, εκπληρώνει κάποιες από τις φιλοδοξίες των γονέων που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα να στείλουν τα παιδιά τους στα Α.Ε.Ι., δηλαδή, εκείνων που ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Έτσι κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες ωθούν τους λιγότερο προνομιούχους προς τα σχολεία αυτά, ανεξάρτητα πολλές φορές από τις ικανότητες των παιδιών (Χουρδάκη 1985, Κασσωτάκης 1990).

Από έρευνα σε μαθητές δημοτικού σχολείου και γυμνασίου, καθώς και στις οικογένειες από τις οποίες προέρχονται (Μπασλής 1983), προέκυψε ότι, το τεχνικό λύκειο το επέλεξαν αποκλειστικά μαθητές εργατικής προέλευσης. Οι γονείς ανώτερης κοινωνικής τάξης δήλωσαν ως αποκλειστική προτίμηση το γενικό λύκειο. Αλλά και γονείς από την εργατική τάξη (80%), προτιμούσαν το γενικό λύκειο. Το τεχνικό λύκειο δεν έχει καταξιωθεί στη συνείδηση ούτε των μαθητών, ούτε των γονέων τους. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι οι φιλοδοξίες τους για συνέχιση των σπουδών στα Α.Ε.Ι. μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο αν ακολουθήσουν το γενικό λύκειο. Πρόκειται, βέβαια, για διαπιστώσεις που προέρχονται από ένα μάλλον ανεπαρκές για τη σοβαρότητα αυτών των θεμάτων δείγμα (278 μαθητές δημοτικού και γυμνασίου).

Όμως, είναι πολλαπλές οι επισημάνσεις που γίνονται για το θέμα αυτό. Έτσι, άλλοι ειδικοί τονίζουν ότι, όσοι βλέπουν την εκπαίδευση ως μέσο κοινωνικής ανόδου, οδηγούνται αναπόφευκτα στο γενικό λύκειο από έλλειψη εμπιστοσύνης προς το τεχνικό λύκειο. Αλλά, ακόμα και όσοι μαθητές και γονείς εργατικής προέλευσης δήλωσαν προτίμηση του τεχνικού λυκείου, είχαν ως αιτία, είτε το ότι οι φιλοδοξίες τους δεν έφταναν μέχρι το πανεπιστήμιο, είτε το ότι υπήρχαν άλλοι παράγοντες (οικονομικοί, οικογενειακοί), ανασχετικοί για την πραγματοποίηση αυτών των φιλοδοξιών (Κασσιμάτη, Πιλαφτζόγλου, Τσακίρης 1984).

Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτες είναι οι διαπιστώσεις άλλης έρευνας (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1991) από την οποία προκύπτει ότι, σχεδόν όλοι οι γονείς (ποσοστό 98,4%) φιλοδοξούν να συνεχίσουν τα παιδιά τους τις σπουδές τους μετά το γυμνάσιο. Συγκεκριμένα, ποσοστό 63,2% των γονέων επιθυμεί τη φοίτηση του παιδιού τους στο γενικό λύκειο, 18,8% στο τεχνικό επαγγελματικό λύκειο, 11,3% στο ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο και μόνο 6,7% στην τεχνική επαγγελματική σχολή. Παρατηρήθηκε μάλιστα ότι, μεγαλύτερη προτίμηση στο Τ.Ε.Λ. και στην Τ.Ε.Σ. έχουν οι πατέρες, οι χαμηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου γονείς και οι μη εργαζόμενες μητέρες. Η τάση των γονέων αυτών για τη φοίτηση των παιδιών τους στα Τ.Ε.Λ. είναι αποτέλεσμα της επιθυμίας τους για γρήγορη επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους, αφού οι ίδιοι λόγω της οικονομικής τους κατάστασης δε μπορούν να αντεπεξέλθουν στα έξοδα μακροχρόνιων σπουδών. Η άποψη που έχουν οι Έλληνες γονείς για το Τ.Ε.Λ. είναι ότι πρόκειται για ένα θεσμό υποβαθμισμένο, τόσο από πλευράς εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας όσο και από πλευράς γενικότερου εκπαιδευτικού πλαισίου.

Αλλά και από την περιορισμένη σε χώρο (Τ.Ε.Λ. του νομού Θεσσαλονίκης και των γειτονικών νομών) έρευνα του Αποστολίδη και συν. (1989) διαπιστώθηκε ότι, οι μαθητές που έχουν τους λιγότερο μορφωμένους γονείς, προτίμησαν τα Τ.Ε.Λ. σε ποσοστό 71,7%, για να εξασφαλιστούν επαγγελματικά. Επίσης τα αγόρια, σε μεγαλύτερο ποσοστό από τα κορίτσια, προτίμησαν τα Τ.Ε.Λ. για επαγγελματική ειδίκευση.

Σε παρόμοια πορίσματα κατέληξε και η έρευνα του Κόκκου (1982) που έδειξε ότι 49,4% των μαθητών των Τ.Ε.Λ. έχουν πατέρα αγρότη ή εργάτη, ενώ μόλις 0,2% έχουν ελεύθερο επαγγελματία ή απόφοιτο Α.Ε.Ι.

Όσον αφορά τον τόπο κατοικίας, οι κάτοικοι των ολιγάριθμων περιοχών προτιμούν για τα παιδιά τους τα Τ.Ε.Λ. σε μεγαλύτερο ποσοστό απ' ό,τι οι κάτοικοι αστικών κέντρων (Αποστολίδη και συν. 1989, Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1993α).

Από έρευνα στην περιοχή των Αθηνών προέκυψε ότι, μόνο 5% των μαθητών γενικών λυκείων επιθυμούν να σπουδάσουν στα Τ.Ε.Ι. Σημαντικός αριθμός απ' αυτούς που εισάγονται σ' αυτά, προσπαθούν τον επόμενο χρόνο να επιτύχουν σε πανεπιστημιακές σχολές του εσωτερικού ή εξωτερικού, λόγω έλλειψης κοινωνικής καταξίωσης των Τ.Ε.Ι. (Δημητρόπουλος 1990). Αλλά και από τους τελειόφοιτους των Τ.Ε.Ι. διαπιστώθηκε ότι, οι μισοί σχεδόν σκόπευαν μετά την αποφοίτησή τους να συνεχίσουν σπουδές στα Α.Ε.Ι. (Καρμας, Kostaki, Dragona 1990).

Έχει ακόμη διαπιστωθεί σχετικά ότι, το Τ.Ε.Λ. προσελκύει κυρίως απόφοιτους γυμνασίου που έχουν χαμηλή επίδοση και απόφοιτους γενικού λυκείου που απέτυχαν να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Παναγιωτοπούλου 1988, Κασσωτάκης 1991).

Έτσι, φαίνεται να αληθεύει η άποψη ότι τα παιδιά που επιλέγουν το Τ.Ε.Λ. είναι παιδιά ενός «κατώτερου Θεού», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Δημητρόπουλος (1994γ, 49).

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, ο διαχωρισμός της εκπαίδευσης σε γενική και τεχνική-επαγγελματική, ανταποκρίνεται στο διαχωρισμό μεταξύ «πνευματικής» και «χειρωνακτικής» εργασίας, διαχωρισμός ο οποίος συνεχίζει να παρουσιάζεται με αρκετή οξύτητα από τα αρχαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα, όπως σημειώθηκε και στην εισαγωγή. Η έλλειψη κάποιων έντονων συνδετικών στοιχείων στη δομή των σπουδών μεταξύ των δύο κατευθύνσεων (πβ. την αναφορά του Σ. Παπαϊωάννου σε «διαπαιδαγωγική» γνώση και διαδικασία, 1989, 176) οξύνει περισσότερο το πρόβλημα της αντίθεσης μεταξύ των κατευθύνσεων αυτών και συντελεί στη δημιουργία εκπαιδευτικού μονόδρομου, προς τη γενική κατεύθυνση με την παράλληλη υποτίμηση και αποφυγή της τεχνικής-επαγγελματικής από τη συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών. Στο φαινόμενο αυτό, που φαίνεται να σχετίζεται με μια σταθερή αντίστοιχη νοοτροπία, το εκπαιδευτικό σύστημα, τουλάχιστον ως σήμερα, δεν μπόρεσε να φέρει διαφορετικό αποτέλεσμα.

2.2. Παράγοντες της οικογένειας

2.2.1. Ο ρόλος της οικογένειας γενικά στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων

Η πραγματοποίηση των ατομικών φιλοδοξιών και επιθυμιών των νέων, οι προτιμήσεις τους και τα ενδιαφέροντά τους, αλλά και οι αξίες τους φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος. Συχνά, όμως, όλα αυτά επηρεάζονται αποφασιστικά από το οικογενειακό περιβάλλον, όπως διαπιστώνεται από έρευνες τόσο της δεκαετίας του '70 όσο και της δεκαετίας του '80 (Μελανίτης 1966, Λαμπίρη – Δημάκη 1974, Νασιάκου 1980, Τζάνη 1983, Μυλωνάς 1981, Μπασλής 1983, Μουστάκα & Κασιμάτη 1984, Γεδεών 1986, Μαλικιώση – Λοΐζου 1987).

Το οικογενειακό περιβάλλον προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες. Ανάμεσα σ' αυτούς είναι: η κοινωνικο - οικονομική θέση και η μόρφωση των γονέων, η νοοτροπία και τα ιδανικά τους, το μέγεθος της οικογένειας, τα πρότυπα ανατροφής των παιδιών, τα επαγγελματικά πρότυπα των γονέων, οι φιλοδοξίες και οι επιθυμίες τους για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών, η φιλοσοφία των γονέων για τη ζωή, η στάση τους απέναντι σε ορισμένα επαγγέλματα ή οι προκαταλήψεις τους για κάποια άλλα, καθώς και οι μεταξύ τους σχέσεις. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν «κατεστημένες» δομές και οδηγούν το νέο στην επιλογή επαγγέλματος που έμμεσα ή και άμεσα επιβάλλεται σ' αυτόν από τους γονείς. Έτσι, σωστά επισημαίνεται γενικά ότι, ο νέος δεν ακολουθεί οπωσδήποτε το επάγγελμα που θα ακολουθούσε κάτω από ελεύθερες σχέσεις ανάπτυξης και πληροφόρησης (Sewell & Shah 1968, Πατέρας 1980, Πάντα 1988, Fouad 1994, Γεωργούσης 1995).

Η επίδραση που ασκεί το οικογενειακό περιβάλλον είναι σχεδόν καθοριστική, όχι μόνο για την επιλογή επαγγέλματος, αλλά και για τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσει το άτομο, αφού επηρεάζει τη συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών, τα

κίνητρα και τις αξίες που θα κατευθύνουν τη ζωή τους (Κωστάκος 1981, Κωστάκη 1988, Κασιμάτη 1991, Λιάντας 1996). Η επίδραση αυτή πραγματοποιείται συνειδητά αλλά και ασυνείδητα, αφού το παιδί συμμετέχει στη ζωή της οικογένειας μέσα από την οποία αποκτά αξίες, κίνητρα και υιοθετεί ρόλους αλλά και στερεότυπα. Κατά συνέπεια, ο έφηβος ο οποίος καλείται να προβεί σε κάποια επιλογή επαγγέλματος, φέρει μαζί του πληροφορίες αλλά και συνήθειες που αποκτήθηκαν πολύ πιθανά μέσα στην οικογένεια και που θα επηρεάσουν τις επιλογές του (Κονδυλάκη 1981, Breakwell et. al. 1988, Γιώργας κ.ά. 1991, Κάντας & Χαντζή 1991).

Χαρακτηριστικές είναι οι σχετικές παρατηρήσεις του Super (1957), ο οποίος προχωρεί ακόμη περισσότερο, τονίζοντας ότι η οικογένεια, ως κοινωνική, ψυχολογική και οικονομική οντότητα, παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση τόσο της ατομικής όσο και της επαγγελματικής ταυτότητας του ατόμου. Η τεράστια δυνατότητα της οικογένειας να παρέχει ποικιλία δραστηριοτήτων, πληροφοριών και προτύπων που σχετίζονται με τα επαγγέλματα, την καθιστά ικανή να διαμορφώνει σημαντικά τις επαγγελματικές προτιμήσεις του ατόμου. Η οικογένεια, κατά συνέπεια, καλλιεργεί αξίες, στάσεις και πρότυπα συμπεριφοράς που επηρεάζουν τη μετέπειτα επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου και επιδρά στη διαμόρφωση της σταδιοδρομίας του.

Υποστηρίζεται, ακόμη, ότι, η οικογένεια ανάλογα με τη δομή και τον ταξικό της χαρακτήρα, (συν)αποφασίζει για τη μελλοντική πορεία του ατόμου στο σχολείο, στην εργασία και στην υπόλοιπη ζωή. Η οικογένεια είναι, σύμφωνα με τη θέση αυτή, αλλά και γενικότερα, ένα αντίγραφο της κοινωνίας. Έτσι, ως φορέας κοινωνικοποίησης, μεταφέρει στα άτομα όχι μόνο αξίες αλλά και αντιλήψεις και γενικά πρότυπα ζωής και τα βοηθά να αναπτύξουν αντίστοιχες ικανότητες και δεξιότητες, παρ' όλη τη «φαινομενική» αυτονομία της σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία (Παπαϊωάννου 1990).

Ανεξάρτητα από την κοινωνική - οικονομική θέση και το μορφωτικό επίπεδό τους, οι γονείς ασκούν σημαντική επιρροή στην επιλογή του επαγγέλματος των παιδιών τους. Ιδιαίτερα στην ελληνική πραγματικότητα, η επίδραση της οικογένειας στην επιλογή επαγγέλματος του εφήβου, είναι σχεδόν πάντα δεδομένη. Άλλοτε έμμεσα και διακριτικά, άλλοτε άμεσα και επιτακτικά, οι περισσότεροι Έλληνες γονείς φανερώνουν την προσδοκία τους να προχωρήσουν τα παιδιά τους σε σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου, αναζητώντας επαγγέλματα με κοινωνική καταξίωση και κύρος (Κασσωτάκης 1979, Κατάκη 1984, Πάντα 1988, Παπάς & Ψαχαρόπουλος 1989).

Μάλιστα, ορισμένες φορές η παρέμβαση των γονέων παίρνει τη μορφή ισχυρής πίεσης. Ο νέος εξαναγκάζεται να ακολουθήσει το επάγγελμα που του υπαγορεύεται. Έτσι, στην πραγματικότητα, αυτοί που επιλέγουν το επάγγελμα είναι οι γονείς και όχι τα ίδια τα παιδιά. Τους επαγγελματικούς στόχους που δεν μπόρεσαν να κατακτήσουν οι ίδιοι, τους μεταθέτουν στα παιδιά τους, αφού τα βλέπουν σαν προέκταση του εαυτού τους για να πραγματοποιήσουν τα ανεκπλήρωτα επαγγελματικά τους όνειρα και σχέδια. Είναι μάλιστα πολλαπλή η διαπίστωση ότι η ελληνική οικογένεια ταυτίζει την κοινωνική της άνοδο και επιτυχία με την επαγγελματική καταξίωση των παιδιών της (Βάμβουκας 1982, Χριστομάνος 1982, Τζάνη 1983, Φραγκουδάκη 1985, Πάντα 1988).

Αλλά και σε άλλες χώρες φαίνεται να παίζει αξιοπρόσεκτο ρόλο η οικογένεια στην επαγγελματική επιλογή των παιδιών. Έρευνα ειδικής κατεύθυνσης και περιορισμένου δείγματος (κυρίως κορίτσια), σε τεχνικές - επαγγελματικές σχολές της Βουδαπέστης, έδειξε ότι, οι μαθητές επηρεάζονται από άλλους, όταν πρόκειται να επιλέξουν το επάγγελμα που θα σπουδάσουν. Δηλώνουν, συγκεκριμένα, ότι έχουν επηρεαστεί

περισσότερο από γονείς, γνωστούς, φίλους και συγγενείς. Στην ερώτηση «γιατί διάλεξες αυτό το επάγγελμα;» αρκετοί μαθητές έδωσαν απαντήσεις όπως, «...σ' αυτό με κατευθύνουν», «..ο πατέρας μου αυτό ήθελε», «οι γονείς μου αυτό διάλεξαν για μένα» (Κάκουρος 1987).

Αντίστοιχο είναι το αποτέλεσμα μιας παλαιότερης μελέτης (1964-65) της Λαμπίρη - Δημάκη (1974) στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου η πλειοψηφία των φοιτητών δέχτηκε ότι δεν αποφάσισαν μόνοι τους ν' ακολουθήσουν ανώτατες σπουδές αλλά καθοριστικός στην απόφασή τους ήταν ο ρόλος των γονέων και συγκεκριμένα του πατέρα.

Ο Κιντής (1980) παρατήρησε ότι οι περισσότεροι Έλληνες γονείς, που δεν κατέχουν επιστημονικά επαγγέλματα, φιλοδοξούν να δουν τα παιδιά τους επιστήμονες. Αποδίδει μάλιστα την αιτία – κίνητρο στο ότι οι ίδιοι δεν μπόρεσαν να δοκιμάσουν τα αγαθά της παιδείας.

Σε έρευνα των Μουστάκα και Κασιμάτη (1984) με θέμα «Φιλοδοξίες και επιθυμίες γονέων για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους», μόνο 5,33 % των γονέων θα άφηναν τα παιδιά τους να αποφασίσουν μόνο τους για τις σπουδές τους και τις επαγγελματικές τους επιλογές. Οι υπόλοιποι, στις επιθυμίες που εξεδήλωσαν για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους, δεν άφησαν σ' αυτά περιθώρια επιλογής, καθώς οραματίζονταν την επαγγελματική ταυτότητα που θα ήθελαν να έχουν τα παιδιά τους.

Αλλά το πρόβλημα δεν σταματά μόνο στις περιπτώσεις πίεσης. Πολλές φορές οι γονείς έχουν εξωπραγματικές προσδοκίες και απαιτήσεις σχετικά με τις επιλογές των παιδιών τους ως προς τις σπουδές και τα επαγγέλματα. Οι φιλοδοξίες των γονέων δεν είναι μόνο υψηλές αλλά, αρκετές φορές, δε συμπίπτουν με τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις και τις ικανότητες των παιδιών τους (Μουστάκα & Κασιμάτη 1984, Δημητρόπουλος 1985, Φραγκουδάκη 1985, Πάντα 1988, Τέττερη 1992).

Σύμφωνα με το Φλουρή (1983α), υπάρχει μια τάση των Ελλήνων γονέων να είναι υπερβολικοί ως προς τα προσόντα και τις δυνατότητες των παιδιών τους, να τα υπερπροστατεύουν και να δημιουργούν, έτσι σ' αυτά, ένα, όχι μόνο μη ρεαλιστικό αλλά ιδεαλιστικό αυτοσυναίσθημα, που δεν ανταποκρίνεται σχεδόν καθόλου στις πραγματικές ικανότητες του εφήβου.

Ο Φίλιας (1980) υποστηρίζει ότι η ελληνική οικογένεια καθοδηγεί τα παιδιά προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, γιατί έχει επικρατήσει μια στάση εχθρική απέναντι σε κάθε «μουντζούρική» μορφή εργασίας, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται ανεργία στο χώρο των επιστημόνων.

Σε σχετική έρευνα, οι γονείς ρωτήθηκαν, αν τα παιδιά τους θα έπρεπε να υπολογίζουν τον παράγοντα ανεργία, για να επιλέξουν το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν. Το 92% του δείγματος, απάντησε ότι δε θεωρεί τον παράγοντα αυτό σοβαρό, ώστε να επηρεάζει τα παιδιά στην επιλογή επαγγέλματος (Κανδυλάκη & Βαλλιανάτου 1988). Πρόκειται, όμως, για έρευνα με πολύ περιορισμένο (σε αριθμό και περιοχές), για το θέμα αυτό, δείγμα.

Αλλά και σε έρευνα του Marjoribanks (1993) σε εθνικές ομάδες στην Αυστραλία, οι Έλληνες γονείς, σε μεγαλύτερο ποσοστό από τις άλλες εθνικές ομάδες της έρευνας, υποδείκνυαν στα παιδιά τους πανεπιστημιακή εκπαίδευση και εξέφραζαν υψηλότερες εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε και η Malikiosi (1974) μελετώντας τις επαγγελματικές προτιμήσεις των Ελλήνων και Αμερικανών. Οι Έλληνες ηλικίας 17-77 ετών, ως προς τις επαγγελματικές προτιμήσεις τους γενικά, έκλιναν προς την εκπαίδευση και προτιμούσαν επαγγέλματα, όπως καθηγητές μέσης εκπαίδευσης και καθηγητές πανεπιστημίου. Οι Αμερικανοί στρέφονταν σε επαγγέλματα, όπως αυτό του νοσηλευτή, του κληρικού κ.λπ., ενώ και οι

δύο ομάδες συμφωνούσαν ότι οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι είναι δυναμικά επαγγέλματα.

Οι Φλουρής, Μαντζάνας, Σπυριδάκης (1981) διαπίστωσαν σημαντική επίδραση της οικογένειας στις αποφάσεις γενικά παιδιών του δημοτικού σχολείου. Συγκεκριμένα, οι γονείς παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων ή πεποιθήσεων σχετικά με την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους.

Επίσης, σε μια εκτεταμένη έρευνα που έγινε στην Κύπρο (Χριστοδουλίδης 1981), με σκοπό να διαπιστωθεί η δομή της κυπριακής οικογένειας και η θέση του εφήβου σ' αυτή, διαπιστώθηκε ότι: α) Οι έφηβοι, για θέματα, όπως σπουδές και επαγγελματική επιλογή, φαίνεται να έχουν την ευθύνη των αποφάσεων, τόσο οι ίδιοι όσο και οι γονείς τους (συνεργασία γονέων – εφήβων). β) Περίπου 7% των γονέων δήλωσαν ότι προέκυψαν οικογενειακά προβλήματα, λόγω διαφορών με τα παιδιά τους, σχετικά με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές τους και γ) 86 % των γονέων εξέφρασαν την επιθυμία τους για ανώτερες σπουδές των παιδιών τους τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των μαθητών για ανώτερες σπουδές περιοριζόταν στο 41%.

Οι συμβουλές και παροτρύνσεις, αλλά και τα συγκεκριμένα επαγγελματικά πρότυπα των Ελλήνων γονέων, αποσκοπούν στο να κατευθύνουν τα παιδιά τους στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση. Γίνεται μάλιστα λόγος για ένα είδος «πανεπιστημιομανίας» των γονέων, η οποία είναι περισσότερο έντονη και επίμονη από εκείνη των μαθητών. Ελάχιστοι είναι οι γονείς που δεν «επενδύουν» στην εισαγωγή των παιδιών τους στο πανεπιστήμιο. Οι πιο πολλοί, μάλιστα, «επενδύουν» και πάνω από τις δυνατότητές τους. Πιστεύουν ότι, αν το παιδί τους εισαχθεί στο πανεπιστήμιο, ανεβαίνουν κοινωνικά οι ίδιοι αλλά και το γόητρο ολόκληρης της οικογένειας (Δημητρόπουλος 1987 και 1994γ).

Η πεποίθηση για την αξία της μόρφωσης είναι βαθιά ριζωμένη στον τόπο μας και συνδέεται με ουσιαστικές ψυχολογικές ανάγκες των μελών της οικογένειας. Αξιοπρόσεκτη είναι και η περίπτωση των νέων που ομολογούν ότι θα πάρουν το πτυχίο για να ευχαριστήσουν τους γονείς τους και μετά θα κάνουν εκείνο που θέλουν αυτοί (Κατάκη 1984).

Παρόμοιες διαπιστώσεις έχουν γίνει και σε ομάδες μαθητών Ασιατικής προέλευσης (Πακιστανών, Ινδών, Κινέζων) στη Σκωτία και τη Μ. Βρετανία. Συγκεκριμένα, οι γονείς πιέζουν τα παιδιά τους να επιτύχουν επαγγελματικά, πράγμα που το εκτιμούν ως αμοιβή για αυτά, στην εκπλήρωση του κοινωνικού και ηθικού καθήκοντός τους προς αυτούς. Αν το παιδί επιτύχει στο πανεπιστήμιο, που είναι στόχος ζωής, σημαίνει ότι «πέτυχε» ολόκληρη η οικογένεια και αυτό είναι μια βάση ή «πηγή» υπερηφάνειας. Μάλιστα οι πιέσεις αυτές των γονέων στοχεύουν ακόμα πιο συγκεκριμένα στο να εισαχθούν τα παιδιά τους σε «σίγουρα» επαγγέλματα (Lightbody et al. 1997, έρευνα σε μαθητές 13-17 ετών και σε πρωτοετείς φοιτητές).

Τις ίδιες απόψεις έχουν και οι Κινέζοι γονείς που ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να προτιμούν επαγγέλματα «σίγουρα» και υψηλού κοινωνικού επιπέδου (Chan 1986).

Αλλά και σε αυτόχθονες μαθητές των Δυτικών κοινωνιών έχουν γίνει παρόμοιες διαπιστώσεις. Οι Erez, Borochon και Mannheim (1989) παρατηρούν ότι, οι στάσεις και οι συγκεκριμένες αξίες, που διαμορφώνονται από το νεαρό άτομο, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις προσδοκίες που έχουν οι «σημαντικοί άλλοι» (significant others) από αυτό, δηλαδή η οικογένεια, οι γονείς, οι συνομήλικοι κ.λπ. (πβ. K. Gergen 1997, 138).

Οι Penick και Jepsen (1992) διαπίστωσαν ότι οι σχέσεις που υπάρχουν μέσα στην οικογένεια επιδρούν στις επαγγελματικές επιλογές των παιδιών. Η οικογένεια φαίνεται

και εδώ σημαντικός παράγοντας για τον προσδιορισμό της επαγγελματικής ταυτότητας των νέων.

Έρευνες που έγιναν από τους Argyle και Robinson (1962) αλλά και τον Swift (1967) υποστηρίζουν ότι, το ενδιαφέρον των γονέων για ανώτερη μόρφωση των παιδιών τους, οφείλεται κυρίως στην επιθυμία τους να δουν τα παιδιά τους να αποκτούν όσα οι ίδιοι δεν απέκτησαν και λιγότερο στην εκτίμηση της παιδείας καθαυτήν ως πρώτιστου αγαθού (πβ. Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1985).

Σε αρκετές έρευνες γίνεται μάλιστα διάκριση της επίδρασης των γονέων στις επαγγελματικές αποφάσεις των παιδιών. Αναφέρεται ότι η επίδραση του πατέρα στις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων είναι ισχυρότερη από εκείνη της μητέρας. Συγκεκριμένα: Ο Bell (1975) διαπίστωσε ότι, ο πατέρας ήταν για το γιο το πιο σημαντικό πρότυπο επαγγελματικής συμπεριφοράς και επηρέαζε τις επαγγελματικές προτιμήσεις του.

Αλλά και σε άλλη περίπτωση τονίζεται, ότι ο πατέρας γενικά αποτελεί πρόσωπο κίνητρο για την επιλογή του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού από το παιδί (Δημητριάδου 1982).

Στις παραπάνω απόψεις χρειάζεται να παρατεθούν και ορισμένες αντίθετες θέσεις που υποστηρίζουν ότι, η μητέρα επηρεάζει περισσότερο από τον πατέρα τις επαγγελματικές προτιμήσεις του παιδιού. Αναλυτικότερα: Οι έφηβοι επηρεάζονται στις επαγγελματικές επιλογές από τις επιθυμίες των μητέρων τους και υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στις δύο αυτές μεταβλητές. Τα παιδιά επιλέγουν επαγγέλματα σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τις επιθυμίες των μητέρων τους, οι οποίες παίζουν σημαντικότερο ρόλο από τους πατέρες στο θέμα της επιλογής επαγγέλματος (Πάντα 1988).

Ακόμη φαίνεται ότι, η παραδοσιακή αντίληψη του επαγγέλματος της μητέρας καθορίζει μια αντίστοιχη μορφή παραδοσιακής αντίληψης στα ενδιαφέροντα των παιδιών της, πράγμα που μάλλον δε συμβαίνει ανάμεσα στον πατέρα και στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Δίνεται μάλιστα η ερμηνεία ότι το επάγγελμα της μητέρας μπορεί να έχει σημαντικότερη επιρροή από εκείνη του πατέρα και, ακόμη, ότι οι μητέρες γενικά, φαίνεται να έχουν περισσότερη επιρροή πάνω στα παιδιά τους απ' ό,τι οι πατέρες (Barak, Feldman, Noy 1991, σε δείγμα παιδιών, μητέρων και πατέρων).

Σε έρευνα του Marjoribanks (1989), με δείγμα Αγγλο-Αυστραλιανούς και Έλληνες, διαπιστώθηκε ότι, οι φιλοδοξίες των μητέρων και η υποστήριξή τους σχετίζεται με τις φιλοδοξίες των παιδιών - εφήβων για επαγγελματική ανάπτυξη, ενώ η υποστήριξη του πατέρα δε σχετίζεται με τις φιλοδοξίες τους.

Ο Orleans (1970) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μητρική παρόθηση είχε σαν αποτέλεσμα την ύπαρξη ενδιαφέροντος για δημιουργικά επαγγέλματα, ενώ η αυταρχική μορφή της γονεϊκής πειθαρχίας οδηγούσε τα παιδιά στην αναζήτηση εργασιακού περιβάλλοντος που παρείχε ασφάλεια.

Τέλος, άξιες προσοχής είναι και ορισμένες διαπιστώσεις σχετικά με την επιρροή του οικογενειακού συναισθηματικού κλίματος στην επιλογή ενός επαγγέλματος (Maer 1965). Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι, τα άτομα που κάνουν νωρίς σωστή επιλογή επαγγέλματος (μέχρι την ηλικία των 25 ετών), έχουν καλύτερες σχέσεις με τον πατέρα ή κηδεμόνα τους από αυτούς που δεν έχουν κάνει επιλογή.

Οι Schmeck και Nguyen (1996) στις Η.Π.Α. μελέτησαν τον τρόπο με τον οποίο τα οικογενειακά χαρακτηριστικά επιδρούν στις απόψεις των μαθητών, σχετικά με την εκπαίδευση και τις προτιμήσεις τους σε μεθόδους αγωγής. Διαπιστώθηκε ότι τα οικογενειακά περιβάλλοντα διακρίνονται σε έξι (6) είδη, τα εξής: α) Οικογένεια που δίνει έμφαση στην προσπάθεια και την εργασία. β) Οικογένεια που δίνει μόνιμα

κατευθύνσεις. γ) Οικογένεια που δεν κατευθύνει αλλά παρέχει βοήθεια. δ) Οικογένεια που παρέχει βοήθεια κατευθύνοντας. ε) Οικογένεια που παρέχει κίνητρα για πανεπιστημιακή εκπαίδευση. στ) Οικογένεια αυταρχική που ζητά γενική υπακοή στις προσταγές της. Βασικό συμπέρασμα ήταν ότι η οικογένεια που δίνει έμφαση στην εργασία, και γενικά την προσπάθεια, διαπαιδαγωγεί τα παιδιά της έτσι, ώστε να μην ενδιαφέρονται πολύ για τους τύπους και την κοινωνική προβολή. Οι οικογένειες που δε δίνουν έμφαση στο να κατευθύνουν τα παιδιά, φαίνεται να αναπτύσσουν σ' αυτά την «επάρκεια» και την αυτοεκτίμηση, αντίθετα από τις οικογένειες που κατευθύνουν, οι οποίες καταλήγουν συγχρόνως στο να μειώνουν το συναίσθημα σιγουριάς.

Από όλα τα παραπάνω είναι φανερό ότι, οι έφηβοι στις περισσότερες τουλάχιστον περιπτώσεις, επηρεάζονται στην επιλογή του επαγγέλματός τους από το στενό οικογενειακό τους περιβάλλον. Μια διαφοροποίηση ανάμεσα στις διαπιστώσεις των διαφόρων ερευνών είναι ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται να αποδίδεται ιδιαίτερος ρόλος στον πατέρα, ενώ σε άλλες στη μητέρα. Πρόκειται για διαπίστωση που μπορεί να ερμηνευτεί σε συνάρτηση με το ρόλο που παίζει το μορφωτικό επίπεδο του καθενός από τους γονείς. Ίσως μια αναλυτικότερη στο σημείο αυτό έρευνα θα μπορούσε να προσδιορίσει ακριβέστερα το λόγο-αιτία. Γενικά πάντως, οι γονείς φαίνεται να προσδιορίζουν αρκετές από τις αξιολογικές τοποθετήσεις των παιδιών τους και, κατά συνέπεια, και τις επαγγελματικές επιλογές τους, άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα.

2.2.2. Το επάγγελμα των γονέων και η επαγγελματική επιλογή των παιδιών

Όπως φάνηκε και από όσα εκτέθηκαν αμέσως παραπάνω, γενικά οι αποφάσεις επιλογής επαγγέλματος των παιδιών επηρεάζονται ως ένα βαθμό από τους γονείς, αλλά και γενικά από το οικογενειακό κλίμα και την κοινωνική θέση των γονέων. Το επάγγελμα κυρίως του πατέρα αποτελεί σημαντικό παράγοντα επίδρασης τόσο στη σχολική επιτυχία του παιδιού όσο και στην επαγγελματική απόφασή του (Perrone 1965, Swift 1967, Λαμπίρη – Δημάκη 1974, Γκιζέλης κ.ά.1984, Ψαχαρόπουλος 1989, Μαλικιώση – Λοΐζου 1987).

Αναλυτικότερα: Υποστηρίζεται, ότι το επάγγελμα του πατέρα επηρεάζει θετικά ή αρνητικά, πριν από όλα, τη σχολική επίδοση των μαθητών. Μάλιστα, παρουσιάζεται μια παραλληλότητα της ανόδου του μέσου όρου βαθμολογίας των μαθητών στα διάφορα μαθήματα με την άνοδο της κλίμακας του επαγγέλματος του πατέρα από το κατώτερο προς το ανώτερο. Από εμπειρική έρευνα, σε αρκετά εκτεταμένο δείγμα μαθητών δημοτικού σχολείου, στην περιοχή Αττικής, διαπιστώθηκε ότι οι άριστοι μαθητές ανήκουν σε οικογένειες όπου ο πατέρας ασκεί επάγγελμα υψηλής στάθμης, ενώ οι λιγότερο «καλοί» μαθητές ανήκουν σε οικογένειες των οποίων ο πατέρας ασκεί επάγγελμα χαμηλού κύρους (Περισυνάκης 1975).

Σε έρευνα με θέμα «Η ανισότητα στην ελληνική υποχρεωτική εκπαίδευση: Σχολική επιτυχία και κοινωνική προέλευση», σε μαθητές δημοτικού και γυμνασίου της Αθήνας, διαπιστώθηκε ότι, τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες ανώτερης κοινωνικοοικονομικής στάθμης αποδίδουν περισσότερο. Γενικά, βρέθηκε ότι υπάρχει

θετική σχέση ανάμεσα στη σχολική επίδοση και στο επάγγελμα του πατέρα αλλά και στο επίπεδο σπουδών των γονέων (Παπακωνσταντίνου 1981).

Ειδικότερες διαπιστώσεις αναφέρονται στο ότι, παιδιά π.χ. εκπαιδευτικών επιλέγουν σχολές εκπαιδευτικών και παιδιά που έχουν πατέρα επιστήμονα, τείνουν να επιλέγουν σχεδόν μόνο σχολές που οδηγούν σε αντίστοιχους χώρους. Όμως, σε ορισμένες περιπτώσεις, παρατηρείται και το αντίθετο: Παιδιά που ο πατέρας τους ασκεί κάποιο μη επιστημονικό επάγγελμα, τείνουν να επιλέγουν ανώτατες σχολές, τάση που ερμηνεύεται ως προσπάθεια κοινωνικής κινητικότητας προς τα άνω (Δημητρόπουλος και συν. 1994).

Στη σχέση μεταξύ επαγγέλματος πατέρα και επιλογών παιδιού αναφέρεται και η έρευνα των Jenson και Kirchner (1955), που έγινε σε δείγμα 8.000 οικογενειών στις Η.Π.Α. και διαπιστώθηκε ότι: α) στα μισά από τα επαγγέλματα που ερευνήθηκαν, τα παιδιά ακολουθούσαν το επάγγελμα του πατέρα και β) στις περιπτώσεις που δεν το ακολουθούσαν (και αυτό κυρίως συνέβαινε με τα επαγγέλματα χαμηλού γοήτρου), τα παιδιά επιδίωκαν ανοδική επαγγελματική μετακίνηση.

Διαπιστώσεις αρκετών ερευνών υποστηρίζουν επίσης, ότι, οι έφηβοι επιδιώκουν επαγγέλματα παρόμοια με αυτά των πατέρων τους ή εκφράζουν επαγγελματικές προτιμήσεις οπωσδήποτε υψηλότερες από το επαγγελματικό επίπεδο του πατέρα τους (Douglas et al. 1968, Κάντας 1986, Argyle 1989, Γεωργούσης 1995).

Ο C. Werts (1968) σε μια έρευνα ευρύτατου φάσματος (76.000 νέοι Αμερικανοί), μελετώντας την επιλογή του γιου σε σχέση με το επάγγελμα του πατέρα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σε κάποιες κατηγορίες επαγγελμάτων, όπως είναι η ιατρική και οι φυσικές και κοινωνικές επιστήμες, ο γιος ακολουθεί συνήθως, το επάγγελμα του πατέρα.

Την παραπάνω σημασία του φύλου υποστηρίζουν και πορίσματα άλλων ερευνών που δείχνουν ότι το επάγγελμα του πατέρα ασκεί σημαντικότερη επίδραση στην επαγγελματική επιλογή του γιου και μικρότερη στην επαγγελματική επιλογή του κοριτσιού. Γενικά, τα αγόρια ενθαρρύνονται να επιλέγουν επαγγέλματα που υπερέχουν ή είναι ίσα σε γόητρο με εκείνο του πατέρα τους (Γεωργούσης 1995, πβ. Bourdieu 1966).

Ο Burlin (1976) διαπίστωσε ότι, κορίτσια των οποίων οι πατέρες ήταν λιγότερο μορφωμένοι, επέλεξαν συχνότερα επαγγέλματα με λιγότερο κύρος ή εκείνα που θεωρούνταν περισσότερο «γυναικεία».

Από έρευνα σε επαρκές δείγμα μαθητών λυκείου της Αττικής διαπιστώθηκε ότι, 76% των μαθητών επιλέγουν επάγγελμα ανάλογο με αυτό του πατέρα, όταν αυτός ασκεί επάγγελμα γραφείου και 76% αντίθετα από το επάγγελμα του πατέρα, όταν αυτός ασκεί χειρωνακτική εργασία (Μπούρμπουλας 1981).

Ο Κιντής (1980) αναφέρεται στην άνιση συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων στην ανώτατη εκπαίδευση. Εξετάζοντας την κατανομή των φοιτητών σε κλάδους ανάλογα με το επάγγελμα του πατέρα, διαπίστωσε ότι «τα παιδιά της ανώτερης και της μεσαίας τάξης συμμετέχουν αναλογικά περισσότερο στους λεγόμενους «προνομιούχους» κλάδους, όπως θεωρούνται στη χώρα μας η ιατρική και ο πολυτεχνικός κύκλος. Αντίθετα, τα παιδιά των μη προνομιούχων τάξεων (γεωργοί, εργάτες, εργαζόμενοι σε προσωπικές υπηρεσίες) συμμετέχουν αναλογικά περισσότερο στους λιγότερο «προνομιούχους» κλάδους, δηλαδή τις «παιδαγωγικές Ακαδημίες, τις πολιτικές επιστήμες, τις οικονομικές επιστήμες και στις καθηγητικές σχολές» (134). Ο Κιντής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το επάγγελμα του πατέρα παίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχία εισαγωγής των νέων στα Α.Ε.Ι. και σχετίζεται με την κατεύθυνση που επιλέγουν. Σημειώνει μάλιστα ότι οι πιθανότητες εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. ενός παιδιού,

του οποίου ο πατέρας είναι πτυχιούχος ανώτατης σχολής, είναι σχεδόν δύο φορές περισσότερες από εκείνες του παιδιού του οποίου ο πατέρας του είναι απόφοιτος γυμνασίου, 3,8 φορές περισσότερες από του απόφοιτου του δημοτικού και 42,5 φορές από εκείνες ενός παιδιού του οποίου ο πατέρας είναι αγράμματος.

Οι αναλυτικές αυτές διαπιστώσεις είναι σύμφωνες και με άλλες γενικότερες σχετικές αναφορές. Τα παιδιά που οι γονείς τους ασκούν χειρωνακτικό επάγγελμα έχουν λιγότερες πιθανότητες να ακολουθήσουν σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πάντα 1988, Κασσωτάκης 1988).

Σε άλλη έρευνα, που περιορίστηκε σε πρωτοετείς φοιτητές του Πολυτεχνείου Κρήτης (Δρουκόπουλος 1998), φαίνεται ότι τα παιδιά που έχουν πατέρα πτυχιούχο ανώτατης σχολής υπεραντιπροσωπεύονται στο φοιτητικό πληθυσμό των πολυτεχνικών σχολών. Έτσι, η πιθανότητα εισαγωγής ενός νέου σε πολυτεχνικές σχολές είναι μεγαλύτερη, αν ο πατέρας του είναι πτυχιούχος ανώτατης σχολής από εκείνον που ο πατέρας του είναι απόφοιτος δημοτικού.

Η αναλογική αυτή αντιπροσώπευση αφορά όμως, σε γενική κλίμακα, την προσέλευση στις εξετάσεις για την ανώτατη εκπαίδευση, αφού το ποσοστό αυτών που προέρχονται από οικογένειες με επάγγελμα πατέρα υψηλής στάθμης υπερτερεί έναντι του ποσοστού των παιδιών χαμηλής κοινωνικής τάξης (Τσιμπούκης 1977, Αραβανής 1991).

Άλλοι ειδικοί επισημαίνουν κάποιες ιδιαίτερα λεπτές πτυχές του προβλήματος και συγκεκριμένα: «Τα παιδιά π.χ. που προέρχονται από γονείς επιστήμονες, δύσκολα θα διαλέξουν άλλο επάγγελμα, από το επάγγελμα του επιστήμονα, ενώ το παιδί του εργάτη, του γεωργού, μπορεί να ακολουθήσει ένα επάγγελμα σαν αυτό της οικογένειάς του, ή ένα άλλο με μεγαλύτερη κοινωνική αξία και κύρος» (Λιάντας 1996, 32).

Έρευνα στην περιοχή Αθηνών, σε μαθητές γενικών λυκείων, έδειξε ότι, 79% των μαθητών λυκείου φιλοδοξούσε να επιτύχει στο πανεπιστήμιο. Όμως, ένα χρόνο μετά την αποφοίτησή τους από το λύκειο, μόνο 32% είχε επιτύχει στα Α.Ε.Ι. Η φιλοδοξία ήταν εντονότερη μεταξύ των παιδιών των διευθυντικών στελεχών από ό,τι μεταξύ των παιδιών με γονείς εργάτες και τεχνίτες. Τα παιδιά των ανώτερων διοικητικών και διευθυντικών στελεχών είχαν σχεδόν τετραπλάσιο ποσοστό επιτυχίας σε Α.Ε.Ι. από ό,τι τα παιδιά των εργατών και τεχνιτών. Τα παιδιά των εργατών κατάφεραν να εισαχθούν κυρίως σε Τ.Ε.Ι. Περίπου 10% κατέληξε να φοιτά σε κέντρα ελευθέρων σπουδών. Εκείνοι που επέλεξαν να σπουδάσουν στο εξωτερικό, προέρχονταν κυρίως από οικογένειες με γονείς ελεύθερους επαγγελματίες, επιχειρηματίες ή διευθυντικά στελέχη (Ψαχαρόπουλος 1989).

Ο Trice (1991) ερευνήσε συγκριτικά τις πρώτες φιλοδοξίες ορισμένων ατόμων (422 παιδιά ηλικίας 8-11 ετών) με τα επαγγέλματα των γονέων τους. Οι φιλοδοξίες και επιθυμίες που είχαν τα άτομα αυτά στην παιδική ηλικία τους, ταίριαζαν με το επάγγελμα του πατέρα κατά 40%, ενώ μόνο 23% των φιλοδοξιών που είχαν τα άτομα, όταν ήταν στην εφηβεία, ταίριαζε με το επάγγελμα του πατέρα. Η διαπίστωση αυτή φανερώνει ότι η πατρική επιρροή στις φιλοδοξίες των παιδιών μειώνεται με την ηλικία. Ενδιαφέρον έχει η παρατήρηση ότι, ανάμεσα σ' εκείνους που οι πρώτες τους φιλοδοξίες ταίριαζαν με τα επαγγέλματα των πατέρων τους, 55% συνέχισαν μέσα σ' αυτή την επαγγελματική κατηγορία, ενώ ανάμεσα σ' εκείνους που οι πρώτες τους φιλοδοξίες διέφεραν από το επάγγελμα του πατέρα τους, μόνο 38% παρέμειναν στην ίδια επαγγελματική κατηγορία.

Αλλά και ως προς το ρόλο της μητέρας υπάρχουν ορισμένες αξιοπρόσεκτες διαπιστώσεις που αναφέρονται στα εξής: Πολύ σημαντικό ρόλο στις ιδέες και τις

επαγγελματικές επιλογές των εφήβων για το μέλλον τους στην αγορά εργασίας, διαδραματίζει το επαγγελματικό επίπεδο της μητέρας και το είδος της εργασίας που ασκεί. Η απασχόληση της μητέρας επηρεάζει περισσότερο τις επαγγελματικές φιλοδοξίες των κοριτσιών απ' ό,τι των αγοριών (Selkow 1984).

Στα ίδια πορίσματα κατέληξε και η Etaugh (1974) διαπιστώνοντας ακόμη ότι, τα κορίτσια που οι μητέρες τους εργάζονται, έχουν υψηλότερες επαγγελματικές φιλοδοξίες και επιλέγουν επαγγέλματα λιγότερο παραδοσιακά «γυναικεία», απ' ό,τι έχουν τα κορίτσια που οι μητέρες τους δεν εργάζονται.

Η O' Brien (1996) σε έρευνά της, σε μαθήτριες 17-18 ετών, διαφόρων φυλετικών και εθνικών ομάδων, διαπίστωσε ότι τα κορίτσια που είχαν επιτυχημένες επαγγελματικά μητέρες, έβαζαν ως στόχο επαγγέλματα υψηλού κύρους που αντιστοιχούσαν στις ικανότητές τους, προσδοκώντας τη μελλοντική επιτυχία τους.

Αξιοσημείωτη είναι ακόμη και μια ερευνητική διαπίστωση για το ρόλο της μητέρας στην επιτυχία και γενικά την επαγγελματική κατεύθυνση των παιδιών. Παιδιά των οποίων οι μητέρες δεν εργάζονται, εμφανίζουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας στα Α.Ε.Ι σε σύγκριση με εκείνα των οποίων οι μητέρες εργάζονται (Κασσωτάκης 1988).

Είναι φανερό ότι υπάρχει ανισότητα όσον αφορά την είσοδο των εφήβων στα πανεπιστήμια, η οποία σχετίζεται με το επάγγελμα των γονέων και περισσότερο του πατέρα. Οι νέοι, που οι γονείς τους είναι πιο εύποροι και περισσότερο μορφωμένοι, έχουν μεγαλύτερο ποσοστό αντιπροσώπευσης στο φοιτητικό πληθυσμό. Οι νέοι, των οποίων ο πατέρας ασκεί ελεύθερο επιστημονικό επάγγελμα, έχουν περισσότερες πιθανότητες να σπουδάσουν στο πανεπιστήμιο από ό,τι οι νέοι των οποίων ο πατέρας είναι γεωργός ή εργάτης. Οι επισημάνσεις αυτές είναι φανερές από έρευνες των οποίων τα πορίσματα παρατέθηκαν ήδη, αλλά και από άλλες έρευνες (Κασιμάτη 1980, Φραγκουδάκη 1985, Πυργιωτάκης 1986, Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1995).

Στη διαμόρφωση των επαγγελματικών προτιμήσεων και φιλοδοξιών των νέων φαίνεται ακόμη να παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες που σχετίζονται με το επάγγελμα των γονέων, ιδιαίτερα του πατέρα, όπως είναι η στάση απέναντι στο επάγγελμά του γενικά. Αν οι γονείς κατακρίνουν το επάγγελμά τους, αν αποβλέπουν μόνο στα χρήματα, ή μόνο στη μόρφωση, θα προκαλέσουν, ίσως, ανάλογες αντιδράσεις στα παιδιά τους (Λεβέντης 1977).

Σύμφωνα με το εξαγωνικό πρότυπο προσωπικότητας του Holland (1991), έγινε ταξινόμηση των γονέων και των παιδιών τους και βρέθηκε ότι, «οι τύποι της προσωπικότητας των γονέων σχετίζονταν με τους τύπους προσωπικότητας των γιων τους και των θυγατέρων τους και ο τύπος προσωπικότητας του πατέρα ασκούσε μεγαλύτερη επίδραση από τον τύπο προσωπικότητας της μητέρας» (Γεωργούσης 1995, 36).

Από τις παραπάνω έρευνες, οι οποίες συμπίπτουν στα βασικά σημεία τους, είναι φανερό ότι, ο έφηβος στην επιλογή του επαγγέλματός του επηρεάζεται από τους γονείς του και κυρίως από το επάγγελμα του πατέρα. Στις περιπτώσεις, όμως, που το επάγγελμα των γονέων είναι χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, τα παιδιά ενθαρρύνονται να επιδιώξουν επάγγελμα υψηλού κύρους, που θα τα βοηθήσει να καταλάβουν ανώτερη κοινωνική θέση.

2.2.3. Η εκπαίδευση και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων

Ένας άλλος παράγοντας που έχει σταθερή σχέση με την απόφαση επιλογής επαγγέλματος ενός νέου, φαίνεται να είναι το εκπαιδευτικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Τόσο το μορφωτικό επίπεδο όσο και η κοινωνική καταξίωση των γονέων στο χώρο εργασίας είναι δυνατό να επηρεάσουν την απόφασή του για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει.

Από μια συνολική εκτίμηση βασικών ερευνητικών πορισμάτων μπορεί κανείς να καταλήξει στις εξής επισημάνσεις: Το μορφωτικό – εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων προσδιορίζει την έκταση επιλογής, τα κριτήρια επιλογής και το επίπεδο φιλοδοξιών των εφήβων. Ως προς την έκταση επιλογής τονίζεται ότι, οι έφηβοι με γονείς επιστήμονες, πολύ δύσκολα θα επιλέξουν άλλο επάγγελμα από αυτό του επιστήμονα. Αντίθετα, τα παιδιά με γονείς εργάτες πιθανόν να ακολουθήσουν επάγγελμα διαφορετικό από αυτό των γονέων, το οποίο να έχει μεγαλύτερο κοινωνικό κύρος. Αυτό σημαίνει ότι έχουν ευρύτερο επαγγελματικό πλαίσιο αναφοράς. Στο θέμα «κριτήρια επιλογής», ο νέος μπορεί να ενθαρρυνθεί, ώστε να έχει κίνητρα για καλύτερη εργασία (υψηλότερο εισόδημα, απόκτηση δύναμης με οποιαδήποτε έννοια κ.λπ.) από αυτή των γονέων. Τέλος ως προς το επίπεδο φιλοδοξιών και επιδιώξεων που θέλει να φτάσει ο νέος, επισημαίνεται ακόμη ότι, μπορεί να ενθαρρυνθεί τόσο, ώστε να ξεπεράσει τους γονείς του (Καλογήρου 1979).

Διαπιστώσεις αρκετών ερευνητών αναφέρουν ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και η εν γένει «καλλιέργειά τους», π.χ. σε σχέση με μουσική, θέατρο κ.λπ., επιδρά στην επαγγελματική σταδιοδρομία των εφήβων αλλά και στη διαμόρφωση της στάσης των γονέων απέναντι στην εκπαίδευσή τους και γενικά στην παιδεία τους (Λαμπίρη - Δημάκη 1974, πβ. Κοσμίδου 1986 και Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1995).

Από τη μελέτη της επιρροής του μορφωτικού επιπέδου των γονέων στις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών γυμνασίου, βρέθηκε ότι, μαθητές που οι γονείς τους είχαν πανεπιστημιακή μόρφωση προτιμούσαν επαγγέλματα με υψηλή πολιτισμική θέση. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, το μορφωτικό υπόβαθρο των γονέων αλλά και η πολιτισμική ατμόσφαιρα του σπιτιού παίζουν ρόλο στις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων (Moser 1952).

Σε παρόμοια πορίσματα καταλήγει και ελληνική σχετική έρευνα (Κασσωτάκης 1981α), σε επαρκή (1.000) αριθμό μαθητών γυμνασίου και λυκείου όλης της Ελλάδας. Διαπιστώνεται συγκεκριμένα ότι, άτομα διαφορετικής κοινωνικής προέλευσης δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικά στρώματα με γονείς χωρίς πανεπιστημιακή μόρφωση, έχουν λιγότερες ευκαιρίες για μακροχρόνιες σπουδές σε σύγκριση με εκείνες που έχουν τα παιδιά που ανήκουν σε προνομιούχες κοινωνικά, μορφωτικά και οικονομικά οικογένειες. Αναφέρεται, μάλιστα, ότι, σε έρευνα του Ο.Ο.Σ.Α κατά την οποία το ποσοστό επιτυχίας στα Α.Ε.Ι., με βάση τα αποτελέσματα των εισαγωγικών εξετάσεων των παιδιών με πατέρα επιστήμονα, ήταν 78,3%, ενώ εκείνων με πατέρα αγρότη, μόνο 34%.

Νεότερες σχετικές διαπιστώσεις αναφέρονται στα εξής: Τα παιδιά που εμφανίζουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εισαχθούν στην ανώτατη εκπαίδευση, είναι αυτά που οι γονείς τους κατέχουν πανεπιστημιακό πτυχίο ή πτυχίο ανώτερης σχολής. Ακόμη, ασκούν ελεύθερο επάγγελμα ή είναι διοικητικά στελέχη ή εκπαιδευτικοί, έχουν σταθερή εργασία και, συνήθως, εργάζονται στο δημόσιο, ή τουλάχιστο ο πατέρας έχει σταθερή εργασία στο δημόσιο και η μητέρα, είναι μορφωμένη και ασχολείται με τα οικιακά (Κασσωτάκης 1988).

Διαπιστώθηκε μάλιστα (Φλουρής 1983) αύξηση του ποσοστού των γονέων που επιδίωκαν ανώτατες σπουδές για τα παιδιά τους, κάτι που σχετιζόταν άμεσα και με το μορφωτικό επίπεδό τους.

Ο Human (1956) αναφέρει ότι, τα παιδιά των μορφωμένων γονέων προτιμούν περισσότερο τα ανώτερα επαγγέλματα, ενώ ο Super (1957) υποστηρίζει ότι τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με χαμηλό κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο, επιλέγουν επαγγέλματα που είναι ισάξια των γονέων τους.

Η σχέση μορφωτικού επιπέδου των γονέων και επαγγελματικού επιπέδου των παιδιών φαίνεται να συνεχίζεται και στα τελευταία χρόνια. Όσο πιο μορφωμένοι είναι οι γονείς, τόσο περισσότερο προσπαθούν να δημιουργήσουν το κατάλληλο πνευματικό καθοδηγητικό περιβάλλον. Αντίθετα, όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδό τους, τόσο περισσότερο τείνουν οι ίδιοι να δίνουν συμβουλές, υποσχέσεις αλλά και να παρέχουν ανταλλάγματα, προκειμένου να δημιουργήσουν κίνητρα στα παιδιά τους για ανώτερα επαγγέλματα (π.χ. όσα εξασφαλίζονται με την επιτυχία στο πανεπιστήμιο), (Γεώργας κ.ά. 1991, πβ. και Τομπαΐδης 1982).

Αξιοπρόσεκτες σχετικές διαπιστώσεις είναι και οι εξής: Οι οικογένειες των αγροτικών και των εργατικών τάξεων, επιδιώκουν την εκπαίδευση περισσότερο από αντίδραση σε ένα παραδοσιακό τρόπο ζωής, παρά από συνειδητοποίηση της ίδιας της αξίας της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση θεωρείται ως μέσο για την άνοδο του μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου, ενώ στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις λειτουργεί ως μέσο ανάπτυξης των διανοητικών δυνατοτήτων του νέου και διατήρησης της μορφωτικής παράδοσης της οικογένειας (Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1985). Οι επισημάνσεις, βέβαια, αυτές μπορεί να αληθεύουν μέχρι ενός σημείου, είναι όμως οπωσδήποτε συζητήσιμες σε μια γενικευμένη συσχέτιση, όπως αυτή που γίνεται εδώ. Το θέμα χρειάζεται ασφαλώς μια εξειδικευμένη εμπειρική θεμελίωση.

Οι Esfandiari και Jahromi (1989) σε έρευνά τους στο Ιράν (153 αγόρια και κορίτσια της γ' λυκείου) εξέτασαν κατά πόσο οι υψηλές εκπαιδευτικές φιλοδοξίες και επαγγελματικές προτιμήσεις των κοριτσιών οφείλονταν στην κοινωνική τους τάξη καθώς και στο επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων τους. Βρέθηκε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στους παραπάνω παράγοντες. Συγκεκριμένα, τα κορίτσια με υψηλές εκπαιδευτικές φιλοδοξίες προέρχονταν από εύπορες οικογένειες, ενώ 44% των μητέρων τους είχαν ανώτατη εκπαίδευση. Δίνεται, μάλιστα, η ερμηνεία ότι, οι μορφωμένες μητέρες είναι πιθανόν περισσότερο ενήμερες για το πόσο σημαντική είναι η «σωστή» εκπαίδευση αλλά και οι ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους γιους και τις κόρες τους. Έτσι ήταν έτοιμες να διαθέσουν χρόνο και χρήματα γι' αυτό το στόχο, σε σχέση με τις μητέρες που είχαν μικρότερη μόρφωση.

Από τα πορίσματα των παραπάνω, ελληνικών και ξένων, ερευνών συμπεραίνεται ότι, οι περισσότεροι που σπουδάζουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και μάλιστα σε «ανώτερα» επαγγέλματα, προέρχονται από οικογένειες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Διαφωνίες εμφανίζονται μεταξύ των ερευνητών όσον αφορά το διαφορετικό ρόλο που διαδραματίζει το μορφωτικό επίπεδο κάθε γονέα χωριστά. Στο θέμα αυτό αξίζει να παρατεθούν ορισμένες διαπιστώσεις – απόψεις. Συγκεκριμένα, ο Human (1956) θεωρεί ότι σημαντικότερο ρόλο παίζει το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, ενώ ο Moser (1952) θεωρεί σημαντικότερο το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα.

Σε έρευνα της Krippner (1963) διαπιστώθηκε ότι, οι επαγγελματικές προτιμήσεις των κοριτσιών συσχετιζόνταν με το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα της μητέρας. «Πετυχημένες μητέρες έχουν πετυχημένες κόρες», τονίζει ο Hoffman (1973, στο Γεωργούσης 1995, 35). Έτσι φαίνεται να ισχύει γενικότερα το ότι, οι φιλοδοξίες που

είχαν για τα παιδιά τους οι μητέρες με μικρή εκπαίδευση, ήταν μικρότερες από εκείνες των μητέρων με μεγάλη εκπαίδευση (Πάντα 1988).

Από έρευνα της Μουσούρου (1984) σε μητέρες παιδιών προσχολικής ηλικίας, διαπιστώθηκε ότι οι μητέρες είναι περισσότερο φιλόδοξες για τα αγόρια τους, αφού 37% των μητέρων του δείγματος ήθελε τα αγόρια να γίνουν επιστήμονες. Μάλιστα αυτή η φιλοδοξία γίνεται εντονότερη, όσο χαμηλότερης μόρφωσης είναι η μητέρα και λιγότερο έντονη, όσο το μορφωτικό της επίπεδο ανεβαίνει. Αυτή η συσχέτιση εμφανίζεται αντίστροφα για τα κορίτσια.

Γενικά, σε σχέση με τη μόρφωση της μητέρας και άλλες έρευνες έδειξαν, ότι αυτή αποτελεί σπουδαιότερο παράγοντα επίδρασης στις εκπαιδευτικές – επαγγελματικές επιλογές των νέων και την είσοδό τους στα πανεπιστήμια απ' ό,τι η μόρφωση του πατέρα. Συγκεκριμένα, έρευνες στην Ουάσιγκτον (Astin και συνεργάτες, 1971) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, η μόρφωση της μητέρας έχει μεγαλύτερη επιρροή στα κορίτσια, απ' ό,τι στα αγόρια, κατά την επιλογή επαγγέλματος.

Η διαπίστωση αυτή φαίνεται να μην ισχύει μόνο για Δυτικές χώρες αλλά και για Ανατολικές – Ασιατικές. Ο Sarmad (1970) διαπίστωσε ότι το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας ήταν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας στην ακαδημαϊκή επιτυχία και τις επαγγελματικές φιλοδοξίες των κοριτσιών στα λύκεια του Ιράν.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και κυρίως του πατέρα αλλά και άλλοι παράγοντες άμεσα σχετικοί με το μορφωτικό τους επίπεδο, όπως θα φανεί από τα παρακάτω, επηρεάζουν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις την επαγγελματική κατεύθυνση και καθορίζουν το επίπεδο των επαγγελματικών φιλοδοξιών των παιδιών.

2.2.4. Το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας

Το κοινωνικό - οικονομικό περιβάλλον, από το οποίο προέρχεται το άτομο, φαίνεται να έχει σχέση με την απόφαση επιλογής επαγγέλματος ενός νέου (Κωστάκος 1983, Κασσιμάτη 1986, Χουρδάκη 1995).

Διάφορες εμπειρικές έρευνες έδειξαν ότι, τα παιδιά των οικονομικά και κοινωνικά αναπτυγμένων οικογενειών αντιμετωπίζουν ανετότερα τη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος και επιτυγχάνουν στις πανεπιστημιακές τους σπουδές. Ακόμη καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, το οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο της οικογένειας επηρεάζει γενικά τα επαγγελματικά σχέδια των νέων (Falkowski & Falk 1983, Watson & Stead 1994).

Υποστηρίζεται ότι, βασικό στοιχείο για την εισαγωγή ενός νέου στο πανεπιστήμιο φαίνεται να είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων, το οποίο καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και το μορφωτικό επίπεδο των παιδιών, ενώ μικρότερο ρόλο φαίνεται να παίζει το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας. Παιδιά από οικογένειες με διαφορετικό εισόδημα, αλλά με το ίδιο επίπεδο μόρφωσης γονέων παρουσιάζουν παραπλήσια σχολική επίδοση (Κασσωτάκης 1988).

Από πολλούς ερευνητές, Έλληνες και ξένους, επισημαίνεται ότι όσο υψηλότερο είναι το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, τόσο υψηλότερες είναι οι επαγγελματικές φιλοδοξίες των νέων (Vigod 1972, Μπρούσαλης 1977, Dillard & Perrin 1980, Ψαχαρόπουλος & Καζαμιάς 1985, Farmer 1985, Hannah & Kahn 1989, Vitsilakis

& Soroniatis 1995). Ο Vigod μάλιστα τονίζει ότι, είναι σπάνιο φαινόμενο να συναντήσουμε ένα έφηβο που να φιλοδοξεί να ασκήσει επάγγελμα κατώτερο σε κοινωνικό γόητρο από εκείνο των γονέων του.

Άλλοι ειδικοί τονίζουν ότι η κοινωνική τάξη από την οποία προέρχεται ένα παιδί καθορίζει τις επιρροές που θα δεχτεί αλλά και τα κριτήρια επιλογής και την επαγγελματική του απόφαση (Miller 1978, Σακκάς 1982, Τανακίδης 1983, Φραγκουδάκη 1985, Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1985, Καλογήρου 1986, Μαλικιώση - Λοΐζου 1987).

Ο Human (1956) σε έρευνά του διαπίστωσε ότι, οι επαγγελματικές προσδοκίες των εφήβων ποικίλουν ανάλογα με την κοινωνική τους καταγωγή. Δηλαδή, τα παιδιά που ανήκουν στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις προτιμούν, συνήθως, επαγγέλματα που μπορούν να τους ικανοποιήσουν βαθύτερα προσωπικά ενδιαφέροντα. Αντίθετα, άτομα που προέρχονται από τα αγροτικά - εργατικά στρώματα, ενδιαφέρονται για επαγγέλματα που τους εξασφαλίζουν καλύτερες αμοιβές και επαγγελματική ασφάλεια.

Σε άλλη έρευνα (Woodbury 1966, στο Kidd et al. 1980) φάνηκε ότι, παιδιά που προέρχονταν από υψηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα προτιμούσαν επαγγέλματα που σχετιζόνταν με τη Διοίκηση (ηγητικές θέσεις), ενώ παιδιά που προέρχονταν από τη μεσαία τάξη, προτιμούσαν στόχους που σχετιζόνταν με την επαγγελματική σταθεροποίησή τους και γενικά την απόδοση στην εργασία τους. Τέλος, παιδιά των κατώτερων κοινωνικά τάξεων προτιμούσαν επαγγέλματα που τους παρείχαν οικονομικές απολαβές, ασφάλεια, ποικιλία και δημιουργικότητα στην εργασία τους.

Οι Hannah και Kahn (1989) σε έρευνά τους, σε μαθητές δύο λυκείων του Καναδά, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, τα κορίτσια με προέλευση υψηλού κοινωνικού επιπέδου επιλέγουν επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού γοήτρου και επαγγέλματα στα οποία κυριαρχούν συνήθως οι άνδρες συχνότερα από ό,τι τα κορίτσια με προέλευση από χαμηλό κοινωνικό επίπεδο.

Συσχετίζοντας το οικογενειακό εισόδημα με την επίδοση των μαθητών ο Κασσωτάκης (1981α), όπως σημειώθηκε και σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο, διαπίστωσε ότι, όσο υψηλότερο είναι το οικογενειακό εισόδημα τόσο υψηλότεροι είναι και οι μέσοι όροι επίδοσης. Το εισόδημα, όμως, βρίσκεται σε άμεση σχέση με το επίπεδο μόρφωσης αλλά και με το επάγγελμα των γονέων. Η υπεροχή στην επίδοση μπορεί να οφείλεται στο υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και όχι στο υψηλότερο εισόδημα. Υπάρχουν περιπτώσεις που το εισόδημα είναι υψηλό, ενώ το μορφωτικό επίπεδο είναι σχετικά χαμηλό. Σ' αυτή την περίπτωση, η οικονομική υπεροχή παίζει μερικές φορές σημαντικό ρόλο στην καλύτερη επίδοση των μαθητών. Πιθανόν, στις περιπτώσεις των εύπορων γονέων, αλλά χωρίς υψηλό μορφωτικό επίπεδο, η οικονομική υπεροχή τους επιτρέπει να εξασφαλίζουν στα παιδιά τους ιδιαίτερα (ιδιωτικά) μαθήματα, βιβλία, ταξίδια, και άλλα μέσα που τους δίνουν τη δυνατότητα να αναπληρώσουν ό,τι αυτοί δεν μπορούν άμεσα να τους προσφέρουν. Διαπιστώθηκε, ακόμη, ότι η επίδοση των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες με ίδιο περίπου οικογενειακό εισόδημα, αυξάνει όσο ανέρχεται το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Η διαπίστωση αυτή έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενες θέσεις ειδικών του Ο.Ο.Σ.Α. οι οποίοι υποστηρίζουν ότι, αυτό που διαφοροποιεί την επίδοση στα μαθήματα και γενικότερα στα επαγγελματικά σχέδια των νέων, είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και όχι η οικονομική ευχέρεια. Από τις έρευνες που αναφέρθηκαν παραπάνω, φαίνεται ότι, το μορφωτικό επίπεδο είναι ίσως σημαντικότερος παράγοντας για την επίδοση στα μαθήματα από ό,τι το οικογενειακό εισόδημα, χωρίς να παραγνωρίζεται και ο ρόλος του τελευταίου.

Στις διάφορες έρευνες διαπιστώνεται η υπεροχή της επίδρασης άλλοτε του ενός παράγοντα (μορφωτικό επίπεδο γονέων) και άλλοτε η υπεροχή της επίδρασης του άλλου παράγοντα (υψηλό οικογενειακό εισόδημα).

Οι Betz και Fitzgerald (1987) υποστηρίζουν ότι η μόρφωση των γονέων παίζει σημαντικότερο ρόλο απ' ό,τι το οικονομικό επίπεδο στην επαγγελματική επιλογή των κοριτσιών.

Εξάλλου ο Salili (1979) στο Ιράν παρατήρησε ότι, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας έχει σχέση με τις επαγγελματικές φιλοδοξίες των εφήβων. Διαπίστωσε ότι τα κορίτσια που παρακολουθούσαν «καλύτερα» σχολεία (λόγω της κοινωνικοοικονομικής τους κατάστασης) παρουσίαζαν υψηλότερες επαγγελματικές φιλοδοξίες έναντι των άλλων κοριτσιών που προέρχονταν από λιγότερο εύπορες οικογένειες.

Αλλά και οι Schiamberg και Chong - Hee Chin (1987) εξέτασαν κατά πόσο οι έφηβοι επιτύγχαναν στα επαγγελματικά σχέδιά τους, αν και προέρχονταν από οικογένειες με χαμηλό εισόδημα. Τ' αποτελέσματα έδειξαν ότι, το υπόβαθρο της οικογένειας και η οικονομική άνεσή της είχε μεγάλη επιρροή στην εκπαιδευτική επιτυχία και στους επαγγελματικούς στόχους των νέων.

Ο Βάμβουκας (1982) αναφερόμενος στην επιλογή του επαγγέλματος του δασκάλου σημειώνει ότι, όσο πιο χαμηλό είναι το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας, τόσο πιο νωρίς οι έφηβοι επιλέγουν το επάγγελμα του δασκάλου που θεωρείται χαμηλού κοινωνικού κύρους. Και αντίστροφα: όσο πιο υψηλό είναι το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας τόσο δυσκολότερα και αργότερα παίρνει κανείς την απόφαση να γίνει δάσκαλος. Τα πορίσματα αυτά έχουν ιδιαίτερη σημασία, όταν ληφθεί υπόψη το αρκετά ευρύ για το θέμα αυτό δείγμα της έρευνας.

Στα ίδια πορίσματα κατέληξε και ο Πυργιωτάκης (1992), ο οποίος αναφέρει ότι, οι Έλληνες δάσκαλοι προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Συγκεκριμένα το επάγγελμα του δασκάλου στην Ελλάδα λειτουργεί ως γέφυρα κοινωνικής ανόδου για τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, ενώ για τα παιδιά των επιστημόνων (γιατρών, δικηγόρων, μηχανικών), το επάγγελμα αυτό θα σήμαινε καθοδική κοινωνική κινητικότητα, αφού η θέση που θα έπαιρναν στην ιεραρχική κλίμακα με την άσκησή του, θα ήταν χαμηλότερη από εκείνη των γονέων τους.

Αλλά και σε άλλες χώρες έχουμε ενδιαφέρουσες σχετικές διαπιστώσεις. Συγκεκριμένα, στην Ουγγαρία και τη Γιουγκοσλαβία ο μέσος όρος των βαθμών που παίρνουν τα παιδιά των επιστημόνων, τείνει να ξεπεράσει το μέσο επίπεδο βαθμολογίας που έχουν τα παιδιά ειδικευμένων εργατών και εργατών γης. Φαίνεται, ότι το καλλιεργημένο περιβάλλον της οικογένειας ασκεί, τις περισσότερες φορές, ευνοϊκή επίδραση στη μόρφωση των παιδιών και ακόμη ότι, τα εκπαιδευτικά συστήματα όλου του κόσμου ευνοούν αυτό το περιβάλλον. Γενικά, έχει επικρατήσει η άποψη ότι, το πνευματικό περιβάλλον επιδρά στη σχολική επιτυχία περισσότερο από ό,τι η οικονομική κατάσταση (Τομπαΐδης 1982).

Από άλλους ερευνητές επισημαίνεται και τούτο: Η χαμηλή κοινωνική θέση είναι πιθανό να ενισχύει υποτιμημένες επαγγελματικές επιλογές στους εφήβους μέσω στερεότυπων, φραγμών και διακρίσεων (Rojewski & Yang 1997).

Αξιοπρόσεκτες ακόμη είναι ορισμένες διαπιστώσεις που αναφέρονται σε διαφοροποιήσεις των επιδράσεων των παραπάνω παραγόντων. Παράγοντες όπως, το φύλο και η εθνικότητα, φαίνεται να διαφοροποιούν ακόμη περισσότερο τα πράγματα.

Σύμφωνα με τον Lent και τους συνεργάτες του (1994), η κοινωνικοοικονομική θέση της οικογένειας αλλά και η εθνικότητα επηρεάζουν τις επαγγελματικές φιλοδοξίες των μαθητών λυκείου, την επαγγελματική τους συμπεριφορά αλλά και τη διατήρηση (σταθερότητα) του επαγγέλματος.

Ο Marjoribanks (1994) στην Αυστραλία ερεύνησε τη σχέση μεταξύ εθνικότητας - φύλου - κοινωνικής τάξης και επαγγελματικών προτιμήσεων των μαθητών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, οι παραπάνω παράγοντες επηρεάζουν τις προσδοκίες των μαθητών από το σχολείο και από το επάγγελμα που τελικά θα ασκήσουν.

Αλλά και ο Cook με τους συνεργάτες του (1996) ερεύνησαν, σε περιορισμένο δείγμα μαθητών δημοτικού σχολείου και γυμνασίου, την ανάπτυξη των επαγγελματικών φιλοδοξιών και προσδοκιών εφήβων της Αμερικής σε σχέση με το κοινωνικό - οικονομικό τους επίπεδο. Οι μισοί περίπου έφηβοι ήταν Αφροαμερικανοί μαθητές, που ζούσαν σε φτωχογειτονίες και οι άλλοι μισοί ήταν λευκοί Ευρωπαϊοαμερικανοί μαθητές, που ζούσαν σε προνομιούχες περιοχές. Η έρευνα έδειξε ότι οι επαγγελματικές προσδοκίες των εφήβων σχετίζονταν με την κοινωνική τάξη αλλά και την εθνικότητα. Επισημαίνεται, τελικά, ότι, το κοινωνικό υπόβαθρο του εφήβου αντανακλάται στο κοινωνικό γόητρο του επαγγέλματος που φιλοδοξεί να επιτύχει.

Το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας έχει άμεση και έμμεση επίδραση στις επαγγελματικές φιλοδοξίες των παιδιών και στο Ισραήλ. Έτσι αγόρια με υψηλό κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο είναι περισσότερο αισιόδοξα για τις ευκαιρίες τους και περισσότερο σίγουρα για τις ικανότητές τους απ' ό,τι είναι τα αγόρια οικογενειών χαμηλού κοινωνικού - οικονομικού επιπέδου. Η κοινωνική καταγωγή επιδρά στις εκπαιδευτικές-επαγγελματικές φιλοδοξίες των μαθητών. Η κοινωνική τάξη φαίνεται, μάλιστα, να επηρεάζει τις επαγγελματικές προτιμήσεις των κοριτσιών περισσότερο απ' ό,τι οι νοητικές τους ικανότητες. Αντίθετα τα αγόρια, επηρεάζονται περισσότερο από τις νοητικές ικανότητες και τις επιδόσεις τους στα μαθήματα παρά από την κοινωνική τους τάξη (Danziger 1983).

Η σημασία του κοινωνικού – οικονομικού επιπέδου της οικογένειας φάνηκε και από έρευνες που έγιναν με κριτήριο το γενικότερο κοινωνικό και επαγγελματικό γόητρο των διαφόρων πανεπιστημιακών σπουδών και το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο προέλευσης των φοιτητών. Το ποσοστό με το οποίο αντιπροσωπεύονται οι διάφορες κατηγορίες επαγγεμάτων στις ανώτατες σχολές, διαφέρει σημαντικά. Τα παιδιά των ανώτερων κοινωνικό - επαγγελματικών τάξεων υπερτερούν στις ανώτατες σχολές σε σύγκριση με τα παιδιά των εργατών και των αγροτών, τα οποία υπερτερούν σε σχολές με λιγότερο κοινωνικό γόητρο, με λιγότερες επαγγελματικές προοπτικές και, συνήθως, λιγότερες οικονομικές απολαβές (Παπάς 1989). Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των δασκάλων, ένα επάγγελμα χαμηλότερου κύρους συγκριτικά με άλλα, προέρχεται από φτωχά κοινωνικά στρώματα (Τζάνη 1996).

Έχει ακόμη παρατηρηθεί σημαντική σχέση ανάμεσα στην κοινωνικοεπαγγελματική καταγωγή και τη σχολή φοίτησης. Υπάρχει, δηλαδή, ανισότητα στις ευκαιρίες πρόσβασης στις διάφορες σχολές των Α.Ε.Ι. Σε σχολές όπως Ιατρική, Φαρμακευτική, Αρχιτεκτονική και γενικά σε σχολές του Πολυτεχνείου, υπερτερούν οι φοιτητές που προέρχονται από ανώτερες κοινωνικές τάξεις, ενώ σε σχολές όπως η Γεωπονική, Θεολογική, Πάντειος, υπερτερούν οι φοιτητές κατώτερων κοινωνικών τάξεων (Μεϊμάρης & Νικολακόπουλος 1978).

Αξιοπρόσεκτες είναι ακόμη οι διαπιστώσεις που αφορούν τις σπουδές των νέων σε σχέση με ποσοστά και κοινωνικά στρώματα. Συγκεκριμένα, από τα ανώτερα στρώματα σπουδάζουν πάνω από τα 2/3 των νέων, από τα μεσαία στρώματα το 1/4 και μόνο το

1/12 από τα κατώτερα στρώματα. Ο Γερμανός Καθηγητής της Ψυχολογίας F. Weinert παρατηρεί (Πυργιωτάκης 1986, 154) τα εξής: «Οι γονείς από κατώτερο κοινωνικό στρώμα σπάνια εξασφαλίζουν στα παιδιά τους σπουδές στο πανεπιστήμιο, ακόμη και όταν αυτά διακρίνονται από υψηλό Δ.Ν. Οι γονείς, αντίθετα, της ανώτερης κοινωνικής τάξης, εξασφαλίζουν στους γιους και τις κόρες τους σπουδές στο πανεπιστήμιο και όταν ακόμη δεν διακρίνονται για υψηλή νοημοσύνη». Όσο και αν τα τελευταία χρόνια ο δείκτης νοημοσύνης αποτελεί ένα συζητήσιμο καθαυτό κριτήριο, τα αναφερόμενα παραπάνω δεδομένα έχουν οπωσδήποτε ιδιαίτερη σημασία. Άλλωστε οι σχετικές επιστημάνσεις είναι πολλαπλές.

Αναφέρεται μάλιστα ότι, όσο χαμηλότερη είναι η κοινωνική προέλευση των μαθητών, τόσο χειρότερη είναι η σχολική τους επίδοση και τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες για μακροχρόνιες σπουδές, ακόμα και για τα άτομα που έχουν σχετικά καλή επίδοση (Κωστάκος 1983, πβ. Παπακωνσταντίνου 1981). Αυτό φαίνεται να επηρεάζει και τη γνώμη των δασκάλων, που συστήνουν τη γενική ή την τεχνική κατεύθυνση ανάλογα με την κοινωνική τάξη, στην οποία ανήκει η οικογένεια του μαθητή και όχι ανάλογα με την επίδοσή του (Κωστάκος 1983).

Γενικά, φαίνεται να κυριαρχεί η διαπίστωση ότι, καλύτερες προϋποθέσεις για πανεπιστημιακή εκπαίδευση έχουν τα παιδιά γονέων με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο και, ακόμη περισσότερο, τα παιδιά που οι γονείς τους έχουν και οικονομική άνεση και όχι αυτών που εργάζονται σε χειρωνακτικά επαγγέλματα (Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1985, Ψαχαρόπουλος - Καζαμίας 1985, Τριλιανός 1988).

Στις παραπάνω απόψεις είναι αναγκαίο να παρατεθεί και μια αντίθετη άποψη, αυτή του Saltiel (1988), ο οποίος, μελετώντας τη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος στις Η.Π.Α., διαπίστωσε τα εξής: Οι σημαντικότεροι παράγοντες, που επηρεάζουν την επαγγελματική επιλογή, είναι το φύλο και οι «σημαντικοί άλλοι», ενώ το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο έχει μικρή επιρροή στην επιλογή, όπως μικρή επιρροή έχει και η επίδραση από το επάγγελμα των γονέων. Σ' αυτή τη μελέτη το οικογενειακό περιβάλλον δε φαίνεται ιδιαίτερα σημαντικό.

Στις έρευνες που αναφέρθηκαν υπάρχει αρκετή σύμπτωση των διαπιστώσεων. Συγκεκριμένα: η διαφορετική κοινωνική και οικονομική κατάσταση της οικογένειας επηρεάζει οπωσδήποτε σε μεγάλο βαθμό τις επαγγελματικές προτιμήσεις των νέων. Οι επιδράσεις πάντως αυτές βρίσκονται σε αξιοπρόσεκτη συνάρτηση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και με τις σχολικές επιδόσεις των ίδιων των νέων. Αυτά φαίνεται να ισχύουν όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και γενικότερα, με ελάχιστες εξαιρέσεις ή διαφοροποιήσεις.

2.2.5. Το μέγεθος της οικογένειας και η σειρά γέννησης των παιδιών

Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο μέγεθος της οικογένειας και στις επαγγελματικές προτιμήσεις και επιλογές των νέων φαίνεται να είναι στενή. Σ' αυτό, άλλωστε, το συμπέρασμα έχουν καταλήξει πολλοί ερευνητές από τους οποίους παρατίθενται συνοπτικά ορισμένες διαπιστώσεις.

Ο Bridge και οι συνεργάτες του (1979) διαπίστωσαν ότι, το μέγεθος της οικογένειας επιδρά καθοριστικά στη διαμόρφωση της αυτοεικόνας και της αυτοαντίληψης του

παιδιού, όπως επίσης στη σχολική επίδοσή του και στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις του.

Οι παραπάνω θέσεις επιβεβαιώνονται από τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στη Γαλλία και έδειξε ότι το ποσοστό των παιδιών από γονείς εργάτες που φοιτούσαν στο λύκειο ήταν 20%. Αν όμως τα παιδιά ανήκαν σε πολυμελείς οικογένειες, το ποσοστό αυτό μειωνόταν στο 10%. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται σ' όλες τις κοινωνικές τάξεις, αλλά περιορίζεται κάπως στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Στις μεγάλες οικογένειες τα προβλήματα και οι ανάγκες των παιδιών συχνά παραμελούνται. Ο χρόνος που αφιερώνεται στην ανατροφή κάθε παιδιού είναι λιγοστός, με αποτέλεσμα, θέματα, όπως αυτό της επαγγελματικής επιλογής, να θεωρούνται ως δευτερεύοντα (Τομπαΐδης 1982, πβ. και Musgrave 1968).

Ο αριθμός των μελών της οικογένειας επηρεάζει τους εφήβους στο αν θα επιδιώξουν ή όχι ανώτερες σπουδές: Όσο αυξάνεται ο αριθμός των αδελφών/μελών, τόσο μειώνεται το ποσοστό των μαθητών που θα επιδιώξουν συνέχιση σπουδών. Φαίνεται ότι, όσο πιο πολυμελής είναι μια οικογένεια, τόσο οι ανασταλτικοί παράγοντες αυξάνονται με αποτέλεσμα να αποθαρρύνεται ή και να εμποδίζεται ο μαθητής για συνέχιση σπουδών (Μυλωνάς 1981, Μάνδαλος 1982, Δημητρόπουλος κ.ά. 1994).

Στις πολυμελείς οικογένειες με γονείς χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου και με χαμηλό εισόδημα, εξαιτίας της επαγγελματικής τους απασχόλησης και της εργασιακής τους κατάστασης, είναι πιθανότερο να δημιουργούνται προϋποθέσεις, τέτοιες ώστε τα παιδιά αυτά να κινδυνεύουν πολύ περισσότερο να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους ή ακόμα και το σχολείο (Βουϊδάσκη 1996).

Όταν, όμως, η οικογένεια είναι μικρή, τα παιδιά έχουν καλύτερη επίδοση και καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης, γιατί, είναι προφανές ότι, οι γονείς διαθέτουν γι' αυτά περισσότερο χρόνο, ενδιαφέρον και προσοχή αλλά και οικονομικές δυνατότητες (Τσολακίδου 1997).

Τα πλεονεκτήματα που έχουν τα παιδιά στις μικρές οικογένειες φαίνεται να μην περιορίζονται μόνο στα παραπάνω. Επεκτείνονται και σε ουσιαστικότερα και ανώτερα κίνητρα. Στις μικρές οικογένειες οι γονείς είναι πιο φιλόδοξοι για τους εαυτούς τους και για τα παιδιά τους. Ασχολούνται μαζί τους περισσότερο, παρακολουθούν τη σχολική επίδοσή τους και γενικότερα ενδιαφέρονται περισσότερο για την επαγγελματική σταδιοδρομία τους (Χριστομάνος 1982, Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη 1995).

Υπάρχει όμως, και η αντίθετη άποψη. Η Λαμπίρη - Δημάκη (1974) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, το μέγεθος της οικογένειας δεν μπορεί να θεωρηθεί ανασταλτικός παράγοντας στην επιδίωξη ανώτατων σπουδών των εφήβων. Υποστηρίζει, δηλαδή, ότι υπάρχουν νέοι που, αν και προέρχονται από πολυμελείς και μη προνομιούχες οικογένειες, λόγω της εξαιρετικής τους ευφυΐας και των ισχυρών φιλοδοξιών τους επιτυγχάνουν στις πανεπιστημιακές σπουδές τους και κατορθώνουν να διαπρέψουν στον κόσμο του πνεύματος (πβ. και Ν. Γ. Παπαδόπουλος 1980). Το «κατόρθωμά» τους αυτό βέβαια μπορεί να συσχετιστεί με καταβολή ιδιαίτερου κόπου και με αυξημένη ταλαιπωρία τους, όταν λάβουμε υπόψη την περίπτωση της παράλληλης με τις σπουδές εργασίας ορισμένων ή και πολλών από αυτούς.

Ένας άλλος παράγοντας που έχει σχέση με τις επαγγελματικές επιλογές των παιδιών είναι η σειρά γέννησής τους. Επισημαίνεται ότι, το πρωτότοκο παιδί έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να επιτύχει στις σπουδές του απ' ό,τι τα νεότερα αδέλφια του. Οι πιθανότητες αυτές αυξάνουν όσο κατεβαίνουμε την κλίμακα της κοινωνικής ιεραρχίας, με αποτέλεσμα να επιδιώκεται η μόρφωση ενός παιδιού, κυρίως του πρωτότοκου (Douglas 1968). Στο σημείο αυτό, όμως, θα χρειαζόταν για την Ελλάδα μια ιδιαίτερη

έρευνα, γιατί δε φαίνεται να είναι λίγες οι περιπτώσεις που από τις πολυμελείς οικογένειες σπουδάζουν τα τελευταία ή το τελευταίο παιδί, ενισχυόμενο συνήθως οικονομικά από τα μεγαλύτερα αδέλφια που έχουν μπει άμεσα στην επαγγελματική ζωή.

Πάντως για φοιτητές της Ιατρικής και Οδοντιατρικής, έρευνα του Βαλαώρα (1969), κατέδειξε ότι, οι φοιτητές αυτοί προέρχονταν κυρίως από oligομελείς οικογένειες και ήταν τα πρώτα σε σειρά γέννησης παιδιά.

Για τα πρωτότοκα μάλιστα παιδιά, έχει ακόμη διαπιστωθεί ότι, προτιμούν επαγγέλματα τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να «ασκεί εξουσία», να διευθύνει και να παίρνει σημαντικές αποφάσεις (Fisher et al. 1968).

Ένας άλλος παράγοντας, που φαίνεται να παίζει ρόλο στην επαγγελματική επιλογή του ατόμου, είναι το φύλο του σε σχέση με το φύλο των αδελφών του. «Γενικά, παραδοσιακά «ανδρικά» επαγγελματικά διαφέροντα παρατηρούνται συχνότερα στις ανδρικές δυάδες (δηλαδή, σε οικογένειες με δύο αγόρια). Ομοίως, εμφανίζεται μια τάση για τα κορίτσια, σε όλες τις θηλυκές δυάδες (δηλαδή σε οικογένειες με δύο κορίτσια), να σημειώνουν υψηλότερους βαθμούς σε πρότυπα διαφορόντων που συνδέονται με παραδοσιακά «γυναικεΐα» επαγγέλματα» (Γεωργούσης 1995, 40).

Οι παραπάνω ερευνητικές διαπιστώσεις συμπίπτουν, σχεδόν όλες, στο ότι, οι πολυμελείς οικογένειες έχουν περισσότερους ανασταλτικούς παράγοντες ως προς τις σπουδές των παιδιών. Στις oligομελείς οικογένειες διαπιστώνεται ότι, ευνοείται το πρωτότοκο παιδί σε ό,τι αφορά σπουδές και μάλιστα σε ανώτερα και αναγνωρισμένα παραδοσιακά επαγγέλματα. Αξιοπρόσεκτη είναι η διαπίστωση που αφορά οικογένειες με δυο παιδιά του ίδιου φύλου, όπου φαίνεται το ένα να ακολουθεί το άλλο στην ίδια κατεύθυνση και μάλιστα σε παραδοσιακά αντίστοιχα προς το άλλο φύλο επαγγέλματα.

2.3. Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και κίνητρα στην επιλογή επαγγέλματος

Εκτός από τους οικογενειακούς παράγοντες και τους παράγοντες που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό σύστημα στην επιλογή του επαγγέλματος οι λεγόμενοι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, όπως τύπος διαμονής, κοινωνικό γόητρο, απολαβές κ.λπ. ασκούν, επίσης, όχι μικρή επίδραση. Έτσι έχει σημασία να εξεταστεί η επίδρασή τους αναλυτικότερα στα παρακάτω.

2.3.1. Τύπος διαμονής

Ο τύπος διαμονής, ενδεικτικός πολλές φορές και της κοινωνικοοικονομικής θέσης της οικογένειας, αποτελεί συχνά σημαντικό παράγοντα με μεγάλη επίδραση στην επαγγελματική επιλογή του εφήβου. Καθορίζει τις εκπαιδευτικές - επαγγελματικές ευκαιρίες που δίνονται στον έφηβο, άλλοτε με άνοιγμα σε πληθώρα εκπαιδευτικών - επαγγελματικών επιλογών και άλλοτε με περιορισμό αυτών στο ελάχιστο.

Οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες, που προσφέρονται στα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, διαφοροποιούνται σημαντικά. Οι σοβαρότερες διαφορές παρατηρούνται μεταξύ των νέων που ζουν σε αστικά κέντρα από τη μια μεριά

και σε αγροτικές περιοχές από την άλλη. Η διαφοροποίηση των ευκαιριών αυτών έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια εξαιτίας των μέτρων ενίσχυσης της υπαίθρου, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές, όταν οι πόλεις και η ύπαιθρος εξετάζονται ως επιμέρους ολότητες. Τα παιδιά που ζουν σε απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα περιοχές, εμφανίζουν μικρότερες επιδόσεις και φτάνουν σε μικρότερα ποσοστά στα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Δημητρόπουλος κ.ά. 1994, Τομπαΐδης 1982, στηριζόμενος σε γαλλική έρευνα).

Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από αρκετές εμπειρικές έρευνες που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο τόπος διαμονής των μαθητών επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τη μαθητική τους κατάσταση (το ποσοστό σχολικής φοίτησης καθώς και το πνευματικό τους επίπεδο), (Τομπαΐδης 1982). Συγκεκριμένα: Οι Middleton και Grigg (1959) ερεύνησαν κατά πόσο ο τόπος διαμονής και φοίτησης των μαθητών επηρεάζει τις εκπαιδευτικές - επαγγελματικές τους φιλοδοξίες και διαπίστωσαν ότι τα παιδιά της πόλης είχαν υψηλότερες επιδιώξεις. Αυτό, όμως, ίσχυε μόνο για τα αγόρια και όχι για τα κορίτσια, για τα οποία δεν υπήρχε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση. Αναφέρεται μάλιστα ότι, από τα παιδιά που ζούσαν σε αγροτικές περιοχές, 64% επιθυμούσε να εισαχθεί στο πανεπιστήμιο, ενώ από τα παιδιά που ζούσαν σε πόλη, την επιθυμία αυτή παρουσίαζε το 77%.

Έρευνα σε ομάδα μαθητών που ζούσαν στα Αππαλάχια (οροσειρά της Β. Αμερικής) και μιας άλλης ομάδας μαθητών που είχαν μεταναστεύσει στο Οχάιο της Αμερικής κατέληξε στα εξής πορίσματα: Οι έφηβοι που ζουν σε πόλεις αποκτούν μεγαλύτερες εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες από τους εφήβους που ζουν σε χωριά και έρχονται σε επαφή με αγροτικά κυρίως επαγγέλματα. Αυτό οφειλόταν στην έλλειψη πληροφοριών και ευκαιριών παρά στην έλλειψη ικανοτήτων (Steving & Whilling 1967).

Οι μαθητές από τις μεγαλύτερες πόλεις φαίνεται να παίρνουν κατά μέσο όρο καλύτερους βαθμούς από εκείνους που μένουν σε χωριά, ιδιαίτερα στα μαθήματα θετικών επιστημών που οδηγούν στις ανώτατες σχολές και σε επαγγέλματα με μεγαλύτερο κοινωνικό κύρος. Αυτές οι διαφορές επίδοσης παρουσιάζονται αργότερα και στις εισαγωγικές εξετάσεις, όπου οι υποψήφιοι, για παράδειγμα από την Αθήνα, έχουν μεγαλύτερη, αναλογικά, επιτυχία (Κασσωτάκης 1979).

Έχει αποδειχθεί ακόμη ότι, η αστική συγκέντρωση ευνοεί τη σχολική φοίτηση και τη σχολική επιτυχία. Τα παιδιά της υπαίθρου βρίσκονται σε ορισμένες περιπτώσεις σε μειονεκτική θέση, σε σχέση με τα παιδιά των πόλεων, αφού, πολλές φορές, πρέπει να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις για να φτάσουν στο σχολείο τους. Το χαμηλό, επίσης, πολιτιστικό επίπεδο βάζει σε μειονεκτική θέση τα παιδιά των αγροτικών περιοχών (Σκαύδη, Ρουσσέας, Τέττερη 1989).

Διαπιστώθηκε, επίσης, ότι τα παιδιά της υπαίθρου αποθαρρύνονται να επιδιώξουν ανώτερες σπουδές και τα ποσοστά παρακολούθησης ακόμη και σχολείων ΤΕΕ είναι μικρότερα. Βρέθηκε, μάλιστα, ότι η απόσταση του τόπου διαμονής από το σχολείο φοίτησης παίζει καθοριστικό ρόλο στο ποσοστό φοίτησης καθώς και ότι το σχολείο λειτουργεί ως θεσμός έτσι που άμεσα ή έμμεσα αποκλείει τα παιδιά των αγροτικών περιοχών από ευκαιρίες ανώτερων σπουδών (Μυλωνάς 1982).

Αλλά και από άλλη έρευνα προέκυψε ότι, τα παιδιά της επαρχίας ενθαρρύνονταν, γενικά, λιγότερο για συνέχιση σπουδών. Μάλιστα, διαπιστώθηκε ότι, οι μητέρες τους συμφωνούσαν περισσότερο στη συνέχιση ανώτερων σπουδών από ό,τι οι πατέρες (Δημητρόπουλος κ.ά. 1994).

Υποστηρίζεται, ακόμη, (Δημητρόπουλος και συν. 1994), ότι η περιοχή διαμονής των μαθητών, σχετίζεται άμεσα όχι μόνο με την επιλογή επαγγέλματος γενικά, αλλά και με

την επιλογή ορισμένης κατεύθυνσης ή με την επιλογή σχολής. Φαίνεται ότι, τα παιδιά μερικών περιοχών τείνουν να επιλέγουν σχολές διαφορετικές από τα παιδιά άλλων περιοχών. Για παράδειγμα, τα παιδιά του κέντρου επιλέγουν πιο γνωστές σχολές απ' ό,τι εκείνα άλλων περιοχών, τα οποία προτιμούν σχολές που οδηγούν σε «σίγουρα» επαγγέλματα.

Αλλά και η Λαμπίρη - Δημάκη (1974) σε έρευνά της διαπίστωσε ότι, οι κάτοικοι όλων των γεωγραφικών διαμερισμάτων της χώρας δεν αντιπροσωπεύονται ισομερώς στο φοιτητικό πληθυσμό. Πρόκειται για ανισότητα η οποία ευνοεί τους κατοίκους των Αθηνών και των μεγάλων πόλεων. Σημειώνεται μάλιστα ότι, το ποσοστό συμμετοχής στο φοιτητικό πληθυσμό από την περιοχή της Πρωτεύουσας ήταν περίπου διπλάσιο σε σχέση με τον ολικό Μ.Ο. της Ελλάδας (Τσιμπούκης 1977).

Επισημαίνεται επιπλέον ότι, η λιγότερο ευνοημένη περιοχή στο ποσοστό συμμετοχής στην εκπαίδευση είναι η περιοχή της Θράκης (Ηλιού 1976), πράγμα όμως που όσο αφορά τις ανώτερες και ανώτατες σπουδές, έχει πιθανόν στο μεταξύ αλλάξει για την περιοχή αυτή με την ίδρυση αντίστοιχων σχολών στις πόλεις της Θράκης.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις όμως παρουσιάζουν χρονική συνέχεια, αφού οι φοιτητές από τις αγροτικές περιοχές σπουδάζουν κυρίως στις παιδαγωγικές ακαδημίες και στις πολιτικές και οικονομικές επιστήμες, ενώ οι φοιτητές από αστικές περιοχές προτιμούν επαγγέλματα υψηλότερου κύρους (Κιντής 1980).

Μάλιστα η Kostaki (1990), με βάση έρευνά της στην Ελλάδα, επισημαίνει μια έντονη διαφοροποίηση ανάμεσα στις αστικές και αγροτικές περιοχές. Το αστικό περιβάλλον της Αθήνας παρουσιάζει πλουσιότερη δομή επαγγελματικών προτύπων (μοντέλων), ενώ οι αγροτικές περιοχές και οι μικρές πόλεις είναι λιγότερο σύνθετες στην αγορά εργασίας. Επαγγέλματα, όπως αυτά του δημοσίου υπαλλήλου και του οικονομολόγου, ελκύουν περισσότερο τους Αθηναίους μαθητές. Από τους εφήβους που θέλουν να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι, 85,4% ζουν στην Αθήνα και από εκείνους που θέλουν να σπουδάσουν οικονομικά, 80,9% ζουν επίσης στην Αθήνα. Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού προτιμάται περισσότερο από εφήβους όλης της χώρας εκτός της πρωτεύουσας, ενώ η εργασία γραφείου προτιμάται από τους Αθηναίους εφήβους.

Αλλά και σε άλλες χώρες παρουσιάζονται παρόμοιες συσχετίσεις. Συγκεκριμένα στην Ιαπωνία, οι μαθητές σχολείων αγροτικών περιοχών δεν έχουν την ίδια επιτυχία στις εξετάσεις εισαγωγής στα πανεπιστήμια, αλλά ούτε και στις ευκαιρίες εργασίας, που έχουν οι συνομήλικοί τους στις μεγάλες πόλεις της χώρας (Okano 1995).

Οι Poole, Fox και Omodei (1991), με έρευνά τους στην Αυστραλία, διαπίστωσαν ότι, υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις εφήβους αλλά και σε γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας που ζουν σε αγροτικές και αστικές περιοχές σε ό,τι αφορά τις επαγγελματικές αξίες και τον αντίστοιχο προσανατολισμό.

Επισημαίνεται ακόμη (Falkowski & Falk 1983) ότι, η αγροτική καταγωγή είναι περισσότερο πιθανό να προσανατολίζει τις εφήβους στο σπίτι και στην οικογένεια, παρά σ' ένα συγκεκριμένο επάγγελμα και μάλιστα υψηλού κύρους. Γενικά βρέθηκε ότι, οι περισσότερες γυναίκες από αγροτικές περιοχές παρουσιάζονται περισσότερο κοντά σε οικογενειακές αξίες από ό,τι οι γυναίκες που ζουν σε αστικό περιβάλλον.

Σε σχέση με τα παραπάνω, θα πρέπει να σημειωθούν συνοπτικά τα εξής: Με την ιδιαίτερη και ραγδαία ανάπτυξη, όχι μόνο της συγκοινωνίας αλλά κυρίως της επικοινωνίας (πβ. τη χρήση τηλεόρασης κ.λπ.), κατά τα τελευταία χρόνια, οι παρατηρούμενες μέχρι τώρα διαφοροποιημένες επιδράσεις του τόπου διαμονής στην επίδοση και στις επαγγελματικές προοπτικές θα πρέπει να έχουν σε κάποιο μικρό, ή και μεγάλο βαθμό, μειωθεί.

2.3.2. Κοινωνικό γόητρο του επαγγέλματος

Η κοινωνική αναγνώριση και η αίγλη κάποιων επαγγελμάτων αποτελούν συχνά κριτήριο για την επιλογή συγκεκριμένης επαγγελματικής κατεύθυνσης. Η κοινωνία, γενικά, φαίνεται να δίνει αξία σε ορισμένα επαγγέλματα, ενώ κάποια άλλα τα θεωρεί υποδεέστερα. Έτσι, η επαγγελματική επιλογή ενός νέου πολλές φορές δεν είναι αποτέλεσμα των πραγματικών επιθυμιών του ή των αναγκών μιας κοινωνίας, αλλά του υψηλού γόητρου με το οποίο περιβάλλονται ορισμένα επαγγέλματα.

Οι έφηβοι συνήθως τείνουν να επιλέγουν επαγγέλματα που έχουν κύρος και μέσα από αυτά επιδιώκουν κοινωνική άνοδο. Η άνοδος αυτή είναι συνυφασμένη με την εκπαιδευτική - επαγγελματική κατάρτιση του ατόμου. Αυτό σημαίνει ότι ο νέος που θέλει να ασκήσει ένα επάγγελμα με κύρος, πρέπει να σπουδάσει. Στην ελληνική κοινωνία, μάλιστα, υπάρχει ένα σύστημα αξιών σύμφωνα με το οποίο, «την καλή κοινωνική θέση την εξασφαλίζει το καλό επάγγελμα, και το καλό επάγγελμα το κατοχυρώνει η καλή εκπαίδευση, που είναι η πανεπιστημιακή. Το καλό επάγγελμα είναι το άνετο, το καλοπληρωμένο, το σταθερό, το μη χειρωνακτικό, προπάντων το επάγγελμα που απολαμβάνει υψηλότερο κοινωνικό γόητρο. Αυτό το γόητρο δεν συναρτάται μόνο και τόσο με τους οικονομικούς όρους που εξασφαλίζει ένα επάγγελμα όσο με το επίπεδο εκπαίδευσης που προαπαιτεί» (Κασιμάτη 1988, 129 πβ. και Τέττερη 1992). Είναι γνωστό ότι, οι απόφοιτοι της τεχνικής - επαγγελματικής εκπαίδευσης, και μάλιστα της ανώτερης, κερδίζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, πολύ περισσότερα χρήματα από ό,τι ορισμένοι απόφοιτοι της ανώτατης εκπαίδευσης. Ο παράγοντας, όμως, κέρδος ή χρήμα δεν παίζει εδώ απόλυτο ρόλο, γιατί η πανεπιστημιακή βαθμίδα εκπαίδευσης περιβάλλεται αυτόματα με γόητρο και αποτελεί όραμα τόσο των νέων όσο και των γονέων για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους (Ψαχαρόπουλος, Καζαμιάς 1985).

Στην ελληνική πραγματικότητα η επιθυμία των γονέων να «καμαρώσουν» τα παιδιά τους επαγγελματικά επιτυχημένα μέσα από τα παραδοσιακά καταξιωμένα κοινωνικά επαγγέλματα, π.χ. του γιατρού, του δικηγόρου κ.λπ., είναι φανερή (Μουστάκα & Κασιμάτη 1984).

Πέρα, όμως, από το αυτονόητο κύρος ορισμένων επαγγελμάτων, όπως τα μόλις μνημονευθέντα, το γόητρο ενός επαγγέλματος σχετίζεται γενικότερα με την απόκτηση τίτλου αντίστοιχων σπουδών. Από εμπειρικές ερευνητικές διαπιστώσεις επισημαίνεται ότι, τόσο οι γονείς όσο και οι μαθητές και φοιτητές εκτιμούν ότι καταξιώνονται στον οικογενειακό και κοινωνικό τους περίγυρο με την απόκτηση πανεπιστημιακού πτυχίου (Γεώργας, Μπεζεβέγκης, Γιαννίτσας 1992).

Έτσι, η τάση για ανώτατη εκπαίδευση είναι έντονη και είναι κατανοητό, γιατί οι μαθητές στη χώρα μας, επιδιώκουν να εισαχθούν στις ανώτερες και ανώτατες σχολές. Όμως συχνά, τόσο οι ίδιοι όσο και οι γονείς, δεν μπορούν να διακρίνουν τις πραγματικές δυνατότητές τους, τις κλίσεις και ικανότητές τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το να κατευθύνονται σε εκείνη την επαγγελματική προτίμηση που θα φέρει κοινωνική καταξίωση, αποδοχή και άνοδο στους ίδιους αλλά και στις οικογένειές τους. Πρόκειται για φαινόμενο που παρατηρείται όχι μόνο στα χαμηλά αλλά και στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Έτσι, από τη μια μεριά, έχουμε τις προσδοκίες γονέων κατώτερων κοινωνικά στρωμάτων, που επιθυμούν να ανέλθουν κοινωνικά, και από την άλλη, την επιδίωξη γονέων ανώτερων κοινωνικά στρωμάτων να διατηρήσουν τα «κεκτημένα προνόμια» (Βρετάκου 1990).

Σε πρόσφατη έρευνα (Γκαρή, Χριστακοπούλου, Μυλωνά 1996), σε τελειόφοιτους λυκείου, τόσο από την Αθήνα όσο και από την επαρχία, βρέθηκε ότι, οι μαθητές θέλουν

να προχωρήσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και υπολογίζουν ότι μια πιθανή αποτυχία, θα απογοητεύσει τους γονείς τους, οι οποίοι θα τους παροτρύνουν να ξαναπροσπαθήσουν. Τα περισσότερα από τα ευρήματα αυτής της έρευνας αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα που επικρατεί στο χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης εδώ και πάρα πολλά χρόνια.

Από έρευνα του Δημητρόπουλου και των συνεργατών του (1994) προέκυψε ότι, οι περισσότεροι μαθητές (84,3%) επιθυμούν να συνεχίσουν σπουδές μετά το λύκειο σε κάποιο Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι., πράγμα το οποίο φανερώνει την έντονη επιθυμία τους να αποκτήσουν ένα τίτλο σπουδών κοινωνικά καταξιωμένων. Παρόμοια είναι και η διαπίστωση της Βιτσιλάκη – Σορωνιάτη ότι, η πλειοψηφία των τελειοφοίτων της Δωδεκανήσου επιθυμεί να σπουδάσει μετά το λύκειο σε Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι. του εσωτερικού ή εξωτερικού. Τονίζεται, χαρακτηριστικά, ότι οι έφηβοι προσανατολίζονται προς τα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα και ότι διακατέχονται από τη γνωστή νεοελληνική και αναπαραγόμενη από τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές δομές «μορφωσιολατρεία» (1995, 17).

Στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής, η Γκαρή (1992) μελέτησε τις αξίες και τις στάσεις των μαθητών σχετικά με τους εκπαιδευτικούς θεσμούς και με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους αποφάσεις. Διαπίστωσε, όσον αφορά τις σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ότι 68% των μαθητών του λυκείου θέλουν «πάρα πολύ» έως «πολύ» να σπουδάσουν, ενώ 7,3% τοποθετούνται στην κατηγορία «λίγο», και μόνο 7,3% δηλώνουν ότι δεν έχουν καμία επιθυμία για σπουδές.

Η σημασία των σπουδών και της μόρφωσης φαίνεται να υποστηρίζεται σταθερά και αδιαφοροποίητα. Όλες μάλιστα οι εμπειρικές έρευνες των παλαιότερων αλλά και των τελευταίων ετών για τις επαγγελματικές επιθυμίες των νέων δείχνουν, ότι προτιμώνται επαγγέλματα που θεωρούνται προνομιακά και συγκεκριμένα ακαδημαϊκά επαγγέλματα. Ας δούμε πρώτα τις σχετικές διαπιστώσεις σε μερικές παλαιότερες έρευνες.

Στην έρευνα της Παρασκευά (1954) οι έφηβοι προτιμούσαν επαγγέλματα με παραδοσιακή αίγλη, όπως αυτό του γιατρού, μηχανικού, δικηγόρου και ακόμη του δημοσίου υπαλλήλου.

Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε και ο Σακελλαρίου (1957), με έρευνά του σε 2.000 εφήβους, οι οποίοι προτιμούσαν το επάγγελμα του μηχανικού, του γιατρού και του γεωπόνου, και στη συνέχεια ακολουθούσαν επαγγέλματα, όπως του αεροπόρου, του εμπόρου, του καθηγητή κ.λπ.

Ανάλογη εμπειρική έρευνα της Στριφτού - Κριαρά (1964) σε 174 μαθητές γυμνασίου της Θεσσαλονίκης και της Κατερίνης, έδειξε ότι οι 168 μαθητές επιδίωκαν ανώτατες σπουδές και μόνο 6 μαθητές ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε μέση επαγγελματική σχολή.

Μεταγενέστερες έρευνες δείχνουν πάλι προτίμηση των νέων στα καθιερωμένα και με υψηλό κύρος επαγγέλματα, με ανοδική τάση του μηχανικού και σημαντική επίδραση των γονέων στις επαγγελματικές επιλογές των παιδιών. Παρά τις σημαντικές κοινωνικο - οικονομικές μεταβολές που έγιναν τα τελευταία χρόνια και την εμφάνιση νέων επαγγελμάτων, οι μαθητές επιθυμούν επαγγέλματα που έχουν κορεστεί. Είναι φανερό ότι, το κοινωνικό γόητρο κάποιων επαγγελμάτων ασκεί μεγάλη επιρροή στις προτιμήσεις των εφήβων (Κιτσαράς 1967, Κασσωτάκης 1979, Zikopoulos 1982).

Παρόμοιες τάσεις εμφανίζονται και σε έρευνα, με ερωτηματολόγιο που δόθηκε σε μαθητές της Ε΄ τάξης του δημοτικού, στην περιοχή της Αττικής. Συγκεκριμένα, 73% των μαθητών δήλωσαν ότι επιθυμούν να συνεχίσουν σπουδές στο πανεπιστήμιο, 3% προσανατολίζονταν σε τεχνικά επαγγέλματα, 17% ήταν αναποφάσιστοι και μόνο 7%

σκέπτονταν να ακολουθήσουν απλά υπαλληλικά επαγγέλματα, όπως αστυνομικός, αισθητικός κ.λπ. (Φλουρής, Μαντζάνας, Σπυριδάκης 1981).

Η έντονη ζήτηση για πανεπιστημιακές σπουδές διαπιστώνεται και σε άλλη έρευνα (Παπάς 1989). Περίπου 80% των μαθητών λυκείου επιθυμούν πανεπιστημιακές σπουδές και μάλιστα 76% των τελειόφοιτων ευελπιστούν ότι θα εκπληρώσουν την επιθυμία τους αυτή. Και εδώ διαπιστώνεται ότι η ελληνική οικογένεια παρακινεί τον έφηβο να εισαχθεί στο πανεπιστήμιο τόσο για τα αναμενόμενα οικονομικά οφέλη όσο και για την κοινωνική άνοδο και αίγλη που προσφέρουν οι πανεπιστημιακές σπουδές.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι, παιδιά και γονείς προτιμούν επαγγέλματα υψηλού κύρους, ενώ υποτιμούν τα χειρωνακτικά επαγγέλματα. Αυτό μάλιστα έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη το γεγονός ότι, το άτομο που ασχολείται με χειρωνακτικές εργασίες συμμετέχει από την ηλικία των δώδεκα (12) χρόνων στην παραγωγή, ενώ αυτός που σπουδάζει, καθυστερεί δέκα (10) και παραπάνω χρόνια για να μπει στην αγορά εργασίας (Κοτσιά 1981, πβ. και Πάντα 1988).

Σχετικά με την επιθυμία των γονέων να αποκτήσουν τα παιδιά τους πανεπιστημιακό πτυχίο ο Πεπελίδης (1990), υποστηρίζει ότι αυτό δε σχετίζεται με την επιθυμία τους για μόρφωση, αλλά για «υπαλληλοποίησή» τους. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η «υπαλληλοποίηση» αυτή αποτελεί για τη χώρα μας ένα επιπλέον πρόβλημα στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων που βρίσκεται σε συνάρτηση με την οικονομική κατάσταση της χώρας αλλά και με τη νοοτροπία που επικρατεί.

Ενδιαφέρουσες είναι και οι ερευνητικές διαπιστώσεις των Μουστάκα και Κασιμάτη (1984). Με βασικό ερώτημα προς τους γονείς, «ποιο επάγγελμα θα θέλατε ν' ακολουθήσουν τα παιδιά σας», αναφέρουν ότι σχεδόν 70% των γονέων δήλωσε επαγγέλματα που προϋποθέτουν ανώτατη εκπαίδευση. Μεγαλύτερη προτίμηση συγκέντρωσαν τα επαγγέλματα που προϋποθέτουν πτυχίο πολυτεχνείου, ενώ σε δεύτερη σειρά έρχεται το επάγγελμα του γιατρού και τελευταία τα επαγγέλματα των οικονομολόγων και των λογιστών. Αυτό φανερώνει ότι, το γόητρο του παραδοσιακού επαγγέλματος του γιατρού και η οικονομική σταθερότητα των επαγγελματιών του πολυτεχνικού κύκλου, είναι μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα των νεότερων οικονομικών επαγγελμάτων. Τα γεωργικά επαγγέλματα δεν αναφέρονται καθόλου, ενώ οι υπάλληλοι, οι έμποροι, οι πωλητές, οι τεχνίτες και οι εργάτες συγκεντρώνουν μικρές συχνότητες.

Γενικά, από την πλευρά των γονέων έχουμε αρκετές ενδείξεις για προσδοκίες ανοδικής επαγγελματικής μετακίνησης των παιδιών τους. Οι γονείς βλέπουν τα παιδιά τους σαν προέκταση του δικού τους «εγώ» και η επαγγελματική επιτυχία των παιδιών σχετίζεται άμεσα με την ικανοποίηση και αυτών των ίδιων των γονέων, αφού θα βελτιώσει και τη δική τους «αυτοεικόνα» και θα ενισχύσει το κύρος της οικογένειάς τους (Χριστομάνος 1982, Μουστάκα & Κασιμάτη 1984).

Παρόμοια αποτελέσματα με αυτά των παραπάνω ερευνών έδειξαν και άλλες έρευνες. Συγκεκριμένα: Η έρευνα του Flouri και των συνεργατών του (1990), σε Έλληνες μαθητές του εξωτερικού (Γαλλία, Γερμανία, Αίγυπτο), αναφερόταν στην εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους και στις επαγγελματικές φιλοδοξίες τους. Οι περισσότεροι από αυτούς δήλωσαν ότι είχαν σκεφτεί το μελλοντικό τους επάγγελμα σε συνάρτηση με επαγγέλματα υψηλού κύρους και μάλιστα προτιμούσαν όσα ανήκαν σε υψηλότερες κατηγορίες κοινωνικής και επαγγελματικής ιεραρχίας. Όλοι οι έφηβοι, ανεξάρτητα από τον τρόπο που αυτοί έβλεπαν τους εαυτούς τους, δήλωναν επαγγελματικές επιλογές, που θα τους βοηθούσαν να διατηρήσουν την αυτοεικόνα τους ή ακόμα και να τη βελτιώσουν. Μάλιστα το κοινωνικό γόητρο ήταν όχι απλώς

σημαντικό γι' αυτούς αλλά παρουσιάζοταν να μεγαλώνει σε συνάρτηση με το βαθμό της αυτοεικόνας.

Στο μεταξύ, και κυρίως από τη δεκαετία του '90, είναι φανερή κάποια διαφοροποίησή στις επαγγελματικές προτιμήσεις των νέων και κυρίως ως προς τα εκπαιδευτικά και τα οικονομικά επαγγέλματα. Τα περισσότερο επιθυμητά επαγγέλματα των Ελλήνων εφήβων, είναι τα επαγγέλματα του δασκάλου, του γιατρού, του δικηγόρου και του οικονομολόγου, σύμφωνα με έρευνα των Karma, Kostaki, Dragona (1990). Περίπου 50% των μαθητών λυκείου παρουσιάζονται να δηλώνουν την επιθυμία τους να ακολουθήσουν εκπαιδευτική επαγγελματική σταδιοδρομία, ενώ 11% φιλοδοξούν να διοικούν ή να εργάζονται ως υπάλληλοι σε δημόσιους και ιδιωτικούς τομείς. Οι νέοι που σχεδιάζουν να γίνουν γιατροί, αντιπροσωπεύονται από 7% του συνολικού δείγματος. Επαγγέλματα που δεν προϋποθέτουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση, δηλώνονται κυρίως από μαθητές γυμνασίου, ενώ πολύ λιγότερο προτιμώνται από μαθητές λυκείου. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί σε συνάρτηση με τη σχολική τους επίδοση, η οποία αποτελεί ήδη για τους μαθητές του γυμνασίου κριτήριο αδυναμίας τους να «προχωρήσουν».

Σε μια παλαιότερη συγκριτική μελέτη Ελλήνων και Αμερικανών νέων φαίνεται ότι, οι Έλληνες νέοι, κάτω από την επιρροή των γονέων τους, ταυτίζουν την επιτυχία με την άσκηση ενός επαγγέλματος που έχει κοινωνικό γόητρο (συνήθως πανεπιστημιακού επιπέδου), ενώ στις Η.Π.Α. θεωρείται επιτυχία η υψηλά αμειβόμενη ασχολία σε οποιοδήποτε επάγγελμα (Triandis & Vassiliou 1967).

Η αυξημένη ζήτηση για σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου ερμηνεύεται με βάση δύο εκδοχές: α) την οικονομική και β) την κοινωνιολογική. Στην πρώτη περίπτωση, οι μαθητές, και προπάντων οι γονείς τους, έχουν διαμορφώσει την πεποίθηση ότι ένα πανεπιστημιακό πτυχίο οδηγεί σε πιο σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση. Η τάση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός της έλλειψης ευκαιριών για άμεση επαγγελματική δραστηριοποίηση αμέσως μετά το λύκειο. Η κοινωνιολογική ερμηνεία βασίζεται στα φαινόμενα που σχετίζονται με τις κοινωνικές ανάγκες του ατόμου, την κοινωνική κινητικότητα, την κοινωνική και πολιτιστική ανέλιξη, τη διατήρηση της κοινωνικής κατάστασης και το κοινωνικό γόητρο του πτυχιούχου (έστω και άνεργου) (Δημητρόπουλος 1994γ).

Τα επιμέρους κριτήρια και κίνητρα, τα οποία σχετίζονται με το γόητρο που ασκούν τα επαγγέλματα στους νέους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: Η περιφρόνηση της χειρωνακτικής εργασίας, η προτίμηση ακαδημαϊκών επαγγελμάτων, η επιδίωξη απασχόλησης στο δημόσιο και η εξασφάλιση υψηλού κοινωνικού γοήτρου μέσω των σπουδών, φαίνεται ότι στην Ελλάδα είναι πιο έντονα απ' ό,τι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Μάλιστα, πολλές από αυτές τις προτιμήσεις και στάσεις θεωρείται ότι έχουν μάλλον μακρόχρονη παράδοση στην Ελλάδα (Βρετάκου 1990).

Το πανεπιστήμιο όμως, δεν αποτελεί όραμα μόνο για τους Έλληνες νέους, αλλά και για τους εφήβους Ασιατικής καταγωγής. Ιδιαίτερα τα αγόρια, προτιμούν να εργάζονται σ' ένα «ανώτατου κύρους» και «σεβαστό» επάγγελμα. Επιτυχία για αυτούς σημαίνει είσοδο σ' ένα επάγγελμα που προσδίδει κύρος. Τέτοια επαγγέλματα είναι αυτά της ιατρικής, οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, νομικής ή λογιστικής. Αποτυχία σημαίνει, γάμος για τα κορίτσια, άμεση εργασία για τα αγόρια (Lightbody et al. 1997).

Σε σχετική έρευνα του Watson και των συνεργάτων του (1997), σε μαύρους Νοτιοαφρικανούς μαθητές λυκείου, διαπιστώθηκε ότι, οι περισσότεροι έφηβοι μαθητές επιθυμούν επαγγέλματα με υψηλό κύρος, λιγότεροι επιθυμούν επαγγέλματα μεσαίου

κύρους και ελάχιστοι επαγγέλματα ημειδικευμένης και ανειδίκευτης εργασίας. Προτιμήσεις για επαγγέλματα που απαιτούν τουλάχιστον πανεπιστημιακό πτυχίο δήλωσαν σε πολύ μεγάλο ποσοστό τα κορίτσια (90%), όχι όμως σε μικρότερο ποσοστό (74%) τα αγόρια.

Αλλά και σύμφωνα με τον Brown (1997) οι περισσότερες προτιμήσεις Αφρικανών εφήβων σχετίζονταν με επαγγέλματα που απαιτούσαν πτυχίο, όπως αυτό του γιατρού, δικηγόρου, αρχιτέκτονα, οδοντιάτρου κ.λπ.

Παρόμοιες διαπιστώσεις έγιναν και από την Phipps (1995) που ασχολήθηκε με τα «όνειρα» και τις επιθυμίες σχετικά με τη σταδιοδρομία των προεφήβων Αφροαμερικανών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν, ότι οι Αφροαμερικανοί μαθητές, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο, φιλοδοξούσαν να ακολουθήσουν επαγγέλματα υψηλού κύρους.

Τις επαγγελματικές προτιμήσεις Ισπανών εφήβων ερεύνησαν οι Sastre και Mullet (1992) και διαπίστωσαν ότι, το μεγαλύτερο κίνητρο για την επαγγελματική τους επιλογή ήταν το κύρος του επαγγέλματος.

Αλλά και στο Ιράν οι Esfandiari και Jahromi (1989) ερεύνησαν τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και προτιμήσεις μαθητών λυκείου. Βρέθηκε ότι, 75% των εφήβων φιλοδοξούσαν να ακολουθήσουν επαγγέλματα που απαιτούν πτυχίο.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγει και η έρευνα της Basit (1996), σε μουσουλμάνες της Μ. Βρετανίας (11-18 ετών) και στους γονείς τους. Διαπιστώθηκε ότι, κορίτσια και γονείς ήταν ενάντιοι σε κάθε μορφή χειρωνακτικής και εργοστασιακής εργασίας. Οι γονείς ανεξάρτητα από το επαγγελματικό τους επίπεδο επιθυμούσαν οι κόρες τους να ακολουθήσουν ένα επάγγελμα που θα τους προσδίδει κύρος και θα τους παρέχει ασφάλεια. Η εκπαίδευση ήταν το κλειδί για την προς τα πάνω κοινωνική κινητικότητα. Οι έφηβες μουσουλμάνες του δείγματος στόχευαν επαγγέλματα με υψηλό κοινωνικό γόητρο αλλά και επικερδή. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εφήβων αναφερόταν σε επαγγέλματα, όπως του γιατρού, του δικηγόρου, του λογιστή και του φαρμακοποιού. Ένα μικρότερο ποσοστό αναφερόταν σε επαγγέλματα φροντίδας και σε δημοσιοϋπαλληλικά επαγγέλματα.

Οι Mullet, Neto και Henry (1992) ερεύνησαν, σε 1.278 μαθητές λυκείου της Γαλλίας και της Πορτογαλίας, τους παράγοντες που καθορίζουν τις επαγγελματικές προτιμήσεις τους. Οι παράγοντες αυτοί αφορούσαν το «γόητρο» του επαγγέλματος, την «ικανοποίηση» από το επάγγελμα, την «προσωπική ανάπτυξη και δημιουργικότητα» και τις «απολαβές». Όσον αφορά τον παράγοντα «γόητρο», οι Πορτογάλοι (αγόρια - κορίτσια), περισσότερο από τους Γάλλους, προτιμούσαν επαγγέλματα που πίστευαν ότι έχουν μεγαλύτερο κύρος.

Σε έρευνα των Hauser και Anderson (1991), σχετικά με τις φιλοδοξίες και προσδοκίες Αμερικανών εφήβων (λευκών και μαύρων) για το μελλοντικό τους επάγγελμα, διαπιστώθηκε ότι τα σχέδιά τους ακολουθούν παρόμοια πορεία στο χρόνο. Παρατηρήθηκε μια τάση των μαύρων εφήβων να προτιμούν στρατιωτικά επαγγέλματα, ενώ οι λευκοί προτιμούσαν να εισάγονται σε κολέγια και πανεπιστήμια.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει τα εξής: Από τις διάφορες μελέτες και την ανάλυση επίσημων στοιχείων, φαίνεται ότι, οι νέοι στην Ελλάδα προτιμούν, στη συντριπτική πλειοψηφία τους, σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου. Όπου η προτίμηση δεν είναι καθολική, αυτό δεν οφείλεται στην έλλειψη ενδιαφέροντος για την ανώτατη βαθμίδα αλλά μάλλον στην παρουσία ανασταλτικών ή και «απαγορευτικών» παραμέτρων που εμποδίζουν την εκδήλωσή της (Δημητρόπουλος 1994γ). Μάλιστα το ενδιαφέρον των μαθητών για πανεπιστημιακές σπουδές

παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια μια αύξουσα τάση σε αντίθεση με άλλες χώρες, π.χ. Γερμανία, Η.Π.Α., όπου το ενδιαφέρον των μαθητών για ανώτατες σπουδές μειώνεται.

Από την άλλη μεριά επισημαίνεται ότι, ούτε η αύξηση της ανεργίας των πτυχιούχων των πανεπιστημίων, ούτε ο περιορισμός των δυνατοτήτων αυτοαπασχόλησης ή απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, αλλάζουν ριζικά τις επαγγελματικές προτιμήσεις των νέων για την εκπαίδευση και την απασχόληση που επιδιώκουν (Βρετάκου 1990). «Η νέα γενιά θα προτιμήσει να προστεθεί στους ανέργους των πόλεων παρά να ενσωματωθεί στη βιομηχανία», σημειώνει η Λεοντίδου (1986, 105).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, το επαγγελματικό γόητρο λειτουργεί το ίδιο ως κίνητρο επιλογής. Έτσι, η επιλογή επαγγέλματος επηρεάζεται από το γόητρο που το συνοδεύει. Οι Friedman και Havighust αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι «το επάγγελμα είναι μια περιγραφή ή μια ετικέτα που χαρακτηρίζει το άτομο τόσο στο χώρο εργασίας, όσο και έξω από αυτόν...Καθώς ο εργαζόμενος φέρει την ταυτότητα του επαγγέλματός του αποκτά το status που η κοινωνία έχει απονεμίσει σ' αυτό» (βλ. Κασσιμάτη 1991, 122).

Τέλος είναι φανερό ότι οι παραπάνω έρευνες και οι αντίστοιχες διαπιστώσεις, συμπίπτουν σε αρκετά σημεία, με κυρίαρχη τη διαπίστωση ότι οι ανώτερες σπουδές αποτελούν σε όλες σχεδόν τις χώρες ένα έντονο κίνητρο στις επαγγελματικές επιλογές και προτιμήσεις των νέων. Ιδιαίτερα έντονο φαίνεται να είναι το κίνητρο αυτό σε Ανατολικές χώρες. Αντίθετα σε Δυτικές χώρες, και κυρίως στις Η.Π.Α., τη θέση της σημασίας του κινήτρου αυτού φαίνεται να παίρνει το κέρδος και η επιτυχία για εξασφάλισή του.

2.3.3. Οι οικονομικές απολαβές ως παράγοντας - κίνητρο στην επιλογή επαγγέλματος

Σύμφωνα με τα πορίσματα παλαιότερης μελέτης (Καλογήρου 1979), ένα άλλο κίνητρο των νέων στην επιλογή επαγγέλματος είναι οι οικονομικοί όροι. Πρόκειται για τις αποδοχές του επαγγέλματος, αλλά και τη μορφή αμοιβής (μηνιαίος μισθός, ωρομίσθια, ή ημερομίσθια εργασία), που αποτελούν εξίσου σημαντικά κίνητρα στην επιλογή επαγγέλματος.

Το ότι οι επαγγελματικές προτιμήσεις των νέων έχουν σχέση με τις απολαβές από το επάγγελμα, αποτελεί διαπίστωση σειράς νεότερων ερευνών. Συγκεκριμένα: Η «αμοιβή» στην επιλογή επαγγέλματος φαίνεται να είναι πρωταρχικό κίνητρο. Ακολουθεί η «κοινωνική αναγνώριση», το «ενδιαφέρον» (για συγκεκριμένο επάγγελμα) και τέλος «οι συνθήκες εργασίας» (Κάντας 1987).

Σε έρευνα του Flougi και των συνεργατών του (1990), που αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα «οικονομικά προνόμια» κατέχουν τη δεύτερη θέση ανάμεσα στα κίνητρα των Ελλήνων μαθητών.

Οι υψηλές οικονομικές απολαβές φαίνεται ότι συνδυάζονται με ανώτερα ή επιστημονικά επαγγέλματα, αφού 69% των γονέων προτιμούν για τα παιδιά τους το δρόμο της ανώτατης εκπαίδευσης. Ο κύριος λόγος για αυτή την προτίμησή τους, φάνηκε να είναι η επιθυμία τους για επιτυχία των παιδιών τους, για καλή αμοιβή και για καλές συνθήκες εργασίας (Μουστάκα & Κασσιμάτη 1984).

Οι απολαβές μάλιστα του πατέρα βρέθηκε ότι συσχετίζονται με τις απολαβές που προσδοκούν οι γιοι τους από το μελλοντικό τους επάγγελμα. Έτσι, αγόρια των οποίων ο πατέρας έχει υψηλό μισθό, φιλοδοξούν «καλοπληρωμένα» επαγγέλματα που θα τους

εξασφαλίζουν άνεση, δόξα, κ.λπ., ανεξάρτητα από το αν διαθέτουν ή όχι τις απαιτούμενες ικανότητες, ενώ αγόρια με χαμηλόμισθο πατέρα δε θέτουν τόσο υψηλούς στόχους (Γεωργούσης 1995).

Σε έρευνα του Χασάπη (1982) διαπιστώθηκε ότι 93% του δείγματος επέλεξε την ίδρυση ιδιωτικής επιχείρησης, έχοντας ως κύριο κίνητρο το οικονομικό όφελος.

Οι Stockard και Mcgee (1990) υποστηρίζουν ότι, οι προσδοκίες των μαθητών για τις απολαβές από ένα επάγγελμα, επηρεάζουν σημαντικά τις προτιμήσεις τους και τις αντίστοιχες σπουδές τους. Γενικά, μαθητές που πιστεύουν ότι ένα επάγγελμα έχει υψηλό μισθό, παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα να το προτιμήσουν. Αυτό φαίνεται να ισχύει κυρίως για τα αγόρια, γιατί οι επιλογές των κοριτσιών δεν επηρεάζονται τόσο από επαγγέλματα που παρέχουν υψηλές αμοιβές.

Και σε άλλες έρευνες φάνηκε ότι, τα αγόρια αλλά και γενικότερα οι άνδρες ενδιαφέρονται περισσότερο για υψηλές οικονομικές απολαβές και, ακόμη, για ανεξαρτησία, ηγεσία και ανταγωνισμό, θέτοντας μάλιστα μακροπρόθεσμους στόχους. Αντίθετα, τα κορίτσια στο επάγγελμά τους αξιολογούν ως περισσότερο σημαντική την κοινωνική αποδοχή και αναγνώριση από τους άλλους, θέτοντας όμως βραχυπρόθεσμους στόχους (Betz & Hackett 1981, Gaskell 1985, Elizur et al.1991).

Σε έρευνα των Mullet, Neto και Henry (1992), με εφήβους της Γαλλίας και της Πορτογαλίας, διαπιστώθηκε ότι, τα αγόρια έτειναν περισσότερο από τα κορίτσια να προτιμούν επαγγέλματα για τα οποία πίστευαν ότι πρόσφεραν υψηλό εισόδημα.

Διαφοροποίηση, όμως, βρέθηκε στην έρευνα των Siann και Knox (1992) στη Σκωτία. Ερευνήθηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν τις επαγγελματικές προτιμήσεις κοριτσιών λυκείου, μουσουλμάνων και μη, και διαπιστώθηκε ότι, οι έφηβες μουσουλμάνες προτιμούσαν περισσότερο τα επαγγέλματα που πρόσφεραν υψηλή αμοιβή, με ευχάριστους συναδέλφους, σε ευηπόληπτους και ονομαστούς οργανισμούς, από ό,τι τα επαγγέλματα που τους πρόσφεραν ευκαιρίες για πνευματική ανάπτυξη και δημιουργία. Ίσως, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στα υψηλά αμειβόμενα επαγγέλματα γιατί, όπως και σε άλλες κοινωνίες μεταναστών, προέχει η εξασφάλιση μιας οικονομικής βάσης.

Διαφοροποίηση παρουσιάζεται και ως προς τις διαφορετικές κοινωνικές τάξεις (Κάντας & Χαντζή 1991), που τείνουν να δίνουν διαφορετική έμφαση στις αμοιβές από την εργασία. Έτσι, τα εργατικά στρώματα τείνουν να εκτιμούν τις «εξωτερικές» ή «εξωγενείς» αμοιβές (π.χ. χρήμα), ενώ τα μεσαία και τα αστικά στρώματα, τις «εσωτερικές» ή «ενδογενείς» (π.χ. ό,τι σχετίζεται με τη λεγόμενη δημιουργικότητα του ατόμου). Οι τάσεις αυτές είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτες, φαίνεται όμως, ότι ξενίζουν κάπως και δεν μπορεί παρά μόνο με επιφυλακτικότητα να ληφθούν υπόψη, τουλάχιστο όσο δεν έχουν και από άλλες έρευνες επικυρωθεί. Οπωσδήποτε η άποψη αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως γενίκευση, γιατί ούτε όλα τα άτομα της εργατικής τάξης είναι προσανατολισμένα σε «υλικές» μόνο αξίες αλλά ούτε όλοι όσοι ανήκουν σε ανώτερες τάξεις είναι προσανατολισμένοι μόνο ή αποκλειστικά σε «πνευματικές» αξίες.

Οι παραπάνω έρευνες συμπίπτουν στη βασική διαπίστωση για τη σημασία του οικονομικού παράγοντα στις επαγγελματικές επιλογές των νέων, με ιδιαίτερη έξαρση του οικονομικού παράγοντα στις περιπτώσεις των μεταναστών (ιδιαίτερα σε σχέση με τα κορίτσια). Αξιοπρόσεκτη είναι η διαπίστωση της συσχέτισης υψηλόμισθων γονέων με την προτίμηση επαγγελμάτων υψηλών αμοιβών ή κερδών από την πλευρά των γιων τους.

2.3.4. Μέσα μαζικής ενημέρωσης και επάγγελμα με ζήτηση - Ρεύμα της εποχής (μόδα)

Μέσα σε λίγες δεκαετίες ο τόπος μας πέρασε, ως γνωστό, από τον παραδοσιακό, αγροτικό τρόπο ζωής στο μεταβιομηχανικό στάδιο της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών, στο στάδιο που ονομάστηκε εποχή της πληροφορικής. «Οι συνεχείς, βαθιές και ταχύρυθμες αλλαγές δημιουργούν ένα μωσαϊκό εικόνων, αντιλήψεων, αξιών και τρόπων συμπεριφοράς. Το παλιό με το καινούργιο ανακατεύονται και διαφοροποιούνται συνεχώς. Αισθάνεται κανείς σαν να βρίσκεται μπροστά σε ένα κινούμενο φάσμα καλειδοσκοπίου που αλλάζει μορφή, που αυτοκαταλύεται και αυτοαναμορφώνεται» (Κατάκη 1984, 31).

Στη σύγχρονη εποχή που, όπως είναι γνωστό, τα πάντα τρέχουν γύρω μας με ιδιαίτερη έως και ιλιγγιώδη ταχύτητα, και που οι εικόνες κυρίως της τηλεόρασης κατακλύζουν την καθημερινή μας ζωή, παρουσιάζονται νέα πρότυπα, νέες ανάγκες και αξίες μέρα με τη μέρα. «Νέα επαγγέλματα γεννιούνται, ενώ άλλα ατονούν και εξαφανίζονται» (Κρασανάκης 1984, 13, πβ. και Κοσμίδου 1986). Αυτή η ανάδειξη νέων επαγγελμάτων αποτελεί μια πραγματικότητα, η οποία δεν μπορεί παρά να επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος των εφήβων. Η εξέλιξη της τεχνολογίας, με τις απεριόριστες δυνατότητες που προσφέρει, η εξάπλωση και η ανάπτυξη της δύναμης των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε συνδυασμό με τη διαφήμιση, είναι παράγοντες που ασκούν καταλυτική, κατά τα φαινόμενα, επίδραση στην επιλογή επαγγέλματος του εφήβου.

Το επάγγελμα που έχει κάθε φορά ιδιαίτερη ζήτηση (όπως τα τελευταία χρόνια ό,τι σχετίζεται με την πληροφορική), αποτελεί ακριβώς γι' αυτό το λόγο παράγοντα και κίνητρο στην επαγγελματική απόφαση. Η ίδια μάλιστα η κοινωνία επηρεάζει την απόφαση επιλογής επαγγέλματος των νέων, όταν έχει επαγγελματικές ανάγκες, που φέρουν αλλαγές στην επαγγελματική δομή της (Καλογήρου 1979, Κωστάκος 1983).

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας στην εποχή μας η επαγγελματική διάρθρωση της κοινωνίας αλλάζει. Οι μεταβολές που παρατηρούνται στον επαγγελματικό ορίζοντα είναι τόσο γρήγορες, ώστε με ταχείς ρυθμούς να εμφανίζονται καινούργια επαγγέλματα, ενώ άλλα να περιορίζονται ή ακόμη και να εξαφανίζονται (Τζόλα 1980).

Όχι μόνο έχουν δημιουργηθεί νέα επαγγέλματα αλλά και τα παλαιότερα έχουν λιγότερο ή περισσότερο αλλάξει μορφή (Miller 1978). Τα επαγγέλματα προπαντός που επηρεάστηκαν από τη βιομηχανοποίηση, λόγω του μεγάλου καταμερισμού της εργασίας και της εξειδίκευσης, έχουν αλλάξει εντελώς. Ακόμα και οι διοικητικές εργασίες έχουν αλλάξει πολύ τη μορφή τους με την επέμβαση των αριθμομηχανών, των λογιστικών μηχανών, των ηλεκτρονικών υπολογιστών κ.λπ. Η αλλαγή της οικονομίας έπαιξε μεγάλο ρόλο, γιατί από τον πρωτογενή παράγοντα περάσαμε στο δευτερογενή και τέλος στον τριτογενή (παροχή υπηρεσιών), (Βαρλάς & Καλογήρου 1979, Τζόλα 1980, Κασιμάτη 1988). Η εξέλιξη της μηχανής που μπήκε στη ζωή του ανθρώπου και τον απάλλαξε από τη «δέσμευση της χειρωνακτικής δουλειάς» (Τάτσης 1992, 331) αλλά και ο «αυτοματισμός», που χαρακτηρίζει το νέο τρόπο εργασίας, αντικατέστησαν τις ανθρώπινες ικανότητες και δεξιότητες. Έτσι, η εργασία του ανθρώπου περιορίστηκε κυρίως στο να μελετά, να σχεδιάζει, να εκπονεί, να οργανώνει και να εποπτεύει μελέτες κατασκευής ή παραγωγής (Παναγιωτόπουλος 1988, 323, Λιάντας 1996).

Τα πράγματα φαίνεται να έχουν χειροτερεύσει για την επιλογή επαγγέλματος των σύγχρονων νέων, γιατί οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν στην τεχνολογία και

εκβιομηχάνιση της ζωής δεν συμπληρώθηκαν με την απαραίτητη αντίστοιχη εκπαιδευτική προετοιμασία. Αντίθετα, βρέθηκαν αντιμέτωπες με ένα αναχρονιστικό εκπαιδευτικό σύστημα, «που είχε ως αποτέλεσμα υπερπληθώρα εκπαιδευμένων σε τομείς για τους οποίους δεν υπήρχε ζήτηση, και παράλληλα σημαντικές ελλείψεις σε τεχνολογικούς κυρίως κλάδους. Το εκπαιδευτικό, δηλαδή, σύστημα συσσώρευσε ποιοτικές και ποσοτικές αναντιστοιχίες με την αγορά εργασίας, αφού πρακτικά ήταν ασύνδετο με την παραγωγή» (Κασιμάτη 1988, 122).

Από έρευνα σε τέσσερις περιοχές της Σκωτίας (Furlong & Cartmel 1995), διαπιστώθηκε ότι, επαγγελματικές προσδοκίες και φιλοδοξίες των εφήβων επηρεάζονται από την ενημέρωση που έχουν οι ίδιοι για τα «διαθέσιμα» στην αγορά εργασίας επαγγέλματα. Από την ηλικία των 13 ετών τα παιδιά μπορούν να έχουν όχι μόνο ενημέρωση αλλά και κάποια γνώμη για τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην αγορά εργασίας. Ακόμη υποστηρίζουν ότι στην επιλογή του επαγγέλματός τους επηρεάζονται από την κατάσταση στην αγορά εργασίας και από τις προοπτικές που θα έχουν να εργαστούν αργότερα.

Όσον αφορά τους Έλληνες εφήβους και το μελλοντικό τους επάγγελμα, όπως φάνηκε και από άλλες έρευνες (βλ. κεφ. για τις «οικονομικές απολαβές» στα αμέσως προηγούμενα), βρέθηκε ότι, τα αγόρια δίνουν μεγαλύτερο βάρος από ό,τι τα κορίτσια στην αμοιβή της εργασίας αλλά και στην κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας, δηλαδή, στα επαγγέλματα που έχουν ζήτηση (Κοστάκι 1990).

Διάφοροι ερευνητές (Κωστάκος 1981, Νιτσόπουλος 1985, Δουκάκης 1986, Λιάντας 1996) υποστηρίζουν ότι, η «τάση μιμητισμού» είναι έντονη και στο θέμα της επιλογής επαγγέλματος. Το ρεύμα της εποχής, το κοινωνικό γόητρο που περιβάλλει σε κάθε εποχή ένα επάγγελμα, οι διαπροσωπικές σχέσεις, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση) είναι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος των εφήβων σήμερα, γιατί η επίδρασή τους στη σκέψη και στα επαγγελματικά σχέδιά τους είναι πολύ ισχυρή (π.χ. η διαφήμιση διαφόρων σχολών, ιδιωτικών ή δημοσίων, επηρεάζει σημαντικά τους νέους για τα διάφορα επαγγέλματα). Φαίνεται, μάλιστα, να υπάρχει κάποια αξιοπρόσεκτη σχέση της επίδοσης των μαθητών και των έντονων τάσεων - προτιμήσεων που ανήκουν σε ό,τι ονομάζουμε «μόδα». Συγκεκριμένα, όσο χαμηλότερη είναι η επίδοση των μαθητών τόσο περισσότερο επηρεάζονται από τη «μόδα» (Δημητρόπουλος 1986).

Υποστηρίζεται, εξάλλου, ότι οι νέοι σήμερα δέχονται περισσότερα ερεθίσματα σχετικά με το χώρο εργασίας από κάθε προηγούμενη γενιά. Η πληροφόρηση η οποία προέρχεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, πολλές φορές περιέχει στοιχεία αλληλοσυγκρουόμενα. Έτσι, οι νέοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσπάθειά τους να προσαρμόσουν τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες με τις δυνατότητες που προσφέρονται στον πραγματικό χώρο της εργασίας (Ηλιάδης 1988). Αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα ιδιαίτερο πρόβλημα για τους νέους των τελευταίων δεκαετιών κατά τις οποίες τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αφθονούν και κατακλύζουν τη σύγχρονη κοινωνία.

Από τα παραπάνω, φαίνεται ότι, η ποικίλη και πλούσια αλλά και εύκολη πληροφόρηση αντί να διευκολύνει, σε ορισμένες τουλάχιστο περιπτώσεις, δυσχεραίνει την επαγγελματική επιλογή των νέων και δημιουργεί σύγχυση η οποία, με τη σειρά της, περιορίζει την επιτυχημένη επιλογή.

Με βάση τις επιστημάνσεις που έγιναν και τα σχετικά ερευνητικά δεδομένα, είναι αδιαμφισβήτητο ότι, η συνεχώς μεταβαλλόμενη επαγγελματική δομή της κοινωνίας και

η επαγγελματική διακίνηση επηρεάζουν, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, τα επαγγελματικά σχέδια των νέων. Ο επηρεασμός αυτός σε συνδυασμό με τη σύγχρονη τεχνολογία, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις τελευταίες κυρίαρχες αντιλήψεις («μόδα») αποτελούν προϋποθέσεις που δίνουν στους νέους πολλά ερεθίσματα και αντίστοιχες δυνατότητες για τις επαγγελματικές τους επιλογές. Όλα αυτά, όμως, φαίνεται να μην είναι χωρίς προβλήματα, αφού από τις έρευνες επισημαίνεται η (αρκετά) ελλιπής προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στα νέα τεχνολογικά και κοινωνικά δεδομένα. Ακόμη, στα πλαίσια των σύγχρονων τάσεων, δεν μπορεί να αγνοηθεί η επιδίωξη («το κυνηγητό») επαγγελμάτων που έχουν ζήτηση, με αποτέλεσμα, τον κορεσμό όλων αυτών των επαγγελμάτων σε μορφή μάλιστα ενός κατά κάποιον τρόπο «φαύλου κύκλου».

Είναι άλλωστε γενικότερα γνωστό ότι, ζούμε σε μια μεταβατική κοινωνία, όπου το μόνο σταθερό φαινόμενο είναι το «φαινόμενο της αλλαγής».

2.3.5. Τομέας και γενικές συνθήκες εργασίας ως σχετικά κίνητρα

Ένα περαιτέρω κίνητρο στην επιλογή επαγγέλματος είναι και ο τομέας εργασίας (δημόσια ή ιδιωτική εργασία) όπως και διάφορες πτυχές της ατομικής ζωής, που συνδέονται με αυτόν, π.χ. οι διακοπές, ο ελεύθερος χρόνος κ.λπ. Πρόκειται για θέματα που απασχολούν τους νέους ιδιαίτερα, πριν επιλέξουν ένα επάγγελμα (Καλογήρου 1983, Κατάκη 1984).

Η οικονομία της χώρας μας παρουσίασε διάφορες ιδιομορφίες κατά την ανάπτυξή της οι οποίες και θεωρείται ότι αποτελούν την αιτία για την τάση του Έλληνα να επιζητεί μια θέση στο δημόσιο. Η υποαπασχόληση αλλά και η ανεργία που παρατηρήθηκαν κατά τη δεκαετία του '60 στον ιδιωτικό τομέα από τη μια μεριά και από την άλλη η σταθερότητα με την οποία συνδέεται η εργασία και η αμοιβή στο δημόσιο τομέα οδήγησαν πολλούς να βλέπουν επαγγελματική αποκατάσταση και ταξική ανέλιξη εργασίας στο δημόσιο τομέα (Κασιμάτη 1988).

Ο παράγοντας «ασφάλεια και μονιμότητα» φαίνεται να είναι ισχυρός στις επιλογές των μαθητών ήδη στη δεκαετία του '80. Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών παρουσιάζονται εντονότερες προς το δημόσιο τομέα. Από τους Έλληνες μαθητές λυκείου 72,7% παρουσιάζονται να επιθυμούν εργασία στο δημόσιο (Καρμας κ.ά. 1990).

Από έρευνα σε μαθητές γυμνασίου και λυκείου, της Καλαμπάκας, προέκυψε ότι ένα στα τρία παιδιά, ζητούν τη σιγουριά και τη μονιμότητα στην απασχόληση που εξασφαλίζει ο δημόσιος τομέας, ενώ το ποσοστό των παιδιών που επιθυμούν ν' ασχοληθούν στον ιδιωτικό τομέα είναι χαμηλό (17%), (Μακρή 1994).

Ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί, όπως επισημαίνεται από άλλους ερευνητές, να παρέχει την «επιθυμητή ασφάλεια» στην εργασία. Αντίθετα ο ιδιωτικός τομέας θεωρείται περιορισμένα αναπτυγμένος και κατά συνέπεια με περιορισμένες δυνατότητες εργασίας (Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη 1995). Σημειώνεται ότι, ήδη το 1983 περίπου 1/3 του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της πρωτεύουσας απασχολούνταν στο δημόσιο με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Παρατηρείται μάλιστα ότι, το μεγαλύτερο μέρος αυτής της αναλογίας ήταν «εκπαιδευμένοι», δηλαδή απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Κασιμάτη 1988).

Αναφέρεται ακόμη ότι, η στροφή των νέων προς τις σπουδές και ειδικότερα προς τις κατευθύνσεις εκείνες που οδηγούν στη «δημοσιούπαλληλία» οφείλεται στην εύκολη

απορρόφηση των απόφοιτων των διάφορων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και στην επιθυμία τους για γρήγορη κοινωνική ανέλιξη (Κασσωτάκης 1991).

Αξιοπρόσεκτες είναι οι διαπιστώσεις και επισημάνσεις που γίνονται συγκριτικά μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης ως προς τις τάσεις της νεολαίας κατά τη δεκαετία του '80 (Παπανδρόπουλος 1985). «Το όνειρο» 70.000 νέων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.), ηλικίας 18-25 ετών, ήταν να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι. Αναφέρεται μάλιστα ότι, τη στιγμή που 36% των νέων της ίδιας ηλικίας στην Ευρώπη θα ήθελε να δημιουργήσει δική του επιχείρηση, το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα είναι μόλις 6%. Οι προτιμήσεις ως προς τον τομέα απασχόλησης παρουσιάζονται με την εξής σειρά: 39,6% του συνολικού δείγματος δήλωσαν την προτίμησή τους στο δημόσιο τομέα, 32,3% δήλωσαν ότι προτιμούν το ελεύθερο επάγγελμα και 27,9% τον ιδιωτικό τομέα (επιχειρήσεις κ.λπ.).

Αξιοπρόσεκτα είναι τα πορίσματα στα οποία κατέληξε σε έρευνά της η Kostaki (1990). Διαπιστώθηκε ότι, στους μαθητές που φιλοδοξούν να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι υπερέχουν τα κορίτσια. Μάλιστα η σχετική διαπίστωση παρουσιάζει την εξής ιδιαιτερότητα συσχέτισης: Τα κορίτσια περισσότερο από τα αγόρια, οι μαθητές από την Αθήνα, περισσότερο από τους μαθητές της περιφέρειας και οι μαθητές με χαμηλή σχολική επίδοση, περισσότερο από ό,τι οι μαθητές υψηλής βαθμολογίας, επιθυμούν να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι.

Αλλά και σε άλλη μελέτη (Δουλκέρη 1990) αναφέρεται ότι, γενικά οι γυναίκες όλο και περισσότερο επιλέγουν το δημόσιο τομέα για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Η σιγουριά του σταθερού μισθού είναι ένα από τα σημαντικά κίνητρα, που τις ωθεί σ' αυτή την επιλογή. Διαπιστώνεται όμως ότι, ελάχιστες φτάνουν στην κορυφή της ιεραρχίας, οι περισσότερες συγκεντρώνονται στις κατώτερες βαθμίδες.

Σε μια εξειδικευμένη πάνω στο θέμα έρευνα διαπιστώνεται ότι, παιδιά που οι γονείς τους έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, προτιμούν το δημόσιο τομέα, ενώ παιδιά γονέων με μέσο ή ανώτερο μορφωτικό επίπεδο, φαίνεται να προτιμούν με την ίδια περίπου συχνότητα τους τρεις τομείς: Ιδιωτικό τομέα, δημόσιο τομέα και ελεύθερο επάγγελμα. Αυτό θεωρείται ότι αποτελεί γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας με τις περιορισμένες δυνατότητες και ευκαιρίες επιλογών που προσφέρει (Γεώργας, Μπεζεβέγκης, Γιαννίτσας 1991).

Οι παραπάνω προτιμήσεις του δημόσιου τομέα έναντι του ιδιωτικού από την πλευρά των παιδιών παρουσιάζονται να είναι σύστοιχες με αυτές των γονέων. Από έρευνα των Γκαρή, Χριστακοπούλου και Μυλωνά (1996) προκύπτει ότι, οι γονείς προτιμούν για τα παιδιά τους το δημόσιο παρά τον ιδιωτικό τομέα. Τα κορίτσια (27,6%), περισσότερο σε σχέση με τα αγόρια (21,8%), δηλώνουν ότι, οι γονείς τους θα θεωρούσαν καλή λύση επαγγελματικής αποκατάστασης μια θέση στο δημόσιο, επειδή θα ένιωθαν το παιδί τους εξασφαλισμένο, με σίγουρο μισθό και σίγουρη θέση. Επίσης, οι μαθητές στην επαρχία (27%) δηλώνουν, περισσότερο από τους μαθητές στην Αθήνα (21,3%), ότι οι γονείς τους θα έβλεπαν μια δημόσια θέση ως εξασφάλιση για όλη τους τη ζωή.

Γενικά, επισημαίνεται ότι, οι αντιλήψεις της οικογένειας για το επάγγελμα συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό με την ιδεολογία της κοινωνικής ανόδου και επιτυχίας. Οι σπουδές και ο διορισμός στο δημόσιο εκτιμώνται ως κριτήρια επιτυχίας για όλη την οικογένεια. Αντίθετα, ο ιδιωτικός τομέας εκτιμάται ως ανασφαλής τόσο για εργασία όσο και γενικά για τη σταδιοδρομία (Βρετάκου 1990).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω μπορεί κανείς να επισημάνει ότι, η θέση του δημόσιου υπαλλήλου φαίνεται να είναι αξιολύπητη για πολλούς, κάτι που ισχύει εδώ και

δεκαετίες, αφού ο δημόσιος τομέας, αντίθετα προς τον ιδιωτικό, έχει σταθερότητα, κοινωνικό γόητρο και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ανώτερο εισόδημα.

Πέρα από τον τομέα εργασίας (δημόσιο ή ιδιωτικό), υπάρχουν και πολλά άλλα στοιχεία που αναφέρονται γενικά στις συνθήκες εργασίας και τα οποία παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος. Πολύ χαρακτηριστική για τις συνθήκες εργασίας, και μάλιστα ως προς τα βαθύτερα ψυχολογικά κριτήρια, είναι η αναφορά του Μ. Πουρκού (1997β, 132) ο οποίος σημειώνει για τα άτομα που βρίσκονται μπροστά στην επαγγελματική επιλογή: «Είναι πολύ πιθανό να τους αρέσουν περισσότερο τα επαγγέλματα που πάντα κάτι καινούργιο συμβαίνει, όπου πάντα σε κάνουν να βρίσκεσαι σε εγρήγορση και κίνηση (π.χ. στις εμπορικές συναλλαγές ή στις τηλεοπτικές ειδήσεις) παρά τα επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από ήρεμους ρυθμούς εργασίας, χωρίς ιδιαίτερες πιέσεις και βιασύνες (π.χ. το επάγγελμα του λογιστή, του αρχιτέκτονα ή του ρολογοποιού)».

Οι συνθήκες εργασίας, όμως, περιλαμβάνουν και ορισμένες περισσότερο ή άμεσα πρακτικές διαστάσεις (σύμφωνα με σχετικές επιστημονικές της Καλογήρου 1979) και αποτελούν αίτια επιλογής ή αποφυγής ορισμένου επαγγέλματος για τα διάφορα άτομα. Μερικές από αυτές τις συνθήκες είναι οι ακόλουθες:

1. Εσωτερική ή εξωτερική εργασία ή και τα δύο.
2. Κανονική θερμοκρασία ή θερμοκρασία υψηλή ή χαμηλή, που δημιουργεί δυσκολίες.
3. Ήσυχο περιβάλλον ή θόρυβος που προξενεί βλάβες.
4. Επικίνδυνη ή ακίνδυνη εργασία.
5. Θετικοί και γενικά ευχάριστοι όροι εργασίας ή αρνητικοί όροι (όπως σκόνη, μυρωδιές, κακός αερισμός που κάνουν τον τόπο εργασίας δυσάρεστο).
6. Ενδιαφέρουσα και ήρεμη ή εκνευριστική και ανιαρή εργασία.

Η αναλυτική παρουσίαση των κριτηρίων αυτών για τις συνθήκες εργασίας θεωρήθηκε σκόπιμη δεδομένου ότι, οι συνθήκες αυτές λήφθηκαν υπόψη κατά τη δόμηση του ερωτηματολογίου.

Με βάση τις έρευνες που αναφέρθηκαν και τις αντίστοιχες επιστημονικές, είναι αναμφισβήτητο ότι, στην ελληνική κοινωνία ο δημόσιος τομέας εργασίας συνδέεται με σιγουριά και σταθερότητα, πράγμα που γίνεται πολύ ελκυστικό κίνητρο σε σχέση με τις επιλογές επαγγέλματος των νέων και μάλιστα, τόσο από τα αγόρια, όσο και κυρίως από τα κορίτσια. Οι συνθήκες εργασίας, βέβαια, αποτελούν ένα παραπέρα κριτήριο – κίνητρο, που, κατά τα φαινόμενα, δεν έχει εξεταστεί, όσο ίσως θα ήταν απαραίτητο, σε εμπειρική βάση μέχρι τώρα. Η έρευνά μας, στο τελευταίο αυτό σημείο, πρόκειται να ανιχνεύσει κάποιες λεπτές συσχετίσεις των προτιμήσεων και γενικά των κινήτρων επιλογής επαγγέλματος.

2.3.6. Έξοδα και διάρκεια σπουδών ως κίνητρα επιλογής επαγγέλματος

Η δαπάνη για τα γενικά έξοδα εκπαίδευσης φαίνεται να αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος των εφήβων.

Σε έρευνα των Davey και Stoppard (1993), σχετικά με τις επαγγελματικές επιθυμίες και αποφάσεις μαθητών και φοιτητών, βρέθηκε ότι, οι μαθητές επιθυμούσαν αρχικά σύγχρονα (μοντέρνα) επαγγέλματα, τελικά, όμως, ακολουθούσαν τα παραδοσιακά.

Αυτό μάλιστα συσχετίζεται, πολλές φορές, με το κόστος της εκπαίδευσης για το επιθυμητό επάγγελμα που ήταν υψηλότερο απ' αυτό που τελικά ακολουθούσαν και το οποίο, συνήθως, ήταν χαμηλότερου κόστους και μικρότερης χρονικής διάρκειας.

Αλλά και στις Η.Π.Α. οι μαθητές, περισσότερο τα κορίτσια, πολλές φορές δεν ακολουθούν επαγγέλματα που επιθυμούν και τα οποία είναι υψηλού κοινωνικού γοήτρου, γιατί θεωρούν τα (πολλά) χρόνια που απαιτούνται για εκπαίδευση ως εμπόδιο. Αυτό σχετίζεται με το πώς βλέπουν το μέλλον τους ως σύζυγοι και μητέρες, σύμφωνα με αντίστοιχα ερευνητικά δεδομένα (Farmer, et al. 1998).

Στον ελληνικό χώρο, το θέμα αυτό δε φαίνεται να έχει ιδιαίτερα ερευνηθεί. Όμως, όσα αναφέρονται, σε συνάρτηση κυρίως με το φύλο, θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επισήμανση ότι, τουλάχιστο για τα κορίτσια στην ελληνική κοινωνία, τα έξοδα, σε συνδυασμό με τη διάρκεια σπουδών, παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος. Είναι άλλωστε γενικότερα γνωστή η αντίληψη, που φαίνεται να κυριαρχεί ακόμη σ' ένα μέρος της κοινωνίας μας, ότι τα κορίτσια χρειάζονται ίσως, μόνο, επικουρικά (ως προς το σύζυγο) να έχουν ένα επάγγελμα.

2.3.7. Ο ρόλος των συνομήλικων φίλων και το πρότυπο του δασκάλου

Στις εκπαιδευτικές - επαγγελματικές αποφάσεις τους τα παιδιά, εκτός από τους γονείς, επηρεάζονται και από τα αδέρφια τους με πολλούς τρόπους. Τα μεγαλύτερα αδέρφια μπορούν να δώσουν πληροφορίες για ένα επάγγελμα ή για τα ανώτερα στάδια εκπαίδευσης με άμεσους ή και με έμμεσους τρόπους. Τα παιδιά πληροφορούνται για τα επαγγέλματα και τις δυνατότητες επιτυχίας τους σε αυτά από συζητήσεις και συγκρίσεις που γίνονται όχι μόνο στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής αλλά και στο σχολείο (πβ. Miller 1978, Κονδυλάκη 1981).

Κατά την εφηβική ηλικία οι σχέσεις των συνομήλικων φίλων, συσφίγγονται ιδιαίτερα. Σ' αυτή την ηλικία η γνώμη των φίλων, κυρίως του ίδιου φύλου, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, τόσο για τα αγόρια, όσο και για τα κορίτσια. Σε έρευνα του Saltiel (1986) διαπιστώθηκε ότι, τα αγόρια επηρεάζονται από ομόφυλους φίλους σε θέματα επαγγελματικών επιλογών. Κάποια διαφοροποίηση παρουσιάζεται ως προς τα κορίτσια, που φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από φίλες, αλλά κυρίως σε θέματα επιλογής εκπαιδευτικής κατεύθυνσης. Η διαφοροποίηση αυτή, θα μπορούσε να ερμηνευτεί με βάση τη γενικότερα γνωστή από την Ψυχολογία, γρηγορότερη κατά δύο περίπου χρόνια ωριμότητα των κοριτσιών σε σχέση προς τα αγόρια. Αυτό σημαίνει ότι, τα κορίτσια συνδέουν τις εκπαιδευτικές επιλογές τους με την προοπτική που έχουν ήδη τα ίδια (αντίθετα προς τα αγόρια) για επαγγελματικές επιλογές.

Σε άλλη έρευνα (Kandel & Lesser 1968) διαπιστώθηκε ότι, οι έφηβοι δέχονται την επίδραση των συνομήλικων κυρίως για θέματα που αφορούν την καθημερινή πραγματικότητα της εφηβικής ηλικίας, αλλά πολύ λιγότερο για θέματα που αφορούν το μέλλον τους και τον κοινωνικό ρόλο που θα πρέπει να αναλάβουν ως ενήλικοι. Για θέματα που αφορούν μελλοντικά επαγγελματικά σχέδια, που σχετίζονται με τη ζωή τους ως ενηλίκων, εμπιστεύονται περισσότερο τους γονείς τους, από τους οποίους δέχονται και μεγαλύτερη επίδραση, παρά τους φίλους τους.

Οι Berndt, Laychak και Park (1990), σε έρευνά τους στην Αμερική σε μαθητές γυμνασίου, διαπίστωσαν ότι, πολλές φορές, η σχολική επιτυχία επηρεάζεται από τις

συζητήσεις που κάνουν οι έφηβοι μεταξύ τους. Οι φιλικές συζητήσεις δεν έχουν πάντα θετικές αντιδράσεις στα κίνητρα για σχολική επιτυχία. Οι επιδράσεις που ασκούν οι συζητήσεις εξαρτώνται από τη φιλική σχέση που υπάρχει στους εφήβους. Οι παραπάνω ερευνητές επισημαίνουν, ακόμη, ότι μερικοί έφηβοι δαπανούν πολύ από το χρόνο τους με φίλους οι οποίοι αποθαρρύνουν ή ακόμα και γελοιοποιούν τις προσπάθειές τους να επιτύχουν στο σχολείο.

Το σχολικό περιβάλλον επηρεάζει τις επιλογές του μαθητή κυρίως από την επικοινωνία του με τους δασκάλους του αλλά και σε συνάρτηση με τις επιδόσεις του. Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν το ρόλο του συμβούλου και επηρεάζουν τους μαθητές τους στη διαμόρφωση της επιλογής επαγγέλματος. Σχετική έρευνα στον ελληνικό χώρο πραγματοποιήθηκε από τον Δημητρόπουλο (1994). Διαπιστώθηκε ότι, οι μαθητές (44%) επηρεάζονται περισσότερο από τους καθηγητές τους από ό,τι οι μαθήτριες (31%). Η διαπίστωση αυτή περιορίζεται μόνο στους «καλούς» μαθητές σύμφωνα με άλλο ερευνητικό πόρισμα (Kostaki 1990).

Η μεγάλη επιρροή των δασκάλων στις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών διαπιστώνεται και από άλλη έρευνα σε 116 μαθητές, Γιαπωνέζους και Καυκάσιους (Day 1966). Αρκετοί μαθητές βλέπουν τους δασκάλους τους ως επαγγελματικά πρότυπα (μοντέλα). Τα αγόρια φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από τους δασκάλους τους παρά τα κορίτσια.

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι, οι συνομήλικοι και οι φίλοι παίζουν ρόλο στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων. Ο ρόλος τους, όμως, αυτός είναι μάλλον περιορισμένος, τόσο σε ένταση όσο και σε χρονική διάρκεια, σε σύγκριση με τον επηρεασμό που δέχονται από τους γονείς. Όσο για την επίδραση που ασκείται από το πρότυπο του δασκάλου στην επαγγελματική επιλογή των νέων, οι ερευνητικές διαπιστώσεις είναι περιορισμένες και γενικές αλλά και οι έρευνες ελάχιστες. Το τελευταίο, θα μπορούσε να σχετιστεί με το γεγονός ότι, ο δάσκαλος κατά τις τελευταίες δεκαετίες δεν είναι αυτονόητα (όπως παλαιότερα) αποδεκτός στο ρόλο του συμβούλου για τον επαγγελματικό προσανατολισμό των μαθητών. Ο ρόλος του περιορίστηκε κυρίως στη μετάδοση γνώσεων.

2.4. Παράγοντες προσωπικότητας

Προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου σε σχέση με το επάγγελμα

2.4.1. Η προσωπικότητα ως παράγοντας στην επιλογή επαγγέλματος

Η έννοια της προσωπικότητας στην Ψυχολογία περιλαμβάνει μια σειρά από γνωρίσματα όχι μόνο σωματικά αλλά, κυρίως, ψυχικά. Όμως δε φαίνεται να υπάρχει και μεγάλη συμφωνία στον ορισμό της προσωπικότητας μεταξύ των διαφόρων ειδικών. Ένας από τους κορυφαίους αναλυτές της, ο Guilford, αναφέρεται σε διαστάσεις της προσωπικότητας όπως σωματικές, ικανοτήτων, ιδιοσυγκρασίας, στάσεων, ενδιαφερόντων, αναγκών κ.λπ. (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001α, 122). Για ορισμένες από αυτές τις διαστάσεις ή τα στοιχεία έγινε ήδη λόγος σε προηγούμενα κεφάλαια. Είναι όμως, απαραίτητο να γίνει και ιδιαίτερος λόγος για την προσωπικότητα ως «ενιαία

σύνδεση των διαφόρων ψυχικών ιδιοτήτων» (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001α, 118), όπως αυτή φαίνεται να θεωρείται από κύριους ερευνητές στο χώρο του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επιλογής επαγγέλματος, παρά το γεγονός ότι και σ' αυτούς δεν υπάρχει μια ενιαία αντίληψη και ανάλυση της έννοιας της προσωπικότητας. Και συγκεκριμένα: Ο Super (1942) υποστηρίζει ότι προσωπικότητα είναι το σύνολο εκείνων των χαρακτηριστικών που αναφέρονται: α) στην ιδιοσυγκρασία - συναισθηματική όψη, β) στη συνήθη συμπεριφορά που είναι λιγότερο βασική αντίδραση και γ) στο χαρακτήρα που αναφέρεται σε συνήθειες και συμπεριφορές. Η προσωπικότητα περιλαμβάνει τάσεις και συνδυασμό χαρακτηριστικών που κάνουν ένα άτομο να αντιδρά με συγκεκριμένους τρόπους σε ορισμένες καταστάσεις. Μερικά από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας είναι τα εξής: Αρρενωπότητα - Θηλυκότητα, Κοινωνικότητα - Απομόνωση, Εξάρτηση - Ανεξαρτησία, Διάσθηση - Αίσθηση, Διάνοξη - Συναισθημα, Εσωστρέφεια -Εξωστρέφεια. Ο ρόλος των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας τα οποία και επηρεάζουν τη συμπεριφορά στην εργασία, αλλά κυρίως τις επαγγελματικές επιλογές του ατόμου, αποτελεί αντικείμενο της καθημερινής μας παρατήρησης. Πολύ συχνά λέμε ότι κάποιος δεν έχει την κοινωνικότητα που απαιτεί ένα ιατρικό επάγγελμα ή την καλαισθησία που απαιτούν επαγγέλματα καλών τεχνών. Πέρα από τα επιμέρους στοιχεία και τις ιδιότητες ή τα γνωρίσματα της προσωπικότητας, η προσωπικότητα ως σύνολο έχει μια πολύ σημαντική επίδραση στην επαγγελματική ανάπτυξη και επιτυχία.

Είναι φανερό ότι η προσωπικότητα σχετίζεται όχι μόνο με την επιλογή επαγγέλματος αλλά και με κάθε έκφανση της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η προσωπικότητα κάθε ατόμου διακρίνεται τόσο για τη μοναδικότητά της, αφού οφείλεται σε κληρονομικές καταβολές και περιβαλλοντικές επιδράσεις, διαφορετικές για τον καθένα, όσο και για τη σταθερότητά της, αφού βασικά χαρακτηριστικά και κίνητρα, που διαμορφώθηκαν στο διάστημα μιας μεγάλης χρονικής περιόδου, δεν αλλάζουν. Η μοναδικότητα και η σταθερότητα της προσωπικότητας είναι δύο γνωρίσματα άμεσα σχετιζόμενα με το θέμα της επαγγελματικής επιλογής. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι, η «μοναδικότητα» θεωρείται κύριο γνώρισμα της ατομικότητας και η «σταθερότητα» κύριο γνώρισμα του χαρακτήρα, ενώ κύριο γνώρισμα της προσωπικότητας θεωρείται η «δυναμικότητα» των στοιχείων και γνωρισμάτων που την αποτελούν (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001α). Η επισήμανση αυτή για τη δυναμικότητα της προσωπικότητας είναι για τα θέματα όχι μόνο της αγωγής αλλά και του επαγγελματικού προσανατολισμού ένα ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτο στοιχείο. Αυτό γίνεται περισσότερο κατανοητό όταν λάβουμε υπόψη μια άλλη σχετική επισήμανση, που γίνεται τα τελευταία, κυρίως, χρόνια, ότι, κάθε άτομο μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις περισσότερων του ενός επαγγελμάτων.

Από τη μελέτη των ιδιαίτερων στοιχείων που δομούν την προσωπικότητα (χαρακτήρα, συναισθηματική ιδιοσυγκρασία, κίνητρα, νοημοσύνη, σωματική διάπλαση, έννοια του εαυτού ή του εγώ σύμφωνα με τους περισσότερους που έχουν ασχοληθεί με το θέμα), παρατηρεί κανείς ότι, αν όχι όλα, τουλάχιστον τρία από αυτά, η νοημοσύνη, τα κίνητρα και η έννοια του εαυτού, επιδρούν σημαντικά στην επιλογή επαγγέλματος. Ο ρόλος της νοημοσύνης και των κινήτρων στην επιλογή του επαγγέλματος έχει ήδη διερευνηθεί. Τονίζεται, και εδώ, ότι τα κίνητρα είναι σημαντικό μέρος της δομής της προσωπικότητας, αφού λειτουργούν ως μια εσωτερική ανάγκη που ωθεί το άτομο στην επίτευξη ορισμένων σκοπών. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι τα κίνητρα είναι δυνατό να οδηγήσουν ένα άτομο στην επίτευξη ορισμένων σκοπών και στην πραγματοποίηση κάποιων επαγγελματικών στόχων. Τέλος, η έννοια του εαυτού, η

εικόνα, που έχει σχηματίσει το άτομο για τον εαυτό του, τις ικανότητές του, τα χαρακτηριστικά του, είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο αξιολογεί το άτομο τον εαυτό του, παίζει ρόλο στη λήψη μιας τόσο σοβαρής απόφασης, όπως είναι η επιλογή επαγγέλματος (Ζαννή - Τελειοπούλου 1980, Κωστάκος 1981, Λιάντας 1996, Μόττη – Στεφανίδη 1996).

Πολλοί ψυχολόγοι προσπάθησαν να εξηγήσουν τις επαγγελματικές επιλογές με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Οι Bordin (1963) και Segal (1961), αναφέρονται στο ότι, η επιλογή επαγγέλματος είναι επιβεβαίωση του τύπου της προσωπικότητας του ατόμου. Για τους δυο αυτούς θεωρητικούς, η επαγγελματική επιλογή είναι έκφραση των εσωτερικών παρορμήσεων.

Η Roe (1956) αναφέρεται στη σημαντικότητα του παράγοντα «οικογένεια» ο οποίος συμβάλλει στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας τα οποία θα οδηγήσουν με τη σειρά τους στην επιλογή επαγγέλματος.

Τη σημασία των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας στην επαγγελματική προτίμηση τονίζει και ο Horrock (1976), αφού θεωρεί ότι, η επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου και η επαγγελματική του προτίμηση βρίσκονται σε άμεση σχέση με τις ανάγκες του.

Ο Myers (1985, στο Apostol 1991) συσχέτισε την προσωπικότητα ενός ατόμου με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές. Υποστήριξε ότι, η διάσταση εκείνη της προσωπικότητας, που σχετίζεται με τη λογική ή συναισθηματική αντιμετώπιση των καταστάσεων, επηρεάζει τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα και τις επαγγελματικές επιλογές. Σύμφωνα με αυτόν, τα άτομα που λειτουργούν κυρίως με τη λογική, τείνουν να επιλέγουν επαγγέλματα που σχετίζονται με τα οικονομικά, το εμπόριο, την εκπαίδευση, τη νοσηλευτική, τις πωλήσεις, τα λογιστικά, ενώ τα άτομα που λειτουργούν με τη διαίσθηση, επιλέγουν κυρίως τις τέχνες, την ψυχολογία και τη συμβουλευτική.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η αναφορά και ανάλυση του Ν. Γ. Παπαδόπουλου (1980, 16) στη σχέση της προσωπικότητας ως συνεκτικής και δυναμικής συγκρότησης του ατόμου με την επαγγελματική επιλογή και επιτυχία, όπου τονίζει: «Μια υψηλή συγκρότηση της προσωπικότητας και έντονη θέληση μπορεί να υπερκεράσει εν μέρει ορισμένες ελλείψεις και αδυναμίες όλων των άλλων παραγόντων και να αποβεί τουλάχιστο σε ορισμένα άτομα σημαντική και αποφασιστική στην επαγγελματική εκλογή και επιτυχία. Άλλωστε είναι γνωστό ότι άτομα με υψηλές νοητικές ικανότητες και επίσης υψηλές οικονομικές δυνατότητες, χωρίς έντονη προσωπική θέληση δεν εξασφαλίζουν οπωσδήποτε ένα επάγγελμα της αρεσκείας τους και με ζήτηση υψηλή, πράγμα που μπορεί να επιτύχουν και να εξασφαλίσουν για τον εαυτό τους άτομα με υψηλές ή καμιά φορά μέτριες νοητικές ικανότητες και ελάχιστες ή ανύπαρκτες οικονομικές δυνατότητες, αλλά με έντονη προσωπικότητα και θέληση επίμονη στην επίτευξη του σκοπού της εκλογής τους».

Παρόμοιες επιστημονικές έγιναν και από τον Goleman (1995) στο βιβλίο του «Συναισθηματική Νοημοσύνη». Ο Goleman αναφέρει ότι, κάποιοι άνθρωποι πιθανόν να έχουν πολλά προσόντα, όμως δεν καταφέρνουν να επιτύχουν σε προσωπικό ή επαγγελματικό επίπεδο. Αντίθετα, άλλοι με λιγότερες πνευματικές ικανότητες, καταλαμβάνουν θέσεις ηγετικές και τα καταφέρνουν με ό,τι ασχοληθούν. Πίσω από αυτή την επιτυχία τους κρύβεται ίσως η ικανότητά τους να αντέχουν τις απογοητεύσεις, να ελέγχουν τις παρορμήσεις τους, να δείχνουν αυτοσυγκράτηση, επιμονή, υπομονή και μεγάλη άνεση στη συνεργασία με τους άλλους. Οι δεξιότητες αυτές, σύμφωνα με τον Goleman, αποτελούν τη «Συναισθηματική Νοημοσύνη» και ανήκουν στο χώρο της

προσωπικότητας. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί μια σχετική αναφορά των ψυχολόγων Α. Κυπριωτάκη και Γ. Παπαγεωργίου (1999, 102-103), ως εξής: «Η επιτυχία στο επάγγελμα και γενικότερα στη ζωή, συνδέεται και με την ικανότητα του ατόμου να ελέγχει, να κατευθύνει τα συναισθήματά του, να αναπτύσσει και να διατηρεί καλές σχέσεις με τους συνανθρώπους του. Με άλλα λόγια, ο χειρισμός και η χρησιμοποίηση των ικανοτήτων ενός ατόμου εξαρτάται από το επίπεδο και τη δομή της συναισθηματικής του νοημοσύνης».

Η προσωπικότητα, ως συνολική παρουσία, έχει περισσότερη σχέση με το είδος της εργασίας και των προσωπικών σχέσεων που το άτομο επιδιώκει, και λιγότερο με την ικανότητά του να επιτελέσει ένα ρόλο και να οδηγηθεί σ' αυτόν (πβ. Κάντας & Χαντζή 1991).

Είναι γενικότερα γνωστή η άποψη ότι, οι διάφορες κατηγορίες επαγγελματιών απαιτούν από το άτομο ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Τα βασικότερα από αυτά είναι:

- *Δραστηριότητα - ενεργητικότητα*: Χαρακτηρίζει το ενεργητικό και δραστήριο άτομο.
- *Σύνεση - προσοχή*: Χαρακτηρίζει το άτομο που αποφεύγει τα λάθη και προσέχει τη λεπτομέρεια.
- *Συνεργατικότητα*: Χαρακτηρίζει το άτομο που συμμετέχει σε ομάδες και συνεργάζεται.
- *Επιρροή*: Χαρακτηρίζει το κυριαρχικό άτομο, που θέλει να επηρεάζει, να ηγείται, να παίρνει πρωτοβουλίες και να αναλαμβάνει ευθύνες.
- *Συγκινησιακή σταθερότητα*: Χαρακτηρίζει το άτομο που είναι πράο και χαρούμενο και γενικά ξεπερνά τις δυσκολίες.
- *Εναισθησία*: Χαρακτηρίζει το άτομο με ικανότητα συμμετοχής στα συναισθήματα των άλλων.
- *Κοινωνικότητα*: Χαρακτηρίζει το φιλικό άτομο και γενικά το άτομο που αρέσκεται στη συντροφιά των άλλων.
- *Αξιοπιστία*: Χαρακτηρίζει το άτομο που παρουσιάζει εντιμότητα, συνέπεια, και εργάζεται αποτελεσματικά ανεξάρτητα από άσκηση ελέγχου (Λιάντας 1996).

Η συνάρτηση της προσωπικότητας με την επιλογή επαγγέλματος και με την επαγγελματική ανάδειξη φαίνεται να εκτιμάται τα τελευταία χρόνια διαφορετικά από ό,τι παλαιότερα. Πριν μερικά χρόνια, η διαδικασία επιλογής επαγγέλματος ήταν «διανοητικό ή πνευματικό» θέμα. Δηλαδή, η επιλογή θεωρούνταν επιτυχημένη, αν τα προσόντα του ατόμου «ταίριαζαν» με τις απαιτήσεις που είχε το μελλοντικό του επάγγελμα. Σήμερα οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι, χρειάζεται να υπάρξει κάποια επαγγελματική ωριμότητα του ατόμου και ότι στην επιλογή του επαγγέλματος είναι σκόπιμο να ληφθεί υπόψη κυρίως η προσωπικότητα και οι βασικές εσωτερικές ανάγκες του ατόμου (βλ. ενδεικτικά Μιχαηλίδη – Νουάρου 1987).

Γενικά, και σύμφωνα με τους Κ. Μάνο (2000) και Ν. Γ. Παπαδόπουλο (2001α), η προσωπικότητα του ατόμου με τη δυναμικότητά της αποτελεί καίρια και ουσιαστική προϋπόθεση στην επιλογή επαγγέλματος. Η επιλογή αυτή, ως επιμέρους προσαρμογή του ατόμου στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, συμβάλλει στη γενικότερη επιτυχή προσαρμογή του. Γι' αυτό και συμβαίνει, άτομα ψυχολογικά προσαρμοσμένα να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία στην επιλογή επαγγέλματος αλλά και να προσαρμόζονται καλύτερα σ' αυτό.

2.4.2. Νοητικές ικανότητες και σχολικές επιδόσεις ως σύνθετοι παράγοντες και κριτήρια - κίνητρα

Ο Ν. Γ. Παπαδόπουλος σε μελέτη του (1980) αναφερόμενος στους ποικίλους παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν έντονα την επιλογή επαγγέλματος ενός νέου περιλαμβάνει σ' αυτούς, και μάλιστα πρωταρχικά, τις ατομικές ικανότητες και δεξιότητες, τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις κ.λπ.

Αλλά και άλλοι συγγραφείς επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη, υποστηρίζοντας ότι, οι νοητικές ικανότητες και οι ιδιαίτερες επιδόσεις επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την επιλογή επαγγέλματος, αφού οι ικανότητες αυτές κρίνονται απαραίτητες για την περαιτέρω απόκτηση δεξιοτήτων και γνώσεων (Μελανίτης 1966, Ινστιτούτο Ψυχολογίας της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ 1981, Κωστάκος 1981, Λιάντας 1996). Η σπουδαιότητα των νοητικών ικανοτήτων στην επιλογή επαγγέλματος τονίζεται και από τον Kuder, που αναφέρει χαρακτηριστικά ότι, για μια επιτυχημένη επιλογή επαγγέλματος δε φτάνει μόνο το «θέλω» αλλά και το «νοητικό δυναμικό» (Ζαννή - Τελειοπούλου 1978 και 1980).

Η επιλογή σχολικής και επαγγελματικής κατεύθυνσης σε σχέση με τις νοητικές ικανότητες, είναι ένα σοβαρό πρόβλημα όχι μόνο της ατομικής αλλά και της κοινωνικής ζωής. Ο Ν. Γ. Παπαδόπουλος (1980) υποστηρίζει ότι, αν το άτομο κατορθώσει να ασκήσει ένα επάγγελμα που είναι σύμφωνο με την ιδιαίτερη ικανότητα και την αντίστοιχη κλίση του, θα μπορέσει να εξασφαλίσει ατομική επιτυχία και παράλληλα κοινωνική πρόοδο. Δηλαδή, όσο πιο κοντά βρίσκεται η επιλογή επαγγέλματος στην ταύτιση είδους νοημοσύνης και βαθμού επίδοσης της σχετικής ικανότητας προς τις απαιτήσεις και το επίπεδο του επαγγέλματος, τόσο και πιο επιτυχημένη είναι η επιλογή αυτή για το ίδιο το άτομο αλλά και για όλη την κοινωνία. Εξάλλου, καταλήγει, η ορθή επαγγελματική επιλογή στηρίζεται στην αλληλοσυσχέτιση και εναρμόνιση των νοητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων του ατόμου, των ενδιαφερόντων και κλίσεών του, των ευρύτερων ατομικών, οικογενειακών, κοινωνικών και οικονομικών δυνατοτήτων και των προσφερόμενων επαγγελματικών ευκαιριών, δηλαδή της μελλοντικής, ζήτησης εργασίας κάθε επαγγέλματος. Στις επισημάνσεις αυτές η προτεραιότητα αποδίδεται στη συμφωνία νοητικών ικανοτήτων και κλίσεων ή ενδιαφερόντων του ατόμου και κατά συνέπεια περιλαμβάνουν διάφορα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας σε συνάρτηση με την επιλογή επαγγέλματος.

Στην αναγκαιότητα της αντιστοιχίας μεταξύ ικανοτήτων και απαιτήσεων των επαγγελματικών ασχολιών αναφέρονται και άλλοι ειδικοί. Συγκεκριμένα, τονίζεται ότι, διάφορες ομάδες επαγγελματιών απαιτούν σε μεγαλύτερο βαθμό ορισμένες ικανότητες απ' ό,τι άλλες. Ως βασικές νοητικές ικανότητες αναφέρονται συνοπτικά οι εξής: Κατανόηση λόγου, αριθμητική ικανότητα, ευχέρεια λόγου ή ευφράδεια, παραστατική ικανότητα χώρου, μνήμη, αντίληψη, λογική σκέψη, πρωτοτυπία. Θεωρείται γενικά χρήσιμο, ο μαθητής να αποκτήσει επίγνωση των δυνατών και αδύνατων νοητικών του προϋποθέσεων και να αντιληφθεί πώς αυτές συνδέονται με ορισμένα μαθήματα ή εξωσχολικές ασχολίες και επαγγέλματα, ώστε να διευκολυνθεί στην επιλογή του επαγγέλματος που θα ακολουθήσει: (Ζαννή - Τελειοπούλου 1980).

Οι νοητικές ικανότητες και η σχολική επίδοση, ενώ αποτελούν σημαντικά κριτήρια και προϋποθέσεις για την επαγγελματική επιλογή, δεν είναι, όπως σημειώθηκε ήδη, μοναδικά στοιχεία καθορισμού της επαγγελματικής απόφασης και κατεύθυνσης. Τα πράγματα παρουσιάζουν μια αρκετά σύνθετη διαπλοκή. Έχει επισημανθεί από πολλές πλευρές, τόσο στο διεθνή όσο και στον ελληνικό χώρο ότι, η νοημοσύνη των παιδιών

δεν παίζει μοναδικό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος (βλ. ενδεικτικά Myers 1941, Παπακωνσταντίνου 1981, Περισυνάκης 1975, Τζάνη 1983). Οι μελέτες στην Ελλάδα έχουν δείξει ότι, οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και το περιβάλλον της οικογένειας ευνοούν τις σχολικές επιδόσεις των μαθητών που παίζουν σπουδαίο ρόλο στη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση, και αυτό, γιατί προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητά τους να εισαχθούν στους διάφορους τύπους περαιτέρω εκπαίδευσης (Τανακίδης 1983).

Ο Καθηγητής Ι. Μαρκαντώνης (1961) οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι, υπάρχει άμεση θετική συσχέτιση μεταξύ επίδοσης στο γυμνάσιο και επαγγελματικής εξέλιξης στη ζωή. Διαπιστώθηκε ότι, οι μαθητές που είχαν καλύτερες επιδόσεις στο γυμνάσιο πέτυχαν στη ζωή τους επαγγελματικά περισσότερο από ό,τι εκείνοι με χαμηλότερες επιδόσεις. Φάνηκε, όμως, και εδώ, ότι, δεν είναι μόνο η επίδοση που καθορίζει αποκλειστικά την επαγγελματική πορεία, αλλά ο συνδυασμός της με την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της οικογένειας και η αντίστοιχη οικογενειακή παράδοση. Η σχολική επιτυχία από μόνη της δε σημαίνει οπωσδήποτε επαγγελματική επιτυχία, και αντίστροφα, σχολική αποτυχία δεν οδηγεί οπωσδήποτε στην επαγγελματική αποτυχία.

Αρκετοί ερευνητές, άλλωστε, επισημαίνουν ότι, η σχολική επιτυχία είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων ανάμεσα στους οποίους είναι η οικογένεια, το σχολείο, οι συνομήλικοι κ.λπ. (Πατέρας 1980, Flouris et al. 1994, Αναστασιάδης 1995, Συγκολλίτου 1998).

Όμως, σε ορισμένες περιπτώσεις οι διαπιστώσεις είναι διαφορετικές. Παρά τις υψηλές προσδοκίες των γονέων, η επιτυχία των παιδιών παρέμεινε χαμηλή. Συγκεκριμένα: Υψηλά επίπεδα πίεσης και βοήθειας από τους γονείς βρέθηκε ότι έχουν αρνητικές επιδράσεις στη σχολική επίδοση των παιδιών τους. Μάλιστα, αυτές οι επιδράσεις ήταν μεγαλύτερες στα κορίτσια. Βρέθηκε, ακόμη, ότι, οικογένειες που στηρίζουν θετικά (με επιτυχείς τρόπους) τα παιδιά τους, έχουν γενικά θετικές επιδράσεις στην επιτυχία των παιδιών τους (Schmeck & Nguyen 1996).

Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξαν και ο Flouris και οι συνεργάτες του (1994), υποστηρίζοντας ότι, η επιτυχία των παιδιών στο σχολείο σχετίζεται θετικά με το εκπαιδευτικό και πνευματικό επίπεδο των γονέων. Τονίζεται, μάλιστα, ότι στην Ελλάδα, η επιτυχία στις μικρές τάξεις συχνά ακολουθείται από ακαδημαϊκή επιτυχία αργότερα.

Διαπιστώθηκε, ακόμη ότι, η χαμηλή επίδοση επηρεάζει αρνητικά τους μαθητές σε σχέση με τις επιθυμίες τους και τις προσδοκίες τους, και ακόμη τις επιλογές τους για σπουδές και επαγγέλματα (Γκαρή 1992).

Ο Marjoribanks (1997) στην Αυστραλία ερεύνησε κατά πόσο οι έφηβοι είχαν υποστήριξη από τους γονείς τους στις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, οι νοητικές ικανότητες συμβάλλουν στις επαγγελματικές φιλοδοξίες των εφήβων. Βρέθηκε θετική σχέση ανάμεσα στη γονεϊκή υποστήριξη για μάθηση και στην επιτυχία των εφήβων σχετικά με τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες. Για τα κορίτσια, η κοινωνική καταγωγή είχε μεγαλύτερη επιρροή στις φιλοδοξίες τους απ' ό,τι οι νοητικές τους ικανότητες. Όμως οι φιλοδοξίες των αγοριών φαίνεται ότι δεν επηρεάζονται από την καταγωγή τους αλλά από τις νοητικές τους ικανότητες.

Σε έρευνα των Φλουρή, Μαντζάνα και Σπυριδάκη (1981) βρέθηκε ότι, οι γονείς δίνουν μεγάλη σημασία στη σχολική εκπαίδευση που οδηγεί σε επαγγελματική και κοινωνική άνοδο, γιατί πιστεύουν ότι η επιτυχία στο σχολείο δημιουργεί μεγάλες επαγγελματικές προοπτικές για το μέλλον.

Γενικά, η σχολική επιτυχία είναι αναγκαία προϋπόθεση για την επαγγελματική επιτυχία. Σε έρευνα των Φλουρή, Κουλοπούλου, Σπυριδάκη (1981) διαπιστώθηκε ότι,

τα κορίτσια υστερούν στη σχολική επίδοση έναντι των αγοριών, τόσο στο γυμνάσιο όσο στο λύκειο και το Πανεπιστήμιο, επειδή, όπως ερμηνεύουν οι ίδιοι οι ερευνητές, έχουν να αντιμετωπίσουν διαφορετικές κοινωνικές προσδοκίες. Η παραπάνω διαπίστωση, αλλά και η ερμηνεία αυτή, όσο και αν ίσχυε την εποχή που έγινε η έρευνα, σήμερα αποτελεί οπωσδήποτε ένα θέμα που αξίζει να ερευνηθεί διεξοδικότερα.

Στις Η.Π.Α. εξετάστηκαν οι παράγοντες που διαφοροποιούν τη σχολική επίδοση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια λυκείου σε έρευνα της Lao (1980). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, τα αγόρια είχαν υψηλότερα κίνητρα επιτυχίας από τα κορίτσια, είχαν όμως χαμηλότερες σχολικές επιδόσεις. Συμπεραίνεται ότι, τα κίνητρα για επιτυχία δεν αρκούν για την πρόβλεψη ακαδημαϊκών επιδόσεων. Η σχέση κινήτρων για επιτυχία και επιδόσεων είναι ισχυρότερη για τα αγόρια. Τα κορίτσια, αν και είχαν υψηλές σχολικές επιδόσεις, δεν είχαν υψηλά κίνητρα, ίσως, γιατί: α) Τα υψηλά κίνητρα στα κορίτσια κατευθύνονται σε κοινωνικές και όχι ακαδημαϊκές επιτυχίες, β) γίνεται λόγος για το «φόβο επιτυχίας» στα κορίτσια γιατί η επιτυχία αυτή θεωρείται συνήθως ότι είναι ενάντια στη θηλυκότητα και εκτιμάται αρνητικά.

Σε μια ιδιαίτερα εκτεταμένη έρευνα της Hanson (1994) στην Αμερική, σε ένα πολύ μεγάλο αριθμό εφήβων (28.000 άτομα από 1.100 σχολεία), διαπιστώθηκε ότι, πολλοί μαθητές έχουν μειωμένες προσδοκίες για το μελλοντικό τους επάγγελμα, ενώ έχουν τις απαιτούμενες δυνατότητες. Αυτό σημαίνει ότι, συχνά χάνονται «ταλέντα», αφού ορισμένα παιδιά δεν έχουν προσδοκίες και φιλοδοξίες αντίστοιχες προς τις (θετικές) προϋποθέσεις και ικανότητές τους, εξαιτίας όχι μόνο του φύλου, της εθνικότητας και της κοινωνικής τάξης. Πολλές φορές διάφορες ομάδες αντιμετωπίζουν διάκριση στην εργασία, κάτι δηλαδή, που φαίνεται να έχει επιπτώσεις και στη σχολική επιτυχία των παιδιών. Οι μαύροι, οι τσιγγάνοι και άλλες ομάδες νέων, που ανήκουν σε μειοψηφίες, καταβάλλουν μικρότερες προσπάθειες στο σχολείο, γιατί ξέρουν ότι, όταν θα βγουν στην αγορά εργασίας, θα υπάρχουν, ούτως ή άλλως, διακρίσεις σε βάρος τους.

Αλλά και από άλλη έρευνα στην Αμερική (Berndt & Miller 1990), διαπιστώθηκε ότι η επιτυχία των μαθητών είναι στενά συνδεδεμένη με την αντίστοιχη προσδοκία. Η επιτυχία γενικά, δε φαίνεται να είναι άσχετη και με την επιτυχία στο σχολείο, δηλαδή, την καλή επίδοση. Συγκεκριμένα: Μαθητές που υποτιμούν τις ευκαιρίες που έχουν για σχολική επιτυχία, έχουν ανάγκη να ενθαρρύνονται για να αυξήσουν τις προσδοκίες τους από το σχολείο. Μαθητές με μικρό ενδιαφέρον για το σχολείο, χρειάζεται να βοηθηθούν κατάλληλα, ώστε να αντιληφθούν την αξία της σχολικής φοίτησης.

Στην Αφρική φαίνεται ότι, οι γονείς ασκούν δυνατή επιρροή στην ανάπτυξη κινήτρων για επιτυχία των παιδιών τους. Τα παιδιά που ενισχύονται από τους γονείς τους είναι περισσότερο πιθανό ν' αναπτύξουν ένα υψηλό επίπεδο κινήτρων για επιτυχία (Maqsd & Coleman 1993).

Σε μια συνοπτική θεώρηση των παραπάνω, σημειώνεται ότι, οι νοητικές ικανότητες είναι ένας άλλος παράγοντας που έχει αποφασιστική σημασία για την επιλογή επαγγέλματος. Οι υψηλές σχολικές επιδόσεις και οι αντίστοιχες ικανότητες, σύμφωνα και με τις παραπάνω αναφερόμενες έρευνες (οι οποίες και συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό στις διαπιστώσεις τους), αποτελούν σημαντικό θετικό παράγοντα και σημαντική προϋπόθεση για επαγγελματική επιτυχία. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που θα δεχθούν εκπαίδευση υψηλής στάθμης θα μπορέσουν βασικά να επιλέξουν και να καταλάβουν και αντίστοιχα, δηλαδή, υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, επαγγέλματα.

2.4.3. Κλίσεις και ιδιαίτερες ή ειδικές ικανότητες

Οι κλίσεις βρίσκονται συνήθως σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες ικανότητες και αλληλοενισχύονται με αποτέλεσμα να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος του ατόμου. Η κλίση που έχει ένα άτομο προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση και οι ειδικές ικανότητες που διαθέτει για μια συγκεκριμένη ασχολία, είναι σε μεγάλο βαθμό στοιχεία ουσιαστικά και ικανά να οδηγήσουν όχι μόνο σε επιτυχημένη επαγγελματική επιλογή και σταδιοδρομία αλλά και σε καλύτερη ψυχική ισορροπία, αφού το άτομο είναι σε θέση να αξιοποιεί δημιουργικά τα ιδιαίτερα «χαρίσματά του».

Οι ικανότητες χωρίζονται, ως γνωστόν, σε *έμφυτες* και *επίκτητες*. Είναι χαρακτηριστικές οι αναφορές του Ιντζεσίλογλου (1992) στο διαχωρισμό αυτό. «Οι *έμφυτες* ικανότητες εμφανίζονται σαν πρώιμες και αυθόρμητες κλίσεις του ατόμου και χαρακτηρίζονται από μια μονιμότητα. Η κλίση είναι ένα σύνολο στενά αλληλεξαρτημένων εσωτερικών τάσεων και παρορμήσεων που προσανατολίζουν το άτομο προς ορισμένες μορφές δραστηριοτήτων, και όχι προς άλλες. Οι *επίκτητες* ικανότητες είναι εκείνες που αποκτούνται από το άτομο μετά τη γέννησή του μέσω από εμπειρίες και μάθηση στα πλαίσια του κοινωνικού και πολιτιστικού του περιβάλλοντος» (285).

Θεωρείται αναγκαία η συνειδητοποίηση των ικανοτήτων ενός ατόμου, γιατί αυτή θα συμβάλλει και στη συνειδητοποίηση των αδυναμιών του. Αυτή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την προσπάθειά του να τις υπερκαλύψει ή να τις εξουδετερώσει (πβ. Ιντζεσίλογλου 1992). Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να αποτελέσει μια νέα βάση για την επιλογή επαγγέλματος.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Super (1957), αναφερόμενος στο χώρο του επαγγελματικού προσανατολισμού, ο όρος «ειδικές ικανότητες» χρησιμοποιείται για να δηλώσει τα χαρακτηριστικά εκείνα, που οδηγούν στην επαγγελματική επιτυχία. Περιγράφοντας μάλιστα τα χαρακτηριστικά αυτά, αναφέρει τις ακόλουθες ειδικές ικανότητες:

- I. Αντιληπτική ταχύτητα και ακρίβεια
- II. Χειρωνακτικές ικανότητες
- III. Οπτικο - κινητικές ικανότητες
- IV. Μηχανική κατανόηση
- V. Αισθητική κρίση
- VI. Μουσική ικανότητα

Ο Super προχωρεί σε αναλυτική και συγκριτική θεώρηση των ικανοτήτων αυτών, επισημαίνοντας μεταξύ άλλων και τα εξής: Μια επιλογή επαγγέλματος στηριζόμενη στις ιδιαίτερες ικανότητες ενός ατόμου, ανοίγει το δρόμο προς μια επιτυχημένη επαγγελματική σταδιοδρομία, εφόσον βέβαια συντρέχουν και άλλοι εξίσου σημαντικοί παράγοντες. Για την επιτυχία σε ένα επάγγελμα χρειάζεται τουλάχιστο μια «ειδική ικανότητα» και για ορισμένες περιπτώσεις ο συνδυασμός περισσότερων. Έτσι, κάποιος που θέλει π.χ. να εργάζεται με επιτυχία σε μια υπαλληλική θέση, θα πρέπει να έχει αναπτυγμένη, όχι μόνο την αντιληπτική ταχύτητα αλλά και την ακρίβεια. Οι «ειδικές ικανότητες» φαίνεται να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του εργασιακού περιβάλλοντος. Συνήθως επιλέγουμε επαγγέλματα, επειδή διαθέτουμε τις ικανότητες εκείνες που απαιτούνται, ώστε να υπάρχει δυνατότητα και δημιουργικής έκφρασης. Έτσι, όποιος έχει αναπτυγμένη την ικανότητα αντίληψης του χώρου και σχέσεων σ' αυτόν, είναι πιθανόν να ακολουθήσει μια επιστημονική και τεχνική εργασία, ενώ αυτός

που δεν έχει αντιληπτική ταχύτητα και ακρίβεια, δε θα επιλέξει ένα επάγγελμα που απαιτεί αυτές τις ικανότητες. Στην περίπτωση που κάποιος δεν επιλέγει επάγγελμα σύμφωνα με τις «ειδικές ικανότητές του», θα χρειαστεί περισσότερη προσπάθεια και χρόνο από κάποιον που είναι «γεννημένος» για αυτή την εργασία.

Χρειάζεται, βέβαια, εδώ να σημειωθεί ότι, ο Super είναι δέσμιος ορισμένων παλαιών αντιλήψεων της Ψυχολογίας για τις νοητικές ικανότητες, αφού αυτές είναι, τουλάχιστο σε συνάρτηση με τα ενδιαφέροντα του ατόμου, επίκτητο στοιχείο.

Από την εμπειρική πλευρά, και σε αναφορά προς τους Έλληνες μαθητές, ο Δημητρόπουλος (1986) αναφέρει ότι, οι Ελληνίδες μαθήτριες, όταν αποφασίζουν για το επάγγελμά τους, λαμβάνουν υπόψη τις ατομικές κλίσεις και τις ικανότητές τους, ενώ οι μαθητές ενδιαφέρονται ή έχουν ως κριτήριο και κίνητρο το κύρος της σχολής που θα σπουδάσουν καθώς και το κοινωνικό γόητρο του επαγγέλματος που θα επιλέξουν, όπως αναφέρθηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Είναι φανερό ότι, η διαπίστωση αυτή αποκαλύπτει κάποια προβληματική εξάρτηση και συγχρόνως ρευστότητα των σχετικών κριτηρίων και κινήτρων των σύγχρονων νέων στην επιλογή επαγγέλματος. Με άλλα λόγια, οι κλίσεις και οι ιδιαίτερες ικανότητες παίζουν ρόλο στην επαγγελματική επιλογή αλλά σε συνδυασμό με τα εκάστοτε δεδομένα της κοινωνικής πραγματικότητας. Αυτό άλλωστε είναι και αναμενόμενο, προκειμένου μια επαγγελματική επιλογή να οδηγήσει σε γενικότερη επιτυχία και όχι μόνο στην προώθηση της κλίσης και στην ικανοποίηση του αντίστοιχου ενδιαφέροντος.

2.4.4. Ενδιαφέροντα

Μεταξύ νοητικών ικανοτήτων ή δεξιοτήτων και ενδιαφερόντων υπάρχει άμεση σχέση. «Οι νοητικές ικανότητες ενισχύουν τα ενδιαφέροντα και αυτά τις ικανότητες» σημειώνει χαρακτηριστικά ο Ν. Γ. Παπαδόπουλος (2001α,102). Τα ενδιαφέροντα έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών ερευνών. Από τους ποικίλους ορισμούς, που έχουν δοθεί κατά καιρούς, διαπιστώνεται ότι, τα ενδιαφέροντα θεωρούνται βασικό στοιχείο όχι μόνο του ελεύθερου χρόνου, αλλά και των κινήτρων και γενικά της συμπεριφοράς (Strong 1943). Πρόκειται για μια πτυχή της προσωπικότητας μαζί με τις ικανότητες και τις δεξιότητες και κυρίως τις κλίσεις αλλά και τις γνώσεις και εμπειρίες του ατόμου. «Τα ενδιαφέροντα ορίζονται ως συνειδητές και συναισθηματικά φορτισμένες κινήσεις του ατόμου προς τα αντικείμενα εκείνα, τα οποία ικανοποιούν τις ανάγκες του. Δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της εμπειρίας με τα αντικείμενα και διαρκούν όσο χρόνο αποδεικνύονται αποτελεσματικά για τους σκοπούς και επιδιώξεις του ανθρώπου. Γι' αυτό η ηλικία, το φύλο και το παρελθόν έχουν μεγάλη σχέση με τα ενδιαφέροντα» (Τριλιανός 1988, 72).

Οι Super και Bohn (1971) ορίζουν τα ενδιαφέροντα ως δραστηριότητες μέσω των οποίων οι άνθρωποι επιδιώκουν τους αντικειμενικούς τους στόχους. Σ' αυτούς τονίζεται η πρακτική - λειτουργική διάσταση των ενδιαφερόντων.

Άλλοι συγγραφείς με τον όρο «ενδιαφέροντα», αναφέρονται στη σημαντική εκείνη ορμή της ψυχής που ωθεί το άτομο και εστιάζει την προσοχή του σ' ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ή, στην περίπτωση του θέματός μας, σε μια συγκεκριμένη επαγγελματική κατεύθυνση. Έτσι μπορούν να συσχετιστούν με μια εσωτερική παρόρμηση, μια εσωτερική κινητήρια δύναμη που οδηγεί το νέο άτομο προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, προς την οποία και ενισχύονται δυναμικά όλες οι ψυχικές λειτουργίες και

πτυχές και κυρίως η μνήμη, η αντίληψη, η προσοχή, η φαντασία, η δημιουργικότητα κ.λπ. (βλ. ενδεικτικά Crites 1963).

Σε συνάρτηση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό η Σιδηροπούλου - Δημακάκου αναφέρει τρεις τύπους ενδιαφερόντων. Παρά το ότι η διάκριση αυτή δε φαίνεται να ανταποκρίνεται σε ουσιαστικά στοιχεία, όπως τουλάχιστο την παρουσιάζει, θεωρούμε σκόπιμο να την παραθέσουμε.

- «τα *δηλωμένα* διαφέροντα: πρόκειται για εκείνα τα διαφέροντα που δηλώνουν οι μαθητές και γενικότερα οι άνθρωποι ότι έχουν, όταν τους ρωτάμε τι τους αρέσει.
- τα *εξωτερικευμένα* διαφέροντα: είναι εκείνα που είναι μέρος του τρόπου ζωής του ατόμου. Για την ικανοποίηση αυτών οι άνθρωποι αφιερώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους.
- τα *καταγραμμένα* διαφέροντα: είναι εκείνα που αποκαλύπτονται όταν το άτομο συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο ενδιαφερόντων» (1997, 10). Τονίζονται ακόμη τα εξής: Η συσχέτιση μεταξύ «δηλωμένων» και «καταγραμμένων» ενδιαφερόντων είναι μέτρια και οι μεταξύ τους αντιφάσεις δεν είναι σπάνιες. Συχνά η έλλειψη συμφωνίας μεταξύ δηλωμένων επαγγελματικών στόχων και καταγραμμένων προτιμήσεων, αντανακλά επαγγελματική ανωριμότητα. Η αντίφαση μεταξύ «δηλωμένων» και «εξωτερικευμένων» ενδιαφερόντων μπορεί να χαρακτηρίζει ανθρώπους που έχουν περιορισμένη αυτογνωσία, έλλειψη ικανοποίησης στον τρόπο ζωής τους και προσωπικές δυσκολίες. Γενικά, τα «δηλωμένα» ενδιαφέροντα φανερώουν αυτογνωσία και ανεξαρτησία σκέψης. Τα «εξωτερικευμένα» φανερώουν πολύ μεγαλύτερη αυτογνωσία και αποτελούν ένα αξιόπιστο δείκτη για τις επαγγελματικές επιλογές του ατόμου (Σιδηροπούλου – Δημακάκου 1997).

Τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα αρχίζουν να εμφανίζονται κατά την παιδική ηλικία, όπως σημειώθηκε και στην αρχή (βλ. κεφ. 1.4.4.). Είναι όμως ασταθή, μέχρι πολύ ασταθή, κάτω από την ηλικία των 17 ή 18 ετών (Barak, Feldman, Noy 1991).

Σύμφωνα με τον Κ. Μάνο τα ενδιαφέροντα δεν αρχίζουν σε όλους κατά τον ίδιο χρόνο, ούτε είναι πάντα εκείνα που καθορίζουν την επιλογή του επαγγέλματος. Το ενδιαφέρον χρειάζεται να παρακολουθείται από τις αναγκαίες ικανότητες για το επάγγελμα. Η επιτυχία στο επάγγελμα θα είναι μεγαλύτερη, όταν συνυπάρχουν «ενδιαφέροντα, κίνητρα εσωτερικά και ικανότητες για το επάγγελμα» (σελ. 257). Η διαμόρφωσή τους καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό, με την πρόοδο του χρόνου από την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον, από τα ενδιαφέροντα της ομάδας ή των ομάδων στις οποίες είναι ενταγμένο το άτομο και από τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου του ατόμου (Μάνος 2000).

Από την ηλικία των 15 ετών τα ενδιαφέροντα αρχίζουν να σταθεροποιούνται περισσότερο και είναι δυνατόν να αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα στην επιλογή επαγγέλματος. Είναι γνωστό ότι με την πρόοδο της ηλικίας τα ενδιαφέροντα διαφοροποιούνται. Παρά τη διαφοροποίηση που διαπιστώνεται γενικά στα ενδιαφέροντα ενός ατόμου σε συνάρτηση με την ηλικία, διατυπώνεται από ορισμένους η άποψη ότι, η διαφοροποίηση αυτή δεν είναι ριζική (βλ. ενδεικτικά Strong 1943).

Συγκεκριμένα ο Strong (1943) συγκέντρωσε στοιχεία για τις επαγγελματικές προτιμήσεις πολλών ατόμων σε αναφορά με τον τύπο της προσωπικότητας και του χαρακτήρα τους. Διαπίστωσε ότι, άτομα που ασκούν ίδια επαγγέλματα, έχουν σημαντικές ομοιότητες στα ενδιαφέροντά τους που τα διαχωρίζουν από άλλα άτομα σε διαφορετικά επαγγέλματα.

Η Gottfredson (1981), σύμφωνα με τους Costa, McCrae & Holland (1984) διαπίστωσε ότι, όταν οι ενήλικες αλλάζουν εργασία, η πλειοψηφία αυτών μεταβαίνει από τη μια εργασία στην άλλη, πάντα όμως μέσα στα πλαίσια της κατηγορίας ή του τύπου του Holland, όπου αρχικά είχε βρεθεί ότι ανήκει.

Τα ενδιαφέροντα δεν περιορίζονται μόνο στο χώρο της επαγγελματικής απασχόλησης αλλά αφορούν το σύνολο της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε όλους τους χώρους στους οποίους αυτή εκδηλώνεται. Μέχρι σήμερα, ωστόσο, η έρευνα φαίνεται ότι εστιάζεται κυρίως στο χώρο της απασχόλησης και επιλογής επαγγέλματος (Λυκιτσάκου 1997).

Με βάση τα παραπάνω, τα ενδιαφέροντα αποτελούν ιδιαίτερα χαρακτηριστική μορφή κινήτρων στην επιλογή επαγγέλματος, αφού ό,τι ενδιαφέρει, ελκύει ή και ωθεί σε αντίστοιχη συμπεριφορά. Έτσι, οδηγείται κανείς στο στόχο που καθορίζεται από το ενδιαφέρον του και τον προσεγγίζει εφαρμόζοντας λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά τις αναγκαίες διαδικασίες. Είναι φανερό ότι αυτές σχετίζονται με ό,τι συνιστά την προετοιμασία του για τον επαγγελματικό στόχο που θέτει, λαμβάνοντας υπόψη το αντίστοιχο ή τα αντίστοιχα ενδιαφέροντά του.

2.4.5. Αυτοαντίληψη - Αυτοεκτίμηση ως παράγοντες επιλογής επαγγέλματος

Τόσο ο όρος αυτοεκτίμηση όσο και ο όρος αυτοαντίληψη σχετίζονται με το περιεχόμενο του όρου της αυτογνωσίας. Συχνά οι δύο αυτοί όροι εναλλάσσονται, χωρίς δηλαδή ιδιαίτερη διάκριση του νοήματός τους. Όμως, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι, ο όρος αυτοαντίληψη είναι γενικότερος και έχει περισσότερο γνωστική αναφορά, ενώ ο όρος αυτοεκτίμηση έχει περιορισμένη αναφορά στη σημασία και την αξιολόγηση του ίδιου «του ατόμου σχετικά με τον εαυτό του» (Παπαδόπουλος 1994, 99). Η αυτοαντίληψη ως «λίγο ή πολύ ολοκληρωμένη εικόνα για τον εαυτό μας, αποτελεί ένα είδος μέτρου ή κατευθυντήριας γραμμής της συμπεριφοράς σε καταστάσεις που συμμετέχει βιωματικά το Εγώ» (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1994, 98).

Ο Burns (1982) δε φαίνεται να συμφωνεί με την παραπάνω διάκριση αφού, ως αυτοαντίληψη θεωρεί το σύνολο πεποιθήσεων και στάσεων που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του οι οποίες εμπεριέχουν διάφορες αυτοαξιολογήσεις και τάσεις συμπεριφοράς.

Η Ε. Συγκολλίτου επισκοπώντας τα πορίσματα διάφορων σχετικών ερευνητών συμπεραίνει ότι, «η αυτοαντίληψη αποτελεί μια πολυδιάστατη μάλλον παρά μονοδιάστατη δομή, πράγμα που σημαίνει ότι αποτελείται από διαστάσεις ποικίλες ως προς το περιεχόμενο» (1998, 113).

Με βάση τις επισημάνσεις αυτές, είναι φανερή η ιδιαίτερη σημασία αλλά και η σύνδεση και σχέση της αυτοαντίληψης με την επιλογή επαγγέλματος, όπως θα φανεί και από τα παρακάτω.

Η αυτοαντίληψη σχετίζεται με τη διαμόρφωση της «ταυτότητας του Εγώ» που αποτελεί τη βασικότερη αναπτυξιακή απαίτηση στον τομέα της προσωπικότητας κατά την εφηβεία, αφού στην ηλικία αυτή ο έφηβος καλείται κατά τον Erikson, να αποκτήσει σαφή εικόνα του ποιος είναι και τι θέλει στη ζωή, ώστε να μπορέσει να απαντήσει σε κρίσιμα ερωτήματα σχετικά με τις σπουδές, την εργασία, την οικογένεια κ.ά. Βέβαια η ταυτότητα που διαμορφώνει το άτομο κατά την εφηβεία δε μένει στατική αλλά εξελίσσεται καθώς νέες εμπειρίες και νέοι ρόλοι προστίθενται στη ζωή του. Έτσι, πριν ακόμη το άτομο φτάσει στην εφηβική ηλικία, έχει κάποιες πρώιμες μορφές αυτογνωσίας (στάσεις και εμπειρίες του παρελθόντος, σχέσεις, ταυτόσεις, ενδιαφέροντα, ρόλους) τις οποίες χρειάζεται να συνενώσει και να επεξεργαστεί με το παρόν, ώστε να μπορέσει να διαμορφώσει το μέλλον (Παρασκευόπουλος 1983, πβ. και

Αχλός 1985). Η Λεονταρή (1998) στο έργο της με τίτλο «Αυτοαντίληψη» συνδέει την αναζήτηση ταυτότητας του εφήβου με την ένταξή του στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και σημειώνει τα εξής: «Οι έφηβοι πρέπει να αρχίσουν να ξεκαθαρίζουν τα ενδιαφέροντά τους σε σχέση με την επιλογή καριέρας... πρέπει να επιλέξουν και να καθορίσουν κάποιο ρόλο και να σταθεροποιηθούν σ' αυτόν που επέλεξαν» (114).

Έχει πολλαπλά διαπιστωθεί ότι, άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση έχουν την τάση να είναι δύστροπα και απαισιόδοξα, ενώ άτομα με υψηλή αυτοεκτίμηση είναι πιο δημιουργικά και περισσότερο αισιόδοξα. Άτομα που έχουν θετική αυτοεκτίμηση, έχουν καλές σχέσεις με τον εαυτό τους και με τους γύρω τους, διακρίνονται από ψυχική ισορροπία και συναισθηματική σταθερότητα, είναι περισσότερο ευτυχισμένα και μπορούν να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση τις δυσκολίες που τους παρουσιάζονται. Άτομα με αρνητική αυτοεκτίμηση, δυσκολεύονται να βρουν σημεία επαφής με τον εαυτό τους και τους γύρω τους, στοιχείο που δυσχεραίνει τη συγκρότηση μιας υγιούς και ρεαλιστικής προσωπικότητας. Η εντύπωση που σχηματίζει το άτομο για τον εαυτό του, η διαμόρφωση, δηλαδή, της θετικής ή αρνητικής αυτοεκτίμησης, δεν είναι κάτι έμφυτο αλλά είναι αποτέλεσμα των εμπειριών και των συναισθημάτων που διαμορφώνει ο άνθρωπος στην πορεία του και ακόμη των αλληλεπιδράσεών του με το κοινωνικό του περιβάλλον (Μπέλλας 1977, Λεονταρή, Γιαλαμάς 1996, Τσιώρα 1998).

Παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στη διαμόρφωση θετικής ή αρνητικής αυτοεκτίμησης είναι η οικογένεια, το σχολείο, το κοινωνικό περιβάλλον κ.λπ. Αναλυτικότερα: Η συναισθηματική στήριξη που θα πάρει το παιδί από την οικογένεια, οι ρεαλιστικές προσδοκίες των γονέων και η ανατροφή του παιδιού σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης, συμβάλλουν στη διαμόρφωση θετικής αυτοεκτίμησης. Αντίθετα, η ανατροφή του παιδιού σε κλίμα αυταρχικότητας και απόρριψης, οδηγεί στη δημιουργία αρνητικής εικόνας για την αξία του εαυτού και, κατ' επέκταση, σε χαμηλή αυτοεκτίμηση. Το σχολείο δε συμβάλλει λιγότερο στη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης του παιδιού με τις ποικίλες εμπειρίες που παρέχει. Όχι μόνο οι συμμαθητές αλλά και ο ίδιος ο δάσκαλος με τη στάση του αποτελούν επιμέρους παράγοντες ιδιαίτερα σημαντικούς για τη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης του νέου ατόμου. Ο αυταρχικός π.χ., αλλά και ο ανεξέλεγκτος - αδιάφορος τρόπος συμπεριφοράς του δασκάλου δε βοηθάει στη διαμόρφωση επιτυχούς αυτοεκτίμησης, για να περιοριστούμε σε μια, αλλά κλασική σχετική διαπίστωση όπως αυτή του Lewin (βλ. ενδεικτικά Παπαδόπουλος Ν. Γ. 181 κ.ε.). Τέλος, ο κοινωνικός περίγυρος, το στενότερο ή ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον επηρεάζει επίσης σημαντικά τη διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης. Η εκτίμηση ενός ατόμου για τον εαυτό του δεν ταυτίζεται πάντα με την πραγματική του αξία. Υπάρχουν, δηλαδή, άτομα με πολλές ικανότητες που, όμως, δεν τρέφουν ανάλογα συναισθήματα για τον εαυτό τους, αλλά υπάρχουν και άτομα με περιορισμένες δυνατότητες που αναπτύσσουν υψηλή αυτοεκτίμηση. Η διαπίστωση αυτή σχετίζεται με το θέμα της επιλογής επαγγέλματος, αφού συχνά οι έφηβοι λόγω υποτίμησης ή υπερεκτίμησης των δυνατοτήτων τους οδηγούνται σε λανθασμένες επαγγελματικές επιλογές. Καθώς η επίγνωση του εαυτού κατά την εφηβεία γίνεται ουσιαστικότερη, η αυτοεκτίμηση γίνεται βαθύτερη σε σχέση με τους μελλοντικούς στόχους και με τη λήψη αντίστοιχων αποφάσεων (Κουμή 1997, Συγκολλίτου 1997, Λεονταρή 1998).

Σύμφωνα με τη θεωρία της επαγγελματικής ανάπτυξης του Super (1957) η επιλογή ενός επαγγέλματος είναι μια προσπάθεια του ατόμου να πραγματώσει την έννοια του εαυτού του. Ο έφηβος καλείται να αποκτήσει μια όσο το δυνατόν «αποκρυσταλλωμένη» επαγγελματική επιλογή, κάτι που σχετίζεται άμεσα με την

εικόνα που έχει σχηματίσει για τον εαυτό του. Η ύπαρξη υψηλής ή χαμηλής αυτοεκτίμησης επηρεάζει τη διαδικασία διαμόρφωσης «αποκρυσταλλωμένης» επαγγελματικής επιλογής.

Από σχετικές έρευνες (Resnick, Fauble, Osipow, 1970 & Chiu 1990) διαπιστώθηκε ότι, οι έφηβοι με υψηλή αυτοεκτίμηση παρουσιάζουν μεγαλύτερο βαθμό βεβαιότητας και «αποκρυστάλλωσης» (vocational crystallization) στην επιλογή του επαγγέλματος σε σχέση με τους εφήβους που έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση.

Άτομα με υψηλή αυτοεκτίμηση οδηγούνται στις επιλογές τους με υποκειμενικά - προσωπικά κριτήρια, θεωρώντας ότι έχουν τις ικανότητες που απαιτούνται για το επάγγελμα που επιλέγουν. Αντίθετα, στα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, η επιλογή εξαρτάται από εξωτερικούς παράγοντες και για το λόγο αυτό, το επάγγελμα που επιλέγουν δεν ανταποκρίνεται στην ικανοποίηση των προσωπικών αναγκών και επιθυμιών τους. Η επιλογή τους αυτή προσαρμόζεται απλώς και μόνο σε κάποιες κοινωνικές αξίες (Korman 1967).

Η ικανότητα αυτοεκτίμησης και γενικά η ανάπτυξη της αυτοαντίληψης είναι βασική προϋπόθεση προκειμένου να μπορέσει το άτομο να ωριμάσει και να αποκτήσει ψυχική ισορροπία, στοιχεία απαραίτητα για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, όπως αυτή της επιλογής επαγγέλματος (Τσιώρα 1998).

Κατά τον Super (1957) η πορεία της επιλογής του επαγγέλματος ολοκληρώνεται από τη στιγμή που συμβιβάζεται η αυτοαντίληψη με την αντικειμενική πραγματικότητα. Τα βασικά στάδια για τη διαμόρφωση επαγγελματικής ανάπτυξης και αυτοαντίληψης είναι τα ακόλουθα:

- Αποκρυστάλλωση σε συγκεκριμένη επαγγελματική κατεύθυνση (14-18 ετών).
- Εστίαση στην κατεύθυνση αυτή (18-21 ετών).
- Σπουδές και είσοδος στο επάγγελμα (21-24 ετών).
- Σταθεροποίηση στο επάγγελμα (25-35 ετών).
- Εξέλιξη στο επάγγελμα (36 και εξής).

Το άτομο προσπαθεί να πραγματοποιήσει την επαγγελματική του αυτοαντίληψη περνώντας μέσα από τα παραπάνω πέντε στάδια επαγγελματικής ανάπτυξης. Η επαγγελματική αυτοαντίληψη αλλάζει με την πάροδο του χρόνου και γίνεται σταθερότερη σε ωριμότερα στάδια ηλικίας.

Από τις παραπάνω θέσεις και επιστημόσεις, συμπεραίνει κανείς, ότι, η επιλογή επαγγέλματος αποτελεί επιμέρους διαδικασία της ωριμότητας του ατόμου. Το άτομο έχει όχι μόνο ολοκληρωμένη, κατά το δυνατό, αντίληψη και γνώση του εαυτού του αλλά συγχρόνως και αρκετά αναπτυγμένη την ικανότητα συσχέτισης του εαυτού του, ως πυρήνα του εγώ, με προσωπικές τάσεις, εμπειρίες και αξίες και με δεδομένα του περιβάλλοντος. Μέσα σε αυτά, η αυτοαντίληψή του, και πιο συγκεκριμένα η ικανότητα εκτίμησης του εαυτού, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως διαδικασία προσαρμογής και γέφυρας του εγώ με τον κοινωνικό και συγκεκριμένα τον επαγγελματικό κόσμο.

2.4.6. Η σωματική κατάσταση – σωματικά χαρακτηριστικά

Εκτός από τα ψυχικά χαρακτηριστικά του ατόμου, την επιλογή επαγγέλματος μπορεί να επηρεάσουν και χαρακτηριστικά, αδυναμίες ή και ελαττώματα που σχετίζονται με τη σωματική κατάστασή του, την εμφάνισή, την αρτιμέλεια και γενικά την υγεία του. Για

παράδειγμα, η υγεία του ατόμου, όταν παρουσιάζει πρόβλημα (π.χ. καρδιοπάθειες, επιληψία, σωματικές αναπηρίες κ.λπ.), δυσκολεύει την άσκηση κάποιων επαγγελμάτων. Αλλά και ορισμένες άλλες παθήσεις επηρεάζουν την επιλογή, όπως ελάττωμα στην ομιλία, στην όραση, στην ακοή, μειωμένη φυσική δύναμη και αντοχή, ανάρρωση κ.ά. Ένα άτομο που δεν έχει καλή όραση, δεν μπορεί να γίνει πλοίαρχος ή οδηγός αεροσκάφους (πιλότος), ένα άτομο που δεν έχει καλή ακοή, δεν μπορεί να ασκήσει επάγγελμα με απαιτήσεις στην επικοινωνία και στη συναλλαγή με ανθρώπους κ.τ.ό. (Χουρδάκη 1951, Μπρούσαλης 1977, Κωστάκος 1981, Λιάντας 1996).

Μόλις χρειάζεται να τονιστεί ότι, οι σωματικές αυτές ιδιαιτερότητες μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να συνδυαστούν με ψυχικά χαρακτηριστικά έτσι, ώστε, να είναι ταιριαστές και κατάλληλες για ορισμένο επάγγελμα ή για ορισμένη κατηγορία ή κατεύθυνση επαγγελμάτων.

Οι βασικοί σωματικοί παράγοντες που παίζουν σοβαρό ρόλο στα περισσότερα επαγγέλματα και κατά συνέπεια και στην αντίστοιχη επιλογή είναι οι ακόλουθοι:

1. Σωματική αντοχή, όπως δύναμη του ατόμου να σηκώσει, να μεταφέρει κ.λπ.
2. Επιδεξιότητα στη χρήση των χεριών.
3. Συντονισμός και καλή ισορροπία.
4. Καλή λειτουργία των αισθήσεων.
5. Καλές συνήθειες ομιλίας, ευχάριστη φωνή.
6. Περιποιημένη εμφάνιση (Σόφτη - Μπεςμπέα 1983).

Η παράθεση των παραπάνω σωματικών χαρακτηριστικών του ατόμου γίνεται κυρίως χάρη μιας πληρότητας της αναφοράς στους επιμέρους αυτούς παράγοντες. Δεν πρόκειται, δηλαδή, στην παρούσα έρευνά μας και με βάση τη θεματική του ερωτηματολογίου μας να ασχοληθούμε ειδικότερα με τα επιμέρους αυτά θέματα. Αυτά θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια ιδιαίτερη και εξειδικευμένη ερευνητική κατεύθυνση σε συνάρτηση, ίσως, με άτομα ειδικών ή και προβληματικών καταστάσεων.

2.4.7. Η ηλικία ως παράγοντας επιλογής επαγγέλματος

Ο παράγοντας της ηλικίας παίζει, επίσης, καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της επαγγελματικής προτίμησης του εφήβου. Άλλωστε η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι μια στατική επιλογή που συντελείται ξαφνικά στην εφηβική ηλικία, αλλά μια εξελικτική διαδικασία που ξεκινά από την πρώτη παιδική ηλικία, όπως τονίστηκε και σε άλλα σημεία αυτής της μελέτης. Ο K. Gergen αναφερόμενος στην ηλικία των δώδεκα (12) χρόνων σημειώνει τα εξής αξιοπρόσεκτα για το θέμα μας: «Είναι μια δύσκολη ηλικία για κάθε παιδί. Είναι φυσιολογικό τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία να ψάχνουν τριγύρω τους για να ανακαλύψουν ποιο είναι και πώς είναι το περιβάλλον τους. Δοκιμάζουν τον εαυτό τους και τους άλλους» (1997, 166). Σε αυτή την αντίληψη του περιβάλλοντος εμπύπτει και η επιλογή επαγγέλματος του νέου ατόμου η οποία στη ρεαλιστική της διάσταση δεν μπορεί παρά να συσχετιστεί με το περιβάλλον. Η επαγγελματική ανάπτυξη, όπως ονομάζεται, ολοκληρώνεται με τη σταθεροποίηση των επαγγελματικών ενδιαφερόντων και με την τελική επιλογή επαγγέλματος, θέματα που βρίσκονται σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητα του ατόμου (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001α, 1994).

Τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα του ατόμου, όπως αναφέρθηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο, αλλάζουν με την ηλικία. Ένας έφηβος μπορεί να επιλέξει και να απορρίψει 6-8 διαφορετικά επαγγέλματα κατά τη φοίτησή του στο σχολείο. Με την πρόοδο της ηλικίας, όμως, οι διακυμάνσεις των επαγγελματικών ενδιαφερόντων μειώνονται. Χρειάζεται εδώ να τονιστεί ότι, μέχρι την ηλικία των έντεκα (11) ετών οι επαγγελματικές προτιμήσεις του παιδιού στερούνται ρεαλισμού. Το παιδί δείχνει ότι προτιμά επαγγέλματα που το ευχαριστούν και του φαίνονται γοητευτικά και περιπετειώδη, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την κοινωνική αξία τους και τις απαιτήσεις σε εκπαίδευση, αλλά ούτε τους κινδύνους. Μετά την ηλικία των έντεκα (11) ετών οι επαγγελματικές προτιμήσεις του παιδιού σχετίζονται με τα ενδιαφέροντά του. Από το ίδιο το παιδί αρχίζει κάποιος έλεγχος κατά πόσο οι ικανότητες και οι δυνατότητές του συμβιβάζονται με τα ενδιαφέροντά του. Ο έφηβος ξεετάζει περισσότερο από το παιδί τα επαγγέλματα σε σχέση με τον εαυτό του, ενδιαφέρεται να πληροφορηθεί, άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα, για τις απαιτήσεις των διάφορων επαγγελμάτων. Γενικά οι έφηβοι απομακρύνονται από το στάδιο της φαντασίας (όπως το περιέγραψε ο Ginzberg) και αρχίζουν να αποκτούν μια πιο ρεαλιστική εικόνα για τα επαγγέλματα και τον κόσμο της εργασίας. Σχηματίζουν, δηλαδή, μια περισσότερο ολοκληρωμένη και σαφή άποψη για το περιεχόμενο της εργασίας και τις απαιτούμενες σπουδές (Σόφτη - Μπεσμπέα 1983).

«Στην ηλικία των 12-13 χρόνων το άτομο, σημειώνει ο Ν. Γ. Παπαδόπουλος (2001α,101), έχει τις πρώτες κάπως ρεαλιστικές παραστάσεις και σκέψεις για το μελλοντικό επάγγελμα. Έχει όμως αποδειχθεί ότι οι παραστάσεις του αυτές τις περισσότερες φορές αλλάζουν. Το άτομο δεν είναι ακόμη τόσο ώριμο όσο χρειάζεται για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της εκλογής μιας επαγγελματικής κατεύθυνσης ή ενός επαγγέλματος. Κάπως ωριμότερη είναι η ηλικία των 14-15 χρόνων, γι' αυτό και η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από 6 σε 9 χρόνια κρίθηκε αναγκαία, ώστε το άτομο να προετοιμάζεται ακόμη περισσότερο και καλύτερα για τη ζωή και το επάγγελμα».

Στην ηλικία των 15-16 ετών ο έφηβος βάζει σε ιεράρχηση τις αξίες του. Σ' αυτή την ηλικία ερευνά τις ικανότητές του και τις συγκρίνει με τις απαιτήσεις του επαγγέλματος. Προχωρεί στην κατάστρωση επαγγελματικού σχεδίου. Οι εκτιμήσεις του αναφέρονται και σε βαθύτερα θέματα του επαγγέλματος και της εργασίας. Με άλλα λόγια, ο έφηβος αρχίζει να αντιλαμβάνεται ότι, η κοινωνία εκτιμά διαφορετικά τα επαγγέλματα, ότι οι αμοιβές δεν είναι μόνο οικονομικές και ότι ο άνθρωπος εκλέγοντας ένα επάγγελμα, εκλέγει ένα τρόπο ζωής (Miller 1978, Σόφτη – Μπεσμπέα 1983).

Αναφέρεται, ακόμη, ότι με την πάροδο της ηλικίας το άτομο μετακινείται από «ιδεαλιστικές» αξίες (αλτρουισμός, προσωπικοί στόχοι) σε περισσότερο «ρεαλιστικές» αξίες (επαγγελματική άνοδος, γάμος, οικογένεια, ικανότητες). Πρόκειται για επισημάνσεις από παλαιότερα γνωστές (Spranger 1956) οι οποίες όμως επιβεβαιώνονται και από σύγχρονες εμπειρικές έρευνες. Συγκεκριμένα: Το ενδιαφέρον των μαθητών για οικονομικές απολαβές και για επαγγελματική πρόοδο και χρήση ικανοτήτων αυξάνει με την πάροδο του χρόνου. Ο έφηβος παίρνει, τελικά, με το πλησίασμα του τέλους της εφηβείας, αναγκαστικά από τα πράγματα, την πρώτη επαγγελματική απόφαση, αν βέβαια κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί προηγουμένως (Κάντας & Χαντζή 1991).

Όχι μόνο οι ειδικοί σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού (π.χ. Ginzberg, Super κ.ά.) αλλά και γενικά οι εξελικτικοί ψυχολόγοι, καταδεικνύουν την εξελικτική πορεία που ακολουθεί το άτομο στην επιλογή επαγγέλματος μέχρι να φτάσει σε κάποιο τελευταίο στάδιο που σχετίζεται με την απόφασή του (Κάντας & Χαντζή 1991).

Σύμφωνα με την Gottfredson (1981, στο Sastre & Mullet 1992) τα άτομα γενικά δημιουργούν μια *περίοδο «αποδεκτών» επαγγελμάτων* βασισμένα σε τέσσερα (4) γενικά κριτήρια: ένα βιολογικό κριτήριο, δηλαδή το φύλο, ένα κοινωνικό κριτήριο, το γόητρο, ένα ψυχολογικό κριτήριο, το ενδιαφέρον και ένα κριτήριο που απεικονίζει την πραγματικότητα, την ευκολία προσέγγισης της εκπαίδευσης και του επαγγέλματος.

Η κοινωνική διαφορά του ρόλου του «φύλου» φαίνεται καθαρά στην ηλικία των 7-8 ετών. Τα παιδιά (κορίτσια και αγόρια) σ' αυτό το στάδιο ανάπτυξης έχουν μάθει το αντίστοιχο για το φύλο τους πρότυπο (μοντέλο) της συμπεριφοράς από τους γονείς τους. Η επαγγελματική ανάπτυξη σε αυτή την ηλικία περιλαμβάνει επαγγέλματα ασύμβατα με το κριτήριο του ρόλου του φύλου και επάγγελα μη ρεαλιστικά. Αυτό σημαίνει ότι, σε αυτή την ηλικία ο επαγγελματικός προβληματισμός δεν έχει καν ακόμα εμφανιστεί. Το «κοινωνικό γόητρο» είναι το δεύτερο κριτήριο και το συναντούμε στην ηλικία των δέκα (10) ετών. Περίπου σε αυτή την ηλικία αρχίζει κατά κάποιο τρόπο να εμφανίζεται ο επαγγελματικός προβληματισμός.

Το ψυχολογικό κριτήριο «περιοχή ενδιαφέροντος», είναι το τρίτο κριτήριο και εμφανίζεται περίπου στην ηλικία των δεκατεσσάρων (14) ετών. Οι έφηβοι αρχίζουν σε αυτή την ηλικία να γνωρίζουν τα ενδιαφέροντά τους και τις επαγγελματικές φιλοδοξίες τους. Τα επαγγέλματα τα οποία επιλέγουν, φαίνεται να είναι σύμφωνα με το φύλο τους, με το κοινωνικό γόητρο και, ακόμη, με τις επαγγελματικές αξίες και τα ενδιαφέροντα που αυτοί έχουν. Το κριτήριο «ευκολία προσέγγισης» εμφανίζεται σε μια στιγμή όπου οι έφηβοι είναι κοντά στο να πάρουν μια απόφαση. Ύστερα προχωρούν στο επόμενο κριτήριο, δηλαδή στο κατά πόσο είναι εύκολο να προσεγγίσουν το επάγγελμα που επιθυμούν. Μερικά επαγγέλματα που σχετίζονταν με τα προηγούμενα κριτήρια είναι ίσως δύσκολο να συνεχίσουν να τα σκέφτονται σ' αυτό το σημείο, εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλης ή επαρκούς εκπαίδευσης ή λόγω κορεσμού της αγοράς εργασίας. Εξάλλου, και η προσπάθεια που ίσως απαιτείται για να εισαχθεί κανείς σε αυτά τα επαγγέλματα, μπορεί να είναι δυσανάλογη με την αναμενόμενη αμοιβή. Έτσι τα επαγγέλματα αυτά «διαγράφονται».

Συνοψίζοντας, σημειώνουμε ότι, οι διάφορες ηλικίες, από τις οποίες περνάει το άτομο, δεν έχουν την ίδια σημασία και βαρύτητα για την επαγγελματική επιλογή. Από την άλλη πλευρά, είναι φανερό ότι, η επαγγελματική επιλογή ακολουθεί μια πορεία με αφετηρία την πολύ μικρή ηλικία του ατόμου, όπου οι παραστάσεις και οι εμπειρίες, σε ό,τι αφορά την ποικιλία των επαγγελμάτων και τα χαρακτηριστικά τους, καταγράφονται περισσότερο ή λιγότερο συνειδητά για να τροποποιηθούν και να αυξηθούν σε κατοπινά στάδια της ηλικίας. Οι τροποποιήσεις αυτές είναι αναπόφευκτες όχι μόνο στο περιεχόμενο αλλά και στην κατεύθυνση. Η κατεύθυνση αυτή, σε συνάρτηση με το τέλος της παιδικής και την έναρξη της εφηβικής ηλικίας, παίρνει χαρακτήρα κάθε τόσο και περισσότερο ρεαλιστικό. Καταληκτικό σημείο είναι η ηλικία κατά την οποία το άτομο κάνει λιγότερο ή περισσότερο οριστική την επαγγελματική επιλογή του. Είναι φανερό ότι η ηλικία αυτή ποικίλει ατομικά.

2.4.8. Το φύλο

Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και κατά συνέπεια οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές, συνδέονται με την όλη διαδικασία της κοινωνικοποίησής του. Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι, οι διαφορές που παρατηρούνται στις επιλογές

επαγγέλματος των αγοριών και των κοριτσιών, αντίστοιχα, συνδέονται με τη διαδικασία κοινωνικοποίησής τους μέσα στην οικογένεια και τις αντιλήψεις τους για τους «κοινά αποδεκτούς» ρόλους των δύο φύλων.

Παρά τις τεράστιες κοινωνικές αλλαγές και τις αλλαγές νοοτροπίας και κριτηρίων (ισότητα των δύο φύλων κ.λπ.), το φύλο αποτελεί ένα λιγότερο ή περισσότερο αποφασιστικό παράγοντα στην επιλογή επαγγέλματος. Η κοινωνική αντίληψη στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, είναι διαφορετική για τους επαγγελματικούς ρόλους ανδρών και γυναικών. Με το φύλο προκαθορίζονται, ως ένα βαθμό, οι κλίσεις και οι επιθυμίες του ατόμου, ενώ ταυτόχρονα δημιουργούνται εμπόδια ή δίνονται ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη (Δημητριάδου 1982, Κασιμάτη και συν. 1982, Titkow 1985, Λάϊου - Αντωνίου 1985, Κασιμάτη 1986, Κρίβα - Χάντζιου 1989, Arnold 1989, Meier 1991, Βενετσάνου και συν. 1993, Μαραγκουδάκης 1993, Καρανάσιου 1993).

Ανάμεσα στα δύο φύλα παρατηρούνται διαφορές ως προς τα ενδιαφέροντα, από την παιδική ακόμα ηλικία. Οι διαφορές αυτές αφορούν όχι μόνο τα παιχνίδια, τις δραστηριότητες και τον ελεύθερο χρόνο τους, αλλά και το ρόλο που καλούνται να παίξουν, τα πρότυπα, τις παρέες, και, ακόμη, τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις (Παρασκευόπουλος 1992, πβ. και Μπλούνα 1977).

Σε κάθε παιδί, ανάλογα με το φύλο του, προτείνονται διαφορετικά πρότυπα με τα οποία καλείται να ταυτιστεί. Έτσι το αγόρι αναμένεται να γίνει δυνατό, ανεξάρτητο, ενεργητικό κι ανταγωνιστικό, ιδιότητες που στο μέλλον θα του χρησιμεύουν για να επιτύχει επαγγελματικά, ενώ το κορίτσι, ενθαρρύνεται και αναμένεται να γίνει υποτακτικό, ευαίσθητο και στοργικό, ώστε να ανταποκριθεί, όταν μεγαλώσει, στον παραδοσιακό γυναικείο ρόλο της συζύγου και μητέρας (Λαμπροπούλου, Γεωργουλέα 1986).

Είναι φανερό ότι σχετικά με το φύλο υπάρχουν βαθιά ριζωμένες στερεότυπες αντιλήψεις. Αυτές καθορίζουν και επιβάλλουν συγκεκριμένους κοινωνικούς ρόλους για άνδρες και γυναίκες (Κορωναίου 1992, Δημητρόπουλος και συν. 1994, Σιδηροπούλου-Δημακάκου 2000). Πρόκειται για τα γνωστά στερεότυπα των δύο φύλων τα οποία δεν αφήνουν ανεπηρέαστη την επιλογή επαγγέλματος.

Αναλυτικότερα έχει κανείς να επισημάνει τα εξής: Το σύστημα αξιών της οικογένειας αναπτύσσει στο παιδί από τη μικρή του ηλικία κοινωνικά στερεότυπα που έχουν σχέση με το φύλο και το επάγγελμα. Η οικογένεια, κατά την παραδοσιακή αντίληψη, θέλει το αγόρι να επικεντρώνεται στη σταδιοδρομία του (καριέρα) και να έχει επαγγελματικές επιλογές δυναμικές και φιλόδοξες. Αντίθετα, για το κορίτσι οι επιλογές αυτές παρουσιάζονται στατικές και σταθερές, ώστε να είναι σε θέση να συνδυάσει τις υποχρεώσεις του επαγγέλματος με τα οικογενειακά καθήκοντα. Οι πιέσεις της οικογένειας στρέφουν τα αγόρια προς την ακαδημαϊκή και την επαγγελματική επιτυχία. Τα κορίτσια ενθαρρύνονται προς την απόκτηση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών εφοδίων, ταυτόχρονα, όμως, δίνεται σ' αυτά το μήνυμα ότι, ο προορισμός του κοριτσιού είναι ο γάμος και ο ρόλος του ως «νοικοκυράς», θεωρώντας συχνά το ρόλο της εργαζόμενης γυναίκας δευτερεύοντα. Αποτέλεσμα είναι να υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των δύο ρόλων και περιορισμός σε «γυναικεία» επαγγέλματα, όπως βεβαιώνεται πολύπλευρα (Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1995, πβ. και Κραβαρίτου - Μανιτάκη 1983, Γκαρή και συν. 1996, Τσολακίδου 1997).

Τα παραπάνω αφορούν, με βάση και τους αναφερόμενους ερευνητές, την ελληνική κοινωνία. Αλλά και σε άλλες χώρες τα θέματα αυτά δεν είναι οπωσδήποτε διαφορετικά. Συγκεκριμένα, στον Καναδά διαπιστώθηκε ότι η αντίληψη για το ρόλο του φύλου επηρεάζει την επιλογή του επαγγέλματος. Τα παιδιά κοινωνικοποιούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε ν' ακολουθούν συμπεριφορές που είναι κατάλληλες, ή μη, για το φύλο

τους και οι οποίες γενικεύονται στις επαγγελματικές ενασχολήσεις τους. Κατά συνέπεια, καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν με την αντίληψη του ρόλου του φύλου τους, στενεύουν οι αντιλήψεις των κατάλληλων επαγγελματικών επιλογών, που σχετίζονται με το φύλο τους. Τα κορίτσια δίνουν προτεραιότητα στην οικογένεια παρά στα επαγγελματικά τους σχέδια. Γι' αυτό επιλέγουν κυρίως παραδοσιακά επαγγέλματα που απαιτούν λιγότερες υποχρεώσεις (Davey & Stoppard 1993).

Σε πολλές έρευνες εξετάστηκαν τα στερεότυπα του ρόλου του φύλου με αφετηρία παιδιά προσχολικής ηλικίας και κατάληξη μαθητές λυκείου. Διαπιστώθηκε ότι οι διαφορές των φύλων ξεκινούν από την παιδική ηλικία. Αναλυτικότερα:

Ο Stroehel (1994) στο Σικάγο εξέτασε τις «στάσεις» παιδιών νηπιαγωγείου που αφορούσαν τις «φιλοδοξίες» της σταδιοδρομίας τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ακόμα και τα παιδιά του νηπιαγωγείου επέλεξαν επαγγέλματα παραδοσιακά «γυναικεία» ή «ανδρικά», αντίστοιχα. Σε μεγάλο ποσοστό, κορίτσια και αγόρια απάντησαν ότι, το επάγγελμα του πυροσβέστη, του αστροναύτη και του αστυνομικού θα μπορούσαν να είναι μόνο για τα αγόρια, ενώ τα κορίτσια προτιμούσαν περισσότερο παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως δασκάλα και νοσοκόμα.

Παρόμοιες διαπιστώσεις έκαναν οι Trice και Rush (1995) και, ακόμη, οι Gordua, McGraw και Drabman (1979) σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Τα κορίτσια και τα αγόρια προτιμούσαν επαγγέλματα που παραδοσιακά θεωρούνταν κατάλληλα για το φύλο τους.

Από έρευνα σε Ευρωπαϊκούς μαθητές δημοτικού για τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες, διαπιστώθηκε ότι, οι επιλογές επαγγελματιών ακολουθούσαν παραδοσιακά σχήματα για κάθε φύλο. Τα αγόρια προτιμούσαν επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού κύρους, ενώ τα κορίτσια είχαν χαμηλότερες φιλοδοξίες για το επάγγελμά τους απ' ό,τι τα αγόρια. Επίσης, τα αγόρια έτειναν περισσότερο σε φανταστικά επαγγέλματα από ό,τι τα κορίτσια. Καθώς όμως ωριμάζουν, σύμφωνα και με το μοντέλο της Gottfredson (1981), οι επιλογές τους γίνονται ρεαλιστικές και τείνουν να επιλέγουν περισσότερο κοινωνικά επαγγέλματα, όπως του γιατρού και του δικηγόρου. Αντίθετα, τα κορίτσια μένουν περισσότερο σταθερά στις αρχικές τους επιλογές (Hammond & Dingley 1989, Helwig 1998).

Η παραπάνω διαφοροποίηση της σταθερής προτίμησης των επαγγελματικών επιλογών με βάση το φύλο, φαίνεται να είναι ευρύτερη, αφού και στην Ελλάδα έχουμε παρόμοιες διαπιστώσεις. Τα κορίτσια αποφασίζουν σε μικρή ηλικία για το μελλοντικό τους επάγγελμα και παραμένουν σταθερά στην απόφασή τους. Οι λόγοι φαίνεται να είναι κοινωνικοί. Ο κοινωνικός ρόλος της μητέρας και συζύγου αναγκάζει τα κορίτσια να ωριμάσουν νωρίτερα από τα αγόρια, να επιλέγουν ένα επάγγελμα και να μένουν σταθερά σ' αυτό (Σόφτη - Μπεσμπέα 1983).

Τα επαγγελματικά στερεότυπα του φύλου ερευνήθηκαν και σε λευκούς μαθητές της γ' γυμνασίου της Νότιας Αφρικής. Οι Νοτιοαφρικανοί μαθητές σ' αυτή την τάξη, σύμφωνα με το εκπαιδευτικό τους σύστημα, επιλέγουν μια σειρά μαθημάτων που καθορίζει τη μελλοντική επαγγελματική τους απόφαση. Οι έρευνες αυτές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, τα επαγγέλματα που έχουν υψηλό κύρος παρατηρούνται στερεοτυπικά στα αγόρια, ενώ τα επαγγέλματα που έχουν χαμηλό γόητρο, παρουσιάζονται στερεοτυπικά στα κορίτσια. Μάλιστα, τα αγόρια επιδείκνυαν περισσότερο επαγγελματικά στερεότυπα σε σχέση με το φύλο τους απ' ό,τι τα κορίτσια. Υποστηρίζεται ότι τέτοια στερεότυπα είναι επίκτητα μέσω της κοινωνικοποίησης από τους γονείς και, ακόμη, ότι οφείλονται στην έλλειψη πληροφοριών. Αργότερα ενισχύονται από τις διαφημίσεις των μέσων μαζικής ενημέρωσης και το εκπαιδευτικό σύστημα (Cook & Simbayi 1998).

Οι Watson, Foxcroft και οι συνεργάτες τους (1997) μελέτησαν τις επαγγελματικές φιλοδοξίες μαύρων μαθητών λυκείου στην Αφρική (σύμφωνα με την τυπολογία του Holland) με βάση το φύλο. Οι περισσότεροι έφηβοι παρουσίασαν φιλοδοξίες σχετικές με κοινωνικά επαγγέλματα (δασκάλου, καθηγητή, γενικά εργασία με ανθρώπους) καθώς και με ερευνητικά - επιστημονικά (έρευνα φυσικών, βιολογικών φαινομένων) και γενικότερα με επαγγέλματα υψηλού κύρους. Μάλιστα τα κοινωνικά και ερευνητικά επαγγέλματα κάλυπταν 72% των μαθητών. Για περισσότερα από τα μισά κορίτσια οι φιλοδοξίες τους αφορούσαν κοινωνικά και λιγότερο ερευνητικά επαγγέλματα. Οι φιλοδοξίες των αγοριών ήταν περισσότερο συγκεντρωμένες σε επαγγέλματα υψηλού κύρους απ' ό,τι οι φιλοδοξίες των κοριτσιών.

Παρόμοιες διαπιστώσεις, που δείχνουν τη διαφοροποίηση των φύλων στις επαγγελματικές επιλογές, έγιναν και από έρευνες που διεξήχθησαν στην Αφρική (Mwaba 1992), στην Κίνα (Siann et al. 1998), αλλά και στις Η.Π.Α. (Danzinger 1983, Rojewski & Yang 1997, Farmer et al. 1998) και γενικότερα στην Αμερική (Stockard & Mcgee 1990, Lapan et al. 1996).

Από πολλές ερευνητικές διαπιστώσεις φάνηκε ότι, τα κορίτσια επιλέγουν καθιστικά επαγγέλματα (π.χ. δακτυλογράφος, τηλεφωνήτρια, γραμματέας κ.λπ.), ενώ τα αγόρια, εργασίες που στηρίζονται στη μυϊκή τους δύναμη (Lehman & Witty 1963, Beuf 1974, Panek, Rush & Greenawalt 1977, Taber 1992, Kootz 1996).

Υπάρχουν επαγγέλματα που φιλοδοξούν να ασκήσουν αποκλειστικά τα κορίτσια. Αυτά ανήκουν συνήθως στο χώρο του «φανταχτερού» και «εκθαμβωτικού» (αεροσυνοδός, φωτομοντέλο, ηθοποιός, τραγουδίστρια) ή σχετίζονται με την ομορφιά και τη μόδα (αισθητικός, κομμώτρια, μοντελίστ). Τα τεχνικά επαγγέλματα προσελκύουν κυρίως το ενδιαφέρον των αγοριών. Επικρατεί η άποψη ότι, τα τεχνικά και χειρωνακτικά επαγγέλματα συνδυάζονται με την «αρρενωπότητα», ενώ τα κοινωνικά και μη χειρωνακτικά, με τη «θηλυκότητα». Ακόμη φαίνεται ότι τα κορίτσια προτιμούν κλάδους που έχουν σχέση με τη διδασκαλία. Αντίθετα, τα αγόρια στρέφονται στις θετικές επιστήμες των οποίων το πτυχίο δίνει συνήθως μεγαλύτερες ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης και εξέλιξης και δε θίγεται τόσο εύκολα από τις οικονομικές και τεχνολογικές μεταβολές (Bourdieu & Passeron 1964, Κασσιμάτη και συν. 1982, Λαμπροπούλου & Γεωργουλέα 1986, Χατζηγεωργίου 1991, Βασιλού - Παπαγεωργίου 1994, Σιδηροπούλου - Δημακάκου 1995, Kootz 1996, Τσολακίδου 1997).

Διαφοροποίηση με βάση το φύλο παρατηρήθηκε όχι μόνο στην επαγγελματική κατεύθυνση αλλά και στο επίπεδο των επαγγελμάτων από άποψη κοινωνικού γοήτρου. Συγκεκριμένα: Τα κορίτσια δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον για επαγγέλματα που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες, για επαγγέλματα με λιγότερο κύρος και λιγότερα χρήματα, επαγγέλματα με λιγότερες ευκαιρίες για προαγωγή και συνήθως υπαλληλικά επαγγέλματα. Επίσης επιλέγουν επαγγέλματα που τους προσφέρουν ευχάριστες συνθήκες εργασίας, ευχάριστο περιβάλλον και επαγγέλματα που τους προσφέρουν τη δυνατότητα να βοηθούν άλλους ανθρώπους. Ενδιαφέρονται ακόμη να έχουν καλές σχέσεις με τους συναδέλφους και να αισθάνονται αποδοχή από τους άλλους. Αντίθετα, τα αγόρια προτιμούν επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού γοήτρου (όπως του γιατρού κ.λπ.) ελπίζοντας ότι θα εξασφαλίσουν μεγαλύτερη δύναμη και οικονομική άνεση και προτιμούν επιστημονικούς και τεχνικούς κλάδους στους οποίους ασκείται εξουσία. Επίσης ενδιαφέρονται περισσότερο για πράγματα παρά για πρόσωπα και προτιμούν να διοικούν παρά να διοικούνται. Γενικά, επιλέγουν επαγγέλματα με ψυχική αντοχή, υπευθυνότητα, ψυχραιμία, αλλά και επαγγέλματα που προσφέρουν ευκαιρίες για

προαγωγή, περισσότερα χρήματα και ανεξαρτησία (Olivie 1973, Μπλούνα 1977, Κραβαρίτου - Μανιτάκη 1983, Καραμάνου 1984, Κατάκη 1984, Titkow 1985, Μακρίδου - Τέττερη 1985, Χαριστού 1989, Scozzaro & Subich 1990, Etaugh & Roertner 1991, Κάντας & Χαντζή 1991, Παρασκευόπουλος 1992, Αντωνοπούλου 1999).

Το ότι τα κορίτσια, συχνότερα από ό,τι τα αγόρια, επιλέγουν επαγγέλματα που βασίζονται στην κοινωνική συνεισφορά, τονίζεται και από άλλες έρευνες (Καρμας et al. 1990). Ειδικά στην Αθήνα τα αγόρια δίνουν περισσότερη έμφαση στην προσδοκία ενός καλού μισθού και στις απαιτήσεις της αγοράς και θέτουν περισσότερο βάρος σε «εξωτερικές» αξίες εργασίας (χρήματα, κοινωνικό γόητρο), ενώ τα κορίτσια, σε «εσωτερικές» (κλίση, ενδιαφέροντα).

Γενικά, έχει παρατηρηθεί ότι, οι άντρες προσελκύονται περισσότερο από «εξωτερικές - λειτουργικές / πρακτικές αξίες», όπως ασφάλεια, οικονομικές απολαβές και ελεύθερος χρόνος, ενώ οι γυναίκες από «εσωτερικές - συναισθηματικές αξίες», όπως αλτρουϊσμός και διαπροσωπικές σχέσεις (Erez et al. 1989).

Αξιοπρόσεκτες είναι ακόμη και οι παρακάτω εμπειρικές διαπιστώσεις από έρευνα στην Αμερική (με βάση την τυπολογία του Holland). Τα αγόρια έχουν εντονότερα επαγγελματικά ενδιαφέροντα για «ρεαλιστικά» θέματα που σχετίζονται με τη φύση, τη γεωργία, την περιπέτεια, το στρατό και τις μηχανικές δραστηριότητες. Αντίθετα, τα κορίτσια έχουν εντονότερα επαγγελματικά ενδιαφέροντα για «καλλιτεχνικά» θέματα (μουσική, θέατρο, τέχνη, συγγραφή), για «επιχειρησιακά» (δικηγορία, εμπόριο, πώληση και διαχείριση επιχειρήσεων) και για «συμβατικά» θέματα (πρακτική γραφείου) (Mullis & Mullis 1997).

Σε συνάρτηση με όλα τα παραπάνω δεδομένα, τονίζεται ότι, η θέση της γυναίκας, η οποία στο παρελθόν ήταν υποβαθμισμένη στην κοινωνία και, κατά συνέπεια, και στον εργασιακό χώρο, βελτιώθηκε με βάση τις νέες αντιλήψεις για τα δύο φύλα. Αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την είσοδο της γυναίκας σε όλους σχεδόν τους επαγγελματικούς τομείς. Μάλιστα, με τη βιομηχανοποίηση και την εξειδίκευση της εργασίας, ο προσανατολισμός της γυναίκας άλλαξε και ο ρόλος του φύλου ως παράγοντα επιλογής επαγγέλματος μειώνεται διαρκώς. Σήμερα, δύσκολα μπορούμε να μιλάμε για υπεροχή, ή μη, στις επαγγελματικές προτιμήσεις του ενός ή του άλλου φύλου (Σόφτη - Μπεσμπέα 1983).

Οι παλαιότερες έρευνες έδειχναν μια σαφέστερη διαφοροποίηση εξαιτίας του φύλου. Αυτή όμως η διαφοροποίηση υποχωρεί εντυπωσιακά στις πρόσφατες έρευνες. Άνδρες και γυναίκες δε διαφέρουν σημαντικά στην επαγγελματική τους συμπεριφορά και τα επαγγελματικά κίνητρα. Η διαφορά βρίσκεται στο ότι οι γυναίκες κρίνουν με λιγότερη αισιοδοξία και σιγουριά, από ό,τι οι άνδρες, τις δυνατότητές τους και έχουν μειωμένες προσδοκίες για παρέμβασή τους στις επαγγελματικές διαδικασίες και στην επαγγελματική εξέλιξη (Κρίβας & Χάντζιου 1989).

Στην ίδια άποψη φαίνεται να καταλήγουν και οι Erez, Borochoy και Mannheim (1989), οι οποίοι παρατηρούν ότι, η αποδυνάμωση του παραδοσιακού τύπου της οικογένειας και η ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία, επέφεραν αλλαγές στις επαγγελματικές αξίες των γυναικών.

Μια άλλη διαπίστωση είναι ότι, οι στερεότερες αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων αλλάζουν, ιδιαίτερα όσον αφορά τις γυναίκες. Ένας μικρός π.χ. αριθμός γυναικών σταδιακά καταλαμβάνει επαγγέλματα στα οποία παραδοσιακά κυριαρχούσαν οι άνδρες (ιατρική, διοίκηση επιχειρήσεων κ.λπ.). Όμως οι στερεότερες αντιλήψεις, που έχουν οι άνδρες για τα φύλα, αλλάζουν με βραδύτερο ρυθμό. Λιγότεροι άνδρες

προτιμούν επαγγέλματα τα οποία παραδοσιακά ασκούσαν από γυναίκες, όπως είναι το επάγγελμα της νοσοκόμας, της νηπιαγωγού, της γραμματέα κ.λπ. (Φλουρής, Μασσιάλας 1988). Για τις παραπάνω αναλογίες μπορεί κανείς να υποθέσει ότι έχουν στο μεταξύ διαφοροποιηθεί περισσότερο αριθμητικά ενάντια στις παραδοσιακές συσχετίσεις.

Τέλος, οι διαφορές φύλου είναι αναμενόμενο να επεκτείνονται και στα άτομα με κάποια νοητική καθυστέρηση (Levy et al. 1994, Σιδηροπούλου - Δημακάκου 2000), και, ακόμη, στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες των «προικισμένων» ατόμων. Διαπιστώθηκε ότι τα αγόρια (μαθητές) που είναι «προικισμένα» και «ταλαντούχα», παρουσιάζονται να έχουν υψηλές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές φιλοδοξίες εξαιτίας των μοναδικών τους ικανοτήτων. Αξιοπρόσεκτη είναι η διαπίστωση ότι τα «προικισμένα» κορίτσια βιώνουν αντίστοιχες εσωτερικές συγκρούσεις, όπως επιθυμία για δυο πράγματα: οικογένεια και σταδιοδρομία. Αυτό, πολλές φορές, τις αποτρέπει από το να φιλοδοξούν εκπαιδευτικές ευκαιρίες και γενικά σταδιοδρομία με υψηλό κοινωνικό γόητρο (Allying et al. 1994, Kerr 1983).

Από τα παραπάνω είναι φανερή η πορεία του ρόλου του φύλου στην επιλογή επαγγέλματος. Η πορεία αυτή είναι φθίνουσα σε ό,τι αφορά τη σημασία του διαφοροποιημένου ρόλου. Το φύλο σήμερα φαίνεται να παίζει, σε μικρό μέχρι ελάχιστο βαθμό και σε περιορισμένες περιπτώσεις, ρόλο διαφοροποίησης στην επιλογή επαγγέλματος, όταν λάβουμε υπόψη ότι, επαγγέλματα που θεωρούνταν παλαιότερα αποκλειστικά γυναικεία (π.χ. νηπιαγωγός) ή αποκλειστικά ανδρικά (π.χ. στρατιωτικός) αποτελούν αυτονόητες σχεδόν επαγγελματικές κατευθύνσεις και για τα δύο φύλα. Αυτό ισχύει βέβαια ακόμη περισσότερο για κοινωνίες ιδιαίτερα φιλελεύθερες και λιγότερο ή ελάχιστα παραδοσιακές (πβ. τη δυνατότητα παστόρων γυναικών σε προτεσταντικές κοινωνίες και την αποκλειστικότητα ιερέων ανδρών σε ορθόδοξες θρησκευτικές κοινωνίες). Θα πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι, είναι ασφαλώς εντονότερη η μείωση της σημασίας του φύλου στις αντιλήψεις γενικότερα για τις διαφορές των δύο φύλων από ό,τι είναι στις επαγγελματικές προτιμήσεις των δύο φύλων. Σε αυτές φαίνεται να παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες και κυρίως οι μέχρις ενός σημείου καθιερωμένες και ακόμη στερεότυπες κοινωνικές δομές και συνήθειες (πβ. την περίπτωση π.χ. του μέσου Έλληνα άνδρα - συζύγου που δε θεωρεί αυτονόητη τη συμμετοχή του στην προετοιμασία του οικογενειακού φαγητού, στη φροντίδα των παιδιών κ.λπ.).

2. Η παρούσα έρευνα

3.1. Σημασία και σκοπός της παρούσας έρευνας

Με την επιλογή ενός επαγγέλματος, το άτομο έχει ένα συγκεκριμένο προσανατολισμό για μια μόνιμη συστηματική εργασία με συγκεκριμένο παραγωγικό ή και δημιουργικό σκοπό. Η είσοδος στο επάγγελμα σημαίνει απόκτηση μιας θέσης στην κοινωνία και παράλληλα εξασφάλιση των μέσων ικανοποίησης των πρωταρχικών και λοιπών αναγκών του. Έτσι το άτομο, με την εργασία του, από τη μια μεριά, συμβάλλει στην παραγωγικότητα και προώθηση του πολιτιστικού επιπέδου του συνόλου, από την άλλη, συμβάλλει στην ψυχική ισορροπία, τη δημιουργικότητα και τις οικονομικές απολαβές για την αναβάθμιση του επιπέδου ζωής του. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι, η διαδικασία επιλογής του επαγγέλματος είναι για το άτομο πολύ σημαντική, αφού η επιλογή αυτή προσδιορίζει το ρόλο του ενεργά στην κοινωνία. Το ότι η επιλογή επαγγέλματος γίνεται σε σχετικά μικρή ηλικία, είναι κάτι που περιπλέκει περισσότερο τα πράγματα τόσο από τη μεριά του εφήβου όσο και από την πλευρά του περιβάλλοντός του, αφού η επιλογή που θα κάνει, θα πρέπει να είναι κατάλληλη και γενικά επιτυχής.

Οι μαθητές φαίνεται να επηρεάζονται στην απόφασή τους από πολλούς παράγοντες οι οποίοι μπορούν να διαχωριστούν στις εξής κατηγορίες: α) στους κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην ατομική και κοινωνική πρόοδο και β) στους ψυχολογικούς παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην ψυχική ικανοποίηση και γενικά άνεση (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 1978).

Όλοι οι ερευνητές συμφωνούν ότι οι προτιμήσεις των περισσότερων ατόμων δεν είναι τυχαίες. Οι απόψεις τους διαφέρουν ως προς τους παράγοντες που τις επηρεάζουν περισσότερο. Από τη μια μεριά οι κοινωνιολόγοι, πιστεύουν ότι η κοινωνία είναι αυτή που διαμορφώνει την επιλογή επαγγέλματος. Από την άλλη οι ψυχολόγοι, τονίζουν πόσο σημαντικά είναι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, οι ειδικές ικανότητες κ.λπ. για τη διαμόρφωση της επαγγελματικής συνείδησης (Δημητρόπουλος 1994α).

Η διαδικασία επιλογής επαγγέλματος που εξετάζεται στην παρούσα μελέτη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα από τα φλέγοντα ζητήματα και των σύγχρονων εφήβων. Πρόκειται για θέμα με διαρκή επικαιρότητα. Έτσι οι παλαιότερες σχετικές έρευνες χρειάζεται να συσχετιστούν με νέα δεδομένα, προκειμένου να φανεί αν υπάρχει αλλαγή και ακόμη ποιες τάσεις διαμορφώνονται κάθε φορά. Ο μαθητής από πολύ νωρίς εισάγεται στη διαδικασία λήψης των πρώτων σημαντικών αποφάσεων που αφορούν την επαγγελματική του πορεία και εξέλιξη. Η επιλογή ενός επαγγέλματος είναι μια διαδικασία αναπτυξιακή που συνδέεται άμεσα με την γενικότερη εξέλιξη του ίδιου του ατόμου. Μπορεί να λεχθεί ότι η επιλογή επαγγέλματος είναι μια συνεχής εξελικτική διαδικασία που ξεκινά από την παιδική ηλικία και εκφράζεται σε μια λιγότερο ή περισσότερο τελική μορφή κατά το τέλος της εφηβείας, συνήθως με τη συγκεκριμένη επαγγελματική επιλογή του ατόμου.

Βασικός σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί η διαδικασία απόφασης για επαγγελματική κατεύθυνση και σταδιοδρομία των σύγχρονων νέων και συγκεκριμένα των μαθητών. Ειδικότερα, ο σκοπός της μελέτης αυτής αναφέρεται στο χρόνο (ηλικία), που εμφανίζεται η πρώτη μη ρεαλιστική επαγγελματική προτίμηση και στη συνέχεια

άλλες, ενδεχομένως ρεαλιστικές, προτιμήσεις και κατευθύνσεις ή προσανατολισμοί, οι πιθανές αλλαγές προτίμησης και κατεύθυνσης και η τελική-οριστική, αν υπάρχει, απόφαση των μαθητών Γυμνασίου (Β΄ και Γ΄ τάξης) και Λυκείου (Α΄ Β΄ και Γ΄ τάξης).

3.2. Υποθέσεις της έρευνας και προβληματισμοί

Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, όπως αυτή παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, στόχοι της παρούσας ερευνητικής μελέτης είναι να ελεγχθούν κατά πόσο οι μαθητές των 14-18 ετών παραμένουν στα δεδομένα και τις συνθήκες, τα κριτήρια και τα κίνητρα επιλογής επαγγέλματος προηγούμενων περιόδων, σύμφωνα με τις αντίστοιχες έρευνες, ή έχουν διαφοροποιηθεί και πώς, δηλαδή ποιες τάσεις και ποια κίνητρα έχουν διαμορφωθεί και σε ποιο βαθμό. Συγκεκριμένα ενδιαφέρει να διαπιστωθεί, αν και κατά πόσο:

1. Οι μαθητές σκέφτονται για πρώτη φορά το μελλοντικό τους επάγγελμα και προβληματίζονται πάνω σ' αυτό στο τέλος της παιδικής και στην αρχή της εφηβικής ηλικίας.
2. Οι μαθητές προτιμούν πανεπιστημιακές σπουδές και επαγγέλματα επιστημονικού επιπέδου.
3. Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων σχετίζονται με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Όσο πιο μορφωμένοι είναι οι γονείς, τόσο πιο υψηλές είναι οι επαγγελματικές φιλοδοξίες των μαθητών.
4. Το επάγγελμα του πατέρα επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος του παιδιού. Τις περισσότερες φορές τα παιδιά ακολουθούν επαγγέλματα παρόμοια με εκείνα των πατέρων τους, ειδικά, αν αυτά έχουν υψηλό κοινωνικό γόητρο.
5. Το κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών των μαθητών.
6. Ο ρόλος του φύλου σχετίζεται με την επιλογή επαγγέλματος. Τα κορίτσια επιλέγουν διαφορετικά επαγγέλματα από ό,τι τα αγόρια.
7. Οι Έλληνες νέοι προτιμούν το δημόσιο τομέα εργασίας εξαιτίας της σταθερότητας που παρέχει σε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα. Οι συνθήκες εργασίας αποτελούν ένα ιδιαίτερο κριτήριο – κίνητρο στην επιλογή επαγγέλματος.
8. Η επαγγελματική προτίμηση και επιλογή σχετίζεται με την ηλικία. Οι επιλογές είναι λιγότερο σταθερές και ρεαλιστικές στις μικρές ηλικίες, ενώ με την πάροδο της ηλικίας οι έφηβοι καταλήγουν σε περισσότερο σταθερές και ρεαλιστικές επαγγελματικές επιλογές.

9. Η σχολική επίδοση παίζει ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος του εφήβου.
10. Οι επαγγελματικές επιλογές επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας των αντίστοιχων στόχων που θέτουν οι μαθητές (π.χ. επιτυχία σε Α.Ε.Ι. κ.λπ.).
11. Ο τόπος διαμονής παίζει ρόλο στις επαγγελματικές επιλογές και αποφάσεις του εφήβου.
12. Ο τύπος και το επίπεδο σχολείου φοίτησης διαφοροποιεί τους μαθητές στην επαγγελματική τους επιλογή.
13. Οι μαθητές των 14-18 ετών παρουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό αναποφασιστικότητα στην επιλογή επαγγέλματος και ποια μπορεί να είναι τα αίτια αυτής της αναποφασιστικότητας.

Κύριος σκοπός της έρευνάς μας είναι η επαλήθευση ή η απόρριψη των παραπάνω υποθέσεων. Ακόμη, σε συνάρτηση με όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια (ερευνητικές διαπιστώσεις), στην έρευνά μας έχει σημασία να επισημανθούν: α) τα κίνητρα που συνέβαλαν στις τυχόν διαφοροποιήσεις και που παίζουν ενδεχομένως ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος των νέων της ηλικίας που εξετάζουμε, και β) ποια από αυτά και κατά πόσο αυτά μπορούν να αποτελέσουν παράγοντες μονιμότερων κριτηρίων στην επιλογή επαγγέλματος.

4. Μέθοδος και διεξαγωγή της έρευνας

4.1. Δείγμα και χαρακτηριστικά

(ηλικία μαθητών, φύλο, βαθμός προηγούμενης τάξης, μορφωτικό επίπεδο γονέων, οικονομική κατάσταση της οικογένειας, τόπος μόνιμης κατοικίας, επάγγελμα γονέων)

Το δείγμα της έρευνας απαρτίστηκε από 2.100 μαθητές (1.260 μαθητές των Α΄ Β΄ και Γ΄ τάξεων του Λυκείου και 840 μαθητές των Β΄ και Γ΄ τάξεων του Γυμνασίου). Οι μαθητές συνολικά προέρχονταν από 48 δημόσια Γυμνάσια και 60 Λύκεια της χώρας, με αναλογία προς τον πληθυσμό κάθε διοικητικής περιφέρειας. Αρχικά κληρώθηκαν τα σχολεία Γυμνάσια και Λύκεια. Από κάθε Λύκειο επιλέχθηκαν 21 μαθητές (7 από κάθε τάξη, μετά από σχετική κλήρωση). Από κάθε Γυμνάσιο επιλέχθηκαν 14 μαθητές (7 από τη Β΄ και 7 από τη Γ΄ Γυμνασίου μετά από σχετική κλήρωση).

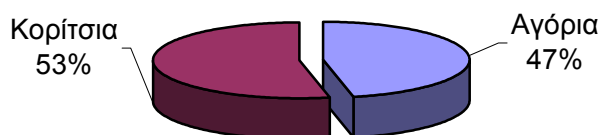
Οι μαθητές του δείγματος των Λυκείων επιλέχθηκαν από 48 Γενικά Λύκεια και 12 Τεχνικά - Επαγγελματικά για να διερευνηθούν οι διαφορές μεταξύ τους σχετικά με τις αποφάσεις τους για το επαγγελματικό τους μέλλον. Επιλέχθηκαν Γυμνάσια και Λύκεια από αστικό περιβάλλον και Γυμνάσια και Λύκεια από επαρχιακές - αγροτικές περιοχές (βλ. παράρτημα). Έτσι θα μπορούσε κανείς συγκριτικά προς άλλες παρόμοιες έρευνες να μιλήσει για «ιδανικό» δείγμα (βλ. ενδεικτικά την έρευνα - Διδακτορική διατριβή της Σόφτη - Μπεσμπέα που έγινε σε 1.161 άτομα στις ίδιες σχεδόν τάξεις με εξαίρεση τη β΄ γυμνασίου αλλά μόνο στην περιοχή Αθηνών).

Θεωρήθηκε σκόπιμο να ληφθεί υπόψη η διάκριση του δείγματος σε αστικό και επαρχιακό - αγροτικό περιβάλλον, προκειμένου να ερευνηθούν οι τυχόν επιπτώσεις αυτής της διαφοροποίησης.

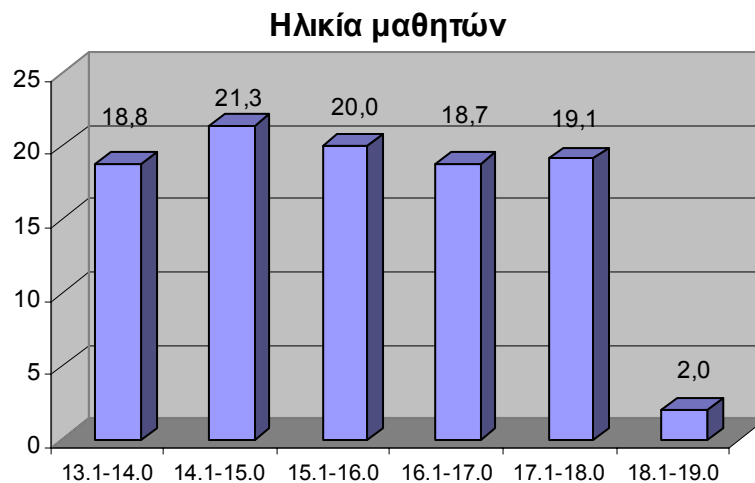
Οι βασικότερες ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνάς μας είναι οι εξής:

1. Το φύλο

Φύλο μαθητών

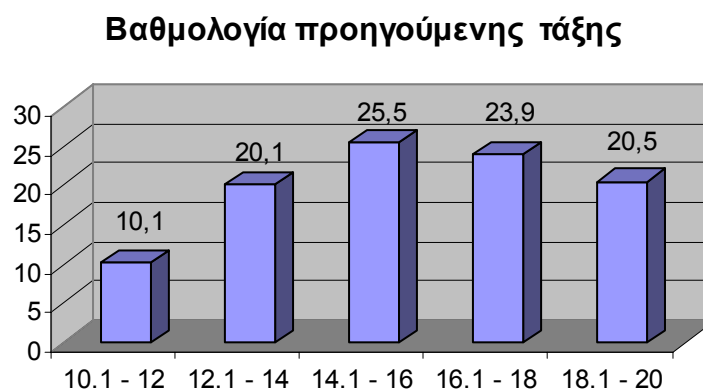
2. Η ηλικία, με δύο παραμέτρους, μαθητές Γυμνασίου και μαθητές Λυκείου.

3. Τύπος σχολείου φοίτησης με τις αναφερόμενες στο σχήμα κατηγορίες.

4. Η βαθμολογία της προηγούμενης τάξης με πέντε (5) κατηγοριοποιήσεις: 10.1-12.0, 12.1-14.0, 14.1-16.0, 16.1-18.0, 18.1-20.

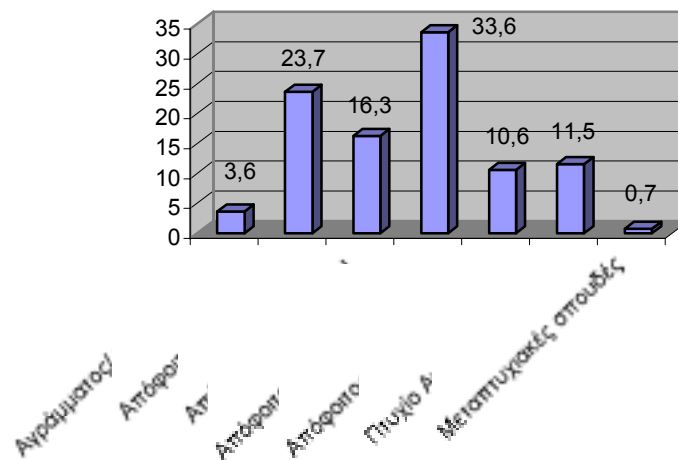

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι στο δείγμα της έρευνάς μας υπερέχουν εν μέρει τα κορίτσια (6%), κυριαρχούν οι ηλικίες 14.1-16.0 (41.3%) και οι μαθητές με βαθμολογία 14.1-18 (49.4%). Η εκπροσώπηση των μαθητών παρουσιάζεται δυσανάλογη λόγω του ότι το θέμα αφορά κυρίως ηλικίες που αντιστοιχούν στο λύκειο και οι μαθητές των ΤΕΕ είναι ως γνωστό λιγότεροι από ό,τι οι μαθητές Γενικών λυκείων.

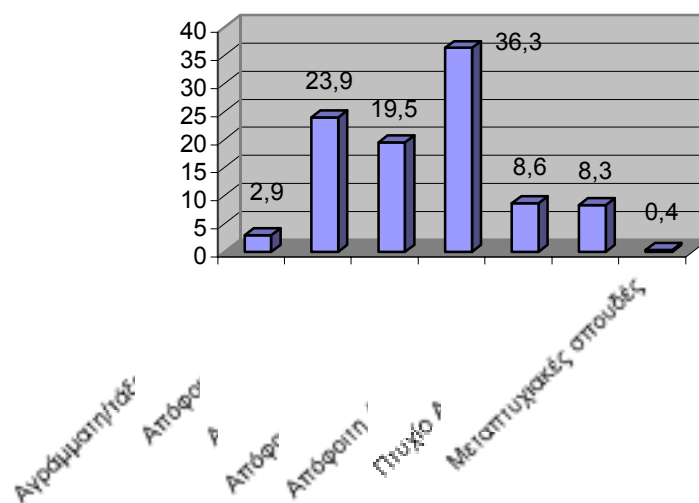
5. Το *μορφωτικό επίπεδο των γονέων*, που, με κριτήριο τα χρόνια εκπαίδευσης του πατέρα και της μητέρας χωριστά, περιλαμβάνει έξι (6) παραμέτρους.

- Αγράμματος /η ή μερικές τάξεις δημοτικού.
- Απόφοιτος /η Γυμνασίου (3τάξιου).
- Απόφοιτος /η Λυκείου ή μέσης τεχνικής σχολής (ή παλιού δτάξιου γυμνασίου).
- Απόφοιτος /η Ανώτερης σχολής / Κολλεγίου.
- Πτυχίο Ανώτατης σχολής.
- Μεταπτυχιακές σπουδές (πτυχίο εξειδίκευσης, διδακτορικό δίπλωμα).
-

Μορφωτικό επίπεδο πατέρα

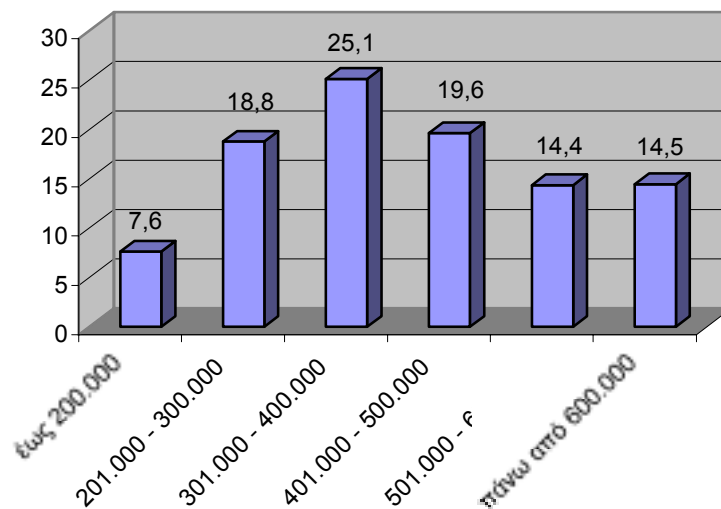
Μορφωτικό επίπεδο μητέρας

6. Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας συνολικά (μέσο μηνιαίο εισόδημα σύμφωνα με τις δηλώσεις τους) με έξι (6) κατηγοριοποιήσεις:

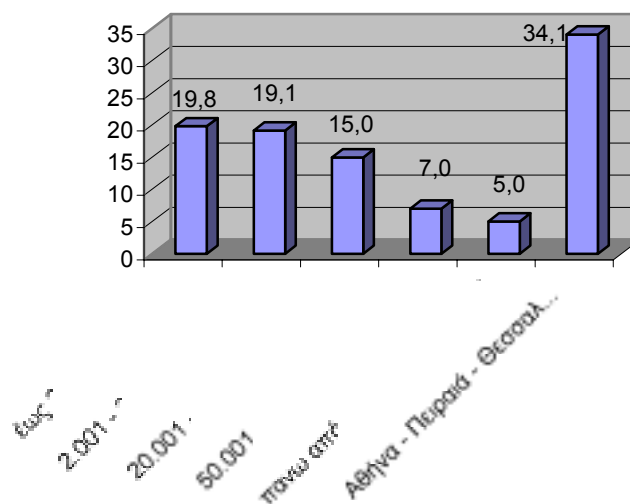
- Μέχρι 200.000 δρχ.
- Από 201.000 έως 300.000 δρχ.
- Από 301.000 έως 400.000 δρχ.
- Από 401.000 έως 500.000 δρχ.
- Από 501.000 έως 600.000 δρχ.
- Πάνω από 600.000 δρχ.

Οικονομική κατάσταση οικογένειας

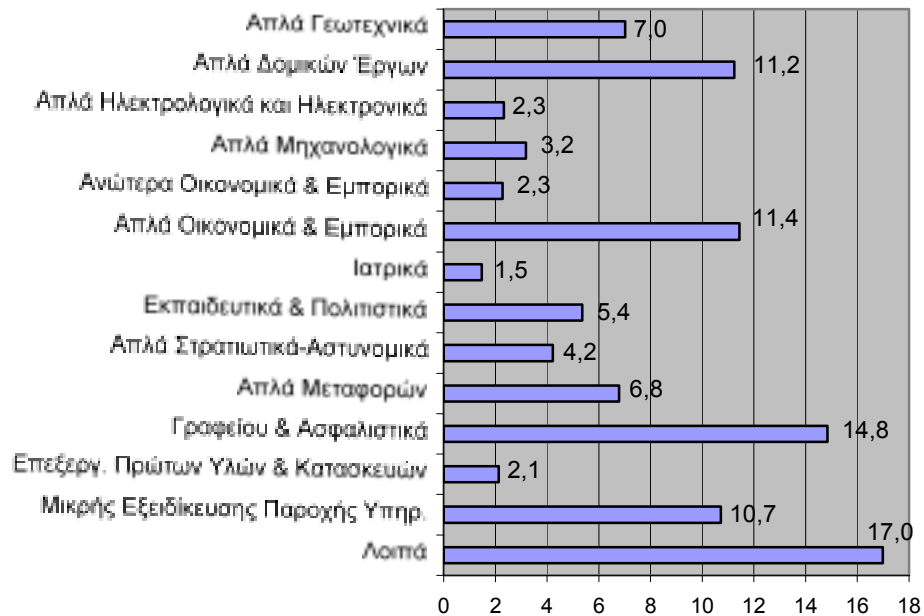
7. Τόπος μόνιμης κατοικίας με τις αναφερόμενες στο σχήμα κατηγοριοποιήσεις.

Τόπος μόνιμης κατοικίας

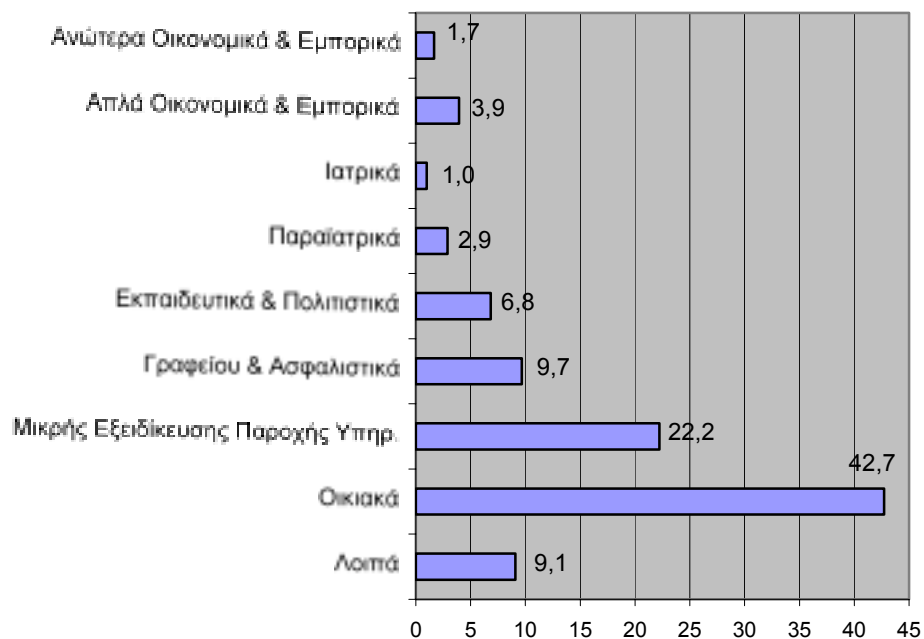
8. *Επάγγελμα γονέων με τις αναφερόμενες στα σχήματα κατηγορίες.*

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5 χρόνια)

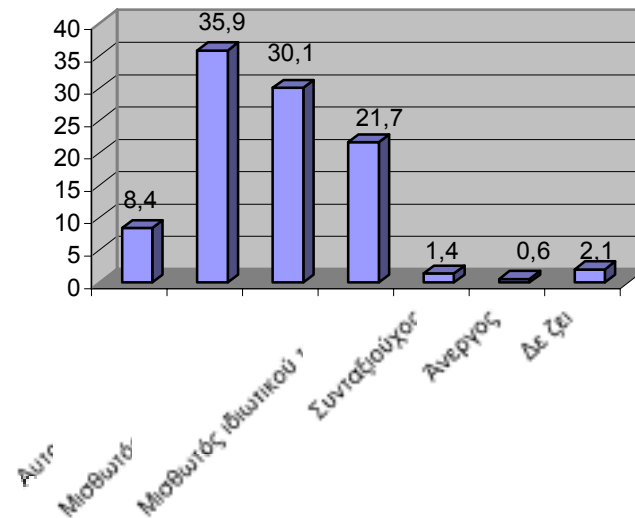
Σημειώνεται ότι στα «Λοιπά» επαγγέλματα ανήκουν κυρίως τα εξής: «Ανώτερα Μεταφορών», «Επιστημονικά Δομικών Έργων», «Ανώτερα Μεταφορών», «Ανώτερα Στρατιωτικά-Αστυνομικά», «Βιομηχανίας Τροφών και Ποτών», «Επιστημονικά Νομικά» κ.λπ.

Επάγγελμα μητέρας (τελευταία 5 χρόνια)

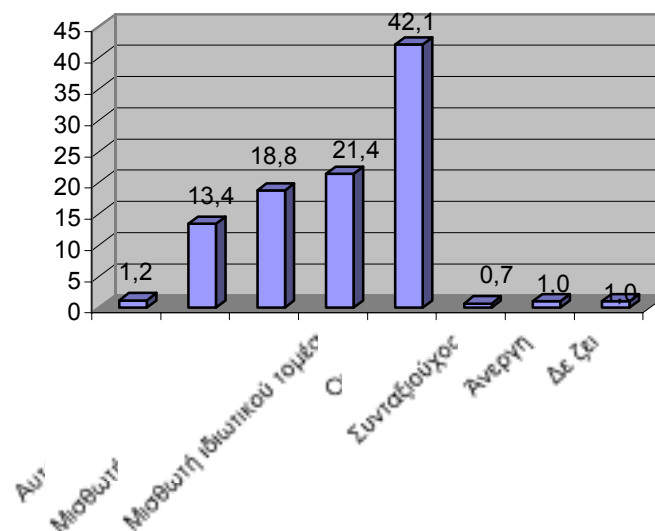

9. Θέση των γονέων στο επάγγελμα με τις αναφερόμενες στα παρακάτω σχήματα κατηγορίες.

Η θέση του πατέρα στο επάγγελμα

Η θέση της μητέρας στο επάγγελμα

Στο δείγμα μας, με βάση τα παραπάνω γραφήματα και τα αντίστοιχα δεδομένα, κυριαρχούν οι μαθητές με γονείς απόφοιτους λυκείου και στη συνέχεια δημοτικού, με οικονομική κατάσταση της οικογένειας από 301.000-400.000 δρχ., με τόπο μόνιμης κατοικίας τα τρία μεγάλα αστικά κέντρα και στη συνέχεια με πληθυσμό κάτω των 20.000 κατοίκων και με επάγγελμα πατέρα, τα επαγγέλματα Γραφείου και Ασφαλιστικά, Απλά Δομικών Έργων, Απλά Οικονομικά και Εμπορικά και Απλά Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά.

4.2. Μέσα συλλογής των δεδομένων

Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο (βλ. παράρτημα) και ζητήθηκε από τους μαθητές να απαντήσουν στις ερωτήσεις με ειλικρίνεια και, γενικά, να ακολουθήσουν προσεκτικά τις οδηγίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Οι μαθητές επέλεξαν, κάθε φορά σύμφωνα με τις οδηγίες, την απάντηση που τους ταίριαζε, σημειώνοντας άλλοτε με ένα X, ή συμπλήρωναν το κενό με την άποψή τους στις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε συνολικά 41 ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονταν σε δημογραφικά στοιχεία και σε ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου.

Το ερωτηματολόγιο εφαρμόστηκε αρχικά σε μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων του Ρεθύμνου, ώστε να διορθωθούν τυχόν αδυναμίες και να διαπιστωθεί ο χρόνος που χρειαζόταν για την συμπλήρωσή του, σύμφωνα με τη γενικότερα ισχύουσα σχετική ερευνητική δεοντολογία (βλ. ενδεικτικά C. Javeau, 1996).

Μια πρώτη δοκιμαστική εφαρμογή, στις περισσότερες περιπτώσεις με τη μορφή συνέντευξης, έγινε σε δείγμα 50 μαθητών από όπου και αντλήθηκαν χρήσιμες πληροφορίες. Η πρώτη αυτή δοκιμαστική έρευνα (pilot study) οδήγησε σε κάποια μετατροπή του αρχικού ερωτηματολογίου, με παραλείψεις ή τροποποιήσεις ορισμένων από τις αρχικές ερωτήσεις που δυσκόλευαν τους μαθητές ή ήταν δυσνόητες γι' αυτούς αλλά και με την αλλαγή της σειράς άλλων και, ακόμη, την προσθήκη περισσότερων ερωτήσεων ελέγχου, οι οποίες και αποτέλεσαν κριτήριο για τον έλεγχο της ποιότητας των ερωτήσεων και κατά συνέπεια και των απαντήσεων και του τρόπου συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου από τους μαθητές. Η προκαταρκτική αυτή έρευνα πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 1999.

Οι θεματικές του ερωτηματολογίου αναφέρονται:

- Στα δημογραφικά στοιχεία (αρχικά ονόματος, ημερομηνία γέννησης, σχολείο, κατεύθυνση, τάξη, φύλο, επάγγελμα γονέων, γραμματικές γνώσεις γονέων, μορφωτικό επίπεδο γονέων, οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, περιοχή διαμονής, και γενικός βαθμός της προηγούμενης τάξης).
- Σε αλλαγές επαγγελματικής προτίμησης.
- Στην ενδεχόμενη λήψη απόφασης και τα προβλήματα που τυχόν προέκυψαν.
- Στις παρούσες επαγγελματικές προτιμήσεις τους.
- Στους παράγοντες επηρεασμού επιλογής επαγγέλματος.
- Στην προσωπική εκτίμηση διαφόρων παραγόντων στην εργασία καθαυτή.
- Στην προσωπική ιεράρχηση των παραγόντων που καθορίζουν την επιλογή επαγγέλματος κ.λπ.

Αναλυτικότερα η θεματολογία του ερωτηματολογίου και οι αντίστοιχες ερωτήσεις έχουν ως εξής:

- Πρώτη σκέψη για επάγγελμα: (ερώτηση:1).
- Επαγγέλματα προτίμησης στο παρελθόν: (ερωτήσεις : 2,10).
- Λήψη απόφασης (ηλικία, επάγγελμα, εκτίμηση ικανοτήτων, εμμονή) (ερωτήσεις: 3,4,5,6,7).
- Προβλήματα στην απόφαση, διστακτικότητα – δυσκολίες: (ερωτήσεις: 8,11,12).
- Παρούσες επαγγελματικές προτιμήσεις: (ερώτηση 9).
- Παράγοντες επηρεασμού της επιλογής επαγγέλματος:
 - Απολαβές (χρήματα), (ερώτηση: 13)

- Κοινωνική θέση (ερώτηση: 14)
- Είδος εργασίας (χειρωνακτική - πνευματική εργασία), (ερώτηση: 15)
- Τομέας εργασίας (δημόσιος - ιδιωτικός τομέας εργασίας), (ερώτηση: 16)
- Περιβάλλον (ερωτήσεις: 17, 18, 23, 25)
- Αριθμός συνεργατών και ηλικία (ερώτηση: 19)
- Χώρος (εσωτερικός – υπαιθρο), (ερώτηση: 20)
- Παράγοντες επικινδυνότητας – κέρδους (ερώτηση: 21)
- Παράγοντας ποικιλίας (ερώτηση: 22)
- Υπευθυνότητα (ερώτηση: 24)
- Ωράριο εργασίας: (ερώτηση: 26).
- Διάρκεια άδειας - διακοπών: (ερώτηση: 27).
- Εισόδημα - αμοιβή (ερώτηση: 28).
- Προσωπική εκτίμηση των παραγόντων στην επιλογή επαγγέλματος (κλίση, χρήματα, κοινωνικό γόητρο, παράδοση οικογένειας, επιθυμία γονέων, ελεύθερος χρόνος, πιθανότητα επιτυχίας, επαγγελματική εξέλιξη), (ερώτηση: 29).
- Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και αιτίες: (ερώτηση: 30).
- Προσωπική εκτίμηση διαφόρων παραγόντων στην εργασία καθαυτή (συνθήκες εργασίας, σταθερότητα / ασφάλεια), (ερώτηση: 31).
- Προσωπική ιεράρχηση των παραγόντων στην επιλογή επαγγέλματος: (ερώτηση: 32).

Σημειώνεται ότι για τον έλεγχο της ποιότητας των ερωτήσεων και απαντήσεων προβλέφθηκαν εκτός των άλλων (συνέντευξη κ.λπ.) και ερωτήσεις ελέγχου, όπως η ερώτηση 11 για την 8, η 31 για την 29, η 40 και 41 για την 39 αλλά και οι ερωτήσεις 30, 32 και 33 για τον έλεγχο πολλών άλλων ερωτήσεων και απαντήσεων.

Παράλληλα προς το ερωτηματολόγιο θεωρήθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν και οι δοκιμασίες των Bergman / Eder AIST / UST που μεταφράστηκαν από τη γερμανική, προκειμένου να συμπληρωθεί η μέθοδος του ερωτηματολογίου στα αντίστοιχα σημεία (επαγγελματικές κατευθύνσεις και προτιμήσεις των μαθητών) και με σκοπό να γίνει με την ευκαιρία αυτή στάθμιση των μεθόδων αυτών σε ελληνικό δείγμα. Οι παραπάνω δοκιμασίες επιλέχθηκαν από μια σειρά παρόμοιων δοκιμασιών (BIT του M. Irle, DIT του E. Todt κ.λπ.) με βάση τα κριτήρια καταλληλότητας, όπως αυτά εκτίθενται στο R. Brickenkamp 1975, 463 κ.ε.) για εξέταση των επαγγελματικών τάσεων και ενδιαφερόντων. Η επιλογή έγινε με βάση τα κριτήρια της μικρότερης διάρκειας εφαρμογής και της καταλληλότητας για τους Έλληνες μαθητές.

4.3. Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη σχολική περίοδο 1999-2000. Το ερωτηματολόγιο και οι δοκιμασίες (τεστ) των Bergmann / Eder, η Δοκιμασία Δομής των Γενικών Ενδιαφερόντων (AIST) και η Δοκιμασία Δομής του Περιβάλλοντος (UST) χορηγήθηκαν σε τμήματα και τάξεις σύμφωνα με τα παραπάνω και συμπληρώθηκαν επί τόπου. Ο χρόνος συμπλήρωσής τους ήταν κατά μέσο όρο 50 λεπτά. Οι μαθητές συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο και τα τεστ μετά από ενημέρωση για το αντικείμενο της έρευνας και την ιδιότητα του ερευνητή. Με άδεια του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων επισκεφθήκαμε τα επιλεγμένα σχολεία και η χορήγηση

του ερωτηματολογίου και των τεστ έγινε σε προκαθορισμένη ημέρα και ώρα, αφού είχε προηγηθεί συνεννόηση με τους Διευθυντές των σχολείων.

Επιπρόσθετες διευκρινίσεις δίνονταν όπου χρειάζονταν κάθε φορά. Ιδιαίτερα τονίστηκε το ότι πουθενά δε χρειάζονταν να γραφεί όνομα ή κάποιο συγκεκριμένο προσωπικό στοιχείο.

Σημειώνεται ότι σε ορισμένα σχολεία κυρίως της περιοχής Αθηνών και σε ελάχιστες περιπτώσεις απομακρυσμένων σχολείων τη συλλογή του υλικού πραγματοποίησαν φοιτητές του τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης έπειτα από κατάλληλη ενημέρωση και άσκηση που έγινε με την παρουσία και του επόπτη Καθηγητή.

5. Στατιστική επεξεργασία - Ευρήματα της έρευνας

5.1. Ποιοτικός έλεγχος των δεδομένων

Ο ποιοτικός έλεγχος των δεδομένων εξασφαλίστηκε αρχικά με τη δοκιμαστική εφαρμογή του ερωτηματολογίου. Στη συνέχεια, οι ερωτήσεις ελέγχου αποτελούν ένα άλλο κριτήριο αξιολόγησης της αξιοπιστίας των απαντήσεων. Ο έλεγχος αυτός οδήγησε στην αχρήστευση ορισμένων ερωτηματολογίων των οποίων όμως ο αριθμός ήταν πολύ περιορισμένος (<0.20). Το γεγονός αυτό επικυρώνει τη σοβαρότητα με την οποία οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στα ερωτήματα της έρευνας. Η διαπίστωση αυτή προέκυψε και από συνεντεύξεις που έγιναν στα πλαίσια της δοκιμαστικής εφαρμογής του ερωτηματολογίου, τόσο από την υπεύθυνη υποφαινόμενη ερευνήτρια, όσο και από τον επόπτη της έρευνας καθηγητή κ. Ν. Γ. Παπαδόπουλο.

5.2. Παρουσίαση των γενικών πορισμάτων στα επιμέρους θέματα και των αποτελεσμάτων των αναλύσεων

Σχέση ενδογενών - δημογραφικών και ενδογενών μεταβλητών μεταξύ τους

Για τη διερεύνηση τόσο της επίδρασης των δημογραφικών μεταβλητών (Φύλο, Ηλικία, Βαθμολογία προηγούμενης τάξης, Μόρφωση πατέρα, Μόρφωση μητέρας, Οικονομική κατάσταση οικογένειας, Επάγγελμα πατέρα, Τόπος διαμονής, Τύπος Σχολείου) πάνω στις ενδογενείς μεταβλητές, όσο και της συνάφειας μεταξύ ενδογενών μεταβλητών, χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω στατιστικοί έλεγχοι:

1. Ο έλεγχος « χ^2 - ανεξαρτησίας δύο μεταβλητών», εφαρμόστηκε στην περίπτωση δύο μεταβλητών με ονομαστική κλίμακα ή μιας μεταβλητής με ονομαστική και μιας με τακτική κλίμακα. Όπου ο παραπάνω έλεγχος οδήγησε σε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα, η σημαντικότητα της συμβολής των κελιών του πίνακα συνδυαστικών συχνοτήτων ελέγχθηκε με τη βοήθεια των τυποποιημένων υπολοίπων.
2. Στις περιπτώσεις που διερευνήθηκε η συνάφεια μεταξύ δυο μεταβλητών με ονομαστική και τακτική κλίμακα αντίστοιχα, χρησιμοποιήθηκε η μη παραμετρική ανάλυση διασποράς Kruskal Wallis. Στους πίνακες που συνοδεύουν την ανάλυση διασποράς Kruskal Wallis δίνεται η ομαδοποιημένη διάμεσος, παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη ανάλυση στηρίζεται στις μέσες θέσεις (Mean Ranks), με στόχο την καλύτερη κατανόηση των παρατηρούμενων διαφορών. Όπου το αποτέλεσμα του ελέγχου της ανάλυσης διασποράς (Kruskal –Wallis) ήταν σημαντικό, εκτελέστηκε κατάλληλος έλεγχος πολλαπλών συγκρίσεων (Conover 1980), προκειμένου να αναδειχθούν τα ζεύγη των κατηγοριών της ονομαστικής μεταβλητής που διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Οι πίνακες που καταγράφουν το αποτέλεσμα των πολλαπλών συγκρίσεων δίνονται στο παράρτημα (σελ 341-393).
3. Στις περιπτώσεις που διερευνάται η συνάφεια μεταξύ μεταβλητών με τακτικές κλίμακες δίνεται ο συντελεστής συνάφειας spearman rho (r).

Η μόρφωση του πατέρα και της μητέρας (1: Αγράμματος-η / Μερικές τάξεις του Δημοτικού, 7:Μεταπτυχιακές σπουδές) θεωρούνται μεταβλητές τακτικής κλίμακας με τιμές 1-7. Επίσης η οικονομική κατάσταση της οικογένειας, ο βαθμός της

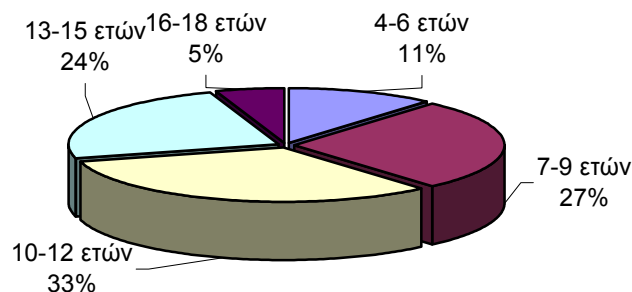
προηγούμενης τάξης, ο τόπος μόνιμης κατοικίας, για τις οποίες έχουμε ομαδοποίηση τιμών, χρησιμοποιούνται οι μεταβλητές τακτικής κλίμακας.

Οι κατηγορίες των επαγγελμάτων με ποσοστό στο δείγμα κάτω του 1.5% συμπεριλήφθηκαν σε μια κατηγορία ως «Λοιπά επαγγέλματα». Ο πλήρης αρχικός κατάλογος των επαγγελμάτων δίνεται στο παράρτημα.

Παρακάτω παρουσιάζονται στην κάθε επιμέρους θεματολογία τα γενικά πορίσματα με αντίστοιχες σχηματοποιήσεις, προκειμένου να δοθεί μια γενική εικόνα των τάσεων. Στη συνέχεια γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων των ειδικών αναλύσεων κατά ενδογενή μεταβλητή, η οποία συμπεριλήφθηκε στην ανάλυση.

5.2.1. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα

Το θέμα αυτό εξετάστηκε με την ερώτηση «Προσπάθησε να θυμηθείς σε ποια ηλικία σκέφτηκες για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελες να ακολουθήσεις;» (Ερώτ. 1). Οι μαθητές κλήθηκαν να θυμηθούν την ηλικία που σκέφτηκαν για πρώτη φορά το επάγγελμα που επιθυμούν τώρα να ακολουθήσουν, προκειμένου να διαπιστωθεί η πορεία του αντίστοιχου προβληματισμού. Από τις γενικές απαντήσεις στην ερώτηση αυτή διαπιστώνεται ότι οι ηλικίες στις οποίες κυριαρχούν οι πρώτες σκέψεις για το επιθυμητό επάγγελμα είναι μεταξύ 7-12 ετών. Αυτό σημαίνει ότι η έναρξη κάποιου σοβαρού προβληματισμού σε σχέση με το επάγγελμα βρίσκεται κυρίως στη δεύτερη παιδική ηλικία. Οι απαντήσεις που δόθηκαν κατανέμονται ως εξής:

Οι παραπάνω απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά (με τη στατιστική σημασία του όρου) από τις εξής μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Στον πίνακα 1, παρατηρείται ότι τα κορίτσια υπερέχουν σε ποσοστά έναντι των αγοριών στην κατηγορία 4-6 ετών (Κορίτσια:12.1% και Αγόρια:10.7%), ενώ υπολείπονται στην κατηγορία 16-18 ετών (Κορίτσια:4.1% και Αγόρια:6.8%). Επίσης, από τον πίνακα 2, διαπιστώνεται ότι η δεσπόζουσα ηλικιακή κατηγορία και στα δύο φύλα είναι 10-12 ετών, με δεύτερη την ηλικία των 7-9 ετών. Με βάση τα δεδομένα αυτά επισημαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών (58.4% για τα αγόρια και 60.5% για τα κορίτσια) σκέφτονται για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν στην ηλικία του δημοτικού σχολείου. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι παραμένουν και συνεπείς στο επάγγελμα αυτό.

Πίνακας 1. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και φύλο μαθητή

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	10.7%	12.1%	11.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	1.0	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	24.7%	29.1%	27.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.3	2.3	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	33.7%	31.4%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.2	-1.2	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	24.1%	23.3%	23.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	.4	-.4	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	6.8%	4.1%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.7	-2.7	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=4)=12.86;p=0.012$

Πίνακας 2. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Ηλικία			Σύνολο
		12 - 14.5	14.5 -16.5	16.5 και άνω	
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	12.4%	10.2%	11.8%	11.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.0	-1.3	.4	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	31.0%	26.1%	24.4%	27.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.7	-.8	-1.9	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	40.0%	31.4%	26.5%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.9	-.8	-4.0	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	15.8%	28.5%	25.4%	23.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.6	4.1	1.3	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	.8%	3.8%	11.8%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-6.2	-2.6	8.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=8)=132.1;p=0.000$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από τον πίνακα 3, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές με μεγαλύτερη βαθμολογία έχουν σκεφτεί νωρίτερα το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν σε σχέση με τους μαθητές που έχουν χαμηλότερη βαθμολογία. Για παράδειγμα, 16.7% των μαθητών της βαθμολογικής κατηγορίας 18.1-20 σκέφτηκαν για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν σε ηλικία 4-6 ετών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μαθητών της βαθμολογικής κατηγορίας 10-12 είναι 10.3%. Αντιστρόφως, 3% των μαθητών με βαθμό 18.1-20 σκέφτηκαν για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν σε ηλικία 16-18 ετών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό με βαθμό 10-12 είναι 11.3%. Η τιμή του συντελεστή συνάφειας ($r = -0.15$) παρά το μικρό μέγεθός της επιβεβαιώνει την παραπάνω διαπίστωσή μας.

Πίνακας 3. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης					Σύνολο
		10.1 - 12	12.1 - 14	14.1 - 16	16.1 - 18	18.1 - 20	
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	10.3%	9.9%	9.3%	10.8%	16.7%	11.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.5	-1.1	-1.7	-.5	3.9	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	21.6%	22.5%	24.9%	29.5%	34.4%	27.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.9	-2.4	-1.4	1.4	3.8	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	29.1%	34.8%	34.2%	32.3%	30.0%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	1.1	1.0	-.1	-1.2	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	27.7%	27.2%	26.4%	22.6%	15.8%	23.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.5	1.9	1.7	-.6	-4.3	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	11.3%	5.7%	5.2%	4.8%	3.0%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.0	.3	-.2	-.7	-2.4	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$\chi^2(BE=16)=68.4;p=0.000$$

Μόρφωση του πατέρα. Από τον πίνακα 4, διαπιστώνεται ότι τα παιδιά με πατέρα υψηλού μορφωτικού επιπέδου σκέφτηκαν για πρώτη φορά σχετικά νωρίτερα το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν από ό,τι τα υπόλοιπα παιδιά. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι σχεδόν 87% (το άθροισμα των ποσοστών στις κατηγορίες 4-6 ετών και 7-9 ετών) των μαθητών με πατέρα «μεταπτυχιακού επιπέδου» έχουν σκεφτεί για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν σε ηλικία κάτω των 9 ετών. Τα αντίστοιχα ποσοστά των μαθητών με γονείς «Αγράμματους» και «Απόφοιτους δημοτικού» είναι μόλις 30.3% και 35.1%. Η τιμή του συντελεστή συνάφειας ($r=-0.08$) επιβεβαιώνει την κατεύθυνση της συνάφειας, αλλά η μικρή απόλυτη τιμή φανερώνει το μικρό μέγεθος της επίδρασης. Η επισκόπηση των τυποποιημένων υπολοίπων, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στους μαθητές με γονείς «Απόφοιτους ανώτατης σχολής» ή και με «Μεταπτυχιακές σπουδές» σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Πίνακας 4. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και μόρφωση πατέρα

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Μόρφωση πατέρα							Σύνολο
		Αγράμμ./ Τάξεις Δημοτικού	Απόφ. Δημοτικ.	Απόφ. Γυμνασίου ή Μέσης σχολής	Απόφ. Λυκείου	Απόφ. Ανώτερ. σχολής	Πτυχίο Ανώτατης σχολής	Μεταπτυχιακές σπουδές	
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	9.2%	10.0%	8.5%	11.6%	12.5%	15.6%	40.0%	11.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.6	-1.1	-1.9	.2	.5	2.2	3.5	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	21.1%	25.1%	27.2%	26.6%	30.8%	29.2%	46.7%	27.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	-1.1	.1	-.3	1.3	.8	1.7	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	34.2%	33.5%	33.0%	33.0%	36.2%	26.7%	.0%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	.5	.2	.3	1.2	-2.0	-2.7	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	32.9%	26.5%	25.7%	22.6%	16.5%	21.8%	13.3%	23.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.9	1.7	1.0	-.8	-2.6	-.7	-.9	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	2.6%	4.8%	5.6%	6.2%	4.0%	6.6%	.0%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	-.7	.1	1.2	-1.0	.9	-.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$\chi^2(BE=24)=48.4;p=0.002$$

Μόρφωση της μητέρας. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επισκόπηση του πίνακα 5, είναι ανάλογα με εκείνα για τη μόρφωση του πατέρα. Η τιμή του συντελεστή συνάφειας είναι ($r = -0.1$).

Πίνακας 5. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και μόρφωση μητέρας

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Μόρφωση μητέρας							Σύνολο
		Αγράμμ. Τάξεις Δημοτικού	Απόφ. Δημοτικού	Απόφ. Γυμνασίου	Απόφ. Λυκείου ή Μέσης σχολής	Απόφ. Ανώτ. σχολής	Πτυχίο Ανώτ. σχολής	Μεταπτυχιακές σπουδές	
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	8.1%	9.5%	9.0%	11.5%	11.0%	22.2%	37.5%	11.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-8	-1.5	-1.7	.1	-.2	4.7	2.3	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	12.9%	24.3%	27.6%	27.7%	33.0%	29.5%	37.5%	27.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.5	-1.6	.3	.5	1.9	.8	.7	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	37.1%	33.2%	34.6%	32.9%	32.4%	23.3%	12.5%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	.8	.4	1.0	.3	.0	-2.7	-1.2	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	37.1%	26.6%	24.4%	22.4%	18.7%	19.3%	12.5%	23.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.5	1.8	.4	-1.0	-1.6	-1.4	-.7	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	4.8%	6.4%	4.4%	5.5%	4.9%	5.7%	.0%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	1.1	-1.0	.1	-.3	.2	-.7	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=24)=56.3; p=0.000$

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Από τον πίνακα 6, προκύπτει ότι υπάρχει αρνητική σχέση οικονομικής κατάστασης της οικογένειας και ηλικίας κατά την οποία οι μαθητές σκέπτονται για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν (η τιμή του συντελεστή συνάφειας $r = -0.11$). Για παράδειγμα, το ποσοστό των μαθητών με οικογενειακό εισόδημα άνω των 600.000 μηνιαίως που σκέπτεται για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελε να ακολουθήσει σε ηλικία 4-6 ετών είναι 15.4%, ενώ αντίστοιχα τα ποσοστά μειώνονται σε (8.8% και 7.3%) όταν το οικογενειακό εισόδημα είναι έως 200 χιλ. και 201-300 χιλιάδες.

Πίνακας 6. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;		Οικονομική κατάσταση της οικογένειας						Σύνολο
		έως 200.000	200.000 - 300.000	300.000 - 400.000	400.000 - 500.000	500.000 - 600.000	600.000 - πάνω από 600.000	
4-6 ετών	Ποσοστό μαθητών	8.8%	7.3%	10.8%	10.7%	15.8%	15.4%	11.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	-2.8	-.5	-.5	2.7	2.4	
7-9 ετών	Ποσοστό μαθητών	18.1%	23.5%	25.8%	31.2%	26.4%	33.4%	27.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.6	-1.7	-.7	2.1	-.3	2.7	
10-12 ετών	Ποσοστό μαθητών	40.6%	35.2%	36.6%	30.0%	29.4%	24.3%	32.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.3	1.3	2.3	-1.2	-1.3	-3.3	
13-15 ετών	Ποσοστό μαθητών	25.6%	28.4%	22.3%	22.5%	22.8%	21.3%	23.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	.6	2.4	-.9	-.6	-.4	-1.0	
16-18 ετών	Ποσοστό μαθητών	6.9%	5.6%	4.5%	5.6%	5.6%	5.6%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	.9	.2	-1.0	.2	.2	.1	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=20)=52.6; p=0.000$

Επάγγελμα του πατέρα. Στην πρώτη ανάλυση η τιμή ήταν σημαντική σε επίπεδο 0.05, αλλά ένας μεγάλος αριθμός κελιών (58%) του πίνακα είχε αναμενόμενη συχνότητα κάτω του 5, γεγονός που έβαζε σε αμφισβήτηση την εγκυρότητα του συμπεράσματος. Επαναλήφθηκε η ανάλυση έπειτα από ομαδοποίηση των κατηγοριών επαγγελμάτων με μικρή συχνότητα εμφάνισης σε μία κατηγορία «Λοιπά» επαγγέλματα. Η τελευταία αυτή ανάλυση δεν έδωσε οριακά στατιστική σημαντικότητα της επίδρασης του επαγγέλματος του πατέρα. Η επισκόπηση του πίνακα 7, παρ'όλα αυτά, έδειξε ότι τα παιδιά με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Ιατρικά» και «Ανώτερα Οικονομικά και Εμπορικά» παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά (25.8% και 18.8% αντίστοιχα) στην ηλικία των 4-6 ετών. Αντίθετα, στην ίδια κατηγορία ηλικίας, χαμηλά ποσοστά βρίσκονται για τα επαγγέλματα «Απλά Μεταφορών» και «Απλά Γεωτεχνικά» (7% και 7.5% αντίστοιχα). Μαθητές των οποίων οι γονείς ανήκουν σε επαγγέλματα που εκτιμώνται από την κοινωνία ιδιαίτερα και γενικά θεωρούνται ως ανώτερα φαίνεται να σκέπτονται νωρίτερα από τους συμμαθητές τους το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν.

Πίνακας 7. Ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα και επάγγελμα πατέρα							
Επάγγελμα πατέρα		Πότε σκέφτηκε πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;					Σύνολο
		4-6 ετών	7-9 ετών	10-12 ετών	13-15 ετών	16-18 ετών	
Απλά Γεωτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	7.5%	22.4%	37.4%	26.5%	6.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.5	-1.3	1.3	,9	,4	
Απλά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	10.2%	19.9%	33.1%	28.8%	8.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,6	-2.6	,2	2.0	1.9	
Απλά Ηλεκτρολικά & Ηλεκτρονικά	Ποσοστό μαθητών	12.2%	36.7%	26.5%	18.4%	6.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,2	1.5	-,9	-,9	,2	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	11.9%	26.9%	23.9%	31.3%	6.0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,2	,0	-1.5	1.5	,2	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	18.8%	22.9%	31.3%	20.8%	6.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.6	-,7	-,2	-,5	,3	
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	12.5%	30.8%	30.0%	20.8%	5.8%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,6	1.4	-,9	-1.1	,3	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	25.8%	32.3%	19.4%	12.9%	9.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.6	,7	-1.6	-1.4	1.1	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	8.8%	36.3%	25.7%	25.7%	3.5%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,9	2.3	-1.6	,5	-,9	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	16.9%	30.3%	36.0%	15.7%	1.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.7	,7	,7	-1.8	-1.8	
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	7.0%	29.6%	30.3%	27.5%	5.6%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	,7	-,6	1.1	,1	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	11.2%	25.6%	36.7%	21.1%	5.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,1	-,6	1.7	-1.1	,0	
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκ.	Ποσοστό μαθητών	8.9%	24.4%	42.2%	22.2%	2.2%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,5	-,4	1.4	-,2	-1.0	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχ. Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	10.2%	22.6%	35.8%	27.4%	4.0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,6	-1.6	1.1	1.4	-1.0	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	12.8%	29.6%	31.0%	21.2%	5.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.0	1.2	-,7	-1.2	-,1	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών		11.4%	27.0%	32.6%	23.6%	5.4%	100.0%

$$X^2(BE=52)=69.4;p=0.054$$

Στην ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) για τη σύγκριση των διαμέσων ηλικιών μεταξύ των διαφόρων επαγγελμάτων, οι διαφορές βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές. Από τον πίνακα 8, που απεικονίζει τη μέση ηλικία του μαθητή για κάθε επάγγελμα, οδηγούμαστε στην επιβεβαίωση των παραπάνω με το εξής συμπέρασμα: Οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Απλά Δομικών Έργων», «Απλά Γεωτεχνικά», και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», σκέπτονται αργότερα το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν από ό,τι οι μαθητές με γονείς κυρίως σε «Ιατρικά», «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» αλλά και «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά» επαγγέλματα.

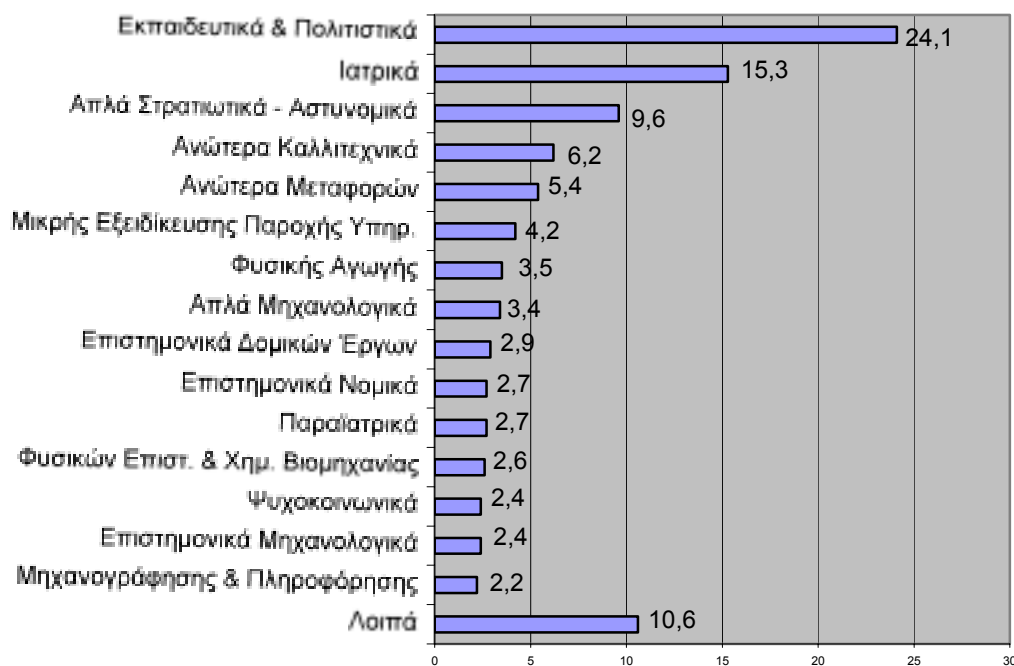
Πίνακας 8
Μέση ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα κατά κατηγορία επαγγέλματος πατέρα

Επάγγελμα πατέρα	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ιατρικά	31	8.94
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	9.63
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	49	9.84
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	240	10.18
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	10.19
Λοιπά επαγγέλματα	358	10.21
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	10.23
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	10.51
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	10.60
Απλά Μεταφορών	142	10.82
Απλά Μηχανολογικά	67	10.91
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	10.93
Απλά Γεωτεχνικά	147	11.13
Απλά Δομικών Έργων	236	11.33
Σύνολο	2104	10.53

Kruskal Wallis: $X^2_{12} = 29.5; p = 0.003$

5.2.2. Επάγγελμα αρεσκείας των μαθητών

Η αντίστοιχη ερώτηση «**Ανάφερε, ποια επαγγέλματα σκέφτηκες κατά καιρούς ότι θα σου άρεσαν ή τα ήθελες ιδιαίτερα;**» (1^η επιλογή) (Ερώτ. 2), αποσκοπούσε στην ανίχνευση του επαγγέλματος που για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα είχε γοητεύσει τους μαθητές, προκειμένου, στη συνέχεια, να εξεταστεί κατά πόσο διατηρήθηκε στη συνείδησή τους η ιδιαίτερη αυτή προτίμησή τους. Από τα στοιχεία που παρατίθενται στη συνέχεια είναι φανερό ότι, το επάγγελμα του εκπαιδευτικού και του γιατρού γοητεύουν αρχικά το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών. Το ποσοστό αυτό όμως μειώνεται στη συνέχεια σημαντικά, όπως θα φανεί και από τα παρακάτω (Ερώτ. 5).

Οι παραπάνω απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά από τις μεταβλητές που ακολουθούν. Για λόγους στατιστικής εγκυρότητας (μεγάλος αριθμός κελιών με αναμενόμενη συχνότητα κάτω του 5), επαναλήφθηκαν οι αναλύσεις μετά από ομαδοποίηση των κατηγοριών επαγγελμάτων με μικρή παρουσία (<2%) στο δείγμα.

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 9, προκύπτει ότι τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση στα εξής επαγγέλματα: «Εκπαιδευτικά - Πολιτιστικά» (Κορίτσια: 37.3%, Αγόρια: 9.0%), «Παραϊατρικά» (Κορίτσια: 4.7%, Αγόρια: 0.5%), «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (Κορίτσια: 1.7%, Αγόρια: 0.6%), «Ψυχοκοινωνικά» (Κορίτσια: 3.7%, Αγόρια: 0.9%) και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (Κορίτσια: 6.8%, Αγόρια: 1.0%). Αντίθετα, τα αγόρια κλίνουν περισσότερο στα εξής επαγγέλματα: «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» (Αγόρια: 12.7%, Κορίτσια: 6.8%), «Ανώτερα Μεταφορών» (Αγόρια: 11.1%, Κορίτσια: 0.4%), «Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά» (Αγόρια: 2.1%, Κορίτσια: 0.5%), «Φυσικής Αγωγής» (Αγόρια: 6.5%, Κορίτσια: 0.8%), «Απλά Μηχανολογικά» (Αγόρια: 7.0%, Κορίτσια: 0.2%), «Μηχανογράφησης - Πληροφόρησης» (Αγόρια: 4.4%, Κορίτσια: 0.3%) και «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας» (Αγόρια: 4.0%, Κορίτσια: 1.3%).

Πίνακας 9. Επάγγελμα αρεσκείας και φύλο μαθητή

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών	4.0%	1.3%	2.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.8	-3.8	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	4.4%	1.7%	3.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.6	-3.6	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	4.4%	.3%	2.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	6.4	-6.4	
Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	3.1%	1.9%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.8	-1.8	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	7.0%	.2%	3.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	8.7	-8.7	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	3.8%	8.3%	6.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.3	4.3	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	13.9%	16.6%	15.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	1.7	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	.5%	4.7%	2.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.9	5.9	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	9.0%	37.3%	24.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-15.1	15.1	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	.9%	3.7%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.1	4.1	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	2.4%	2.9%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.6	.6	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	12.7%	6.8%	9.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.6	-4.6	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	11.1%	.4%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	10.9	-10.9	
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών	6.5%	.8%	3.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	7.1	-7.1	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών	1.0%	6.8%	4.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-6.7	6.7	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	15.3%	6.4%	10.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	6.6	-6.6	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=15)=649.4; p<0.001$

Ηλικία του μαθητή. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τον πίνακα 10, της μέσης ηλικίας παρατηρείται ότι τα επαγγέλματα που προτιμούν οι μαθητές μικρής ηλικίας είναι κυρίως τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», τα «Επιστημονικά Δομικών Έργων», τα «Φυσικής Αγωγής», ενώ μεταξύ αυτών που σκέφτονται οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι τα «Ψυχοκοινωνικά», τα «Επιστημονικά Μηχανολογικά» και τα «Παραϊατρικά» επαγγέλματα.

Πίνακας 10. Επάγγελμα αρεσκείας και ηλικία μαθητών

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	88	15.11
Επιστημονικά Δομικών Έργων	62	15.32
Φυσικής Αγωγής	73	15.36
Ιατρικά	323	15.45
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	46	15.45
Απλά Μηχανολογικά	71	15.47
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	508	15.53
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	202	15.65
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	130	15.65
Λοιπά επαγγέλματα	221	15.72
Επιστημονικά Νομικά	56	15.75
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	55	15.75
Ανώτερα Μεταφορών	114	15.83
Παραϊατρικά	58	15.94
Επιστημονικά Μηχανολογικά	51	16.11
Ψυχοκοινωνικά	50	16.42
Σύνολο	2108	15.60

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=46.5.4$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τον πίνακα 11, παρατηρείται ότι τα επαγγέλματα που συνδέονται κυρίως με μαθητές που έχουν μικρή βαθμολογία είναι τα «Απλά Μηχανολογικά», τα «Παραϊατρικά» και τα «Λοιπά» επαγγέλματα. Αντίθετα, αυτά που προτιμούν οι μαθητές με υψηλότερη βαθμολογία είναι τα «Επιστημονικά Νομικά», τα «Επιστημονικά Δομικών Έργων» και τα «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας».

Πίνακας 11. Επάγγελμα αρεσκείας και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;	N	Ομαδοπ.* Διάμεσος
Απλά Μηχανολογικά	71	13.59
Λοιπά επαγγέλματα	221	14.40
Παραϊατρικά	58	14.49
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	88	14.70
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	200	14.77
Φυσικής Αγωγής	73	15.12
Ανώτερα Μεταφορών	114	15.24
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	46	15.36
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	130	15.47
Ψυχοκοινωνικά	50	15.53
Επιστημονικά Μηχανολογικά	51	16.04
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	505	16.07
Ιατρικά	324	16.52
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	55	16.85
Επιστημονικά Δομικών Έργων	62	17.00
Επιστημονικά Νομικά	56	17.30
Σύνολο	2104	15.58

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=181$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

*Χρησιμοποιήθηκε η διάμεσος ομαδοποιημένων τιμών επειδή δε διαθέτουμε τις ακριβείς τιμές αλλά διαστήματα τιμών για το βαθμό των μαθητών.

Μόρφωση του πατέρα. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τον *πίνακα 12*, παρατηρείται ότι τα επαγγέλματα που συνδέονται κυρίως με μαθητές που έχουν πατέρα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου είναι τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά», και τα «Απλά Μηχανολογικά». Αντίθετα, αυτά που προτιμούν οι μαθητές με πατέρα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου είναι τα «Επιστημονικά Νομικά», τα επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας» και τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά».

Πίνακας 12. Επάγγελμα αρεσκείας και μόρφωση πατέρα		
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	88	3.05
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	202	3.16
Απλά Μηχανολογικά	71	3.18
Λοιπά επαγγέλματα	222	3.33
Παραϊατρικά	58	3.38
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	507	3.59
Φυσικής Αγωγής	73	3.63
Ψυχοκοινωνικά	50	3.68
Ανώτερα Μεταφορών	114	3.73
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	46	3.83
Ιατρικά	323	3.85
Επιστημονικά Μηχανολογικά	50	3.86
Επιστημονικά Δομικών Έργων	62	3.94
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	130	3.95
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	55	4.29
Επιστημονικά Νομικά	56	4.34
Σύνολο	2107	3.61

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=104$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση της μητέρας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε συμπεράσματα ανάλογα με εκείνα που αναφέρονται στη μόρφωση του πατέρα (βλέπε *πίνακα 13*).

Πίνακας 13. Επάγγελμα αρεσκείας και μόρφωση μητέρας		
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	88	2.85
Απλά Μηχανολογικά	71	3.00
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	202	3.10
Παραϊατρικά	58	3.19
Λοιπά επαγγέλματα	222	3.20
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	508	3.50
Ψυχοκοινωνικά	50	3.54
Φυσικής Αγωγής	73	3.56
Ανώτερα Μεταφορών	113	3.65
Ιατρικά	323	3.72

Ανώτερα Καλλιτεχνικά	130	3.78
Επιστημονικά Μηχανολογικά	51	3.78
Επιστημονικά Δομικών Έργων	62	3.81
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	55	4.04
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	46	4.13
Επιστημονικά Νομικά	56	4.23
Σύνολο	2108	3.50

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=133$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε επίσης στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των επαγγελματιών αρεσκείας των μαθητών με κριτήριο την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Από τον πίνακα 14, της μέσης οικονομικής οικογενειακής κατάστασης συμπεραίνεται ότι τα επαγγέλματα που συνδέονται περισσότερο με μαθητές χαμηλής οικονομικής προέλευσης είναι κυρίως τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», τα «Παραϊατρικά» και τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά», ενώ τα επαγγέλματα που προτιμούν οι μαθητές υψηλής οικονομικής προέλευσης είναι τα επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας», τα «Επιστημονικά Νομικά» και τα «Επιστημονικά Δομικών Έργων».

Πίνακας 14. Επάγγελμα αρεσκείας και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;	N	Ομαδοπ.*
		Διάμεσος
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	88	331.8
Παραϊατρικά	58	336.2
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	202	360.1
Απλά Μηχανολογικά	71	370.0
Ψυχοκοινωνικά	50	384.6
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	507	389.5
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	128	391.0
Λοιπά επαγγέλματα	222	392.9
Επιστημονικά Μηχανολογικά	51	406.5
Ιατρικά	324	420.8
Ανώτερα Μεταφορών	114	436.8
Φυσικής Αγωγής	73	440.9
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	46	450.0
Επιστημονικά Δομικών Έργων	62	465.4
Επιστημονικά Νομικά	56	479.2
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	55	481.6
Σύνολο	2107	399.4

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=133$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

*Χρησιμοποιήθηκε η διάμεσος ομαδοποιημένων τιμών επειδή δε διαθέτουμε τις ακριβείς τιμές αλλά διαστήματα τιμών για την οικονομική κατάσταση των μαθητών.

Επάγγελμα του πατέρα. Στον πίνακα 15, διαπιστώνεται ότι η κατηγορία των επαγγελμάτων «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας» προτιμάται περισσότερο από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στις κατηγορίες «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά», «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» και «Ιατρικά» με αντίστοιχα ποσοστά (10.4%, 5.3%, 6.5%). Αντίθετα, η παραπάνω κατηγορία δεν επιλέγεται από κανένα μαθητή (0%) με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Απλά Γεωτεχνικά». Η κατηγορία «Απλά Μηχανολογικά» προτιμάται περισσότερο από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην ίδια κατηγορία (10.4%) και στις κατηγορίες «Απλά Μεταφορών» (8.5%) «Απλά Γεωτεχνικά» (6.8%) και λιγότερο από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στις κατηγορίες «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (1.8%), «Απλά Στρατιωτικά» (1.1%), «Γραφείου και Ασφαλιστικά» (1.0%) και καθόλου από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Ιατρικά» (0%). Επίσης, παρατηρείται ότι η κατηγορία «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» προτιμάται περισσότερο από τους μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην ίδια κατηγορία (33.6%), αλλά προτιμάται και από τις κατηγορίες «Απλά Γεωτεχνικά» (29.1%), «Απλά Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά» (28.6%), «Γραφείου – Ασφαλιστικά» (28.4%), σε σημαντικό ποσοστό. Αξιοπρόσεκτη είναι η διαπίστωση ότι η κατηγορία «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» αποτελεί την πρώτη επιλογή του συνόλου των μαθητών αλλά και κάθε επαγγελματικής κατηγορίας που αφορά τον πατέρα. Όμως, και οι κατηγορίες «Ιατρικά» και «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» προτιμώνται περισσότερο από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην ίδια κατηγορία σε ποσοστό 22.6% και 31.5% αντίστοιχα.

Πίνακας 15. Επάγγελμα αρεσκείας του μαθητή και επάγγελμα πατέρα

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;		Επάγγελμα πατέρα															
		Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Ηλεκτρολογικά και	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Επιστ. Ιατρικά	Ανώτερα Εκπαιδ. & Πολιτιστικά	Απλά Στρατ-Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής	Λοιπά	Σύνολο	
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών	.0%	2.5%	2.0%	3.0%	10.4%	2.5%	6.5%	5.3%	1.1%	2.1%	2.9%	.0%	1.3%	3.1%	2.6%	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	2.0%	3.4%	4.1%	.0%	.0%	3.7%	.0%	6.2%	2.2%	1.4%	3.2%	2.2%	1.8%	3.9%	2.9%	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	.7%	2.5%	4.1%	3.0%	.0%	2.9%	.0%	1.8%	2.2%	2.1%	2.6%	.0%	1.8%	2.5%	2.2%	
Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	.0%	1.3%	6.1%	1.5%	8.3%	2.9%	6.5%	2.7%	2.2%	1.4%	1.0%	4.4%	2.7%	3.6%	2.4%	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	6.8%	3.4%	2.0%	10.4%	2.1%	2.5%	.0%	1.8%	1.1%	8.5%	1.0%	6.7%	5.3%	1.4%	3.4%	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	2.0%	8.0%	4.1%	6.0%	6.3%	7.1%	9.7%	8.0%	4.5%	3.5%	5.1%	4.4%	5.8%	8.4%	6.2%	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	12.2%	14.8%	8.2%	13.4%	14.6%	17.8%	22.6%	18.6%	12.4%	13.4%	15.0%	15.6%	10.6%	19.6%	15.3%	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	3.4%	2.1%	6.1%	3.0%	4.2%	3.7%	.0%	.9%	2.2%	2.1%	2.2%	2.2%	3.1%	2.8%	2.7%	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	29.1%	24.9%	28.6%	14.9%	16.7%	21.6%	25.8%	33.6%	23.6%	22.5%	28.4%	24.4%	23.9%	19.3%	24.1%	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	2.0%	3.0%	.0%	4.5%	2.1%	2.1%	.0%	.9%	2.2%	1.4%	2.9%	.0%	3.1%	2.8%	2.4%	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	.0%	2.1%	4.1%	4.5%	2.1%	2.9%	.0%	6.2%	2.2%	3.5%	3.8%	.0%	.9%	2.8%	2.7%	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	14.2%	10.5%	16.3%	10.4%	2.1%	7.5%	3.2%	4.4%	31.5%	9.2%	7.3%	8.9%	9.3%	7.5%	9.6%	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	4.1%	4.6%	.0%	10.4%	4.2%	4.6%	9.7%	3.5%	5.6%	6.3%	6.4%	2.2%	8.0%	4.7%	5.4%	
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών	4.1%	4.6%	2.0%	1.5%	6.3%	1.7%	3.2%	4.4%	1.1%	2.8%	3.5%	13.3%	4.4%	2.5%	3.5%	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	5.4%	3.0%	6.1%	3.0%	.0%	3.3%	3.2%	.0%	3.4%	7.7%	4.8%	4.4%	6.2%	3.9%	4.2%	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	14.2%	9.3%	6.1%	10.4%	20.8%	13.3%	9.7%	1.8%	2.2%	12.0%	9.9%	11.1%	11.9%	11.2%	10.5%	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

 $\chi^2(BE=195)=324;p<0.001$

Τόπος διαμονής. Από τον πίνακα 16, προκύπτει ότι οι μαθητές που προέρχονται από περιοχές με πληθυσμό έως 20.000 κατοίκους δείχνουν σημαντικά μεγαλύτερη προτίμηση για «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» επαγγέλματα (13.9% και 13.9%) σε σχέση με μαθητές που προέρχονται από περιοχές με πληθυσμό άνω των 20.000 και από τα μεγάλα αστικά κέντρα (7.4% και 6.4%). Αντίθετα, οι μαθητές που προέρχονται από περιοχές με πληθυσμό έως 20.000 κατοίκους δείχνουν σημαντικά μικρότερη προτίμηση για «Επιστημονικά Νομικά» επαγγέλματα (0.5% και 1.7% αντίστοιχα), σε σχέση με μαθητές περιοχών άνω των 20.000 και μεγάλων αστικών κέντρων (3.7% και 3.6% αντίστοιχα). Θα μπορούσε εδώ να επισημανθεί ότι τα επαγγέλματα που σχετίζονται με χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα έχουν ισχυρότερη παρουσία στο προφίλ των περιοχών που έχουν λιγότερους από 20.000 κατοίκους.

Πίνακας 16. Επάγγελμα αρεσκείας του μαθητή και τόπος διαμονής

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;		έως 2.000 κατοίκους	2.001 - 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.00 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη	Σύνολο
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	1.4% -1.7	1.0% -2.3	3.5% 1.6	3.5% 1.8	2.6%
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	3.3% ,6	3.5% ,7	3.5% ,9	2.0% -1.9	2.9%
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	1.4% -1.2	2.2% ,1	1.8% -,8	2.9% 1.7	2.2%
Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	3.1% 1.0	2.7% ,4	1.9% -,9	2.2% -,4	2.4%
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	4.1% ,9	1.7% -2.0	2.8% -,9	4.3% 1.7	3.4%
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	4.5% -1.5	5.4% -,7	6.8% ,8	7.0% 1.1	6.2%
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	14.8% -,3	13.4% -1.2	16.3% ,7	16.0% ,6	15.4%
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	2.2% -,8	3.5% 1.0	2.3% -,8	3.1% ,6	2.8%
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	23.7% -,2	25.0% ,5	26.0% 1.3	22.2% -1.4	24.0%
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	2.6% ,4	2.0% -,6	1.9% -,8	2.8% ,9	2.4%
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	,5% -3.1	1.7% -1.3	3.7% 1.8	3.6% 2.0	2.7%
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	13.9% 3.3	13.9% 3.3	7.4% -2.1	6.4% -3.5	9.6%
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	5.5% ,1	3.7% -1.7	6.1% ,9	5.7% ,5	5.4%
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	2.6% -1.0	3.2% -,3	3.3% -,2	4.2% 1.3	3.5%
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	4.8% ,7	4.7% ,6	4.4% ,3	3.3% -1.4	4.2%
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών Τυπ. υπόλοιπο	11.5% ,7	12.4% 1.3	8.2% -2.1	10.7% ,2	10.5%
Σύνολο		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=45)=86.6 ; p<0.001$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Από τον πίνακα 17, παρατηρείται ότι η πιο αξιοσημείωτη διαφορά παρουσιάζεται ανάμεσα στους μαθητές των ΤΕΕ από τη μια μεριά και από την άλλη των Γενικών Λυκείων και Γυμνασίων (τα δεύτερα δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές). Οι μαθητές των ΤΕΕ προτιμούν περισσότερο επαγγέλματα «Απλά Μηχανολογικά» (8.9%) σε σχέση με τους μαθητές των Γενικών Λυκείων (1.4%) και των Γυμνασίων (4.5%). Επιλέγουν, μάλιστα, σημαντικά περισσότερο επαγγέλματα σπάνια (κατηγορία «Λοιπά», 23%) σε σχέση με τους μαθητές των Γενικών Λυκείων (8.9%) και των Γυμνασίων (9.8%). Αντίθετα, οι μαθητές των ΤΕΕ έχουν σκεφτεί σημαντικά λιγότερο κατά καιρούς «Ιατρικά» επαγγέλματα (ΤΕΕ: 7.9%, Γεν. Λύκ: 16.8% και Γυμν: 15.2%) και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (ΤΕΕ: 11.0%, Γεν. Λύκ: 26.0% και Γυμν: 24.7%).

Είναι φανερό ότι τα επαγγέλματα των «Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας», τα «Επιστημονικά Μηχανολογικά» και τα «Επιστημονικά Νομικά» αν και αποτελούν περιθωριακές επιλογές στο σύνολο του δείγματος, επιλέγονται περισσότερο από μαθητές των Γενικών Λυκείων.

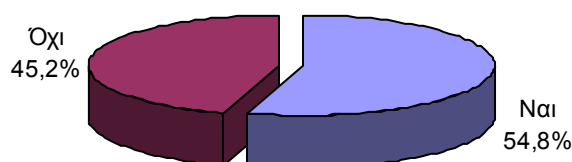
Πίνακας 17. Επαγγέλματα αρεσκείας του μαθητή και τύπος σχολείου

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο;		Τύπος σχολείου			
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	Σύνολο
Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών	1.8%	3.5%	1.0%	2.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.8	2.6	-1.4	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	3.2%	2.9%	1.6%	2.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.7	.0	-1.2	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	2.3%	2.3%	1.0%	2.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	.3	-1.1	
Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	1.7%	3.1%	1.6%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	2.1	-.8	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	4.5%	1.4%	8.9%	3.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.4	-4.9	4.5	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	6.8%	6.0%	4.2%	6.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.0	-.3	-1.2	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	15.2%	16.8%	7.9%	15.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.1	1.9	-3.0	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	2.6%	2.5%	4.7%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	-.8	1.7	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	24.7%	26.0%	11.0%	24.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	.5	2.1	-4.4	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	.8%	3.5%	3.1%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.9	3.5	.7	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	1.8%	3.7%	.5%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.9	3.0	-1.9	
Απλά Στρατιωτικά Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	9.6%	9.0%	12.6%	9.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	-.8	1.5	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	4.4%	5.9%	7.3%	5.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	1.0	1.2	
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών	4.1%	2.7%	4.7%	3.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.5	-2.0	1.0	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	6.6%	1.7%	6.8%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.6	-5.6	1.9	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	9.8%	8.9%	23.0%	10.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	-2.4	5.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=30)=171.8; p<0.001$

5.2.3. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος

Θεωρήθηκε σκόπιμο να τεθεί η ερώτηση «Έχεις μήπως οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θ' ακολουθήσεις;» (Ερώτ. 3), προκειμένου να φανεί στο σύνολο του δείγματος πόσοι μαθητές εκτιμούν ότι έχουν πάρει μια τέτοια απόφαση.

Τόσο από το κυκλικό διάγραμμα όσο και από τον πίνακα 18, παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των μαθητών του δείγματος δηλώνει ότι έχει αποφασίσει οριστικά για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει. Η απόφαση, όμως, αυτή επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και σχετίζεται ιδιαίτερα με την ηλικία, όπως θα φανεί από τα παρακάτω:

Πίνακας 18. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος των μαθητών			
	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Έγκυρη σχετική συχνότητα
Ναι	1153	54.5	54.8
Όχι	951	45.0	45.2
Σύνολο	2104	99.5	100.0
Ατομα που δεν απάντησαν	10	.5	
Σύνολο	2114	100.0	

Οι παραπάνω δηλώσεις εξαρτώνται σημαντικά εκτός από την ηλικία και από άλλες μεταβλητές, που είναι:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 19, φαίνεται ότι οι διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών αναφορικά με το αν έχουν αποφασίσει είναι στατιστικά σημαντικές. Τα αγόρια αποφάσισαν για το μελλοντικό τους επάγγελμα σε μεγαλύτερο ποσοστό από ό,τι τα κορίτσια (58.6% έναντι 51.7%).

Πίνακας 19. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και φύλο μαθητή				
		Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		
Φύλο		Ναι	Όχι	Σύνολο
Αγόρι	Ποσοστό μαθητών	58.6%	41.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.1	-3.1	
Κορίτσι	Ποσοστό μαθητών	51.7%	48.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.1	3.1	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	54.9%	45.1%	100.0%

$$X^2(BE=1)=9.89; p=0.002$$

Ηλικία του μαθητή. Όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 20, ο αριθμός των μαθητών που έχουν αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα αυξάνεται με την πρόοδο της ηλικίας.

Πίνακας 20. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και ηλικία μαθητών				
		Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		
Ηλικία		Ναι	Όχι	Σύνολο
12 - 14.5	Ποσοστό μαθητών	45.3%	54.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.8	5.8	
14.5 -16.5	Ποσοστό μαθητών	57.6%	42.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.0	-2.0	
16.5 και άνω	Ποσοστό μαθητών	60.7%	39.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.7	-3.7	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	54.8%	45.2%	100.0%

$$X^2(BE=2)=35.6;p=0.000$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από τον πίνακα 21, προκύπτει ότι οι μαθητές που έχουν αποφασίσει για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν είναι σε μεγαλύτερο ποσοστό (64.2%) οι μαθητές με τη χαμηλότερη βαθμολογία (βαθ. 10.1-12). Αντίθετα, οι άριστοι μαθητές (βαθ. 18.1–20) συγκεντρώνουν το μικρότερο ποσοστό από αυτούς που έχουν κάνει την επιλογή του επαγγέλματός τους (46.5%).

Πίνακας 21. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και βαθμολογία προηγούμενης τάξης				
		Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		
Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης		Ναι	Όχι	Σύνολο
10.1 - 12	Ποσοστό μαθητών	64.2%	35.8%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.9	-2.9	
12.1 - 14	Ποσοστό μαθητών	55.1%	44.9%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	-.1	
14.1 - 16	Ποσοστό μαθητών	58.2%	41.8%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.8	-1.8	
16.1 – 18	Ποσοστό μαθητών	54.3%	45.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.3	.3	
18.1 - 20	Ποσοστό μαθητών	46.5%	53.5%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.9	3.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	54.9%	45.1%	100.0%

$$X^2(BE=4)=22;p<0.001$$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Από τον πίνακα 22, διαπιστώνεται ότι οι περισσότεροι μαθητές, που έχουν οριστικά αποφασίσει για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν, είναι οι μαθητές των ΤΕΕ (73.8%), ενώ οι λιγότεροι, όπως είναι αναμενόμενο, είναι οι μαθητές των Γυμνασίων (49.2%).

Πίνακας 22. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και τύπος σχολείου

Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Τύπος σχολείου			Σύνολο
	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	
Ναι Ποσοστό μαθητών	49.2%	56.0%	73.8%	54.8%
Τυπ. υπόλοιπο	-4.3	1.1	5.5	
Όχι Ποσοστό μαθητών	50.8%	44.0%	26.2%	45.2%
Τυπ. υπόλοιπο	4.3	-1.1	-5.5	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=2)=39.4;p<0.001$$

Η **οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος**, εκτός από τη σχέση της με δημογραφικές μεταβλητές, συνδέεται και με τους λόγους στους οποίους δίνουν σημασία οι μαθητές στην επιλογή επαγγέλματός τους. Αυτοί είναι οι εξής:

Η **κλίση** (Kruskal Wallis: $X^2_2= 11.57;p=0.001$).

Το **κοινωνικό γόητρο** (Kruskal Wallis: $X^2_2= 6.8;p=0.009$).

Ο **ελεύθερος χρόνος** (Kruskal Wallis: $X^2_2= 16.9;p<0.001$).

Η **σταθερή επαγγελματική εξέλιξη** (Kruskal Wallis: $X^2_2= 4.8;p=0.029$).

Με τη βοήθεια των διαμέσων τιμών του πίνακα 23, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές που αποφάσισαν ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσουν δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην **κλίση** (Αποφ. 4.47, Δεν αποφ. 4.36), στο **κοινωνικό γόητρο** (Αποφ. 3.79, Δεν αποφ. 3.68) και στη **σταθερή επαγγελματική εξέλιξη** (Αποφ. 4.18, Δεν αποφ. 4.12). Λιγότερη σημασία δίνουν στον **ελεύθερο χρόνο** (Αποφ. 3.23, Δεν αποφ. 3.42). Η οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος δε συνδέεται σημαντικά με τις μεταβλητές **χρήματα**, **συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης**, **επιθυμία των γονέων** και **πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή σχολή**, οι οποίες δεν έχουν σημασία γι' αυτούς στην επιλογή επαγγέλματος.

Πίνακας 23. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και παράγοντες επηρεασμού στην επαγγελματική επιλογή

Σημασία σε εκλογή	Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		X^2	p
	Ναι	Όχι		
	Ομαδοπ. Διάμεσος	Ομαδοπ. Διάμεσος		
Κλίση	4.47	4.36	11.568	.001
Χρήματα	3.62	3.65	.168	.682
-Κοινωνικό γόητρο	3.79	3.68	6.808	.009
Συνέχιση παράδοσης	2.23	2.10	3.211	.073

Επιθυμία γονέων	2.38	2.27	2.118	.146
Ελεύθερος χρόνος	3.23	3.42	16.883	.006
Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	4.00	4.02	.099	.753
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.18	4.12	4.785	.029

Η οριστική απόφαση για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν οι μαθητές συνδέεται σημαντικά, επίσης, με δύο μεταβλητές της ερώτησης (q31): «Για σένα τι είναι σημαντικό σ' ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία ανεξάρτητα από αυτή που ίσως κάνεις στο μέλλον και πόσο;» (σύμφωνα με τον πίνακα 24).

1). Η σταθερότητα - ασφάλεια (Kruskal Wallis: $X^2_1=4.2$; $p=.040$).

2). Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου (Kruskal Wallis: $X^2_1=14.733$; $p<.001$).

Οι μαθητές που έχουν αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσουν, θεωρούν πιο σημαντική τη σταθερότητα – ασφάλεια και την ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντά τους, από ό,τι οι μαθητές που δεν έχουν αποφασίσει.

Η μεταβλητή αυτή δεν συνδέεται σημαντικά με τους υπόλοιπους παράγοντες της ερώτησης q31. Δηλαδή, τα χρήματα (Kruskal Wallis: $X^2_1=0.13$; $p=0.717$), τις καλές συνθήκες εργασίας (Kruskal Wallis: $X^2_1=2.36$; $p=0.13$) και τις ευκαιρίες προαγωγής (Kruskal Wallis: $X^2_1=1.8$; $p=0.18$).

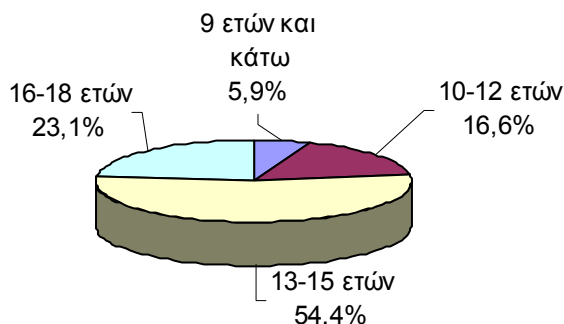
Πίνακας 24. Οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος και εκτίμηση της σημαντικότητας παραγόντων

	Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		X^2	p
	Ναι	Όχι		
	Ομαδοπ. Διάμεσος	Ομαδοπ. Διάμεσος		
Τα χρήματα	3.83	3.86	.13	.717
Οι καλές συνθήκες εργασίας	4.32	4.27	2.36	.125
Η σταθερότητα – ασφάλεια εργασίας	4.21	4.15	4.20	.040
Οι ευκαιρίες προαγωγής	3.62	3.57	1.79	.181
Το επάγγελμα να «ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»	4.52	4.37	14.73	.000

Δεν βρέθηκε να υπάρχει σχέση της ερώτησης με τη μόρφωση του πατέρα, τη μόρφωση της μητέρας, και την οικονομική κατάσταση της οικογένειας.

5.2.4. Ηλικία λήψης απόφασης επιλογής επαγγέλματος των μαθητών

Όχι μόνο η ενδεχόμενη λήψη μιας οριστικής απόφασης επιλογής επαγγέλματος είναι κεντρικό θέμα της έρευνάς μας αλλά και η ηλικία κατά την οποία συνέβη αυτό είναι θέμα που σχετίζεται με την πορεία ή τη διαδικασία επαγγελματικής απόφασης των μαθητών του δείγματος. Με αντίστοιχη ερώτηση (Ερώτ. 4) οι μαθητές κλήθηκαν να δηλώσουν την ηλικία κατά την οποία αποφάσισαν ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσουν. Οι απαντήσεις που δόθηκαν κατανομούνται ως εξής:

Οι παραπάνω απαντήσεις συνδέονται σημαντικά μόνο με τις παρακάτω μεταβλητές:

Ηλικία του μαθητή. Από την επισκόπηση του πίνακα 25, διαπιστώνεται ότι η ηλικία παίζει σημαντικό ρόλο στη λήψη επαγγελματικής απόφασης. Για παράδειγμα, οι μαθητές ηλικίας 14.5 ετών και κάτω δηλώνουν σε ποσοστό 34.1% ότι αποφάσισαν σχετικά με το επάγγελμά τους στην ηλικία των 10-12 ετών. Οι μαθητές ηλικίας 14.5-16.5 δηλώνουν σε ποσοστό 14.9% ότι αποφάσισαν για το επάγγελμά τους στην ηλικία αυτή. Μαθητές ηλικίας 16.5 και άνω, δηλώνουν σε ποσοστό 51% ότι αποφάσισαν για το μελλοντικό επάγγελμά τους στην ηλικία των 16-18 ετών. Η τιμή του συντελεστή συνάφειας ($r = 0.44$) επαληθεύει τα παραπάνω. Η ερώτηση αυτή είχε τεθεί ως ερώτηση ελέγχου και με τα δεδομένα των απαντήσεων επαληθεύονται η ειλικρίνεια και η συνέπεια των απαντήσεων των μαθητών σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Πίνακας 25. Ηλικία λήψης απόφασης επιλογής επαγγέλματος

Σε ποια ηλικία αποφάσισες ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;

Ηλικία (τωρινή)	9 ετών και κάτω	10-12 ετών	13-15 ετών	16-18 ετών	Σύνολο
14.5 και κάτω Ποσοστό μαθητών	7.1%	34.1%	58.6%	0.0%	100.0%
Τυπ. υπόλοιπο	1.1	9.1	1.3	-10.2	
14.5 -16.5 Ποσοστό μαθητών	5.0%	14.9%	67.7%	12.3%	100.0%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	-1.3	7.4	-7.1	
16.5 και άνω Ποσοστό μαθητών	5.9%	6.1%	37.0%	51.0%	100.0%
Τυπ. υπόλοιπο	.1	-7.1	-8.8	16.5	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών	5.8%	16.6%	54.4%	23.1%	100.0%

$$X^2(BE=6)=338.5;p < 0.001$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από τον πίνακα 26, διαπιστώνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ βαθμολογίας της προηγούμενης τάξης και του χρόνου επαγγελματικής απόφασης, αφού οι μαθητές που έχουν υψηλότερη βαθμολογία αποφασίζουν (σε μεγαλύτερο ποσοστό) νωρίτερα από τους άλλους συμμαθητές τους. Η τιμή του συντελεστή συνάφειας ($r=-0.16$) επιβεβαιώνει την παραπάνω τάση. Για παράδειγμα, το 5.8% των μαθητών με βαθμό 10.1-12 αποφασίζει στην ηλικία 10-12 ετών, ενώ το ποσοστό των μαθητών με βαθμό 18.1-20 είναι 23.8% στην ίδια ηλικία. Αντίστροφα, το ποσοστό των μαθητών με βαθμό 10-12 που αποφασίζει στην ηλικία 16-18 είναι 35.3%, ενώ το ποσοστό των μαθητών με βαθμό 18.1-20 στην ίδια ηλικία είναι 10.9%.

Πίνακας 26. Ηλικία λήψης απόφασης επιλογής επαγγέλματος και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης		Σε ποια ηλικία αποφάσισες ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;				Σύνολο και κάτω
		9 ετών	10-12 ετών	13-15 ετών	16-18 ετών	
10.1 - 12	Ποσοστό μαθητών	5.8%	5.8%	53.2%	35.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	-3.7	-.3	3.6	
12.1 - 14	Ποσοστό μαθητών	5.9%	16.1%	52.5%	25.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	-.2	-.7	1.0	
14.1 - 16	Ποσοστό μαθητών	6.4%	14.0%	53.8%	25.8%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.5	-1.5	-.3	1.3	
16.1 - 18	Ποσοστό μαθητών	5.1%	20.4%	53.8%	20.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.6	1.9	-.2	-1.1	
18.1 - 20	Ποσοστό μαθητών	5.9%	23.8%	59.4%	10.9%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	3.0	1.6	-4.5	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	5.8%	16.6%	54.5%	23.1%	100.0%

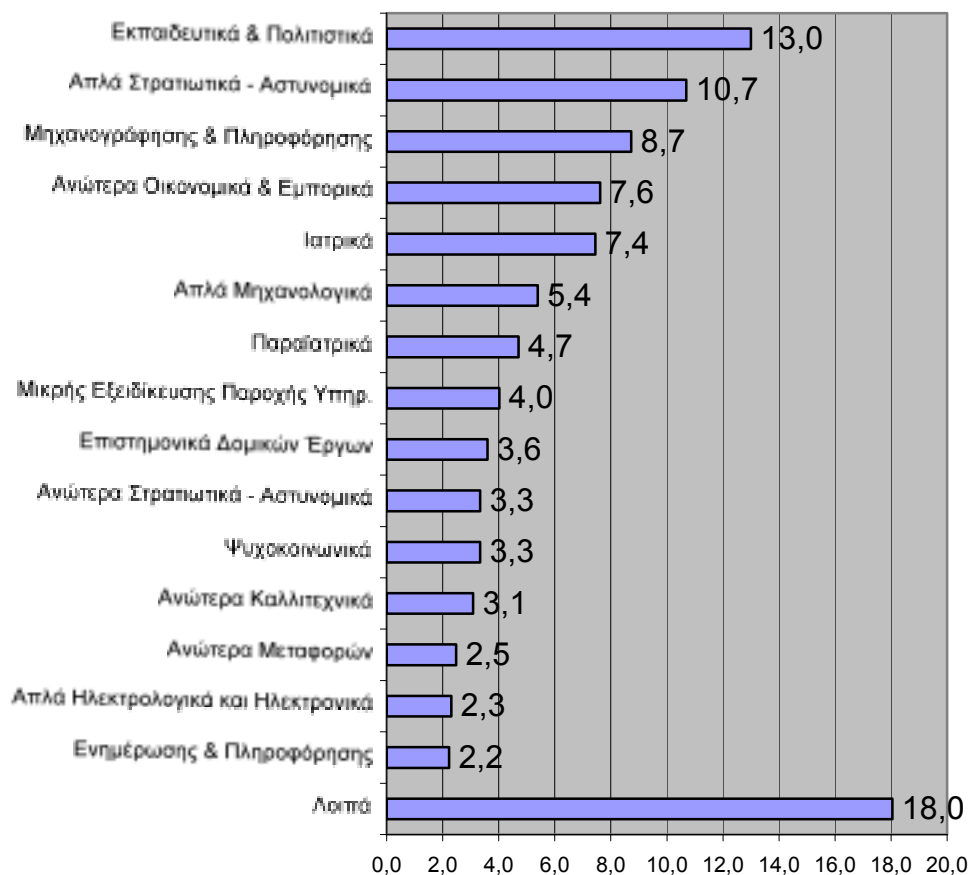
$\chi^2(BE=12)=45.3; p<0.001$

Δεν

βρέθηκε να υπάρχει σχέση με τη μόρφωση του πατέρα, της μητέρας και την οικονομική κατάσταση της οικογένειας.

5.2.5. Επαγγέλματα τελικής επιλογής

Στην έρευνά μας ένας βασικός στόχος ήταν η διαπίστωση των συγκεκριμένων επαγγελμάτων που συνδέονται με τη λήψη οριστικής επαγγελματικής απόφασης των μαθητών. Έτσι οι μαθητές που δήλωσαν ότι έχουν αποφασίσει οριστικά για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν, κλήθηκαν να το αναφέρουν συγκεκριμένα (Ερώτ. 5). Τα επαγγέλματα για τα οποία οι μαθητές έχουν αποφασίσει, είναι κατά σειρά προτίμησης τα εξής:

Στην κατηγορία «Λοιπά» επαγγέλματα, που στο παραπάνω γράφημα παρουσιάζεται συγκριτικά με μεγάλο ποσοστό, κυριαρχούν τα εξής επαγγέλματα: «Επιστημονικά Νομικά», «Επιστημονικά Μηχανολογικά», «Φυσικής Αγωγής», Ανώτερα και Απλά «Ξενοδοχειακά & Τουριστικά», «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας», Επιστημονικά αλλά και Απλά «Γεωτεχνικά» κ.λπ.

Οι παραπάνω απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 27, διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια στις διάφορες κατηγορίες επαγγελμάτων.

Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των *αγοριών* παρουσιάζουν την εξής φθίνουσα σε ποσοστά ιεράρχηση: «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης» (Αγόρια: 14.9%, Κορίτσια: 2.6%), «Απλά Μηχανολογικά» (Αγόρια: 10.1%, Κορίτσια: 0.5%), «Ανώτερα Μεταφορών» (Αγόρια: 4.6%, Κορίτσια: 0.3%) και «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά» (Αγόρια: 4.6%, Κορίτσια: 0.0%).

Οι προτιμήσεις των *κοριτσιών* έχουν ως εξής: «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (Κορίτσια: 19.7%, Αγόρια: 6.2%), «Ιατρικά» (Κορίτσια: 9.1%, Αγόρια: 5.8%), «Παραϊατρικά» (Κορίτσια: 9.1%, Αγόρια: 0.2%), «Ψυχοκοινωνικά» (Κορίτσια: 6.2%, Αγόρια: 0.5%), «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (Κορίτσια: 6.9%, Αγόρια: 1.2%). Αντίθετα, τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» δεν παρουσιάζονται με διαφορά στις προτιμήσεις αγοριών και κοριτσιών (10.7% έναντι 10.8%).

Πίνακας 27. Επαγγέλματα τελικής επιλογής των μαθητών και φύλο

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	4.0%	3.3%	3.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	,6	-,6	
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ποσοστό μαθητών	4.6%	,0%	2.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	5.3	-5.3	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	14.9%	2.6%	8.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	7.5	-7.5	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	10.1%	,5%	5.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	7.3	-7.3	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	3.4%	2.7%	3.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	,7	-,7	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	6.5%	8.7%	7.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.4	1.4	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	5.8%	9.1%	7.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.1	2.1	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	,2%	9.1%	4.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-7.2	7.2	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	6.2%	19.7%	13.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-6.9	6.9	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	,5%	6.2%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.4	5.4	
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	1.7%	2.7%	2.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	1.2	
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	4.5%	2.2%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.1	-2.1	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	10.7%	10.8%	10.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,1	,1	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	4.6%	,3%	2.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.7	-4.7	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	1.2%	6.9%	4.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.9	4.9	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	21.0%	15.1%	18.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.6	-2.6	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=15)=310.6; p<0.001$

Ηλικία του μαθητή. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τον πίνακα 28, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές μικρότερης ηλικίας αποφασίζουν επαγγέλματα, όπως «Ιατρικά», «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» και «Απλά Μηχανολογικά». Αντίθετα, τα επαγγέλματα που επέλεξαν οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι τα «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά», τα «Ψυχοκοινωνικά» και τα «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά».

Πίνακας 28. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και ηλικία μαθητών

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ιατρικά	87	15.31
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	15.33
Απλά Μηχανολογικά	62	15.36
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	15.45
Λοιπά επαγγέλματα	210	15.52
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	15.70
Ανώτερα Μεταφορών	29	15.74
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	15.77
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	15.80
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	15.82
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	15.88
Παραϊατρικά	55	15.90
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	15.92
Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά	27	16.24
Ψυχοκοινωνικά	39	16.34
Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά	89	16.67
Σύνολο	1167	15.76

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=66.2$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τη μελέτη του πίνακα 29, διαπιστώθηκε ότι τα επαγγέλματα που επιλέγονται από μαθητές με υψηλή βαθμολογία είναι τα «Ιατρικά», τα «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» και τα «Ανώτερα Μεταφορών». Αντίθετα, τα επαγγέλματα που επιλέγονται από μαθητές με τη μικρότερη βαθμολογία είναι τα «Απλά Μηχανολογικά», τα «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών».

Πίνακας 29. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Απλά Μηχανολογικά	63	13.15
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	27	13.35
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	13.59
Ψυχοκοινωνικά	39	14.20
Παραϊατρικά	55	14.38
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	15.15
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	15.23
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	15.38
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	15.42
Λοιπά επαγγέλματα	209	15.64
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	15.77
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	151	15.79
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	15.91
Ανώτερα Μεταφορών	29	16.47
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	16.53
Ιατρικά	87	17.71
Σύνολο	1166	15.35

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=156.6$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση του πατέρα. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε επίσης σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες επαγγελματικές επιλογές των μαθητών ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο του πατέρα τους. Από τον πίνακα 30, παρατηρείται ότι τα επαγγέλματα που επιλέγουν κυρίως οι μαθητές που έχουν πατέρα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου είναι τα «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά», τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και τα «Απλά Μηχανολογικά». Αντίθετα, οι μαθητές με πατέρα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου προτιμούν επαγγέλματα, όπως τα «Ιατρικά», τα «Επιστημονικά Δομικών έργων» και τα επαγγέλματα «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης».

Πίνακας 30. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και μόρφωση πατέρα

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	27	2.70
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	2.79
Απλά Μηχανολογικά	63	3.06
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	3.21
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	3.44
Ψυχοκοινωνικά	39	3.51
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	3.54
Παραϊατρικά	55	3.62
Λοιπά επαγγέλματα	210	3.70
Ανώτερα Μεταφορών	29	3.72
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	3.74
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	3.75
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	3.78
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	3.81
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	3.88
Ιατρικά	86	4.33
Σύνολο	1167	3.59

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=75.7$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση της μητέρας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε επίσης σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες επιλογές επαγγελμαμάτων ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο της μητέρας. Από τον πίνακα 31, οδηγούμαστε σε συμπεράσματα ανάλογα με την περίπτωση της μόρφωσης του πατέρα.

Πίνακας 31. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και μόρφωση μητέρας

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	27	2.52
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	2.77
Απλά Μηχανολογικά	63	2.81

Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	124	3.12
Παραϊατρικά	55	3.25
Ψυχοκοινωνικά	39	3.41
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	3.45
Λοιπά επαγγέλματα	210	3.54
Ανώτερα Μεταφορών	28	3.57
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	3.61
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	3.62
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	3.68
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	3.72
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	3.74
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	3.85
Ιατρικά	87	4.08
Σύνολο	1166	3.46

Kruskal Wallis: $X^2_{15}=94.2$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες ομάδες επαγγελματικής επιλογής των μαθητών ως προς το μέσο οικονομικό επίπεδο της οικογένειας. Από τον πίνακα 32, του μέσου επιπέδου οικονομικής οικογενειακής κατάστασης κατά επαγγελματική κατηγορία, συμπεραίνεται ότι τα επαγγέλματα που επιλέγουν κυρίως οι μαθητές χαμηλής οικονομικής προέλευσης είναι τα «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» (323.68 χιλ.), τα «Απλά Μηχανολογικά» (337.88 χιλ.) τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (339.47 χιλ.) κ.λπ. Αντίθετα, οι μαθητές υψηλής οικονομικής οικογενειακής προέλευσης προτιμούν επαγγέλματα, όπως τα «Ανώτερα Μεταφορών» (486.36 χιλ.), τα «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» (450.00 χιλ.), τα «Ιατρικά» (450.00 χιλιάδες) κ.λπ.

Πίνακας 32. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομάδοπ. Διάμεσος
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	27	323.68
Απλά Μηχανολογικά	63	337.88
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	339.47
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	360.34
Παραϊατρικά	55	379.17
Ψυχοκοινωνικά	39	386.84
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	400.00
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	407.81
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	415.38
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	422.09
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	422.22

Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	438.89
Λοιπά επαγγέλματα	210	444.67
Ιατρικά	87	450.00
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	25	450.00
Ανώτερα Μεταφορών	29	486.36
Σύνολο	1167	405.62

Kruskal Wallis: $\chi^2_{15}=57.5$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Επάγγελμα του πατέρα. Στον πίνακα 33, διαπιστώνεται ότι τα «Απλά Μηχανολογικά» επαγγέλματα είναι κατηγορία που επιλέγεται περισσότερο από μαθητές με πατέρα στις κατηγορίες: «Απλά Μηχανολογικά» (17.1%), «Απλά Γεωτεχνικά» (13.3%), «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών και Κατασκευών» (11.1%) και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (10.5%). Τα «Απλά Μηχανολογικά» επαγγέλματα επιλέγονται λιγότερο από μαθητές με επάγγελμα πατέρα στις κατηγορίες: «Απλά Οικονομικά & Εμπορικά» (1.5%, «Γραφείου & Ασφαλιστικά» (3.5%) και καθόλου από μαθητές με πατέρα στα «Ιατρικά» (0%) και «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά» (0%). Αντίθετα, η κατηγορία «Ιατρικά», επιλέγεται κυρίως από μαθητές με πατέρα σε «Ιατρικά» (43.8%), «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (15.3%) επαγγέλματα και πολύ λιγότερο με πατέρα σε επαγγέλματα «Απλά Μεταφορών» (2.5%), «Απλά Μηχανολογικά» (2.4%). Δεν επιλέγεται καθόλου από μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών» (0%). Γενικά, είναι αξιοπρόσεκτο ότι παιδιά με επάγγελμα πατέρα στις κατηγορίες «Ιατρικά», «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά», «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά», «Απλά Στρατιωτικά» και «Απλά Μηχανολογικά», επιλέγουν επάγγελμα αντίστοιχο προς αυτό του πατέρα τους.

Πίνακας 33. Επαγγέλματα τελικής επιλογής των μαθητών κατά επαγγελματική κατηγορία πατέρα

Επάγγελμα πατέρα	Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;																Σύνολο
	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Μηχανογράφησης & Πληροφορικής	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Παραϊατρικά	Εκπαίδ. & Πολιτιστικά	Ψυχοκοινωνικά	Ενημέρωσης & Πληροφορικής	Ανώτερα Στρατιωτ.-Αστυνομικά	Απλά Στρατ-Αστυνομικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Λοιπά	
Απλά Γεωτεχνικά Ποσοστό μαθητών	1.2%	1.2%	3.6%	13.3%	1.2%	8.4%	7.2%	2.4%	12.0%	2.4%	.0%	1.2%	21.7%	3.6%	3.6%	16.9%	100.0%
Απλά Δομικών Έργων Ποσοστό μαθητών	8.0%	4.0%	6.4%	4.8%	6.4%	8.8%	5.6%	6.4%	9.6%	4.0%	5.6%	4.0%	8.8%	2.4%	3.2%	12.0%	100.0%
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά Ποσοστό μαθητών	3.6%	3.6%	17.9%	3.6%	.0%	10.7%	7.1%	7.1%	10.7%	.0%	.0%	.0%	14.3%	.0%	.0%	21.4%	100.0%
Απλά Μηχανολογικά Ποσοστό μαθητών	.0%	2.4%	2.4%	17.1%	4.9%	7.3%	2.4%	12.2%	9.8%	4.9%	.0%	4.9%	7.3%	7.3%	2.4%	14.6%	100.0%
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά Ποσοστό μαθητών	.0%	3.7%	11.1%	.0%	3.7%	18.5%	14.8%	.0%	7.4%	7.4%	7.4%	.0%	3.7%	.0%	7.4%	14.8%	100.0%
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά Ποσοστό μαθητών	4.5%	1.5%	6.1%	1.5%	4.5%	6.8%	6.8%	4.5%	14.4%	4.5%	3.0%	4.5%	10.6%	2.3%	.8%	23.5%	100.0%
Ιατρικά Ποσοστό μαθητών	.0%	.0%	6.3%	.0%	.0%	12.5%	43.8%	.0%	12.5%	.0%	.0%	6.3%	.0%	.0%	.0%	18.8%	100.0%
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά Ποσοστό μαθητών	5.1%	.0%	5.1%	3.4%	3.4%	3.4%	15.3%	1.7%	27.1%	5.1%	1.7%	.0%	6.8%	1.7%	1.7%	18.6%	100.0%
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά Ποσοστό μαθητών	1.9%	1.9%	5.7%	3.8%	1.9%	1.9%	11.3%	1.9%	17.0%	3.8%	.0%	.0%	35.8%	3.8%	3.8%	5.7%	100.0%
Απλά Μεταφορών Ποσοστό μαθητών	2.5%	1.3%	8.9%	6.3%	2.5%	11.4%	2.5%	11.4%	11.4%	.0%	2.5%	.0%	8.9%	2.5%	5.1%	22.8%	100.0%
Γραφείου & Ασφαλιστικά Ποσοστό μαθητών	2.9%	3.5%	12.9%	3.5%	1.2%	5.8%	8.2%	2.3%	15.8%	2.3%	1.2%	5.3%	8.2%	2.3%	6.4%	18.1%	100.0%
Επεξεργ. Πρώτων Υλών Κατασκευών Ποσοστό μαθητών	7.4%	.0%	7.4%	11.1%	.0%	11.1%	.0%	3.7%	7.4%	.0%	.0%	7.4%	11.1%	.0%	.0%	33.3%	100.0%
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ. Ποσοστό μαθητών	3.2%	2.4%	8.1%	10.5%	2.4%	6.5%	5.6%	5.6%	10.5%	5.6%	2.4%	4.0%	10.5%	.0%	8.9%	13.7%	100.0%
Λοιπά Ποσοστό μαθητών	3.4%	2.5%	12.8%	2.5%	3.9%	7.9%	6.4%	4.4%	11.8%	3.0%	2.5%	3.9%	6.9%	3.9%	3.4%	20.7%	100.0%
Σύνολο	3.6%	2.3%	8.7%	5.4%	3.1%	7.6%	7.4%	4.7%	13.0%	3.3%	2.2%	3.3%	10.7%	2.5%	4.0%	18.0%	100.0%

 $\chi^2(BE=195)=319.2; p<0.001$

Τόπος διαμονής. Από τον πίνακα 34, προκύπτει ότι οι μαθητές που προέρχονται κυρίως από περιοχές με πληθυσμό έως 2.000 κατοίκους αλλά και οι μαθητές των ημιαστικών περιοχών αποφασίζουν σε σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό να ακολουθήσουν τα «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» επαγγέλματα (14.8%) σε σχέση με τους μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων (5.7%). Επίσης, οι μαθητές που κατοικούν σε χωριά και κωμοπόλεις αποφασίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό να ακολουθήσουν επαγγέλματα «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» (5.3%) από ό,τι οι μαθητές των άλλων περιοχών (2.000 –20.000: 2.9%, άνω των 20.000: 2.9%, μεγάλα αστικά κέντρα: 2.7%). Τα επαγγέλματα «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης» προτιμώνται, στην τελική απόφαση, περισσότερο από μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων (12%), ενώ επιλέγονται λιγότερο από μαθητές περιοχών με πληθυσμό έως 2.000 κατοίκους (4.5%).

Πίνακας 34. Επαγγέλματα τελικής επιλογής των μαθητών και τόπος διαμονής

Ποιο επάγγελμα έχεις αποφασίσει να ακολουθήσεις;	Τόπος διαμονής				Σύνολο
	έως 2.000 κατοίκους	2.001 - 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.000 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη	
Επιστημονικά Δομικών Έργων Ποσοστό μαθητών	4.9%	2.4%	4.8%	2.5%	3.6%
Τυπ. υπόλοιπο	1.3	-1.0	1.3	-1.5	
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά Ποσοστό μαθητών	1.2%	3.3%	1.0%	3.5%	2.3%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	1.1	-1.9	1.9	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης Ποσοστό μαθητών	4.5%	8.1%	8.0%	12.2%	8.7%
Τυπ. υπόλοιπο	-2.6	-,3	-,5	3.0	
Απλά Μηχανολογικά Ποσοστό μαθητών	4.9%	6.2%	5.8%	5.0%	5.4%
Τυπ. υπόλοιπο	-,4	-,6	-,3	-,5	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά Ποσοστό μαθητών	2.1%	1.9%	4.2%	3.5%	3.1%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	-1.1	1.3	-,6	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά Ποσοστό μαθητών	6.6%	5.7%	8.0%	8.9%	7.6%
Τυπ. υπόλοιπο	-,7	-1.1	-,3	1.2	
Ιατρικά Ποσοστό μαθητών	5.3%	8.1%	8.3%	7.7%	7.4%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.4	-,4	-,7	-,2	
Παραϊατρικά Ποσοστό μαθητών	4.9%	4.3%	4.5%	5.0%	4.7%
Τυπ. υπόλοιπο	-,2	-,3	-,2	-,3	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά Ποσοστό μαθητών	14.0%	13.9%	13.1%	11.9%	13.0%
Τυπ. υπόλοιπο	-,5	-,4	-,1	-,8	
Ψυχοκοινωνικά Ποσοστό μαθητών	2.5%	2.4%	3.2%	4.5%	3.3%
Τυπ. υπόλοιπο	-,8	-,8	-,2	1.6	
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης Ποσοστό μαθητών	1.2%	3.3%	3.2%	1.5%	2.2%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	1.2	1.4	-1.2	
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά Ποσοστό μαθητών	5.3%	2.9%	2.9%	2.7%	3.3%
Τυπ. υπόλοιπο	2.0	-,4	-,5	-,8	
Απλά Στρατιωτικά -Αστυνομικά Ποσοστό μαθητών	14.8%	13.9%	11.8%	5.7%	10.7%
Τυπ. υπόλοιπο	2.3	1.6	-,7	-4.0	
Ανώτερα Μεταφορών Ποσοστό μαθητών	1.2%	2.9%	2.2%	3.2%	2.5%
Τυπ. υπόλοιπο	-1.4	-,4	-,3	1.2	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών Ποσοστό μαθητών	4.5%	4.8%	2.2%	4.7%	4.0%
Τυπ. υπόλοιπο	-,4	-,6	-1.9	-,9	
Λοιπά Ποσοστό μαθητών	21.8%	15.8%	16.9%	17.6%	18.0%
Τυπ. υπόλοιπο	1.7	-,9	-,6	-,2	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=48)=72.5; p=0.012$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο –Λύκειο / ΤΕΕ). Οι απαντήσεις των μαθητών στην ερώτηση «ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις» φαίνεται να συμφωνούν με τις απαντήσεις στην ερώτηση «ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες πρώτο». Από τον πίνακα 35, βρέθηκε ότι οι μαθητές που φοιτούν στα ΤΕΕ επιλέγουν περισσότερο επαγγέλματα, όπως «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» (ΤΕΕ: 11.9%, Γεν. Λύκ: 0% και Γυμν: 2.3%), «Απλά Μηχανολογικά» (ΤΕΕ: 16.8%, Γεν. Λύκ:1% και Γυμν: 7.6%), «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης» (ΤΕΕ: 15.4%, Γεν. Λύκ:7.3% και Γυμν: 8.5%) και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (ΤΕΕ: 1°5%, Γεν. Λύκ: 12% και Γυμν: 5.8%). Οι μαθητές που φοιτούν στα Γεν. Λύκεια ή Γυμνάσια επιλέγουν περισσότερο Ιατρικά επαγγέλματα (ΤΕΕ: 0%, Γεν. Λύκ: 7.6% και Γυμν: 9.7%) καθώς και Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά (ΤΕΕ: 2.1%, Γεν. Λύκ: 15.4% και Γυμν: 13.4%).

Πίνακας 35. Επαγγέλματα τελικής επιλογής των μαθητών και τύπος σχολείου

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		Τύπος σχολείου			Σύνολο
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	3.7'	3.7'	2.8'	3.6'
	Τυπ. υπόλοιπο			-	
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ποσοστό μαθητών	2.3'	.1	11.9%	2.3'
	Τυπ. υπόλοιπο		-5.1	8	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	8.5'	7.3'	15.4%	8.7'
	Τυπ. υπόλοιπο	-	-1.1	3	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	7.6'	1.0'	16.8%	5.4'
	Τυπ. υπόλοιπο	2	-6.1	6	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	4.4'	2.4'	2.1'	3.1'
	Τυπ. υπόλοιπο	2	-1.1	-	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	2.3'	10.8%	10.5%	7.6'
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.1	4	1	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	9.7'	7.6'	.1	7.4'
	Τυπ. υπόλοιπο	2		-3.1	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	5.3'	4.6'	3.5'	4.7'
	Τυπ. υπόλοιπο		-	-	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	13.4%	15.4%	2.1'	13.0%
	Τυπ. υπόλοιπο		2	-4.1	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	1.4'	4.9'	2.8'	3.3'
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.1	3	-	
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	1.4'	3.4'	.1	2.2'
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	2	-1.1	
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	2.8'	4.6'	.1	3.3'
	Τυπ. υπόλοιπο	-	2	-2.1	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	9.0'	13.7%	3.5'	10.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	3	-3.1	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	2.1'	3.4'	.1	2.5'
	Τυπ. υπόλοιπο	-	2	-2.1	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών	5.8'	1.2'	10.5%	4.0'
	Τυπ. υπόλοιπο	2	-5.1	4	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	20.5%	16.2%	18.2%	18.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1	-1.1		
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$\chi^2(\text{BE}=30)=275.1; p<0.001$$

Οι απαντήσεις στο ερώτημα «**ποιο είναι το επάγγελμα που έχεις αποφασίσει να ακολουθήσεις;**» συνδέονται σημαντικά με τις παρακάτω ενδογενείς μεταβλητές της ερώτησης 29, που αναφέρεται στους παράγοντες επηρεασμού της επαγγελματικής επιλογής των μαθητών, σύμφωνα με τον πίνακα 36. Συγκεκριμένα, σημασία στην επαγγελματική τους επιλογή έχουν:

1). Τα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 54.7;p<0.001$). Περισσότερη σημασία στον παράγοντα χρήματα δίνουν οι μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα, όπως «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά», «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά», και «Παραϊατρικά» (Διάμεσος: 3.85, 3.81 και 3.81 αντίστοιχα), ενώ λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που επέλεξαν «Ψυχοκοινωνικά», «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.19, 3.34 και 3.39 αντίστοιχα).

2). Το *κοινωνικό γόητρο* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 38.2;p<0.001$). Περισσότερη σημασία στο κοινωνικό γόητρο δίνουν οι μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα «Παραϊατρικά», «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.27, 4.00 και 4.00 αντίστοιχα). Λιγότερη σημασία στο κοινωνικό γόητρο δίνουν οι μαθητές που επέλεξαν «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα, «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης» και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.41, 3.51 και 3.53 αντίστοιχα).

3). Η *συνέχιση της παράδοσης* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 64.5;p<0.001$). Περισσότερη σημασία στη συνέχιση της οικογενειακής επαγγελματικής παράδοσης δίνεται από τους μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα, όπως «Απλά Μηχανολογικά», «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και «Απλά Στρατιωτικά & Αστυνομικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.06, 2.81 και 2.53 αντίστοιχα). Λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα «Ψυχοκοινωνικά», «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 1.62, 1.65 και 1.91 αντίστοιχα).

4). Η *επιθυμία των γονέων* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 37;p=0.001$). Περισσότερη σημασία στην επιθυμία των γονέων δίνεται από τους μαθητές που επιλέγουν «Απλά Μηχανολογικά», «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και «Απλά Στρατιωτικά & Αστυνομικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.03, 2.67 και 2.64 αντίστοιχα), ενώ λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα, όπως «Ψυχοκοινωνικά», «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά» και «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» (Ομαδ. Διάμεσος: 1.82, 1.98 και 2.08 αντίστοιχα).

5). Ο *ελεύθερος χρόνος* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 37;p=0.001$). Περισσότερη σημασία στον ελεύθερο χρόνο δίνεται από τους μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα «Απλά Μηχανολογικά», «Ανώτερα Μεταφορών», «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και «Απλά Στρατιωτικά & Αστυνομικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.92, 3.50 και 3.44 αντίστοιχα). Μικρότερη σημασία στον ελεύθερο χρόνο δίνουν οι μαθητές που επέλεξαν «Ψυχοκοινωνικά», «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης», «Ανώτερα Στρατιωτικά & Αστυνομικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 2.82, 2.92 και 3.00 αντίστοιχα)

6). Η *σταθερή επαγγελματική εξέλιξη* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 27.8;p=0.02$). Περισσότερη σημασία στη σταθερή επαγγελματική εξέλιξη δίνεται από τους μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα «Ανώτερα Μεταφορών», «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» και «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.62, 4.54 και 4.38 αντίστοιχα). Μικρή σημασία στη σταθερή επαγγελματική εξέλιξη δίνουν οι μαθητές που επιλέγουν «Επιστημονικά Δομικών Έργων», «Απλά Μηχανολογικά», «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» και «Λοιπά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.93, 4.02, 4.03 και 4.05 αντίστοιχα).

Το παραπάνω ερώτημα δε συνδέεται σημαντικά με τις μεταβλητές που αναφέρονται στην κλίση και στις πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή σχολή.

Πίνακας 36. Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Σημασία σε επιλογή επαγγέλματος							
		Κλίση	Χρήματα	Κοινωνικό γόητρο	Συνέχιση παράδοσης	Επιθυμία γονέων	Ελεύθερος χρόνος	Πιθ. επιτυχίας σε σχολή	Σταθερή επαγγ. εξέλιξη
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	4.38	3.62	3.83	2.29	2.57	3.27	3.90	3.93
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	27	4.44	3.85	4.00	2.81	2.67	3.44	3.85	4.11
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	4.57	3.67	3.51	2.19	2.31	3.19	4.09	4.25
Απλά Μηχανολογικά	62	4.32	3.81	3.90	3.06	3.03	3.92	3.95	4.02
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	4.44	3.64	3.92	1.97	2.50	3.20	4.17	4.11
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	4.45	3.82	4.00	2.15	1.98	3.11	4.08	4.31
Ιατρικά	87	4.40	3.39	3.61	2.09	2.36	3.10	3.93	4.15
Παραϊατρικά	55	4.65	3.82	4.27	2.06	2.20	3.11	3.91	4.36
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	4.54	3.34	3.53	1.91	2.39	3.23	4.11	4.05
Ψυχοκοινωνικά	39	4.77	2.97	3.41	1.62	1.82	2.82	3.67	4.10
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	4.46	3.19	3.69	1.65	2.08	2.92	3.88	4.54
Ανώτερα Στρατιωτικά-Αστυνομικά	39	4.36	3.77	3.95	2.03	2.18	3.00	4.00	4.38
Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	125	4.48	3.77	3.97	2.53	2.64	3.32	4.23	4.34
Ανώτερα Μεταφορών	29	4.59	3.66	3.69	2.21	2.24	3.50	4.24	4.62
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	47	4.43	3.64	3.94	2.45	2.38	3.32	4.09	4.23
Λοιπά επαγγέλματα	209	4.39	3.78	3.80	2.31	2.37	3.26	3.77	4.03
Σύνολο	1166	4.47	3.63	3.79	2.23	2.38	3.24	3.99	4.18

Το επάγγελμα της **τελικής επιλογής** των μαθητών, σύμφωνα με τον πίνακα 37, συνδέεται σημαντικά με όλες τις μεταβλητές της ερώτησης q31, «Για σένα τι είναι σημαντικό σ' ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία ανεξάρτητα από αυτό που ίσως κάνεις στο μέλλον και πόσο;» Συγκεκριμένα, σημαντικοί παράγοντες στην επιλογή επαγγέλματός τους είναι οι ακόλουθοι:

1). Τα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 47.6; p < 0.001$). Οι μαθητές που επέλεξαν «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» και «Απλά Μηχανολογικά» επαγγέλματα θεωρούν περισσότερο σημαντικά στην επιλογή τους τα «χρήματα» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.33 και 4.17 αντίστοιχα) από ό,τι οι μαθητές που επέλεξαν τα «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα και τα «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.32 και 3.50 αντίστοιχα). Κάτω από τη διάμεσο του συνόλου (3.84) βρίσκονται αποκλειστικά ανώτερα ή επιστημονικά επαγγέλματα, πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητές που έχουν αποφασίσει να ακολουθήσουν επαγγέλματα αυτών των κατηγοριών δίνουν τη μικρότερη σημασία στο κριτήριο «χρήματα».

2). Οι καλές συνθήκες εργασίας (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 28.2;p=0.002$). Οι μαθητές που επέλεξαν «Παραϊατρικά» επαγγέλματα αλλά και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» θεωρούν σημαντικότερο παράγοντα στην επιλογή τους τις «καλές συνθήκες εργασίας» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.65 και 4.49 αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές που επέλεξαν τα «Ψυχοκοινωνικά» και τα «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» επαγγέλματα, τις αξιολογούν ως λιγότερο σημαντικές (Ομαδ. Διάμεσος: 4.03 και 4.03 αντίστοιχα).

3). Η σταθερότητα - ασφάλεια (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 36.9;p=0.001$). Οι μαθητές που επέλεξαν «Παραϊατρικά» και «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά» επαγγέλματα θεωρούν περισσότερο σημαντική στην επιλογή τους τη «σταθερότητα – ασφάλεια» στην εργασία (Ομαδ. Διάμεσος: 4.60 και 4.39 αντίστοιχα), σε αντίθεση με τους μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα, όπως «Ψυχοκοινωνικά», και «Επιστημονικά Δομικών Έργων» που τη θεωρούν λιγότερο σημαντική στην επιλογή τους (Ομαδ. Διάμεσος: 3.85 και 3.95 αντίστοιχα).

4). Οι ευκαιρίες προαγωγής (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 56.5;p<0.001$). Οι μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα, όπως «Ανώτερα Μεταφορών» και Ανώτερα αλλά και Απλά «Στρατιωτικά – Αστυνομικά» θεωρούν περισσότερο σημαντικές τις «ευκαιρίες προαγωγής» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.14 και 4.06 αντίστοιχα). Αντίθετα, οι μαθητές που επέλεξαν τα «Ιατρικά», τα «Ψυχοκοινωνικά» και τα «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» θεωρούν λιγότερο σημαντικές τις ευκαιρίες προαγωγής (Ομαδ. Διάμεσος: 3.20 και 3.23 και 3.23 αντίστοιχα).

5). «Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου» (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 38.8;p=0.001$). Οι μαθητές που επέλεξαν «Ανώτερα Μεταφορών» και «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα, θεωρούν περισσότερο σημαντική την «ανταπόκριση του επαγγέλματος («ταίριασμα») στα ενδιαφέροντά τους», από τους υπόλοιπους (Ομαδ. Διάμεσος: 4.83 και 4.82 αντίστοιχα). Αντίθετα, οι μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα «Απλά Μηχανολογικά» και «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» θεωρούν λιγότερο σημαντική την ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντά τους (Ομαδ. Διάμεσος: 4.18 και 4.21 αντίστοιχα).

Πίνακας 37. Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας παραγόντων

		Τι είναι σημαντικό σε ένα επάγγελμα ανεξάρτητα από αυτό που θα κάνεις				
		Τα χρήματα	Οι καλές συνθήκες εργασίας	Η σταθερότητα-ασφάλεια	Οι ευκαιρίες προαγωγής	«Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»
Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοποιημένη Διάμεσος				
Ανώτερα Μεταφορών	29	3.83	4.07	4.17	4.14	4.83
Ψυχοκοινωνικά	38	3.32	4.03	3.85	3.23	4.82
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	3.60	4.36	4.28	3.33	4.66
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	3.50	4.27	4.27	3.58	4.65
Ιατρικά	87	3.60	4.22	4.26	3.20	4.63
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	3.97	4.33	4.03	3.69	4.61
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	3.86	4.29	3.95	3.48	4.60
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	3.81	4.28	4.24	3.69	4.57
Παραϊατρικά	55	3.95	4.65	4.60	3.60	4.55

	Σύνολο	1166	3.84	4.31	4.20	3.61	4.52
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	3.94	4.40	4.39	3.84	4.48	
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	27	4.33	4.26	4.30	3.78	4.48	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσ.	47	3.98	4.49	4.37	3.57	4.45	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	4.02	4.34	4.28	4.06	4.43	
Λοιπά επαγγέλματα	209	3.86	4.29	3.96	3.50	4.42	
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	3.87	4.03	4.21	3.72	4.21	
Απλά Μηχανολογικά	63	4.17	4.41	4.19	3.79	4.18	

(βλ. παράρτημα)

Η μεταβλητή «**ποιο είναι το επάγγελμα που έχεις αποφασίσει να ακολουθήσεις;**», σύμφωνα με τον πίνακα 38, συνδέεται σημαντικά με την ερώτηση q32, «Από τους παρακάτω λόγους ποιο κυρίως έπαιξαν ή παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή και πόσο έντονα ο καθένας;» και ειδικότερα τα παρακάτω κριτήρια.

1). Η παραμονή κοντά στην οικογένειά μου για σπουδές (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 29.1$; $p=0.016$). Οι μαθητές που επιλέγουν «Απλά Μηχανολογικά» και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» παρουσιάζονται περισσότερο (Ομαδ. Διάμεσος: .84 και .81) από όλες τις άλλες κατηγορίες να δηλώνουν τη σημασία του παραπάνω κριτηρίου στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Ψυχοκοινωνικά» και «Ενημέρωσης & Πληροφόρησης» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο της οικογένειας στην επιλογή τους (Ομαδ. Διάμεσος: .15 και .23).

2). Παρακίνηση μεγάλου αδελφού ή γονέων (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 29.2$; $p=0.015$). Οι μαθητές που επιλέγουν «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Απλά Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά» θεωρούν περισσότερο (Ομαδ. Διάμεσος: .38 και .30) από όλες τις άλλες κατηγορίες, ότι παίζει ρόλο το παραπάνω κριτήριο στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Ψυχοκοινωνικά», «Ενημέρωσης – Πληροφόρησης» και «Παραϊατρικά» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο της παρακίνησης από τα παραπάνω πρόσωπα στην επαγγελματική τους επιλογή (Ομαδ. Διάμεσος: 0.00, 0.00 και 0.00).

3). Η άμεση αποκατάσταση και ασφάλεια (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 45.6$; $p<0.001$). Οι μαθητές που επιλέγουν «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» θεωρούν περισσότερο (Ομαδ. Διάμεσος: 2.12 και 2.01) από όλες τις κατηγορίες ότι παίζει ρόλο το παραπάνω κριτήριο στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα, «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» και «Λοιπά» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο της άμεσης αποκατάστασης και ασφάλειας στην επιλογή τους (Ομαδ. Διάμεσος: 1.23, 1.33 και 1.42).

4). Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 34.8$; $p=0.003$). Οι μαθητές που επιλέγουν «Ιατρικά» και «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» θεωρούν περισσότερο, (Ομαδ. Διάμεσος: 0.98 και 0.87) από όλες τις κατηγορίες, ότι παίζει ρόλο το παραπάνω κριτήριο στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Απλά Μηχανολογικά» και «Απλά Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο του κριτηρίου αυτού στην επιλογή τους (Ομαδ. Διάμεσος: 0.19, 0.30).

5). Απόκτηση οικονομικής αυτάρκειας (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 27.9$; $p=0.022$). Οι μαθητές που επιλέγουν επαγγέλματα «Ενημέρωσης – Πληροφόρησης» και «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» θεωρούν περισσότερο, (Ομαδ. Διάμεσος: 2.08 και 1.85) από όλες τις κατηγορίες, ότι παίζει ρόλο το κριτήριο αυτό στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και «Απλά

Μηχανολογικά» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο του κριτηρίου αυτού στην επαγγελματική τους επιλογή (Ομαδ. Διάμεσος: 1.04, 1.17).

6). *Επαγγελματική ικανοποίηση* (Kruskal Wallis: $\chi^2_{15} = 52.6$; $p < 0.001$). Οι μαθητές που επιλέγουν «Ψυχοκοινωνικά» και «Ενημέρωσης – Πληροφόρησης» θεωρούν περισσότερο, (Ομαδ. Διάμεσος: 2.18 και 2.04) από όλες τις κατηγορίες, ότι παίζει ρόλο το κριτήριο αυτό στην επιλογή τους. Οι μαθητές που επιλέγουν «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» θεωρούν λιγότερο σημαντικό το ρόλο του κριτηρίου αυτού στην επιλογή τους (Ομαδ. Διάμεσος: 0.82, 1.00).

Πίνακας 38. Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή;								
		Παραμονή κοντά στην οικογ. για σπουδές	Παρακίνηση μεγάλου αδελφού ή γονέων	Αδυναμία βοήθειας οικογένειας στις σπουδές	Η άμεση αποκατάσταση και ασφάλεια	Καταξίωση στον οικ. περίγυρο	Εξασφάλ. καλύτερης ποιότητας ζωής	Απόκτ. οικον. αυτάρκειας	Επαγγελ. ικανοποίηση	
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	.64	.38	.28	1.64	.87	1.21	1.38	.82	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	.59	.12	.30	1.42	.46	1.24	1.51	1.74	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	.53	.17	.28	1.56	.75	.92	1.47	1.72	
Παραϊατρικά	55	.65	.00	.38	1.62	.47	1.20	1.73	1.67	
Λοιπά επαγγέλματα	209	.49	.25	.29	1.33	.53	1.36	1.53	1.58	
Ιατρικά	87	.59	.29	.22	1.53	.98	1.22	1.43	1.53	
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	27	.52	.30	.07	1.52	.30	1.81	1.19	1.52	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	.50	.06	.24	1.78	.49	1.28	1.59	1.47	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	.76	.29	.50	1.62	.76	.98	1.40	1.33	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	.54	.12	.30	2.12	.47	1.02	1.35	1.30	
Απλά Μηχανολογικά	63	.84	.22	.43	1.79	.19	.79	1.17	1.25	
Ανώτερα Μεταφορών	29	.31	.21	.07	1.93	.66	1.41	1.41	1.24	
Ψυχοκοινωνικά	38	.15	.00	.23	1.23	.46	1.36	1.31	2.18	
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	.23	.00	.12	1.65	.81	1.50	2.08	2.04	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	.46	.09	.24	2.01	.60	1.28	1.85	1.04	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	47	.81	.23	.57	1.98	.40	1.11	1.04	1.00	
Σύνολο	1166	.55	.17	.29	1.65	.55	1.22	1.48	1.47	

(βλ. παράρτημα)

Το επάγγελμα **τελικής επιλογής** συνδέεται σημαντικά με τη άποψη «**προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες**», (βλέπε πίνακα 39). Μαθητές που επέλεξαν επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» και «Απλά Μηχανολογικά» προτιμούν περισσότερο «**εργασία με λίγες**

ευθύνες» (Ομαδ. Διάμεσος:-0.96 και -0.58) από τους μαθητές που επέλεξαν «Ψυχοκοινωνικά», «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Ιατρικά» (Ομαδ. Διάμεσος:1.00, 0.87 και 0.82).

Πίνακας 39. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και υπευθυνότητα στην εργασία (Πολλές / Λίγες ευθύνες)

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	47	-0.96
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	-0.58
Απλά Μηχανολογικά	63	-0.49
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	27	-0.30
Παραϊατρικά	55	-0.27
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	-0.16
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	0.12
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	125	0.32
Λοιπά επαγγέλματα	211	0.32
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	0.40
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	0.46
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	0.52
Ανώτερα Μεταφορών	29	0.66
Ιατρικά	87	0.82
Ανώτερα Στρατιωτικά-Αστυνομικά	39	0.87
Ψυχοκοινωνικά	39	1.00
Σύνολο	1169	0.18

Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 56.5; p < 0.001$

Από τον πίνακα 40, διαπιστώνεται ότι στην προτίμηση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, οι μαθητές παρά την κάποια υπεροχή της προτίμησης του δημόσιου τομέα δε διαφοροποιούνται ιδιαίτερα.

Πίνακας 40. Προτίμηση Δημόσιου – Ιδιωτικού τομέα

	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Έγκυρη σχετ. συχνότητα
Ιδιωτικός τομέας	881	41.7	41.7
Αναποφάσιστοι	332	15.7	15.7
Δημόσιος τομέας	901	42.6	42.6
Σύνολο	2114	100.0	100.0

Από τον πίνακα 41, προκύπτει ότι οι μαθητές που επέλεξαν «Επιστημονικά Δομικών Έργων» και «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» προτιμούν περισσότερο την εργασία στον ιδιωτικό τομέα, ενώ οι μαθητές που επέλεξαν «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά», «Ανώτερα Μεταφορών» και «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» δείχνουν την προτίμησή τους στο δημόσιο τομέα.

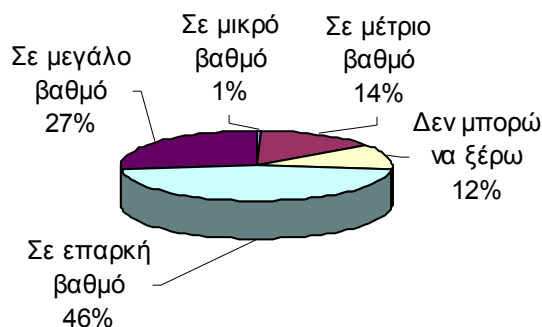
**Πίνακας 41. Επαγγέλματα τελικής επιλογής και προτίμηση τομέα
Δημόσιος / Ιδιωτικός**

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Επιστημονικά Δομικών Έργων	42	-0.64
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	36	-0.64
Παραϊατρικά	55	-0.6
Λοιπά επαγγέλματα	211	-0.5
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	102	-0.46
Απλά Μηχανολογικά	63	-0.44
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	89	-0.33
Ιατρικά	87	-0.24
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	26	-0.15
Ψυχοκοινωνικά	39	-0.03
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	47	0.19
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	152	0.38
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	27	0.7
Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	125	1.06
Ανώτερα Μεταφορών	29	1.14
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	39	1.41
Σύνολο	1169	-0.01

Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 76; p < 0.001$

5.2.6. Εκτίμηση των ικανοτήτων των ίδιων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής

Η ερώτηση «**Νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα που διάλεξες και σε ποιο βαθμό;**» (Ερώτ.6), αποσκοπούσε στη διαπίστωση της αυτοεκτίμησης του μαθητή σε συνάρτηση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό του, εφόσον αυτός ήταν υπαρκτός ή, σε αντίθετη περίπτωση, στην πρόκληση ενός τέτοιου προβληματισμού. Και σ' αυτό το ερώτημα, όπως και σε άλλα παρεμφερή (π.χ. Ερώτ. 12) οι μαθητές σε μεγάλο ποσοστό εκδηλώνουν, παράλληλα προς διάφορες προβληματικές επισημάνσεις, μια αξιοπρόσεκτη εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και συγχρόνως αρκετή αισιοδοξία, όπως φαίνεται από τις παρακάτω ποσοστιαίες κατανομές:

Οι απαντήσεις αυτές σχετίζονται σημαντικά με τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 42, διαπιστώνεται ότι τα αγόρια, ως προς το βαθμό εκτίμησης των ικανοτήτων τους για το επιλεγμένο επάγγελμα, παρουσιάζουν μεγαλύτερη βεβαιότητα σε υψηλότερο ποσοστό (30.8%) σε σχέση με τα κορίτσια (22.6%). Αντίθετα, στις κατηγορίες απάντησης «Σε επαρκή βαθμό» και «Σε μέτριο βαθμό» παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό τα κορίτσια (49.1% και 15.6% έναντι των αγοριών 44.2% και 13.1%).

Πίνακας 42. Εκτίμηση ικανοτήτων των ίδιων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής και φύλο

Νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα;		Φύλο			Σύνολο
		Αγόρι	Κορίτσι		
Σε μεγάλο βαθμό	Ποσοστό μαθητών	30.8%	22.6%	26.7%	
	Τυπ. υπόλοιπο	3.1	-3.1		
Σε επαρκή βαθμό	Ποσοστό μαθητών	44.2%	49.1%	46.6%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.6	1.6		
Σε μέτριο βαθμό	Ποσοστό μαθητών	13.1%	15.6%	14.3%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	1.2		
Σε μικρό βαθμό	Ποσοστό μαθητών	.5%	.5%	.5%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	.0		
Δεν μπορώ να ξέρω	Ποσοστό μαθητών	11.4%	12.2%	11.8%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-.4	.4		
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	

$$X^2(BE=4)=10.2;p=0.038$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντική σχέση βαθμολογίας και βαθμού εκτίμησης των ικανοτήτων για το επιλεγμένο επάγγελμα. Από τον πίνακα 43, διαπιστώνεται γενικά ότι, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ενός μαθητή, τόσο πιο βέβαιος νιώθει για τις ικανότητές του. Όμως, οι μαθητές που έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους «Σε μεγάλο βαθμό» (μέση βαθ.: 15.28) έχουν χαμηλότερη βαθμολογία από εκείνους που έχουν εμπιστοσύνη «Σε επαρκή βαθμό» (μέση βαθ.: 15.77).

Πίνακας 43. Εκτίμηση ικανοτήτων των ίδιων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Βαθμός ικανοτήτων για το επάγγελμα επιλογής	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Σε μικρό βαθμό	6	12.67
Σε μέτριο βαθμό	166	14.11
Δεν μπορώ να ξέρω	137	14.85
Σε μεγάλο βαθμό	313	15.29
Σε επαρκή βαθμό	543	15.78
Σύνολο Δείγματος	1165	15.28

$$X^2(BE=4)=67.6; p<0.001$$

Μόρφωση της μητέρας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντικές διαφορές στην εκτίμηση των ικανοτήτων επιλεγμένου επαγγέλματος ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο της μητέρας. Από τον *πίνακα 44*, διαπιστώνεται ότι οι απαντήσεις «Σε μέτριο βαθμό» και «Δεν ξέρω» σχετίζονται με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο μητέρας (3.15 και 3.26 αντίστοιχα), ενώ οι κατηγορίες «Σε επαρκή βαθμό» και «Σε μεγάλο βαθμό» συνδέονται με μορφωτικό επίπεδο μητέρας πάνω από το μέσο. Για την κατηγορία απάντησης «Σε μικρό βαθμό» δε γίνεται ιδιαίτερη αναφορά λόγω του μικρού αριθμού μαθητών που περιλαμβάνει.

Πίνακας 44. Εκτίμηση ικανοτήτων των ίδιων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής και μόρφωση μητέρας

Βαθμός ικανοτήτων για το επάγγελμα επιλογής	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Σε μέτριο βαθμό	166	3.15
Δεν μπορώ να ξέρω	136	3.26
Σε μεγάλο βαθμό	313	3.47
Σε μικρό βαθμό	6	3.50
Σε επαρκή βαθμό	544	3.60
Σύνολο	1165	3.46

$$X^2(BE=4)=20.1; p<0.001$$

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες απαντήσεων ως προς το μέσο οικονομικό επίπεδο της οικογένειας. Παρατηρείται στον *πίνακα 45*, ότι οι κατηγορίες «Σε Επαρκή Βαθμό» και «Σε Μεγάλο Βαθμό» συνδέονται με μηνιαίο εισόδημα υψηλότερο του μέσου (423.61 χιλ. και 414.88 χιλιάδες αντίστοιχα). Αντίθετα, οι κατηγορίες απάντησης «Σε μέτριο βαθμό» και «Δεν μπορώ να ξέρω» συνδέονται με χαμηλότερο του μέσου μηνιαίο εισόδημα (350 χιλ. και 386.06 χιλιάδες αντίστοιχα).

Πίνακας 45. Εκτίμηση ικανοτήτων των ίδιων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Βαθμός ικανοτήτων για το επάγγελμα επιλογής	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Σε μέτριο βαθμό	167	350.00
Δεν μπορώ να ξέρω	137	386.06
Σε μικρό βαθμό	6	400.00
Σε μεγάλο βαθμό	313	414.88
Σε επαρκή βαθμό	543	423.61
Σύνολο	1166	405.53

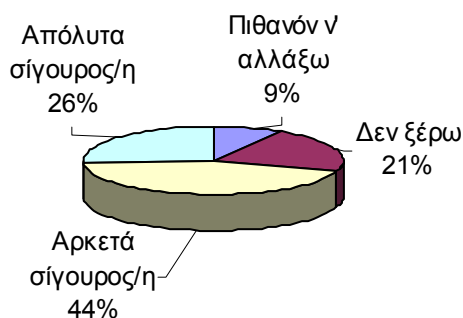
$\chi^2(BE=4)=25.7; p<0.001$

Επάγγελμα του πατέρα ($\chi^2_{195} = 324; p=0.000$). Επειδή στην ανάλυση υπήρχε μεγάλος αριθμός κελιών με θεωρητική συχνότητα κάτω του 5, επαναλήφθηκε η ανάλυση χωρίς την κατηγορία «Δεν ξέρω». Το αποτέλεσμα δεν ήταν στατιστικά σημαντικό. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) δεν έδωσε σημαντικές διαφορές.

Η παραπάνω μεταβλητή δεν συνδέεται σημαντικά με την ηλικία.

5.2.7. Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα

Από τους μαθητές που δήλωσαν ότι έχουν οριστικά αποφασίσει για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν, ζητήθηκε ακόμη να εκτιμήσουν το βαθμό σιγουριάς τους ως προς τη συνέπειά τους σ' αυτή την επιλογή. Η ερώτηση «**Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις ξανά επαγγελματική επιλογή;**» (Ερώτ. 7), ήταν εν μέρει ερώτηση ελέγχου (σε σχέση με την ερώτ. 6) και οι απαντήσεις που δόθηκαν, επικυρώνουν τη σοβαρότητα με την οποία οι μαθητές αντιμετωπίζουν την έρευνα, αφού τα αντίστοιχα ποσοστά σχεδόν συμπίπτουν, όπως φαίνεται, και από τα παρακάτω:

Οι απαντήσεις αυτές εξαρτώνται σημαντικά από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 46, διαπιστώνεται ότι στα κορίτσια παρουσιάζεται σχεδόν διπλάσια η συχνότητα πιθανής επαγγελματικής αλλαγής από ό,τι στα αγόρια (Κορίτσια:11.1%, Αγόρια: 6.5 %).

Πίνακας 46. Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα και φύλο μαθητή				
		Φύλο		
Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις επιλογή;		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Πιθανόν ν' αλλάξω	Ποσοστό μαθητών	6.5%	11.1%	8.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.8	2.8	
Δεν ξέρω	Ποσοστό μαθητών	23.3%	19.5%	21.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.6	-1.6	
Αρκετά σίγουρος/η	Ποσοστό μαθητών	44.0%	43.9%	43.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	-.1	
Απόλυτα σίγουρος/η	Ποσοστό μαθητών	26.2%	25.6%	25.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.2	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=3)=9.04 ; p=0.029$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης ($X^2_{12}= 33.8; p=0.001$). Από τον πίνακα 47, παρατηρείται ότι οι μαθητές που δηλώνουν τις κατηγορίες απάντησης «Πιθανόν να αλλάξω» και «Δεν ξέρω» έχουν τη χαμηλότερη βαθμολογία (Ομαδ. Διάμ.: 14.3, 14.92 αντίστοιχα), σε αντίθεση με τους μαθητές που επιλέγουν τις κατηγορίες «Αρκετά σίγουρος» και «Απόλυτα σίγουρος» που έχουν τους υψηλότερους βαθμούς (Ομαδ. Διάμ.: 15.61, 15.72 αντίστοιχα).

Μόρφωση του πατέρα (Kruskal Wallis: $X^2_3= 19.8; p<0.001$). Από τον πίνακα 47 διαπιστώνεται επίσης, ότι οι μαθητές που νιώθουν περισσότερο σίγουροι για την επιλογή τους («Αρκετά σίγουρος» και «Απόλυτα σίγουρος») προέρχονται από πατέρα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο (Ομαδ. Διάμ. 3.73, 3.62 αντίστοιχα). Οι μαθητές που επιλέγουν τις κατηγορίες απάντησης «Πιθανόν να αλλάξω» και «Δεν ξέρω» έχουν πατέρα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου (Ομαδ. Διάμ. 3.13, 3.45 αντίστοιχα). Ανάλογα είναι και τα συμπεράσματα για τη σχέση μόρφωση μητέρας και σιγουριάς στην επιλογή επαγγέλματος (Kruskal Wallis: $X^2_3= 19.5; p<0.001$).

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας (Kruskal Wallis: $X^2_3= 18.9; p<0.001$). Από τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνεται, ακόμη, ότι οι μαθητές που νιώθουν περισσότερο σίγουροι για την επιλογή τους προέρχονται από οικογένειες με καλύτερη οικονομική κατάσταση (Ομαδ. Διάμ.: «Πιθανόν να αλλάξω»: 341.23 και «Απόλυτα σίγουρος/η»: 419.12 χιλιάδες).

Πίνακας 47. Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα και βαθμολογία προηγούμενης τάξης, μόρφωση πατέρα, μητέρας και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις επιλογή;	N	Βαθμολογία προηγούμενης τάξης	Μόρφωση πατέρα	Μόρφωση μητέρας	Οικονομική κατάσταση οικογένειας
		Ομαδοπ. Διάμεσος	Ομαδοπ. Διάμεσος	Ομαδοπ. Διάμεσος	Ομαδοπ. Διάμεσος
Πιθανόν ν' αλλάξω	104	14.30	3.13	3.06	341.23
Δεν ξέρω	250	14.92	3.45	3.36	393.81
Αρκετά σίγουρος/η	516	15.61	3.73	3.56	415.61
Απόλυτα σίγουρος/η	303	15.72	3.62	3.51	419.12
Σύνολο	1173	15.37	3.59	3.46	405.01

Επάγγελμα του πατέρα. Στον πίνακα 48, προκύπτει ότι οι μαθητές με πατέρα στις κατηγορίες «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών» και «Απλά Γεωτεχνικά» επαγγέλματα, δηλώνουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αλλάξουν (22.2% και 15.7% αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές με πατέρα σε «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» και σε επαγγέλματα «Γραφείου & Ασφαλιστικά» δηλώνουν μηδενική ή πολύ μικρή πιθανότητα αλλαγής (0% και 2.9% αντίστοιχα).

Πίνακας 48. Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα και επάγγελμα πατέρα

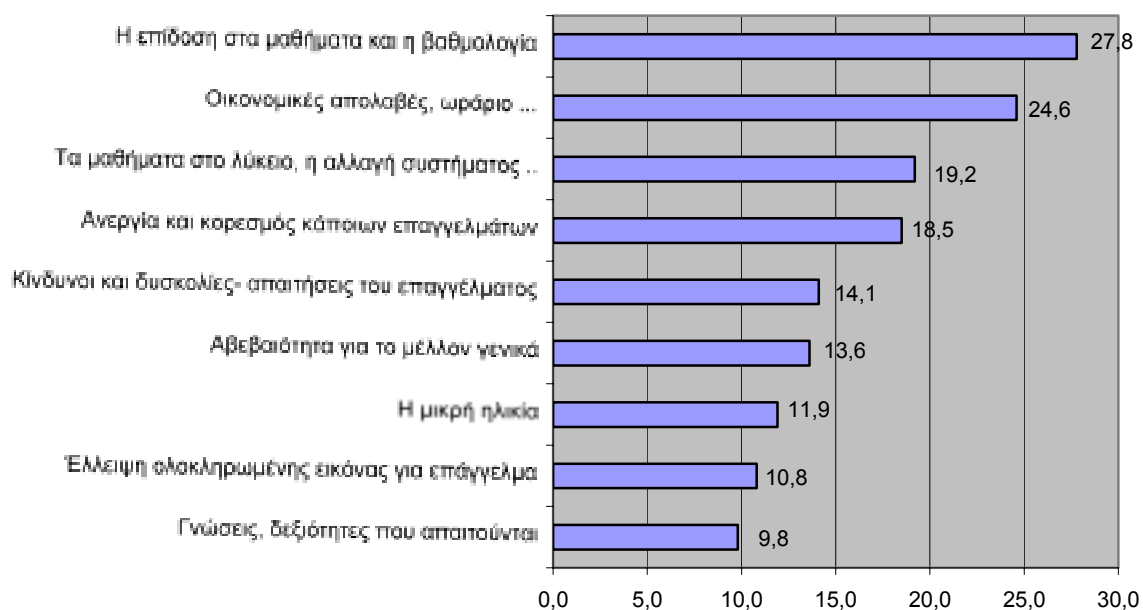
Επάγγελμα πατέρα	Ποσοστό μαθητών	Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις επαγγελματική επιλογή;				Σύνολο
		Απόλυτα σίγουρος/η	Αρκετά σίγουρος/η	Δεν ξέρω	Πιθανόν ν' αλλάξω	
Απλά Γεωτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	33.7%	31.3%	19.3%	15.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.7	-2.4	-5	2.3	
Απλά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	22.0%	44.1%	27.6%	6.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	.0	1.8	-1.1	
Απλά Ηλεκτρολογικά -Ηλεκτρονικά	Ποσοστό μαθητών	25.0%	32.1%	32.1%	10.7%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.1	-1.3	1.4	.3	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	26.8%	41.5%	17.1%	14.6%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.3	-.7	1.3	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	7.4%	63.0%	22.2%	7.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.2	2.0	.1	-.3	
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	26.5%	43.2%	22.0%	8.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.2	.2	-.2	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	31.3%	43.8%	18.8%	6.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.5	.0	-.3	-.4	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	32.2%	44.1%	23.7%	.0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.2	.0	.5	-2.5	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	24.1%	40.7%	20.4%	14.8%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.3	-.5	-.2	1.6	
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	24.1%	39.2%	30.4%	6.3%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.4	-.9	2.0	-.8	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	27.9%	49.4%	19.8%	2.9%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.7	1.6	-.6	-3.0	
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκ.	Ποσοστό μαθητών	18.5%	29.6%	29.6%	22.2%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.9	-1.5	1.1	2.5	
Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρεσ.	Ποσοστό μαθητών	25.0%	37.9%	25.0%	12.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	-1.4	1.0	1.3	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	25.4%	52.7%	11.7%	10.2%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	2.8	-3.7	.8	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	25.8%	44.0%	21.4%	8.9%	100.0%

$\chi^2(BE=39)=69.9; p=0.002$

Η μεταβλητή «πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις ξανά επαγγελματική επιλογή» συνδέεται σημαντικά με τη μεταβλητή «νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα;» ($\chi^2_{12}=136.6$; $p<0.001$). Η σχέση των δυο μεταβλητών είναι γραμμική και η τιμή του συντελεστή συνάφειας είναι $r=0.30$. Οι μαθητές που είναι βέβαιοι για την επιλογή τους πιστεύουν ότι έχουν τις ικανότητες για το επάγγελμα που επέλεξαν.

5.2.8. Αιτίες διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος

Στους μαθητές που δήλωσαν ότι δεν έχουν ακόμη οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσουν, θεωρήθηκε σκόπιμο να τεθεί η ερώτηση «**Αν δεν έχεις αποφασίσει ακόμη, τι σε κάνει διστακτικό;**» (Ερώτ. 8). Η ερώτηση ήταν ανοιχτή, προκειμένου οι μαθητές να εκφραστούν άμεσα και αυθόρμητα, ξεκινώντας από την ιδιαίτερη προσωπική τους κατάσταση. Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους μαθητές ταξινομήθηκαν στις παρακάτω κατηγορίες:

Οι παραπάνω απαντήσεις εξετάστηκαν με την ανάλυση συχνοτήτων πολλαπλών απαντήσεων. Από τον πίνακα 49, διαπιστώνεται ότι οι κύριοι λόγοι που κάνουν διστακτικούς τους μαθητές αναφέρονται στη σχολική τους προετοιμασία και στα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από τις αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν είναι όμως λιγότερο σοβαροί οι λόγοι που σχετίζονται με την εργασία και τις αντίστοιχες επαγγελματικές συνθήκες και γενικά την αβεβαιότητα για το μέλλον.

Πίνακας 49. Αιτίες διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος

Κατηγορίες	Αριθμός μαθητών	Ποσοστό απαντήσεων	Ποσοστό μαθητών
Οικονομικές απολαβές, ωράριο ...	221	16.3	24.6
Τα μαθήματα στο λύκειο, η αλλαγή συστήματος	172	12.7	19.2
Ανεργία και κορεσμός κάποιων επαγγελμάτων	166	12.3	18.5
Κίνδυνοι και δυσκολίες - απαιτήσεις του επαγγέλματος	127	9.4	14.1
Αβεβαιότητα για το μέλλον γενικά	122	9.0	13.6
Η μικρή ηλικία	107	7.9	11.9
Έλλειψη ολοκληρωμένης εικόνας για το επάγγελμα	97	7.2	10.8
Γνώσεις, δεξιότητες που απαιτούνται	88	6.5	9.8
Η χρονική διάρκεια των σπουδών	4	0.3	0.4
Η έλλειψη ανάλογων σπουδών στην Ελλάδα	1	0.1	0.1
Συνολικές απαντήσεις	1355	100.0	150.9

Τα παραπάνω δεδομένα εξαρτώνται σημαντικά μόνο από τις εξής μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Όπως φαίνεται στον πίνακα 50, τα κορίτσια εκδηλώνουν την διστακτικότητά τους, για την επαγγελματική τους απόφαση, σε διπλάσιο περίπου ποσοστό από τα αγόρια (12.3% έναντι 6.7%). Αντίθετα, τα αγόρια αποδίδουν περισσότερο τη διστακτικότητά τους, από ό,τι τα κορίτσια (20.0% έναντι 15.2%), στις «οικονομικές απολαβές» και στο «ωράριο».

Πίνακας 50. Αιτίες διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος και φύλο μαθητή

Αν δεν αποφάσισες τι σε κάνει διστακτικό;	Ποσοστό μαθητών	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρι	Κορίτσι	
Τα μαθήματα στο λύκειο, η αλλαγή συστήματος	10.3%	9.9%	10.7%	10.3%
Τυπ. υπόλοιπο		-,4	,4	
Η επίδοση στα μαθήματα & η βαθμολογία	15.6%	14.5%	16.3%	15.6%
Τυπ. υπόλοιπο		-,7	,7	
Οικονομικές απολαβές, ωράριο ...	17.2%	20.0%	15.2%	17.2%
Τυπ. υπόλοιπο		1.9	-1.9	
Η μικρή ηλικία	8.5%	10.1%	7.2%	8.5%
Τυπ. υπόλοιπο		1.6	-1.6	
Γνώσεις, δεξιότητες που απαιτούνται	7.5%	6.7%	8.2%	7.5%
Τυπ. υπόλοιπο		-,9	,9	
Ανεργία και κορεσμός των επαγγελμάτων	7.8%	7.1%	8.3%	7.8%
Τυπ. υπόλοιπο		-,7	,7	
Κίνδυνοι και δυσκολίες- απαιτήσεις του επαγγέλματ.	6.7%	7.9%	5.8%	6.7%
Τυπ. υπόλοιπο		1.3	-1.3	
Έλλειψη ολοκληρωμένης εικόνας για το επάγγελμα	9.2%	8.4%	9.8%	9.2%
Τυπ. υπόλοιπο		-,7	,7	
Αβεβαιότητα για το μέλλον γενικά	5.5%	6.7%	4.7%	5.5%
Τυπ. υπόλοιπο		1.3	-1.3	
Αμφιβολία για την τωρινή επαγγελματική απόφαση	9.9%	6.7%	12.3%	9.9%
Τυπ. υπόλοιπο		-2.9	2.9	
Άλλοι λόγοι	1.8%	2.2%	1.4%	1.8%
Τυπ. υπόλοιπο		,9	-,9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$X^2(BE=10)=19 ; p=0.04$

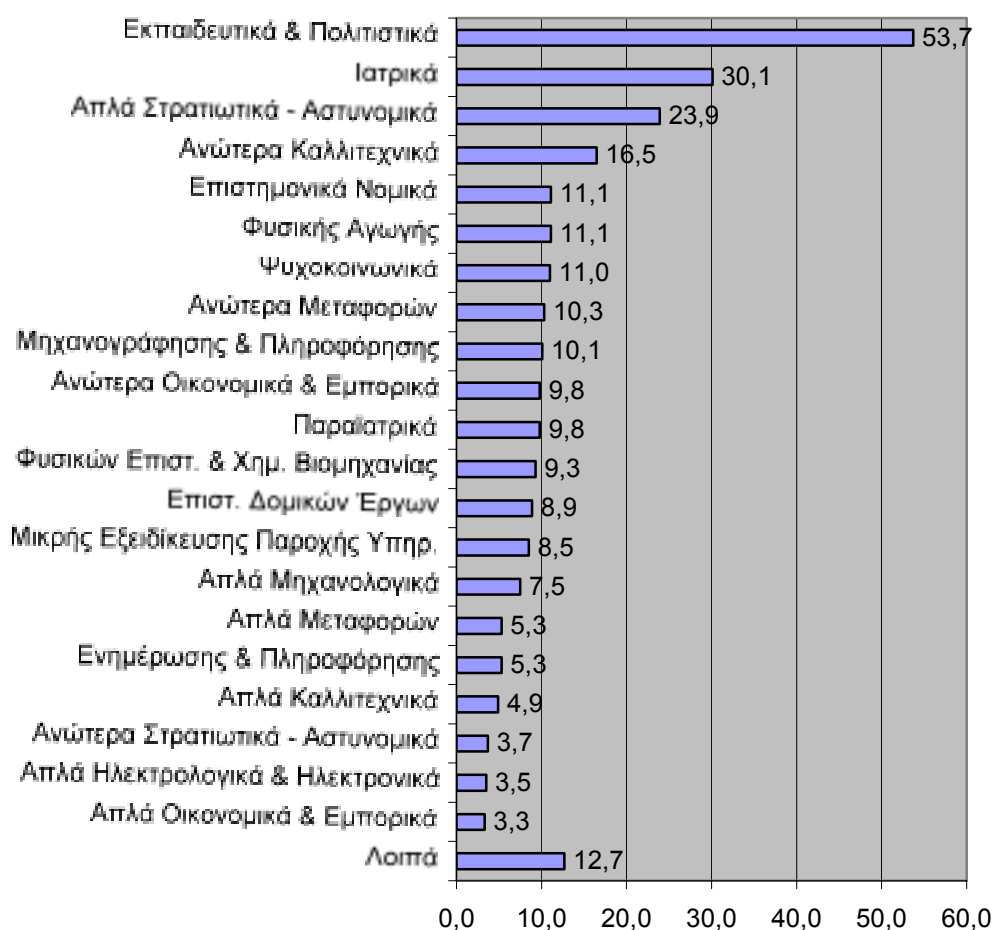
Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Από τον πίνακα 51, παρατηρείται ότι οι κατηγορίες «μικρή ηλικία» του μαθητή (ΤΕΕ: 2.4%, Γεν. Λύκ: 2.8% και Γυμν: 15.4%) και «αμφιβολία για την τωρινή επαγγελματική απόφαση» (ΤΕΕ: 9.5%, Γεν. Λύκ: 7.1% και Γυμν: 13.4%), δηλώνονται ως λόγοι διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος, σημαντικά περισσότερο από τους μαθητές των γυμνασίων. Αντίθετα, από τους μαθητές των ΤΕΕ και των Γενικών Λυκείων αναφέρονται περισσότερο ως αιτίες διστακτικότητας «οι οικονομικές απολαβές», το «ωράριο» (ΤΕΕ: 23.8%, Γεν. Λύκ: 20.1% και Γυμν: 14.1%) καθώς και η «ανεργία» και ο «κορεσμός κάποιων επαγγελμάτων» (ΤΕΕ: 9.5%, Γεν. Λύκ: 9.9% και Γυμν: 5.9%).

Αν δεν αποφάσισες τι σε κάνει διστακτικό;		Τύπος σχολείου			Σύνολο
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	
Τα μαθήματα στο λύκειο η αλλαγή συστήματος ..	Ποσοστό μαθητών	7.7%	12.4%	19.0%	10.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.6	1.9	1.8	
Η επίδοση στα μαθήματα και η βαθμολογία	Ποσοστό μαθητών	15.9%	16.1%	14.3%	15.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	.1	-.3	
Οικονομικές απολαβές, ωράριο	Ποσοστό μαθητών	14.1%	20.1%	23.8%	17.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.6	2.1	1.1	
Η μικρή ηλικία	Ποσοστό μαθητών	15.4%	2.8%	2.4%	8.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	6.9	-6.3	-1.5	
Γνώσεις - δεξιότητες που απαιτούνται	Ποσοστό μαθητών	7.7%	7.7%	9.5%	7.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.1	-.1	.4	
Ανεργία και κορεσμός κάποιων επαγγελμάτων	Ποσοστό μαθητών	5.9%	9.9%	9.5%	8.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.2	2.1	.4	
Κίνδυνοι και δυσκολίες- απαιτήσεις του επαγγέλμ.	Ποσοστό μαθητών	6.6%	7.3%	2.4%	6.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	.7	-1.2	
Έλλειψη ολοκληρωμένης εικόνας για το επάγγελμα	Ποσοστό μαθητών	9.1%	9.9%	4.8%	9.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.2	.6	-1.0	
Αβεβαιότητα για το μέλλον γενικά	Ποσοστό μαθητών	4.3%	6.9%	4.8%	5.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.6	1.7	-.2	
Αμφιβολία για την τωρινή επαγγελματική απόφαση	Ποσοστό μαθητών	13.4%	7.1%	9.5%	10.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.1	-3.1	-.1	
Σύνολο		Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=18)=76.5; p<0.001$

5.2.9. Επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών ανεξάρτητα από την απόφασή τους

Θεωρήθηκε σκόπιμο να κληθούν οι μαθητές να εκφράσουν με συγκεκριμένο ερώτημα τις επαγγελματικές προτιμήσεις τους, ανεξάρτητα από το αν έχουν ή όχι αποφασίσει για κάποιο επάγγελμα. Έτσι τέθηκε το ερώτημα: «**Ανεξάρτητα από την απόφασή σου, ποιες είναι οι κυριότερες επαγγελματικές σου προτιμήσεις;**» (Ερώτ. 9). Πρόκειται βασικά για ερώτηση ελέγχου (προς την ερώτ. 2, επάγγελμα αρεσκείας των μαθητών). Οι απαντήσεις που δόθηκαν και παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα, επικυρώνουν, σε γενικές γραμμές, την ειλικρίνεια και τη συνέπεια των θέσεων των μαθητών.

Τα παραπάνω ποσοστά προέρχονται από τρεις διαφορετικές αναφορές των μαθητών που ανήκουν στην κατηγορία «κυριότερες επαγγελματικές προτιμήσεις». Μια συνοπτική και συγκριτική εκτίμηση των ποσοστών αυτών εύκολα οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι οι Έλληνες μαθητές ξεκινούν τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό σε μεγάλο ποσοστό από τα Εκπαιδευτικά, τα Ιατρικά, τα Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά, τα Ανώτερα Καλλιτεχνικά και τα Επιστημονικά Νομικά επαγγέλματα. Όμως, στη συνέχεια τα ποσοστά μειώνονται και οι κατευθύνσεις των προτιμήσεων σε ορισμένες περιπτώσεις αλλάζουν με την επικράτηση, κατά τα φαινόμενα, ωριμότερων και ρεαλιστικότερων κριτηρίων.

Οι παραπάνω απαντήσεις εξετάστηκαν με την ανάλυση συχνοτήτων πολλαπλών απαντήσεων, αφού κάθε μαθητής είχε δικαίωμα τριών επιλογών. Στον πίνακα 52, εμφανίζονται οι διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες κατά σειρά προτίμησης. Συμπεραίνουμε ότι περισσότερο δημοφιλείς κατηγορίες επαγγεμάτων είναι τα «Εκπαιδευτικά - Πολιτιστικά» (53.7%), τα «Ιατρικά» (30.1%), τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» (23.9%) και τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (16.5%). Από τα ελάχιστα ή καθόλου δημοφιλή είναι τα «Απλά Νομικά» και τα «Εκκλησιαστικά».

Πίνακας 52. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση

Κατηγορίες	Αριθμός μαθητών	Ποσοστό απαντήσεων	Ποσοστό μαθητών
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	1132	19.8	53.7
Ιατρικά	635	11.1	30.1
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	503	8.8	23.9
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	348	6.1	16.5
Επιστημονικά Νομικά	234	4.1	11.1
Φυσικής Αγωγής	234	4.1	11.1
Ψυχοκοινωνικά	231	4	11
Ανώτερα Μεταφορών	217	3.8	10.3
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	212	3.7	10.1
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	207	3.6	9.8
Παραϊατρικά	207	3.6	9.8
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	195	3.4	9.3
Επιστημονικά Δομικών Έργων	188	3.3	8.9
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	180	3.1	8.5
Απλά Μηχανολογικά	157	2.7	7.5
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	111	1.9	5.3
Απλά Μεταφορών	112	2	5.3
Απλά Καλλιτεχνικά	103	1.8	4.9
Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά	77	1.3	3.7
Ανώτερα Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	74	1.3	3.5
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	70	1.2	3.3
Γραφείου & Ασφαλιστικά	56	1	2.7
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	42	0.7	2
Επιστημονικά Μηχανολογικά	37	0.6	1.8
Επιστημονικά Γεωτεχνικά	35	0.6	1.7
Ανώτερα Ξενοδοχειακά Και Τουριστικά	28	0.5	1.3
Απλά Δομικών Έργων	18	0.3	0.9
Απλά Ξενοδοχειακά και Τουριστικά	19	0.3	0.9
Απλά Γεωτεχνικά	16	0.3	0.8
Τεχνολογίας Μ.Μ.Ε.	12	0.2	0.6
Βοηθητικά Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	10	0.2	0.5
Βιομηχανίας Τροφίμων & Ποτών	11	0.2	0.5
Σχεδιαστής σύγχρονων τεχνολογιών	9	0.2	0.4
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	3	0.1	0.1
Εκκλησιαστικά	2	0	0.1
Κάτι άλλο	2	0	0.1
Απλά Νομικά	1	0	0
Επαγγέλματα εταιρισμού	1	0	0
Σύνολο	5729	100	271.9

Οι μεταβλητές που επηρεάζουν και διαφοροποιούν τις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών είναι οι εξής:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 53, παρατηρείται ότι τα αγόρια προτιμούν ανεξάρτητα από την οριστική απόφαση για κάποιο επάγγελμα, περισσότερο επαγγέλματα «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης» (Αγόρια: 7%, Κορίτσια: 1.7%), «Απλά Μηχανολογικά» (Αγόρια: 6.7%, Κορίτσια: 0.4%), «Ανώτερα Μεταφορών» (Αγόρια: 7.9%, Κορίτσια: 0.9%) και «Φυσικής Αγωγής» (Αγόρια: 9.2%, Κορίτσια: 0.8%). Αντίθετα, τα κορίτσια προτιμούν περισσότερο επαγγέλματα, όπως «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (Αγόρια: 10.1%, Κορίτσια: 25.9%), «Ψυχοκοινωνικά» (Αγόρια: 0.6%, Κορίτσια: 5.8%) (Αγόρια: 1.1%, Κορίτσια: 6.9%) και τέλος «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (Αγόρια: 0.6%, Κορίτσια: 5.8%).

Πίνακας 53. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και φύλο μαθητή				
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η (πρώτη) επαγγελματική προτίμησή σου;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Φυσικών Επιστ. & Χημικής Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών	4.1%	2.4%	3.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.2	-2.2	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	4.2%	3.0%	3.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.6	-1.6	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	7.0%	1.7%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	6.0	-6.0	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	6.7%	0.4%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	8.1	-8.1	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	4.4%	6.6%	5.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.2	2.2	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	2.8%	2.7%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	0.1	-0.1	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	12.3%	14.8%	13.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	1.7	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	0.3%	6.7%	3.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-7.7	7.7	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	10.1%	25.9%	18.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-9.2	9.2	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	1.1%	6.9%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-6.5	6.5	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	3.6%	3.7%	3.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-0.1	0.1	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	9.8%	7.5%	8.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.8	-1.8	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	7.9%	0.9%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	8.0	-8.0	
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών	9.2%	0.8%	4.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	9.0	-9.0	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών	0.6%	5.8%	3.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-6.5	6.5	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	15.8%	10.1%	12.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.8	-3.8	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών		100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=15)=475.6 ; p<0.001$

Επάγγελμα του πατέρα. Από την εξέταση του πίνακα 54, παρατηρείται ότι οι μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Απλά Γεωτεχνικά» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Απλά Μηχανολογικά» (σε ποσοστό 8.2%, ενώ στο σύνολο του δείγματος αντιπροσωπεύουν το 3.3%), σε «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» (6.8% / Σύνολο: 2.8%) και σε επαγγέλματα «Φυσικής Αγωγής» (8.8% / Σύνολο: 4.7%).

Οι μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Απλά Δομικών Έργων» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Επιστημονικά Δομικών Έργων» (6.4% / Σύνολο: 3.5%) και λιγότερη σε «Επιστημονικά Νομικά» (0.9% / Σύνολο: 3.6%).

Οι μαθητές με πατέρα σε «Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά» προτιμούν περισσότερο τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» επαγγέλματα (16.7% / Σύνολο: 8.6%). Ακόμη, οι μαθητές με πατέρα σε «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» φαίνεται να προτιμούν επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» (12.5% / Σύνολο: 3.2%) και λιγότερο «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» επαγγέλματα (0.0% / Σύνολο: 8.6%). Επίσης, οι μαθητές με πατέρα σε «Απλά Οικονομικά - Εμπορικά» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Παραϊατρικά» επαγγέλματα (7.1% / Σύνολο: 3.7%), ενώ οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε επαγγέλματα «Φυσικής Αγωγής» (11.1% / Σύνολο: 4.7%). Οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Γραφείου & Ασφαλιστικά» δείχνουν λιγότερη προτίμηση σε «Απλά Μηχανολογικά» (1.0% / Σύνολο: 3.3%). Επιπλέον, οι μαθητές που ο πατέρας εργάζεται σε επαγγέλματα «Απλά Μεταφορών» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (6.4% / Σύνολο: 3.4%).

Από την άλλη μεριά, οι μαθητές με επάγγελμα πατέρα σε «Απλά Μηχανολογικά» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Απλά Μηχανολογικά» επαγγέλματα (σε ποσοστά 10.8%, ενώ στο σύνολο του δείγματος αντιπροσωπεύουν το 3.3%).

Στην ίδια κατηγορία βρίσκονται και οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Ιατρικά» οι οποίοι δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Ιατρικά» επαγγέλματα (σε ποσοστό 29.0%, στο σύνολο του δείγματος αντιπροσωπεύουν το 13.6%). Το ίδιο ισχύει και για τους μαθητές που έχουν πατέρα σε «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα. Φαίνεται να προτιμούν επάγγελμα σαν αυτό του πατέρα τους (27.0% / Σύνολο: 18.6%) και σε δεύτερη θέση έρχονται τα «Επιστημονικά Δομικών Έργων» (9.9% / Σύνολο: 3.5%). Οι μαθητές με πατέρα σε «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» (21.3% / Σύνολο: 8.6%) καθώς και οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» που προτιμούν περισσότερο επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (6.2% / Σύνολο: 3.4%) και λιγότερο «Ιατρικά» επαγγέλματα (8.9% / Σύνολο: 13.6%).

Πίνακας 54. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και επάγγελμα πατέρα

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η επαγγελματική προτίμησή σου;	Επάγγελμα πατέρα														Σύνολο
	Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Επιστ. Ιατρικά	Ανώτερα Εκπαιδ. & Πολιτιστικά	Απλά Στρατ-Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρερ.	Λοιπά	
Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	2.0%	2.1%	2.1%	1.5%	12.5%	3.8%	3.2%	5.4%	2.2%	3.6%	3.2%	0.0%	2.2%	3.7%	3.2%
Επιστημονικά Δομικών Έργων	1.4%	6.4%	4.2%	1.5%	0.0%	3.8%	3.2%	9.9%	2.2%	2.9%	2.2%	0.0%	3.1%	3.7%	3.5%
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.4%	2.1%	6.3%	3.1%	2.1%	2.9%	6.5%	3.6%	3.4%	5.0%	5.1%	2.2%	5.3%	5.6%	4.2%
Απλά Μηχανολογικά	8.2%	3.8%	4.2%	10.8%	2.1%	1.3%	0.0%	1.8%	1.1%	5.0%	1.0%	6.7%	5.3%	2.0%	3.3%
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.4%	6.4%	8.3%	6.2%	2.1%	4.2%	3.2%	6.3%	4.5%	6.4%	6.4%	6.7%	5.8%	6.2%	5.6%
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	6.8%	1.7%	0.0%	1.5%	4.2%	1.7%	6.5%	0.9%	0.0%	2.9%	1.3%	4.4%	4.0%	4.2%	2.8%
Ιατρικά	12.9%	14.9%	16.7%	15.4%	16.7%	15.4%	29.0%	15.3%	13.5%	12.9%	14.4%	4.4%	8.9%	12.6%	13.6%
Παραϊατρικά	6.1%	3.8%	4.2%	3.1%	4.2%	7.1%	0.0%	2.7%	5.6%	5.0%	1.9%	2.2%	2.7%	2.5%	3.7%
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.6%	19.1%	18.8%	16.9%	14.6%	17.1%	22.6%	27.0%	21.3%	13.6%	21.5%	20.0%	17.8%	17.4%	18.6%
Ψυχοκοινωνικά	1.4%	5.1%	4.2%	4.6%	8.3%	5.4%	0.0%	1.8%	5.6%	4.3%	3.8%	0.0%	5.8%	3.9%	4.2%
Επιστημονικά Νομικά	1.4%	0.9%	0.0%	0.0%	4.2%	4.2%	3.2%	6.3%	3.4%	1.4%	4.5%	4.4%	2.2%	7.3%	3.6%
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	12.2%	8.5%	16.7%	4.6%	0.0%	8.8%	6.5%	3.6%	21.3%	11.4%	8.3%	8.9%	7.6%	5.9%	8.6%
Ανώτερα Μεταφορών	2.0%	3.0%	0.0%	7.7%	4.2%	3.8%	9.7%	3.6%	5.6%	5.0%	5.1%	2.2%	5.3%	3.7%	4.2%
Φυσικής Αγωγής	8.8%	5.5%	2.1%	4.6%	6.3%	3.3%	3.2%	2.7%	2.2%	2.1%	4.8%	11.1%	7.1%	3.7%	4.7%
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρερ.	4.1%	3.4%	2.1%	4.6%	2.1%	2.1%	0.0%	1.8%	1.1%	6.4%	3.8%	4.4%	6.2%	2.2%	3.4%
Λοιπά	10.2%	13.2%	10.4%	13.8%	16.7%	15.4%	3.2%	7.2%	6.2%	12.1%	12.5%	22.2%	10.7%	15.4%	12.0%
Σύνολο	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

 $X^2_{195} = 311.3; p < 0.001$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Από τον πίνακα 55, διαπιστώνεται ότι τα «Απλά Μηχανολογικά» επαγγέλματα, τα «Φυσικής Αγωγής», τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και τα «Παραϊατρικά» (ΤΕΕ: 7%, 8.6%, 4.8% Γεν. Λύκ: 1.6%, 3%, 1.5% και Γυμν: 4.5%, 6%, 5.4%) προτιμώνται περισσότερο από μαθητές των ΤΕΕ και των Γυμνασίων. Αντίθετα, τα «Επιστημονικά» επαγγέλματα (Ιατρικά, Νομικά, Ψυχοκοινωνικά, Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά) τα επιλέγουν περισσότερο οι μαθητές των Γενικών Λυκείων.

Πίνακας 55. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και τύπος σχολείου

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η επαγγελματική προτίμησή σου;		Τύπος σχολείου			
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	Σύνολο
Φυσικών Επιστημ. & Χημ. Βιομηχανίας	Ποσοστό μαθητών	2.5%	3.9%	2.1%	3.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.4	1.9	-.9	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	3.8%	3.7%	1.1%	3.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	.6	.5	-1.9	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ποσοστό μαθητών	4.3%	3.9%	5.3%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.6	.8	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	4.5%	1.6%	7.0%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.6	-4.3	2.9	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	5.8%	5.4%	5.9%	5.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	-.4	.2	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	1.6%	3.7%	2.7%	2.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.7	2.7	-.1	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	15.9%	13.2%	7.0%	13.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.4	-.7	-2.8	
Παραϊατρικά	Ποσοστό μαθητών	3.2%	3.6%	6.4%	3.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	-.2	2.0	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	18.9%	20.1%	8.6%	18.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	1.8	-3.7	
Ψυχοκοινωνικά	Ποσοστό μαθητών	1.6%	6.2%	5.3%	4.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-5.0	4.5	.8	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	3.0%	4.8%	.0%	3.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	2.8	-2.8	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	7.9%	9.0%	9.1%	8.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.9	.7	.3	
Ανώτερα Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	3.1%	4.7%	5.9%	4.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.0	1.2	1.2	
Φυσικής Αγωγής	Ποσοστό μαθητών	6.0%	3.0%	8.6%	4.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.3	-3.8	2.6	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών	5.4%	1.5%	4.8%	3.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.2	-4.8	1.1	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	12.4%	11.6%	20.3%	12.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.3	-1.5	3.3	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=30)=149.2; p<0.001$

Οι απαντήσεις στην ερώτηση **«ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποιες είναι οι κυριότερες επαγγελματικές σου προτιμήσεις»** συνδέεται σημαντικά με όλες τις μεταβλητές του ερωτήματος 29, όπως φαίνεται από τον πίνακα 56.

Μεγαλύτερη σημασία στην *κλίση* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 37.9;p=0.001$) κατά την επιλογή επαγγέλματος δίνουν οι μαθητές που προτιμούν, ανεξάρτητα από την απόφαση επιλογής τους, επαγγέλματα «Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης», «Ψυχοκοινωνικά» και «Παραϊατρικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.67, 4.64 και 4.58 αντίστοιχα). Αντίθετα, λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που προτιμούν «Απλά Μηχανολογικά», «Επιστημονικά Δομικών Έργων» και «Φυσικής Αγωγής» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.06, 4.29 και 4.30 αντίστοιχα).

Περισσότερη σημασία στα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 42.3;p<0.001$) κατά την επιλογή επαγγέλματος δίνουν οι μαθητές που προτιμούν «Απλά Μηχανολογικά», «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και «Παραϊατρικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.84, 3.84 και 3.81 αντίστοιχα), ενώ λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που προτιμούν «Ψυχοκοινωνικά» και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.35 και 3.46 αντίστοιχα).

Στο *κοινωνικό γόητρο* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 28.2;p=0.02$) μεγαλύτερη σημασία δίνουν οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά», «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και «Επιστημονικά Νομικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.09, 4.04 και 3.92 αντίστοιχα). Μικρότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας», «Ψυχοκοινωνικά» και «Φυσικής Αγωγής» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.40, 3.59 και 3.61 αντίστοιχα).

Περισσότερη σημασία στη *συνέχιση της παράδοσης* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 59.4;p<0.001$) δίνουν οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Απλά Μηχανολογικά», «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 2.68, 2.56 και 2.45 αντίστοιχα), ενώ λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που δείχνουν προτίμηση σε επαγγέλματα, όπως είναι τα «Ψυχοκοινωνικά» και τα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» (Ομαδ. Διάμεσος: 1.59 και 1.75 αντίστοιχα).

Περισσότερη σημασία στην *επιθυμία των γονέων* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 44.9;p<0.001$) δίνουν οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Απλά Μηχανολογικά», «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (Ομαδ. Διάμεσος: 2.75 2.54 και 2.53 αντίστοιχα), ενώ τη μικρότερη σημασία δίνουν οι μαθητές που προτιμούν τα «Ψυχοκοινωνικά», τα «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και τα επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» (Ομαδ. Διάμεσος: 1.77, 1.95 και 1.97 αντίστοιχα).

Περισσότερη σημασία στον *ελεύθερο χρόνο* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 35.6;p=0.002$) δίνεται από τους μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως είναι τα «Απλά Μηχανολογικά», τα «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και τα «Φυσικής Αγωγής» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.80 3.47 και 3.42 αντίστοιχα), ενώ λιγότερη σημασία δίνεται από τους μαθητές που προτιμούν τα «Ψυχοκοινωνικά», τα «Επιστημονικά Νομικά» και τα «Επιστημονικά Δομικών Έργων» (Ομαδ. Διάμεσος: 2.98, 3.00 και 3.16 αντίστοιχα).

Περισσότερη σημασία στις *πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση (σχολή)* (Kruskal Wallis: $X^2_{15}= 38.6;p=0.001$) δίνουν οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και «Μηχανογράφησης – Πληροφόρησης» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.31 4.26 και 4.22 αντίστοιχα), ενώ τη λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές με προτίμηση σε επαγγέλματα «Απλά Μηχανολογικά», «Ανώτερα Μεταφορών», και «Φυσικής Αγωγής» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.71, 3.76 και 3.79 αντίστοιχα).

Το παραπάνω ερώτημα δεν συνδέεται με τη μεταβλητή που αναφέρεται στη *σταθερή επαγγελματική εξέλιξη*.

Πίνακας 56. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η (πρώτη) επαγγελματική προτίμησή σου; N	Σημασία στην επιλογή επαγγέλματος								
	Κλίση	Χρήματα	Κοινωνικό γόητρο	Συνέχεια παράδοσης	Επιθυμία γονέων	ελεύθερο χρόνο	Πιθαν. επτυχίας σε σχολή	Σταθερή επαγγ. εξέλιξη	
Φυσικών Επιστ. & Χημικής Βιομηχανίας	66	4.48	3.61	3.40	1.75	1.97	3.30	3.85	4.19
Επιστημονικά Δομικών Έργων	73	4.29	3.50	3.79	2.12	2.50	3.16	3.89	4.00
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	88	4.67	3.69	3.74	2.19	2.42	3.33	4.22	4.28
Απλά Μηχανολογικά	68	4.06	3.84	3.67	2.68	2.75	3.80	3.71	3.96
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	118	4.43	3.64	3.84	2.02	2.16	3.29	3.92	4.12
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	58	4.36	3.84	4.09	1.97	1.95	3.47	4.26	4.28
Ιατρικά	286	4.44	3.59	3.76	2.18	2.41	3.35	4.10	4.24
Παραϊατρικά	78	4.58	3.81	3.82	2.18	2.29	3.27	4.14	4.21
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	389	4.49	3.46	3.67	2.09	2.29	3.39	4.11	4.16
Ψυχοκοινωνικά	88	4.64	3.35	3.59	1.59	1.77	2.98	3.82	4.17
Επιστημονικά Νομικά	75	4.45	3.67	3.92	2.00	2.18	3.00	3.97	4.09
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	179	4.37	3.78	3.78	2.45	2.54	3.31	4.08	4.08
Ανώτερα Μεταφορών	86	4.45	3.66	3.62	2.15	2.38	3.31	3.76	4.15
Φυσικής Αγωγής	99	4.30	3.77	3.61	2.40	2.39	3.42	3.79	4.03
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	71	4.39	3.49	4.04	2.56	2.53	3.26	4.31	4.31
Λοιπά επαγγέλματα	266	4.34	3.79	3.77	2.23	2.38	3.30	3.91	4.15
Σύνολο	2088	4.43	3.64	3.74	2.17	2.33	3.32	4.01	4.15

(βλ. παράρτημα)

Από τον πίνακα 57, προκύπτει ότι η ερώτηση «**ανεξάρτητα από την απόφασή σου ποιες είναι οι κυριότερες επαγγελματικές προτιμήσεις σου;**» συνδέεται με τις μεταβλητές του ερωτήματος 31 που αναφέρονται στην εκτίμηση της σημαντικότητας ορισμένων παραγόντων που αφορούν ένα επάγγελμα. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

1). Τα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 36; p < 0.002$). Οι μαθητές που προτιμούν «Απλά Μηχανολογικά» και «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» επαγγέλματα θεωρούν περισσότερο σημαντικό παράγοντα τα χρήματα (Ομαδ. Διάμεσος: 4.21 και 4.05 αντίστοιχα). Οι μαθητές που προτιμούν τα «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα και αυτά των «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» αποτελούν τις κατηγορίες που θεωρούν ότι ο παράγοντας χρήματα είναι λιγότερο σημαντικός στην επιλογή ενός επαγγέλματος (Ομαδ. Διάμεσος: 3.61 και 3.64).

2). Οι *καλές συνθήκες εργασίας* (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 36.4; p = 0.002$). Οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Παραϊατρικά» και «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» θεωρούν περισσότερο σημαντικές τις καλές συνθήκες στην εργασία τους (Ομαδ. Διάμεσος: 4.51 και 4.40 αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» και «Επιστημονικά Νομικά» θεωρούν λιγότερο σημαντικές τις καλές συνθήκες εργασίας (Ομαδ. Διάμεσος: 3.93 και 4.07).

3). Η *σταθερότητα - ασφάλεια* (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 40.8; p < 0.001$). Οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και «Παραϊατρικά» θεωρούν περισσότερο σημαντικό παράγοντα τη σταθερότητα-ασφάλεια

στην εργασία (Ομαδ. Διάμεσος: 4.42 και 4.31 αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές που προτιμούν τα «Απλά Μηχανολογικά» και τα επαγγέλματα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» θεωρούν τη σταθερότητα -ασφάλεια λιγότερο σημαντική (Ομαδ. Διάμεσος: 3.81 και 3.96).

4). Οι ευκαιρίες προαγωγής (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 27.2$; $p=.027$). Οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα «Επιστημονικά Νομικά» και «Μηχανογράφησης – Πληροφόρησης» θεωρούν περισσότερο σημαντικές τις ευκαιρίες προαγωγής σε ένα επάγγελμα (Ομαδ. Διάμεσος: 3.83 και 3.80 αντίστοιχα). Τα «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα και τα «Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας» προτιμώνται από μαθητές που θεωρούν λιγότερο σημαντικές τις ευκαιρίες προαγωγής στην επιλογή ενός επαγγέλματος (Ομαδ. Διάμεσος: 3.32 και 3.40).

5). «Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου» (Kruskal Wallis: $X^2_{15} = 50.8$; $p<.001$). Οι μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως «Ψυχοκοινωνικά» και «Μηχανογράφησης – Πληροφόρησης» θεωρούν περισσότερο σημαντική την ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντά τους (Ομαδ. Διάμεσος: 4.65 και 4.57 αντίστοιχα). Αντίθετα, οι μαθητές που προτιμούν τα «Απλά Μηχανολογικά» και τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» θεωρούν λιγότερο σημαντική την ανταπόκριση, το («ταίριασμα») της εργασίας με τα ενδιαφέροντά τους (Ομαδ. Διάμεσος: 3.93 και 4.25 αντίστοιχα).

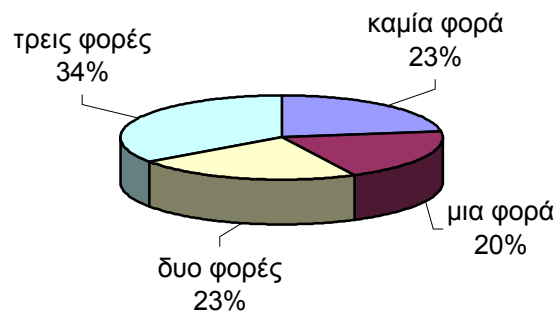
Πίνακας 57. Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων

		Τι είναι σημαντικό σ' ένα επάγγελμα ανεξάρτητα από αυτό που θα κάνεις στο μέλλον;				
		Τα χρήματα	Οι καλές συνθήκες εργασίας	Η σταθερότητα ασφάλεια	Οι ευκαιρίες προαγωγής	«Το επάγγ. να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η (πρώτη) επαγγελματική προτίμησή σου;	N	Ομαδοποιημένη Διάμεσος				
Ψυχοκοινωνικά	87	3.61	4.18	4.23	3.32	4.65
Μηχανογράφησης-Πληροφόρησης	88	3.91	4.27	4.19	3.80	4.57
Επιστημονικά Δομικών Έργων	74	3.70	4.22	4.01	3.55	4.57
Παραϊατρικά	78	3.94	4.51	4.31	3.64	4.56
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	388	3.72	4.38	4.26	3.49	4.55
Φυσικών Επιστημ. & Χημικής Βιομ.	67	3.64	3.93	3.96	3.40	4.54
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	118	3.83	4.32	4.07	3.52	4.53
Ιατρικά	287	3.84	4.36	4.28	3.52	4.46
Λοιπά επαγγέλματα	265	3.92	4.29	4.20	3.71	4.44
Επιστημονικά Νομικά	76	3.88	4.07	3.97	3.83	4.41
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	179	3.99	4.33	4.25	3.75	4.40
Ανώτερα Μεταφορών	87	3.86	4.23	4.15	3.63	4.39
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	58	4.05	4.38	4.21	3.72	4.34
Φυσικής Αγωγής	99	3.87	4.25	4.00	3.78	4.30
Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρεσ.	72	3.83	4.40	4.42	3.47	4.25
Απλά Μηχανολογικά	68	4.21	4.19	3.81	3.51	3.93
Σύνολο	2091	3.85	4.30	4.19	3.60	4.46

(βλ. παράρτημα)

5.2.10. Συχνότητα αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος

Είναι γενικότερα γνωστό ότι, σε κάθε άτομο, κατά τη νεανική του ηλικία, παρατηρούνται συχνές και ποικίλες αλλαγές σε ό,τι αφορά την επιλογή επαγγέλματος. Η ερώτηση «Πόσες φορές μέχρι τώρα άλλαξες την απόφασή σου ή την επιλογή σου για κάποιο επάγγελμα;» (Ερώτ. 10), αποσκοπούσε στο να διαπιστωθεί, αν οι μαθητές του δείγματός μας έχουν αλλάξει και πόσο συχνά την προτίμησή τους για διάφορα επαγγέλματα, αλλά και σε ποιες ηλικίες παρουσιάζεται η μεγαλύτερη συχνότητα αλλαγών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών παρουσιάζεται να έχει αλλάξει την επαγγελματική του προτίμηση 2-3 φορές, όπως φαίνεται από το κυκλικό διάγραμμα και τον πίνακα 58.

Πίνακας 58. Συχνότητα αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος

Αριθμός αλλαγών	Συχνότητα	Σχετική Έγκυρη σχετ. Συχνότητα		
		σχετικότητα	σχετικότητα	σχετικότητα
0	480	22.7	22.7	22.7
1	420	19.9	19.9	42.6
2	480	22.7	22.7	65.3
3	734	34.7	34.7	100.0
Σύνολο	2114	100.0	100.0	

Επίσης, από τον πίνακα 59, διαπιστώνεται ότι η επικρατέστερη ηλικία της τελευταίας αλλαγής απόφασης είναι 13 ετών. Ένα μικρό ποσοστό μαθητών περίπου 3% αλλάζει μετά την ηλικία των 16 ετών.

Πίνακας 59. Ηλικία τελευταίας αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος

Ηλικία	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Έγκυρη σχετ. συχνότητα	Σχετική αθρ. συχνότητα
3.00	2	,1	,1	,1
4.00	1	,0	,1	,2
5.00	8	,4	,5	,7
6.00	16	,8	1.0	1.7
7.00	32	1.5	2.0	3.6
8.00	61	2.9	3.7	7.3
9.00	64	3.0	3.9	11.3
10.00	157	7.4	9.6	20.9
11.00	133	6.3	8.1	29.0
12.00	283	13.4	17.3	46.3
13.00	292	13.8	17.9	64.2
14.00	250	11.8	15.3	79.5
15.00	192	9.1	11.8	91.2
16.00	92	4.4	5.6	96.9
16.50	1	,0	,1	96.9
17.00	44	2.1	2.7	99.6
18.00	5	,2	,3	99.9
19.00	1	,0	,1	100.0
Σύνολο	1634	77.3	100.0	
Μη διαθέσιμες τιμές	480	22.7		
	2114	100.0		

Συχνότητα αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος και φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 60, παρατηρείται ότι τα ποσοστά των αγοριών είναι μεγαλύτερα από εκείνα των κοριτσιών στις κατηγορίες αλλαγής προτίμησης 2 ή και 3 φορές (23.5% και 27.5% έναντι 16.8% και 18.7%), γεγονός που εκφράζει τη μεγαλύτερη τάση για αλλαγή προτιμήσεων στα αγόρια.

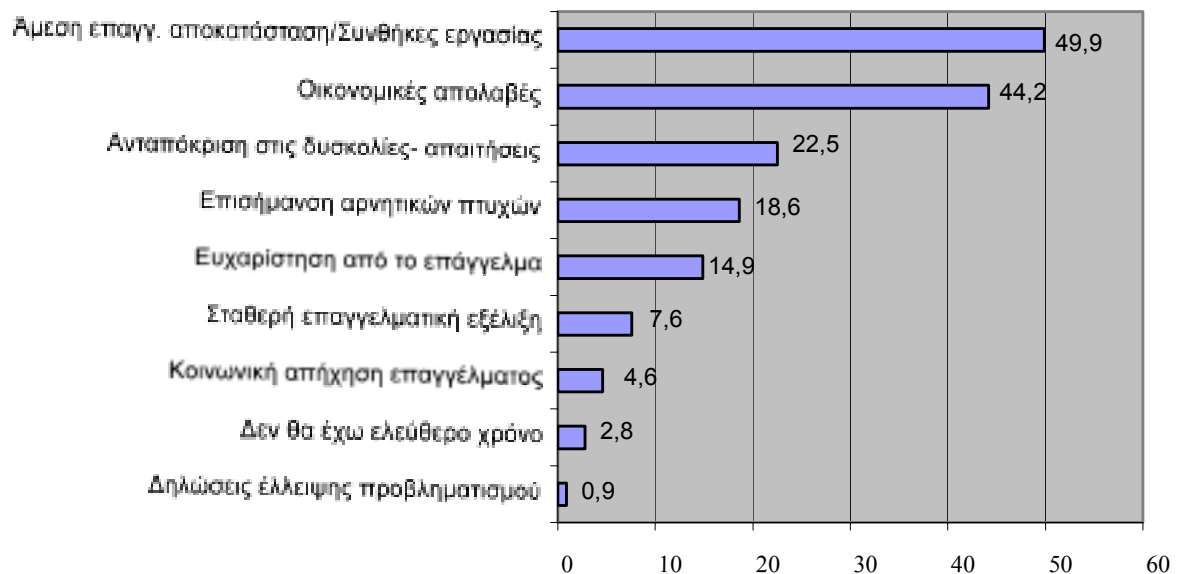
Πίνακας 60. Συχνότητα αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος και φύλο

Συχνότητα αλλαγής προτίμησης επαγγέλματος		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
0	Ποσοστό μαθητών	29.1%	39.5%	34.7%
	Τυπ.υπόλοιπο	-5.0	5.0	
1	Ποσοστό μαθητών	19.9%	25.0%	22.6%
	Τυπ.υπόλοιπο	-2.8	2.8	
2	Ποσοστό μαθητών	23.5%	16.8%	19.9%
	Τυπ.υπόλοιπο	3.8	-3.8	
3	Ποσοστό μαθητών	27.5%	18.7%	22.8%
	Τυπ.υπόλοιπο	4.8	-4.8	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=3)=52.1 ; p<0.001$

5.2.11. Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα

Η ερώτηση «Τι σε απασχολεί περισσότερο σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;» (Ερώτ. 11) τέθηκε, προκειμένου να δοθεί αφορμή να εκφράσουν οι ίδιοι μαθητές τους προβληματισμούς τους για το μελλοντικό τους επάγγελμα, ή, να φανεί το ποσοστό των μαθητών που ενδεχομένως δεν έχουν καθόλου προβληματιστεί πάνω στο θέμα. Από τις παρακάτω κατηγορίες και τα αντίστοιχα ποσοστά είναι αξιοπρόσεκτο ότι ελάχιστοι μαθητές παρουσιάζονται απροβλημάτιστοι.

Οι παραπάνω απαντήσεις εξετάστηκαν με την ανάλυση συχνοτήτων πολλαπλών απαντήσεων, αφού κάθε μαθητής έδωσε μέχρι δύο απαντήσεις. Από τον πίνακα 61, όπου εμφανίζονται οι διάφορες απαντήσεις κατά σειρά προτίμησης, συμπεραίνεται ότι οι ιδιαίτερες ανησυχίες των μαθητών σχετίζονται με την εύρεση καλής και αποδοτικής οικονομικά εργασίας αλλά και με το θέμα της ανταπόκρισής τους στις απαιτήσεις του επαγγέλματος.

Πίνακας 61. Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα

Κατηγορίες	Αριθμός μαθητών	Ποσοστό απαντήσεων	Ποσοστό μαθητών
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση / Συνθήκες εργασίας	1046	30.1	49.9
Οικονομικές απολαβές	926	26.6	44.2
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	471	13.5	22.5
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	391	11.2	18.6
Ευχαρίστηση από επάγγελμα	312	9	14.9
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	160	4.6	7.6
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	96	2.8	4.6
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	59	1.7	2.8
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	19	0.5	0.9
Σύνολο απαντήσεων	3480	100	166

Οι ανησυχίες των μαθητών σχετίζονται με τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 62, διαπιστώνεται ότι τα κορίτσια προβληματίζονται περισσότερο για την «άμεση επαγγελματική αποκατάστασή τους και τις συνθήκες εργασίας» (42.1%, έναντι 33.4% των αγοριών). Επίσης, ανησυχούν περισσότερο απ' ό,τι τα αγόρια για το «αν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις δυσκολίες – απαιτήσεις του επαγγέλματος» (Κορίτσια:18.7%, Αγόρια:13.3%). Αντίθετα, τα αγόρια ανησυχούν περισσότερο για τις «οικονομικές απολαβές» του επαγγέλματος που θα επιλέξουν (Αγόρια: 25.2%, Κορίτσια: 13.4%).

Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ Συνθήκες εργασίας	Ποσοστό μαθητών	33.4%	42.1%	38.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.1	4.1	
Οικονομικές απολαβές	Ποσοστό μαθητών	25.2%	13.4%	18.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	6.9	-6.9	
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Ποσοστό μαθητών	13.3%	18.7%	16.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.4	3.4	
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Ποσοστό μαθητών	4.6%	3.2%	3.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.6	-1.6	
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Ποσοστό μαθητών	1.3%	1.9%	1.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	1.0	
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Ποσοστό μαθητών	14.2%	11.0%	12.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.2	-2.2	
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Ποσοστό μαθητών	6.4%	8.7%	7.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.0	2.0	
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Ποσοστό μαθητών	1.4%	,5%	,9%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.4	-2.4	
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	Ποσοστό μαθητών	,1%	,5%	,3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.5	1.5	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=8)=77.3 ; p<0.001$$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο /ΤΕΕ). Από τον πίνακα 63, προκύπτει ότι η «άμεση επαγγελματική αποκατάσταση και οι συνθήκες εργασίας» δηλώνονται κυρίως, από τους μαθητές των ΤΕΕ και των Γενικών Λυκείων ως θέματα που τους απασχολούν στην επιλογή του επαγγέλματός τους (ΤΕΕ: 50%, Γεν. Λύκ: 40.4% και Γυμν: 32.8%). Οι μαθητές των Γυμνασίων ανησυχούν περισσότερο για το «αν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις δυσκολίες – απαιτήσεις του επαγγέλματος» (ΤΕΕ: 10.5%, Γεν. Λύκ: 12.8% και Γυμν: 21.4%), ενώ η «ευχαρίστηση από το επάγγελμα» συνδέεται περισσότερο με τους μαθητές των Γενικών Λυκείων και πολύ λιγότερο με τους μαθητές των ΤΕΕ (ΤΕΕ: 1.6%, Γεν. Λύκ.: 10.5% και Γυμν: 5.4%). Τέλος, οι «οικονομικές απολαβές» προβληματίζουν περισσότερο τους μαθητές των Γυμνασίων από τους υπόλοιπους μαθητές (ΤΕΕ: 16.8%, Γεν. Λύκ: 17.4% και Γυμν: 21.1%).

Πίνακας 63. Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό σου επάγγελμα και τύπος σχολείου

Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;		Τύπος σχολείου			
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	Σύνολο
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ Συνθήκες εργασίας	Ποσοστό μαθητών	32.8%	40.4%	50.0%	38.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.2	2.1	3.5	
Οικονομικές απολαβές	Ποσοστό μαθητών	21.1%	17.4%	16.8%	18.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.1	-1.7	-8	
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Ποσοστό μαθητών	21.4%	12.8%	10.5%	16.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	5.5	-4.1	-2.2	
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Ποσοστό μαθητών	3.2%	4.6%	3.2%	3.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	1.6	-6	
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Ποσοστό μαθητών	1.7%	1.9%	.0%	1.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	.9	-1.9	
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Ποσοστό μαθητών	12.9%	11.6%	14.7%	12.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	.5	-1.1	1.0	
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Ποσοστό μαθητών	5.4%	10.5%	1.6%	7.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.1	4.9	-3.3	
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Ποσοστό μαθητών	1.0%	.4%	3.2%	.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.6	-2.5	3.4	
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	Ποσοστό μαθητών	.3%	.4%	.0%	.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	.4	-8	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=16)=92.1; p<0.001$

Το ερώτημα «**τι σε απασχολεί περισσότερο σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα**» συνδέεται σημαντικά με τις μεταβλητές του ερωτήματος q31, «Για σένα τι είναι σημαντικό σ' ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία ανεξάρτητα από αυτή που ίσως κάνεις στο μέλλον και πόσο;» όπως φαίνεται και στον πίνακα 64.

1). Τα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $\chi^2_8 = 42.6; p<0.001$). Οι μαθητές τους οποίους απασχολεί κυρίως ο «ελεύθερος χρόνος» και οι «οικονομικές απολαβές» θεωρούν περισσότερο σημαντικό παράγοντα τα χρήματα (Ομαδ. Διάμεσος: 4.43 και 4.06), ενώ είναι λιγότερο σημαντικοί παράγοντες για τους μαθητές που τους απασχολεί το κριτήριο «ανταπόκριση στις δυσκολίες – απαιτήσεις του επαγγέλματος» και το κριτήριο «ευχαρίστηση από το επάγγελμα» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.66 και 3.72 αντίστοιχα).

2). Οι *καλές συνθήκες εργασίας* (Kruskal Wallis: $\chi^2_8 = 23.6; p=0.003$). Οι μαθητές τους οποίους απασχολεί κυρίως ο «ελεύθερος χρόνος» και η «σταθερή επαγγελματική εξέλιξη» θεωρούν περισσότερο σημαντικές τις «καλές συνθήκες εργασίας» στο επάγγελμα (Ομαδ. Διάμεσος: 4.86 και 4.43 αντίστοιχα). Οι καλές συνθήκες εργασίας, όμως, είναι λιγότερο σημαντικές για τους μαθητές που τους απασχολούν τα κριτήρια «να περνούν ευχάριστα στην εργασία τους» και «το επάγγελμα που θα ασκούν να έχει κοινωνική απήχηση» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.08 και 4.17 αντίστοιχα).

3). Η *σταθερότητα - ασφάλεια* (Kruskal Wallis: $\chi^2_8 = 21.7; p=0.006$). Οι μαθητές τους οποίους απασχολεί κυρίως ο «ελεύθερος χρόνος» και «η άμεση επαγγελματική αποκατάσταση / συνθήκες εργασίας» θεωρούν περισσότερο σημαντική τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην εργασία (Ομαδ. Διάμεσος: 4.57 και 4.27 αντίστοιχα), ενώ αυτή θεωρείται λιγότερο σημαντική από τους μαθητές που τους απασχολεί το κριτήριο «ευχαρίστηση από το επάγγελμα» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.88).

4). «*Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου*» (Kruskal Wallis: $X^2_8 = 18.9$; $p=.016$). Οι μαθητές τους οποίους απασχολεί κυρίως «η ευχαρίστηση από το επάγγελμα» και «η σταθερή επαγγελματική εξέλιξή τους» θεωρούν περισσότερο σημαντικό παράγοντα την «ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντά τους» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.65 και 4.57). Η ανταπόκριση αυτή στα ενδιαφέροντά τους είναι λιγότερο σημαντική για τους μαθητές που τους ενδιαφέρουν οι «οικονομικές απολαβές» του επαγγέλματος και οι «δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού» (Ομαδ. Διάμεσος: 4.35 και 4.0 αντίστοιχα).

Στο σημείο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι οι αναφερόμενες σχέσεις εκφράζουν ένα έλεγχο αξιοπιστίας των απαντήσεων των μαθητών συγκριτικά με παρόμοιες προηγούμενες ερωτήσεις.

Πίνακας 64. Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων

		Τι είναι σημαντικό σε ένα επάγγελμα ανεξάρτητα από αυτό που θα κάνεις				
		Τα χρήματα	Οι καλές συνθήκες εργασίας	Η σταθερότητα-ασφάλεια	Οι ευκαιρίες προαγωγής	«Το επάγγελμ. να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»
Τι σε απασχολεί περισσότερο σε σχέση με το μελλοντικό σου επάγγελμα;	N	Ομαδοποιημένη. Διάμεσος				
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	159	3.72	4.08	3.88	3.43	4.65
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	80	3.96	4.43	4.16	3.73	4.57
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	7	4.43	4.86	4.57	3.71	4.57
Ανταπόκριση στις δυσκολίες- απαιτήσεις	338	3.66	4.24	4.19	3.52	4.50
Άμεση επαγγελ. αποκατάστ./Συνθήκες εργασ.	797	3.81	4.35	4.27	3.63	4.46
Κοινωνική απήγηση επαγγέλματος	35	4.00	4.17	4.20	4.00	4.41
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	259	3.86	4.24	4.17	3.60	4.41
Οικονομικές απολαβές	396	4.06	4.34	4.13	3.59	4.35
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	19	4.05	4.32	4.11	3.53	4.00
Σύνολο	2090	3.85	4.30	4.18	3.59	4.46

(βλ. παράρτημα)

Το ερώτημα που αναφέρθηκε παραπάνω «**τι σε απασχολεί περισσότερο σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;**» συνδέεται σημαντικά με τις μεταβλητές του ερωτήματος q32. «Από τους παρακάτω λόγους ποιοι κυρίως έπαιξαν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή και πόσο έντονα ο καθένας;» και ειδικότερα τα κριτήρια που ακολουθούν, όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 65.

1). *Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο* (Kruskal Wallis: $X^2_8 = 16.9$; $p=0.031$). Οι μαθητές τους οποίους απασχολεί η «κοινωνική απήγηση του επαγγέλματος» αποδίδουν μεγαλύτερο ρόλο στην καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο (Ομαδ. Διάμεσος: 1.09). Σε αυτή αποδίδουν μικρότερο ρόλο οι μαθητές που τους απασχολεί το κριτήριο «ανταπόκριση στις δυσκολίες - απαιτήσεις» του επαγγέλματος (Ομαδ. Διάμεσος: 0.44).

2). *Επαγγελματική ικανοποίηση* (Kruskal Wallis: $X^2_8 = 28.0$; $p<0.001$). Οι μαθητές που δηλώνουν «έλλειψη προβληματισμού» αποδίδουν το μικρότερο ρόλο στο κριτήριο επαγγελματική ικανοποίηση (Ομαδ. Διάμεσος: 0.89), ενώ μεγαλύτερο ρόλο αποδίδουν σ' αυτή οι μαθητές που τους απασχολεί το κριτήριο «ευχαρίστηση από το επάγγελμα»

(Ομαδ. Διάμεσος: 1.68). Δε βρέθηκε συσχέτιση με τις άλλες επιμέρους μεταβλητές του ερωτήματος q32.

Και σε αυτή την περίπτωση οι απαντήσεις των μαθητών δείχνουν αξιοπιστία σε σχέση με αυτές σε προηγούμενα παρεμφερή ερωτήματα.

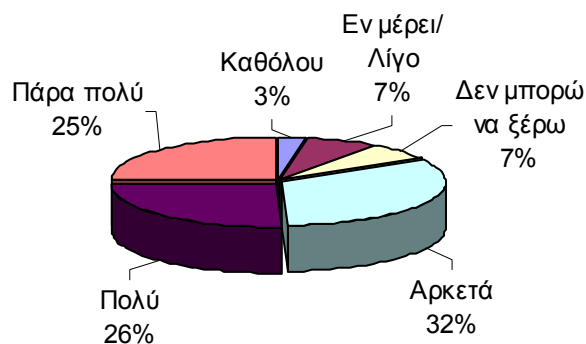
Πίνακας 65. Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και λόγοι επιλογής επαγγέλματος

Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;	N	Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή;	
		Καταξίωση στον οικογεν. περίγυρο	Επαγγελματική ικανοποίηση
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	7	.86	1.29
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	82	.74	1.46
Άμεση επαγγελματ. αποκατάσταση / Συνθήκες εργασίας	799	.54	1.46
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	260	.54	1.45
Ευχαρίστηση από επάγγελμα	159	.52	1.68
Οικονομικές απολαβές	396	.47	1.16
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	19	.47	.89
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	339	.44	1.63
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	35	1.09	1.31
Σύνολο	2096	.53	1.44

(βλ. παράρτημα)

5.2.12. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας

Θεωρήθηκε σκόπιμο να κληθούν οι μαθητές να δηλώσουν κατά πόσο εξαρτούν την επιλογή επαγγέλματος από τις πιθανότητες με τις οποίες υπολογίζουν σε μια επιτυχία. Έτσι τέθηκε το ερώτημα: «**Η εκλογή επαγγέλματος και οι στόχοι σου επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας που έχεις και πόσο;**» (Ερώτ. 12). Από τις απαντήσεις που δόθηκαν επικυρώνεται η σημασία του ερωτήματος, αφού ένα μεγάλο ποσοστό των μαθητών (83%) απαντά καταφατικά (Πάρα πολύ, Πολύ, Αρκετά) στο ερώτημα.

Οι παραπάνω απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά από τις μεταβλητές που ακολουθούν. Στις περιπτώσεις που εφαρμόστηκε ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis), η διατακτική κλίμακα για τη συγκεκριμένη μεταβλητή είχε την κωδικοποίηση: 1: Καθόλου, 2: Εν μέρει ή Λίγο, 3: Δεν ξέρω, 4: Αρκετά, 5: Πολύ, 6: Πάρα πολύ.

Φύλο του μαθητή. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδειξε ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική. Από τον πίνακα 66, που εμφανίζει τις διάμεσους κατά φύλο προκύπτει το εξής: Τα κορίτσια θεωρούν ότι η επιλογή επαγγέλματος και οι στόχοι τους επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι τα αγόρια (Κορίτσια: 4.55, Αγόρια: 4.36).

Πίνακας 66. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και φύλο του μαθητή

Φύλο	Ομαδοπ. Διάμεσος	Αριθμός μαθητών	Τυπ. απόκλιση
Αγόρι	4.36	982	1.3030
Κορίτσι	4.55	1115	1.2470
Σύνολο	4.4588	2097	1.2768

Kruskal Wallis: X^2 (BE=1)=10.5; p=0.001

Ηλικία του μαθητή. Από τον πίνακα 67, διαπιστώνεται διαφορά μεταξύ των μαθητών των διαφόρων ηλικιών. Αυτή οφείλεται στη συχνότητα των απαντήσεων «Δεν μπορώ να ξέρω» από τους μαθητές ηλικίας 12-14.5 ετών (10.2%), αντίθετα προς τους μαθητές ηλικίας 14.5-16.5 ετών (5.2%). Στους μαθητές ηλικίας 12-14.5 ετών είναι λιγότερες οι απαντήσεις (23.4%) της κατηγορίας «Πολύ» απ' ό,τι στους μαθητές 14.5 – 16.5 ετών (28.7%). Στη συνέχεια εφαρμόστηκε η ανάλυση χωρίς την κατηγορία «Δεν μπορώ να ξέρω», το αποτέλεσμα της οποίας έδειξε ότι η σχέση δεν είναι πλέον σημαντική.

Πίνακας 67. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και ηλικία του μαθητή

		Ηλικία			Σύνολο
Η εκλογή επαγγέλματος και οι στόχοι σου επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας και πόσο;		12 - 14.5	14.5 -16.5	16.5 και άνω	
Καθόλου	Ποσοστό μαθητών	2.3%	2.9%	2.8%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.7	.4	.2	
Εν μέρει / Λίγο	Ποσοστό μαθητών	7.0%	6.4%	7.8%	7.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	-.8	.9	
Δεν μπορώ να ξέρω	Ποσοστό μαθητών	10.2%	5.2%	6.1%	7.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.8	-2.6	-1.1	
Αρκετά	Ποσοστό μαθητών	32.1%	32.7%	32.8%	32.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.3	.1	.2	
Πολύ	Ποσοστό μαθητών	23.4%	28.7%	25.2%	26.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.8	2.2	-.5	
Πάρα πολύ	Ποσοστό μαθητών	24.8%	24.1%	25.2%	24.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	.1	-.5	.4	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

X^2 (BE=10)=19.7;p=0.032

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από την παρακολούθηση της διακύμανσης του ποσοστού των κατηγοριών «Πολύ» και «Πάρα πολύ» στις διάφορες κατηγορίες βαθμολογίας, σύμφωνα με τον πίνακα 68, διαπιστώνεται ότι τα ποσοστά είναι αυξημένα στις κατηγορίες μαθητών με υψηλή βαθμολογία (βαθμός: 10-12=17.8% και 23.9%, βαθμός:18.1-20=30.3% και 30.3%). Η τιμή του συντελεστή συνάφειας ($r= 0.097$) απεικονίζει τη θετική κατεύθυνση της συνάφειας, δηλαδή, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός του μαθητή τόσο περισσότερο η απόφασή του συσχετίζεται με την πιθανότητα επιτυχίας του. Η μικρή απόλυτη τιμή του παραπάνω συντελεστή φανερώνει το μικρό μέγεθος της επίδρασης.

Πίνακας 68. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Η εκλογή επαγγέλματος επηρεάζεται από τις πιθαν. επιτυχίας και πόσο;	Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης					Σύνολο
	10.1 - 12	12.1 - 14	14.1 - 16	16.1 - 18	18.1 - 20	
Καθόλου Ποσοστό μαθητών	4.2%	2.6%	2.6%	2.4%	2.6%	2.7%
Τυπ. υπόλοιπο	1.4	-.2	-.2	-.5	-.2	
Εν μέρει / Λίγο Ποσοστό μαθητών	8.9%	6.9%	6.4%	7.0%	7.0%	7.0%
Τυπ. υπόλοιπο	1.2	-.1	-.7	.0	.0	
Δεν ξέρω Ποσοστό μαθητών	9.4%	9.7%	6.7%	5.8%	5.1%	7.0%
Τυπ. υπόλοιπο	1.4	2.4	-.3	-1.3	-1.7	
Αρκετά Ποσοστό μαθητών	35.7%	35.5%	35.7%	32.3%	24.7%	32.6%
Τυπ. υπόλοιπο	1.0	1.4	1.8	-.2	-3.9	
Πολύ Ποσοστό μαθητών	17.8%	22.9%	24.5%	29.7%	30.3%	25.9%
Τυπ. υπόλοιπο	-2.8	-1.6	-.9	2.2	2.3	
Πάρα πολύ Ποσοστό μαθητών	23.9%	22.5%	24.1%	22.9%	30.3%	24.7%
Τυπ. υπόλοιπο	-.3	-1.2	-.4	-1.1	3.0	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=20)=44.57;p=0.001$$

Μόρφωση της μητέρας. Από τον πίνακα 69, διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των διάφορων μορφωτικών επιπέδων. Αυτή οφείλεται στην συχνότητα απαντήσεων της κατηγορίας «Δεν μπορώ να ξέρω» την οποία δηλώνουν μαθητές με μητέρα «Αγράμματη ή Μερικές τάξεις δημοτικού» (14.5%) και «Απόφοιτη Δημοτικού» (9.8%) σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες μόρφωσης. Στη συνέχεια εφαρμόστηκε η ανάλυση χωρίς την κατηγορία «Δεν μπορώ να ξέρω», το αποτέλεσμα της οποίας έδειξε ότι η σχέση δεν είναι πλέον σημαντική.

Πίνακας 69. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και μόρφωση μητέρας

Η εκλογή επαγγέλματος ... επηρεάζονται από τις πιθαν. επιτυχίας και πόσο;		Μόρφωση μητέρας								Σύνολο
		Αγράμματη / Τάξεις Δημοτικού	Απόφοιτος Δημοτικού	Απόφοιτος Γυμνασίου	Απόφοιτος Λυκ. ή Μέσης σχολής	Απόφοιτος Ανώτερης σχολής	Πτυχίο Ανώτατης σχολής	Μεταπτυχιακές σπουδές		
Καθόλου	Ποσοστό μαθητ	3.2%	2.8%	2.0%	2.3%	4.4%	3.4%	12.5%	2.7%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	.1	-1.1	-.8	1.5	.6	1.7		
Εν μέρει/Λίγο	Ποσοστό μαθητ	8.1%	6.4%	6.8%	7.4%	10.4%	2.8%	25.0%	7.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	-.7	-.2	.6	1.9	-2.3	2.0		
Δεν ξέρω	Ποσοστό μαθητ	14.5%	9.8%	6.6%	5.2%	6.0%	6.3%	.0%	7.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	2.4	2.8	-.3	-2.4	-.5	-.4	-.8		
Αρκετά	Ποσοστό μαθητ	25.8%	35.7%	34.9%	31.6%	28.0%	30.1%	25.0%	32.6%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	1.7	1.1	-.7	-1.4	-.7	-.5		
Πολύ	Ποσοστό μαθητ	19.4%	21.7%	24.9%	28.7%	26.9%	30.7%	25.0%	26.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	-2.5	-.6	2.1	.3	1.5	-.1		
Πάρα πολύ	Ποσοστό μαθητ	29.0%	23.7%	24.9%	24.7%	24.2%	26.7%	12.5%	24.7%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.8	-.6	.1	.0	-.2	.6	-.8		
Σύνολο	Ποσοστό μαθητ	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

 $\chi^2(\text{BE}=30)=47.9; p=0.02$

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Από τον πίνακα 70, διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των διάφορων οικονομικών κατηγοριών της οικογένειας. Η διαφορά αυτή οφείλεται στην κατηγορία απάντησης «Δεν μπορώ να ξέρω» την οποία δηλώνουν, σε μεγαλύτερο βαθμό, μαθητές με οικονομική κατάσταση οικογένειας έως 300 χιλιάδες (25.8%) από τους μαθητές ευπορότερων οικογενειών. Επίσης, είναι φανερό ότι το ποσοστό μαθητών που δηλώνουν ως απάντηση τις κατηγορίες «Πολύ» και «Πάρα πολύ» αυξάνεται όσο πιο εύπορη είναι η οικογένεια του μαθητή (έως 200 χιλ. =20.6 + 22.5=43.1% / άνω των 600 χιλ.=32,8 + 28.9=61.7%).

Πίνακας 70. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Η εκλογή επαγγέλματος και οι στόχοι σου επηρεάζονται από τις πιθαν. επιτυχίας και πόσο;		Οικονομική κατάσταση της οικογένειας						Σύνολο
		έως 200.000	201.000 - 300.000	301.000 - 400.000	401.000 - 500.000	501.000 - 600.000	πάνω από 600.000	
Καθόλου	Ποσοστό μαθητών	.6%	2.3%	2.8%	2.9%	2.6%	3.9%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	-.6	.2	.3	-.1	1.4	
Εν μέρει/λίγο	Ποσοστό μαθητών	5.6%	8.4%	7.8%	6.5%	8.6%	3.3%	6.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.7	1.2	.9	-.4	1.2	-2.7	
Δεν ξέρω	Ποσοστό μαθητών	16.9%	8.9%	7.2%	3.9%	6.3%	4.3%	7.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	5.1	1.6	.2	-2.8	-.6	-2.0	
Αρκετά	Ποσοστό μαθητών	33.8%	38.0%	33.3%	31.2%	31.4%	26.9%	32.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	.3	2.5	.4	-.7	-.5	-2.3	
Πολύ	Ποσοστό μαθητών	20.6%	20.5%	23.4%	28.3%	30.7%	32.8%	26.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.6	-2.8	-1.6	1.2	2.0	2.9	
Πάρα πολύ	Ποσοστό μαθητών	22.5%	22.0%	25.5%	27.1%	20.5%	28.9%	24.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.7	-1.4	.5	1.3	-1.9	1.8	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

 $\chi^2(\text{BE}=25)=77.7; p<0.001$

Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές στις διάφορες κατηγορίες απάντησης. Από τον πίνακα 71, των διαμέσων εισοδημάτων, διαπιστώνεται ότι τις κατηγορίες «Δεν μπορώ να ξέρω», «Εν μέρει / Λίγο» και «Αρκετά» δηλώνουν μαθητές με χαμηλότερο οικογενειακό εισόδημα (330.82, 380.88 και 383.44 χιλ. αντίστοιχα). Στον αντίποδα βρίσκονται οι απαντήσεις «Καθόλου», «Πολύ» και «Πάρα πολύ» (431.48, 431.33 και 406.28 χιλ. αντίστοιχα).

Πίνακας 71. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματική επιτυχίας και οικονομική κατάσταση της οικογένειας			
Η εκλογή επαγγέλματος επηρεάζεται από πιθανότητες επιτυχίας και πόσο;	N	Ομαδοπ. Διάμεσος	
Καθόλου	57	431.48	
Πολύ	548	431.33	
Πάρα πολύ	520	406.28	
Αρκετά	686	383.44	
Εν μέρει / Λίγο	146	380.88	
Δεν ξέρω	148	330.82	
Σύνολο	2105	399.47	

Kruskal Wallis: $X^2_5=48.1$; $p<0.001$

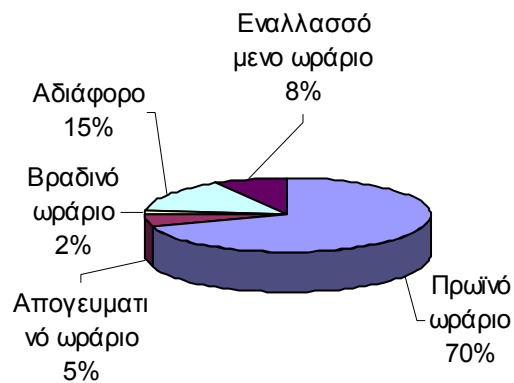
Η εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας συνδέεται σημαντικά με την ενδογενή μεταβλητή «έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;». Όπως προκύπτει από τον πίνακα 72, το 28.7% των μαθητών που δεν έχουν αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσουν θεωρούν ότι η επιλογή του επαγγέλματος επηρεάζεται πάρα πολύ από την πιθανότητα επιτυχίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μαθητών που έχουν αποφασίσει είναι 21.5% .

Πίνακας 72. Εκτίμηση των πιθανοτήτων επαγγελματικής επιτυχίας και οριστική επιλογή επαγγέλματος				
Η εκλογή επαγγέλματος και οι στόχοι. επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας και πόσο;		Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
Καθόλου	Ποσοστό μαθητών	3.7%	1.4%	2.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.3	-3.3	
Εν μέρει/ λίγο	Ποσοστό μαθητών	7.0%	7.0%	7.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.0	.0	
Δεν ξέρω	Ποσοστό μαθητών	6.2%	8.1%	7.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	1.7	
Αρκετά	Ποσοστό μαθητών	34.9%	29.8%	32.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.5	-2.5	
Πολύ	Ποσοστό μαθητών	26.7%	25.0%	25.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	.9	-.9	
Πάρα πολύ	Ποσοστό μαθητών	21.5%	28.7%	24.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.8	3.8	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$X^2(BE=5)=29.27$; $p<0.001$

5.2.13. Προτίμηση ωραρίου εργασίας των μαθητών

Η ερώτηση «**Ποιες ώρες θα προτιμούσες να εργάζεσαι;**» (Ερώτ. 26), αποσκοπούσε στην αναμενόμενη από το μεγαλύτερο ποσοστό θέση για προτίμηση του «πρωινού ωραρίου». Όμως, με την αναφορά του «εναλλασσόμενου ωραρίου» μας ενδιέφερε να διαπιστώσουμε το ποσοστό για την αντίστοιχη προτίμηση. Τόσο αυτό το ποσοστό όσο και το ποσοστό εκείνων που αδιαφορούν για το ωράριο, είναι αρκετά περιορισμένα. Οι απαντήσεις που δόθηκαν κατανέμονται ως εξής:

Οι απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά μόνο από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 73, διαπιστώνεται ότι η κατηγορία «Πρωινό ωράριο» προτιμάται και από τα δύο φύλα με σημαντική υπεροχή των κοριτσιών (74% έναντι 65% των αγοριών). Αντίθετα, η κατηγορία «Βραδινό ωράριο» προτιμάται περισσότερο από τα αγόρια (3.6%) και ελάχιστα από τα κορίτσια (0.7%). Η κατηγορία «Αδιάφορο» επιλέγεται και από τα δύο φύλα με προβάδισμα των αγοριών (18.3% έναντι 11.3%).

Πίνακας 73. Ωράριο εργασίας και φύλο

Ποιες ώρες προτιμάς να εργάζεσαι;		Φύλο		Σύνολο
		Αγόρι	Κορίτσι	
Πρωινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	65.0%	74.0%	69.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.5	4.5	
Απογευματινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	5.8%	4.6%	5.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.3	-1.3	
Βραδινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	3.6%	.7%	2.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.6	-4.6	
Αδιάφορο	Ποσοστό μαθητών	18.3%	11.3%	14.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.5	-4.5	
Εναλλασσόμενο ωράριο	Ποσοστό μαθητών	7.3%	9.4%	8.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.7	1.7	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=4)=48.5;p<0.001$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από τον πίνακα 74, διαπιστώνεται ότι το «Πρωινό ωράριο» προτιμάται από τους μαθητές όλων των βαθμολογικών κλιμάκων σε μεγάλο ποσοστό (βαθ. 10 –12 =61.5% και βαθ. 18.1-20= 75.4%) με σημαντική υπεροχή των υψηλόβαθμων μαθητών έναντι των υπολοίπων. Το «Απογευματινό» και «Βραδινό» ωράριο επιλέγεται από πολύ μικρό ποσοστό μαθητών (7.5% το μεγαλύτερο ποσοστό για το απογευματινό και 0.9% το μικρότερο για το βραδινό). Κάπως μεγαλύτερα είναι τα ποσοστά εκείνων που προτιμούν εναλλασσόμενο ωράριο (11.7% το μεγαλύτερο και 6.9% το μικρότερο).

Πίνακας 74. Ωράριο εργασίας και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Ποιες ώρες προτιμάς να εργάζεσαι;		Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης					Σύνολο
		10.1 - 12	12.1 - 14	14.1 - 16	16.1 - 18	18.1 - 20	
Πρωινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	61.5%	70.0%	67.7%	70.2%	75.4%	69.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.7	.1	-1.2	.3	2.9	
Απογευματινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	7.5%	4.7%	7.3%	4.8%	2.1%	5.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.7	-4	2.6	-4	-3.2	
Βραδινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	4.2%	1.9%	3.2%	1.0%	.9%	2.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.4	-2	2.1	-1.9	-1.8	
Αδιάφορο	Ποσοστό μαθητών	15.0%	13.7%	14.9%	15.5%	14.2%	14.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-6	.2	.6	-.3	
Εναλλασσόμενο ωράριο	Ποσοστό μαθητών	11.7%	9.7%	6.9%	8.5%	7.4%	8.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.8	1.0	-1.5	.1	-9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=16)=39.5; p<0.001$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Η επισκόπηση του πίνακα 75, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές των ΤΕΕ (Τεχνικών - Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων) δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση στο απογευματινό, το βραδινό και το εναλλασσόμενο ωράριο σε σχέση με τους μαθητές των Γυμνασίων και των Γενικών Λυκείων.

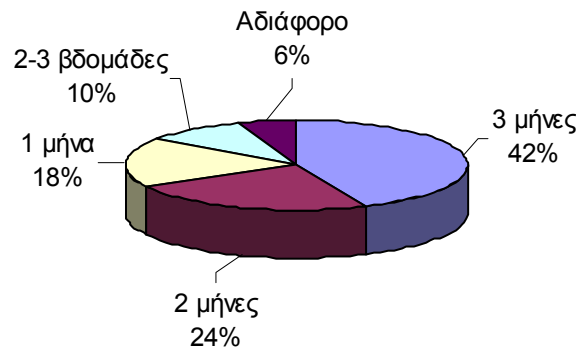
Πίνακας 75. Ωράριο εργασίας και τύπος σχολείου

Ποιες ώρες προτιμάς να εργάζεσαι;		Τύπος σχολείου			Σύνολο
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	
Πρωινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	70.8%	69.7%	65.4%	69.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	.9	-.1	-1.4	
Απογευματινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	5.9%	4.2%	6.8%	5.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.3	-2.0	1.1	
Βραδινό ωράριο	Ποσοστό μαθητών	2.3%	1.3%	4.7%	2.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	.7	-2.3	2.7	
Αδιάφορο	Ποσοστό μαθητών	13.6%	16.1%	11.0%	14.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	1.9	-1.5	
Εναλλασσόμενο ωράριο	Ποσοστό μαθητών	7.4%	8.6%	12.0%	8.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.4	.3	1.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=8)=22.3; p=0.004$

5.2.14. Προτίμηση – επιθυμία των μαθητών για τη διάρκεια της άδειας – απουσίας από την εργασία

Η σημασία του ερωτήματος «Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια – απουσία από την εργασία σου;» (Ερώτ. 27), προέκυψε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με βάση τη διαπίστωση που είχε ήδη γίνει ότι μαθητές που δήλωναν Εκπαιδευτικά επαγγέλματα ανέφεραν, συνήθως, ως αιτία το προτέρημα των «διακοπών». Οι απαντήσεις που δόθηκαν κατανέμονται ως εξής:

Οι απαντήσεις εξαρτώνται σημαντικά μόνο από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 76, διαπιστώνεται κάποια διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων σε σχέση με τη διάρκεια «3 μήνες» (Αγόρια: 46.2%, Κορίτσια: 40.8%) στην οποία δείχνουν λίγο μεγαλύτερη προτίμηση τα αγόρια και σε σχέση με τη διάρκεια «1 μήνα» (Αγόρια: 15.7%, Κορίτσια: 19.3%) αλλά και με τη διάρκεια «2-3 εβδομάδες» (Αγόρια: 7.6%, Κορίτσια: 11.4%) που προτιμώνται περισσότερο από τα κορίτσια.

Πίνακας 76. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και φύλο μαθητή

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	Φύλο		
	Αγόρι	Κορίτσια	Σύνολο
3 μήνες Ποσοστό μαθητών	46.2%	40.8%	43.3%
Τυπ. υπόλοιπο	2.5	-2.5	
2 μήνες Ποσοστό μαθητών	24.7%	23.0%	23.8%
Τυπ. υπόλοιπο	,9	-,9	
1 μήνα Ποσοστό μαθητών	15.7%	19.3%	17.6%
Τυπ. υπόλοιπο	-2.1	2.1	
2-3 εβδομάδες Ποσοστό μαθητών	7.6%	11.4%	9.6%
Τυπ. υπόλοιπο	-3.0	3.0	
Αδιάφορο Ποσοστό μαθητών	5.7%	5.5%	5.6%
Τυπ. υπόλοιπο	,3	-,3	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=4)=15.8; p=0.003$$

Ηλικία του μαθητή. Από τον πίνακα 77, διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των ομάδων ηλικίας και της διάρκειας της άδειας. Τη διάρκεια «3 μήνες» προτιμούν οι μαθητές ηλικίας 12-14.5 ετών (49.5%), σε αντίθεση με τους μαθητές ηλικίας 14.5-16.5 ετών (41.5%) και μαθητές ηλικίας 16.5 ετών και άνω (39.5%). Διαφορά μεταξύ των ηλικιακών ομάδων παρουσιάζεται και στην κατηγορία «Αδιάφορο» την οποία επιλέγουν μαθητές ηλικίας 12-14.5 ετών σε ποσοστό μόνο 3.6%, σε αντίθεση με τους μαθητές 14.5-16.5 ετών (6.1%) και μαθητές ηλικίας 16.5 ετών και άνω (7%).

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;		Ηλικία			Σύνολο
		12 - 14.5	14.5 -16.5	16.5 και άνω	
3 μήνες	Ποσοστό μαθητών	49.5%	41.5%	39.5%	43.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.8	-1.3	-2.4	
2 μήνες	Ποσοστό μαθητών	19.3%	27.1%	24.3%	23.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.2	2.7	,3	
1 μήνα	Ποσοστό μαθητών	16.3%	17.3%	19.5%	17.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.1	-,4	1.4	
2-3 βδομάδες	Ποσοστό μαθητών	11.4%	8.1%	9.7%	9.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.8	-1.8	,1	
Αδιάφορο	Ποσοστό μαθητών	3.6%	6.1%	7.0%	5.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.7	,7	1.9	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=4)=30.8; p<0.001$$

Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του χρόνου άδειας-διακοπών ως προς την ηλικία των μαθητών. Από τον πίνακα 78, διαπιστώνεται ότι η κατηγορία των μαθητών που αδιαφορεί για τη διάρκεια άδειας-διακοπών έχει τη μεγαλύτερη ηλικία (Ομαδ. Διάμεσος: 15.98). Αντίθετα, η κατηγορία των μαθητών που επιθυμεί «3 μήνες» άδειας-διακοπών απαρτίζεται από τους μικρότερους στην ηλικία μαθητές (Ομαδ. Διάμεσος: 15.45).

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	Ομαδοπ.	
	N	Διάμεσος
3 μήνες	910	15.45
2-3 βδομάδες	202	15.57
1 μήνα	372	15.71
2 μήνες	500	15.71
Αδιάφορο	118	15.98
Σύνολο δείγματος	2102	15.60

$$Kruskal Wallis: X^2_{4=19.32; p<0.001}$$

Μόρφωση του πατέρα. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του χρόνου άδειας-διακοπών ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο του πατέρα. Από τον *πίνακα 79*, συμπεραίνεται ότι οι μαθητές που δηλώνουν ως προτίμηση διάρκεια άδειας-διακοπών τις κατηγορίες «Αδιάφορο», «2 μήνες» και «3 μήνες» συνδέονται με πατέρα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου (μέσο μορφωτικό επίπεδο: 3.73, 3.72 και 3.60 αντίστοιχα) απ' ό,τι οι μαθητές οι οποίοι επιλέγουν τις κατηγορίες «2-3 βδομάδες» και «1 μήνα» (μέσο μορφωτικό επίπεδο: 3.33 και 3.46 αντίστοιχα).

Πίνακας 79. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και μόρφωση πατέρα

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
2-3 βδομάδες	202	3.33
1 μήνα	372	3.46
3 μήνες	911	3.60
2 μήνες	498	3.72
Αδιάφορο	118	3.73
Σύνολο	2101	3.58

Kruskal Wallis: $X^2_4=14.8$; $p=0.005$

Μόρφωση της μητέρας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του χρόνου διακοπών ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο της μητέρας. Από τον *πίνακα 80*, προκύπτει ότι οι μαθητές που δηλώνουν προτίμηση διάρκεια άδειας-διακοπών τις κατηγορίες «2 μήνες» και «3 μήνες» συνδέονται με μητέρα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου (μέσο μορφωτικό επίπεδο: 3.60 και 3.54 αντίστοιχα) απ' ό,τι οι μαθητές οι οποίοι επιλέγουν τις κατηγορίες «2-3 βδομάδες», «1 μήνα» και «Αδιάφορο» (μέσο μορφωτικό επίπεδο: 3.32, 3.30 και 3.41 αντίστοιχα).

Πίνακας 80. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και μόρφωση μητέρας

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
1 μήνα	373	3.30
2-3 βδομάδες	202	3.32
Αδιάφορο	118	3.41
3 μήνες	910	3.54
2 μήνες	499	3.60
Σύνολο	2102	3.48

Kruskal Wallis: $X^2_4=16.1$; $p=0.003$

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του χρόνου διακοπών ως προς το μέσο οικογενειακό επίπεδο της οικογένειας. Από τον *πίνακα 81*, βρέθηκε ότι τα παιδιά που δηλώνουν ως προτίμηση διάρκεια άδειας-διακοπών τις κατηγορίες «2 μήνες» και «3 μήνες» ανήκουν σε οικογένεια με υψηλότερο εισόδημα (διάμεσος μηνιαίου εισοδήματος= 420.2 χιλ. και 402.4 χιλ. αντίστοιχα), σε αντίθεση με τα παιδιά που απαντούν «2-3 βδομάδες» και «1 μήνα» (διάμεσος μηνιαίου εισοδήματος= 351.19 χιλ και 387.5 χιλιάδες αντίστοιχα).

Πίνακας 81. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	Ομαδοπ.	
	N	Διάμεσος
2-3 βδομάδες	202	351.19
1 μήνα	373	387.50
Αδιάφορο	118	399.09
3 μήνες	910	402.43
2 μήνες	498	420.21
Σύνολο	2101	399.31

Kruskal Wallis: $\chi^2_4=23.3$; $p<0.001$

Επάγγελμα του πατέρα. Στον πίνακα 82, παρατηρείται ότι οι μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» είναι αυτοί που διαφέρουν κυρίως από το σύνολο του δείγματος. Οι μαθητές αυτής της περίπτωσης δηλώνουν ως προτίμηση διάρκεια άδειας-διακοπών τις κατηγορίες «2 μήνες» και «3 μήνες» σε ποσοστό 83.1% (56.6 +26.5), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο του δείγματος είναι 67.1% (43.3 +23.8). Με την επανάληψη της ανάλυσης χωρίς την κατηγορία «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά», το αποτέλεσμα έδειξε ότι οι διαφορές δεν ήταν πλέον σημαντικές, επιβεβαιώνοντας τη διαπίστωση που έγινε παραπάνω.

Πίνακας 82. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα		Πόσο θέλεις να διαρκεί η άδεια από την εργασ. σου;					Σύνολο
		3 μήνες	2 μήνες	1 μήνα	2-3 βδομάδ	Αδιάφορο	
Απλά Γεωτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	38.1%	23.1%	20.4%	12.2%	6.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	-,2	,9	1.1	,3	
Απλά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	45.8%	22.5%	14.4%	11.9%	5.5%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,8	-,5	-1.4	1.2	-,1	
Απλά Ηλεκτρολ.- Ηλεκτρ.	Ποσοστό μαθητών	49.0%	20.4%	16.3%	6.1%	8.2%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,8	-,6	-,2	-,8	,8	
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	47.8%	17.9%	14.9%	13.4%	6.0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,7	-1.1	-,6	1.1	,1	
Ανώτ. Οικονομ - Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	37.5%	22.9%	33.3%	6.3%	,0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,8	-,1	2.9	-,8	-1.7	
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	32.9%	29.6%	18.3%	12.1%	7.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-3.5	2.3	,3	1.4	1.0	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	41.9%	29.0%	16.1%	12.9%	,0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,2	,7	-,2	,6	-1.4	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	56.6%	26.5%	6.2%	3.5%	7.1%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.9	,7	-3.3	-2.3	,7	
Απλά Στρατιωτικά- Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	39.3%	21.3%	22.5%	13.5%	3.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,8	-,5	1.2	1.3	-,9	
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	40.8%	23.2%	19.0%	11.3%	5.6%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,6	-,2	,4	,7	,0	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	43.3%	25.3%	18.9%	7.1%	5.4%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,0	,7	,6	-1.7	-,1	
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Ποσοστό μαθητών	50.0%	20.5%	13.6%	11.4%	4.5%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	,9	-,5	-,7	,4	-,3	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ποσοστό μαθητών	49.8%	16.4%	18.2%	12.0%	3.6%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.1	-2.7	,2	1.3	-1.4	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	43.1%	25.8%	17.9%	6.2%	7.0%	100.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,1	1.0	,1	-2.4	1.2	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	43.3%	23.8%	17.7%	9.6%	5.6%	100.0%

 $\chi^2(BE=52)=78.5$; $p=0.010$

Τόπος διαμονής. Οι μαθητές που ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα επιθυμούν περισσότερο χρόνο άδειας-διακοπών από τους μαθητές των άλλων περιοχών, σύμφωνα με τον πίνακα 83. Την κατηγορία διάρκειας άδειας-διακοπών «3 μήνες» επιλέγει το 49.5% των μαθητών των μεγάλων αστικών κέντρων, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μαθητών που προέρχεται από τις υπόλοιπες περιοχές είναι σημαντικά χαμηλότερο (έως 2.000: 41.9%, 2001-20.000: 39.7%, και πάνω από 20.000: 38.9%). Αντίστροφα, τα ποσοστά στις κατηγορίες «1 μήνα» και «2-3 εβδομάδες» είναι μειωμένα στα μεγάλα αστικά κέντρα σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές.

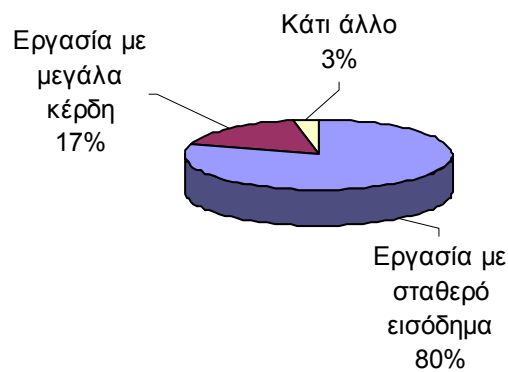
Πίνακας 83. Διάρκεια άδειας - απουσίας από την εργασία και τόπος διαμονής

Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια-απουσία από την εργασία σου;	Τόπος διαμονής	Τόπος διαμονής				Σύνολο
		έως 2.000 κατοίκους	2.001 - 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.000 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη	
3 μήνες	Ποσοστό μαθητών	41.9%	39.7%	38.9%	49.5%	43.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,6	-1.6	-2.5	4.2	
2 μήνες	Ποσοστό μαθητών	20.2%	23.6%	25.4%	24.7%	23.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.9	-,1	1.0	,7	
1 μήνα	Ποσοστό μαθητών	19.0%	19.1%	19.9%	14.5%	17.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	,8	,8	1.6	-2.8	
2-3 βδομάδες	Ποσοστό μαθητών	13.7%	12.7%	11.1%	4.3%	9.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.2	2.3	1.4	-5.9	
Αδιάφορο	Ποσοστό μαθητών	5.1%	5.0%	4.8%	7.0%	5.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,5	-,6	-1.0	2.0	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(\text{BE}=15)=58.6; p<0.001$

5.2.15. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος

Προκειμένου να ερευνηθούν τα βαθύτερα κίνητρα, που ενδεχομένως παίζουν ρόλο στην προσωπική επιλογή επαγγέλματος των μαθητών, τέθηκαν και ερωτήματα, όπως το παρακάτω: «**Στο επάγγελμα που σκέφτεσαι να ακολουθήσεις, τι θα προτιμούσε: «σταθερό εισόδημα» ή «δυνατότητα μεγάλων κερδών;**» (Ερώτ. 28). Το πολύ μεγάλο ποσοστό προτίμησης του σταθερού εισοδήματος παρουσιάζει μια σημαντική πτυχή κινήτρου επαγγελματικής επιλογής του Έλληνα μαθητή. Οι απαντήσεις που δόθηκαν κατανομούνται ως εξής:

Οι απαντήσεις αυτές εξαρτώνται σημαντικά από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 84, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές και των δύο φύλων προτιμούν, σε μεγάλο ποσοστό, εργασία με «σταθερό εισόδημα» με σχετικό προβάδισμα των κοριτσιών (Κορίτσια: 85.6%, Αγόρια: 73.4%). Η «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» προτιμάται πολύ λιγότερο από τους μαθητές, με υπεροχή όμως των αγοριών (23.9% έναντι 11.1% των κοριτσιών).

Πίνακας 84. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και φύλο μαθητή

Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;		Φύλο		
		Αγόρι	Κορίτσι	Σύνολο
Εργασία με σταθερό εισόδημα	Ποσοστό μαθητών	73.4%	85.6%	79.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	-7.0	7.0	
Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	Ποσοστό μαθητών	23.9%	11.1%	17.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	7.8	-7.8	
Κάτι άλλο	Ποσοστό μαθητών	2.8%	3.3%	3.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.7	.7	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%

$$X^2(BE=2)=60.17;p<0.001$$

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Από τον πίνακα 85, προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των κατηγοριών βαθμολογίας. Την κατηγορία απάντησης «εργασία με σταθερό εισόδημα» προτιμούν οι μαθητές όλων των βαθμολογικών κατηγοριών με φθίνουσα ποσοστιαία πορεία από τη μικρότερη βαθμολογία προς τη μεγαλύτερη (βαθ. 10 –12: 85.4% και βαθ. 18.1-20: 76.3%). Οι μαθητές με καλή μέχρι και άριστη επίδοση φαίνεται να προτιμούν περισσότερο επάγγελμα με «δυνατότητα μεγάλων κερδών» παρά με σταθερό εισόδημα. Η κατηγορία απάντησης «κάτι άλλο» φαίνεται να προτιμάται περισσότερο από καλούς μαθητές (βαθ. 10 –12: 1.4 % και βαθ. 18.1-20: 6%).

Πίνακας 85. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;		Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης					Σύνολο
		10.1 - 12	12.1 - 14	14.1 - 16	16.1 - 18	18.1 - 20	
Εργασία με σταθερό εισόδημα	Ποσοστό μαθητών	85.4%	81.8%	81.2%	78.1%	76.3%	80.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.1	1.0	.8	-1.2	-2.1	
Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	Ποσοστό μαθητών	13.1%	17.1%	16.8%	17.9%	17.6%	16.9%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.5	.1	-.1	.7	.4	
Κάτι άλλο	Ποσοστό μαθητών	1.4%	1.2%	2.1%	4.0%	6.0%	3.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.5	-2.5	-1.6	1.3	4.0	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=8)=26.38; p<0.001$

Μόρφωση του πατέρα. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δυο κατηγορίες «σταθερό εισόδημα» ή «δυνατότητα μεγάλων κερδών» ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο του πατέρα. Από τον πίνακα 86, βγαίνει το συμπέρασμα ότι οι μαθητές που δηλώνουν την κατηγορία απάντησης «εργασία με σταθερό εισόδημα» έχουν πατέρα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο (μέσο μορφωτικό επίπεδο: 3.56) απ' ό,τι οι μαθητές που επιλέγουν τις κατηγορίες «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» και «κάτι άλλο» (μέσο μορφωτικό επίπεδο :3.75 και 4.22 αντίστοιχα).

Πίνακας 86. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και μόρφωση πατέρα

Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Εργασία με σταθερό εισόδημα	1684	3.56
Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	358	3.75
Κάτι άλλο	65	4.22
Σύνολο	2107	3.62

Kruskal Wallis: $\chi^2_2=16.73; p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση της μητέρας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες που αφορούν το εισόδημα ως προς το μέσο μορφωτικό επίπεδο της μητέρας. Από τον πίνακα 87, οδηγούμαστε σε ανάλογα συμπεράσματα με εκείνα που αναφέρονται στη μόρφωση του πατέρα.

Πίνακας 87. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και μόρφωση μητέρας

Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Εργασία με σταθερό εισόδημα	1685	3.46
Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	358	3.65
Κάτι άλλο	65	3.98
Σύνολο	2108	3.50

Kruskal Wallis: $\chi^2_2=13.44; p=0.001$ (βλ. παράρτημα)

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες εισοδήματος ως προς τη μέση οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Από τον πίνακα 88, συμπεραίνεται ότι τα παιδιά που δηλώνουν τις κατηγορίες απάντησης «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» αλλά και «κάτι άλλο» ανήκουν σε οικογένεια με υψηλότερο εισόδημα (διάμεσος μηνιαίου εισοδήματος: 458.89 χιλ. και 466 χιλιάδες αντίστοιχα), σε αντίθεση με τα παιδιά που δηλώνουν προτίμηση της κατηγορίας «εργασία με σταθερό εισόδημα» (διάμεσος μηνιαίου εισοδήματος: 386.05 χιλιάδες).

Πίνακας 88. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	Ομάδοπ.	
	N	Διάμεσος
Εργασία με σταθερό εισόδημα	1685	386.05
Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	357	458.89
Κάτι άλλο	65	466
Σύνολο	2107	399.26

Kruskal Wallis: $X^2_2=53.43$; $p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Επάγγελμα του πατέρα. Στον πίνακα 89, παρατηρείται ότι οι μαθητές με επάγγελμα πατέρα στις κατηγορίες «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά», «Απλά Οικονομικά - Εμπορικά» και «Ιατρικά» είναι αυτοί που διαφέρουν κυρίως από το σύνολο του δείγματος, αφού έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά στην κατηγορία απάντησης «εργασία με σταθερό εισόδημα» (68.8%, 73% και 71% αντίστοιχα). Τα ποσοστά στην κατηγορία απάντησης «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» είναι μεγαλύτερα (20.8%, 23.7%, 25.8% αντίστοιχα) στις παραπάνω κατηγορίες επαγγελμάτων. Στον αντίποδα βρίσκονται κατηγορίες επαγγελμάτων, όπως είναι τα «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά», τα «Απλά Μηχανολογικά», τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» και τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (89.8%, 86.6%, 85.4% και 85.3% αντίστοιχα). Η επαγγελματική κατηγορία «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» επιπλέον ξεχωρίζει, αφού εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό (10.4%) στην κατηγορία απάντησης «κάτι άλλο», σε αντίθεση με τις κατηγορίες επαγγελμάτων «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά» και «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών», τις οποίες κανένας μαθητής δεν επιλέγει.

Πίνακας 89. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;			
	Εργασία με σταθερό εισόδημα	Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	Κάτι άλλο	Σύνολο
Απλά Γεωτεχνικά Ποσοστό μαθητών	81.1%	16.2%	2.7%	100.0%
Τυπ. υπόλοιπο	.3	-.2	-.3	
Απλά Δομικών Έργων Ποσοστό μαθητών	80.6%	14.8%	4.6%	100.0%
Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.9	1.5	

Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	Ποσοστό μαθητών	89.8%	10.2%	.0%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	1.7	-1.3	-1.3		
Απλά Μηχανολογικά	Ποσοστό μαθητών	86.6%	11.9%	1.5%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	1.4	-1.1	-.8		
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	68.8%	20.8%	10.4%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.0	.7	3.0		
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	73.0%	23.7%	3.3%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.9	3.0	.2		
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	71.0%	25.8%	3.2%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	1.3	.0		
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	81.4%	15.0%	3.5%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.4	-.5	.3		
Απλά Στρατ.-Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	85.4%	10.1%	4.5%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	1.3	-1.7	.8		
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	77.5%	19.7%	2.8%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-.8	.9	-.2		
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	81.5%	14.4%	4.2%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.7	-1.3	1.2		
Επεξεργ Πρώτ Υλών & Κατασ	Ποσοστό μαθητών	84.4%	15.6%	.0%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	.8	-.2	-1.2		
Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	85.3%	13.8%	.9%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	2.1	-1.3	-2.0		
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	77.7%	20.1%	2.2%	100.0%	
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	1.8	-1.0		
Σύνολο		Ποσοστό μαθητών	80.0%	16.9%	3.1%	100.0%

$$X^2(BE=26)=44.58;p=0.013$$

Η ερώτηση που αναφέρεται στα **κριτήρια προτιμήσεων των μαθητών («σταθερό εισόδημα ή δυνατότητα μεγάλων κερδών»)** σε σχέση με το επάγγελμα επιλογής τους, σύμφωνα με τον πίνακα 90, συνδέεται σημαντικά με τις παρακάτω μεταβλητές της ερώτησης q31 που αναφέρεται στη σημαντικότητα κάποιων παραγόντων που αφορούν ένα επάγγελμα. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- 1). Τα *χρήματα* (Kruskal Wallis: $X^2_2 = 40.2$; $p < 0.001$). Οι μαθητές που προτιμούν την κατηγορία απάντησης «Δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» θεωρούν περισσότερο σημαντικά τα χρήματα (Ομαδ. Διάμεσος: 4.12) από τους μαθητές που προτιμούν «εργασία με σταθερό εισόδημα» ή «κάτι άλλο» (Ομαδ. Διάμεσος 3.8 και 3.52, αντίστοιχα).
- 2). Η *σταθερότητα - ασφάλεια* στην εργασία (Kruskal Wallis: $X^2_2 = 44.1$; $p < 0.001$). Οι μαθητές που προτιμούν «εργασία με σταθερό εισόδημα» θεωρούν περισσότερο σημαντική τη σταθερότητα και την ασφάλεια σε ένα επάγγελμα (Ομαδ. Διάμεσος: 4.26) από ό,τι οι μαθητές που προτιμούν «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» ή «κάτι άλλο» (Ομαδ. Διάμεσος: 3.88 και 3.83 αντίστοιχα).
- 3). Οι *ευκαιρίες προαγωγής* (Kruskal Wallis: $X^2_2 = 9.4$; $p < 0.009$). Οι μαθητές που προτιμούν το κριτήριο «δυνατότητα μεγάλων κερδών και όχι εξασφάλιση εισοδήματος» θεωρούν περισσότερο σημαντικό παράγοντα τις ευκαιρίες προαγωγής (Ομαδ. Διάμεσος: 3.74) από ό,τι οι μαθητές που προτιμούν «εργασία με σταθερό εισόδημα» ή «κάτι άλλο» (Ομαδ. Διάμεσος 3.56 και 3.65 αντίστοιχα).

Οι μεταβλητές «καλές συνθήκες εργασίας» και «η ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντα» δεν σχετίζονται σημαντικά με τις απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα.

Πίνακας 90. Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων

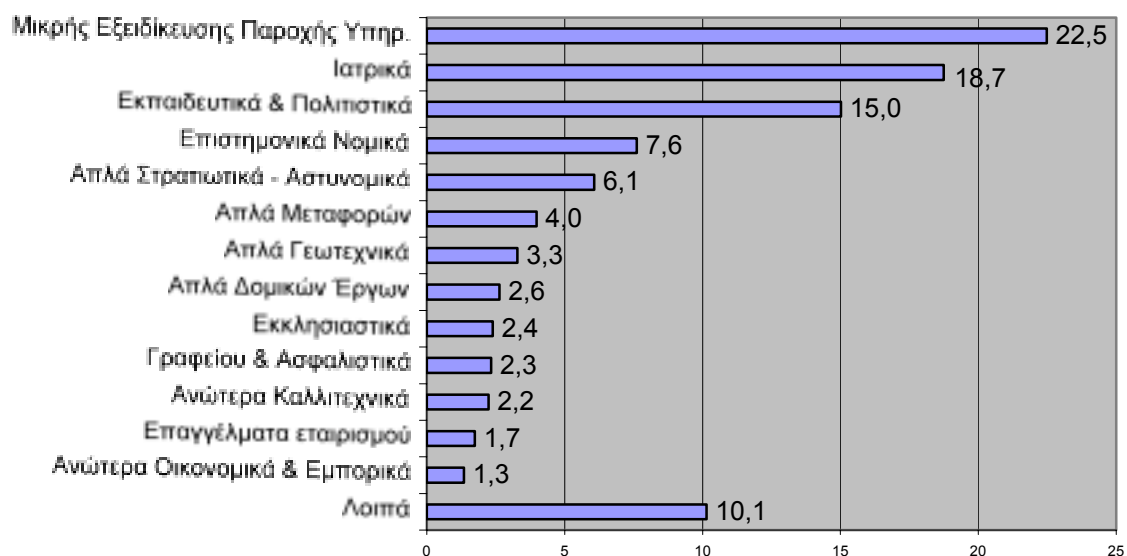
Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	N	Τα χρήματα από το επάγγελμα	Οι καλές συνθήκες εργασίας	Η σταθερότητα-ασφάλεια στην εργασία	Οι ευκαιρίες προαγωγής στο επάγγελμα	«Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»
		Ομαδοποιημένη Διάμεσος				
Εργασία με σταθερό εισόδημα	1686	3.80	4.32	4.26	3.56	4.45
Δυνατότητα μεγάλων κερδών & όχι εξασφάλιση εισοδήματος	356	4.12	4.24	3.88	3.74	4.42
Κάτι άλλο	64	3.52	4.09	3.83	3.65	4.69
Σύνολο	2106	3.85	4.30	4.18	3.59	4.45

(βλ. παράρτημα)

5.2.16. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα

Η σημασία του ερωτήματος για το **ανεπιθύμητο επάγγελμα** (Ερώτ. 30), είναι προφανής. Το ανεπιθύμητο επάγγελμα αποτελεί το ένα άκρο της κλίμακας της οποίας το άλλο άκρο είναι το ιδιαίτερα επιθυμητό επάγγελμα. Η ιεράρχηση της παρουσίας των παρακάτω επαγγελμάτων θα γίνει κατανοητή από τις αιτιολογήσεις των ίδιων των μαθητών για την αντίστοιχη επαγγελματική απόρριψη.

Ανεπιθύμητο επάγγελμα

Η ανάλυση συχνοτήτων, σύμφωνα με τον πίνακα 91, έδειξε ότι τα επαγγέλματα για τα οποία οι μαθητές δηλώνουν επιθυμία αποφυγής (η ερώτηση είναι ανοιχτή) είναι τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (22.5%), τα «Ιατρικά» (18.7%), και τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (15%). Είναι αναγκαίο να τονιστεί ότι τα ποσοστά ως προς το ανεπιθύμητο επάγγελμα δεν εκφράζουν με κανένα τρόπο τη διάταξη (ιεράρχηση) της δημοτικότητας των επαγγελμάτων που αντιστοιχούν στα παραπάνω ποσοστά. Οι μαθητές δηλώνουν το ανεπιθύμητο επάγγελμα διαμορφώνοντας την επιλογή τους αυτή μέσα από το γενικότερο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, τον τρόπο που ζουν, αλλά και τις δεξιότητες - ικανότητες που διαθέτουν. Έτσι, οι διαφοροποιήσεις των ποσοστών στις δηλώσεις του παρόντος ερωτήματος και στις δηλώσεις του ερωτήματος για το επάγγελμα που πρόκειται να ακολουθήσουν δεν αφορούν πάντα και οπωσδήποτε τα ίδια άτομα.

Πίνακας 91. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα

Υπάρχει κάποιο επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ;	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Έγκυρη σχετική συχνότητα	Σχετική αθροιστ. συχνότητα
Μικρής Εξειδίκευσης Παρ. Υπηρ.	452	21.4	22.5	22.5
Ιατρικά	377	17.8	18.7	41.2
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	302	14.3	15.0	56.2
Λοιπά επαγγέλματα	204	9.6	10.1	66.4
Επιστημονικά Νομικά	153	7.2	7.6	74.0
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	122	5.8	6.1	80.1
Απλά Μεταφορών	80	3.8	4.0	84.0
Απλά Γεωτεχνικά	66	3.1	3.3	87.3
Απλά Δομικών Έργων	53	2.5	2.6	90.0
Εκκλησιαστικά	48	2.3	2.4	92.3
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	2.2	2.3	94.7
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	2.1	2.2	96.9
Επαγγέλματα εταιρισμού	35	1.7	1.7	98.7
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	27	1.3	1.3	100.0
Σύνολο	2011	95.1	100.0	

Οι απαντήσεις στο ερώτημα εξαρτώνται σημαντικά από τις παρακάτω μεταβλητές:

Φύλο του μαθητή. Από τον πίνακα 92, διαπιστώνεται ότι τα αγόρια απορρίπτουν περισσότερο από τα κορίτσια τα «Απλά Γεωτεχνικά» επαγγέλματα (Αγόρια: 5.5%, Κορίτσια: 1.3%), τα «Απλά Δομικών έργων» (Αγόρια: 5.1%, Κορίτσια: 0.4%), τα «Απλά Μεταφορών» (Αγόρια: 6.6%, Κορίτσια: 1.7%), τα «Εκκλησιαστικά» (Αγόρια: 4.8%, Κορίτσια: 0.3%) και τα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (Αγόρια: 24.4%, Κορίτσια: 20.5%). Αντίθετα, τα κορίτσια απορρίπτουν περισσότερο τα «Ιατρικά» επαγγέλματα (Αγόρια: 9.7%, Κορίτσια: 26.8%), τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (Αγόρια: 12.7%, Κορίτσια: 16.9%), και τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (Αγόρια: 1.4%, Κορίτσια: 3%).

Πίνακας 92. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και φύλο μαθητών

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρι	Κορίτσι	
Απλά Γεωτεχνικά	5.5%	1.3%	3.3%
	5.3	-5.3	
Απλά Δομικών Έργων	5.1%	.4%	2.6%
	6.6	-6.6	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	1.4%	3.0%	2.3%
	-2.4	2.4	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.4%	1.3%	1.4%
	.1	-.1	
Ιατρικά	9.7%	26.8%	18.8%
	-9.8	9.8	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	12.7%	16.9%	15.0%
	-2.7	2.7	
Επιστημονικά Νομικά	7.4%	7.8%	7.6%
	-.4	.4	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	6.1%	6.1%	6.1%
	.0	.0	
Απλά Μεταφορών	6.6%	1.7%	4.0%
	5.6	-5.6	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2.6%	2.2%	2.4%
	.6	-.6	
Εκκλησιαστικά	4.8%	.3%	2.4%
	6.6	-6.6	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	24.4%	20.5%	22.4%
	2.1	-2.1	
Επαγγέλματα εταιρισμού	1.2%	2.3%	1.8%
	-1.9	1.9	
Λοιπά επαγγέλματα	11.2%	9.3%	10.2%
	1.4	-1.4	
Σύνολο	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=13)=241;p<0.001$

Ηλικία του μαθητή. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε, επίσης, σημαντική σχέση ηλικίας και επαγγέλματος που δεν επιθυμούν οι μαθητές. Από τον πίνακα 93, διαπιστώνεται ότι επαγγέλματα που δεν επιθυμούν οι μαθητές μικρότερης ηλικίας είναι τα «Απλά Γεωτεχνικά», τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» και τα «Απλά Δομικών Έργων», ενώ επαγγέλματα που δεν επιθυμούν οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι: «Επαγγέλματα εταιρισμού», «Ιατρικά» και «Εκκλησιαστικά».

Πίνακας 93. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και ηλικία μαθητών

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	N	Ομάδοπ.
		Διάμεσος
Απλά Γεωτεχνικά	66	15.07
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	15.22
Απλά Δομικών Έργων	53	15.25
Λοιπά επαγγέλματα	231	15.41
Απλά Μεταφορών	80	15.44
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	452	15.48
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	302	15.65
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	122	15.66
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	15.68
Επιστημονικά Νομικά	152	15.81
Εκκλησιαστικά	48	15.82
Ιατρικά	377	15.83
Επαγγέλματα εταιρισμού	34	15.91
Σύνολο	2009	15.59

Kruskal Wallis: $X^2_{11}=24.4$; $p=0.011$ (βλ. παράρτημα)

Βαθμολογία της προηγούμενης τάξης. Η ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) έδωσε σημαντική σχέση μεταξύ βαθμολογίας προηγούμενης τάξης και ανεπιθύμητων επαγγελμάτων. Από τη μελέτη του πίνακα 94, διαπιστώνεται ότι τα επαγγέλματα που δεν επιθυμούν οι μαθητές με υψηλή βαθμολογία είναι, κυρίως, τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά», τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» και τα «Επιστημονικά Νομικά». Αντίθετα, τα επαγγέλματα που δεν επιθυμούν οι μαθητές με τη μικρότερη βαθμολογία είναι τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά», τα «Εκκλησιαστικά» και τα «Επαγγέλματα εταιρισμού».

Πίνακας 94. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	N	Ομάδοπ.
		Διάμεσος
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	122	14.70
Εκκλησιαστικά	48	14.75
Επαγγέλματα εταιρισμού	35	14.78
Απλά Δομικών Έργων	52	15.00
Απλά Γεωτεχνικά	66	15.11
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	450	15.43
Απλά Μεταφορών	80	15.58
Λοιπά επαγγέλματα	231	15.58
Ιατρικά	376	15.69
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	15.73
Επιστημονικά Νομικά	152	15.93
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	301	15.99
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	16.45
Σύνολο	2005	15.56

Kruskal Wallis: $X^2_{11}=20.9.8$; $p=0.035$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση του πατέρα. Από τον πίνακα 95, βρέθηκε ότι οι μαθητές που απεχθάνονται τα «Επιστημονικά Νομικά» και τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα, προέρχονται από πατέρα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο (Ομαδ. Διάμεσος: 3.74 και 3.73 αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές που απεχθάνονται τα «Απλά Γεωτεχνικά» και τα «Επαγγέλματα εταιρισμού» αλλά και τα «Απλά Δομικών Έργων», προέρχονται από πατέρα με το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο (Ομαδ. Διάμεσος: 2.88 3.29 και 3.32 αντίστοιχα). Γενικά, η απέχθεια σε «Απλά» επαγγέλματα σχετίζεται με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πατέρα με εξαίρεση την απέχθεια σε «Απλά Μεταφορών» που σχετίζεται με υψηλό μορφωτικό επίπεδο του πατέρα.

Πίνακας 95. Ανεπιθύμητο επάγγελμα και μόρφωση του πατέρα		
Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Απλά Γεωτεχνικά	66	2.88
Επαγγέλματα εταιρισμού	35	3.29
Απλά Δομικών Έργων	53	3.32
Εκκλησιαστικά	48	3.58
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	452	3.61
Ιατρικά	377	3.62
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	3.62
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	121	3.64
Λοιπά επαγγέλματα	204	3.64
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	3.67
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	27	3.70
Απλά Μεταφορών	80	3.71
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	302	3.73
Επιστημονικά Νομικά	152	3.74
Σύνολο	2009	3.61

Kruskal Wallis: $X^2_{13}=29.1; p=0.006$ (βλ. παράρτημα)

Μόρφωση της μητέρας. Οι μαθητές που απεχθάνονται επαγγέλματα, όπως «Ανώτερα Καλλιτεχνικά», «Γραφείου & Ασφαλιστικά», προέρχονται από μητέρα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο (Ομαδ. Διάμεσος: 3.91 και 3.79 αντίστοιχα), σύμφωνα με τον πίνακα 96. Αντίθετα, οι μαθητές που απεχθάνονται τα «Απλά Γεωτεχνικά», τα «Επαγγέλματα εταιρισμού» και τα «Ιατρικά», προέρχονται από μητέρα με το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο (Ομαδ. Διάμεσος: 2.97, 3.29 και 3.40 αντίστοιχα). Τα ευρήματα είναι ανάλογα με εκείνα που αναφέρονται στη μόρφωση του πατέρα.

Πίνακας 96. Ανεπιθύμητο επάγγελμα και μόρφωση μητέρας		
Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	N	Ομαδ.
		Διάμεσος
Απλά Γεωτεχνικά	66	2,97
Επαγγέλματα εταιρισμού	35	3,29
Ιατρικά	376	3,40
Απλά Δομικών Έργων	53	3,43
Λοιπά επαγγέλματα	204	3,44
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	122	3,48
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	451	3,48
Απλά Μεταφορών	80	3,49
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	302	3,58
Εκκλησιαστικά	48	3,58
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	27	3,63
Επιστημονικά Νομικά	153	3,75
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	3,79
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	3,91
Σύνολο	2009	3,50

Kruskal Wallis: $X^2_{13}=33.4; p<0.001$ (βλ. παράρτημα)

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Οι μαθητές που απεχθάνονται επαγγέλματα, όπως «Γραφείου - Ασφαλιστικά», «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» και «Επιστημονικά Νομικά», προέρχονται από οικογένεια με καλύτερη οικονομική κατάσταση (Ομαδ. Διάμεσος: 454.76 και 419.23 και 418.92 αντίστοιχα), ενώ οι μαθητές που απεχθάνονται τα «Απλά Γεωτεχνικά», τα «Επαγγέλματα εταιρισμού» και τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά», προέρχονται από οικογένειες με δυσμενέστερη οικονομική κατάσταση (Ομαδ. Διάμεσος: 321.43, 381.25 και 383.33 αντίστοιχα), σύμφωνα με τον πίνακα 97.

Πίνακας 97. Ανεπιθύμητο επάγγελμα και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	Ομαδοπ.	
	N	Διάμεσος
Απλά Γεωτεχνικά	66	321.43
Επαγγέλματα εταιρισμού	35	381.25
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	45	383.33
Ιατρικά	375	387.87
Απλά Δομικών Έργων	53	392.86
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	452	394.91
Λοιπά επαγγέλματα	203	395.33
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	122	402.24
Απλά Μεταφορών	80	407.58
Εκκλησιαστικά	48	408.33
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	27	411.54
Επιστημονικά Νομικά	153	418.92
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	302	419.23
Γραφείου & Ασφαλιστικά	47	454.76
Σύνολο	2008	399.56

Kruskal Wallis: $X^2_{13} = 26.3; p = 0.015$ (βλ. παράρτημα)

Τόπος διαμονής. Από τον πίνακα 98, προκύπτει ότι οι μαθητές που προέρχονται από περιοχές με πληθυσμό έως 20.000 κατοίκους, δείχνουν σημαντικά μεγαλύτερη αποστροφή σε «Απλά Γεωτεχνικά» επαγγέλματα (7.2% και 6.2% αντίστοιχα) σε σχέση με τους μαθητές των μικρών και μεγάλων αστικών κέντρων (1.5% και 0.7% αντίστοιχα). Οι μαθητές από περιοχές με πληθυσμό έως 2.000 κατοίκους δείχνουν σημαντικά μικρότερη αποστροφή για τα «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» επαγγέλματα (3%). Επίσης, οι μαθητές των μικρών αστικών κέντρων (άνω των 20 χλδ.) δείχνουν μεγαλύτερη αποστροφή προς τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (18.2%), ενώ οι μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων δείχνουν μεγαλύτερη αποστροφή για τα επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (26.3%) σε σχέση με τους μαθητές των υπόλοιπων περιοχών.

Πίνακας 98. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και τόπος διαμονής

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;		Τόπος διαμονής				Σύνολο
		έως 2.000 κατοίκ.	2.001 – 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.00 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη	
Απλά Γεωτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	7.2%	6.2%	1.5%	,7%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	4.9	3.6	-2.8	-4.6	
Απλά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	2.5%	3.1%	2.4%	2.7%	2.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,2	,6	-,4	,1	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	1.7%	2.8%	2.0%	2.4%	2.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,8	,9	-,4	,3	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	,2%	,8%	2.4%	1.5%	1.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.1	-1.1	2.5	,4	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	21.1%	20.4%	16.9%	17.9%	18.8%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.3	,9	-1.3	-,7	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	13.6%	12.1%	18.2%	14.9%	15.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,9	-1.8	2.4	-,1	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	7.2%	8.5%	7.9%	7.1%	7.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-,4	,7	,3	-,6	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	3.0%	7.5%	6.6%	6.7%	6.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.9	1.3	,6	,8	
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	5.7%	4.1%	3.1%	3.6%	4.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.0	,2	-1.2	-,7	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	2.5%	1.8%	2.0%	2.8%	2.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	,2	-,8	-,6	1.0	
Εκκλησιαστικά	Ποσοστό μαθητών	2.7%	1.0%	3.5%	2.1%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	,5	-1.9	2.0	-,7	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	20.6%	19.8%	20.8%	26.3%	22.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.0	-1.4	-1.1	3.0	
Επαγγέλματα εταιρισμού	Ποσοστό μαθητών	1.0%	2.1%	2.0%	1.8%	1.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.3	,5	,6	,1	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	10.9%	9.8%	10.5%	9.6%	10.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	,6	-,3	,3	-,6	
Σύνολο	Ποσοστό μαθητών	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=39)=94.5 ; p<0.001$

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων, όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 99, απεχθάνονται περισσότερο τα «Ιατρικά» επαγγέλματα, (ΤΕΕ: 14 %, Γεν. Λύκ: 23.3% και Γυμν: 14.4%), τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (ΤΕΕ: 8.1 %, Γεν. Λύκ: 18% και Γυμν: 13%) και τα «Επιστημονικά Νομικά» (ΤΕΕ: 5.4 %, Γεν. Λύκ: 9.4% και Γυμν: 5.9%). Αντίθετα, οι μαθητές των ΤΕΕ απεχθάνονται περισσότερο τα επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (ΤΕΕ: 31.7%, Γεν. Λύκ.: 18.1% και Γυμν: 25.7%) καθώς και τα «Εκκλησιαστικά» (ΤΕΕ: 4.8 %, Γεν. Λύκ.: 2.2% και Γυμν: 2.1%). Τέλος, οι μαθητές των Γυμνασίων απεχθάνονται περισσότερο επαγγέλματα, όπως «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», «Απλά Γεωτεχνικά» (ΤΕΕ: 2.7 %, Γεν. Λύκ: 2.5% και Γυμν: 4.3%) και «Απλά Μεταφορών» (ΤΕΕ: 5.4 %, Γεν. Λύκ.: 2.6% και Γυμν: 5.3%).

Πίνακας 99. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και τύπος σχολείου

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;		Τύπος σχολείου			
		Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ	Σύνολο
Απλά Γεωτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	4.3%	2.5%	2.7%	3.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.2	-1.9	-.5	
Απλά Δομικών Έργων	Ποσοστό μαθητών	3.1%	2.1%	3.2%	2.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.2	-1.5	.5	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ποσοστό μαθητών	2.8%	2.0%	1.1%	2.2%
	Τυπ. υπόλοιπο	1.4	-.7	-1.1	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ποσοστό μαθητών	1.1%	1.7%	.5%	1.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.8	1.4	-1.0	
Ιατρικά	Ποσοστό μαθητών	14.4%	23.3%	14.0%	18.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-4.2	5.2	-1.7	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ποσοστό μαθητών	13.0%	18.0%	8.1%	15.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.1	3.7	-2.8	
Επιστημονικά Νομικά	Ποσοστό μαθητών	5.9%	9.4%	5.4%	7.6%
	Τυπ. υπόλοιπο	-2.4	3.1	-1.2	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ποσοστό μαθητών	6.0%	6.0%	6.5%	6.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.1	-.1	.2	
Απλά Μεταφορών	Ποσοστό μαθητών	5.3%	2.6%	5.4%	4.0%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.6	-3.1	1.0	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ποσοστό μαθητών	2.4%	2.2%	2.7%	2.3%
	Τυπ. υπόλοιπο	.2	-.4	.3	
Εκκλησιαστικά	Ποσοστό μαθητών	2.1%	2.2%	4.8%	2.4%
	Τυπ. υπόλοιπο	-.8	-.5	2.3	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ποσοστό μαθητών	25.7%	18.1%	31.7%	22.5%
	Τυπ. υπόλοιπο	2.9	-4.7	3.2	
Επαγγέλματα εταιρισμού	Ποσοστό μαθητών	1.3%	1.9%	2.7%	1.7%
	Τυπ. υπόλοιπο	-1.2	.6	1.0	
Λοιπά επαγγέλματα	Ποσοστό μαθητών	12.5%	7.9%	11.3%	10.1%
	Τυπ. υπόλοιπο	3.0	-3.3	.5	
Σύνολο Ποσοστό μαθητών		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(BE=26)=102.0; p<0.001$

Το **ανεπιθύμητο επάγγελμα** συνδέεται σημαντικά με τη μεταβλητή q28 «Στο επάγγελμα που σκέφτεσαι να ακολουθήσεις, τι θα προτιμούσες; Σταθερό εισόδημα ή δυνατότητα μεγάλων κερδών». Από τον *πίνακα 100*, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές που προτιμούν εργασία με «σταθερό εισόδημα» απεχθάνονται περισσότερο τα «Ιατρικά» επαγγέλματα (20%) και απεχθάνονται λιγότερο τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (14.1%). Αντίθετα, στους μαθητές που προτιμούν «μεγάλα κέρδη χωρίς εξασφάλιση εισοδήματος» παρατηρείται το αντίστροφο: Μικρότερη απέχθεια για τα «Ιατρικά» επαγγέλματα (14.1%) και μεγαλύτερη απέχθεια για τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (17.7%) και «Γραφείου - Ασφαλιστικά» (3.9%). Στους μαθητές που προτιμούν την κατηγορία «κάτι άλλο» υπάρχει σημαντικά περισσότερη απέχθεια προς τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα (23.8%).

Πίνακας 100. Ανεπιθύμητο επάγγελμα και κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος

Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;			
	Εργασία με σταθερό εισόδημα	Δυνατότητα μεγάλων κερδών όχι εξασφάλιστ. εισοδήματος	Κάτι άλλο	Σύνολο
Απλά Γεωτεχνικά	3.0%	4.8%	3.2%	3.3%
	-1.6	1.7	-.1	
Απλά Δομικών Έργων	2.5%	3.9%	.0%	2.6%
	-.9	1.6	-1.3	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	2.4%	1.5%	3.2%	2.2%
	.7	-1.0	.5	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.2%	.9%	6.3%	1.3%
	-.8	-.8	3.5	
Ιατρικά	20.0%	14.1%	9.5%	18.7%
	3.0	-2.4	-1.9	
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	14.1%	17.7%	23.8%	15.0%
	-2.3	1.5	2.0	
Επιστημονικά Νομικά	8.0%	5.1%	11.1%	7.6%
	1.3	-1.9	1.1	
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	6.4%	5.1%	1.6%	6.1%
	1.4	-.8	-1.5	
Απλά Μεταφορών	4.0%	3.3%	6.3%	4.0%
	.2	-.7	1.0	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2.0%	3.9%	1.6%	2.3%
	-1.8	2.1	-.4	
Εκκλησιαστικά	2.4%	2.7%	.0%	2.4%
	.2	.4	-1.3	
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	22.1%	24.0%	23.8%	22.5%
	-.8	.7	.3	
Επαγγέλματα εταιρισμού	1.9%	1.2%	1.6%	1.7%
	.8	-.8	-.1	
Λοιπά επαγγέλματα	9.9%	11.7%	7.9%	10.1%
	-.7	1.1	-.6	
Σύνολο	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi^2(\text{BE}=26)=50.6 ; p=0.003$

5.2.17. Αιτιολογήσεις απόρριψης συγκεκριμένων ανεπιθύμητων επαγγελμάτων

Αρχικά έγινε η ανάλυση με όλες τις αιτίες απόρριψης ενός επαγγέλματος αλλά για λόγους εγκυρότητας (ποσοστό κελιών με αναμενόμενη συχνότητα <5:57%) επαναλήφθηκε η ανάλυση χωρίς τις αιτίες με πολύ μικρή σχετική συχνότητα. Από τον πίνακα 101, διαπιστώθηκε ότι η κατηγορία «αντιπάθεια – δυσαρέσκεια/δυσφορία - φόβος» συνδέεται με τα «Επαγγέλματα εταιρισμού», (82.4% των μαθητών αντιπαθούν το επάγγελμα) με τα «Ιατρικά» (59.1%), «Γραφείου – Ασφαλιστικά» (66.7%) και με τα «Επιστημονικά Νομικά» (54.4%). Η κατηγορία «δυσκολίες που παρουσιάζει το επάγγελμα» συνδέεται με τα «Απλά Μεταφορών» (85.9%), με τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» (73.6%) και με τα «Απλά Δομικών Έργων» (78.4%). Η «αβέβαιη αποκατάσταση» αναφέρεται στα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» επαγγέλματα (23.4%) και συνδέεται λιγότερο με τα «Ιατρικά» (0.3%). Η «έλλειψη κοινωνικού γοήτρου» συνδέεται με επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» (26.1%). Η «έλλειψη κλίσης» συνδέεται με τα «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (25.5%). Η «έλλειψη ικανότητας» για το συγκεκριμένο επάγγελμα συνδέεται με επαγγέλματα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (21.1%) και «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (10.7%).

Πίνακας 101. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και αιτιολογήσεις απόρριψης

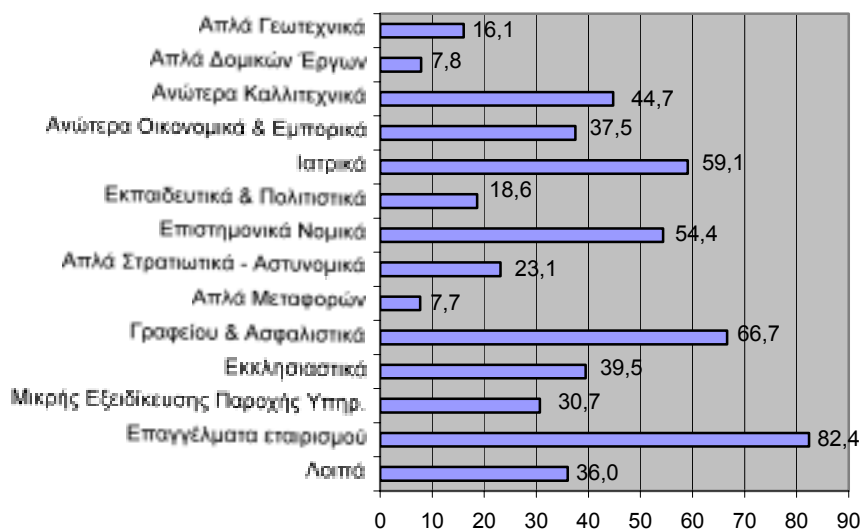
Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; ποιο;	Επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ; γιατί;						Σύνολο
	Αντιπάθεια-Δυσρέσκεια-Φόβος	Δυσκολίες που παρουσιάζει	Αβέβαιη αποκατάσταση	Έλλειψη κοινων. γοήτρου	Έλλειψη κλίσης	Έλλειψη ικαν. για το συγκεκριμένο	
Απλά Γεωτεχνικά	16.1%	62.5%	10.7%	10.7%	.0%	.0%	100.0%
Απλά Δομικών Έργων	7.8%	78.4%	7.8%	5.9%	.0%	.0%	100.0%
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	44.7%	31.6%	2.6%	.0%	.0%	21.1%	100.0%
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	37.5%	37.5%	8.3%	.0%	4.2%	12.5%	100.0%
Ιατρικά	59.1%	30.3%	.3%	.0%	2.8%	7.6%	100.0%
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	18.6%	21.7%	23.4%	.0%	25.5%	10.7%	100.0%
Επιστημονικά Νομικά	54.4%	35.6%	1.3%	.0%	.0%	8.7%	100.0%
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	23.1%	73.6%	2.5%	.0%	.0%	.8%	100.0%
Απλά Μεταφορών	7.7%	85.9%	.0%	2.6%	.0%	3.8%	100.0%
Γραφείου & Ασφαλιστικά	66.7%	25.6%	7.7%	.0%	.0%	.0%	100.0%
Εκκλησιαστικά	39.5%	50.0%	.0%	.0%	.0%	10.5%	100.0%
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσ.	30.7%	36.2%	6.2%	26.1%	.2%	.7%	100.0%
Επαγγέλματα εταιρισμού	82.4%	8.8%	.0%	5.9%	.0%	2.9%	100.0%
Λοιπά επαγγέλματα	36.0%	41.9%	5.4%	2.7%	3.8%	10.2%	100.0%
Σύνολο	36.3%	39.2%	6.7%	7.0%	4.9%	6.0%	100.0%

$\chi^2(BE=65)=1171.7; p<0.001$

Με τα σχήματα που ακολουθούν δίνεται εποπτικά η εικόνα των αιτιών απόρριψης των αντίστοιχων επαγγελμάτων σε κάθε περίπτωση.

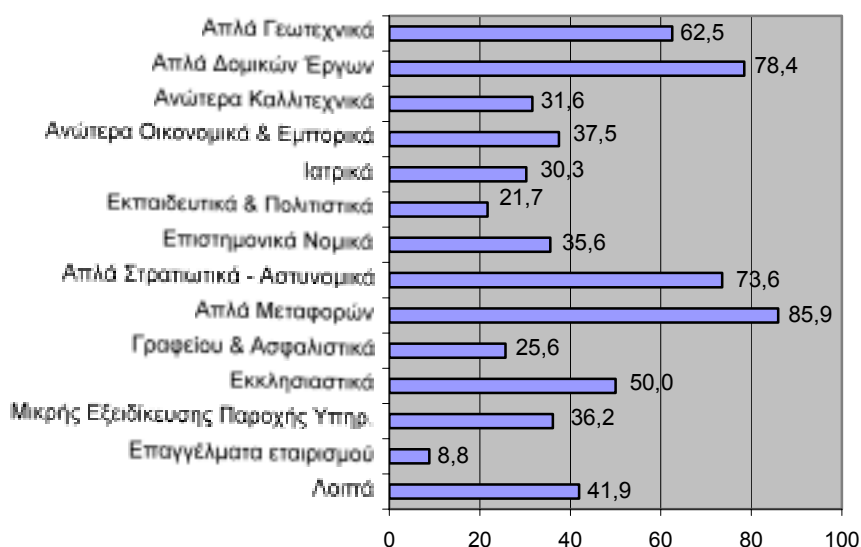
Στα παρακάτω επαγγέλματα αντιστοιχεί ως αιτία απόρριψης ένα ή και περισσότερα από τα αναφερόμενα συναισθήματα.

**Ανεπιθύμητο επάγγελμα και αιτιολόγηση απόρριψης:
Αντιπάθεια- Δυσαρέσκεια/Δυσφορία-Φόβος**

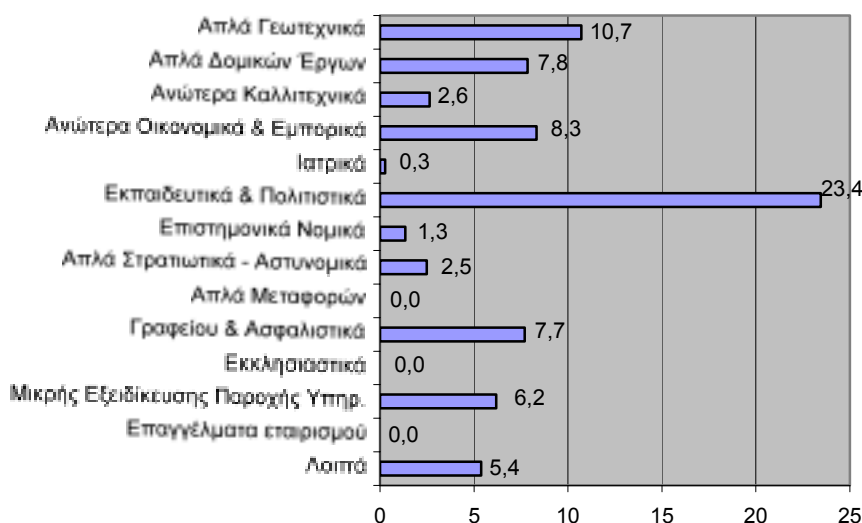
Στο γράφημα που ακολουθεί η αιτία απόρριψης «*δυσκολίες του επαγγέλματος*» κυριαρχεί ιδιαίτερα σε όλες τις κατηγορίες των απλών επαγγελμάτων.

**Ανεπιθύμητο επάγγελμα και αιτιολόγηση απόρριψης:
Δυσκολίες του επαγγέλματος**

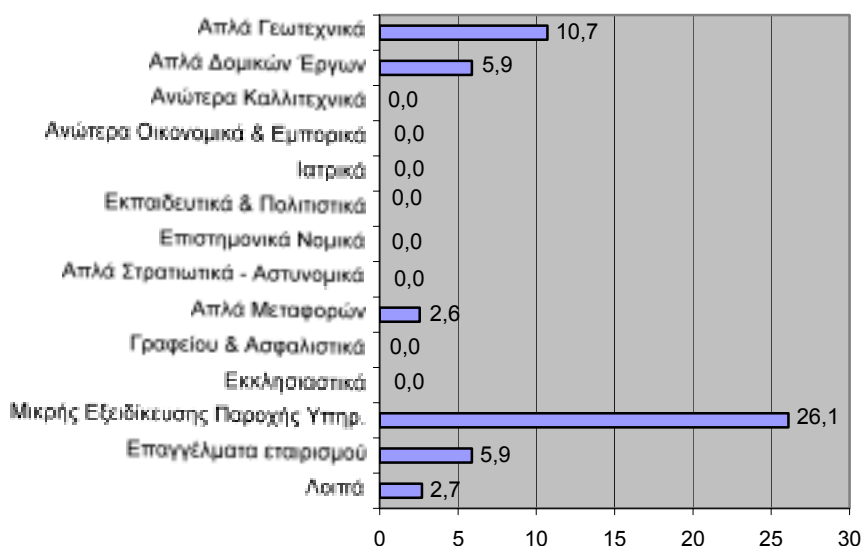
Στα επαγγέλματα του παρακάτω γραφήματος η αιτία απόρριψης σχετίζεται προφανώς με τις γενικότερα γνωστές συνθήκες ή καταστάσεις, όπως η αδιοριστία εκπαιδευτικών, η εξάρτηση των γεωτεχνικών επαγγελμάτων από καιρικές συνθήκες, τα δυσμενή ενδεχόμενα του εμπορίου κ.λπ. Αξιοπρόσεκτη είναι η περίπτωση των ιατρικών επαγγελμάτων, τα οποία οι μαθητές, σε μηδενική σχεδόν βάση, συσχετίζουν με την αβέβαιη αποκατάσταση, παρά τη γενικότερα γνωστή δυσχερή αποκατάσταση.

**Ανεπιθύμητο επάγγελμα και αιτιολόγηση απόρριψης:
Αβέβαιη αποκατάσταση**

Στο παρακάτω γράφημα το κριτήριο απόρριψης «έλλειψη κοινωνικού γοήτρου», κυριαρχεί για τα επαγγέλματα με μικρή ή ανύπαρκτη ειδίκευση.

**Ανεπιθύμητο επάγγελμα και αιτιολόγηση απόρριψης:
Έλλειψη κοινωνικού γοήτρου**

Το κριτήριο απόρριψης «έλλειψη ικανοτήτων ή κλίσης» στο γράφημα που ακολουθεί κυριαρχεί, όπως είναι αναμενόμενο, σε επαγγέλματα ευαίσθητα, απαιτητικά και με δυσμενή ενδεχόμενα.

**Ανεπιθύμητο επάγγελμα και αιτιολόγηση απόρριψης:
Έλλειψη ικανοτήτων ή κλίσης για το συγκεκριμένο
επάγγελμα**

5.2.18. Διάφορες γενικές θέσεις και απόψεις των μαθητών σε σχέση με την επιλογή επαγγέλματος

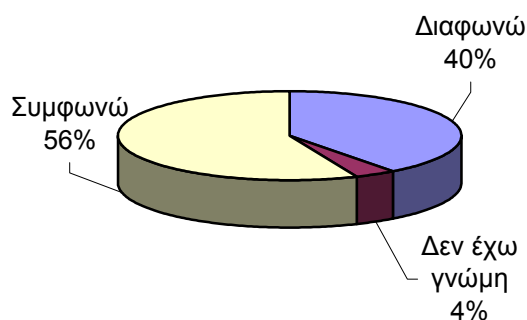
Παρακάτω δίνονται οι διάμεσοι των απόψεων (κλίμακα απάντησης: -3 έως 3) σχετικά με ορισμένα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος (στις μεταβλητές 13 έως 25) στο σύνολο του δείγματος. Από τον πίνακα 102 και τα κυκλικά διαγράμματα, παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των μαθητών θεωρεί ότι «επαγγελματικά επιτυχημένος είναι αυτός που βγάζει πολλά χρήματα» και ότι η «κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα». Ακόμη, οι μαθητές διαφωνούν με την άποψη ότι «η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη της πνευματικής». Επίσης, προτιμούν να εργάζονται με ανθρώπους και σε ομάδα παρά με μηχανές, με λίγους και νέους κάθε φορά ανθρώπους, σε εσωτερικό χώρο και με ποικιλία ασχολίας και σε κάτι που να τους αρέσει ανεξάρτητα από ευχάριστο ή δυσάρεστο περιβάλλον αλλά και με τη δυνατότητα αλλαγής του τόπου εργασίας (ταξίδια).

Πίνακας 102. Θέσεις των μαθητών και κριτήρια – παράγοντες επιλογής επαγγέλματος

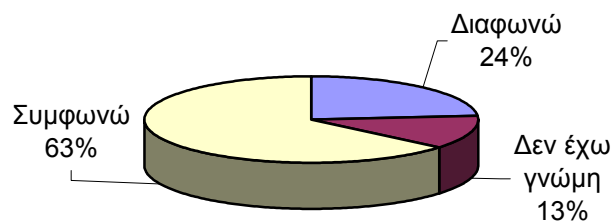
Παράγοντες - κριτήρια	Σύνολο
Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	,21
Η κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα	,90
Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	-,92
Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	,03
Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	2,02
Προτίμηση εργασίας μόνος ή με ομάδα ανθρώπων	-1,60
Προτίμηση επαγγέλματος με λίγους και νέους ανθρώπους ή με πολλούς και αδιάφορα	,68
Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά στην ύπαιθρο	,54
Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνη και μη επικερδής	-,10
Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	1,55
Προτίμηση ευχάριστης εργασίας ή περιβάλλοντος	-,87
Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	,03
Προτίμηση εργασίας με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	1,25

Τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζονται στη συνέχεια με τις ποσοστιαίες αναλογίες σχηματικά.

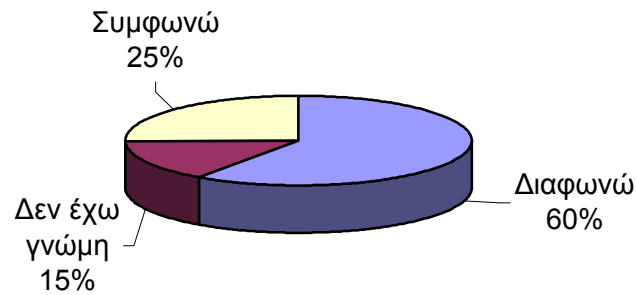
Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα

Η κοινωνική θέση του επαγγέλματος είναι πιο σημαντική από τα χρήματα

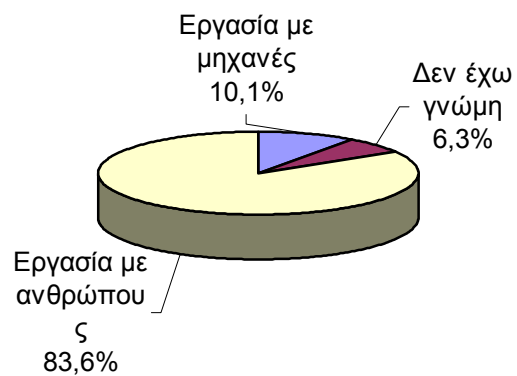
Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική

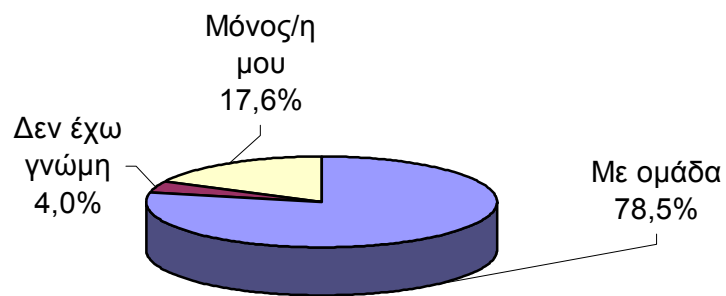
Προτίμηση τομέα εργασίας: Δημόσιος / Ιδιωτικός

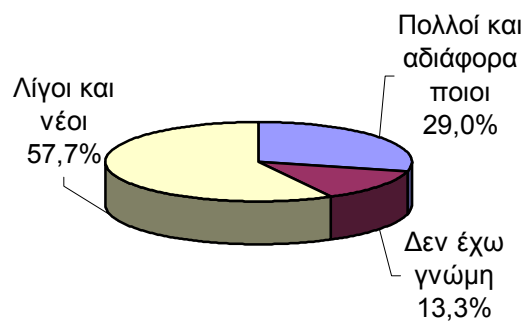
Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές

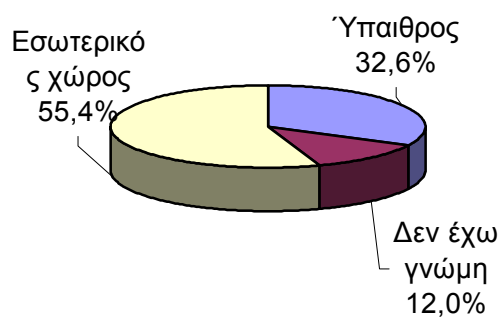
Προτίμηση εργασίας μόνος ή με ομάδα

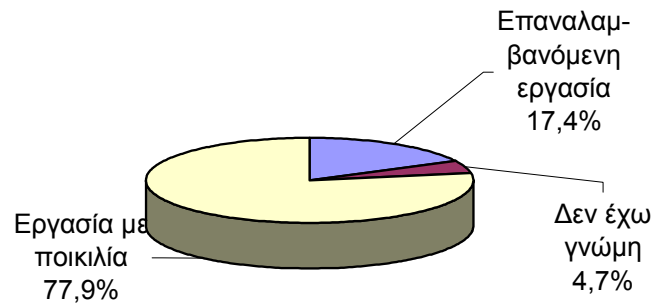
Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς και αδιάφορα ποιους

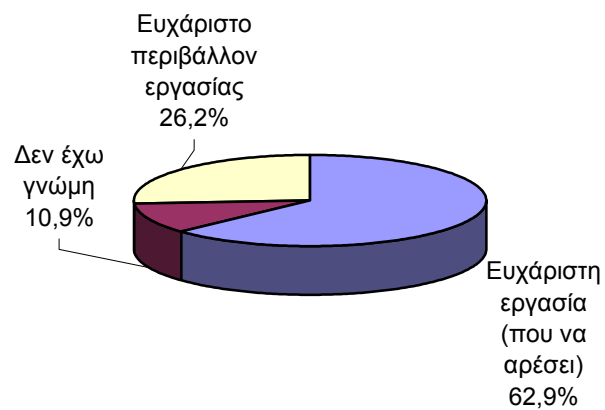
Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο ή ύπαιθρο

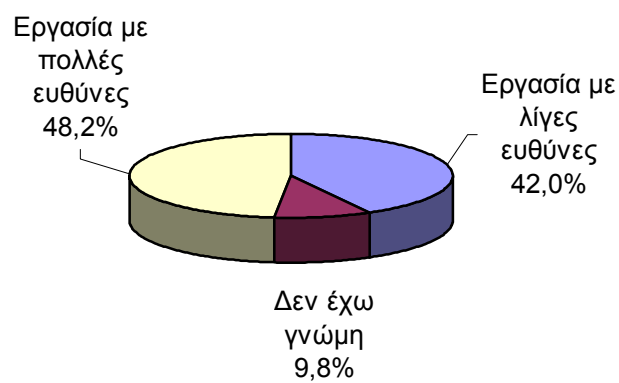
**Προτίμηση εργασίας
με ποικιλία ή επαναλαμβανόμενη**

**Προτίμηση ευχάριστης εργασίας
ή ευχάριστου περιβάλλοντος**

**Προτίμηση εργασίας
με πολλές ευθύνες παρά με λίγες**

Για μια παραπέρα διερεύνηση των σχέσεων των μεταβλητών 13-25, 29, 31, 32 με τις δημογραφικές μεταβλητές φύλο (έχει κωδικοποιηθεί με τιμές 1: Αγόρι, 2: Κορίτσι), ηλικία, μόρφωση πατέρα, μόρφωση μητέρας, οικονομική κατάσταση οικογένειας καθώς και με τις μεταβλητές 1.3.6.7.12 υπολογίστηκε ο συντελεστής συνάφειας (r), αφού οι ενδογενείς μεταβλητές μετρούνται σε τακτικές κλίμακες και οι δημογραφικές μεταβλητές που μελετώνται στην περίπτωση αυτή έχουν τακτικές ή ονομαστικές κλίμακες. Συντελεστές με κάποιο ενδιαφέρον θεωρούνται αυτοί που είναι μεγαλύτεροι του 0.1 ή μικρότεροι του -0.1, αφού η σημαντικότητα των δεικτών, όταν αυτοί λαμβάνουν μικρές τιμές (<0.05) σχετίζεται με το μεγάλο μέγεθος του δείγματος που διαθέτουμε.

Από τον πίνακα 103, παρατηρείται σημαντική σχέση του φύλου με την άποψη «επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα». Αυτό σημαίνει ότι τα αγόρια συμφωνούν περισσότερο από τα κορίτσια με την παραπάνω θέση ($r=-0.135$). Επίσης, τα αγόρια προτιμούν περισσότερο εργασία «ριψοκίνδυνη αλλά επικερδή παρά ακίνδυνη και μη επικερδή» ($r=-0.172$). Τα κορίτσια συμφωνούν περισσότερο με τη θέση «προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές» ($r=0.259$). Ακόμη, παρατηρείται ότι τα αγόρια δηλώνουν περισσότερο εργασία «μόνος παρά με ομάδα» ($r=-0.075$) και δέχονται περισσότερο το ότι η «χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη της πνευματικής» ($r=-0.075$), ενώ τα κορίτσια δηλώνουν μεγαλύτερη προτίμηση στον «εσωτερικό χώρο» ($r=0.085$) και στην «ποικιλία» ($r=0.091$).

Επίσης, οι μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου και υψηλής οικονομικής κατάστασης προτιμούν εργασία στον ιδιωτικό τομέα ($r=-0.073$, $r=-0.093$, $r=-0.100$) και εργασία με πολλές ευθύνες ($r=0.098$, 0.143 και 0.144 αντίστοιχα). Οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας υποτιμούν λιγότερο τη χειρωνακτική εργασία ($r=-0.157$) και προτιμούν περισσότερο επαναλαμβανόμενη εργασία ($r=0.126$) καθώς και περισσότερες ευθύνες από ό,τι οι μαθητές μικρότερης ηλικίας ($r=-0.16$, 0.13 και 0.12 αντίστοιχα). Σχετικά με τη βαθμολογία της προηγούμενης τάξης διαπιστώνεται ότι οι καλύτεροι μαθητές προτιμούν εργασία με περισσότερες ευθύνες (0.134) από ό,τι οι χαμηλόβαθμοι μαθητές. Επίσης, οι υψηλόβαθμοι μαθητές διαφωνούν με την άποψη ότι «επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα» και προτιμούν εργασία με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη.

Πίνακας 103. Θέσεις των μαθητών (σε κριτήρια εργασίας και επιλογής επαγγέλματος) και διάφορες μεταβλητές

Συντελεστής συνάφειας	Βαθμολογία προηγούμενης τάξης	Φύλο	Μόρφωση πατέρα	Μόρφωση μητέρας	Οικονομική κατάσταση οικογένειας	Ηλικία
Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	-.085**	-.135**	-.060**	-.048*	.049*	.046*
Η κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα	-.003	.024	-.018	-.032	-.020	.015

Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	-.028	-.075*	.004	-.009	.011	-.157**
Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	-.066**	.007	-.073**	-.093**	-.100**	.058**
Προτίμηση με ανθρώπους παρά με μηχανές	.055*	.259**	-.035	-.041	-.052*	-.020
Προτίμηση μόνος ή ομάδα	.001	-.075**	.024	.034	.029	.063**
Προτίμηση με λίγους και νέους ή με πολλούς...	-.041	-.005	-.026	-.002	.003	-.011
Προτίμηση σε εσωτερικό χώρο εργασ. παρά ύπαιθρο	-.035	.085	-.010	.009	.015	.047*
Προτίμηση ριψοκίνδυνη αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	-.056**	-.17**	-.046*	-.044*	.011	-.010
Προτίμηση με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	.081**	.091**	.056**	.049*	.054*	.126**
Προτίμηση σε ευχαρ. περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει παρά...	-.028	-.033	-.017	-.034	-.009	-.079**
Προτίμηση με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	.134**	.009	.098**	.143**	.144**	.124**

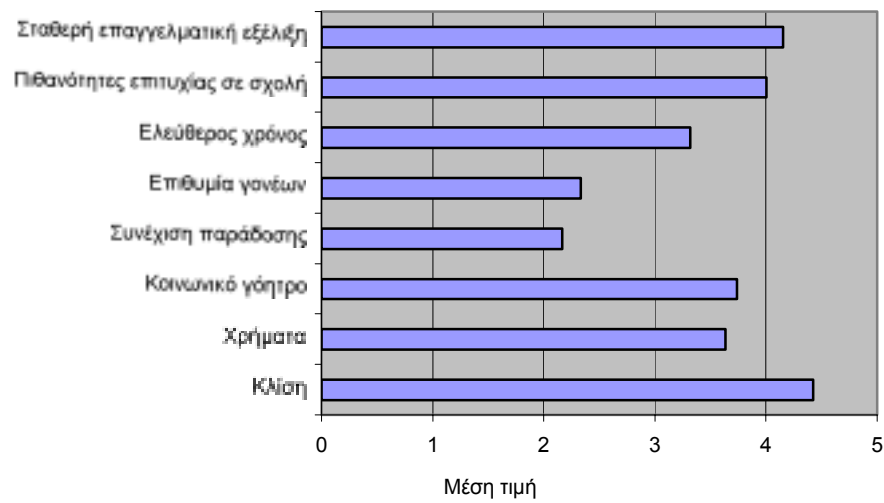
** Επίπεδο σημαντικότητας .01 (αμφίπλευρη)

*Επίπεδο σημαντικότητας .05 (αμφίπλευρη).

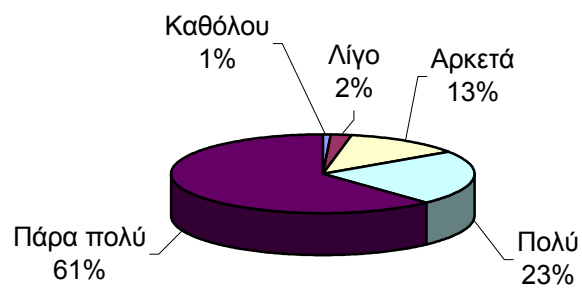
5.2.19. Παράγοντες επιλογής επαγγέλματος και προσωπική εκτίμηση της σημασίας τους σ' αυτή

Από τους παράγοντες που παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος των μαθητών, εκείνοι οι παράγοντες που κυριαρχούν κατά την προσωπική τους εκτίμηση, εκτός από την κλίση, είναι και όσοι σχετίζονται με το επάγγελμα καθαυτό, τη δυνατότητα προσέγγισής του και τις απολαβές. Λιγότερη σημασία αποδίδεται σε οικογενειακούς παράγοντες. Η σημασία που αποδίδουν οι μαθητές στους παράγοντες αυτούς, δίνεται στη μέση τιμή και σε ποσοστιαίες αναλογίες σχηματικά και αναλυτικά με τα παρακάτω:

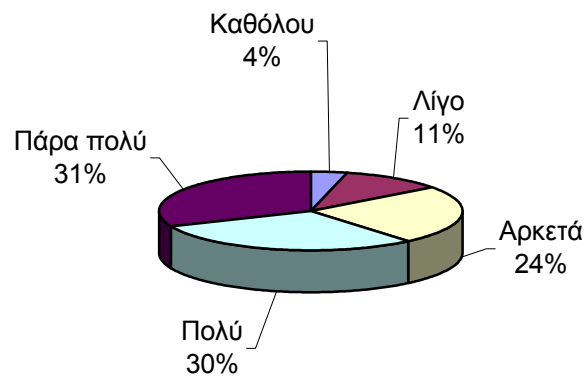
Σημασία παραγόντων επιλογής επαγγέλματος

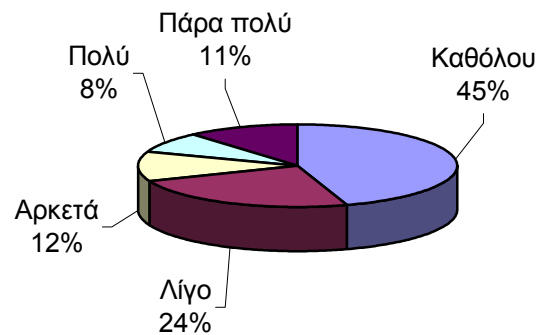
Σημασία στην κλίση για την επιλογή επαγγέλματος

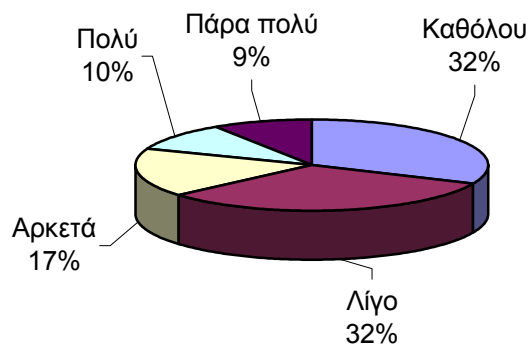
Σημασία στο κοινωνικό γόητρο για την επιλογή επαγγέλματος

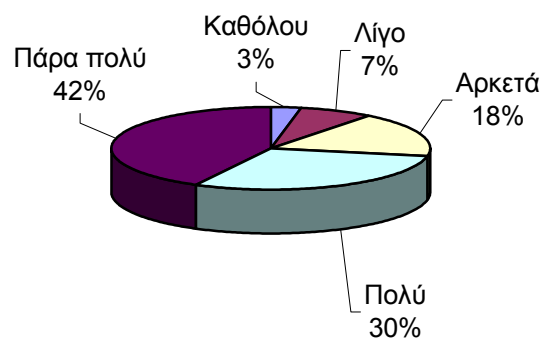
Σημασία στη συνέχιση της παράδοσης για την επιλογή επαγγέλματος

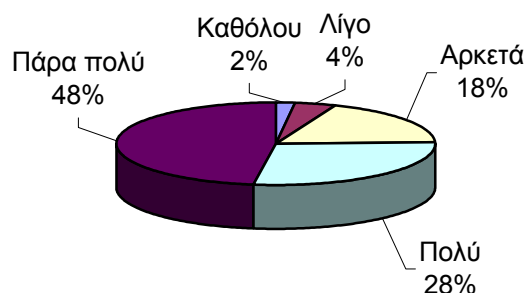
Σημασία στην επιθυμία γονέων για την επιλογή επαγγέλματος

Σημασία στις πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή για την επιλογή επαγγέλματος

Σημασία στη σταθερή επαγγελματική εξέλιξη για την επιλογή επαγγέλματος

Σχετικά με τις μεταβλητές 29a – 29h και τη σημασία τους στην επιλογή επαγγέλματος, από τον πίνακα 104, διαπιστώνεται ότι τα κορίτσια δίνουν περισσότερο σημασία στην «κλίση» και την «πιθανότητα επιτυχίας», ενώ τα αγόρια δίνουν περισσότερο σημασία στη «συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης», στα «χρήματα» και στον «ελεύθερο χρόνο». Διαπιστώνεται επίσης, ότι η βαθμολογία της προηγούμενης τάξης συνδέεται αρνητικά με τη σημασία στη «συνέχιση της επαγγελματικής οικογενειακής παράδοσης» (-0.160). Δηλαδή, οι καλοί μαθητές δίνουν λιγότερη σημασία στη συνέχιση της παράδοσης. Με την εξέταση και άλλων σημαντικών συντελεστών (<0.1) διαπιστώνεται ότι οι καλοί μαθητές δίνουν λιγότερη σημασία στην «επιθυμία των γονέων», στον «ελεύθερο χρόνο» και στα «χρήματα» αλλά περισσότερη σημασία στην «κλίση». Άλλες σημαντικές συσχετίσεις δε σημειώθηκαν.

Πίνακας 104. Σημασία παραγόντων επιλογής επαγγέλματος και διάφορες μεταβλητές

Συντελεστής συνάφειας	Βαθμός προηγούμ. τάξης	Φύλο	Μόρφωση πατέρα	Μόρφωση μητέρας	Οικονομ. κατάσταση η της οικογέν.	Ηλικία
Κλίση	.087**	.125**	.053*	.075**	.021	.045*
Χρήματα	-.071**	-.128**	-.052*	-.066**	.053*	.049*
Κοινωνικό γόητρο	-.017	-.001	-.034	-.037	.015	-.006
Συνέχιση παράδοσης	-.160**	-.172**	-.058**	-.102**	-.050*	-.206**
Επιθυμία γονέων	-.088**	-.070**	-.086**	-.106**	-.090**	-.204**
Ελεύθερος χρόνος	-.080**	-.103**	-.047*	-.059**	-.044*	-.082**
Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	.040	.103**	-.038	-.022	-.051*	-.036
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	-.004	.051*	.011	.024	.015	.093**

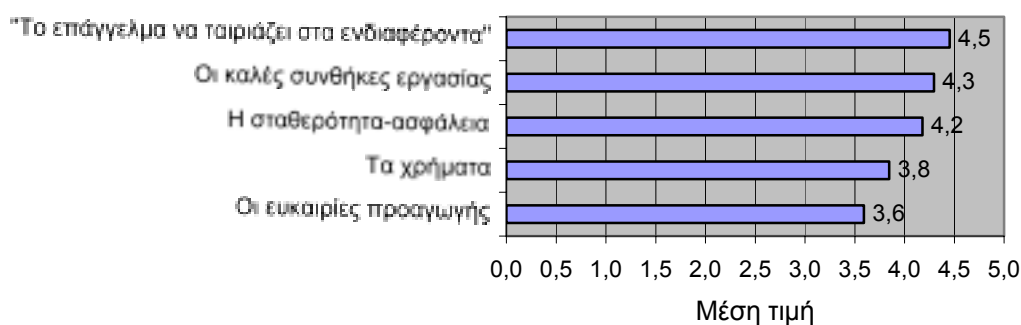
** Επίπεδο σημαντικότητας .01 (αμφίπλευρη)

* Επίπεδο σημαντικότητας .05 (αμφίπλευρη).

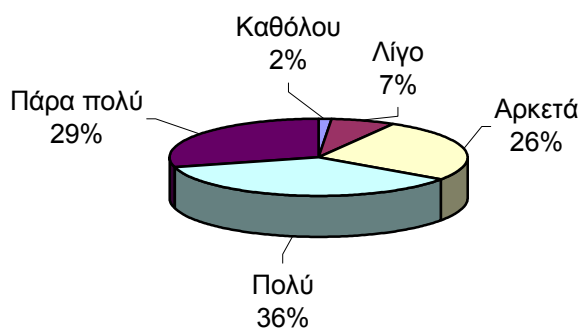
5.2.20. Εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων στην εργασία και το επάγγελμα γενικά

Τα παρακάτω στοιχεία προέκυψαν από ερώτηση ελέγχου (ερώτ. 31 προς την ερώτ. 29). Είναι φανερό ότι οι τοποθετήσεις των μαθητών παρουσιάζονται με αρκετή συλλογιστική συνέπεια, αφού τα διάφορα κριτήρια - παράγοντες εκτιμώνται από τους μαθητές σχεδόν στον ίδιο βαθμό. Η εκτίμηση των παραγόντων αυτών, τόσο σε σχέση με την εργασία καθαυτή όσο και με το επάγγελμα γενικότερα, δίνεται στη μέση τιμή και σε ποσοστιαίες αναλογίες σχηματικά με τα παρακάτω:

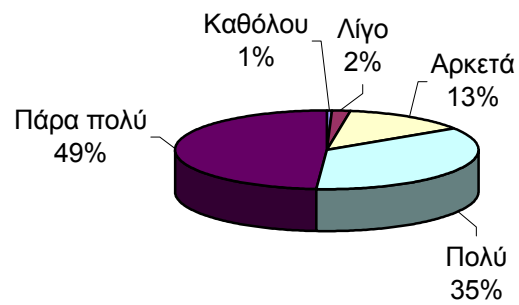
Εκτίμηση της σημαντικότητας διάφορων παραγόντων στην εργασία

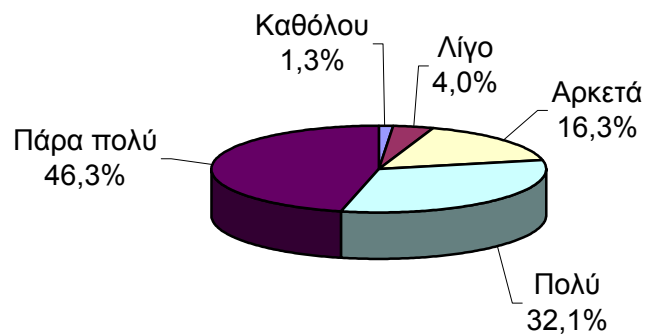
Εκτίμηση της σημαντικότητας του παράγοντα *χρήματα* στην εργασία

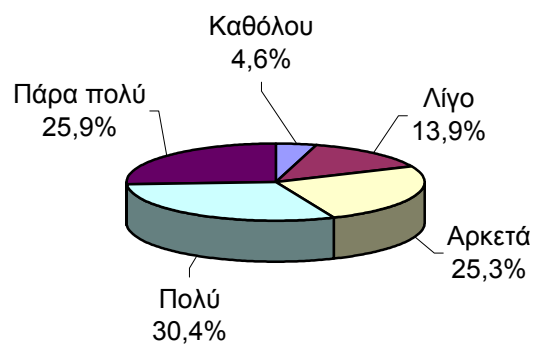
Εκτίμηση της σημαντικότητας του παράγοντα καλές συνθήκες στην εργασία

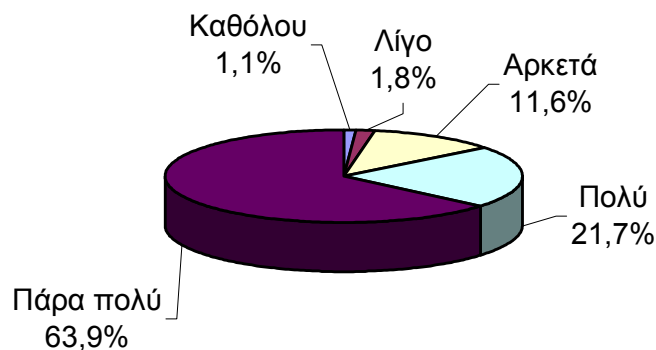
Εκτίμηση της σημαντικότητας του παράγοντα σταθερότητα-ασφάλεια στην εργασία

Εκτίμηση της σημαντικότητας του παράγοντα ευκαιρίες προαγωγής στην εργασία

Εκτίμηση της σημαντικότητας του παραγόντα αντιστοιχίας είδους εργασίας και ενδιαφερόντων

Από τον πίνακα 105, σημαντικές συνάφειες υπήρξαν στα παρακάτω: Για τα αγόρια περισσότερο σημαντικά, ανεξάρτητα από την απόφασή τους, είναι τα «χρήματα» και οι «ευκαιρίες προαγωγής», ενώ για τα κορίτσια οι «καλές συνθήκες εργασίας», η «σταθερότητα και ασφάλεια» στο επάγγελμα και η «ανταπόκριση (ταίριασμα) του επαγγέλματος με τα ενδιαφέροντά τους».

Διαπιστώνεται ακόμη, παρά την ανυπαρξία συντελεστών με υψηλή τιμή, ότι οι υψηλόβαθμοι μαθητές θεωρούν περισσότερο σημαντική την «αντιστοιχία της εργασίας προς τα ενδιαφέροντά τους» και λιγότερο σημαντικά τα «χρήματα» από ό,τι οι χαμηλόβαθμοι μαθητές.

Πίνακας 105. Εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων και δημογραφικές μεταβλητές

Συντελεστής συνάφειας spearman	Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης	Φύλο	Μόρφωση πατέρα	Μόρφωση μητέρας	Οικονομική Κατάσταση οικογένειας	Ηλικία
Τα χρήματα	-.074**	-.127**	-.064**	-.078**	.062**	.056*
Οι καλές συνθήκες	-.024	.101**	-.040	-.067**	-.042	-.047*
Η σταθερότητα-ασφάλεια	-.023	.109**	-.022	-.015	-.015	-.020
Οι ευκαιρίες προαγωγής	-.007	-.088**	.006	.015	.081**	.057**
«Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»	.081**	.123**	.057**	.060**	.057**	.079**

** Επίπεδο σημαντικότητας .01 (αμφίπλευρη).

*Επίπεδο σημαντικότητας .05 (αμφίπλευρη).

5.2.21. Επιλογή επαγγέλματος και βαθμός σημαντικότητας σχετικών κριτηρίων

Οι μαθητές κλήθηκαν να εκτιμήσουν τους αναφερόμενους παρακάτω παράγοντες ως προς την επίδρασή τους στην επαγγελματική τους επιλογή. Εδώ κυριαρχούν τα κριτήρια της άμεσης και επαρκούς οικονομικά αποκατάστασης, αλλά και η ικανοποίηση από το επάγγελμα. Το κριτήριο «ποιότητα ζωής» παρά την ιδιαίτερη σπουδαιότητά του, παίρνει την τέταρτη θέση σε σύγκριση με τα παραπάνω κριτήρια. Αυτά, όμως, είναι βασικές προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της ποιότητας της ζωής.

Η εκτίμηση της σημαντικότητας των κριτηρίων αυτών στην επιλογή επαγγέλματος, σύμφωνα με τις δηλώσεις των μαθητών, παρουσιάζεται (σε μέση τιμή) στην επόμενη σχηματική παράσταση.

Βαθμός σημαντικότητας κριτηρίων επιλογής επαγγέλματος

Από τον πίνακα 106, οι σημαντικές συνάψεις που διαπιστώνονται έχουν ως εξής: Τα κορίτσια δηλώνουν περισσότερο από τα αγόρια ως λόγο επιλογής επαγγέλματος την «επαγγελματική ικανοποίηση». Επίσης, διαπιστώνεται ότι οι καλοί μαθητές επιθυμούν περισσότερο την «καταξίωση στον περίγυρό τους» και λιγότερο την «παραμονή κοντά στην οικογένειά τους» απ' ό,τι οι άλλοι συμμαθητές τους. Οι μαθητές με υψηλό μορφωτικό επίπεδο μητέρας καθώς και με υψηλό οικογενειακό εισόδημα και μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας επιλέγουν το επάγγελμά τους δίνοντας λιγότερο σημασία στην «παραμονή κοντά στην οικογένειά τους».

Πίνακας 106. Θέσεις των μαθητών απέναντι σε κριτήρια εργασίας, στη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος και δημογραφικές μεταβλητές

Συντελεστής συνάφειας spearman	Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης	Φύλο	Μόρφωση πατέρα	Μόρφωση μητέρας	Οικονομική Κατάσταση οικογένειας	Ηλικία
Η παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές	-.102**	-.020	-.088**	-.103**	-.114**	-.165**
Παρακίνηση μεγάλου αδελφού ή γονέων	-.067**	-.047*	.012	-.010	.012	-.030
Αδυναμία βοήθειας οικογένειας σε σπουδές	-.076**	.026	-.085**	-.087**	-.141**	-.040
Η άμεση αποκατάσταση και ασφάλεια	-.006	.017	-.041	-.038	-.049**	-.045*
Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο	.104**	-.008	.089**	.084**	.087**	.012
Εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας ζωής	.016	-.075**	.038	.050	.025	.053*
Απόκτηση οικονομικής αυτάρκειας	.066**	-.019	.077**	.084**	.114**	.071**
Επαγγελματική ικανοποίηση	.075**	.103**	.071**	.069**	.053*	.039

** Επίπεδο σημαντικότητας .01 (αμφίπλευρη)

* Επίπεδο σημαντικότητας .05 (αμφίπλευρη).

Από τον πίνακα 107, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές που δεν έχουν αποφασίσει σχετικά με το μελλοντικό τους επάγγελμα, προτιμούν περισσότερο εργασία με λίγες ευθύνες ($r=-0.099$). Όσο μεγαλύτερη πεποίθηση για τις ικανότητές του εκφράζει ένας μαθητής τόσο μεγαλύτερη επιθυμία ή προτίμηση για εργασία με πολλές ευθύνες παρουσιάζει ($r=-0.144$). Όσο περισσότερο βέβαιος για τη σταθερότητα της επιλογής του είναι ένας μαθητής, τόσο μεγαλύτερη προτίμηση δείχνει στην εργασία που του αρέσει έστω και αν δεν έχει ευχάριστο περιβάλλον ($r=-0.106$). Η βεβαιότητα για τη σταθερότητα της επιλογής συνδέεται με την προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες ($r=0.121$). Οι μαθητές που επηρεάζονται περισσότερο από τις πιθανότητες επιτυχίας στην επιλογή επαγγέλματος τείνουν να προτιμούν εργασία με πολλές ευθύνες ($r=0.084$).

Πίνακας 107. Θέσεις των μαθητών σε κριτήρια εργασίας, στη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος και διάφορες μεταβλητές

Συντελεστής συνάφειας Spearman	Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;	Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα;	Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις επιλογή;	Η εκλογή επαγγέλ. επηρεάζ. από τις πιθαν. επιτυχίας
Επαγγελματικά επιτυχημένοι είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	.056*	.006	.000	-.029	.053*
Η κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα	.031	-.041	.012	.009	.019
Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	.008	-.004	.051	.022	-.036
Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα εργασίας	.004	.025	-.042	-.079**	.052*
Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά μηχανές	-.026	-.019	-.005	-.004	.050*
Προτίμηση μόνος ή ομάδα	-.005	-.015	.048	.017	-.045*
Προτίμηση με λίγους και νέους ή με πολλούς...	.019	.037	.033	-.061*	.034
Προτίμηση σε εσωτερικό χώρο εργασίας παρά στο ύπαιθρο	.051*	-.100**	.019	.037	.018
Προτίμηση ριψοκίνδυνη αλλά επικερδής ή ακίνδυνη και μη επικερδής	.022	-.058**	.053	.006	-.040
Προτίμηση με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	-.033	-.043	.045	.049	.052*
Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω κι αν δεν αρέσει παρά...	.020	.044*	-.014	-.106**	.019
Προτίμηση με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	-.069**	-.099**	.144**	.121**	.084**
Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	-.049*	-.044*	.017	-.031	.019

** Επίπεδο σημαντικότητας .01 (αμφίπλευρη).

* Επίπεδο σημαντικότητας .05 (αμφίπλευρη).

Στην περίπτωση του **τόπου διαμονής** βρέθηκαν σημαντικές οι επιδράσεις στις παρακάτω μεταβλητές, σύμφωνα με τον πίνακα 108.

Προτίμηση με πολλές ευθύνες παρά με λίγες. Οι διαφορές στις δηλώσεις των προτιμήσεων των μαθητών των διαφόρων περιοχών που ελέγχθηκαν με τη βοήθεια της ανάλυσης διασποράς (Kruskal Wallis) βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές ($X^2_3= 23.3$; $p<0.001$). Από τον πίνακα που ακολουθεί διαπιστώνεται η ύπαρξη γραμμικής σχέσης ανάμεσα στο πλήθος των κατοίκων και στην προτίμηση εργασίας με ευθύνες. Οι μαθητές που προέρχονται κυρίως από περιοχές με πληθυσμό έως 2.000 κατοίκους προτιμούν εργασία με πολλές ευθύνες απ' ό,τι οι μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων (Ομαδοπ. Διάμεσος: -0.27 και 0.31 αντίστοιχα στην κλίμακα -3 έως 3).

Η συνέχιση της παράδοσης. Οι διαφορές των προτιμήσεων των διάφορων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές ($X^2_3= 8.4$; $p=0.04$). Οι μαθητές των πόλεων και των μεγάλων αστικών κέντρων δίνουν περισσότερη σημασία στη συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης (>20.000 :3.94 και Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη: 3.88) από ό,τι οι μαθητές των χωριών και μικρών πόλεων (3.66 και 3.73 αντίστοιχα).

Η επιθυμία των γονέων. Οι διαφορές των προτιμήσεων των μαθητών των διαφόρων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές ($X^2_3= 21$; $p<0.001$). Οι μαθητές των πόλεων και μεγάλων αστικών κέντρων δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην επιθυμία των γονέων (>20 χλδ :3.77 Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη: 3.75) από ό,τι οι μαθητές των χωριών και των μικρών πόλεων (3.41 και 3.56 αντίστοιχα).

Οι πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση (σχολή) ($X^2_{12}=25.5$; $p=0.012$). Οι διαφορές των προτιμήσεων των διάφορων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (Kruskal Wallis: $X^2_3= 10$; $p<0.001$). Οι μαθητές με τόπο διαμονής σε πολύ περιορισμένο αριθμό κατοίκων δίνουν λιγότερη σημασία στις πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή σχολή (1.89) από ό,τι οι μαθητές των άλλων περιοχών (1.99 1.97 και 2.05 αντίστοιχα).

Οι ευκαιρίες προαγωγής στο επάγγελμα ($X^2_{12}=33.3$; $p=0.001$). Οι διαφορές των προτιμήσεων των διάφορων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (Kruskal Wallis: $X^2_3= 3.73$; $p=0.29$). Η έλλειψη, όμως, γραμμικής ή μονότονης τουλάχιστον συνάφειας μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατό να ερμηνευτεί η παραπάνω σχέση στα πλαίσια των ενδιαφερόντων μας.

Η παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές ($X^2_9=21.6$; $p=0.01$). Οι διαφορές των προτιμήσεων των μαθητών των διαφόρων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (Kruskal Wallis: $X^2_3= 16.6$; $P<0.001$). Οι μαθητές με τόπο διαμονής σε πολύ περιορισμένο αριθμό κατοίκων και των μεγάλων αστικών κέντρων δίνουν περισσότερη σημασία στην «παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές» (0.7 και 0.6 αντίστοιχα) από ό,τι οι μαθητές των άλλων περιοχών (0.5 και 0.44).

Αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για σπουδές ($X^2_9=29.5$; $P<0.001$). Οι διαφορές των προτιμήσεων των μαθητών των διαφόρων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (Kruskal Wallis: $X^2_3= 20.6$; $p<0.001$). Για τους μαθητές των ολιγάριθμων περιοχών παίζει σημαντικότερο ρόλο η αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για τις σπουδές (0.42) από ό,τι για τους μαθητές των άλλων περιοχών

Επαγγελματική ικανοποίηση ($X^2_9=21.3$; $p=0.011$). Οι διαφορές των προτιμήσεων των μαθητών των διαφόρων περιοχών βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (Kruskal Wallis: $X^2_3= 16.4$; $p=0.001$). Η σημασία που αποδίδουν οι μαθητές στο ρόλο της επαγγελματικής ικανοποίησης ακολουθεί αύξουσα πορεία από τις ολιγάριθμες περιοχές προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Πίνακας 108. Τόπος διαμονής και δηλώσεις των μαθητών σε διάφορες μεταβλητές

	Τόπος διαμονής				Σύνολο
	έως 2.000 κατοίκους	2.001 - 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.000 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη	
	Ομαδοποιημένη Διάμεσος				
Προτίμηση με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	-.27	-.17	.02	.31	.02
Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	3.81	3.72	3.83	3.64	3.74
Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία γονέων	2.57	2.44	2.22	2.22	2.33
Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	4.09	4.01	4.03	3.93	4.00
Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.03	4.18	4.21	4.17	4.15
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	3.58	3.54	3.55	3.66	3.59
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγ. σου επιλογή: Η παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές	.70	.50	.44	.60	.56
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγ. σου επιλογή: Αδυναμία βοήθειας οικογένειας σε σπουδές	.42	.27	.26	.25	.29
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Επαγγελματική ικανοποίηση	1.28	1.35	1.43	1.59	1.44

(βλ. παράρτημα)

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ). Από τον πίνακα 109, διαπιστώνεται ότι οι «πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση (σχολή)» επηρεάζουν περισσότερο την επιλογή επαγγέλματος των μαθητών Γυμνασίων και των μαθητών των Γενικών Λυκείων. Οι μαθητές των ΤΕΕ θεωρούν περισσότερο από τους άλλους μαθητές ότι «επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα». Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων διαφωνούν περισσότερο με την άποψη ότι «η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική». Με την παραπάνω άποψη διαφωνούν λιγότερο οι μαθητές των Γυμνασίων. Προτιμούν εργασία περισσότερο «με ανθρώπους παρά με μηχανές» οι μαθητές των Γενικών Λυκείων και των Γυμνασίων και λιγότερο οι μαθητές των ΤΕΕ. Περισσότερο προτιμούν την εργασία «σε ομάδα» οι μαθητές των Γυμνασίου και των Γενικών Λυκείων και λιγότερο οι μαθητές των ΤΕΕ. Μεγαλύτερη προτίμηση στον «εσωτερικό χώρο» δείχνουν οι μαθητές των ΤΕΕ από τους υπόλοιπους. Το κριτήριο «Ρισκοκίνδυνη αλλά επικερδής εργασία» προτιμάται από μαθητές των Γυμνασίων και λιγότερο από μαθητές των ΤΕΕ. Η «παικίλια» στην εργασία προτιμάται περισσότερο από μαθητές Γενικών Λυκείων και λιγότερο από μαθητές Γυμνασίων. Μεγαλύτερη προτίμηση σε «εργασία που να αρέσει έστω και αν

δεν έχει ευχάριστο περιβάλλον» εκφράζουν οι μαθητές των Γενικών Λυκείων και τη λιγότερη οι μαθητές των ΤΕΕ. Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων δείχνουν προτίμηση στην εργασία με «πολλές ευθύνες», σε αντίθεση με τους μαθητές των ΤΕΕ αλλά και των Γυμνασίων που προτιμούν εργασία με λιγότερες ευθύνες. Τέλος, οι μαθητές Γυμνασίων προτιμούν «άδεια-διακοπές» μεγαλύτερης διάρκειας περισσότερο από ό,τι οι υπόλοιποι μαθητές.

Πίνακας 109. Διάφορα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος και απόψεις για τις συνθήκες εργασίας και τύπος σχολείου.

	Τύπος σχολείου			Σύνολο	X ² (2)	p
	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ			
- Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;	2.68	2.89	3.43	2.84	63.87	.000
-Νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα;	4.07	3.96	3.92	4.00	3.64	.162
-Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θα αλλάξεις επιλογή;	2.93	2.99	2.73	2.93	5.53	.063
Η εκλογή επαγγέλματος . επηρεάζεται από τις πιθανότητες επιτυχίας	4.58	4.63	4.26	4.58	11.98	.002
-Επαγγελματικά επιτυχημένοι είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	.73	.60	1.49	.80	26.02	.000
-Η κοινωνική πιο σημαντική από χρήματα	1.32	1.26	1.49	1.30	1.70	.428
-Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από πνευματική	-.72	-1.80	-1.02	-1.28	54.51	.000
-Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	-.15	.22	.00	.05	4.42	.110
-Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	2.51	2.55	2.23	2.51	23.88	.000
-Προτίμηση εργασίας μόνος ή ομάδα	-2.37	-2.24	-2.07	-2.28	14.30	.001
-Προτίμηση με λίγους και νέους ή με πολλούς...	1.27	1.24	1.20	1.25	.62	.733
-Προτίμηση σε εσωτερικό χώρο παρά σε ύπαιθρο	.96	1.07	1.60	1.07	8.27	.016
-Προτίμηση ριψοκίνδυνη αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	.12	-.58	-.10	-.27	9.35	.009
-Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	2.05	2.36	2.20	2.23	38.06	.000
Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει παρά...	-1.16	-1.68	-.84	-1.43	26.89	.000
-Προτίμηση με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	-.39	.81	-.64	.25	54.29	.000
-Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	2.05	2.03	2.08	2.04	.41	.816
-Πόσο να διαρκεί η άδεια - απουσία από την εργασία σου	1.77	1.90	1.94	1.85	6.77	.034

Έλεγχος Kruskal Wallis (βλ. παράρτημα)

Τύπος σχολείου (Γυμνάσιο, Λύκειο – ΤΕΕ). Οι μαθητές των ΤΕΕ δίνουν περισσότερη σημασία, κατά την επιλογή του επαγγέλματός τους, στα «χρήματα», στο «κοινωνικό γόητρο» και στη «σταθερή επαγγελματική εξέλιξη». Ανεξάρτητα από την επιλογή τους θεωρούν σημαντικά, επίσης, τα «χρήματα» αλλά και τις «καλές συνθήκες εργασίας», τη «σταθερότητα –ασφάλεια» και τις «ευκαιρίες προαγωγής στο επάγγελμα».

Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων δίνουν περισσότερη σημασία στην «κλίση» και στην «πιθανότητα επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση (σχολή)». Σχετικά με το τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα από την επιλογή τους, δηλώνουν ότι επιθυμούν «το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά τους». Οι λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική επιλογή τους συνδέονται με την «καταξίωση στον οικογενειακό

περίγυρο», «με την απόκτηση οικονομικής αυτόρκειας» και με «την επαγγελματική ικανοποίηση» περισσότερο από ό,τι οι άλλες κατηγορίες μαθητών.

Οι μαθητές των Γυμνασίων κατά την επιλογή επαγγέλματός τους φαίνεται να δίνουν περισσότερη σημασία, από ό,τι οι άλλοι μαθητές, στη «συνέχιση της επαγγελματικής οικογενειακής παράδοσης», στην «επιθυμία των γονέων τους» αλλά και στον «ελεύθερο χρόνο» και στην «πιθανότητα επιτυχίας τους στην επιθυμητή σχολή». Επίσης, δηλώνουν ότι οι λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική τους επιλογή είναι η «παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές» και λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη την «αδυναμία βοήθειας της οικογένειας στις σπουδές».

Πίνακας110. Κριτήρια και παράγοντες επηρεασμού της επιλογής επαγγέλματος και τύπος σχολείου

	Τύπος σχολείου			Σύνολο	X ² (2)	p
	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ			
Η κλίση	4.49	4.60	4.44	4.55	15.88	.000
Τα χρήματα	3.61	3.62	3.97	3.64	16.76	.000
Το κοινωνικό γόητρο	3.89	3.79	4.13	3.86	10.29	.006
Η συνέχιση της παράδοσης	2.20	1.57	1.97	1.80	123.55	.000
Η επιθυμία των γονέων	2.52	1.85	1.98	2.10	111.09	.000
Ο ελεύθερος χρόνος	3.40	3.19	3.34	3.29	14.55	.001
Οι πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	4.22	4.21	3.95	4.19	9.28	.010
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.23	4.35	4.42	4.31	11.64	.003
Τα χρήματα	3.86	3.88	4.29	3.91	25.65	.000
Οι καλές συνθήκες εργασίας	4.45	4.30	4.55	4.39	29.22	.000
Η σταθερότητα-ασφάλεια στην εργασία	4.35	4.26	4.45	4.32	10.06	.007
Οι ευκαιρίες προαγωγής	3.57	3.72	3.98	3.68	14.07	.001
Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέρ.	4.51	4.64	4.48	4.58	21.01	.000
Η παραμονή στην οικογένεια για σπουδές	.42	.19	.27	.28	63.25	.000
Παρακίνηση του αδελφού ή των γονέων	.08	.07	.09	.08	1.57	.456
Αδυναμία βοήθειας της οικογ σε σπουδές	.18	.11	.11	.14	13.26	.001
Η άμεση αποκατάσταση και ασφάλεια	2.06	2.03	2.06	2.05	.01	.995
Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο	.26	.32	.18	.28	9.70	.008
Εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας ζωής	.84	.91	.94	.88	1.15	.563
Απόκτηση οικονομικής αυτόρκειας	1.20	1.79	1.58	1.56	12.00	.002
Επαγγελματική ικανοποίηση	1.04	1.57	.96	1.27	7.95	.019

Έλεγχος Kruskal Wallis

Για τη δημογραφική μεταβλητή «επάγγελμα του πατέρα» χρησιμοποιήθηκε η μη παραμετρική ανάλυση διασποράς (Kruskal Wallis) και παρουσιάζονται οι πίνακες των διαμέσων κατά επάγγελμα για κάθε ενδογενή μεταβλητή που συνδέεται σημαντικά (<0.01) με το επάγγελμα του πατέρα.

Στην περίπτωση του **επαγγέλματος του πατέρα** βρέθηκαν σημαντικές οι επιδράσεις στις μεταβλητές.

Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα. Από τον πίνακα 111, βλέπουμε ότι οι μαθητές με πατέρα σε «Ιατρικά» επαγγέλματα κυρίως και σε «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» (διάμεσοι: -1.17 και -0.2) διαφωνούν περισσότερο με αυτή την άποψη (είναι τα μόνα που βρίσκονται στην αρνητική πλευρά της κλίμακας), ενώ στο αντίθετο άκρο της μεγαλύτερης συμφωνίας βρίσκουμε μαθητές με επάγγελμα πατέρα σε «Απλά» επαγγέλματα (Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά, Γεωτεχνικά και Στρατιωτικά - Αστυνομικά), (Ομαδοπ. Διάμεσος: 1.3, 1.3 και 1.15 αντίστοιχα).

Πίνακας 111. Κριτήριο επαγγελματικής επιτυχίας και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ιατρικά	31	-1.17
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	-0.21
Απλά Μηχανολογικά	67	0.23
Λοιπά επαγγέλματα	358	0.47
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	0.67
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	0.71
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	225	0.75
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	241	0.88
Απλά Δομικών Έργων	236	0.96
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	1.04
Απλά Μεταφορών	143	1.11
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	1.15
Απλά Γεωτεχνικά	148	1.3
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	49	1.3
Σύνολο	2106	0.8

Kruskal Wallis: $\chi^2_{13} = 26.7$; $p = 0.014$ (βλ. παράρτημα)

Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα. Από τον πίνακα 112, προκύπτει ότι οι μαθητές με πατέρα σε «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» επαγγέλματα κυρίως και σε «Ιατρικά» (Διάμεσοι: -1.64 και -1.22) προτιμούν περισσότερο τον *ιδιωτικό* τομέα (είναι τα μόνα που βρίσκονται στην αρνητική πλευρά της κλίμακας), ενώ στο αντίθετο άκρο της προτίμησης του *δημόσιου* τομέα βρίσκουμε μαθητές με επάγγελμα πατέρα σε «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» επαγγέλματα και «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά» (Ομαδοπ. Διάμεσος: 1.74; 1.42 αντίστοιχα).

Πίνακας 112. Τομέας εργασίας (δημόσιος / ιδιωτικός) και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	-1.64
Ιατρικά	31	-1.22
Απλά Μηχανολογικά	67	-0.45
Λοιπά επαγγέλματα	358	-0.38
Απλά Δομικών Έργων	237	-0.22
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	-0.04
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	0
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	241	0.08
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	0.22
Απλά Γεωτεχνικά	148	0.23
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	0.26
Απλά Μεταφορών	143	0.61
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	49	1.42
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	1.74
Σύνολο	2108	0.05

Kruskal Wallis: $\chi^2_{13} = 33.2$; $p = 0.002$ (βλ. παράρτημα)

Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες. Όπως φαίνεται από τον πίνακα 113, οι μαθητές με πατέρα κυρίως σε «Απλά Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά» επαγγέλματα και «Απλά Μεταφορών» (Διάμεσοι: -1.06 και -0.78) προτιμούν περισσότερο εργασία με πολλές ευθύνες, ενώ στο αντίθετο άκρο της προτίμησης εργασίας με λίγες ευθύνες βρίσκουμε μαθητές με γονείς σε «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και «Απλά Οικονομικά – Εμπορικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 1.1 και 0.82 αντίστοιχα).

Πίνακας 113. Υπευθυνότητα στην εργασία (πολλές / λίγες ευθύνες) και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	49	-1.06
Απλά Μεταφορών	143	-0.78
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	-0.38
Απλά Δομικών Έργων	237	-0.11
Απλά Γεωτεχνικά	148	-0.04
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	0
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	0.1
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	0.34
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	0.43
Λοιπά επαγγέλματα	358	0.47
Απλά Μηχανολογικά	67	0.48
Ιατρικά	31	0.71
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	241	0.82
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	1.1
Σύνολο	2108	0.24

Kruskal Wallis: $\chi^2_{13} = 34.6$; $p < 0.001$ (βλ. παράρτημα)

Η συνέχιση της παράδοσης. Από τον πίνακα 114, προκύπτει ότι κυρίως οι μαθητές με πατέρα σε «Απλά» επαγγέλματα (Στρατιωτικά – Αστυνομικά, Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά και Γεωτεχνικά) (Ομαδ. Διάμεσος: 2.13, 1.94 και 1.93) δίνουν περισσότερο σημασία στη *συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης*, όπως, επίσης, και οι μαθητές με πατέρα σε «Ιατρικά». Αντίθετα, λιγότερη σημασία στη συνέχιση της παράδοσης δίνουν οι μαθητές με γονείς σε «Ανώτερα» αλλά και «Απλά Οικονομικά – Εμπορικά», και «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» επαγγέλματα (Ομαδ. Διάμεσος: 1.62, 1.65 και 1.67 αντίστοιχα).

Πίνακας 114. Συνέχιση της επαγγελματικής οικογενειακής παράδοσης και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	1.62
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	1.65
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	240	1.67
Γραφείου & Ασφαλιστικά	312	1.67
Απλά Μεταφορών	143	1.72
Απλά Μηχανολογικά	67	1.76
Απλά Δομικών Έργων	234	1.83
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	1.83
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	1.85
Ιατρικά	31	1.90
Λοιπά επαγγέλματα	358	1.90
Απλά Γεωτεχνικά	147	1.93
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	49	1.94
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	2.13
Σύνολο	2102	1.79

Kruskal Wallis: $X^2_{13}=27.1$; $p=0.012$ (βλ. παράρτημα)

Η επιθυμία των γονέων. Από τον πίνακα 115, παρατηρείται ότι κυρίως οι μαθητές με πατέρα σε «Απλά» επαγγέλματα (Γεωτεχνικά και Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά) (Ομαδ. Διάμεσος: 2.52 και 2.38) δίνουν περισσότερο σημασία στην επιθυμία των γονέων, ενώ λιγότερη σημασία δίνουν οι μαθητές με γονείς σε «Ανώτερα» αλλά και σε «Απλά Οικονομικά – Εμπορικά» και σε άλλα «Λοιπά επαγγέλματα» (Ομαδ. Διάμεσος: 1.66 1.96 και 1.98 αντίστοιχα).

Πίνακας 115. Η επιθυμία των γονέων ως κριτήριο επιλογής επαγγέλματος και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ. Διάμεσος
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	1.66
Λοιπά επαγγέλματα	356	1.96
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	239	1.98
Γραφείου & Ασφαλιστικά	311	2.01
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	2.08
Ιατρικά	31	2.11
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	88	2.11
Απλά Μεταφορών	143	2.12
Απλά Δομικών Έργων	234	2.15
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	2.2
Απλά Μηχανολογικά	66	2.23
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	2.23
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	48	2.38
Απλά Γεωτεχνικά	147	2.52
Σύνολο	2095	2.1

Kruskal Wallis: $X^2_{13}=27.1$; $p=0.012$ (βλ. παράρτημα)

Η αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για σπουδές. Από τον πίνακα 116, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές των οποίων το επάγγελμα του πατέρα ανήκει σε «Απλά» επαγγέλματα (Γεωτεχνικά, Δομικών έργων και Μεταφορών) φαίνεται να υπάρχει αδυναμία βοήθειας των σπουδών από την πλευρά της οικογένειας (Ομαδ. Διάμεσος: 0.24 0.20 και 0.18 αντίστοιχα). Αντίθετα, οι μαθητές των οποίων το επάγγελμα του πατέρα ανήκει στα «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» και «Ιατρικά» δε δηλώνουν οικονομικό πρόβλημα από την πλευρά της οικογένειας για τις σπουδές τους (Ομαδ. Διάμεσος: 0.02 και 0.08 αντίστοιχα).

Πίνακας 116. Εκτίμηση της αδυναμίας βοήθειας της οικογένειας στις σπουδές και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ιατρικά	31	0
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	0.02
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	0.08
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	0.09
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	0.1
Λοιπά επαγγέλματα	357	0.1
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	241	0.11
Απλά Μηχανολογικά	67	0.13
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	0.15
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	49	0.16
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	0.17
Απλά Δομικών Έργων	237	0.18
Απλά Μεταφορών	143	0.2
Απλά Γεωτεχνικά	148	0.24
Σύνολο	2107	0.14

Kruskal Wallis: $X^2_{13} = 33.42$; $p = 0.001$ (βλ. παράρτημα)

Επαγγελματική ικανοποίηση. Από τον πίνακα 117, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές με πατέρα σε «Ιατρικά» αλλά και σε «Απλά» (Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά, Γεωτεχνικά) δηλώνουν ότι η επαγγελματική ικανοποίηση παίζει μικρότερο ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος (Ομαδ. Διάμεσος: 1.13, 1.16 και 1.22 αντίστοιχα). Αντίθετα, οι μαθητές με πατέρα σε «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» (Ομαδ. Διάμεσος: 2.02) ξεχωρίζουν δίνοντας το μεγαλύτερο ρόλο από όλες τις άλλες κατηγορίες στην επαγγελματική ικανοποίηση κατά την επιλογή επαγγέλματος.

Πίνακας 117. Η επαγγελματική ικανοποίηση ως κριτήριο επιλογής επαγγέλματος και επάγγελμα πατέρα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ)	N	Ομαδοπ.
		Διάμεσος
Ιατρικά	31	1.13
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	49	1.16
Απλά Γεωτεχνικά	148	1.22
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	45	1.24
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	226	1.29
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	89	1.30
Απλά Μηχανολογικά	67	1.39
Λοιπά επαγγέλματα	358	1.46
Απλά Μεταφορών	143	1.46
Απλά Δομικών Έργων	237	1.48
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	241	1.54
Γραφείου & Ασφαλιστικά	313	1.55
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	113	1.57
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	48	2.02
Σύνολο	2108	1.44

Kruskal Wallis: $X^2_{13} = 24.3$; $p = 0.029$

5.3. Ανάλυση συστάδων

Εφαρμόστηκε η ιεραρχική ανάλυση συστάδων (με τη βοήθεια του λογισμικού SPAD. 3) στην προσπάθειά μας να ορίσουμε μια τυπολογία στο δείγμα των μαθητών σχετική με τις απόψεις τους πάνω στο μελλοντικό τους επάγγελμα. Στην ανάλυση αυτή χρησιμοποιήθηκαν ως χαρακτηριστικά των μαθητών εκείνα που εκφράζονται από τις μεταβλητές που αναφέρονται στον *πίνακα 118*.

Οι ενδογενείς μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν ως *βασικές* για την κατασκευή της τυπολογίας, ενώ οι δημογραφικές χρησιμοποιήθηκαν ως *συμπληρωματικές*. Σύμφωνα με το αποτέλεσμα της ανάλυσης συστάδων θα μπορούσαμε να ομαδοποιήσουμε τους μαθητές σε 2, 4, ή 9 διακριτές ομάδες αν επιθυμούσαμε να έχουμε ταξινόμηση έως και 10 ομάδων. Παρακάτω περιγράφεται και ερμηνεύεται η ομαδοποίηση σε 9 συστάδες που είχε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθότι οι ομάδες οι οποίες σχηματίζονται είναι περισσότερο ομοιογενείς.

Στον *πίνακα 119*, δίνεται η συνάφεια με τη βοήθεια της X^2 κατανομής, της ομαδοποίησης σε 9 συστάδες με τις διάφορες μεταβλητές που συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση και προφανώς προσδιορίζουν τη δημιουργία των συστάδων. Στον ίδιο *πίνακα* δίνεται και η συνάφεια των συμπληρωματικών μεταβλητών με τη συγκεκριμένη ομαδοποίηση των μαθητών. Η τιμή στη στήλη «P» δίνει τη σημαντικότητα της συνάφειας της μεταβλητής με την ομαδοποίηση. Είναι προφανές ότι όλες οι *βασικές* μεταβλητές της ανάλυσης έχουν στατιστικά σημαντική σχέση με την ομαδοποίηση, υπάρχουν όμως διαφορές ως προς το βαθμό αυτής της συνάφειας. Οι μεταβλητές διατάσσονται στον *πίνακα 119*, έτσι, ώστε ο βαθμός αυτής της συνάφειας να ακολουθεί φθίνουσα πορεία.. Έτσι παρατηρείται για παράδειγμα, ότι οι δύο σημαντικότερες ερωτήσεις είναι η q31a «*Για σένα τι είναι σημαντικό σε ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία, ανεξάρτητα από αυτή που ίσως κάνεις στο μέλλον και πόσο; χρήματα*» και η ερώτηση q29b «*Ποιοι από τους παρακάτω λόγους έχουν για σένα σημασία στην εκλογή επαγγέλματος και πόσο; χρήματα*». Από τις *βασικές* μεταβλητές με πολύ μικρό ρόλο σ' αυτή την τυπολογία είναι οι ερωτήσεις q15 «*Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική*» και q27 «*Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια – απουσία από την εργασία σου*». Από τις *συμπληρωματικές* μεταβλητές παρατηρήθηκε ότι σημαντικότερη συνάφεια με την τυπολογία, σε φθίνουσα σειρά, εμφανίζουν το φύλο, ο γενικός βαθμός της προηγούμενης τάξης, το ερώτημα «*ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις*», η μόρφωση της μητέρας, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας, η ερώτηση «*έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις*» και η μόρφωση του πατέρα. Δε σχετίζονται με την τυπολογία οι μεταβλητές: επάγγελμα μητέρας (τελευταία 5χρ.), επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ.), η θέση του πατέρα στο επάγγελμα και η θέση της μητέρας στο επάγγελμα.

Στον *πίνακα 120*, δίνεται αναλυτικά η περιγραφή των συστάδων. Για κάθε συστάδα δίνονται με σειρά φθίνουσας σημαντικότητας οι κατηγορίες των *βασικών* μεταβλητών που σχετίζονται σημαντικά με αυτή. Μεταξύ των στοιχείων που καταγράφονται στον *πίνακα* είναι η συμμετοχή της κατηγορίας της μεταβλητής στη συστάδα, δηλαδή, το ποσοστό των ατόμων της συστάδας που επιλέγει την κατηγορία και δίνεται στη στήλη «*Κατηγορία / Ομάδα*». Το παραπάνω ποσοστό (Κατηγορία / Ομάδα) μπορεί να συγκριθεί με το ποσοστό της στήλης «*Σύνολο*» που είναι το ποσοστό των μαθητών στο σύνολο του δείγματος που επιλέγει την κατηγορία. Η στατιστική σημαντικότητα της

παραπάνω διαφοράς δίνεται από τη στήλη «P» που συνοδεύει την τιμή του κριτηρίου V. TEST. Για παράδειγμα, στη *συστάδα 1*, βλέπουμε για την κατηγορία «Αρκετά» της μεταβλητής q31a «Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα» η τιμή του V. TEST (8.75) είναι στατιστικά σημαντική ($P < 0.001$). Επίσης, διαπιστώνεται ότι το 54% της *συστάδας 1*, επιλέγει την κατηγορία «Αρκετά» για τη συγκεκριμένη μεταβλητή, ενώ στο σύνολο του δείγματος το ποσοστό αυτό (Σύνολο) είναι 26.21% (διαφορά :28%).

Στον *πίνακα 118*, συνοψίζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης συστάδων. Στην πρώτη στήλη εμφανίζονται οι μεταβλητές κατά ενότητα. Στη διασταύρωση γραμμής και στήλης δίνονται οι κατηγορίες της μεταβλητής που ξεπερνούν την τιμή 2 στο V. TEST ($p < 0.05$) και κατά συνέπεια χαρακτηρίζουν τη συστάδα της συγκεκριμένης στήλης. Για παράδειγμα, η συστάδα 6 (9.46% των μαθητών) χαρακτηρίζεται από μια αβεβαιότητα σχετικά με το τι έχει σημασία στην επιλογή επαγγέλματος (επικρατεί η κατηγορία «αρκετά»σε όλες τις ερωτήσεις της ενότητας «Σημασία στην επιλογή επαγγέλματος»). Η ίδια *αβεβαιότητα* διαπιστώνεται και για το ερώτημα «Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...» καθώς και για την πλειοψηφία των μεταβλητών της ενότητας «Θέσεις/απόψεις σε κριτήρια εργασίας - επαγγέλματος». Μελετώντας τις *συμπληρωματικές* μεταβλητές στον πίνακα αυτό διαπιστώνεται ότι στη συστάδα υπερέχουν τα *αγόρια* (αποτελούν το 60% της συστάδας). Επίσης, όπως αναμενόταν, η πλειοψηφία των μαθητών της συστάδας δεν έχει αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσει (55% έναντι 40% στο σύνολο των μαθητών).

5.3.1. Τυπολογία – τάσεις ομαδοποίησης του δείγματος

Από την ανάλυση συστάδων προέκυψαν ορισμένες αξιοπρόσεκτες τάσεις των μαθητών του δείγματος που οδήγησαν σε εννέα (9) ομαδοποιήσεις. Οι ομαδοποιήσεις αυτές προκύπτουν από τις κατηγορίες των βασικών μεταβλητών και παρουσιάζουν αντίστοιχα τα εξής χαρακτηριστικά:

Η **ομάδα 1** μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλελεύθερη και προοδευτική (απαντήσεις σε κριτήρια «κλίση», «ενδιαφέροντα» απαντώνται με «πάρα πολύ») και αφορά κυρίως κορίτσια με άριστη βαθμολογία που αντιτίθενται σε θέματα παράδοσης και επιθυμίας των γονέων.

Η **ομάδα 2** είναι μάλλον ενδιάμεση ομάδα και μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλελεύθερη ομάδα (απαντήσεις σε κριτήρια όπως «επιθυμία γονέων», «συνέχιση οικογενειακής - επαγγελματικής παράδοσης» κ.λπ. με «λίγο» και σε θέματα με κριτήρια «χρήματα», «κοινωνικό γόητρο», «επαγγελματική εξέλιξη» απαντήσεις με «πολύ»). Την αποτελούν άτομα που ανήκουν κυρίως στις κατηγορίες με γονείς μέσου έως ανώτερου μορφωτικού επιπέδου.

Η **ομάδα 3** μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ακραία» ομάδα, αφού δίνει «πάρα πολύ» σημασία σε όλα σχεδόν τα κριτήρια και προτιμά «ρισοκίνδυνη και επικερδή εργασία», «εργασία με ταξίδια» κ.λπ. Αποτελείται κυρίως από κορίτσια που σκέφτονται να ακολουθήσουν παραϊατρικά επαγγέλματα, παρουσιάζουν μέση επίδοση και έχουν πατέρα με μέσο μορφωτικό επίπεδο.

Η **ομάδα 4** μπορεί να χαρακτηριστεί ως περισσότερο «ακραία» και αρκετά ωφελμιστική ομάδα σε σχέση κυρίως με τα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος (απαντήσεις σε κριτήρια όπως «χρήματα», «κοινωνικό γόητρο», «ευκαιρίες προαγωγής» με «πάρα πολύ»). Το ίδιο και ως προς το τι είναι σημαντικό γι' αυτούς στην επιλογή επαγγέλματος με προοδευτικές μάλλον απόψεις (απαντήσεις σε ερωτήματα όπως «επαγγελματικά επιτυχημένος αυτός που κερδίζει πολλά χρήματα» «χειρωνακτική εργασία κατώτερη από πνευματική» με «διαφωνώ»). Η ομάδα αυτή αποτελείται κυρίως από χαμηλόβαθμους μαθητές και ανήκει περισσότερο στην κατηγορία παιδιών με μόρφωση μητέρας δημοτικού σχολείου.

Η **ομάδα 5** χαρακτηρίζεται από ακραία θετική τοποθέτηση, αφού δίνει «πάρα πολύ» σημασία σε όλα σχεδόν τα κριτήρια. Αποτελείται κυρίως από αγόρια που προτιμούν «ακίνδυνη εργασία» με ταξίδια και ποικιλία. Δε θεωρούν κατώτερη τη χειρωνακτική εργασία, έχουν αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα (απλό μηχανολογικό βασικά) έχουν περισσότερο χαμηλή βαθμολογία, ανήκουν σε οικογένειες με χαμηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο και κατοικούν σε (πολύ) ολιγάριθμες περιοχές.

Η **ομάδα 6** μπορεί να χαρακτηριστεί ως ομάδα επιφυλακτικότητας (οι απαντήσεις στις πιο πολλές μεταβλητές είναι «μάλλον» και «αρκετά») και αποτελείται κυρίως από αγόρια με χαμηλή βαθμολογία που δεν έχουν αποφασίσει ακόμη για το μελλοντικό τους επάγγελμα.

Η **ομάδα 7** είναι επίσης ομάδα φιλελεύθερη, αφού είναι αντίθετη προς την παράδοση και την επιθυμία των γονέων και αδιάφορη για την επιτυχία και εν μέρει για το χρήμα και παρουσιάζει μέτριου έως χαμηλού βαθμού σημασία για τα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος. Αποτελείται κυρίως από αγόρια που ανήκουν σε οικογένειες με υψηλή οικονομική κατάσταση.

Η **ομάδα 8** μπορεί κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως ομάδα αβεβαιότητας (κριτήρια όπως «ριψοκίνδυνη ή ακίνδυνη εργασία», «πολλές ευθύνες.....», «πολλά ταξίδια.....», «ποικιλία στην εργασία.....» κ.λπ. απαντώνται με «αβέβαιος») και αφορά περισσότερα τα αγόρια.

Τέλος, η **ομάδα 9** χαρακτηρίζεται από έντονα ακραία (αρνητική) τοποθέτηση, αφού δίνει λίγη μέχρι καθόλου σημασία στα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος, παρουσιάζει πλήρη αντιθετότητα σε κριτήρια όπως «οικογενειακή επαγγελματική παράδοση» και «επιθυμία γονέων» και αποτελείται περισσότερο από κορίτσια που σκέφτονται να ακολουθήσουν κυρίως ανώτατα εκπαιδευτικά επαγγέλματα.

Πίνακας 118. Χαρακτηρισμός των συστάδων με τη βοήθεια των κατηγοριών των βασικών μεταβλητών

	Συστάδες								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Ποσοστό συστάδας στο σύνολο του δείγματος</i>	16.37	14.9	14.1	13.39	9.51	9.46	7.66	7.52	7.1
Σημασία σε εκλογή									
Χρήματα	Αρκετά	Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Αρκετά	Πολύ	Λίγο
Κοινωνικό γόητρο	Λίγο	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά / Λίγο	Αρκετά / Λίγο		Καθόλου / Λίγο
Ελεύθερος χρόνος	Λίγο		Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Λίγο / Καθόλου		Λίγο / Καθόλου
Πιθανότ. επιτυχίας σε σχολή		Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Λίγο / Αρκετά		Καθόλου
Σταθερή επαγγελματ. εξέλιξη	Π. Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά / Πολύ		Αρκετά	Λίγο
Επιθυμία γονέων	Καθόλου / Λίγο	Λίγο		Πολύ	Π. Πολύ	Λίγο	Καθόλου		Καθόλου
Συνέχιση παράδοσης	Καθόλου	Λίγο	Π. Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Καθόλου		Καθόλου
Κλίση	Π. Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά		Αρκ/Πολύ/Λίγο			
Εκλογή & πιθανότητα επιτυχίας	Πολύ	Πολύ					Καθόλου		
Τι είναι σημαντικό									
Χρήματα	Αρκετά	Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά			Λίγο
Ευκαιρίες προαγωγής	Αρκετά / Λίγο	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Λίγο / Αρκετά			Καθόλου / Λίγο
Σταθερότητα – ασφάλεια	Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Λίγο / Αρκετά		Αρκετά / Λίγο
Καλές συνθήκες		Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά	Αρκετά		Αρκετά
Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα	Π. Πολύ	Πολύ	Π. Πολύ	Αρκετά		Αρκετά / Πολύ	Π. Πολύ		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Θέση σε κριτήρια εργασίας									
Επαγγ επιτυχημένος / Χρήμα	Συμφωνώ	Μάλ. Διαφωνώ	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Συμφ / Διαφων				Συμφωνώ
Κοιν κύρος πιο σημαντ. χρήμα				Μαλ. Συμφωνώ	Διαφωνώ				
Χειρωνακτική Κατώτερη	Συμφωνώ	Μάλλον		Διαφωνώ	Ακίνδυνη		Συμφωνώ		
Ριψοκ. επικερδή ή ακίνδυνη	Μάλλον Ριψοκ.	Μάλλον	Ριψοκίνδυνη	Μαλ. Ακιν	Πολλές / Λίγες	Μάλλον		Αβέβαιος	Ριψ/Αβέβ.
Πολλές ευθύνες ή λίγες	Μάλλον Λίγο	Μάλλον Πολύ	Πολύ / Λίγο	Πολλές	Ταξίδια	Μάλλον Πολύ	Λίγες	Αβέβαιος	Λίγες
Πολλά Ταξίδια ή ίδιο τόπο		Μάλλον Ίδιο	Ταξίδι	Ίδιο	Εργασία / Περ	Μάλλον	Ίδιο	Αβέβαιος	
Ευχαρ. Περιβάλλον έστω	Μάλλον Περ	Μάλλον Εργ	Εργ/Περ	Μαλ. Εργ	Ποικιλία	Μάλλον	Περιβάλλον	Αβέβαιος	

Ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενους			Επαναλ./Ποικιλ						
Με λίγους νέους ή πολλούς			Μάλλον Επν	Μάλλον	Πολλούς	Μάλλον		Αβέβαιος	
Μόνος ή ομάδα	Μόνος		Μάλλον Πολλ.		Ομάδα	Μάλλον	Λίγους - νέους	Αβέβαιος	Λίγους - νέους
Ανθρώπους ή μηχανές	Μηχανές		Μάλλον Μόνος	Μόνος	Μάλλον Ομάδα	Μάλ. Μον		Αβέβαιος	
Εσωτερικό χώρο ή ύπαιθρο			Μάλ. Μηχανές	Μηχανές	Μάλλον Μηχαν	Μάλλον		Αβέβαιος	Μηχανές
Δημόσιο τομέα παρά Ιδιωτικό	Μάλλον		Μάλλον	Ύπαιθρο	Μάλλον Ύπαιθ	Μάλλον		Αβέβαιος	Εσωτ χώρο
Ωράριο εργασίας			Μάλλον. Δημ.	Ιδιωτικό/Δημόσ		Μάλλον	Δημόσιο	Αβέβαιος	Αβέβαιος
Διάρκεια άδειας-διακοπών					Συμφ/Διαφ	2-3 εβδομάδες	Αδιάφορο		1 μήνα

Συμπληρωματικές μεταβλητές	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Φύλο	Κορίτσι		Κορίτσι		Αγόρι	Αγόρι	Αγόρι	Αγόρι	Κορίτσι
Έχει αποφασίσει επάγγελμα					Ναι	Όχι			
Ποιο επάγγ θα ακολουθήσεις			Παραϊατρικά		Απλά Μηχανολ				Εκπαιδευτικά
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες 1ο	Εκπαιδευτικά		Εκπαιδευτικά		Απλά Μηχανολ		Ανωτ. Μεταφ.		
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες 2ο	Εκπαιδευτικά		Εκπαιδευτικά		Απλά Μηχανολ				Ψυχοκοινωνικά
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες 3ο	Ψυχοκοινωνικά		Απλά Στρατ.		Απλά Μηχανολ		Ανωτ Καλλιτεχ.		Εκπαιδευτικά
Βαθμολογία	18.1 -20		14.1 -16	12.1 -14	10-12,12-14	12.1 -14			
Μόρφωση πατέρα		Ανώτατη εκπτ	Γυμνάσιο		Δημ				
Μόρφωση μητέρας		Λύκειο		Δημοτικό	Δημ				
Επάγγελμα πατέρα					Απλά Γεωτεχν.				
Επάγγελμα μητέρας									
Θέση πατέρα στο επάγγελμα							Εργοδότης		
Οικονομική κατάσταση οικογ.					<200 χιλιάδες		>600 χιλιάδες		
Τόπος κατοικίας					<2000 κάτοικοι				
Τάξη				A					

Πίνακας 119. Χαρακτηρισμός της ομαδοποίησης σε 9 συστάδες με τη βοήθεια των μεταβλητών

V.TEST	(ρ)	Ερωτήσεις	Τιμή χ^2	B.E.
49.82	0.000	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	2686.24	40
49.73	0.000	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	2677.90	40
26.80	0.000	Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνης...	879.59	40
25.64	0.000	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	789.11	32
24.86	0.000	Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	773.88	40
24.63	0.000	Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	761.93	40
23.85	0.000	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	722.11	40
23.19	0.000	Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	689.39	40
23.09	0.000	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	659.29	32
22.99	0.000	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Η σταθερότητα-ασφάλεια	679.79	40
22.34	0.000	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ανθρώπους ή με πολλούς.	648.10	40
20.75	0.000	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	575.00	40
20.36	0.000	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	557.99	40
20.12	0.000	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	547.52	40
19.86	0.000	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	536.18	40
19.71	0.000	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	506.55	32
19.35	0.000	Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά στην ύπαιθρο	514.45	40
19.26	0.000	Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	488.07	32
17.58	0.000	Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας στην αντίστοιχη σχολή	443.27	40
17.25	0.000	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	430.88	40
16.62	0.000	Ποιες ώρες προτιμάς να εργάζεσαι	407.39	40
16.29	0.000	Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία των γονέων	395.20	40
15.50	0.000	Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση της παράδοσης	367.31	40
15.46	0.000	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντάμου	365.71	40

15.09	0.000	Η εκλογή επαγγέλματος ... επηρεάζονται από τις πιθαν. επιτυχίας	372.57	48
14.77	0.000	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	342.49	40
14.44	0.000	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	290.43	24
12.30	0.000	Η κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα	265.46	40
12.14	0.000	Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	261.00	40
11.55	0.000	Πόσο θέλεις να διαρκούν οι διακοπές σου;	261.55	48
9.89	0.000	Φύλο	147.58	16
7.33	0.000	Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης	144.03	40
6.90	0.000	Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	475.70	280
5.80	0.000	Μόρφωση μητέρας	140.56	56
5.61	0.000	Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 3 ^ο ;	453.43	296
5.06	0.000	Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 2 ^ο ;	406.85	272
4.78	0.000	Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1 ^ο ;	417.57	288
4.04	0.000	Οικονομική κατάσταση της οικογένειας	98.20	48
3.73	0.000	Έχεις οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	46.02	16
3.65	0.000	Μόρφωση πατέρα	103.08	56
3.22	0.001	Τόπος μόνιμης κατοικίας	85.92	48
1.82	0.034	Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	333.31	288
1.42	0.078	Θέση πατέρα στο επάγγελμα	116.26	96
1.09	0.139	Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ.)	347.54	320
0.96	0.169	Επάγγελμα μητέρας (τελευταία 5χρ.)	294.22	272
0.67	0.250	Τάξη	28.24	24
0.51	0.305	Θέση μητέρας στο επάγγελμα	102.54	96

Πίνακας 120. 1. Χαρακτηρισμός της 1ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
8.75	0.000	19.49	54.00	26.21	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	554
8.58	0.000	17.09	64.00	35.43	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	749
7.99	0.000	25.82	31.50	11.54	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα	244
7.95	0.000	24.81	33.00	12.58	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	266
7.52	0.000	20.97	39.00	17.60	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	372
7.42	0.000	19.26	44.00	21.62	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα	457
7.35	0.000	20.20	40.00	18.73	Μάλλον ιδιωτικό τομέα	Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	396
6.62	0.000	21.55	30.50	13.39	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	283
6.56	0.000	17.00	46.50	25.88	Μάλλον πολλές ευθύνες	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	547
6.56	0.000	19.17	37.00	18.26	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	386
6.42	0.000	15.70	53.00	31.93	Μάλλον επαναλαμβαν.	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	675
6.26	0.000	21.27	28.50	12.68	Μάλλον συχνά ταξίδια	Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	268
6.17	0.000	15.62	51.00	30.89	Μάλλον μόνος	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	653
5.94	0.000	14.78	55.00	35.19	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	744
5.82	0.000	16.88	40.00	22.42	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	474
5.82	0.000	15.24	50.00	31.03	Μάλλον πολλ. & αδιάφ.	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς...	656
5.80	0.000	16.74	40.50	22.89	Μάλλον με μηχανές	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	484
5.31	0.000	18.84	27.50	13.81	Λίγο	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	292
5.28	0.000	15.87	40.00	23.84	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	504
5.08	0.000	25.66	14.50	5.35	Μάλλον με ανθρώπους	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά μηχανές	113
5.07	0.000	17.49	30.00	16.23	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	343

Πίνακας 120. 2. Χαρακτηρισμός της 2ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
16.67	0.000	32.37	78.41	36.09	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	763
16.40	0.000	34.60	72.38	31.17	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	659
10.41	0.000	29.38	51.11	25.92	Πολύ	Η εκλογή επαγγέλματος ... επηρεάζονται από τις πιθαν. επιτυχ.	548
9.09	0.000	25.88	53.65	30.89	Μάλλον μόνος	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	653
8.84	0.000	25.74	52.38	30.32	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	641
8.56	0.000	25.60	50.79	29.56	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	625
8.22	0.000	29.22	36.83	18.78	Μάλλον δημόσιο τομέα	Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	397
7.97	0.000	25.34	47.30	27.81	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	588
7.65	0.000	24.44	48.57	29.61	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	626
7.55	0.000	21.54	63.81	44.13	Μάλλον διαφωνώ	Επαγγελματικά επιτυχημένος όποιος βγάζει πολλά χρήματα	933
7.46	0.000	23.70	50.48	31.74	Μάλλον ίδιο τόπο	Προτίμηση εργασίας με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	671
7.13	0.000	23.26	49.84	31.93	Μάλλον επαναλαμβανόμεν	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	675
6.35	0.000	21.77	51.43	35.19	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	744
6.33	0.000	22.57	46.35	30.61	Μάλλον ύπαιθρο	Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά σε ύπαιθρο	647
6.27	0.000	22.41	46.67	31.03	Μάλλον πολλ. & αδιάφ.	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς...	656
6.21	0.000	23.96	38.41	23.89	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση παράδοσης	505
6.14	0.000	24.26	36.51	22.42	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	474
6.04	0.000	23.97	36.83	22.89	Μάλλον με μηχαν.	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	484
5.86	0.000	22.28	43.49	29.09	Μάλλον ριψοκ.-επικερδ.	Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	615
5.41	0.000	20.69	49.52	35.67	Μάλλον ευχαρ. περιβάλ.	Προτίμηση σε ευχαρ. περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	754

Πίνακας 120. 3. Χαρακτηρισμός της 3ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
22.59	0.000	47.68	79.86	22.42	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	474
21.78	0.000	39.74	86.22	29.04	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	614
9.07	0.000	25.50	49.12	25.78	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	545
8.43	0.000	32.30	29.33	12.16	Διαφωνώ	Επαγγ. επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	257
6.71	0.000	21.06	49.12	31.22	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	660
5.92	0.000	21.84	37.81	23.18	Μάλλονμη ριψοκίνδυνη	Προτίμηση ριψοκίνδυνη αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	490
5.70	0.000	23.04	31.10	18.07	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	382
5.62	0.000	23.50	28.98	16.51	Μάλλον εργ. που	Προτίμηση σε ευχαρ. περιβάλλον έστω κι αν δεν αρέσει πια	349
5.39	0.000	22.91	28.98	16.93	Δυνατότητα μεγ. κερδ.	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	358

Πίνακας 120. 4. Χαρακτηρισμός της 4ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
13.29	0.000	52.68	37.11	5.30	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	112
11.98	0.000	31.38	47.17	11.31	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνης..	239
11.55	0.000	32.85	42.77	9.79	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	207
11.11	0.000	47.00	29.56	4.73	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	100
11.09	0.000	27.05	47.80	13.29	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς...	281
10.29	0.000	23.49	49.06	15.70	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	332
10.11	0.000	27.83	40.25	10.88	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση σε ευχαρ. περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	230
8.63	0.000	40.48	21.38	3.97	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	84
8.16	0.000	22.53	35.85	11.97	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση σε εσωτερικό χώρο παρά στην ύπαιθρο	253
8.14	0.000	38.55	20.13	3.93	Δεν είμαι βέβαιος	Επαγγ. επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	83
6.23	0.000	17.20	33.96	14.85	Δεν είμαι βέβαιος	Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	314
6.06	0.000	23.88	20.13	6.34	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	134

Πίνακας 120. 5. Χαρακτηρισμός της 5ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
12.14	0.000	28.38	62.75	31.17	Πολύ	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	659
11.72	0.000	26.21	67.11	36.09	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	763
10.38	0.000	22.54	73.83	46.17	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	976
9.83	0.000	21.65	74.83	48.72	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα.: Οι καλές συνθήκες εργασίας	30
9.08	0.000	30.24	38.26	17.83	Ριψοκίνδυνη αλλά επικερδή	Προτίμηση εργ. ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνης...	377
8.53	0.000	19.10	82.21	60.69	Με μηχανές	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά μηχανές	283
8.08	0.000	20.54	69.13	47.45	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	3
7.81	0.000	20.32	68.46	47.49	Μόνος	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	4
7.62	0.000	24.20	45.64	26.58	Πολλούς αδιάφ. ποιους	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς...	562
7.52	0.000	24.85	42.28	23.98	Διαφωνώ	Η κοινωνική θέση είναι πιο σημαντική από τα χρήματα	507
7.39	0.000	20.79	61.74	41.86	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	885
7.21	0.000	18.28	79.87	61.59	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	302
6.61	0.000	21.82	48.32	31.22	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	660
6.53	0.000	23.22	40.60	24.65	Ύπαιθρο	Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά σε ύπαιθρο	521
5.85	0.000	16.18	91.61	79.80	Εργασία με σταθερό εισόδ.	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	687
5.46	0.000	28.43	18.79	9.32	Συχνά ταξίδια	Προτίμηση εργασίας με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	197
5.22	0.000	18.43	60.07	45.93	Επαναλαμβανόμενη εργασ.	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	971
5.18	0.000	17.01	76.85	63.67	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα.:Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα	346

Πίνακας 120. 6. Χαρακτηρισμός της 6ης Συστάδας με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
19.45	0.000	37.78	81.79	35.43	Αρκετά	Σημασία σε εκλογή: Χρήματα	749
18.57	0.000	43.14	69.08	26.21	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	554
9.16	0.000	24.58	67.34	44.84	Καθόλου	Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση της παράδοσης	948
8.76	0.000	21.47	83.53	63.67	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα:Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντα	346
8.71	0.000	26.91	52.89	32.17	Συμφωνώ	Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	680
8.20	0.000	22.52	72.83	52.93	Κορίτσι	Φύλο	119
7.93	0.000	30.58	35.26	18.87	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	399
7.40	0.000	21.04	78.03	60.69	Με μηχανές	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	283
6.95	0.000	23.96	53.18	36.33	Μάλλον λίγες ευθύνες	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	768
5.70	0.000	18.55	90.46	79.80	Εργασία με σταθ. εισ	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	687
5.49	0.000	19.82	74.57	61.59	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Κλίση	302
5.39	0.000	22.90	44.80	32.02	Πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	677
5.31	0.000	24.06	36.99	25.17	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	532
5.06	0.000	24.27	33.53	22.61	Μάλλον συμφωνώ	Επαγγ. επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	478

Πίνακας 120. 7. Χαρακτηρισμός της 7ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
14.04	0.000	31.39	59.88	14.62	Αδιάφορο	Ποιες ώρες προτιμάς να εργάζεσαι;	309
9.87	0.000	46.43	24.07	3.97	Λίγο	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	84
7.54	0.000	30.51	22.22	5.58	Αδιάφορο	Πόσο να διαρκεί η άδεια - απουσία από την εργασία σου;	118
7.39	0.000	14.33	58.64	31.36	Καθόλου	Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία γονέων	663
7.03	0.000	17.04	41.98	18.87	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	399
6.96	0.000	19.43	33.95	13.39	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	283
6.65	0.000	17.49	37.04	16.23	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	343
6.51	0.000	14.24	50.62	27.25	Ευχάριστο περιβάλλον	Προτίμηση σε ευχαρ. περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	576
6.35	0.000	16.76	37.04	16.93	Δυνατότητα μεγάλ. κερδών	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	358
5.73	0.000	11.39	66.67	44.84	Καθόλου	Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση παράδοσης	948
5.28	0.000	17.13	26.54	11.87	Λίγες ευθύνες	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	251
5.11	0.000	14.55	34.57	18.21	Μη ρισοκ. όχι τόσο επικερ.	Προτίμηση εργασίας ρισοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	385
5.03	0.000	27.03	12.35	3.50	Καθόλου	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	74
2.44	0.007	10.41	31.48	23.18	Μάλλον μη ρισοκίνδυνη	Προτίμηση εργασίας ρισοκίνδυνη αλλά επικερδής ή ακίνδυνη...	490
2.39	0.008	11.14	22.84	15.70	Δεν είμαι βέβαιος	Προτίμηση εργασίας στο δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	332
2.36	0.009	18.75	5.56	2.27	Εκκλησιαστικά	Επάγγελμα που δεν θέλεις ποτέ; ποιο;	48

Πίνακας 120. 8. Χαρακτηρισμός της 8ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
23.38	0.000	77.24	74.67	6.86	Λίγο	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	145
21.97	0.000	62.16	76.67	8.75	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	185
9.27	0.000	20.22	48.67	17.08	Συμφωνώ	Επαγγ. επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	361
8.80	0.000	37.50	24.00	4.54	Καθόλου	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	96
8.13	0.000	37.80	20.67	3.88	Καθόλου	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	82
7.08	0.000	18.49	36.00	13.81	Λίγο	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	292
6.41	0.000	29.21	17.33	4.21	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	89
5.25	0.000	13.78	36.67	18.87	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	399
5.17	0.000	16.67	25.33	10.79	Λίγο	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	228
5.06	0.000	27.69	12.00	3.07	Κάτι άλλο	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;	65
5.05	0.000	15.19	28.67	13.39	Αρκετά	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα.: Οι καλές συνθήκες εργασίας	283

Πίνακας 120. 9. Χαρακτηρισμός της 9ης Συστάδας, με τη βοήθεια των κατηγοριών των μεταβλητών

V.TEST	(p)	Ομάδα /Κατηγορία	Κατηγορία /Ομάδα	Σύνολο	Χαρακτηριστικές Κατηγορίες	Ερωτήσεις	N
16.40	0.000	31.22	73.63	22.42	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Τα χρήματα	474
14.70	0.000	25.08	76.62	29.04	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...:Τα χρήματα	614
14.26	0.000	31.69	60.70	18.21	Μη ριψοκ. όχι επικ.	Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδούς ή ακίνδυνης... Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	385
12.88	0.000	36.19	46.27	12.16	Διαφωνώ	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	257
12.43	0.000	30.50	51.74	16.13	Με πολλές ευθύνες	Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά σε ύπαιθρο	341
11.13	0.000	23.03	59.70	24.65	Ύπαιθρο	Προτίμηση εργασίας με λίγους και νέους ή με πολλούς...	521
9.92	0.000	20.82	58.21	26.58	Πολλούς-αδ.ποιους	Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	562
9.72	0.000	35.29	29.85	8.04	Με ποικιλία	Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	170
9.71	0.000	32.35	32.84	9.65	Εργασία που αρέσει	Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	204
9.62	0.000	19.09	62.69	31.22	Πάρα πολύ	Προτίμηση εργασίας μόνος ή σε ομάδα	660
9.48	0.000	36.13	27.86	7.33	Με ομάδα	Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	155
9.23	0.000	23.56	44.78	18.07	Πάρα πολύ	Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	382
9.18	0.000	31.47	30.85	9.32	Συχνά ταξίδια	Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	197
8.83	0.000	42.00	20.90	4.73	Με ανθρώπους	Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία γονέων	100
8.76	0.000	30.73	29.35	9.08	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	192
8.70	0.000	19.63	53.23	25.78	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	545
8.41	0.000	14.95	76.62	48.72	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση της παράδοσης	30
8.41	0.000	26.97	32.34	11.40	Πάρα πολύ	Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	241
7.76	0.000	14.86	72.14	46.17	Πάρα πολύ	Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	976
7.38	0.000	15.14	66.67	41.86	Πάρα πολύ	Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	885
7.22	0.000	23.90	29.85	11.87	Λίγες ευθύνες	Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει πια	251
6.47	0.000	16.67	47.76	27.25	Ευχάρ. περιβάλλον	Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	576
6.00	0.000	13.56	67.66	47.45	Πάρα πολύ	Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	3
5.85	0.000	16.63	41.79	23.89	Ιδιωτικό τομέα	Προτίμηση με λίγους και νέους ή με πολλούς αδιάφορα ποιους	505
5.72	0.000	20.30	26.87	12.58	Με λίγους-νέους	Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά στην ύπαιθρο	266
5.32	0.000	18.97	27.36	13.72	Εσωτερικός χώρος	Προτίμηση εργασίας στον δημόσιο παρά στον ιδιωτικό τομέα	290
5.27	0.000	16.12	38.81	22.89	Δημόσιο τομέα	Προτίμηση με πολλά ταξίδια παρά στον ίδιο τόπο	484
5.12	0.000	13.53	58.21	40.92	Ίδιο τόπο		865

5.4. Μελέτη των δοκιμασιών επαγγελματικών ενδιαφερόντων (τεστ AIST και UST κατά τύπο λυκείου, φύλο και ηλικία

Με την ευκαιρία της διεξαγωγής της έρευνας αυτής θεωρήθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν πέραν του ερωτηματολογίου και οι δοκιμασίες (τεστ) των Bergman / Eder, η δοκιμασία Δομής των Γενικών Ενδιαφερόντων (AIST) και η δοκιμασία Δομής του Περιβάλλοντος (UST), προκειμένου να γίνει αντιπαραβολή των πορισμάτων στις αντίστοιχες θεματικές, οι οποίες σε σχέση με το ερωτηματολόγιό μας ήταν περιορισμένες.

Για να μελετηθεί η επίδραση του φύλου, της ηλικίας και του τύπου λυκείου των μαθητών 14-18 ετών, πάνω στις έξι συνιστώσες (Realistic, Investigate, Artistic, Social, Conventional, Enterprising) οι οποίες αποτελούν την παραγοντική δομή και των δυο δοκιμασιών (test) έγιναν τρεις σειρές αναλύσεων (Πολυδιάστατη Ανάλυση Διασποράς).

Στην πρώτη σειρά έγιναν δύο αναλύσεις, μία για κάθε τεστ, στις οποίες χρησιμοποιήθηκε όλο το δείγμα των μαθητών (γυμνασίου και λυκείου). Οι ανεξάρτητες μεταβλητές αυτών των αναλύσεων ήταν το φύλο και η ηλικία των μαθητών. Η ηλικία μελετήθηκε με βάση την κωδικοποίηση στις 5 παρακάτω κατηγορίες: Κάτω των 14 ετών, 14.1 – 15 ετών, 15.1 – 16 ετών, 16.1 – 17 ετών, άνω των 17 ετών.

Στη δεύτερη σειρά έγιναν, επίσης, δυο αναλύσεις μια για κάθε τεστ, με βάση μόνο το δείγμα των μαθητών του λυκείου. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές σ' αυτές τις αναλύσεις ήταν το φύλο, η ηλικία και η κατεύθυνση του λυκείου. Η ηλικία σ' αυτή την περίπτωση μελετήθηκε κωδικοποιημένη σε δύο κατηγορίες: Κάτω των 17 ετών και 17.1 ετών και άνω.

Τέλος, έγιναν δυο αναλύσεις για το δείγμα μόνο των μαθητών του Γυμνασίου, με ανεξάρτητες μεταβλητές το φύλο και την ηλικία των μαθητών, όπου η ηλικία μελετήθηκε κωδικοποιημένη σε τρεις κατηγορίες: 14 ετών και κάτω, 14.1 - 15, άνω των 15 ετών. Επειδή τα αποτελέσματα αυτών των αναλύσεων δε διαφέρουν από εκείνα που προκύπτουν από το δείγμα των μαθητών του λυκείου δε θα σχολιαστούν στη συνέχεια.

Παρακάτω θα δοθούν μόνο τα αποτελέσματα για την επίδραση της ηλικίας, αφού η επίδραση του φύλου που βρέθηκε σημαντική, τόσο σ' αυτή όσο και στη δεύτερη σειρά αναλύσεων, αναφέρεται στην παράγραφο που καταγράφονται τα αποτελέσματα της δεύτερης σειράς.

Στο σημείο αυτό δίνονται τα αποτελέσματα των τεστ της πρώτης ανάλυσης. Για το AIST βρέθηκε σημαντική τόσο η επίδραση του φύλου (Pillai's trace=0.46;F(6.2079)=302.6;p<0.001) όσο και της ηλικίας (Pillai's trace=0.06;F(24.8328)=5.26;p<0.001) στον πολυμεταβλητό έλεγχο.

Για την ηλικία τα συμπεράσματα είναι τα εξής: Οι ηλικιακές ομάδες διαφέρουν ως προς τις συνιστώσες «Ρεαλιστική» (Realistic) (F(4.2084)=16.2; p<0.001), «Ερευνητική» (Investigative) (F(4.2084)=6.76; p<0.001), «Καλλιτεχνική» (Artistic) (F(4.2084)=5.75; p<0.001), «Κοινωνική» (Social) (F(4.2084) =2.5; P=0.04), και «Συμβατική» (Conventional) (F(4.2084)=12.18; p<0.001). Δε βρέθηκαν διαφορές για τη συνιστώσα «Επιχειρηματική» (Enterprising). Οι μέσες τιμές σε όλες τις περιπτώσεις μειώνονται από τη μικρότερη ηλικία προς τη μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα (π.χ. Ρεαλιστική (Realistic): 27.99 / 27.64 / 25.82 / 25.36 / 24.62). Δε βρέθηκε

σημαντική αλληλεπίδραση φύλου και ηλικίας για καμιά από τις συνιστώσες του AIST.

Για το **UST** βρέθηκε, επίσης, σημαντική τόσο η επίδραση του *φύλου* (Pillai's trace=0.24; F(6.2068)=109.4; p<0.001) όσο και της *ηλικίας* (Pillai's trace=0.018; F(24.8284)=1.56; p=0.039) στον πολυμεταβλητό έλεγχο.

Τα συμπεράσματα για την *ηλικία* έχουν ως εξής: Οι ηλικιακές ομάδες διαφέρουν ως προς τη συνιστώσα «Επιχειρηματική» (Enterprising) (F(4.2084)=3.79; p<0.004). Οι τιμές των μέσων είναι αυξανόμενες από ηλικία σε ηλικία (24.17 / 24.77 / 25.12 / 25.59 / 26.08). Δε βρέθηκαν διαφορές για τις υπόλοιπες συνιστώσες. Δε βρέθηκε σημαντική αλληλεπίδραση φύλου και ηλικίας για καμιά από τις συνιστώσες του UST.

Στη συνέχεια εφαρμόστηκε μια *δεύτερη* ανάλυση στο δείγμα των μαθητών του λυκείου με στόχο τη μελέτη της επίδρασης του *τύπου λυκείου*, του *φύλου* και της *ηλικίας* των μαθητών. Παρακάτω δίνονται τα αποτελέσματα των τεστ.

Για το **AIST** βρέθηκε σημαντική τόσο η επίδραση του *φύλου* (Pillai's trace=0.46; F(6.2079)=302.6; p<0.001) όσο και αυτή της *κατεύθυνσης του Λυκείου* κατά τον πολυμεταβλητό έλεγχο. Η επίδραση της *ηλικίας* δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική στον ίδιο έλεγχο. Οι μέσοι όροι για κάθε συνιστώσα δίνονται στον *πίνακα 121*. Ως προς το *φύλο* διαπιστώνεται ότι τα αγόρια υπερέχουν των κοριτσιών στις συνιστώσες: «Ρεαλιστική» (Realistic) (M.O.Αγορ: 29.7 / M.O. Κορ: 22.8; F(1.2084)=440.2; p<0.001) και «Ερευνητική» (Investigative) (M.O. Αγορ: 29.8 / M.O. Κορ: 27.2; F(1.2084)=51.2; p<0.001), ενώ τα κορίτσια συνδέονται περισσότερο με τις συνιστώσες: «Καλλιτεχνική» (Artistic) (M.O. Αγορ:29.7 / M.O. Κορ: 22.8, F(1.2084)=309.2; p<0.001) και «Κοινωνική» (Social) (M.O. Αγορ:24.8 / M.O. Κορ:30.7 ;F(1.2084)=515.9; p<0.001). Δε βρέθηκαν διαφορές για τις συνιστώσες «Επιχειρηματική» (Enterprising) και «Συμβατική» (Conventional).

Πίνακας 121. Μέσοι όροι των συνιστωσών του AIST τεστ κατά φύλο μαθητή

Δοκιμασία	Αγόρι		Κορίτσι		Σύνολο	
	M	SD	M	SD	M	SD
Ρεαλιστική (Realistic)	28.8	7.9	21.6	7.1	25.0	8.3
Ερευνητική (Investigative)	29.2	8.2	26.5	8.6	27.7	8.5
Καλλιτεχνική (Artistic)	23.8	7.0	30.6	8.3	27.4	8.4
Κοινωνική (Social)	29.0	7.0	36.6	6.9	33.1	7.9
Επιχειρηματική (Enterprising)	29.2	7.4	30.7	7.7	30.0	7.6
Συμβατική (Conventional)	23.8	7.0	23.9	7.4	23.9	7.2

Για την *κατεύθυνση του Λυκείου* τα συμπεράσματα είναι τα εξής: Οι κατευθύνσεις διαφέρουν ως προς τις συνιστώσες «Ρεαλιστική» (Realistic) (F(3.1008)=19.2; p<0.001), «Ερευνητική» (Investigative) (F(3.1008)=21.8; p<0.001), «Καλλιτεχνική» (Artistic) (F(3.1008)=17.8; p<0.001) και «Κοινωνική» (Social) (F(3.1008)=2.5; p=.04). Δε βρέθηκαν διαφορές για τις συνιστώσες «Συμβατική» (Conventional) και «Επιχειρηματική» (Enterprising). Από τον *πίνακα 122*, είναι φανερό ότι ως προς τη συνιστώσα «Ρεαλιστική» (Realistic) ο μέσος όρος αυξάνεται ακολουθώντας τη διαδρομή κατευθύνσεων Θεωρητική – Θετική – Τεχνολογική – ΤΕΕ. Ως προς τη συνιστώσα «Ερευνητική» (Investigative) η Θετική κατεύθυνση υπερέχει σημαντικά των άλλων τριών κατευθύνσεων. Οι μαθητές που ακολουθούν την Θεωρητική κατεύθυνση υπερτερούν σημαντικά των μαθητών των άλλων κατευθύνσεων ως προς τις συνιστώσες «Καλλιτεχνική» (Artistic) και «Κοινωνική» (Social).

Πίνακας 122. Μέσοι όροι των συνιστωσών του AIST test κατά κατεύθυνση Λυκείου

Δοκιμασία	Κατεύθυνση Λυκείου									
	Θεωρητική		Θετική		Τεχνολογική		ΤΕΕ		Σύνολο	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Ρεαλιστική (Realistic)	21.1 ^a	6.5	25.2 ^b	8.5	27.4 ^{βγ}	8.1	28.5 ^γ	8.4	25.0	8.3
Ερευνητική (Investigative)	25.2 ^a	7.7	31.4 ^β	8.5	28.0 ^a	8.7	26.3 ^a	7.6	27.7	8.5
Καλλιτεχνική (Artistic)	31.2 ^a	8.2	26.5 ^β	8.1	25.7 ^β	8.0	24.1 ^β	7.5	27.4	8.4
Κοινωνική (Social)	36.3 ^a	7.2	32.8 ^β	7.8	31.0 ^β	7.5	30.3 ^β	8.0	33.1	7.9
Επιχειρηματική (Enterprising)	30.9	7.9	29.3	7.7	30.5	7.2	28.9	7.0	30.0	7.6
Συμβατική (Conventional)	23.4	7.2	23.5	7.0	24.9	7.7	24.1	6.8	23.9	7.2

Μέσοι όροι με κάποιο κοινό στοιχείο - γράμμα (α, β, γ, δ) στον εκθέτη τους δεν διαφέρουν σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Στην περίπτωση του UST τα αποτελέσματα του πολυμεταβλητού ελέγχου δε διαφέρουν από τα προηγούμενα του AIST. Τόσο η επίδραση του φύλου (Pillai's trace=0.182; $F(6.998)=36.96$; $p<0.001$) όσο και της κατεύθυνσης Λυκείου είναι σημαντική. Η επίδραση της ηλικίας δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική στον ίδιο έλεγχο. Οι μέσοι όροι των συνιστωσών δίνονται στον πίνακα 123. Ως προς το φύλο συμπεραίνουμε ότι τα αγόρια υπερέχουν των κοριτσιών στη συνιστώσα «Ρεαλιστική» (Realistic) (M.O. Αγόρ: 22.5 / M.O. Κορ: 17.73; $F(1.2084)=214.78$; $p<0.001$). Αντίθετα, τα κορίτσια συνδέονται περισσότερο από τα αγόρια με τις συνιστώσες «Καλλιτεχνική» (Artistic) (M.O. Αγόρ: 18.07 / M.O. Κορ: 21.56; $F(1.2084)=104.6$; $p<0.001$) και «Κοινωνική» (Social) (M.O. Αγόρ: 25.8 / M.O. Κορ: 30.54; $F(1.2084)=192.5$; $p<0.001$). Δε βρέθηκαν διαφορές για τις συνιστώσες «Ερευνητική» (Investigative), «Επιχειρηματική» (Enterprising) και «Συμβατική» (Conventional).

Πίνακας 123. Μέσοι όροι των συνιστωσών του UST test κατά φύλο μαθητή

Δοκιμασία	Αγόρι		Κορίτσι		Σύνολο	
	M	SD	M	SD	M	SD
Ρεαλιστική (Realistic)	22.8	8.6	17.3	6.1	19.9	7.8
Ερευνητική (Investigative)	24.8	8.9	24.8	8.7	24.8	8.8
Καλλιτεχνική (Artistic)	17.9	6.9	21.7	8.8	19.9	8.2
Κοινωνική (Social)	26.0	7.4	30.9	8.1	28.6	8.1
Επιχειρηματική (Enterprising)	24.7	7.7	26.4	8.1	25.6	7.9
Συμβατική (Conventional)	21.6	7.5	21.3	7.7	21.4	7.6

Για την κατεύθυνση του Λυκείου τα συμπεράσματα είναι τα εξής: Οι κατευθύνσεις του λυκείου διαφέρουν ως προς όλες τις συνιστώσες του UST: «Ρεαλιστική» (Realistic) $F(3.1003)=19.5$; $p<0.001$), «Ερευνητική» (Investigative) $F(3.1003)=18.9$; $p<0.001$), «Καλλιτεχνική» (Artistic) $F(3.1003)=22.1$; $p<0.001$), «Κοινωνική» (Social) $F(3.1003)=10.05$; $P<0.001$), «Επιχειρηματική» (Enterprising) $F(3.1003)=6.4$; $p<0.001$) και οριακά ως προς την «Συμβατική» (Conventional) $F(3.1003)=3.9$; $p=0.008$). Σχετικά με τις διαφορές των μέσων όρων των τεσσάρων κατευθύνσεων, από τον πίνακα 124, είναι φανερό ότι προκύπτουν ανάλογα συμπεράσματα με εκείνα του AIST test ως προς τις συνιστώσες: «Ρεαλιστική» (Realistic), «Ερευνητική» (Investigative), «Καλλιτεχνική» (Artistic) και «Κοινωνική» (Social). Ως προς τη συνιστώσα «Ρεαλιστική» (Realistic) ο μέσος όρος αυξάνεται ακολουθώντας τη

διαδρομή Θεωρητική – Θετική – Τεχνολογική - TEE. Στη συνιστώσα «Ερευνητική» (Investigative) η Θετική κατεύθυνση υπερέχει σημαντικά όλων των κατευθύνσεων. Η συνιστώσα «Καλλιτεχνική» (Artistic) συνδέεται περισσότερο με τη Θεωρητική κατεύθυνση, ενώ η συνιστώσα «Κοινωνική» (Social) ακολουθεί την αντίστροφη πορεία από εκείνη της «Ρεαλιστικής» (Realistic), δηλαδή ελαττώνεται ακολουθώντας την πορεία Θεωρητική – Θετική – Τεχνολογική - TEE. Οι μικρές διαφορές που παρατηρούνται για τις δύο άλλες συνιστώσες ευνοούν τη Θεωρητική και Τεχνολογική κατεύθυνση στην περίπτωση της συνιστώσας «Επιχειρηματικής» (Enterprising). Η συνιστώσα «Συμβατική» (Conventional) συνδέεται περισσότερο με την Τεχνολογική κατεύθυνση και λιγότερο με τη Θετική κατεύθυνση. Στο UST δε βρέθηκε σημαντική αλληλεπίδραση φύλου και ηλικίας για καμιά από τις συνιστώσες.

Πίνακας 124. Μέσοι όροι των συνιστώσων του UST τεστ κατά κατεύθυνση Λυκείου

	Κατεύθυνση Λυκείου									
	Θεωρητική		Θετική		Τεχνολογική		TEE		Σύνολο	
Δοκιμασία	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Ρεαλιστική (Realistic)	16.5 ^a	6.2	20.4 ^β	7.6	20.8 ^{βγ}	7.3	23.8 ^γ	9.0	19.9	7.8
Ερευνητική (Investigative)	23.5 ^a	7.8	28.4 ^β	9.6	23.6 ^a	7.9	23.1 ^a	8.7	24.8	8.8
Καλλιτεχνική (Artistic)	23.8 ^a	8.9	18.6 ^β	7.4	17.5 ^β	6.7	18.0 ^β	7.0	19.9	8.2
Κοινωνική (Social)	31.3 ^a	8.1	28.9 ^{αγ}	7.8	27.0 ^{βγ}	7.3	25.4 ^β	8.2	28.6	8.1
Επιχειρηματική (Enterprising)	27.1 ^a	7.5	24.5 ^β	7.4	25.9 ^a	8.0	24.5 ^β	9.0	25.6	7.9
Συμβατική (Conventional)	20.9 ^{αβ}	7.1	20.9 ^a	7.1	22.6 ^β	8.2	21.9 ^{αβ}	8.2	21.4	7.6

Μέσοι όροι με κάποιο κοινό στοιχείο - γράμμα (α, β, γ, δ) στον εκθέτη τους δεν διαφέρουν σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Από την αξιολόγηση των απαντήσεων στις δοκιμασίες AIST και UST προέκυψαν τα εξής: Όπως φάνηκε και από τις διαπιστώσεις με βάση το ερωτηματολόγιο, τα αγόρια παρουσιάζονται και στις δοκιμασίες αυτές με εντονότερη, από ό,τι τα κορίτσια, την τάση ρεαλισμού και την προτίμηση θετικών και σύγχρονων επαγγελμάτων. Αντίθετα, τα κορίτσια παρουσιάζουν εντονότερα ενδιαφέροντα για την καλλιτεχνία και τα κοινωνικά θέματα - επαγγέλματα.

Ως προς τις κατευθύνσεις που ακολουθούν οι μαθητές, είναι φανερό η σχέση των μαθητών της θεωρητικής κατεύθυνσης με τα καλλιτεχνικά και τα κοινωνικά θέματα, όπως, επίσης, η σχέση της θετικής κατεύθυνσης με τα ερευνητικά θέματα. Και αυτές οι διαπιστώσεις είναι σύμφωνες με τις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών, αφού τα κορίτσια π.χ., προτιμούν, σύμφωνα με τις δηλώσεις τους στο ερωτηματολόγιο, περισσότερο από τα αγόρια τα ψυχοκοινωνικά επαγγέλματα.

Η ηλικία των μαθητών δεν είχε σημαντική επίδραση ούτε στο δείγμα των μαθητών γυμνασίου ούτε και λυκείου αλλά ήταν σημαντική στην περίπτωση της ανάλυσης του συνόλου των μαθητών. Διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στους μαθητές του γυμνασίου και του λυκείου.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν και στοιχείο αξιοπιστίας της μεθόδου του ερωτηματολογίου το οποίο και χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στην παρούσα έρευνα (ενώ τα παραπάνω τεστ έχουν σε άλλες χώρες σταθμιστεί και στην παρούσα προσπάθειά μας εφαρμόστηκαν με την ευκαιρία διεξαγωγής της έρευνας και με σκοπό τη στάθμισή τους σε Ελληνικό δείγμα στα πλαίσια του εργαστηρίου της Γενικής - Πειραματικής Ψυχολογίας).

6. Συνολική θεώρηση και συζήτηση των πορισμάτων

6.1. Παράγοντες επιλογής επαγγέλματος και συσχετίσεις

6.1.1. Η ηλικία ως παράγοντας και κριτήριο επιλογής επαγγέλματος

Ως προς την **ηλικία** κατά την οποία οι μαθητές σκέφτονται για πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν αξιοπρόσεκτες διαπιστώσεις είναι οι εξής: Οι περισσότεροι μαθητές προβληματίζονται για το επιθυμητό επάγγελμα για πρώτη φορά στην ηλικία των 10-12 ετών. Τα αγόρια όμως διαφοροποιούνται από τα κορίτσια, με το ότι σκέφτονται νωρίτερα το μελλοντικό τους επάγγελμα. Η αντίστοιχη υπόθεσή μας επαληθεύτηκε στο θέμα αυτό εν μέρει, αφού οι περισσότεροι μαθητές παρουσιάζονται να προβληματίζονται στο τέλος της παιδικής ηλικίας για το μελλοντικό τους επάγγελμα.

Η *βαθμολογία της προηγούμενης τάξης* φαίνεται να επηρεάζει το χρόνο κατά τον οποίο οι μαθητές σκέφτηκαν για πρώτη φορά το επιθυμητό επάγγελμα. Έτσι μαθητές με μεγαλύτερη βαθμολογία παρουσιάζονται σε μεγαλύτερο ποσοστό να έχουν σκεφτεί πολύ νωρίς το επάγγελμα που επιθυμούν απ' ό,τι οι μαθητές με χαμηλότερη βαθμολογία.

Η *μόρφωση του πατέρα* αλλά και της *μητέρας* φαίνεται επίσης να παίζει ρόλο, αφού μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου σκέφτονται νωρίτερα (κάτω των 9 ετών) το επάγγελμα που επιθυμούν σε σχέση με τους μαθητές που οι γονείς τους έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.

Η *οικονομική κατάσταση της οικογένειας* σχετίζεται με το χρόνο κατά τον οποίο οι μαθητές ασχολήθηκαν για πρώτη φορά με το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν. Συγκεκριμένα, οι μαθητές με υψηλό οικογενειακό εισόδημα ασχολήθηκαν για πρώτη φορά με το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν σε πολύ πρώιμη ηλικία (αντίθετα προς τους μαθητές με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα).

Το *επάγγελμα του πατέρα* φαίνεται να έχει σχέση με την ηλικία κατά την οποία τα παιδιά ασχολήθηκαν για πρώτη φορά με το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν. Οι μαθητές με πατέρα σε κατηγορίες επαγγελμάτων, όπως «Ιατρικά», «Ανώτερα Οικονομικά - Εμπορικά» και ανώτερα για το μέσο πολίτη επαγγέλματα, έχουν σκεφτεί σε πολύ μικρή ηλικία για πρώτη φορά το επάγγελμα που επιθυμούν. Αντίθετα, μαθητές με πατέρα σε κατηγορίες επαγγελμάτων «Μικρής Εξειδίκευσης» και τα παρόμοια, φαίνεται να σκέφτονται αργότερα το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, οι μαθητές που έχουν υψηλή βαθμολογία, υψηλό μορφωτικό και επαγγελματικό επίπεδο γονέων και υψηλό οικογενειακό εισόδημα ασχολήθηκαν με το επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν για πρώτη φορά σε αρκετά πρώιμη ηλικία. Οι διαπιστώσεις αυτές επικυρώνουν παρόμοιες διαπιστώσεις κυρίως του Κ. Μάνου, ο οποίος συνοπτικά αναφέρει ότι κατά την προεφηβική ηλικία αλλά και την πρώτη εφηβική γίνεται δοκιμαστική εκλογή επαγγελμάτων, ενώ η πραγματική εκλογή γίνεται κατά την εφηβική ηλικία. Επισημαίνει μάλιστα ότι κατά την περίοδο «των δοκιμαστικών εκλογών» την «επαγγελματική εκλογή» καθορίζουν τα ενδιαφέροντα, αργότερα οι ικανότητες και τέλος οι αξίες και οι σκοποί που διαμορφώνουν οι έφηβοι (Μάνος 2000, 254).

Πάντως στις δικές μας διαπιστώσεις είναι φανερή μια μικρή χρονική μετάθεση της πρώτης σκέψης για το επιθυμητό επάγγελμα, ή της δοκιμαστικής επιλογής, κατά 1-2 χρόνια σε πρώιμες ηλικίες.

6.1.2. Το επάγγελμα αρεσκείας: εξέλιξη και συσχετίσεις

Όσον αφορά το επάγγελμα που άρεσε κατά καιρούς στους μαθητές (πρώτη επιλογή από τις τρεις) παρουσιάζεται διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια. Τα κορίτσια δείχνουν μεγαλύτερη προτίμηση σε επαγγέλματα, όπως «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά», «Ιατρικά», «Ανώτερα Καλλιτεχνικά», «Παραϊατρικά» και «Κοινωνικής προσφοράς». Αντίθετα, τα αγόρια κλίνουν σε επαγγέλματα «Ιατρικά», «Στρατιωτικά - Αστυνομικά» απλά και ανώτερα, «Ανώτερα Μεταφορών», «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά», «Φυσικής Αγωγής», «Απλά Μηχανολογικά» και «Σύγχρονης Τεχνολογίας».

Όπως και σε άλλες προηγούμενες έρευνες (Σιδηροπούλου – Δημακάκου 1995, Καμας, Kostaki, Dragona 1990, Mullis & Mullis 1997, Erez, Borochon & Manheim 1989) παρατηρείται διαφοροποίηση επαγγελματικών προτιμήσεων. Όμως στην παρούσα έρευνα τα κορίτσια παρουσιάζονται να προτιμούν επιπλέον τα ιατρικά επαγγέλματα περισσότερο από ό,τι σε άλλες έρευνες, ενώ τα αγόρια, τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τη φυσική αγωγή και την τεχνολογία. Τα ευρήματα αυτά της έρευνάς μας είναι σύμφωνα με τις νέες τάσεις της κοινωνίας, όπου η γυναίκα παρουσιάζεται πολύ περισσότερο απελευθερωμένη και ικανή για δύσκολα και με μακροχρόνια σπουδή επαγγέλματα και όπου η τεχνολογία έχει επικρατήσει σε συνάρτηση, κατά τα φαινόμενα, περισσότερο με το ανδρικό φύλο.

Οι μαθητές παρουσιάζονται σε μικρότερες ηλικίες να σκέφτονται ως επιθυμητά, επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών», «Επιστημονικά Δομικών Έργων» και «Φυσικής αγωγής». Αντίθετα, σε μεγαλύτερες ηλικίες σκέφτονται επαγγέλματα, όπως «Ψυχοκοινωνικά», «Επιστημονικά Μηχανολογικά» και «Ανώτερα Μεταφορών».

Τα παραπάνω αποτελούν ένα απόλυτα νέο εύρημα της έρευνάς μας, τουλάχιστο σε ό,τι αφορά τα συγκεκριμένα επαγγέλματα, αφού στις έρευνες που εξετάστηκαν στην αρχή δεν αναφέρονταν παρόμοιες διαπιστώσεις.

Η βαθμολογία της προηγούμενης τάξης φαίνεται να αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης των επαγγελματικών επιλογών των μαθητών, καθότι υψηλή βαθμολογία σχετίζεται με τάσεις για επιλογές Ανώτερων Επιστημονικών επαγγελμάτων (Νομική, Ιατρική, Φυσικές επιστήμες, Χημεία), ενώ μικρότερη βαθμολογία με τάσεις για Απλά επαγγέλματα (Μηχανολογικά, Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών και Κοινωνικής προσφοράς, όπως κομμώτρια, βρεφοκόμος, οδοκαθαριστής κ.λπ.). Αναμενόμενο είναι ότι οι μαθητές με πολύ καλή βαθμολογία οδηγούνται σε επαγγέλματα υψηλού επιπέδου, αντίθετα από τους μαθητές με χαμηλή επίδοση που επιλέγουν κατώτερα επαγγέλματα. Τη συσχέτιση αυτή ενισχύουν και τα συμπεράσματα μιας παλαιότερης έρευνας (Ιωαν. Μαρκαντώνη 1961).

Η μόρφωση του πατέρα αλλά και της μητέρας σε ό,τι αφορά το επίπεδο (π.χ. επιστημονικό υψηλό και χαμηλό ή χειρωνακτικό κ.λπ.) παίζει σημαντικό ρόλο στις επιθυμίες και στις αποφάσεις των νέων και φαίνεται βασικά να ακολουθείται μια αντιστοιχία. Παιδιά με γονείς υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου τείνουν να επιλέγουν επιστημονικά επαγγέλματα διαφόρων ειδικοτήτων και «Ανώτερα

Καλλιτεχνικά». Παιδιά με πατέρα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου τείνουν να επιλέγουν επαγγέλματα «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και Απλά (Στρατιωτικά - Αστυνομικά και Μηχανολογικά).

Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας αποτελεί σημαντικό παράγοντα στις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών. Συγκεκριμένα: Μαθητές υψηλής οικονομικής προέλευσης προτιμούν επαγγέλματα επιστημονικά διαφόρων ειδικοτήτων (και κυρίως «Φυσικών Επιστημών», «Νομικής» και «Δομικών έργων»). Αντίθετα, μαθητές χαμηλής οικονομικής προέλευσης επιθυμούν επαγγέλματα απλά και ολιγόχρονης εξειδίκευσης. Το τελευταίο σχετίζεται προφανώς με οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και με την άμεση επαγγελματική αποκατάσταση που εξασφαλίζουν τα παραπάνω επαγγέλματα.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις (σχετικά με τη μόρφωση των γονέων αλλά και την οικονομική κατάσταση της οικογένειας) συμπίπτουν με δεδομένα προηγούμενων ερευνών (Κιντής 1980, Κασιμάτη 1980, Φραγκουδάκη 1985) τα οποία και ενισχύουν.

Ως προς το επάγγελμα του πατέρα διαπιστώθηκε ότι επαγγέλματα μη επιστημονικά, όπως τα «Απλά Μηχανολογικά», προτιμώνται από μαθητές με επάγγελμα πατέρα αντίστοιχου επιπέδου και ελάχιστα από μαθητές με πατέρα που έχει επιστημονικό επάγγελμα. Είναι άξιο προσοχής ότι αρκετοί μαθητές προτιμούν επαγγέλματα παρόμοια με εκείνα των πατέρων τους. Για παράδειγμα, στην έρευνά μας, διαπιστώθηκε ότι οι κατηγορίες «Απλά Μηχανολογικά», «Εκπαιδευτικά και Πολιτιστικά», «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά», «Ιατρικά» προτιμώνται από μαθητές (10.4%, 33.6%, 31.5%, 22.6% αντίστοιχα) με επάγγελμα πατέρα στην ίδια κατηγορία.

Ο τύπος διαμονής των μαθητών σχετίζεται με τις επαγγελματικές προτιμήσεις τους, αφού οι μαθητές που κατοικούν σε περιοχές με μικρό πληθυσμό (κάτω των 20.000) δηλώνουν μεγαλύτερη προτίμηση για «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» επαγγέλματα από ό,τι για «Επιστημονικά Νομικά» επαγγέλματα.

Ως προς τον τύπο σχολείου (Γυμνάσιο – Λύκειο / ΤΕΕ) διαπιστώνεται, γενικά, ότι τα επιστημονικά επαγγέλματα έχουν αυξημένη παρουσία στο προφίλ του Γενικού Λυκείου, γεγονός που εναρμονίζεται πλήρως με το περιεχόμενο των σπουδών και τις προοπτικές που αυτό καθορίζει. Ακόμη είναι φανερή η τάση των μαθητών των ΤΕΕ να προτιμούν απλά επαγγέλματα και επαγγέλματα αμεσότερης αποκατάστασης.

Και σ' αυτό το σημείο η έρευνά μας επικυρώνει, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, εμπειρικές διαπιστώσεις προηγούμενων ερευνών (Jenson & Kirchner 1955, Argyle 1989, Δημητρόπουλος 1994, Παναγιωτόπουλος 1988, Κασσωτάκης 1991, κ. ά.), όπως αναλυτικά αναπτύχθηκαν στην εισαγωγή.

6.2. Η οριστική επιλογή επαγγέλματος

Στο δείγμα μας παρουσιάζονται να έχουν οριστικά αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα το 54.8% των μαθητών. Μάλιστα, τα αγόρια έχουν σε μεγαλύτερο ποσοστό αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα απ' ό,τι τα κορίτσια. Η διαπίστωσή μας αυτή είναι αντίθετη απ' ό,τι σχετική διαπίστωση σε έρευνα του Δημητρόπουλου κ. ά. (1985), η οποία όμως γίνεται σε περιορισμένο δείγμα (αντίθετα προς το δικό μας δείγμα).

Είναι φανερό ότι στην ηλικία των 14-18 ετών (ηλικία του δείγματος της έρευνάς μας) ο ένας στους δύο περίπου μαθητές φαίνεται να έχει λάβει μια μάλλον οριστική

απόφαση για το μελλοντικό του επάγγελμα. Με την πρόοδο της ηλικίας (16.5 και άνω) το ποσοστό είναι μεγαλύτερο (60.7%), ενώ στις πρώτες ηλικίες του δείγματος (12-14) είναι μικρότερο (45.3%).

Τα παραπάνω ευρήματα ενισχύουν τα δεδομένα της έρευνας του Κ. Μάνου (1987), με κάποια αξιοπρόσεκτη διαφοροποίηση για την ηλικία των 12-14 ετών, για την οποία στην έρευνά μας έχουμε την πρωτότυπη διαπίστωση της οριστικής επιλογής από ένα σημαντικό ποσοστό. Τα ευρήματα αυτά όμως παρουσιάζονται προς αντίστοιχα ευρήματα της έρευνας του Δημητρόπουλου κ. ά. (1985) όπου μόνο 30% των μαθητών (και μάλιστα του λυκείου) έχουν οριστικά αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα.

Παρόμοια είναι η συσχέτιση και ως προς τον *τύπο σχολείου*, όπου οι μαθητές των ΤΕΕ παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ποσοστό οριστικής επιλογής επαγγέλματος. Η διαπίστωση αυτή παρουσιάζεται σύμφωνη με το γεγονός ότι οι μαθητές των ΤΕΕ ακολουθούν αυτή την κατεύθυνση ακριβώς λόγω του ότι σχετίζεται με συγκεκριμένες επαγγελματικές κατευθύνσεις αλλά και λόγω μεγαλύτερης σε αρκετές περιπτώσεις ηλικίας.

Η *βαθμολογία της προηγούμενης τάξης* του μαθητή είναι αποκαλυπτική σε σχέση με την τελική - οριστική απόφαση για το είδος επαγγέλματος. Και συγκεκριμένα: Το ποσοστό των μαθητών που έχουν αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα είναι μεγαλύτερο (64.2%) στους μαθητές που έχουν χαμηλή βαθμολογία (10-12), απ' ό,τι είναι στους μαθητές με πολύ καλή και άριστη βαθμολογία (46.5% με βαθμολογία 18.1 – 20). Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν στο ερμηνευτικό συμπέρασμα, ότι, όσο μεγαλύτερη είναι η επίδοση του μαθητή τόσο δυσκολεύεται να αποφασίσει για το μελλοντικό του επάγγελμα. Η συσχέτιση αυτή μπορεί να οφείλεται σε δυσκολίες για λήψη απόφασης, μπορεί να οφείλεται όμως και στο ότι οι καλοί μαθητές με βάση την προοπτική που θέτουν στον εαυτό τους, κατά φυσικό τρόπο, για σπουδές, αναβάλλουν τη λήψη απόφασης. Όμως, εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι σε άλλη έρευνα (Δημητρόπουλος κ.ά. 1985) οι καλοί στην επίδοση μαθητές παρουσιάζονται να έχουν οριστικά αποφασίσει για το μελλοντικό τους επάγγελμα σε μεγαλύτερο ποσοστό.

Οι *παράγοντες* που φαίνεται να επηρεάζουν την οριστική επιλογή επαγγέλματος είναι η κλίση, το κοινωνικό γόητρο και η σταθερή επαγγελματική εξέλιξη. Αυτό σημαίνει ότι, οι μαθητές που δίνουν ιδιαίτερη σημασία στους παράγοντες αυτούς, ενισχύονται από τους ίδιους αυτούς παράγοντες στη λήψη οριστικής επαγγελματικής απόφασης.

Παρόμοιες διαπιστώσεις και κυρίως ως προς την κλίση και το κοινωνικό γόητρο έχουν γίνει και από άλλους ερευνητές (Δημητρόπουλος 1986, Μουστάκα – Κασιμάτη 1984, Flouri κ.ά.1990, Karma, Kostaki, Dragona 1990).

Άλλοι *παράγοντες* τους οποίους οι μαθητές εκτιμούν ως σημαντικούς σ' ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία καθαντά (ανεξάρτητα από το ποια εργασία πρόκειται να κάνουν οι ίδιοι οι μαθητές στο μέλλον), είναι η σταθερότητα και ασφάλεια της εργασίας και η αντιστοιχία της προς τα ενδιαφέροντά τους. Και τα δύο αυτά φαίνεται να επηρεάζουν θετικά τη λήψη οριστικής επαγγελματικής απόφασης.

6.2.1. Επαγγέλματα οριστικής επιλογής, συσχετίσεις και παράγοντες

Ως προς το **επάγγελμα που θα ακολουθήσουν** οι μαθητές, το *φύλο* φαίνεται να αποτελεί κριτήριο διαφοροποίησής τους ως εξής: Τα αγόρια επιλέγουν επαγγέλματα «Σύγχρονης Τεχνολογίας και Πληροφόρησης» ή «Ανώτερα Μεταφορών» και «Επιστημονικά Μηχανολογικά». Είναι φανερό ότι, η επαγγελματική δομή της κοινωνίας και η επαγγελματική διακίνηση επηρεάζει σημαντικά τις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών. Εξελίξεις που σημειώνονται στην τεχνολογία δημιουργώντας νέα επαγγέλματα, όπως είναι αυτά της τεχνολογίας και πληροφόρησης, φαίνεται ότι δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα αγόρια που τα προτιμούν και μάλιστα σε πρώτη κλίμακα. Αντίθετα, τα κορίτσια επιλέγουν επαγγέλματα «Εκπαιδευτικά-Πολιτιστικά», «Κοινωνικής προσφοράς», «Ιατρικά» αλλά και «Παραϊατρικά». Στο σημείο αυτό φαίνεται να επαληθεύεται απόλυτα η υπόθεσή μας, ότι δηλαδή, τα κορίτσια επιλέγουν διαφορετικούς επαγγελματικούς τομείς και επαγγέλματα από τα αγόρια, αφού «η διαφορετική ιδιοσυγκρασία των δυο φύλων οδηγεί σε προτίμηση διαφορετικών επαγγελμάτων» (Μάνος 2000, 255). Σύμφωνα και με την άποψη της Gilligan, η διαφοροποίηση αυτή έχει σχέση με τις εμπειρίες των φύλων που είναι διαφορετικές και η οποία, όπως είναι γνωστό, τονίζει τη διαφορετική οπτική γωνία με την οποία βλέπουν τα πράγματα οι γυναίκες σε συνάρτηση με τις διαφορετικές τους εμπειρίες (πβ. Πουρκός 1997).

Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός, ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, προτιμούν στον ίδιο βαθμό τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» επαγγέλματα. Στο σημείο αυτό διαπιστώνεται ότι ο ρόλος των δύο φύλων σιγά-σιγά αλλάζει και αυτή η αλλαγή αφορά περισσότερο τις γυναίκες. Ένας αριθμός γυναικών φαίνεται να καταλαμβάνει επαγγέλματα στα οποία παραδοσιακά κυριαρχούσαν οι άνδρες, όπως είναι ο στρατός και η αστυνομία. Στο σημείο αυτό της έρευνάς μας είναι απαραίτητο να τονιστεί η έντονη παρουσία των στρατιωτικών – αστυνομικών επαγγελμάτων στις προτιμήσεις των μαθητών από ό,τι σε προηγούμενες έρευνες.

Ως προς την *ηλικία* διαπιστώνεται ότι οι μαθητές μικρότερης ηλικίας επιλέγουν επαγγέλματα επιστημονικά και γενικά «Ανώτερου επιπέδου» (γιατρός, καλλιτέχνης κ.λπ.), ενώ όσο προχωρεί η ηλικία οι επιλογές αναφέρονται σε περισσότερο ρεαλιστικά και προσिता επαγγέλματα (σχετικά με την οικονομία, την κοινωνική προσφορά κ.λπ.). Και εδώ επαληθεύεται η υπόθεσή μας σχετικά με την επιλογή επαγγέλματος και την ηλικία. Τα παιδιά σε μικρότερες ηλικίες γοητεύονται από ορισμένα επαγγέλματα, είτε λόγω της άμεσης ανάγκης με την οποία σχετίζεται η λειτουργικότητά τους, είτε λόγω της σχέσης τους με την τέχνη γενικότερα, στα πλαίσια της οποίας προβάλλεται και γίνεται κανείς ευκολότερα γνωστός. Όσο, όμως, προχωρεί το άτομο στην ηλικία, εκτιμώντας τους διάφορους παράγοντες και τις προϋποθέσεις του (οικονομικούς πόρους, ικανότητες - δεξιότητες κ.λπ.), «προσγειώνεται» σε επαγγέλματα που μπορεί το ίδιο να προσεγγίσει. Εδώ πρόκειται για διαπίστωση η οποία επιβεβαιώνει και δεδομένα προηγούμενων ερευνητών (Κάντας & Χαντζή 1994).

Έχει επισημανθεί ότι οι αρχικές σκέψεις των εφήβων, σε πολλές περιπτώσεις, «μεταβάλλονται και γίνονται νέες προσαρμογές» (Μάνος 1986, 253). Και όπως αναφέρεται αλλού (Μιχαηλίδη –Νουάρου 1987), οι έφηβοι αρχικά επιλέγουν επαγγέλματα εκκεντρικά για να εντυπωσιάσουν τους άλλους ή δείχνουν υπερβολική φαντασία στην επιλογή τους. Με την πάροδο της ηλικίας, όμως, προτιμούν συνηθισμένα επαγγέλματα και δείχνουν περισσότερο ρεαλισμό. Ο Winicott (2000), επίσης, αναφέρει ότι ένα από τα συναρπαστικά χαρακτηριστικά των εφήβων, αγοριών

και κοριτσιών, είναι ο ιδεαλισμός τους. Γενικά, τονίζει ότι οι έφηβοι δεν έχουν ακόμα εξοικειωθεί με την απογοήτευση και παρουσιάζονται με ιδιαίτερη ελευθερία στη διαμόρφωση ιδανικών στόχων και σχεδίων.

Η βαθμολογία της προηγούμενης τάξης (σχολική επίδοση) φαίνεται να σχετίζεται με την επιλογή επαγγέλματος. Μαθητές με υψηλή βαθμολογία επιλέγουν επαγγέλματα επιστημονικά (Νομικά, Ιατρικά, Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας), ενώ μαθητές με μικρότερη βαθμολογία επιλέγουν επαγγέλματα μη επιστημονικά για τα οποία δε χρειάζεται να έχουν υψηλή βαθμολογία (Απλά Μηχανολογικά και γενικά Μικρής Εξειδίκευσης).

Και εδώ επιβεβαιώνεται η υπόθεσή μας όσον αφορά τη σχολική επίδοση και το ρόλο της στην επιλογή επαγγέλματος του εφήβου. Μάλιστα, θα μπορούσαμε να συσχετίσουμε την υψηλή βαθμολογία με την υψηλή αυτοεκτίμηση, πράγμα που κάνει τους καλούς μαθητές να αισθάνονται περισσότερο σίγουροι για τον εαυτό τους και να επιλέγουν επιστημονικά επαγγέλματα σε αντίθεση με τους μαθητές χαμηλής βαθμολογίας (πβ. και αντίστοιχες διαπιστώσεις στην έρευνα του Δημητρόπουλου κ. ά. 1985).

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει την προτίμηση και την επαγγελματική απόφαση των μαθητών. Και συγκεκριμένα: Μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου επιλέγουν επαγγέλματα του ίδιου επιπέδου (επιστημονικά Νομικά, Ιατρικά, Δομικών έργων κ.λπ.), ενώ μαθητές με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου επιλέγουν επαγγέλματα αντίστοιχου επιπέδου (Μικρής Εξειδίκευσης, Απλά Μηχανολογικά κ.λπ.).

Η έρευνά μας επικυρώνει σχετικές επιστημονικές αλλά και εμπειρικές διαπιστώσεις προηγούμενων ερευνών (Moser 1952, Φραγκουδάκη 1985) που αφορούν το μορφωτικό επίπεδο των γονέων αλλά και το επίπεδο επαγγελματικής προτίμησης των εφήβων, το οποίο είναι ανάλογο με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.

Αλλά και η οικονομική κατάσταση της οικογένειας επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος των μαθητών. Έτσι, μαθητές υψηλής οικονομικής προέλευσης προτιμούν και επιλέγουν επαγγέλματα επιστημονικά (Νομικά και Ιατρικά), «Ανώτερα Μεταφορών» και «Σύγχρονης Τεχνολογίας», ενώ μαθητές χαμηλής οικονομικής προέλευσης επιλέγουν επαγγέλματα απλά και μη επιστημονικά, όπως «Μηχανολογικά», «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» και «Στρατιωτικά – Αστυνομικά».

Στο σημείο αυτό επαληθεύεται, επίσης, η αντίστοιχη υπόθεσή μας, αφού το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης των επιλογών των μαθητών στις επαγγελματικές τους προτιμήσεις.

Το επάγγελμα του πατέρα φαίνεται να παίζει ρόλο στην επαγγελματική επιλογή του παιδιού. Συγκεκριμένα, επαγγέλματα μη επιστημονικά επιλέγονται από μαθητές των οποίων ο πατέρας ασκεί μη επιστημονικό επάγγελμα και πολύ λιγότερο από μαθητές με πατέρα που έχει επιστημονικό επάγγελμα. Αντίθετα, επαγγέλματα επιστημονικά επιλέγονται από μαθητές των οποίων ο πατέρας ασκεί επιστημονικό επάγγελμα. Ειδικότερα, σημειώνεται, ότι παιδιά με πατέρα σε επαγγέλματα, όπως «Ιατρικά», «Εκπαιδευτικά και Πολιτιστικά», «Ανώτερα Οικονομικά και Εμπορικά», «Απλά Στρατιωτικά», «Απλά Μηχανολογικά» επιλέγουν συνήθως επάγγελμα αντίστοιχο προς αυτό του πατέρα τους. Και εδώ η υπόθεσή μας επαληθεύεται σχεδόν απόλυτα, αφού το επάγγελμα του πατέρα επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος των νέων. Οι έφηβοι ακολουθούν συνήθως επαγγέλματα παρόμοια με αυτά των πατέρων τους.

Τα παραπάνω ευρήματα (σχετικά με την οικονομική κατάσταση της οικογένειας και το επάγγελμα των γονέων) συμπίπτουν με δεδομένα προηγούμενων ερευνών

(Vigod 1972, Παπάς 1989, Ψαχαρόπουλος - Καζαμιάς 1985, Schiamberg and Chong - Hee Chin 1987, Παπακωνσταντίνου 1981, Πάντα 1988) τα οποία και ενισχύουν.

Ο *τύπος σχολείου* φαίνεται να επηρεάζει την επιλογή επαγγέλματος, αφού είναι φανερό η τάση των μαθητών που φοιτούν στα ΤΕΕ να επιλέγουν γενικά απλά επαγγέλματα και επαγγέλματα άμεσης ζήτησης και σύγχρονης τεχνολογίας.

Ο *τόπος διαμονής* παίζει ρόλο και στην οριστική απόφαση επιλογής επαγγέλματος: Αναλυτικότερα, οι μαθητές που κατοικούν σε κωμοπόλεις και ημιαστικές περιοχές δηλώνουν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι έχουν αποφασίσει να ακολουθήσουν τα «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» επαγγέλματα. Αντίθετα, σύγχρονα τεχνολογικά επαγγέλματα, όπως «Μηχανογράφησης και Πληροφόρησης», έχουν αποφασίσει να ακολουθήσουν οι μαθητές που προέρχονται κυρίως από μεγάλα αστικά κέντρα. Οι τελευταίες διαπιστώσεις επαληθεύουν παρόμοιες διαπιστώσεις (έρευνες των Δημητρόπουλου κ. ά. 1994 και Kostaki 1990).

Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες με τους οποίους σχετίζεται η επιλογή συγκεκριμένων επαγγελμάτων από τους μαθητές, η επιλογή αυτή φαίνεται να επηρεάζεται λιγότερο ή περισσότερο και από άλλα κριτήρια - *κίνητρα*. Τέτοια κριτήρια είναι τα χρήματα, το κοινωνικό γόητρο, η συνέχιση της παράδοσης, η επιθυμία των γονέων αλλά και ο ελεύθερος χρόνος, τα οποία και επηρεάζουν κυρίως την επιλογή εκείνων που κατευθύνονται σε απλά συνήθως επαγγέλματα, όπως «Μηχανολογικά» και «Ηλεκτρολογικά – Ηλεκτρονικά». Για τους μαθητές που κατευθύνονται στα «Παραϊατρικά» επαγγέλματα, σημαντικά κριτήρια παρουσιάζονται να είναι τα «χρήματα» και το «κοινωνικό γόητρο». Για αυτούς που ακολουθούν τα «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» κυρίως επαγγέλματα, σημαντικά είναι τα κριτήρια «συνέχιση της επαγγελματικής οικογενειακής παράδοσης», «επιθυμία γονέων» και «ελεύθερος χρόνος», ενώ για τα «Ανώτερα Στρατιωτικά – Αστυνομικά», «Μεταφορών» και «Ενημέρωσης – Πληροφόρησης» παίζει ρόλο η «σταθερή επαγγελματική εξέλιξη». Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των «Ψυχοκοινωνικών» επαγγελμάτων για τα οποία, τόσο τα «χρήματα» και το «κοινωνικό γόητρο» όσο και η «συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης», η «επιθυμία των γονέων» και ο «ελεύθερος χρόνος» δε φαίνεται να παίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην προτίμηση των μαθητών. Η «σταθερή επαγγελματική εξέλιξη» παρουσιάζεται αξιοπρόσεκτο κριτήριο για όσους επιλέγουν επαγγέλματα ανώτερα (Μεταφορών ή Στρατιωτικά – Αστυνομικά) και «Ενημέρωσης – Πληροφόρησης». Κανένα από τα παραπάνω κριτήρια δε φαίνεται να παίζει ιδιαίτερο ρόλο για την προτίμηση των «Εκπαιδευτικών – Πολιτιστικών» επαγγελμάτων.

Η ποικιλία που παρουσιάζεται ανάμεσα στο επάγγελμα που έχει κανείς αποφασίσει να ακολουθήσει και στα αναφερθέντα κριτήρια, θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως συνάρτηση του κορεσμού όλων σχεδόν των επαγγελμάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μια παραπέρα ποικιλία και σχεδόν ανεξάρτητη ή αυθαίρετη και υποκειμενική κάθε φορά συσχέτιση επαγγελματικής απόφασης και σημασίας που αποδίδεται στα διάφορα κριτήρια.

Αλλά και άλλα *ειδικότερα κριτήρια* φαίνεται να λαμβάνονται υπόψη από τους μαθητές στην επιλογή ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος. Αξιοπρόσεκτη είναι η περίπτωση των «Παραϊατρικών» επαγγελμάτων, που επιλέγονται από μαθητές που θεωρούν σημαντικό το κριτήριο «καλές συνθήκες εργασίας» και το κριτήριο «σταθερότητα - ασφάλεια» στο επάγγελμα. Για την επιλογή των επαγγελμάτων που ανήκουν στα «Ανώτερα Μεταφορών» φαίνεται να θεωρούνται σημαντικά τα κριτήρια «ευκαιρίες προαγωγής» και «ανταπόκρισης στα ενδιαφέροντα», πράγμα για το οποίο είναι δύσκολο να υπάρξει κάποια ερμηνεία. Επίσης, αξιοπρόσεκτη είναι η περίπτωση

των «Ψυχοκοινωνικών» επαγγελμάτων, που επιλέγονται από μαθητές οι οποίοι θεωρούν περισσότερο σημαντική την «ανταπόκριση («ταίριασμα») του επαγγέλματος με τα ενδιαφέροντά τους». Επισημαίνεται, ακόμη, το γεγονός ότι το κριτήριο «ευκαιρίες προαγωγής» θεωρείται λιγότερο σημαντικό από μαθητές που επιλέγουν διάφορα Επιστημονικά και «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» επαγγέλματα. Η τάση αυτή θα μπορούσε να συσχετιστεί με τη σύγχρονη νοοτροπία των φορέων αυτών των επαγγελμάτων και η οποία ως γνωστό είναι αντίθετη προς αντίστοιχες παλαιότερες τάσεις στις οποίες σε συνάρτηση με την επαγγελματική εξέλιξη – προαγωγή ασκούσε ιδιαίτερο γόητρο κάποιος τίτλος (πβ. την περίπτωση του παλαιού τίτλου Γυμνασιάρχης – Λυκειάρχης).

Το κριτήριο της *παραμονής κοντά στην οικογένεια για σπουδές* λαμβάνεται υπόψη από μαθητές κυρίως απλών επαγγελμάτων και επαγγελμάτων μικρής εξειδίκευσης, ενώ το κριτήριο της *παρώθησης από συγγενικό άτομο* και το κριτήριο της *άμεσης αποκατάστασης και ασφάλειας*, από μαθητές που επιλέγουν «Στρατιωτικά-Αστυνομικά» επαγγέλματα. Το κριτήριο *καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο* φαίνεται να παίζει ρόλο στους μαθητές που επιλέγουν «Ιατρικά» και «Ανώτερα Στρατιωτικά» επαγγέλματα. Για την επιλογή των επαγγελμάτων «Ενημέρωσης και Πληροφόρησης» φαίνεται να παίζουν ρόλο τα κριτήρια *απόκτηση οικονομικής αυτόαρκειας* και *επαγγελματική ικανοποίηση*, η οποία παρουσιάζεται να αποτελεί κριτήριο και για όσους μαθητές επιλέγουν τα «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα.

Άξια ιδιαίτερης προσοχής είναι η συσχέτιση που παρουσιάζεται ανάμεσα στα επαγγέλματα τελικής επιλογής και στην *υπευθυνότητα* κατά την εργασία. Οι μαθητές συνδυάζουν τα ανώτερα και επιστημονικά επαγγέλματα με πολλές ευθύνες, οι οποίες φαίνεται να αποτελούν και κίνητρο για την επιλογή αυτών των επαγγελμάτων.

Σε συνάρτηση με την προτίμηση *τομέα* (ιδιωτικό ή δημόσιο), οι μαθητές επιλέγουν τελικά επαγγέλματα επιστημονικά ή γενικά ανώτερα στα οποία η ιδιωτική πρωτοβουλία φαίνεται να αποτελεί κριτήριο επιλογής. Αντίθετα, ο δημόσιος τομέας φαίνεται να αποτελεί κριτήριο για την επιλογή επαγγελμάτων όχι μόνο απλών αλλά και ανώτερων (π.χ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά).

Η τάση αυτή μπορεί να ερμηνευτεί σε σχέση με το γνωστό για τη νοοτροπία του μέσου Έλληνα κριτήριο της σταθερότητας – σιγουριάς του μισθού.

Η υπόθεσή μας σε σχέση με τα παραπάνω δεν επαληθεύεται απόλυτα. Διάφοροι παράγοντες και συσχετισμοί κριτηρίων φαίνεται να διαφοροποιούν τα πράγματα (πβ. και την πρόσφατη διαπίστωση από σχετικό ερώτημα σε έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου όπου στο δημόσιο τομέα προβλέπει να εργαστεί το 44.49% των μαθητών, ενώ στον ιδιωτικό τομέα το 68.35%). (Βλ. Λακασάς 2002).

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί, ακόμη, η διαφοροποίηση που παρατηρείται σε σχέση με παλαιότερες έρευνες (Καργας κ.ά. 1990, Μακρή 1994) όπου ήταν φανερό η προτίμηση του δημόσιου τομέα σε συνδυασμό με το σταθερό εισόδημα.

Οι παραπάνω επισημάνσεις είναι γενικά αναμενόμενες, αν λάβει κανείς υπόψη γενικότερα γνωστά δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας, και έρχονται να επαληθεύσουν διαπιστώσεις και τάσεις που παρουσιάστηκαν και σε άλλες απαντήσεις ερωτημάτων (κυρίως σε σχέση με τα Ψυχοκοινωνικά επαγγέλματα).

6.2.2. Εκτίμηση των ικανοτήτων των μαθητών για το επάγγελμα επιλογής

Ως προς την **βεβαιότητα των μαθητών σχετικά με τις ικανότητές τους** για το επιθυμητό επάγγελμα αξιοπρόσεκτες διαπιστώσεις είναι οι εξής: Τα αγόρια παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό σε υψηλότερο βαθμό βεβαιότητας από ό,τι τα κορίτσια (30.8% έναντι 22.6%), ενώ τα κορίτσια παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό σε επαρκή (49.1%) και μέτρια (15.6%) εκτίμηση των ικανοτήτων τους. Το εύρημα αυτό παρουσιάζεται σύμφωνο με ευρήματα και επισημάνσεις ερευνών με την αυτοεκτίμηση των νέων, όπου τα αγόρια παρουσιάζονται περισσότερο σίγουρα για τον εαυτό τους από ό,τι τα κορίτσια (Λεονταρή 1998, Μακρή 2001, Χατζηχρήστου/Hopf, 1992).

Η βαθμολογία της προηγούμενης τάξης παίζει επίσης ρόλο στην εκτίμηση των ικανοτήτων των νέων για το επιλεγμένο επάγγελμα. Συγκεκριμένα: Η υψηλότερη βαθμολογία ενός μαθητή συμπίπτει με περισσότερη βεβαιότητα για τις ικανότητές του ως προς το επάγγελμα που έχει αποφασίσει να ακολουθήσει. Αξιοπρόσεκτο είναι το εύρημα ότι, μαθητές με κάπως μεγαλύτερη βαθμολογία έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους σε απλώς «επαρκή βαθμό», ενώ μαθητές χαμηλότερης βαθμολογίας έχουν σε «μεγάλο βαθμό» εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους. Αυτό θα μπορούσε (αν υποθεθεί ότι δε σχετίζεται με τις απαιτήσεις του συγκεκριμένου επαγγέλματος που έχουν επιλέξει) να εξηγηθεί και ως μια μειωμένη ικανότητα ρεαλιστικής κρίσης και αυτοεκτίμησης των τελευταίων, αφού, ενώ έχουν χαμηλότερη βαθμολογία, παρουσιάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους για το αντίστοιχο επάγγελμα. Αντίθετα, οι μαθητές με υψηλότερη βαθμολογία χαρακτηρίζονται από μετριοφροσύνη και επιφυλακτικότητα.

Η μόρφωση της μητέρας σχετίζεται με την εκτίμηση των ικανοτήτων του νέου για το επιλεγμένο επάγγελμα. Αναλυτικότερα, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της μητέρας συνδέεται με απαντήσεις «μέτριας» βεβαιότητας και με δηλώσεις για ανικανότητα εκτίμησης («Δεν ξέρω»), ενώ το «μέσο» και «πάνω» μορφωτικό επίπεδο της μητέρας οδηγεί σε εκτίμηση «επάρκειας» των ικανοτήτων στις περισσότερες περιπτώσεις.

Οι διαφοροποιήσεις αυτές είναι αξιοπρόσεκτες και θα μπορούσαν να αποτελέσουν το αντικείμενο μιας άλλης αποκλειστικής στο θέμα αυτό έρευνας σε βάθος, πολύ περισσότερο που η μόρφωση του πατέρα δεν έδωσε καμιά σχετική διαφοροποίηση.

Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας φαίνεται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα βεβαιότητας για την ύπαρξη ικανοτήτων σχετικών με το επιλεγμένο επάγγελμα, αφού το υψηλότερο του μέσου μηνιαίο εισόδημα σχετίζεται με εκτίμηση των ικανοτήτων σε «επαρκή» και σε «μεγάλο» βαθμό.

Για τις παραπάνω διαπιστώσεις και κυρίως σχετικά με τη βαθμολογία, τη μόρφωση της μητέρας και την οικονομική κατάσταση της οικογένειας τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, είναι σε σχέση με προηγούμενες παρόμοιες έρευνες, πρωτότυπα και μοναδικά.

6.2.3. Εκτίμηση της πιθανότητας παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα

Εδώ πρόκειται για το θέμα της σταθερότητας και εμμονής σε μια επαγγελματική κατεύθυνση ή σε μια αντίστοιχη απόφαση. Με άλλα λόγια, από τους μαθητές ζητήθηκε να εκτιμήσουν τη **βεβαιότητα ή σιγουριά παραμονής τους στο επιλεγμένο επάγγελμα**. Οι σχετικές διαπιστώσεις είναι οι εξής: Η πιθανότητα επαγγελματικής αλλαγής παρουσιάζεται μεγαλύτερη στα κορίτσια, στους μαθητές με χαμηλότερη βαθμολογία και με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο γονέων αλλά και με χαμηλότερη οικονομική και επαγγελματική οικογενειακή κατάσταση.

Είναι φανερό ότι, η αβεβαιότητα παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα βρίσκεται σε κάποια συνάρτηση με τον παράγοντα φύλο αλλά και με το γενικότερο κοινωνικό - μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο της οικογένειας.

Και αυτά τα ευρήματα της έρευνά μας είναι νέα, αφού στις έρευνες που εξετάστηκαν δεν αναφέρονταν παρόμοια θεματολογία ή διαπιστώσεις.

6.3. Επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών γενικά

Σχετικά με τις κυριότερες **επαγγελματικές προτιμήσεις** των μαθητών, από την έρευνά μας φάνηκε ότι τα επαγγέλματα που προτιμούν σε πρώτη σειρά είναι κυρίως επιστημονικά επαγγέλματα («Εκπαιδευτικά και Πολιτιστικά», «Ιατρικά» συνολικά 84%) και ακολουθούν τα «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» και τα «Καλλιτεχνικά». Επαγγέλματα που προτιμούν ελάχιστα οι μαθητές είναι τα «Εκκλησιαστικά», τα «Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά», τα επαγγέλματα «Σχεδίασης Σύγχρονων Τεχνολογιών», τα «Βιομηχανίας Τροφίμων και Ποτών» κ.λπ.

Στο σημείο αυτό επαληθεύεται η υπόθεσή μας, αφού οι μαθητές προτιμούν επαγγέλματα επιστημονικού επιπέδου, δηλαδή, επαγγέλματα που προσδίδουν κύρος ακόμα και όταν γνωρίζουν από πριν ότι κάποια από αυτά τα επαγγέλματα έχουν κορεστεί (π.χ. εκπαιδευτικά) ή περνούν (κάποια μεγάλη ή μικρή) κρίση. Είναι φανερό, όμως, ότι το κοινωνικό γόητρο κάποιων επαγγελμάτων ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στις προτιμήσεις των εφήβων, παρά την ενδεχόμενη ή και πολύ πιθανή ανεργία. Έτσι, πολύ εύστοχα, παρατηρεί ο Κ. Μάνος (2000, 257): «Οι νέοι προτιμούν επαγγέλματα που τους δίνουν αίγλη και τους συγκλονίζουν, ανεξάρτητα από την ικανότητα που απαιτείται ή τις ευκαιρίες που υπάρχουν γι' αυτά. Επίσης θέλουν επαγγέλματα που τους ανυψώνουν το γόητρο, έστω κι αν αυτά τα επαγγέλματα τους προσφέρουν λιγότερα χρήματα από τα επαγγέλματα με το μικρότερο γόητρο».

Από τα σχετικά δεδομένα συγκρινόμενα με τα δεδομένα της τελικής επιλογής διαπιστώνεται ακόμη μια ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη μετατόπιση και αλλαγή των επαγγελματικών προτιμήσεων και επιθυμιών των μαθητών προς επαγγέλματα που είναι γι' αυτούς ενδεχομένως περισσότερο προσιτά (πιθανώς λόγω αναντιστοιχίας απαιτήσεων των επαγγελμάτων και της σχολικής επίδοσης των μαθητών).

Το *φύλο* παρουσιάζεται ως παράγοντας διαφοροποίησης των προτιμήσεων των μαθητών, αφού τα αγόρια τείνουν περισσότερο να προτιμούν επαγγέλματα σύγχρονης

«Τεχνολογίας – Πληροφορικής» και «Φυσικής αγωγής», ενώ τα κορίτσια «Εκπαιδευτικά» και «Ψυχοκοινωνικά». Η διαφοροποίηση αυτή ισχύει και στο θέμα της απόφασης επιλογής επαγγέλματος.

Σημειώνεται ότι, και αυτά τα ευρήματα ενισχύουν, σε γενικές γραμμές, δεδομένα άλλων προηγούμενων ερευνών ως προς τη διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια, δε συμπίπτουν όμως απόλυτα ως προς τα συγκεκριμένα επαγγέλματα (Παπάς 1989, Karma, Kostaki, Dragona 1990).

Σχετικά με τις προτιμήσεις επαγγελματιών σε συνάρτηση με *το επάγγελμα του πατέρα* οι μαθητές, ανεξάρτητα από την απόφασή τους, παρουσιάζουν δύο βασικές τάσεις: Η μία σχετίζεται με προτιμήσεις επαγγελματιών όμοιων με αυτά των πατέρων τους, η άλλη αναφέρεται στην προτίμηση επαγγελματιών που βρίσκονται σε ανώτερο επίπεδο από αυτό του πατέρα στην ίδια συνήθως αλλά και σε άλλη κατεύθυνση. Ασθενέστερη είναι μια τρίτη τάση μαθητών με πατέρα σε ανώτερα επαγγέλματα (π.χ. Οικονομικά – Εμπορικά), οι οποίοι φαίνεται να προτιμούν, επίσης, ανώτερα, διαφορετικά, όμως, επαγγέλματα (π.χ. Φυσικών Επιστημών και Χημικής Βιομηχανίας).

Με κριτήριο τον *τύπο σχολείου* οι μαθητές παρουσιάζονται σύμφωνοι με την επιλογή της κατεύθυνσης που ήδη έχουν πάρει (Γενικό Λύκειο ή ΤΕΕ), αφού οι προτιμήσεις τους σχετίζονται με επαγγέλματα που αντιστοιχούν στην επιλογή αυτή.

Η διαπίστωσή μας αυτή είναι σύμφωνη με σχετικές επισημάνσεις ή διαπιστώσεις άλλων ερευνών (Παπαϊωάννου 1989, Εργολάβος 1986).

Τα *κριτήρια* που παίζουν ρόλο στις κυριότερες επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών, ανεξάρτητα από την απόφασή τους, ποικίλλουν. Στους μαθητές που προτιμούν τα «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» επαγγέλματα, φαίνεται να κυριαρχούν τα κριτήρια «χρήματα» και «κοινωνικό γόητρο», ενώ στους μαθητές που προτιμούν τα «Ψυχοκοινωνικά» επαγγέλματα, κυριαρχεί το κριτήριο «κλίση» και σ' αυτούς που προτιμούν τα «Παραϊατρικά» επαγγέλματα, τα κυρίαρχα κριτήρια είναι τόσο η «κλίση» όσο και τα «χρήματα». Τα κριτήρια «συνέχιση της παράδοσης» και «επιθυμία γονέων» κυριαρχούν στους μαθητές που προτιμούν απλά επαγγέλματα (Μηχανολογικά ή Στρατιωτικά), ενώ τα κριτήρια «ελεύθερος χρόνος» και «πιθανότητες επιτυχίας» φαίνεται να κυριαρχούν στους μαθητές που προτιμούν περισσότερο τα «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» επαγγέλματα. Είναι φανερό ότι, από τις παραπάνω συσχετίσεις, κάποιες τάσεις είναι ουσιαστικές, πολύ περισσότερο που παρουσιάζονται κατά τον ίδιο τρόπο και σε παρόμοια ερωτήματα (π.χ. Ψυχοκοινωνικά επαγγέλματα). Ακόμη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και το ποσοστό των μαθητών, που έχουν πατέρα γιατρό και δηλώνουν την απόφασή τους να ακολουθήσουν το επάγγελμά του, παρουσιάζουν, όμως, ως λόγο προτίμησης όχι τη συνέχιση της παράδοσης κ.λπ., αλλά την κλίση τους.

Οι κυριότερες επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών σχετίζονται με τη σημασία που δίνουν σε ορισμένους *παράγοντες* που αφορούν ένα επάγγελμα. Η περίπτωση των κριτηρίων «*καλές συνθήκες εργασίας*» και «*σταθερότητα - ασφάλεια*» στην εργασία, εκτιμώνται ως σημαντικά από τους μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα, όπως τα «Παραϊατρικά» και τα «Μικρής Εξειδίκευσης». Ο παράγοντας «χρήματα» κυριαρχεί και εδώ στους μαθητές που προτιμούν «Απλά Μηχανολογικά» αλλά και «Ανώτερα Οικονομικά – Εμπορικά» επαγγέλματα. Τέλος, τα κριτήρια «*ευκαιρίες προαγωγής*» και «*ανταπόκριση στα ενδιαφέροντα*» φαίνεται να κυριαρχούν στους μαθητές που προτιμούν επαγγέλματα σύγχρονα Τεχνολογικά. Και εδώ είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του κριτηρίου «*ανταπόκριση στα ενδιαφέροντα*» που

εκτιμάται ως κυρίαρχο από τους μαθητές οι οποίοι προτιμούν τα «Ψυχοκοινωνικά επαγγέλματα».

Όσον αφορά την **αλλαγή προτίμησης ή απόφασης** των μαθητών για κάποιο επάγγελμα φαίνεται ότι αρκετοί μαθητές (περίπου 35% με υπεροχή των αγοριών) αλλάζουν προτίμηση τρεις (3) φορές. Μάλιστα, από πολλούς μαθητές η ηλικία των 13 ετών δηλώνεται ως η ηλικία εκείνη κατά την οποία κάνουν την τελευταία αλλαγή απόφασης.

Και αυτό το εύρημα ενισχύει παρόμοια δεδομένα και επισημάνσεις άλλων ερευνητών (βλ. Σόφτη – Μπεσμπέα 1983) με κάποια διαφοροποίηση ως προς τη συχνότητα αλλαγής επαγγελματικών προτιμήσεων.

6.3.1. Επιλογή επαγγέλματος και άλλες επαγγελματικές προτιμήσεις και συσχετίσεις

Ως προς τις **ώρες εργασίας** φαίνεται ότι το πρωινό ωράριο προτιμάται από μεγάλο ποσοστό μαθητών με κάποια υπεροχή των κοριτσιών, ενώ το βραδινό ωράριο προτιμάται περισσότερο από τα αγόρια. Η προτίμηση αυτή των αγοριών μπορεί να συσχετιστεί με τη μεγαλύτερη ελευθερία που αποδίδεται από την ελληνική, τουλάχιστο, κοινωνία στο ανδρικό φύλο.

Ακόμη, *μαθητές με υψηλή βαθμολογία* προτιμούν σε μεγαλύτερο ποσοστό το «πρωινό ωράριο» (75.4%) απ' ό,τι οι μαθητές με χαμηλή βαθμολογία. Το «βραδινό» και «απογευματινό» ωράριο το επιλέγουν σε μεγαλύτερο ποσοστό μαθητές με χαμηλή βαθμολογία και μαθητές των ΤΕΕ. Αυτό μπορεί να συσχετιστεί με την πιθανότητα προοπτικής για την οποία και δείχνουν ότι έχουν προετοιμαστεί.

Ως προς την **άδεια - απουσία από την εργασία** ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών επιθυμεί τρίμηνη διάρκεια. Η στάση όμως των μαθητών διαφοροποιείται εν μέρει σε σχέση με το *φύλο*. Τα αγόρια κάπως περισσότερο από τα κορίτσια (46.2% έναντι 40.8%) προτιμούν η άδειά τους να διαρκεί τρεις (3) μήνες. Στις κατηγορίες «1 μήνα» και «2-3 βδομάδες» τα κορίτσια υπερτερούν από τα αγόρια (κατά 3% περίπου). Οι προτιμήσεις αυτές βρίσκονται σε συνάρτηση με τις προτιμήσεις τους για επαγγέλματα στα οποία η άδεια φθάνει μέχρι και 3 μήνες, όπως είναι τα «Εκπαιδευτικά» επαγγέλματα που, όπως διαπιστώθηκε στις αντίστοιχες ερωτήσεις, δηλώνονται σε μεγάλο ποσοστό, τόσο από τα αγόρια όσο και από τα κορίτσια. Ο περιορισμένος αριθμός των κοριτσιών, που δηλώνει και περιορισμένο χρόνο άδειας - διακοπών, αντιστοιχεί προφανώς στα κορίτσια εκείνα που έχουν επιλέξει ή σκέφτονται να επιλέξουν επαγγέλματα με περιορισμένη διάρκεια άδειας - διακοπών.

Οι προτιμήσεις των μαθητών για τη διάρκεια της άδειας - απουσίας από την εργασία διαφοροποιούνται σε σχέση με την *ηλικία* τους. Μαθητές μικρής ηλικίας (12-14.5 ετών) προτιμούν (49.5%) να έχουν άδεια μεγάλης διάρκειας (3 μήνες), σε αντίθεση με τους μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (14.5-16.5 ετών, 41.5%). Το ποσοστό μειώνεται (39.5%) στους μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (16.5 ετών και άνω). Οι μικρότεροι στην ηλικία μαθητές δείχνουν ότι επιθυμούν μεγαλύτερο χρόνο άδειας - διακοπών, πράγμα που σχετίζεται μάλλον με μια απερίσκεπτη τοποθέτησή τους. Η ίδια όμως επιπόλαια επιθυμία παρουσιάζεται κατ' αναλογία και στις άλλες ηλικίες.

Η μόρφωση του πατέρα φαίνεται να διαφοροποιεί τους μαθητές στις προτιμήσεις τους ως προς την άδεια – απουσία από την εργασία τους. Μαθητές με πατέρα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου προτιμούν να έχουν άδεια - διακοπές «2-3 μήνες» ή «δεν τους ενδιαφέρει» η διάρκεια. Οι μαθητές που επιλέγουν τις κατηγορίες «2-3 βδομάδες» και «1 μήνα» σχετίζονται με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο πατέρα. Τα ίδια ισχύουν και για τη μόρφωση της μητέρας με τη διαφορά ότι η κατηγορία «Αδιάφορο» επιλέγεται από παιδιά με μητέρα χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας διαφοροποιεί τη στάση των μαθητών απέναντι στη χρονική διάρκεια της άδειας - διακοπών, αφού το υψηλότερο του μέσου μηνιαίο εισόδημα σχετίζεται με προτίμηση άδειας - διακοπών μεγάλης χρονικής διάρκειας (2-3 μήνες).

Αλλά και το επάγγελμα του πατέρα αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιλογής των μαθητών. Συγκεκριμένα, μαθητές με επάγγελμα πατέρα στην κατηγορία «Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά» προτιμούν μεγάλης διάρκειας διακοπές (2-3 μήνες) σε ποσοστό 83.1%. Στο σύνολο όμως του δείγματος η προτίμηση αυτή περιορίζεται (67.1%).

Αξιομνημόνευτη είναι η διαπίστωση ότι οι μαθητές που μένουν σε μεγάλα αστικά κέντρα δηλώνουν την επιθυμία τους για μεγαλύτερο χρόνο άδειας από ό,τι τα παιδιά άλλων περιοχών. Είναι φανερή εδώ η ανάγκη φυγής από τις μεγαλουπόλεις, πράγμα που συνηθίζεται και συνδυάζεται με τις διακοπές.

Όλες οι παραπάνω διαπιστώσεις που αφορούν το ωράριο εργασίας αλλά και τη διάρκεια της άδειας - διακοπών που επιθυμούν οι μαθητές σε σχέση με την επιλογή επαγγέλματος, αποτελούν πρωτότυπα ευρήματα αναφορικά προς παρόμοιες έρευνες.

6.3.2. Ιδιαίτερες προτιμήσεις - κριτήρια και επιλογή επαγγέλματος των μαθητών

Οι τάσεις που παρουσιάστηκαν σχετικά με τα κριτήρια «σταθερό εισόδημα» ή «δυνατότητα μεγάλων κερδών» ως προς το μελλοντικό επάγγελμα των μαθητών αποκαλύπτουν, ότι οι μαθητές και των δύο φύλων στην συντριπτική πλειοψηφία τους, προτιμούν εργασία με σταθερό εισόδημα. Το περιορισμένο ποσοστό που διακινδυνεύει και προτιμά εργασία με δυνατότητα μεγάλων κερδών είναι υπερδιπλάσιο στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια. Αυτό είναι μάλλον σύμφωνο προς τη νοοτροπία της Ελληνίδας να παραμένει σε παραδοσιακά πλαίσια και να μην διακινδυνεύει καταστάσεις και επιθυμίες. Έτσι επικυρώνεται με την έρευνά μας η επισήμανση ότι τα κορίτσια γενικότερα δείχνουν προτίμηση για επαγγέλματα που τους εξασφαλίζουν κάτι μόνιμο (Μάνος 2000) και σταθερό που σε άλλες έρευνες έχει συσχετιστεί με το δημόσιο τομέα (Δουλκέρη 1990, Kostaki 1990).

Αξιόλογη είναι η διαπίστωση ότι η «εργασία με σταθερό εισόδημα» προτιμάται σε μεγάλο ποσοστό τόσο από μαθητές χαμηλής βαθμολογίας, (βαθμ. 10-12, 85,4%) όσο και από μαθητές υψηλής βαθμολογίας (βαθμ.18,1-20, 76,3%) με κάποια όχι ανάξια λόγου υπεροχή του ποσοστού των χαμηλόβαθμων μαθητών. Στην κατηγορία «κάτι άλλο» η διαφορά μεταξύ υψηλόβαθμων και χαμηλόβαθμων μαθητών μειώνεται κάπως, υπερέχουν όμως στην προτίμηση αυτής της κατηγορίας οι υψηλόβαθμοι. Η διαφοροποίηση αυτή θα μπορούσε να ερμηνευτεί σε σχέση με την τάση των υψηλόβαθμων μαθητών να ξεφύγουν από ορισμένα επαγγελματικά και οικονομικά

στερεότυπα, όπως είναι το σταθερό εισόδημα ή η δυνατότητα μεγάλων κερδών από το επάγγελμα.

Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων σχετίζεται με την προτίμηση των παιδιών τους - μαθητών για εργασία με «σταθερό εισόδημα», πράγμα που σημαίνει μάλλον ότι οι μαθητές αυτοί νιώθουν ή εκτιμούν την ανάγκη εξασφάλισης, στα πλαίσια της μελλοντικής εργασίας τους, ενός σταθερού πόρου ζωής.

Η εργασία με «σταθερό εισόδημα» προτιμάται και από τα παιδιά οικογενειών με χαμηλότερο οικονομικό - οικογενειακό επίπεδο, πράγμα που έρχεται σύμφωνο και με άλλες σχετικές ερευνητικές διαπιστώσεις, όπως αυτές εκτέθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια (π.χ. Γεώργας, Μπεζεβέγκης, Γιαννίτσας 1991). Έχει σημασία ότι μαθητές με υψηλό οικογενειακό εισόδημα παρουσιάζονται να προτιμούν τη δυνατότητα για μεγάλα κέρδη ή να αποφεύγουν τα γνωστά οικονομικά στερεότυπα (προτίμηση «κάτι άλλο»). Είναι αναμενόμενο, εν μέρει, οι μαθητές που προέρχονται από οικογένειες με υψηλό εισόδημα να προτιμούν τη δυνατότητα των μεγάλων κερδών στον ιδιωτικό τομέα, και όχι το δημόσιο τομέα που παρέχει σταθερό αλλά όχι υψηλό εισόδημα.

Το επάγγελμα του πατέρα παρουσιάζεται επίσης καθοριστικό για τις προτιμήσεις των μαθητών. Σε όλες σχεδόν τις κατηγορίες των επαγγελματιών του πατέρα, τα παιδιά προτιμούν, σε μεγάλο ποσοστό, εργασία με «σταθερό εισόδημα» (με την εξής ιεράρχηση συχνότητας: «Απλά Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά» 89.8%, «Απλά Μηχανολογικά» 86.6%, «Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά» 85.4%, «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» 85.3%, «Επεξεργασίας Πρώτων Υλών και Κατασκευών» 84.4%, «Γραφείου και Ασφαλιστικά» 81.5%, «Εκπαιδευτικά και Πολιτιστικά» 81.4% κ.λπ.). Το κριτήριο της δυνατότητας των μεγάλων κερδών λαμβάνουν υπόψη πολύ λιγότεροι συγκριτικά μαθητές (με την εξής σειρά: «Ιατρικά» 25.8%, «Απλά Οικονομικά και Εμπορικά» 23.7%, «Ανώτερα Οικονομικά και Εμπορικά» 20.8%, «Απλά Μεταφορών» 19.7%, και «Απλά Γεωτεχνικά» 16.2%).

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι, η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών ελάχιστα επηρεάζεται από το κριτήριο «μεγάλα κέρδη» στην επιλογή επαγγέλματος, με κάποιες εξαιρέσεις των παιδιών με επάγγελμα πατέρα γιατρό, οικονομολόγο και έμπορο και μάλιστα, στην τελευταία περίπτωση, σχεδόν ανεξάρτητα από το ανώτερο (επιστημονικό) ή μη επίπεδο.

Ο παράγοντας «ασφάλεια και μονιμότητα» είναι ισχυρός στις επαγγελματικές επιλογές των νέων τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό, ίσως, αποτελεί γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας με τις περιορισμένες δυνατότητες και ευκαιρίες επιλογών που προσφέρει. Ο ιδιωτικός τομέας θεωρείται ακόμα γενικά ανασφαλής για την ατομική σταδιοδρομία. (Karmas et al. 1990, Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1995).

Άλλωστε το κριτήριο «δυνατότητα μεγάλων κερδών» προτιμάται από μαθητές που θεωρούν σημαντικά τα «χρήματα» και τις «ευκαιρίες προαγωγής» στο επάγγελμα, αντίθετα προς εκείνους που προτιμούν «εργασία με σταθερό εισόδημα» και που θεωρούν περισσότερο σημαντική τη «σταθερότητα και την ασφάλεια» σ' ένα επάγγελμα.

Τα ευρήματα αυτά συμπίπτουν σε γενικές γραμμές με παρόμοια ευρήματα προηγούμενων ερευνών (Karmas et al. 1990, Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1995, Γκαρή, Χριστακοπούλου, Μυλωνάς 1996) και επαληθεύουν γενικά την αντίστοιχη υπόθεσή μας.

6.3.3. Επαγγελματικά κριτήρια, απόψεις και θέσεις των μαθητών

Στην έρευνά μας θεωρήθηκε σκόπιμο να τεθούν στους μαθητές (στα πλαίσια του ερωτηματολογίου) και ορισμένα **κριτήρια ή απόψεις που αφορούν την επαγγελματική ζωή** και που είναι γενικότερα γνωστά στην καθημερινή κοινωνική ζωή (π.χ. «ποιος είναι επιτυχημένος επαγγελματικά»), προκειμένου να διαπιστωθούν οι θέσεις των μαθητών. Από τη στατιστική επεξεργασία προέκυψαν ορισμένες σημαντικές διαπιστώσεις, ως εξής:

Το φύλο διαφοροποιεί τους μαθητές απέναντι σε διάφορα ερωτήματα – θέματα που τέθηκαν. Συγκεκριμένα: Τα αγόρια θεωρούν περισσότερο από τα κορίτσια ότι, επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα, προτιμούν ρισκοκίνδυνη αλλά επικερδή εργασία και ακόμη προτιμούν να είναι μόνοι στην εργασία και δηλώνουν ότι η χειρωνακτική εργασία είναι γι' αυτούς κατώτερη από την πνευματική. Αντίθετα, τα κορίτσια παρουσιάζονται να προτιμούν, περισσότερο απ' ό,τι τα αγόρια, την εργασία με ανθρώπους παρά με μηχανές και ακόμη τον εσωτερικό χώρο εργασίας αλλά και την ποικιλία στην εργασία.

Τα πορίσματα αυτά αποτελούν νέα ευρήματα και επαληθεύουν την υπόθεσή μας ότι οι συνθήκες εργασίας παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος (τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τα κορίτσια).

Τα κορίτσια δίνουν περισσότερη σημασία στην «κλίση» προς κάποιο επάγγελμα και στην «πιθανότητα επιτυχίας», αντίθετα από τα αγόρια, που δίνουν περισσότερη σημασία στη «συνέχιση της παράδοσης», στα «χρήματα» και στον «ελεύθερο χρόνο». Οι διαπιστώσεις μας αυτές διαφέρουν από εκείνες της έρευνας της Σόφης -Μπεσμπέα (1983), όπου τα δύο φύλα τοποθετούνται εξίσου απέναντι στο κριτήριο «χρήματα» κ.λπ.

Για τα αγόρια παίζουν περισσότερο ρόλο, εκτός από τα παραπάνω (χρήματα κ.λπ.), και οι «ευκαιρίες προαγωγής», αντίθετα, για τα κορίτσια έχουν σημασία οι «καλές συνθήκες εργασίας», η «ασφάλεια και η ικανοποίηση των ενδιαφερόντων τους» και γενικά η «ικανοποίηση από το επάγγελμά» τους.

Οι διαπιστώσεις αυτές συμπίπτουν σε γενικές γραμμές με ευρήματα προηγούμενων ερευνών (Μακρίδου – Τέττερη 1985, Δημητρόπουλος 1986, Kostaki 1990, Mullet, Neto Henry 1992) τα οποία και επιβεβαιώνουν.

Αλλά και η *βαθμολογία της προηγούμενης τάξης* φαίνεται να παίζει ρόλο στη διαφοροποίηση των μαθητών απέναντι σε διάφορα ερωτήματα – θέματα. Συγκεκριμένα: Οι υψηλόβαθμοι μαθητές προτιμούν τον ιδιωτικό τομέα και περισσότερες ευθύνες στην επαγγελματική τους εργασία, δίνουν λιγότερη σημασία στη συνέχιση της επαγγελματικής παράδοσης, στις επιθυμίες των γονέων τους, στον ελεύθερο χρόνο και στα χρήματα και περισσότερη σημασία στην κλίση και στην αντιστοιχία της εργασίας με τα ενδιαφέροντά τους, αντίθετα από τους χαμηλόβαθμους μαθητές.

Γενικά, οι *καλοί στην επίδοση* μαθητές διαφοροποιούνται στην επιθυμία τους για περισσότερη επαγγελματική καταξίωση και δίνουν λιγότερη σημασία στο να παραμείνουν κοντά στην οικογένεια, απ' ό,τι οι συμμαθητές τους με χαμηλότερη βαθμολογία. Τα ευρήματα αυτά, είναι νέα στην έρευνά μας, σε σχέση με προηγούμενες παρόμοιες έρευνες.

Ο *τόπος διαμονής* των μαθητών σχετίζεται με την προτίμηση *εργασίας με ευθύνες* αλλά μόνο για τους μαθητές που προέρχονται από περιοχές με τους λιγότερους κατοίκους. Η διαπίστωση μπορεί να συσχετιστεί με το ότι οι μαθητές από τις

ολιγάριθμες περιοχές (αγροτικές κ.λπ.) καλούνται, συνήθως, από μικρή ηλικία να συμμετάσχουν στις εργασίες και τις υπευθυνότητες της οικογενειακής ζωής.

Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη είναι η συσχέτιση που βρέθηκε ανάμεσα στους μαθητές των πόλεων και των μεγάλων αστικών κέντρων και στη σημασία για *διατήρηση της παράδοσης* στην επιλογή επαγγέλματος, αντίθετα προς τους μαθητές που διαμένουν σε χωριά και κωμοπόλεις. Θα μπορούσε κανείς τη διαπίστωση αυτή να τη συσχετίσει με την τάση που παρατηρείται, συνήθως, στους κατοίκους περιοχών ολιγάριθμου πληθυσμού να θέλουν να παρουσιάζονται σύγχρονοι και ξένοι σε παραδοσιακές μορφές ζωής, αντίθετα προς την τάση των ανθρώπων των αστικών κέντρων (να θέλουν να διατηρούν ό,τι σχετίζεται με τις παραδοσιακές μορφές ζωής). Παρόμοια είναι και η διαπίστωση η οποία σχετίζεται με τη σημασία που δίνουν οι μαθητές στην *επιθυμία των γονέων* κατά την επιλογή του επαγγέλματός τους, αφού οι μαθητές των πόλεων και των μεγάλων αστικών κέντρων δηλώνουν ότι λαμβάνουν περισσότερο υπόψη τις επιθυμίες των γονέων τους, απ' ό,τι οι μαθητές των χωριών και των μικρών πόλεων.

Οι συσχετίσεις που βρέθηκαν, με βάση το κριτήριο *παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές*, είναι σημαντικές για τους μαθητές που διαμένουν σε ολιγάριθμες περιοχές αλλά και σε ιδιαίτερα πολυάριθμες περιοχές. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με την επιμονή των μαθητών που διαμένουν στις περιοχές αυτές να κάνουν τις σπουδές τους σε ιδρύματα της αντίστοιχης περιοχής, ίσως για λόγους οικονομικούς. Οι οικονομικοί λόγοι παίζουν πάντως για τους μαθητές των ολιγάριθμων περιοχών οπωσδήποτε κάποιο ρόλο στην επιλογή του επαγγέλματός τους.

Τέλος, το κριτήριο της *ικανοποίησης από το επάγγελμα* παίζει ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος των μαθητών σε μικρότερο βαθμό γι' αυτούς από ολιγάριθμες περιοχές με αυξανόμενη τη σημασία του παράλληλα προς την αύξηση του πληθυσμού του τόπου διαμονής τους.

Ο *τύπος σχολείου* διαφοροποιεί επίσης τους μαθητές στη στάση τους απέναντι στα παραπάνω κριτήρια. Συγκεκριμένα: Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων εξαρτούν την επιλογή επαγγέλματος από τις πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση, δε συμφωνούν ότι η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική, προτιμούν εργασία με ανθρώπους και με ποικιλία, εργασία που να τους ικανοποιεί (αρέσει) και με πολλές ευθύνες. Οι μαθητές των ΤΕΕ φαίνεται να συσχετίζουν την επαγγελματική επιτυχία με το οικονομικό κέρδος, να προτιμούν εργασία σε εσωτερικούς χώρους και με λιγότερες ευθύνες. Εξάλλου, οι μαθητές Γυμνασίου χαρακτηρίζονται περισσότερο για την εξάρτηση της επιλογής επαγγέλματος από τις πιθανότητες επιτυχίας στην επιθυμητή κατεύθυνση, την προτίμησή τους για εργασία με ανθρώπους, αλλά και την προτίμηση επικερδούς και ριψοκίνδυνης εργασίας και, ακόμη, την προτίμηση άδειας-διακοπών μεγάλης διάρκειας. Οι παραπάνω τάσεις ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες της ηλικίας (π.χ. οι μαθητές Γυμνασίου) και ακόμη του επιπέδου και κυρίως της κατεύθυνσης που έχουν ήδη επιλέξει (π.χ. οι μαθητές των ΤΕΕ).

Ως προς τα κριτήρια ή τους παράγοντες επηρεασμού της επιλογής επαγγέλματος, αξίζει να επισημανθούν ακόμη τα εξής: Οι μαθητές των ΤΕΕ φαίνεται να εξαρτούν την επαγγελματική τους επιλογή κυρίως από τις οικονομικές απολαβές. Αντίθετα, οι μαθητές των Γενικών Λυκείων από την κλίση και την ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντά τους. Οι μαθητές των Γυμνασίων διαφοροποιούνται κυρίως με την τάση που τους χαρακτηρίζει να είναι προσκολλημένοι στην οικογένεια. Πρόκειται για

τάση που προσιδιάζει στην ηλικία και στο επίπεδο φοίτησης. Με βάση τα παραπάνω, είναι ακόμη φανερή η πραγματική – οικονομική τάση των μαθητών των ΤΕΕ, αντίθετα προς τους μαθητές των Γενικών λυκείων, στους οποίους κυριαρχεί το κάπως ιδεαλιστικό στοιχείο – κριτήριο των ατομικών ενδιαφερόντων.

Τα παραπάνω ευρήματα είναι, επίσης, νέα σε σχέση με τη θεματολογία προηγούμενων ερευνών.

Ένα επιπλέον κριτήριο που φαίνεται να διαφοροποιεί τους μαθητές στα διάφορα ερωτήματα – θέματα επαγγελματικής υφής είναι το *επάγγελμα του πατέρα*.

Συγκεκριμένα: Οι μαθητές με γονείς σε Απλά επαγγέλματα («Ηλεκτρολογικά - Ηλεκτρονικά», «Στρατιωτικά – Αστυνομικά») προτιμούν περισσότερο το δημόσιο τομέα, αντίθετα προς τους μαθητές με γονείς σε Ανώτερα επαγγέλματα (κυρίως «Ιατρικά» και «Οικονομικά – Εμπορικά»).

Πρόκειται για δεδομένα που ενισχύουν αντίστοιχα πορίσματα άλλης σχετικής έρευνας (Γεώργας, Μπεζεβέγκης & Γιαννίτσας 1991).

Οι μαθητές που προτιμούν «*εργασία με πολλές ευθύνες*» προέρχονται από γονείς σε «Ανώτερα Εμπορικά και Οικονομικά» επαγγέλματα, αντίθετα προς τους μαθητές που προτιμούν «*εργασία με λίγες ευθύνες*» και προέρχονται από γονείς σε κατώτερα επαγγέλματα (απλά επαγγέλματα και επαγγέλματα Μεταφορών).

Σημαντική είναι, ακόμη, η διαπίστωση που αφορά την «*οικονομική βοήθεια της οικογένειας για σπουδές*». Μαθητές με γονείς σε απλά επαγγέλματα παρουσιάζονται να λαμβάνουν υπόψη τους περισσότερο αυτό το κριτήριο στην επιλογή του επαγγέλματός τους, από ό,τι οι μαθητές με πατέρα σε ανώτερα επαγγέλματα ή σε επαγγέλματα με σταθερές αποδοχές, όπως άλλωστε είναι και αναμενόμενο.

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί, ότι, με την άποψη «*επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα*», παρουσιάζονται να συμφωνούν περισσότερο οι μαθητές με γονείς σε επαγγέλματα Απλά («Γεωτεχνικά», «Μεταφορών» κ.λπ.), αντίθετα προς τους μαθητές με γονείς σε Ανώτερα επαγγέλματα («Εκπαιδευτικά», «Ιατρικά» κ.λπ.).

Αξιοπρόσεκτη είναι, επίσης, η διαπίστωση που αφορά το κριτήριο *συνέχιση της παράδοσης* και της σημασίας του στην επιλογή επαγγέλματος, το οποίο φαίνεται να παίζει ρόλο περισσότερο σε μαθητές με πατέρα σε απλά επαγγέλματα και λιγότερο σε μαθητές με πατέρα σε ανώτερα επαγγέλματα. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί με μια μεγαλύτερη ευελιξία και ανεξαρτησία από παραδοσιακά δεδομένα και κριτήρια που φαίνεται να κυριαρχεί περισσότερο στα ανώτερα κοινωνικο - οικονομικά στρώματα. Παρόμοιες είναι οι τάσεις που αφορούν το κριτήριο της *επιθυμίας των γονέων* και της σημασίας της στην επιλογή επαγγέλματος των παιδιών.

Αλλά και το κριτήριο *αδυναμία βοήθειας της οικογένειας σε σπουδές* έχει κατά τον ίδιο τρόπο σημασία στην επιλογή επαγγέλματος. Οι μαθητές με πατέρα σε επαγγέλματα απλά, παρουσιάζονται να λαμβάνουν υπόψη τους περισσότερο αυτό το κριτήριο στην επαγγελματική τους επιλογή, από ό,τι οι μαθητές με πατέρα σε ανώτερα επαγγέλματα ή σε επαγγέλματα με σταθερές αποδοχές.

Το κριτήριο *επαγγελματική ικανοποίηση* φαίνεται να παίζει μικρό ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος των μαθητών με πατέρα σε ανώτερα αλλά και σε απλά επαγγέλματα. Ιδιαίτερο ρόλο φαίνεται να έχει το κριτήριο αυτό στους μαθητές με πατέρα σε ανώτερα οικονομικά και εμπορικά επαγγέλματα.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν, επίσης, νέα – πρωτότυπα ευρήματα της έρευνάς μας σε σχέση με προηγούμενες παρόμοιες έρευνες.

6.4. Δυσχέρειες στην επιλογή επαγγέλματος και προοπτικές

6.4.1. Αιτίες διστακτικότητας στην απόφαση επιλογής επαγγέλματος

Οι κυριότερες **αιτίες** που κάνουν διστακτικούς τους νέους της έρευνάς μας στην επιλογή επαγγέλματος παρουσιάζονται με την εξής ιεράρχηση συχνότητας:

- 1). Η επίδοση και η βαθμολογία χαμηλού ή ανεπαρκούς επιπέδου.
- 2). Οι οικονομικές απολαβές και το ωράριο εργασίας.
- 3). Τα μαθήματα στο λύκειο και η αλλαγή συστήματος.
- 4). Η ανεργία και ο κορεσμός κάποιων επαγγελμάτων.
- 5). Οι κίνδυνοι και οι δυσκολίες που σχετίζονται με τις απαιτήσεις (προφανώς) κάποιου επιθυμητού επαγγέλματος.
- 6). Η αβεβαιότητα για το μέλλον γενικά.
- 7). Η έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης για τα επαγγέλματα.

Στο τελευταίο σημείο αναφέρονται και οι Α. Κυπριωτάκης και Γ. Παπαγεωργίου (1999, 101) κάνοντας συγκεκριμένα λόγο για «ελλιπή γνώση και πληροφόρηση των απαιτήσεων ενός επαγγέλματος». Έχει όμως σημασία να αναφερθούν και άλλες δύσκολες πτυχές, κατά τη γνώμη των παραπάνω ειδικών, οι οποίοι σημειώνουν, συνοψίζοντας τα αίτια των δυσκολιών στην επαγγελματική επιλογή ως εξής:

«1. Βιώματα από την πρώιμη παιδική ηλικία με δυσμενή επίδραση στον ψυχικό κόσμο του παιδιού, όπως είναι και οι απογοητεύσεις, οι αποθαρρύνσεις, η διαφορετικότητα-ετερότητα, εξαιτίας αισθητηριακών ανεπαρκειών και έλλειψης σωματικής αρτιμέλειας. 2. Ελλιπής αυτογνωσία και χαμηλή αυτοεκτίμηση. 3. Έλλειψη πρώιμης υποστηρικτικής παρέμβασης, όπου και όταν χρειάζεται, καθώς και λαθεμένες μορφές αγωγής και 4. Επαγγελματική ανωριμότητα».

Σε μια συνολική θεώρηση των παραπάνω είναι φανερό, ότι η *χαμηλή σχολική επίδοση* αλλά και οι *απολαβές* και οι *συνθήκες εργασίας* αποτελούν πρωταρχικούς λόγους διστακτικότητας στην επιλογή επαγγέλματος. Αν μάλιστα συνδυάσει κανείς τη χαμηλή σχολική επίδοση με τα μαθήματα στο λύκειο και την αλλαγή στο εκπαιδευτικό - εξεταστικό σύστημα ως επίκαιρους πρωταρχικούς για τους μαθητές παράγοντες στη διστακτικότητα κατά τη λήψη επαγγελματικής απόφασης, θα πρέπει να επισημάνει τις ιδιαίτερα αρνητικές ψυχολογικά επιπτώσεις που είχαν οι τελευταίες αλλαγές στην εκπαίδευση και στο θέμα του επαγγελματικού προσανατολισμού αρκετών μαθητών. Το πρόβλημα της ανεργίας και ο κορεσμός ορισμένων επαγγελμάτων σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια πληροφόρησης είναι πορίσματα, σύμφωνα με επισημάνσεις προηγούμενων ερευνών (Κάντας 1986), με επιπλέον την αξιοπρόσεκτη διαφοροποίηση του παράγοντα που σχετίζεται με τις τελευταίες αλλαγές του εκπαιδευτικού - εξεταστικού συστήματος. Όπως, όμως, θα φανεί και από τα αμέσως επόμενα, η ιεράρχηση των δυσχερειών στην επιλογή επαγγέλματος σχετίζεται με τις επίκαιρες, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, αλλαγές στο εκπαιδευτικό - εξεταστικό σύστημα. Στο σημείο αυτό η ανεργία, που αφορά έναν μονιμότερο και όχι επίκαιρο για τους μαθητές παράγοντα, έρχεται τέταρτη, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, παρόμοιων ερωτημάτων σε αντίστοιχες έρευνες, καταλαμβάνει την πρώτη θέση.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις οι κριτικές που ασκούνται για ουσιαστικά κριτήρια μάθησης και εκπαίδευσης και για τη «σπουδαιότητα του πλαισίου στην εκπαίδευση και τη μάθηση» παίρνουν εμπειρική επαλήθευση και δικαίωση (πβ. Πουρκός 1997, 275 κ.ε.).

Με βάση τον *τύπο σχολείου* οι μαθητές φαίνεται να διαφοροποιούνται, αφού τα προβλήματα που αφορούν τις συνθήκες εργασίας, τις απολαβές και γενικά την επαγγελματική αποκατάσταση απασχολούν περισσότερο τους μαθητές των Γενικών Λυκείων και των ΤΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι, τόσο η ηλικία όσο και το επίπεδο φοίτησης των μαθητών, βρίσκονται σε συνάρτηση με τα επικείμενα προβλήματα της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διστακτικότητα στην επιλογή επαγγέλματος διαφοροποιείται και με βάση το *φύλο*. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται εντονότερη στα κορίτσια. Η τάση αυτή γίνεται περισσότερο αξιοπρόσεκτη, όταν ληφθεί υπόψη η μειωμένη πιθανότητα παραμονής στο επιλεγμένο επάγγελμα από την πλευρά των κοριτσιών. Θα μπορούσε κανείς εδώ να επισημάνει μια κάπως δυσχερέστερη θέση της γυναίκας, έναντι του άντρα, σε ό,τι αφορά την επαγγελματική προοπτική της στην ελληνική κοινωνία.

6.4.2. Μελλοντικό επάγγελμα και ανησυχίες των μαθητών

Σχετικά με το **τι απασχολεί περισσότερο τους μαθητές** στο μελλοντικό τους επάγγελμα, φαίνεται ότι οι περισσότεροι μαθητές (94% περίπου) προβληματίζονται για την «άμεση επαγγελματική τους αποκατάσταση» και τις απολαβές («χρήματα») που θα κερδίζουν από το μελλοντικό τους επάγγελμα (με ποσοστό 49,9% και 44,2% αντίστοιχα). Σε τρίτη κλίμακα έρχεται το θέμα της «ανταπόκρισης στις δυσκολίες-απαιτήσεις του επαγγέλματος» (με εντονότερο τον προβληματισμό στους μαθητές Γυμνασίων και ΤΕΕ). Ακολουθούν «διάφορες επισημάνσεις για αρνητικές πτυχές στο επάγγελμα» και τίθεται, στη συνέχεια, το θέμα της «ακανοποίησης από το επάγγελμα» που θα ακολουθήσουν (εντονότερα μάλιστα από τους μαθητές των Γενικών Λυκείων σε σχέση με τους μαθητές των ΤΕΕ).

Αξίζει να προσεχθεί η διαφοροποίηση που παρατηρείται ανάμεσα στα δύο *φύλα*, αφού τα κορίτσια δείχνουν εντονότερο προβληματισμό για την «άμεση επαγγελματική αποκατάστασή τους», τις «συνθήκες εργασίας» και τις «απαιτήσεις του επαγγέλματος», όπως φάνηκε και από σχετικά ερωτήματα που αναλύθηκαν παραπάνω. Αντίθετα, τα αγόρια παρουσιάζονται να ανησυχούν περισσότερο για τις «απολαβές» από το μελλοντικό τους επάγγελμα.

Με βάση τις διαπιστώσεις αυτές είναι φανερό, ότι οι μαθητές βασανίζονται από τη μάστιγα της ανεργίας που αποτελεί ένα γενικότερο πρόβλημα των σύγχρονων κοινωνιών. Πέρα από αυτό παρουσιάζονται, όχι σε μικρό ποσοστό, επηρεασμένοι από το χρησιμοθηρικό πνεύμα της εποχής με το να περιορίζουν τους προβληματισμούς και τις αξίες τους στον οικονομικό παράγοντα. Το τελευταίο ισχύει περισσότερο για τα αγόρια, όπως φαίνεται από άλλες συνάψεις αυτής της έρευνας. «Οι σημερινοί έφηβοι, ακόμα και εκείνοι τους οποίους χαρακτηρίζει ο ιδεαλισμός έχουν συχνά μια προσγειωμένη αντίληψη για τη ζωή και την τάση να διαλέγουν το μελλοντικό τους επάγγελμα με κριτήρια καθαρώς οικονομικά» (Μιχαηλίδη - Νουάρου 1987, 147).

Οι επισημάνσεις αυτές έρχονται να ενισχύσουν παρόμοιες διαπιστώσεις προηγούμενων ερευνών (Κάντας 1987, Flouris et al. 1990).

Από τη συσχέτιση των ιδιαίτερων ανησυχιών των μαθητών ως προς το μελλοντικό τους επάγγελμα και τη σημασία που δίνουν σε ορισμένους *παράγοντες* στην εργασία,

προκύπτει ότι ο «ελεύθερος χρόνος» εκτιμάται ως το πλέον κυρίαρχο κριτήριο τόσο σε συνάρτηση με τα «χρήματα» όσο και σε συνάρτηση με τις «καλές συνθήκες εργασίας» και τη «σταθερότητα – ασφάλεια» στην εργασία. Το κριτήριο της «επαγγελματικής εξέλιξης» έρχεται δεύτερο και συνδυάζεται με τις «καλές συνθήκες εργασίας» και με την «ανταπόκριση του επαγγέλματος στα ενδιαφέροντα των μαθητών».

Τέλος, ενδιαφέρουσες είναι ακόμη οι *συσχετίσεις* που αφορούν τις ιδιαίτερες ανησυχίες των μαθητών ως προς το μελλοντικό τους επάγγελμα και τους λόγους επιλογής. Συγκεκριμένα, οι μαθητές που φαίνεται να ενδιαφέρονται για την «κοινωνική απήχηση του επαγγέλματος», δίνουν και ιδιαίτερη σημασία στην «καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο». Από την άλλη μεριά, οι μαθητές που δε φαίνεται να προβληματίζονται για το μελλοντικό τους επάγγελμα, δε δίνουν και σημασία στο κριτήριο «επαγγελματική ικανοποίηση».

6.4.3. Επιλογή επαγγέλματος και παράγοντες επηρεασμού της

Ως προς το ερώτημα κατά πόσο η επιλογή επαγγέλματος και οι αντίστοιχοι στόχοι επηρεάζονται από τις **πιθανότητες επιτυχίας** οι μαθητές παρουσιάζονται αρκετά αισιόδοξοι. Προέκυψε μάλιστα διαφορά ανάμεσα στο φύλο, αφού τα κορίτσια, στην επιλογή επαγγέλματός τους, επηρεάζονται περισσότερο από ό,τι τα αγόρια από τις πιθανότητες επιτυχίας τους.

Και στο σημείο αυτό επαληθεύεται η αντίστοιχη υπόθεσή μας και μάλιστα σε συνάρτηση με το φύλο.

Αξιοπρόσεκτη είναι ακόμη η διαπίστωση ότι, οι μαθητές που έχουν οριστικά αποφασίσει για το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν, τείνουν να επηρεάζονται λιγότερο από τις πιθανότητες επιτυχίας τους σ' αυτό.

Ως προς την ηλικία παρατηρείται ότι, οι μαθητές μικρής ηλικίας (12-14.5 ετών) δηλώνουν ότι «δεν ξέρουν» κατά πόσο η επιλογή του επαγγέλματός τους θα επηρεάζονταν από τις πιθανότητες επιτυχίας τους, σε αντίθεση με τους μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (14.5-16.5 ετών), συσχέτιση που είναι αναμενόμενη.

Άξια προσοχής είναι, ακόμη, η τάση συσχέτισης της μεγαλύτερης σχολικής επίδοσης με την απόφαση και την πιθανότητα επιτυχίας των επαγγελματικών στόχων των μαθητών.

Αξιοσημείωτη είναι, επίσης, η τάση που παρουσιάζεται στους μαθητές με μητέρα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου να δηλώνουν αμφιβολία («Δεν μπορώ να ξέρω») ως προς τον επηρεασμό της επιλογής επαγγέλματός τους από τις πιθανότητες επιτυχίας τους.

Τέλος, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας επηρεάζει το βαθμό βεβαιότητας για επιτυχία. Μαθητές χαμηλού οικογενειακού εισοδήματος παρουσιάζονται λιγότερο βέβαιοι για την επαγγελματική επιτυχία τους, αντίθετα προς τους μαθητές από εύπορες οικογένειες που δηλώνουν μεγάλη έως πολύ μεγάλη βεβαιότητα για επιτυχία.

Αλλά και η λήψη οριστικής απόφασης για κάποιο επάγγελμα φαίνεται να επηρεάζεται από την εκτίμηση των πιθανοτήτων επιτυχίας σ' αυτό. Όσο λιγότερο επηρεάζεται αυτή, τόσο ευκολότερα κάνει κανείς την οριστική επαγγελματική

επιλογή του. Αυτό θα μπορούσε να ερμηνευθεί τουλάχιστο σε ορισμένες περιπτώσεις ως επιπολαιότητα.

6.5. Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και αιτιολογήσεις απόρριψης

Θεωρήθηκε ακόμη σκόπιμο να τεθεί συγκεκριμένα το ερώτημα αν υπάρχει κάποιο επάγγελμα που δε θα ήθελαν ποτέ να το ασκήσουν οι μαθητές και ποιο. Η στατιστική επεξεργασία έδειξε ότι, οι δηλώσεις των μαθητών στο θέμα αυτό δεν υπήρξαν ιδιαίτερα αποκαλυπτικές. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να εξηγηθεί σε συνάρτηση με την απειρία των μαθητών λόγω ηλικίας, αφού στις μεγαλύτερες κάπως ηλικίες υπάρχουν αναφορές σε **ανεπιθύμητα** στη βάση τους επαγγέλματα (π.χ. επαγγέλματα εταιρισμού) ή σε επαγγέλματα που συνδυάζονται με συγκεκριμένα μειονεκτήματα, όπως «Ιατρικά» (αποστροφή προς τα αίματα), «Εκκλησιαστικά» (πρόβλημα περιβολής κ.λπ.), «Επιστημονικά Νομικά» (δύσκολη επαγγελματική αποκατάσταση, ανεργία δικηγόρων) κ.λπ. Αντίθετα, μαθητές μικρότερης ηλικίας παρουσιάζουν επιφυλακτικότητα απέναντι σε επαγγέλματα, όπως «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (προφανώς σε συνάρτηση με την επιθυμία των γονέων, σύμφωνα και με τα παρακάτω) και «Απλά» επαγγέλματα (Δομικών Έργων και Γεωτεχνικά) για διάφορους λόγους.

Σε σχέση με το φύλο παρατηρείται διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια. Συγκεκριμένα, τα αγόρια τείνουν έντονα να απορρίπτουν όλα τα χαρακτηριζόμενα ως απλά επαγγέλματα (Γεωτεχνικά, Δομικών έργων, Μικρής εξειδίκευσης). Είναι φανερό η τάση των αγοριών για επαγγελματική κοινωνική κινητικότητα προς τα ανώτερα στρώματα. Αντίθετα, τα κορίτσια απορρίπτουν περισσότερο επαγγέλματα, όπως τα «Ιατρικά» (λόγω μακρόχρονης διάρκειας σπουδών και δυσάρεστων συνθηκών – πτυχών ασχολίας) και τα «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» (λόγω κορεσμού), αλλά και τα «Ανώτερα Καλλιτεχνικά» (λόγω έλλειψης ικανοτήτων), σύμφωνα με αντίστοιχες δηλώσεις.

Η *βαθμολογία* φαίνεται να αποτελεί κριτήριο διαφοροποίησης των μαθητών, αφού μαθητές με υψηλή βαθμολογία παρουσιάζονται απορριπτικοί για Ανώτερα επαγγέλματα (προς τα οποία προφανώς κατευθύνονται), όπως τα «Καλλιτεχνικά» και τα «Εκπαιδευτικά - Πολιτιστικά». Οι μαθητές με μικρότερη βαθμολογία παρουσιάζονται περισσότερο απορριπτικοί για συγκεκριμένα επαγγέλματα, όπως «επαγγέλματα εταιρισμού», «Απλά Στρατιωτικά – Αστυνομικά» και «Εκκλησιαστικά».

Ακόμη, το χαμηλό *μορφωτικό επίπεδο* των γονέων και η χαμηλή *οικονομική κατάσταση της οικογένειας* φαίνεται να αποτελούν για τους μαθητές παράγοντα απόρριψης - αποφυγής των απλών επαγγελμάτων. Η τάση που συνδυάζεται με απόρριψη ορισμένων κατηγοριών των επιστημονικών επαγγελμάτων (κυρίως Νομικών, Εκπαιδευτικών) από μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου και με καλή οικονομική - οικογενειακή κατάσταση, μπορεί να ερμηνευτεί σε συνάρτηση με την επιθυμία να ξεφύγουν από συνηθισμένα γι' αυτούς επαγγελματικά πλαίσια.

Αξιωμαθόνευτες είναι και οι διαπιστώσεις της συσχέτισης *τόπου διαμονής* και αποστροφής προς ορισμένα επαγγέλματα. Αυτή είναι μεγαλύτερη μεταξύ περιοχών ολιγάριθμων κατοίκων και «Απλών Γεωτεχνικών» επαγγελμάτων, μεταξύ μικρών αστικών κέντρων και «Εκπαιδευτικών – Πολιτιστικών» επαγγελμάτων και μεταξύ

μεγάλων αστικών κέντρων και επαγγελμάτων «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών». Και εδώ φαίνεται η τάση μετακίνησης προς επαγγέλματα ανώτερα από πλευρά κοινωνικοοικονομική σε σχέση με το επίπεδο και την περιοχή διαμονής των μαθητών.

Τα κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος, σε συνάρτηση με δηλώσεις για το ανεπιθύμητο επάγγελμα, αφήνουν να διαγραφούν δυο τάσεις που αφορούν επιστημονικά επαγγέλματα. Το κριτήριο «σταθερό εισόδημα» οδηγεί στην αποφυγή καθιερωμένων επιστημονικών επαγγελμάτων (π.χ. γιατρός) αλλά και νέων επαγγελμάτων. Αντίθετα, το κριτήριο «μεγάλα κέρδη» οδηγεί περισσότερο στην αποφυγή παραδοσιακών ανώτερων (υπαλληλικών) επαγγελμάτων.

Σημειώνεται ότι τα ευρήματα αυτά είναι νέα και πρωτότυπα σε σχέση με προηγούμενες έρευνες.

Ως προς τις αιτιολογήσεις απόρριψης των επαγγελμάτων στα οποία αναφέρθηκαν οι μαθητές, θα είχε κανείς να παρατηρήσει τα εξής: Η κατηγορία αιτιολόγησης «αντιπάθεια, δυσαρέσκεια/δυσφορία και φόβος» σχετίζεται με επαγγέλματα, όπως «επαγγέλματα εταιρισμού», «Ιατρικά» και «Επιστημονικά Νομικά».

Οι δυσκολίες άσκησης ενός επαγγέλματος επισημάνθηκαν από τους μαθητές για επαγγέλματα, όπως «Απλά» (Μεταφορών, Στρατιωτικά - Αστυνομικά και Δομικών έργων).

Τέλος, την αβεβαιότητα στην αποκατάσταση επεσήμαναν οι μαθητές στην αποστροφή τους για επαγγέλματα «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» αλλά, πολύ λιγότερο, και για «Ιατρικά».

Τα παραπάνω ευρήματα (σχετικά με τις δυσκολίες άσκησης των επαγγελμάτων και την αβεβαιότητα στην αποκατάσταση) αποτελούν, επίσης, νέες – πρωτότυπες διαπιστώσεις της παρούσας έρευνας σε σχέση με παρόμοιες προηγούμενες έρευνες.

Το κριτήριο έλλειψη κοινωνικού γόητρου φαίνεται να αποτελεί βάση – αιτία απόρριψης επαγγελμάτων «Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών» για περίπου ¼ των μαθητών, όπως και η έλλειψη κλίσης και ικανότητας για επαγγέλματα «Εκπαιδευτικά – Πολιτιστικά» και «Καλλιτεχνικά».

Τα παραπάνω κριτήρια σχετίζονται σε αρκετά σημεία με παρόμοιες αναφορές προηγούμενων ερευνών (βλ. ενδεικτικά Farmer et al.1998).

6.6. Επαγγελματικά κριτήρια – παράγοντες και ομαδοποιήσεις των μαθητών του δείγματος

Οι εννέα ομάδες που προέκυψαν από την ανάλυση συστάδων μπορούν να συνοψιστούν με βάση τις παρατηρούμενες τάσεις ως εξής: Φιλελεύθερες τάσεις παρουσιάζουν τρεις (3) ομάδες που συμπίπτουν ως προς την αντίθεσή τους σε θέματα παράδοσης στην επιλογή επαγγέλματος και επιθυμίας των γονέων, αλλά διαφοροποιούνται στα παρακάτω κριτήρια: Η πρώτη αφορά κορίτσια με άριστη βαθμολογία που δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην κλίση. Η δεύτερη αφορά αγόρια και κορίτσια με γονείς μέσου έως ανώτερου μορφωτικού επιπέδου που δίνουν ιδιαίτερη σημασία στα χρήματα και στο κοινωνικό γόητρο. Η τρίτη αφορά αγόρια από

ευκατάστατες οικογένειες που χαρακτηρίζονται από αδιαφορία για την επαγγελματική επιτυχία και το χρήμα.

Ακραία τοποθέτηση παρουσιάζουν τέσσερις (4) ομάδες που διαφοροποιούνται ως εξής: Οι δύο θετικές ομάδες συμπίπτουν στην επιθυμία τους για εργασία με ποικιλία, ταξίδια κ.λπ. αλλά και στην επίδοσή τους (μέση ως χαμηλή). Όμως, οι ομάδες αυτές διαφοροποιούνται στο ότι στη μια περίπτωση πρόκειται για κορίτσια που προσανατολίζονται σε παραϊατρικά επαγγέλματα, στην άλλη κυρίως για αγόρια που προσανατολίζονται σε απλά μηχανολογικά επαγγέλματα και προέρχονται από οικογένειες χαμηλού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου και από ολιγάριθμες περιοχές. Η τρίτη ομάδα έχει αρνητική (ακραία) τοποθέτηση απέναντι σε παραδοσιακά κριτήρια και αποτελείται από κορίτσια που προσανατολίζονται προς εκπαιδευτικά επαγγέλματα. Η τέταρτη χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ωφελμιστικές τάσεις (χρήματα, κοινωνικό γόητρο) αλλά και προοδευτικές τάσεις και αποτελείται από μαθητές χαμηλής επίδοσης.

Οι δύο (2) υπόλοιπες ομάδες χαρακτηρίζονται από στάση επιφυλακτικότητας και αβεβαιότητας. Αφορούν κυρίως τα αγόρια και διαφοροποιούνται καθότι στη μια περίπτωση έχουν χαμηλή βαθμολογία και είναι αναποφάσιστοι ως προς το μελλοντικό τους επάγγελμα, στην άλλη περίπτωση παρουσιάζονται με αβεβαιότητα απέναντι στα κριτήρια επιλογής ενός επαγγέλματος.

7. Περίληψη - Ανακεφαλαίωση βασικών πορισμάτων

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν η διερεύνηση της διαδικασίας απόφασης για επαγγελματική κατεύθυνση και σταδιοδρομία των σύγχρονων νέων και συγκεκριμένα των μαθητών. Ειδικότερα, στόχοι της έρευνας ήταν η επισήμανση του χρόνου πρώτης μη ρεαλιστικής επαγγελματικής προτίμησης και στη συνέχεια άλλων, ενδεχομένως ρεαλιστικών, προτιμήσεων και κατευθύνσεων και της τελικής – οριστικής, αν υπάρχει, απόφασης των μαθητών αλλά και των αντίστοιχων κινήτρων στην επιλογή αυτή.

Οι *σχετικές θεωρίες* που αφορούν κυρίως στην επιλογή επαγγέλματος, είναι αρκετές και μπορούν να χωριστούν σε δυο κατηγορίες, εκείνες που θεωρούν την επιλογή επαγγέλματος θέμα των πρώτων ηλικιών και κυρίως της εφηβικής ηλικίας (π.χ. Ginzberg) και εκείνες που τη θεωρούν θέμα ολόκληρης της ζωής του ατόμου (π.χ. Super).

Παρόμοιες *σχετικές έρευνες* έχουν γίνει ελάχιστες στην Ελλάδα (π.χ. Κασιμάτη 1989, Kostaki 1990), το ίδιο ελάχιστες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Flouris / Kassotakis / Vamvoukas 1990) και αρκετές σε χώρες του εξωτερικού (Davey 1993, Watson 1997, Stockard 1990 κ.λπ.), όπως αυτές εκτέθηκαν στην εισαγωγή.

Η έρευνά μας έγινε σε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα (2.100) μαθητών και με κύρια μέθοδο έρευνας αντίστοιχο ερωτηματολόγιο.

Από την έρευνά μας μερικές ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτες και σε αρκετά σημεία πρωτότυπες *διαπιστώσεις*, από άποψη κυρίως ψυχολογική, που αφορούν το χρόνο λήψης απόφασης, δηλαδή την πορεία και την τελική διαδικασία επιλογής επαγγέλματος αλλά και τα κίνητρα αυτής της επιλογής, έχουν ως εξής:

Η *ηλικία* κατά την οποία οι περισσότεροι μαθητές αρχίζουν να ασχολούνται για πρώτη φορά σοβαρά κάπως με το μελλοντικό τους επάγγελμα είναι αυτή των 10-12 ετών. Αυτός ο προβληματισμός αρχίζει λίγο νωρίτερα στα κορίτσια και στους μαθητές με υψηλή βαθμολογία. Στον πρώιμο προβληματισμό για το μελλοντικό επάγγελμα των παιδιών φαίνεται να συμβάλλει το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων, το υψηλό επίπεδο οικονομικής κατάστασης της οικογένειας και ακόμη το ανώτερο επιστημονικά επάγγελμα του πατέρα. Παρατηρείται διαφοροποίηση προτιμήσεων που σχετίζεται με το φύλο των μαθητών (π.χ. τα κορίτσια προτιμούν εκπαιδευτικά επαγγέλματα, ενώ τα αγόρια τεχνολογικά). Διαφοροποίηση παρουσιάζεται και σε σχέση με την ηλικία: Μικρότερες ηλικίες προτιμούν επιστημονικά επαγγέλματα, μεγαλύτερες ηλικίες επαγγέλματα ψυχοκοινωνικά και επιστημονικών τεχνολογικών κατευθύνσεων.

Οριστική επαγγελματική επιλογή παρουσιάζουν οι μαθητές στην πρώτη εφηβική ηλικία (12-14 ετών) σε ποσοστό που υπερβαίνει κατά πολύ το 1/3 (45.3%), ενώ η ηλικία των 16.5 ετών και πάνω είναι αποφασιστική για τα 2/3 των (υπολοίπων) μαθητών (60.7%). Η χαμηλή βαθμολογία φαίνεται να διευκολύνει περισσότερους μαθητές στην επιλογή αυτή, από ό,τι η πολύ καλή και η άριστη βαθμολογία. Στα επαγγέλματα που αναφέρονται σε σχέση με την τελική επιλογή παρατηρείται διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια (που επιλέγουν επαγγέλματα σύγχρονης

τεχνολογίας - επικοινωνίας και επιστημονικά) και στα κορίτσια (που επιλέγουν επαγγέλματα κυρίως εκπαιδευτικά και κοινωνικής προσφοράς).

Η *σχολική επίδοση*, το *μορφωτικό επίπεδο των γονέων*, η *οικονομική κατάσταση της οικογένειας* και το *επάγγελμα του πατέρα* αποτελούν παράγοντες - κριτήρια επιλογής επαγγελμάτων ανάλογα με το επίπεδο (χαμηλό επίπεδο αυτών των παραγόντων οδηγεί σε αντίστοιχη επιλογή επαγγέλματος, όπως υψηλό επίπεδο σε επιλογή επαγγελμάτων υψηλού επιπέδου).

Ως προς τις *δυσχέρειες* στην επιλογή επαγγέλματος οι μαθητές που είναι διστακτικοί στην επιλογή τους αυτή, εστιάζουν τις αιτίες της διστακτικότητας στους παρακάτω κυρίως παράγοντες: Στην κατάρτιση που παίρνουν από το λύκειο και στην τελευταία αλλαγή του εκπαιδευτικού - εξεταστικού συστήματος, στις οικονομικές απολαβές, στην ανεργία και τον κορεσμό κάποιων επαγγελμάτων, και ακόμη, στην έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης για τα επαγγέλματα.

Η *άμεση επαγγελματική αποκατάσταση* και οι *απολαβές* αποτελούν για την πλειοψηφία των μαθητών, θέματα που τους απασχολούν περισσότερο από οτιδήποτε άλλο σχετικά με το μελλοντικό τους επάγγελμα. Τα κορίτσια, όμως, έχουν περισσότερες πιθανότητες και αισιοδοξία για επιτυχία από ό,τι τα αγόρια, όπως επίσης, και οι μαθητές με καλή επίδοση και με υψηλή οικογενειακή οικονομική κατάσταση.

Ως προς το *ωράριο εργασίας* στο μελλοντικό επάγγελμα, είναι φανερό η τάση προτίμησης των πρωινών ωρών με κάποια υπεροχή των κοριτσιών και των μαθητών γενικά με υψηλή βαθμολογία.

Η *εξασφάλιση σταθερού εισοδήματος* έναντι της δυνατότητας μεγάλων κερδών αποτελεί κριτήριο για τη συντριπτική πλειοψηφία αγοριών και κοριτσιών και μάλιστα από μαθητές κυρίως χαμηλής βαθμολογίας.

Οι θέσεις των μαθητών απέναντι σε ορισμένα *επαγγελματικά κριτήρια* παρουσιάζουν επίσης ενδιαφέρον. Από όλα τα κριτήρια προτεραιότητα για την επαγγελματική επιλογή έχουν για την πλειοψηφία του δείγματος τα κριτήρια «κλίση» και «ενδιαφέρον». Τα αγόρια πάντως έχουν ως κύριο κίνητρο σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα το *κέρδος* και τις *ευκαιρίες προαγωγής*. Κάποια εξαίρεση παρατηρείται στους υψηλόβαθμους μαθητές για τους οποίους, όμως, κριτήρια όπως η συνέχιση της οικογενειακής επαγγελματικής παράδοσης, οι επιθυμίες των γονέων και ο ελεύθερος χρόνος, δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία. Αντίθετα, για τα κορίτσια προέχει η *κλίση* και οι *καλές συνθήκες εργασίας*.

Από την έρευνα προέκυψαν και διαπιστώσεις για ορισμένα *ανεπιθύμητα* επαγγέλματα που αφορούν περιορισμένο σε κάθε περίπτωση αριθμό μαθητών. Η *απόρριψη* τους φαίνεται να σχετίζεται με ιδιαίτερη *προσωπική (αρνητική) στάση των μαθητών*, με *δυσκολίες αποκατάστασης*, με την *έλλειψη κοινωνικού γοήτρου* και σε τελευταία κλίμακα με *έλλειψη κλίσης*.

Σε μια συνολικότερη θεώρηση των κινήτρων και κριτηρίων επιλογής επαγγέλματος και των αντίστοιχων θέσεων των μαθητών του δείγματος παρουσιάζονται διάφορες (9 συνολικά) ομάδες (*τυπολογία*) με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά η καθεμιά και κυρίαρχες τάσεις το *φιλελευθερισμό* (σε 3 ομάδες), τις *ακραίες θετικές ή αρνητικές τοποθετήσεις* (σε 4 ομάδες) και την *επιφυλακτικότητα – αβεβαιότητα* (σε 2 ομάδες).

8. Γενικά συμπεράσματα και αξιοποίηση των πορισμάτων

Τα γενικά συμπεράσματα της παρούσας έρευνας σχετίζονται με διάφορους τομείς της εκπαιδευτικής αλλά και της κοινωνικής πραγματικότητας στους οποίους μπορούν να αξιοποιηθούν.

1. Από την έρευνά μας προκύπτει ότι η διαδικασία λήψης απόφασης για επαγγελματική επιλογή δεν είναι ενιαία αλλά χαρακτηρίζεται από ποικιλία κατευθύνσεων και κριτηρίων και, ακόμη, από ποικιλία έντασης και ταλαντεύσεων του ατόμου μπροστά στο πρόβλημα επιλογή επαγγέλματος. Η ποικιλία αυτή χαρακτηρίζει και τα κίνητρα και γενικά τους παράγοντες που αποτελούν κριτήρια στην επαγγελματική επιλογή των μαθητών.

Πρόκειται για ενδιαφέρουσα διαπίστωση από γενικότερη ψυχολογική άποψη αλλά και από την πλευρά του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, πράγμα που θα φανεί και από τα παρακάτω.

2. Με την έρευνά μας επιβεβαιώνεται ο γενικότερα γνωστός προβληματισμός για το μελλοντικό επάγγελμα ως χαρακτηριστικό της εφηβικής ηλικίας και κυρίως της πρώιμης, σύμφωνα με αντίστοιχη διαπίστωσή μας. Ο προβληματισμός αυτός διαφοροποιείται σε συνάρτηση με τους ποικίλους παράγοντες (πβ. Σόφτη – Μπεσμπέα 1983) που επηρεάζουν τους μαθητές αλλά και σε συνάρτηση με τις συνθήκες διαβίωσης και τις προοπτικές τους.

Από παιδαγωγική ψυχολογική πλευρά τονίζεται ότι η διαπίστωση αυτή μπορεί να θεωρηθεί κριτήριο για αποφυγή της συνηθισμένης γενικευτικής κρίσης των μαθητών – εφήβων ως επιπόλαιων γενικά ή αδιάφορων για το μέλλον τους, κάτι που γίνεται όχι σπάνια από αρκετούς ενηλίκους.

3. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η αλλαγή που προκύπτει από την έρευνά μας μεταξύ αρχικά επιθυμητών και τελικά επιλεγμένων επαγγελματικών κατευθύνσεων ή συγκεκριμένων επαγγελμάτων. Παράλληλη προς την αλλαγή αυτή παρουσιάζεται και μια μετατόπιση των προτιμήσεων της πλειοψηφίας των μαθητών σε σύγχρονα (τεχνολογικά κυρίως) επαγγέλματα, ίσως περισσότερο εύκολα και οπωσδήποτε άμεσα αποδοτικά (πβ. και σχετική έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, στο Λακασάς 2002).

Τόσο από παιδαγωγική όσο και από ψυχολογική πλευρά, χρειάζεται να τονιστεί η σημασία της διαπίστωσης αυτής, αφού στην αρχή της εφηβικής ηλικίας ένας όχι μικρός αριθμός μαθητών αναγκάζεται, κατά τα φαινόμενα, να αναθεωρήσει τη στάση του και να «προσγειωθεί» από τα επιθυμητά (π.χ. γιατρός, εκπαιδευτικός) στα προσита γι' αυτούς και ρεαλιστικά ή σύγχρονα επαγγέλματα. Κατά συνέπεια, τόσο η οικογενειακή όσο και η σχολική αγωγή και προετοιμασία των μαθητών για την επαγγελματική επιλογή, χρειάζεται να λάβουν υπόψη τους τη διαπίστωση αυτή, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω επιπλοκές και προβλήματα.

4. Επισημαίνεται, ακόμη, ότι η λήψη επαγγελματικής απόφασης παρουσιάζεται ως πρόβλημα περισσότερο στους μαθητές που έχουν καλύτερη επίδοση. Εξάλλου, τα αντικίνητρα που φαίνεται να δυσκολεύουν τους μαθητές στη λήψη απόφασης για το μελλοντικό επάγγελμά τους, συνδέονται τόσο με ορισμένους εξειδικευμένους χρονικά

παράγοντες (εκπαιδευτικό σύστημα, αλλαγές, μαθήματα) που στην έρευνά μας έχουν προτεραιότητα, όσο και με γνωστούς γενικότερα παράγοντες (ανεργία, κορεσμός επαγγελμάτων). Είναι φανερό ότι, οι δεύτεροι παράγοντες σχετιζόμενοι με τη γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, είναι δυσκολότεροι στην αντιμετώπισή τους και δεν αποτελούν άμεσα, τουλάχιστο, θέμα της παρούσας μελέτης. Η πρώτη όμως κατηγορία των αιτιών - παραγόντων έχει, στα πλαίσια μιας ψυχολογικής εμπειρικής έρευνας σε μαθητές, *ειδικό αρνητικό βάρος*, γιατί αποτελεί συγκεκριμένο επίκαιρο δεδομένο, που όχι μόνο παρουσιάζεται να δυσχεραίνει την επαγγελματική επιλογή σημαντικού ποσοστού μαθητών αλλά και να προκαλεί σε αυτούς σύγχυση και ανασφάλεια.

Προεκτείνοντας κανείς τη σημασία των παραπάνω διαπιστώσεων της έρευνάς μας, δεν μπορεί παρά να επισημάνει τις αρνητικές επιπτώσεις που φαίνεται να έχουν τουλάχιστο οι *βιαστικές και απότομες αλλαγές στην εκπαίδευση* έτσι, ώστε να δικαιώνονται επισημάνσεις ειδικών για «ουσιαστικές και απανωτές» εμπειρικές έρευνες πριν από οποιοσδήποτε αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα (Παπαδόπουλος Ν. Γ. 2001β). Πολύ περισσότερο που οι επισημάνσεις αυτές αποδεικνύονται αληθινές ως προς τη σοβαρότητά τους από πρόσφατη σχετική εμπειρική έρευνα (πβ. έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, στο Λακασάς 2002), όπου το ποσοστό των μαθητών υπέρ του συστήματος των δεσμών είναι αρκετά μεγαλύτερο από το ποσοστό των μαθητών που παρουσιάζονται υπέρ του νέου διαφοροποιημένου συστήματος.

5. Παράλληλα είναι σκόπιμο να τονιστεί η σημασία της προτεραιότητας που αποδίδουν οι μαθητές σε κριτήρια, όπως *κλίση και ενδιαφέροντα* σε σχέση με την επιλογή επαγγέλματος απέναντι σε άλλα κριτήρια επαγγελματικής επιλογής, όπως απόκτηση χρημάτων. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτο, παρά το ότι δεν έχει την ίδια ένταση σε αγόρια και κορίτσια, γιατί αποτελεί θετικό δεδομένο σε σύγκριση με τη γενικότερα γνωστή νοοτροπία των ενηλίκων και γενικά της κοινωνίας όπου κυριαρχεί το κριτήριο της απόκτησης χρημάτων. Με άλλα λόγια οι μαθητές στην ιεράρχηση των κινήτρων επαγγελματικής επιλογής παρουσιάζονται να έχουν ως πρωταρχικά ουσιαστικότερα, για τη ζωή του ανθρώπου, κριτήρια και να μην επηρεάζονται τουλάχιστο ιδιαίτερα από υλοκρατικά ή χρησιμοθηρικά κριτήρια.

6. Τέλος, η παρατηρούμενη και στην έρευνά μας *έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης* γύρω από τα επαγγέλματα καταδεικνύει την *πλημμελή ή και ανεπαρκή*, κατά τα φαινόμενα, *λειτουργία του θεσμού του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού* στην εκπαίδευση, πράγμα που έρχεται να επιβεβαιώσει παρατηρήσεις όπως αυτή για «το μετέωρο βήμα του επαγγελματικού προσανατολισμού» (Κρίβας 2001, αλλά και παλαιότερα παρόμοιες κρίσεις, βλ. Δημητρόπουλος κ.ά. 1985 και Παπαναούμ 1986). Αυτό οδηγεί στην επισήμανση της *αναγκαιότητας για διεύρυνση και ουσιαστική λειτουργία του θεσμού του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού*, όχι μόνο σε ό,τι αφορά την ενημέρωση αλλά κυρίως ως προς την ψυχολογική υποστήριξη σε σχέση με την επαγγελματική επιλογή και τα ουσιαστικότερα κριτήριά της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α΄ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασάκης, Α. (1991). *Προσανατολισμός στο σχολείο για τις ανάγκες του αύριο*. Πρακτικά Γ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Συμβουλευτικής – Προσανατολισμού, 196-200.

Αλεξόπουλος, Δ. (1981). Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 4, 74-77.

Αναστασιάδης, Β. (1995). *Ψυχοπαιδαγωγική της εφηβικής ηλικίας*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Ανθογαλίδου, Θ. (1987). *Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή και εξέλιξη μιας παραδοσιακής κοινωνίας*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Αντωνοπούλου, Χ. (1999). *Κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Αποστολίδη, Α., Κασβίκη, Μ., Κοκκινίδου, Ε., Λιαγκουρίδη, Σ., Ντίνα, Θ. (1989). Το επίπεδο των μαθητών που επιλέγουν τα ΤΕΛ και οι λόγοι αυτής της επιλογής. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 2 (1), 57-64.

Αραβανής, Γ. (1988). *Τα κριτήρια επιλογής του διδασκαλικού επαγγέλματος και ο θεσμός των αριστούχων αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης. Εμπειρική έρευνα*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αραβανής, Γ. (1991). Το κοινωνικό γόητρο του διδασκαλικού επαγγέλματος. *Σύγχρονο Σχολείο*, 1, 6-8.

Αχλός, Ν. (1985). Η εφηβική ηλικία – τα προβλήματά της και η αντιμετώπισή τους από τον εκπαιδευτικό. *Λόγος και Πράξη*, 26 (ΣΤ), 77-88.

Βάζος, Γ. (1980). *Σχολικός - Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Ευρώπη 2000. Τάσεις και προοπτικές στη συμβουλευτική και τον προσανατολισμό. Ο ΣΕΠ στο γυμνάσιο -II-. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Βακαλιός, Θ. (1994). *Θέματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Βαλαώρας, Β. (1969). *Βιο - κοινωνική υφή Ελλήνων φοιτητών*. Αθήνα: Αυτοέκδοση

Βάμβουκας, Μ. (1977). Τα κίνητρα και η σημασία της συνειδητοποιήσεώς τους για την επιλογή και εξάσκηση του εκπαιδευτικού επαγγέλματος. *Ελληνοχριστιανική Αγωγή*, 254, 122-126.

Βάμβουκας, Μ. (1982). *Κίνητρα του διδασκαλικού επαγγέλματος*. Ηράκλειο: Αυτοέκδοση.

Βανδώρου, Ν. (1983). Ανώνυμη έρευνα σε μαθητές λυκείου. *Ελληνοχριστιανική Αγωγή*, 313, 274-281.

Βαρλάς, Π. (1978). *Η κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας κατά επαγγέλματα και στοιχεία αγοράς εργασίας*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Βαρλάς, Π., Καλογήρου, Κ. (1979). *Επαγγελματικός προσανατολισμός οικονομικών και διοικητικών κατευθύνσεων*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος.

Βασιλού - Παπαγεωργίου, Β. (1994). Το γυναικείο φύλο στο διδασκαλικό επάγγελμα. Η ελληνική περίπτωση: Διαπιστώσεις – συγκρίσεις - προοπτικές. *Τα Εκπαιδευτικά*, 33, 52-62.

Βενετσάνου, Κ., Κολοκούρη, Μ. κ.ά. (1993). Ιεραρχήστε με σειρά σπουδαιότητας τα παρακάτω επαγγέλματα και ... πληρώστε τα. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 73, 52-57.

Βιτσιλάκη – Σορωνιάτη, Χ. (1995). *Εκπαιδευτικές φιλοδοξίες και επαγγελματικές προσδοκίες των νέων. Εμπειρικά στοιχεία από τη Δωδεκάνησο*. Εισήγηση στην Ημερίδα: Κοινά προβλήματα στις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ρόδος, 26 Μαΐου.

Βουϊδάσκis, Β. (1996). *Δικαίωμα ή υποχρέωση η εννιάχρονη σχολική εκπαίδευση; η περίπτωση της μαθητικής διαρροής στα γυμνάσια του νομού Ρεθύμνης*: έρευνα. Αθήνα: Gutenberg.

Βρετάκου, Β. (1989). Η εργασιακή εμπειρία ως στοιχείο του σχολικού - επαγγελματικού προσανατολισμού: Είναι εφικτή η ένταξή της στο πρόγραμμα του γυμνασίου; *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 2 (1), 77-84.

Βρετάκου, Β. (1990). *Ο Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.

Γαβριήλ, Α. (1984). Έννοια της πληροφόρησης και η λειτουργία της στα πλαίσια του ΣΕΠ. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 18, 27-31.

Γαλανουδάκη, Α. κ.ά. (1993). *Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Π.Ι.

Γεδεών, Σ. (1986). Η μεταρρύθμιση και οι προοπτικές σπουδών σε κατακόρυφη και οριζόντια διάσταση. *Δελτίο της Εταιρίας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας*, 4α, 7-25.

Γεώργας, Δ., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν. (1991). Εμπειρίες, στάσεις και προσδοκίες μαθητών και φοιτητών από το λύκειο, τον ΣΕΠ και το πανεπιστήμιο. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 18-19, 43-66.

Γεώργας, Δ., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν. (1992). Ικανοποιήσεις και απογοητεύσεις μαθητών και πρωτοετών φοιτητών από το λύκειο και το πανεπιστήμιο. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 20-21, 99-115.

Γεωργούσης, Π. (1995). Η επαγγελματική συμβουλευτική και ο ρόλος της οικογένειας στην επαγγελματική εξέλιξη του ατόμου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 32-33, 29-44.

Γεωργούσης, Π. (1995). *Στατιστική – Εφαρμοσμένη στις επιστήμες της συμπεριφοράς, Α* (Περιγραφική Στατιστική). Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Γκαρή, Α. (1992). *Αξίες και στάσεις των μαθητών στην Ελλάδα σχετικά με εκπαιδευτικούς θεσμούς και τις εκπαιδευτικές αποφάσεις τους*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Γκαρή, Α.(1993). *Ευρώπη 2000. Τάσεις και προοπτικές στη συμβουλευτική και τον προσανατολισμό*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Γκαρή, Α., Χριστακοπούλου, Σ., Μυλωνάς, Κ. (1996). Σύστημα απόψεων των μαθητών: Εκπαιδευτικά και επαγγελματικά σχέδια μαθητών και γονέων. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 36-37, 110-125.

Γκιζέλης, Γ., Κανταντζόγλου, Ρ., Τεπέρογλου, Α. και Φίλιας, Β. (1984). *Παράδοση και νεωτερικότητα στις πολιτιστικές δραστηριότητες της ελληνικής οικογένειας: Μεταβαλλόμενα σχήματα*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Δημητριάδου, Κ. (1982). *Με ποια κριτήρια επιλέγει ο Έλληνας εκπαιδευτικός το επάγγελμά του. Μια εμπειρική έρευνα*. Θεσσαλονίκη : Αφοί Κυριακίδη.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1982). *Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός. Ένα πλήρες σύστημα συμβουλευτικής – προσανατολισμού για την Ελληνική εκπαίδευση* (β' έκδ.). Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1984). Θέματα σχολικού προσανατολισμού. Η λήψη εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων. Μια διδακτική προσέγγιση. *Λόγος και Πράξη*, 22, 26-46.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ., Θεοδοσίου, Δ., Παπαδημητρίου, Α., Παπαθανασίου, Π. (1985). *Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις των μαθητών της Γ' λυκείου. Υπόθεση κοινωνικής τάξης; Μια εμπειρική διερεύνηση του προβλήματος*. Θεσσαλονίκη.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ.(1985). Σχολικός προσανατολισμός και γονείς. *Νέα Παιδεία*, 34, 22-25.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1986). Παράγοντες που καθορίζουν τον προσανατολισμό των μαθητών του λυκείου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 66-85.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1986). *Συμβουλευτική - προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μια πρώτη προσπάθεια αξιολόγησης του θεσμού*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1987). *Μπροστά στις εξετάσεις. Από την Α' Λυκείου μέχρι τις Γενικές. Οργάνωση προετοιμασίας και ψυχολογική στήριξη του υποψήφιου και της οικογένειάς του*. Αθήνα: Θυμάρι

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1988). Απασχόληση αποφοίτων τεχνικών - επαγγελματικών λυκείων. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 1 (3), 147-155.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1989). Ο δυναμικός εκπαιδευτικός - επαγγελματικός προσανατολισμός στην εκπαίδευση. Η θεωρία του, η φύση του, η ανάγκη του. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 9, 14-30.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1990). Εκτιμήσεις σπουδαστών Τ.Ε.Ι για επίδοση, ελλείψεις και επαγγελματική αποκατάσταση σε σχέση με τον τύπο λυκείου προέλευσης. Συγκριτική ανάλυση. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 2 (4), 289-300.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1992). Ο εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως δάσκαλος και λειτουργός συμβουλευτικής: Δύο προβλήματα, μία λύση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού* 22-23, 51-62.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1994α). *Σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός και συμβουλευτική*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1994β). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία στο πανεπιστήμιο. Προκλήσεις, αμφισβητήσεις, αδιέξοδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1994γ). *Εξετάσεις για εισαγωγή στο πανεπιστήμιο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ., Θεοδοσίου, Δ., Παπαδημητρίου, Α., Παπαθανασίου, Π. (1994). *Οι προτιμήσεις των νέων για σπουδές και επάγγελμα*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Δουλκέρη, Τ. (1990). *Η ισότητα των δύο φύλων στις εργασιακές σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Δρεττάκης, Μ. (1979). *Εισαγωγικές εξετάσεις για Α.Ε.Ι και τα ποσοστά επιτυχίας*. Αθήνα.

Δρουκόπουλος, Β. (1998). Ανισότητες στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Η περίπτωση των πολυτεχνικών σχολών στην Ελλάδα – Μια πρώτη προσέγγιση. *Επιστημονική Σκέψη*, 26, 51-61.

Έμκε, Ε.(χ.χ). *Σειρά επαγγελματικών μονογραφιών*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος.

Εργολάβος, Σ. (1986). *Παιδεία και ζωή*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ζαννή - Τελιοπούλου, Κ. (1978). *Ταξινόμηση επαγγελμαμάτων*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Ζαννή - Τελιοπούλου, Κ. (1980). *Παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση. Ο ΣΕΠ στο γυμνάσιο -II-*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Ζάχαρης, Δ. (1989). *Παρώθηση, κίνητρα, ιδεολογία, επίδοση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ζωγράφος, Κ. (1993). *Μαθήματα πιθανοτήτων και στατιστικής*. Ιωάννινα: Αυτοέκδοση.

- Ηλιάδης, Ν.** (1988). *Η εκλογή του επαγγέλματος*. Αθήνα: Ίων.
- Ηλιού, Μ.** (1976). Γεωγραφική κατανομή εκπαιδευτικών ευκαιριών. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 28, 259-274.
- Ιντζεσίλογλου, Ν. Γ.** (1992). *Κοινωνία και νέα τεχνολογία*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Ινστιτούτο Ψυχολογίας της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ** (1981). *Ψυχολογία της προσωπικότητας*. Αθήνα: Κοροντζής.
- Κάκουρος, Ε.** (1987). Η διαμόρφωση της στάσης απέναντι στο επάγγελμα κατά την διάρκεια των σπουδών. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 151-163.
- Καλογήρου, Κ.** (1978). *Τα επαγγέλματα και η κοινωνική και ψυχολογική τους σημασία*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Καλογήρου, Κ.** (1979). *Επαγγελματική διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος.
- Καλογήρου, Κ.** (1980). *Γνωριμία με τα επαγγέλματα*. Πειραιάς: Καραμπερόπουλος.
- Καλογήρου, Κ.** (1982). *Πληροφορίες για τα αγροτικά επαγγέλματα*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Καλογήρου, Κ.** (1983). *Μάθηση - άσκηση για τη λήψη αποφάσεων*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Καλογήρου, Κ.** (1986). Μια ιστορική ανασκόπηση της εξέλιξης του θεσμού «Προσανατολισμός - Συμβουλευτική» στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 12-25.
- Κανδυλάκη, Α., Βαλλιανάτου, Ν.** (1988). Η ανεργία ως παράγοντας επιλογής επαγγέλματος. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 49-53.
- Κάντας, Α.** (1986). Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός: Προβλήματα και ερωτήματα. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 29, 25-34.
- Κάντας, Α.** (1987). Μερικές ενδείξεις και αξιολογήσεις των τελιοφοίτων λυκείου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 2-3, 97-110.
- Κάντας, Α., Χαντζή, Α.** (1991). *Ψυχολογία της εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης: Στοιχεία συμβουλευτικής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καραμάνου, Α.** (1984). *Η ελληνίδα στην εκπαίδευση και στην εργασία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Καρανάσιου, Ι.** (1993). *Ευρώπη 2000. Τάσεις και προοπτικές στη συμβουλευτική και στον προσανατολισμό*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Κασιμάτη, Κ.** (1980). *Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική βιομηχανία*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

- Κασιμάτη, Κ., Φίλιας, Β., Χρονάκη, Γ. κ.ά.** (1982). *Ο φάκελος της ισότητας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κασιμάτη, Κ., Πιλαφτζόγλου, Ζ., Τσακίρης, Κ.** (1984). *Τα κέντρα μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.* Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Κασιμάτη, Κ.** (1986). *Επιλογή επαγγέλματος. Μύθος ή πραγματικότητα*; Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Κασιμάτη, Κ.** (1988). Το ελληνικό σχολείο και ο χώρος της εργασίας. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 70, 116-135.
- Κασιμάτη, Κ.** (1991). *Η επιλογή του επαγγέλματος. Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης*. Αθήνα.: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1979). Το πρόβλημα του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού στην Ελλάδα. *Σχολείο και Ζωή*, 9, 305-313.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1981α). *Η επίδοση των μαθητών μέσης εκπαίδευσης σε σχέση με το επάγγελμα και το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα, το οικογενειακό εισόδημα και την περιοχή έδρας του σχολείου τους*. Αθήνα. Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1981β). *Η πληροφόρηση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1981γ). Η επαγγελματική πληροφόρηση στη μέση εκπαίδευση. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 4, 66-73.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1988). *Ισότητα ευκαιριών πρόσβασης στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Ηράκλειο: Αυτοέκδοση.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1990). Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η εκπαιδευτική κρίση στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 14-15, 16-42.
- Κασσωτάκης, Μ.** (1991). Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός των μαθητών και το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο. Μια προσπάθεια αξιολόγησής του. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 3, 102-127.
- Κατάκη, Χ.** (1984). *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Κατσαδόρος, Π.** (1978). *Τα βασικότερα σφάλματα και παραλείψεις στην εκλογή επαγγέλματος και σπουδών*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Κατσαδόρος, Π.** (1980). *Εργασία και επάγγελμα. Το πρόβλημα της εκλογής. Ο ΣΕΠ στο γυμνάσιο -II-*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Κιντής, Α.** (1980). *Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg.

- Κιτσαράς, Ι.** (1967). *Επαγγελματικά επιθυμίες των νέων μας*. Αθήνα.
- Κόκκος, Α.** (1982). *Η στροφή στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση. Κριτική της εκπαιδευτικής πολιτικής*. Αθήνα: Κέντρο Μεσογειακών Μελετών.
- Κονδυλάκη, Κ.** (1981). Σύγχρονη τοποθέτηση της επαγγελματικής καθοδήγησης. *Λόγος και Πράξη*, 13-14, 77-90.
- Κόντοβας, Β.** (1989). Ο ρόλος του οικογενειακού παράγοντα στη διαπαιδαγώγηση των νέων στις αγροτικές περιοχές. *Λόγος και Πράξη*, 38, 14-23.
- Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη, Γ.**(1985). Ο εξισωτικός και αναπαραγωγικός ρόλος του εκπαιδευτικού συστήματος: Ανάλυση με στόχο τη διαμόρφωση θεωρητικού ερευνητικού πλαισίου. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 56, 105-128.
- Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη, Γ.** (1995). *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης. Οι εισαγωγικές εξετάσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουμή, Γ.** (1997). Η κοινωνική προέλευση της αυτοαντίληψης και ο παρωθητικός της ρόλος στη μάθηση και τη συμπεριφορά των μαθητών. Στο Μ. Πουρκός: *Ατομικές διαφορές μαθητών και εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κορωναίου, Α.** (1992) . *Νέοι και μέσα μαζικής επικοινωνίας*. Αθήνα : Οδυσσέας.
- Κοσμίδου, Χ.** (1986). Έννοια και περιεχόμενο των όρων «συμβουλευτική» και «προσανατολισμός». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 26-35.
- Κοσμίδου, Χ.** (1989). Σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός. Επίκεντρο ο εκπαιδευτικός. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 7-8, 47-72.
- Κοσμόπουλος, Α.** (1990). *Ψυχολογία και οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κοτσιά, Ε.** (1981). *Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός*. Προσυνέδριο Ξάνθης. ΕΛΜΕ Ξάνθης (Ομιλία – εισήγηση).
- Κραβαρίτου - Μανιτάκη, Γ.**(1983). *Ισότητα ευκαιριών και επαγγελματική κατάρτιση στην Ισπανία, Ελλάδα, και Πορτογαλία*. Βερολίνο: Ευρωπαϊκό Κέντρο.
- Κρασανάκης, Γ.** (1984). *Κοινωνιοπαιδαγωγική του ελεύθερου χρόνου*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Κρασανάκης, Γ.** (1992). *Θέματα ψυχολογίας του εφήβου*. Ηράκλειο: Αυτοέκδοση.
- Κρίβας, Σ.** (1986). Ο σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός στην ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 36-47.

Κρίβας, Σ. (1987). Η συνεισφορά των θεωριών επαγγελματικής εκλογής στην συμβουλευτική πρακτική κατά τη διαδικασία εκλογής επαγγέλματος. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 33, 29-36.

Κρίβας, Σ., Χάτζιου, Ε. (1989). Διαφορές μεταξύ φύλων ως προς τα επαγγελματικά κίνητρα και την επαγγελματική συμπεριφορά. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 46, 79-87.

Κρίβας, Σ. (1990). Δυνατότητες και όρια του θεσμού «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» σε σχέση με τον τρόπο επιλογής στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 14-15, 70-80.

Κρίβας, Σ. (2001). Το μετέωρο βήμα του επαγγελματικού προσανατολισμού. *Ελευθεροτυπία*, 26 Ιουλίου, σ. 9.

Κυπριωτάκης, Α., Παπαγεωργίου, Γ. (1999). Επαγγελματικός προσανατολισμός και εκλογή επαγγέλματος. Στο: Οργανισμός Ανάπτυξης Ανατολικής Κρήτης (Ο.Α.Ν.Α.Κ). *Εγχειρίδιο επαγγελματικού προσανατολισμού κατάρτισης - στήριξης*. Ηράκλειο.

Κωστάκη, Α. (1988). Οι νέοι και η επαγγελματική πληροφόρηση. Μια εμπειρική ανάλυση. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 1-3, 136-146.

Κωστάκος, Γ. (1981). *Επαγγελματικός προσανατολισμός. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Κωστάκος, Γ. (1983). *Επαγγέλματα και σπουδές*. Αθήνα: Gutenberg.

Κωσταρίδου - Ευκλείδη, Α. (1997). *Ψυχολογία της σκέψης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κωσταρίδου - Ευκλείδη, Α. (1998). *Τα κίνητρα στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κωσταρίδου - Ευκλείδη, Α. (1999). *Ψυχολογία κινήτρων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λαΐου - Αντωνίου, Χ. (1985). *Ισότητα των δύο φύλων και εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Προεδρίας / Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Λακασάς, Α. (2002). Μάνατζερ, στρατιωτικοί και κομπιουτεράδες (σύντομη παρουσίαση έρευνας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου με υπεύθυνη τη Χ. Μαγουλά). *Καθημερινή*, 28 Απριλίου, σ. 7.

Λαμπίρη - Δημάκη, Ι. (1974). *Προς μίαν ελληνικήν κοινωνιολογίαν της παιδείας, τόμ. 1 και 2*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Λαμπροπούλου, Β., Γεωργουλέα, Μ. (1986). Οι ρόλοι των φύλων μέσα από την εκπαίδευση. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 46, 58-69.

Λεβέντης, Δ. (1977). Η επαγγελματική εκλογή των μαθητών και ο ρόλος των γονιών. *Οικογένεια και Σχολείο*, 8 (37), 27-32 και 8(38), 12-22.

Λεζέ, Ε., Παπαδόπουλος, Ν. (υπό δημοσίευση). *Η αυτοαντίληψη παιδιών και εφήβων και οι σχετικές ερευνητικές διαπιστώσεις: Σύγχρονη προσέγγιση*. Παιδαγωγική Επιθεώρηση.

Λεονταρή, Α., Γιαλαμάς, Β. (1996). Το άγχος των εξετάσεων, η αυτοαντίληψη και η σχολική επίδοση. *Ψυχολογία*, 3(2), 20-37.

Λεονταρή, Α. (1998). *Αυτοαντίληψη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λεοντίδου, Λ. (1986). Αναζητώντας τη χαμένη εργασία: Η κοινωνιολογία των πόλεων στη μεταπολεμική Ελλάδα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 60, 72-107.

Λιάντας, Μ. (1996). *Επαγγελματικός προσανατολισμός*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Λυκितσάκου, Ν. (1997). *Τα διαφέροντα και οι ειδικές ικανότητες των αποφοίτων σε σχέση με την επιλογή σπουδών: η περίπτωση των σπουδαστών ΙΕΚ τμημάτων πληροφορικής*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας.

Μακρή, Σ. (1994). Απόψεις μαθητών ηλικίας 13-18 ετών σχετικά με το επαγγελματικό και κοινωνικό τους μέλλον. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 30-31, 97-100.

Μακρή – Μπότσαρη (2001). *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*. Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.

Μακρίδου, Ε., Τέττερη, Ι. (1985). *Τα στερεότυπα για τους ρόλους των δύο φύλων και ο σχολικός - επαγγελματικός προσανατολισμός*. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Προεδρίας / Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Μαλικιώση – Λοΐζου, Μ. (1987). Συμβουλευτική - προγραμματισμός στην αγωγή του σήμερα στο σχολείο, στο σπίτι, στην κοινωνία. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 95-101.

Μάνδαλος, Λ. (1982). Οικογένεια και σχολική επίδοση. *Σύγχρονο νηπιαγωγείο*, 1-2, 62-64.

Μάνος, Κ. (1987). Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός και οι επαγγελματικές αποφάσεις των νέων. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 61-67.

Μάνος, Κ. (1990). *Στάσεις εφήβων ή πως μας βλέπουν και τι θέλουν οι έφηβοι*. Αθήνα.

Μάνος, Κ. (2000). *Ψυχολογία του εφήβου*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Μαραγκουδάκης, Ε.** (1993). *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Μαρκαντώνης, Ι.** (1961). *Η σχέσις μεταξύ επιδόσεως εν τω γυμνασίω και εξελίξεως εν τω βίω*. Αθήναι.
- Μαρκουλής, Δ.** (1981). Η καθοδήγηση στη μέση εκπαίδευση. Οργανωτικές δομές και επισκόπηση των κυριότερων θεωριών επαγγελματικής εκλογής. *Νέα Παιδεία*, 18, 61-97.
- Μαυροματάκος, Α.** (1978). *Ποιοι δρόμοι ανοίγονται για τους αποφοίτους του γυμνασίου*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Μαρούδα – Χατζούλη, Α.** (1996). Η λήψη αποφάσεων στην εκλογή επαγγέλματος. *Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών*, 14, 21-25.
- Μεϊμάρης, Μ., Νικολακόπουλος, Μ.** (1978). Παραγοντική ανάλυση δεδομένων. Σχέσεις κοινωνικοεπαγγελματικής προέλευσης και σχολικής φοίτησης για τους σπουδαστές Α.Ε.Ι. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 33-34, 230-238.
- Μελανίτου, Ν.** (1966). *Η εφηβική ηλικία και τα προβλήματα αυτής*. Αθήνα.
- Μιχαηλίδη – Νουάρου, Α.** (1987). *Εφηβοί και Παιδεία. Προβλήματα της εφηβικής ηλικίας στο παρελθόν και σήμερα*. Θεσσαλονίκη: University studio press
- Μιχαλάκης, Μ.** (1973). *Θέματα εφηβείας*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Μοστρίου, Α., Σουγιουλτζόγλου, Μ.** (1981). *Ξέρεις πώς να διαλέξεις το επάγγελμά σου*; Αθήνα: Gutenberg.
- Μόττη – Στεφανίδη, Φ.** (1996). *Ψυχολογία της προσωπικότητας*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. Τμήμα Φιλοσοφίας – Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας. Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μουστάκα, Κ., Κασιμάτη, Κ.** (1984). *Φιλοδοξίες και επιθυμίες γονέων για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους. Προβληματική της εμπειρικής έρευνας: Δύο εφαρμογές με επίκεντρο το παιδί*. Αθήνα.
- Μουσούρου, Α.** (1984). *Οικογένεια και παιδί στην Αθήνα. Αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας*. Αθήνα: Εστία.
- Μπασλής, Ι.** (1983). Κοινωνική διαφοροποίηση των μαθητών και των γονέων τους στην επιλογή του λυκείου. *Απόψεις*, 1, 65-72.
- Μπέλλας, Θ.** (1980). Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση από τη σωματογνωσία ως την αυτογνωσία. *Νέα Παιδεία*, 5, 37-45.
- Μπλούνα, Θ.** (1977). *Οι διαφορές ανάμεσα στα φύλα*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Μπούκα, Α. (1993). *Εισαγωγή στο σύστημα συμβουλευτικής-προσανατολισμού στην Ελλάδα*. Πρακτικά διεθνές συνεδρίου συμβουλευτικής – προσανατολισμού. Ευρώπη 2000: Τάσεις και προοπτικές στη συμβουλευτική και τον προσανατολισμό. Αθήνα. Οργάνωση ΕΛ.Ε.Σ.Υ.Π. – Ο.Α.Ε.Δ., 307-309.

Μπούρμπουλας, Β. (1981). *Σχολικά και επαγγελματικά ενδιαφέροντα των μαθητών του δημοτικού σχολείου σε σχέση με το επάγγελμα του πατέρα*. Αθήνα.

Μπρούσαλης, Κ. (1977). *Επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Ορόσημο.

Μυλωνάς, Θ. (1981). Η αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων μέσα από τους σχολικούς μηχανισμούς. *Λόγος και Πράξη*, 13-14, 12-23.

Μυλωνάς, Ν. (1983). Μερικοί από τους παράγοντες που καθορίζουν την πορεία του μαθητή στο σχολείο. *Νέα Παιδεία*, 26, 71-85.

Νασιάκου, Μ. (1980). Προσδοκίες της μητέρας, κίνητρο επιτυχίας και σχολική επίδοση. *Δελτίο Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Παιδείας*, 4α, 38-45.

Νικολαΐδου, Σ. (1993). *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Νιτσόπουλος, Μ. (1985). Ο επαγγελματικός (σχολικός) προσανατολισμός. *Λόγος και Πράξη*, 25, 54-59.

Παναγιωτοπούλου, Ι. (1988). Κριτική θεώρηση της εσωτερικής δομής των τεχνικών – επαγγελματικών λυκείων και το αναλυτικό πρόγραμμα. *Εκπαιδευτικά*, 10, 87-88.

Παναγιωτόπουλος, Ι. Μ. (1988). *Ο σύγχρονος άνθρωπος*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των φίλων.

Πάντα, Δ. (1985). *Ασκήσεις στον προσανατολισμό*. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης.

Πάντα, Δ. (1986). Ιδιαιτερότητες στη διδακτική μεθοδολογία του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού στο γυμνάσιο. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 48-55.

Πάντα, Δ. (1988). *Οι Επαγγελματικές επιλογές των νέων*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Πάντα, Δ. (1990). Επιμορφωτικό πρόγραμμα ΣΕΠ: Εμπειρίες και σκέψεις. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 12-13, 76-78.

Πάντα, Δ. (χ.χ). *Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ελλάδας και της Αγγλίας*.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1978). Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός ως ψυχολογικό κυρίως πρόβλημα. Ανάπτυξη: *Επιστημονική επετηρίδα του Μαρασλείου Διδασκαλείου Δημοτ. Εκπαίδευσης*. Αθήνα.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1980). *Νοητικές ικανότητες και εκλογή επαγγέλματος. Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1984). *Εφηβεία, η ηλικία των προβλημάτων*. Αθήνα (2^η έκδ.).

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1991). Ωριμότητα και κοινωνικοποίηση παιδιών – εφήβων. Στο: Ν. Γ. Παπαδόπουλο. *Ψυχολογία: Σύγχρονα θέματα*. Αθήνα (Αναδημ. Από Σχολείο και Ζωή 5-7, 1982).

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1994). *Λεξικό της Ψυχολογίας με τετραγλωσσία όρων*. Αθήνα.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1998). Η αποτυχία των μαθητών ως πρόβλημα του εκπαιδευτικού συστήματος: Επισημάνσεις, κίνητρα και δυνατότητες βελτίωσης. Στο: Α. Ευκλείδη (επιμ.). *Τα κίνητρα στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 90-107.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (1999). Βαθύτερα αίτια της κακοδαιμονίας στην εκπαίδευσή μας. *Ελευθεροτυπία*, 5 Ιανουαρίου.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (2001). *Ψυχολογία: Σύγχρονη Πειραματική*. Αθήνα.

Παπαδόπουλος, Ν. Γ. (2001). Ψυχολογία και έρευνα ως κριτήρια του εκπαιδευτικού – εξεταστικού μας συστήματος. *ANIMA*, Ιανουάριος – Μάρτιος, σ.3.

Παπαϊωάννου, Σ. (1989). Πολυτεχνική εκπαίδευση με κοινωνικοκριτικό περιεχόμενο. – Μια εναλλακτική πρόταση για υπέρβαση της εκπαιδευτικής κρίσης. Στο: *Τεχνολογία και Εκπαίδευση, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Παιδαγωγικού Συνεδρίου. Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, 15-18 Οκτωβρίου 1987*. Αθήνα: Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, 175-204.

Παπαϊωάννου, Σ. (1990). *Επαγγελματική εκπαίδευση και προσανατολισμός*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Παπακωνσταντίνου, Π. (1981). Η ανισότητα στην ελληνική υποχρεωτική εκπαίδευση: Σχολική επιτυχία και κοινωνική προέλευση. *Ο Πολίτης*, 44, 46-51.

Παπαναούμ, Π. (1986). Πλήρης αποτυχία του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού (παρουσίαση πορισμάτων έρευνας). *Μακεδονία*, 21 Σεπτεμβρίου.

Παπανδρόπουλος, Α. (1984). Ζήτηση επαγγελμάτων και προοπτικές απασχόλησης. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 1565, 58-60.

Παπάς, Γ. (1989). *Η μετάβαση από το λύκειο στο πανεπιστήμιο*. Αθήνα: Σύλλογος Αποφοίτων Βαρβακείου.

Παπάς, Γ., Ψαχαρόπουλος, Γ. (1989). Από τα γενικά λύκεια στα Τ.Ε.Ι: Ποιος πάει σ' αυτά και γιατί. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 2(1), 9-18.

Παπάς, Γ., Ψαχαρόπουλος, Γ. (1990). Οι αντιλήψεις των νέων για τον εκπαιδευτικό – επαγγελματικό προσανατολισμό στο σχολείο: Προτάσεις για την αναμόρφωσή του. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 14-15, 55-69.

Παρασκευά, Σ. (1954). *Η επαγγελματική κατεύθυνσις εν θεωρία και πράξει*. Διατριβή επί διδακτορία. Αθήνα.

Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1983). *Εξελικτική Ψυχολογία τόμ. Δ'. Εφηβική ηλικία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1992). *Ψυχολογία ατομικών διαφορών. Διατομικές, διομαδικές και ενδοατομικές διαφορές και αποκλίσεις*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Πατέρας, Ι. Κ. (1980). *Συμβολή εις την σπουδήν των σχέσεων ωρισμένων περιβαλλοντικών παραγόντων προς την πνευματικήν ικανότητα, την σχολικήν επίδοσιν και την συμπεριφοράν των παιδων ωρισμένης ηλικίας*. Διατριβή επί διδακτορία. Αθήνα.

Πεπελίδης, Σ. (1990). Ο τρόπος επιλογής υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα όρια του εκπαιδευτικού – επαγγελματικού προσανατολισμού (έρευνα). *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 14-15, 100-104.

Περισυνάκης, Ε. (1975). *Επάγγελμα πατρός και σχολική επίδοσις*. Αθήνα.

Πετμεζίδου - Τσουλουβή, Μ. (1987). *Κοινωνικές τάξεις και μηχανισμοί κοινωνικής αναπαραγωγής*. Αθήνα: Εξάντας.

Πιντέρης, Γ. (1986). Η αυτοαντίληψη στη λήψη αποφάσεων. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 56-59.

Πλακιάς, Ε. (1990). Το εκπαιδευτικό σύστημα και το πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού νέων στη Βόρειο Ιρλανδία. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 12-13, 79-82.

Πόρποδας, Κ. (χ.χ). *Εισαγωγή στον επαγγελματικό προσανατολισμό*. Αθήνα.

Πουρκός, Μ. (1997α). *Ο ρόλος του πλαισίου στην ανθρώπινη επικοινωνία την εκπαίδευση και την κοινωνικο - ηθική μάθηση*. Αθήνα: Gutenberg.

Πουρκός, Μ. (1997β). *Ατομικές διαφορές μαθητών και εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.

Πυργιωτάκης, Ι. (1986). *Κοινωνικοποίηση και εκπαιδευτικές ανισότητες*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Πυργιωτάκης, Ι. (1992). *Η Οδύσσεια του διδασκαλικού επαγγέλματος*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Σακάς, Δ. (1982). Οι ανισότητες στις ευκαιρίες για εκπαίδευση και μόρφωση. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 7, 60-65.

Σακελλαρίου, Γ. (1957). *Ψυχολογία του εφήβου*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1990). *Ο προσανατολισμός της Ελληνίδας προς τη μέση τεχνική εκπαίδευση όπως διαμορφώνεται από τον επαγγελματικό και κοινωνικό ρόλο της γυναίκας*. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τομέας Παιδαγωγικής, Ρέθυμνο.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1991). Η στάση των γονέων απέναντι στη δευτεροβάθμια τεχνική - επαγγελματική εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 18-19, 67-80.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1993α). Τα χαρακτηριστικά του μαθητή που επιλέγει την τεχνική εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 26-27, 50-77.

Σιδηροπούλου- Δημακάκου, Δ. (1993β). Ανάπτυξη της δεξιότητας λήψης απόφασης στα πλαίσια του σχολικού και επαγγελματικού προσανατολισμού. *Νέα Παιδεία*, 66, 23-35.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1993γ). *Ευρώπη 2000. Τάσεις και προοπτικές στη συμβουλευτική και τον προσανατολισμό*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1995α). Διαφορές στις επαγγελματικές επιλογές των δύο φύλων. *Τα Εκπαιδευτικά*, 36, 106-115.

Σιδηροπούλου- Δημακάκου, Δ. (1995β). Η εκπαιδευτική και επαγγελματική πληροφόρηση στο σημερινό σχολείο: Αναγκαιότητα, αποτελεσματική χρήση, μέσα διάδοσης της πληροφορίας. *Νέα Παιδεία*, 75, 137-148.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1997). *Μετρήσεις ειδικών διαφερόντων, κλίσεων και ικανοτήτων*. Διδακτικές σημειώσεις του προγράμματος Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (1998). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Διδακτικές σημειώσεις για τους φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (2000). *Επαγγελματική αξιολόγηση και καθοδήγηση*. Αθήνα: Διδακτικές σημειώσεις για τους φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σκαύδη, Δ., Ρουσσέας, Π., Τέττερη, Ι., (1989). Οι στάσεις των μαθητών της Γ΄ Γυμνασίου απέναντι στο σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό σε σχέση με ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους: Αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας. *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 2 (1), 39-41.

Σμυρλής, Δ. (1981). *Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Σόφτη - Μπεσμπέα, Μ. (1983). *Η διαμόρφωση της επαγγελματικής προτιμήσεως των νέων και οι παράγοντες που την επηρεάζουν*. Διατριβή επί διδακτορία. Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Στριφτού - Κριαρά, Α. (1964). *Οι νέοι και η εποχή μας. Προβλήματα και Προσανατολισμοί*. Θεσσαλονίκη.

Συγκολλίτου, Ε. (1997). Σχολική επίδοση και αλλαγή στο κοινωνικό κύρος και στην αυτοεκτίμηση των μαθητών. *Ψυχολογία*, 4 (1), 32-47.

Συγκολλίτου, Ε. (1998). Εαυτός, κίνητρα και επίδοση στο σχολείο. Στο Α. Κωσταρίδου – Ευκλείδη. *Τα κίνητρα στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τανακίδης, Α. (1983). Ίσες ευκαιρίες. Το αίτημα και η πραγματικότητα. *Λόγος και Πράξη*, 19, 68-71.

Τάτσης, Ν. (1992). *Κοινωνιολογία. Κοινωνική οργάνωση και πολιτισμικές διεργασίες*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Τέττερη, Ι. (1985). *Παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική επίδοση και την εκλογή επαγγέλματος*. Σημειώσεις πεντάμηνου σεμιναρίου Σ.Ε.Π.

Τέττερη, Ι. (1992). Αξιολόγηση του ΣΕΠ από τους μαθητές της Γ΄ γυμνασίου. Οι ανάγκες και οι προσδοκίες τους. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 20-21, 55-78.

Τέττερη, Ι., Σκαύδη, Δ., Ρουσσέας, Π., Κουτσούκος, Δ. (1989). *Αξιολόγηση του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού από τους μαθητές της Γ΄ γυμνασίου. Ανάγκες και προσδοκίες τους*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Τζαβέλα, Ν. (1978). *Δομή της επαγγελματικής μονογραφίας*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Τζάνη, Μ. (1983). *Σχολική επιτυχία. Ζήτημα ταξικής προέλευσης και κουλτούρας*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Τζάνη, Μ. (1996). *Θέματα κοινωνιολογίας της παιδείας*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Τζέλλος, Γ. (1986). Μια ψυχοπαιδαγωγική - κοινωνική αντίληψη του ΣΕΠ. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 60-65.

Τζέλλος, Γ. (1987). Σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός. Εμπειρίες, εκτιμήσεις και προτάσεις. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 106-111.

Τζέλλος, Γ. (1990). Η εφαρμογή του σχολικού εκπαιδευτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού στα κράτη - μέλη της ευρωπαϊκής κοινότητας. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 12-13, 83-101.

Τζέπογλου, Σ. (1981). Ο σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 4, 62-65.

Τζέπογλου, Σ. (1984). Ψυχολογικοί μηχανισμοί που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των επαγγελματικών προτιμήσεων του ατόμου. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 18, 32-36.

Τζέπογλου, Σ. (1987). Ο θεσμός του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σκέψεις και προβληματισμοί. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 2-3, 81-89.

Τζέπογλου, Σ. (1996). Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή και ο ρόλος του επαγγελματικού προσανατολισμού. *Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών*, 14, 18-21.

Τζόλα, Θ. (1980). Οργάνωση του ΣΕΠ κατά το πρώτο στάδιο της πειραματικής εφαρμογής του στη Γ' τάξη του γυμνασίου. *Ο ΣΕΠ στο γυμνάσιο -I-*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Τομασιδής, Χ. (1982). *Εισαγωγή στην ψυχολογία*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Τομπαΐδης, Δ. (1982). *Η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Τριλανού, Θ. (1988). *Η παρώθηση ή πως καλλιεργείται στο μαθητή η έφεση για μάθηση*. Αθήνα: Λύχνος.

Τσιμπούκης, Κ. (1977). *Για μια αποτελεσματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση*. Αθήνα.

Τσιώρα, Α. (1998). *Αυτοεκτίμηση και επιλογή επαγγέλματος των εφήβων*. Διπλωματική εργασία στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σχολικής ψυχολογίας. Αθήνα.

Τσολακίδου, Ε. (1997). *Οι επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων*. Αθήνα: Προσκήνιο.

Τσουκαλάς, Κ. (1987). *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 - 1922)*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ) - Υπουργείο Εργασίας Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) (1984). *Οδηγός Επαγγελμάτων*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ) - Ομάδα Εργασίας Σ.Ε.Π. (1984). *Αναλυτικό Πρόγραμμα για την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Φίλιας, Β. (1980). *Όψεις διατήρησης και μεταβολής του κοινωνικού συστήματος*. Αθήνα: Νέα Σύνορα.

Φλουρής, Γ. (1983). *Αυτοσυναίσθημα, επίδοση και επαγγελματικές φιλοδοξίες*. Ηράκλειο.

Φλουρής, Γ. (1983). Αυτοσυναίσθημα των Ελλήνων εφήβων σε συσχέτιση με τη σχολική επίδοση. *Νέα Παιδεία*, 26, 23-30.

Φλουρής, Γ. (1989). *Αυτοαντίληψη, σχολική επίδοση και επίδραση γονέων*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Φλουρής, Γ., Κουλοπούλου, Α., Σπυριδάκης, Ι. (1981α). *Το αυτοσυναίσθημα και η παιδαγωγική του αντιμετώπιση*. Αθήνα: Αλκυών.

Φλουρής, Γ., Μαντζάνας, Σπυριδάκης, Ι. (1981β). Επαγγελματικός προσανατολισμός των μαθητών του δημοτικού σχολείου. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 4-5, 21-25.

Φλουρής, Γ., Μασσιάλας, Β. (1988). Στερεότυπες αντιλήψεις των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τα δύο φύλα, τους κοινωνικοεπαγγελματικούς και εκπαιδευτικούς ρόλους. *Νεοελληνική Παιδεία*, 12, 99-116.

Φραγκουδάκη, Α. (1980). *Η κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Προβλήματα της Ελληνικής Εκπαίδευσης. Α' Συνέδριο Παιδείας της Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργών Ελλάδας. Αθήνα: Τεκμήριο.

Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Χάλκος, Γ. (2000). *Στατιστική. Θεωρία, εφαρμογές και χρήση στατιστικών προγραμμάτων σε Η/Υ*. Αθήνα: Δάρδανος.

Χαντζή, Α. (1987). Παράγοντες που επιδρούν στη λήψη των εκπαιδευτικών αποφάσεων των μαθητών. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 5-6, 125-131.

Χαριστού, Μ. (1989). Η επαγγελματική εκλογή των κοριτσιών. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 49, 70-78.

Χαριστού, Μ. (1991). Ο σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός στη Μεγάλη Βρετανία. Μια σύντομη ιστορική και θεωρητική ανασκόπηση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 16-17, 47-62.

Χαρίτου - Φατούρου, Μ. (1979). Ο σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός στην Ελλάδα. *Σύγχρονα Θέματα*, 4, 96-100.

Χαροκόπος, Σ. (1977). *Το πρόβλημα του επαγγελματικού προσανατολισμού στην Ελλάδα*. Αθήνα.

Χασάπης, Ι. (1980). *Ψυχολογία της προσωπικότητας*. Αθήνα: Βασιλόπουλος.

Χασάπης, Δ. (1982). Η παρέμβαση του σχολείου στη διαδικασία επιλογής εργασίας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 8, 58-60.

Χατζηγεωργίου, Α. (1991). Μαθητές και μαθηματικά: Διαφορές επιλογών μεταξύ των δυο φύλων. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 18-19, 81-96.

Χατζηχρήστου, Χ., Ηορφ, D. (1992). Αυτοαντίληψη μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 17, 253-277.

Χουρδάκη - Παπαδάκη, Μ. (1951). *Επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Χουρδάκη, Μ. (1985). Σκέψεις γύρω από τον σχολικό - επαγγελματικό προσανατολισμό. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 23, 94-96.

Χουρδάκη, Μ. (1995). *Ψυχολογία της οικογένειας και εξελικτική - σχολική - εφηβείας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χριστοδουλίδης, Σ. (1981). Η δομή της Κυπριακής οικογένειας και η θέση του εφήβου σ' αυτήν. *Δελτίο Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών Κύπρου*, 39-40, 3-29.

Χριστομάνος, Κ. (1982). Το σύνδρομο της επιτυχίας και η κοινωνική κινητικότητα. *Νέα Παιδεία*, 22, 86-96.

Ψαχαρόπουλος, Γ., Καζαμίας, Α. (1985). *Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα. Κοινωνική και οικονομική μελέτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Ψαχαρόπουλος, Γ. (1989). Αποτελεσματικότητα και ισότητα ευκαιριών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 1840, 60, 60-67.

Β' ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ)

Bourdieu, P., Passeron, J.-C. (1964). Σοβαρά παιχνίδια και το παιχνίδι της σοβαρότητας. Μαθητευόμενοι και μαθητευόμενοι μάγοι. Στο Α. Φραγκουδάκη: *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Bourdieu, P. (1966). Το συντηρητικό σχολείο: Οι ανισότητες στην εκπαίδευση και την παιδεία. Στο Α. Φραγκουδάκη: *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Gergen, K. (1997). *Ο κορεσμένος εαυτός* (μτφρ. Ζώτος, Α.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Goleman, D. (1995). *Συναισθηματική Νοημοσύνη. Γιατί το «EQ» είναι πιο σημαντικό από το «IQ»* (μτφρ. Παπασταύρου, Α.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Goleman, D. (1999). *Η συναισθηματική νοημοσύνη στο χώρο της εργασίας* (μτφρ. Μεγαλούδη, Φ.) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Herbert, M. (1994). *Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας* (επιμ. Καλαντζή - Αζίζι, Α.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Huth, A. (1967). *Η εκλογή του επαγγέλματος*. Στο: Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα - Herder τομ. 2.

- Javeau, C.** (1996). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο* (μτφρ. Τζώρτζη, Κ.). Αθήνα: Δάρδανος.
- Kootz, J.** (1996). *Επιπτώσεις γυναικείων σπουδών στη ζωή - γνώση*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Kuhl, J.** (1998). Η εξέλιξη της προσωπικότητας: Ρύθμιση του θυμικού, ανάπτυξη του εαυτού και μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Στο Α. Κωσταρίδου – Ευκλείδη: *Τα κίνητρα στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Lauritzen, C.** (1985). *Τρόποι εξάλειψης των παραδοσιακών επιλογών στην εκπαίδευση και την εργασία με σκοπό την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα*. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Λάουστερ, Π.** (1979). *Επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Κωτσιάνας.
- Leyens, J. - Ph.** (1996). *Είμαστε όλοι ψυχολόγοι;* (μτφρ. Καλαϊτζή, Σ.). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Miller, J. C.** (1978). *Η εφαρμογή του σχολικού - επαγγελματικού προσανατολισμού*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Ντραϊκωρς, Ρ.** (1976). *Κοινωνική ισοτιμία το πρόβλημα της εποχής μας* (μτφρ. Πανταζή, Τ.). Αθήνα: Κέδρος.
- Romains, J.** (1974). Σύγχρονες μανίες. Στο Η. Μαστρογιαννοπούλου: *Η αγωνία του σύγχρονου ανθρώπου. Υπεύθυνες μαρτυρίες πάνω στην κρίση του πολιτισμού*. Αθήνα.
- Sinoir, G.** (1968). *Ο επαγγελματικός προσανατολισμός* (μτφρ. Σάββας, Β.) Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.
- Spranger, E.** (1956). *Ψυχολογία της εφηβικής ηλικίας* (μτφρ. Λούβαρι, Ν.). Αθήνα.
- Titkow, A.** (1985). *Εκπαίδευση - το αίτιο, το αποτέλεσμα ή ο ρυθμιστικός παράγοντας των ανισοτήτων ανάμεσα στα δύο φύλα*. Θεσσαλονίκη: εκδ. Υπουργείο Προεδρίας / Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Winnicott, B. W.** (2000). *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα* (μτφρ. Κωστόπουλος, Γ.). Αθήνα: Καστανιώτης.

Γ ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Apostal, R.** (1991). College student's career interests and sensing - intuition personality. *Journal of College Student Development*, 32, 4-7.
- Archer, C.** (1984). Children's attitudes toward sex - role division in adult occupational roles. *Sex Roles*, 10(1-2), 1-10.
- Argyle, M.** (1989). *The social psychology of work*. 2nd edition, Harmondsworth: Penguin.
- Argyle, M., Robinson, J.** (1962). Two origins of achievement motivation. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 1(2), 107-120.
- Arnold, J.** (1989). Career decidedness and psychological well - being: A two - cohort longitudinal study of undergraduate students and recent graduates. *Journal of Occupational Psychology*, 62, 163-176.
- Arnold, J.** (1989). Sex and sex role self - concept as correlates of career decision - making self - efficacy. *British Journal of Guidance and Counselling*, 17,(2), 201-206.
- Arroba, T.** (1977). Styles of decision making and their use: an empirical study. *Journal of Guidance and Counseling*, 5 (2).
- Astin, H., Suniewick, S., Dweck, S.** (1971). *Women: A bibliography on their education and careers*. Washington: D.C. Human Service Press.
- Baber, K., Monaghan, P.** (1988). College women's career and motherhood expectations: New options, old dilemmas. *Sex Roles*, 19(3-4), 189-203.
- Barak, A., Feldman, S., Noy, A.** (1991). Traditionality of children's interests as related to their parents' gender stereotypes and traditionality of occupations. *Sex Roles*, 24(7-8), 511-524.
- Basit, T.** (1996). "I'd hate to be just a housewife": Career aspirations of British Muslim girls. *British Journal of Guidance and Counselling*, 24(2), 227-242.
- Bell, A.** (1975). *Role Modeling of fathers in adolescence and young adulthood. Contemporary issues in adolescent development*. New York: Harper and Row.
- Berndt, T., Laychak, A., Park, K.** (1990). Friend's influence on adolescents' academic achievement motivation: An experimental study. *Journal of Educational Psychology*, 82(4), 664-670.
- Berndt, T., Miller, K.** (1990). Expectancies, values and achievement in junior high school. *Journal of Educational Psychology*, 82 (2), 319-326.

Betz, N., Hackett, G. (1981). The relationship of career - related self - efficacy expectations to perceived career options in college women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 28, 399-410.

Betz, N., Fitzgerald, F. (1987). *The career psychology of women*. Orlando, FL: Academic Press.

Beuf, A. (1974). Doctor, lawyer, household drudge. *Journal of Communication*, 24(2), 142-145.

Bordin, E. S. et al. (1963). An articulated framework for vocational development. *Journal of Counseling Psychology*, 10, 107-117.

Borrow, H. (1964). Milestones of notable events in the history of vocational guidance. *Man in a world of work*. Boston: Houghton-Mifflin.

Breakwell, L., Fife-Shaw, C., Devereux, J. (1988). Parental influence and teenagers' motivation to train for technological jobs. *Journal of Occupational Psychology*, 61, 79-88.

Brickenkamp, R. (1975). *Handbuch psychologischer und pädagogischer Tests*. Göttingen: Hogrefe.

Bridge, R. G. et al. (1979). *The determinants of educational outcomes. The impact of families, peers, teachers and schools*. Cambridge, Ballinger Publishing, 212-235.

Brown, C. (1997). Sex differences in the career development of Urban African American adolescents. *Journal of Career Development*, 23 (4), 295-304.

Burlin, D. (1976). The relationship of parental education and maternal work to occupational aspirations in adolescent females. *Journal of Vocational Behavior*, 9, 99-104.

Burns, R. (1982). *Self Concept: Development and Education*. London: Holt, Rinehart and Winston.

Chan, A. (1986). *Education and employment of Chinese in Merseyside*. Liverpool: Liverpool Chinese Community Development project.

Chiu, L. H. (1990). The relationship of career goal and self-esteem among adolescents. *Adolescence*, 99, 592-597. Libra Publication San Diego, U.S.A.

Cofer, C. N., Appley, M. H. (1968). *Motivation: Theory and Research*. New York: John Willey and Sons.

Cook, T., Church, M., Ajanaku, S., Cohen, R. et al. (1996). The Development of occupational aspirations and expectations among Inner - City boys. *Child Development*, 67, 3368-3385.

Cook, J., Simbayi, L. (1998). The effects of gender and sex role identity on occupational sex role stereotypes held by White South African high school pupils. *Journal of Vocational Behavior*, 53, 274-280.

Costa J., McCrae R., Holland, J. (1984). Personality and vocational interests in and adult sample. *Journal of Applied Psychology*, 69 (3), 390-400.

Crites, J. (1963). Vocational interest in relation to vocational motivation. *Journal of Educational Psychology*, 54, 3, 277-285.

Danziger, N. (1983). Sex - related differences in the aspirations of high school students. *Sex Roles*, 9(6), 683-695.

Davey, H., Stoppard, J. (1993). Some factors affecting the occupational expectations of female adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 43, 235-250.

Day, S. R. (1966). Teacher influence on the occupational preferences of high school students. *Vocational Guidance Quarterly*, 14 (3), 215-219.

Dewinne, R. Overton, T., Schneider, L. (1978). Types produce types especially fathers. *Journal of Vocational Behavior*, 12, 140-144.

Dillard, J., Perrin, D. (1980). Puerto Rican, Black and Anglo adolescents career aspirations, expectations, and maturity. *Vocational Guidance Quarterly*, 28(4), 313-321.

Douglas, J. W. B. (1968). *The home and the school*. London.

Douglas, J. W. B., Ross, J. M., Simpson, H. R. (1968). *All our future*. London: Peter Davies.

Efklides, A., Kuhl, J., Sorrentino, R. (2001). *Trends and prospects in motivation research*. Hardbound: Kluwer Academic Publishers.

Elizur, D., Borg, I., Hunt, R., Beck, M., (1991). The structure of work values: A cross cultural comparison. *Journal of Organizational Behavior*, 12 , 21-38.

Erez, M., Borochoy, O., Mannheim, B., (1989). Work values of youth: Effects of sex or sex role typing; *Journal of Vocational Behavior*, 34, 350-366.

Esfandiari, M., Jahromi, S. (1989). A comparison of Iranian high school students in single - sex and mixed - sex bilingual schools: intelligence and vocational aspiration. *International Journal of intercultural Relations*, 13, 447-464.

Etaugh, C. (1974). Effects of maternal employment on children: A review of recent research. *Merrill Palmer Quarterly*, 20, 71-98.

Etaugh, C., Poertner, P. (1991). Effects of occupational prestige, employment status and marital status on perceptions of mothers. *Sex Roles*, 24(5/6), 345-353.

Falkowski, K., Falk, W. (1983). Homemaking as an occupational plan: Evidence from a national longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 22, 227- 242.

Farmer, S. (1985). A model of career and achievement motivation for women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 32, 363-390.

Farmer, H., Rottela, S., Anderson, C., Wardrop, J. (1998). Gender differences in science, math, and technology careers: Prestige level and Holland interest type. *Journal of Vocational Behavior*, 53, 73-96.

Fisher, E., Wells, C., Cohen, S. (1968). Birth order and expressed interest in becoming a college professor. *Journal of Counseling Psychology*, 15,111-116.

Flouris, G., Galogiannaki - Hourdaki, P., Spiridakis, J., Campbell, J. (1994). Tradition and socio - economic status are Greek keys to academic success. *International Journal of Educational Research*, 21(7), 705-712.

Flouris, G., Kassotakis, M., Vamvoukas, M. (1990). The self - concept and career aspirations of Greek students in Greece, France, Germany and Egypt. *School Psychology International*, 11(4), 261-271.

Fouad, N. (1994). Annual review 1991-1993: Vocational choice, decision – making, assessment, and intervention. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 125-176.

Franken, W. (1983).Sex role expectations in children’s vocational aspirations and perceptions of occupations. *Psychology of Women Quarterly*, 8, 59-68.

Furlong, A., Cartmel, F. (1995). Aspirations and opportunity structures: 13-year-olds in areas with restricted opportunities. *British Journal of Guidance and Counselling*, 23 (3), 361-375.

Gaskell, J. (1985). Course enrollment in high school: The perspectives of work class females. *Sociology of Education*, 58, 48-59.

Gelatt, A. B. (1962). Decision making: A perceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 9, 240-245.

Gelatt, H., Varenhorst, B., Carey, R., Miller, G. (1973). *Decisions and outcomes* CEEB, N.Y.

Ginzberg, E. (1972). Towards a theory of occupational choice: A restatement. *Vocational Guidance Quarterly*, 20, 169-176.

Gordua, D., McGraw, O., Drabman, S. (1979). Doctor or nurse: Children’s perceptions of sex typed occupations. *Child Development*, 50, 590-593.

Gottfredson, S. (1981). Circumscription and compromise: a developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling Psychology*, 28, 545-579.

- Gregg, H., Dobson, K.** (1980). Occupational sex role stereotyping and occupational interests in children. *Elementary School Guidance and Counseling*, 28, 66-75.
- Hammond, D., Dingley, J.** (1989). Sex differences in career preferences of lower sixth formers in Belfast grammar schools. *Journal of Occupational Psychology*, 62, 263-264.
- Hannan, J., Kahn, S.** (1989). The relationship of socioeconomic status and gender to the occupational choices of grade 12 students. *Journal of Vocational Behavior*, 34, 161-178.
- Hanson, S.** (1994). Lost talent: unrealized educational aspirations and expectations among U.S. youths. *Sociology of Education*, 67, 159-183.
- Hartman, W., Jenkins, J., Fuqua, R., Sutherland, E.** (1987). An analysis of gender differences in the factor of the career decision scale. *Educational and Psychological Measurement*, 47, 1099-1106.
- Hauser, R., Anderson, D.** (1991). Post - high school plans and aspirations of Black and White high school seniors: 1976-86. *Sociology of Education*, 64, 263-277.
- Heckhausen, H.** (1991). *Motivation and action*. Berlin: Springer.
- Helwing, A.** (1998). Gender - role stereotyping: Testing theory with a longitudinal sample. *Sex Roles*, 38 (5-6), 403-423.
- Helwing, A.** (1998). Developmental and sex differences in workers' functions of occupational aspirations of a longitudinal sample of elementary school children. *Psychological Reports*, 82, 915-921.
- Herr, E., Cramer, S.** (1984). *Career guidance and counseling through the life Span*. Boston: Little, Brown and Co.
- Hilgard, E. R.** (1962). *Introduction to psychology*. New York: Harcourt, Brace and World, Inc.
- Hodkinson, P., Sparkes, C.** (1993). Young people's career choices and careers guidance action planning: a case - study of training credits in action. *British Journal of Guidance and Counselling*, 21 (3), 246-261.
- Holland, J. L.** (1985). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*, (2nd ed.) Englewood Cliffs, N. Jersey: Prentice Hall.
- Hoppock, R.** (1976). *Occupational information*. N.Y.: McGraw-Hill.
- Human, H.** (1956). The relationship of social status and vocational interests. *Journal of Counseling Psychology*, 3(1), 12-16.

- Jegede, J.** (1994). Influence of motivation and gender on secondary school students' academic performance in Nigeria. *The Journal of Social Psychology*, 134(5), 695-697.
- Jenson, P., Kirchner, W.** (1955). A national answer to the question: Do sons follow their fathers' occupation; *Journal of Applied Psychology*, 39,419-421.
- Kandel, D., Lesser, G.** (1968). *Parental and peer influences on educational plans of adolescents*. Paper presented at the annual meeting of the American sociological association. Boston, Massachusetts.
- Karim, R.** (1986). Adolescent role - stereotype of Pakistani parents. *Paper given at the National seminar on the Pakistani child Islamabad*.
- Karmas, A., Kostaki, G., Dragona, G.** (1990). *Occupation and educational demand of Lyceum students: Development over Time*. Athens.
- Katz, A., Boswell, S.** (1986). Flexibility and traditionality in children's gender roles. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 112, 105-147.
- Kelly, A.** (1989). "When I grow up I want to be" a Longitudinal study of the development of career preferences. *British Journal of Guidance and Counselling*, 17(2), 179-200.
- Kerr, B. A.** (1983). Raising the career aspirations of gifted girls. *Vocational Guidance Quarterly*, 32, 37-42.
- Kerr, A., Colangelo, N.** (1988). The college plans of academically talented students. *Journal of Counseling and Development*, 67, 42-48.
- Kidd, J., Knasel, E., Super, D.** (1980). *Work salience and work values: Their dimensions, assessment and significance*. NISEC: Bayfordbury House.
- Knox, A.** (1992). Influences on career choice: the responses of ethnic - minority and ethnic - majority girls. *British Journal of Guidance and Counseling*, 20(2), 193-204.
- Kohlberg, L.** (1966). *A cognitive - developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. The development of sex differences*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Korman, A.** (1967). Self - esteem as a moderator of the relationship between self perceived abilities and vocational choice. *Journal of Applied Psychology*, 51(1), 65-67.
- Kostaki, A.** (1990). *The Occupational choices of Greek youth: An empirical analysis of the contribution of information and socioeconomic variables*. Athens.
- Krippner, S.** (1963). Junior high school students vocational preferences and their parent's occupational levels. *Personnel and Guidance Journal*, 41, 590-595.

- Lao, C.** (1980). Differential factors affecting male and female academic performance in high school. *The Journal of Psychology*, 104, 119-127.
- Lapan, R., Shaughnessy, P., Boggs, K.** (1996). Efficacy expectations and vocational interests as mediators between sex and choice of math / science college majors: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 49, 277-291.
- Larson J., Butler, M., Wilson, S. et al.** (1994). The effects of gender on career decision problems in young adults. *Journal of Counseling and Development*, 73 (1), 79-84.
- Lehman, H., Witty, P.** (1963). Sex differences in vocational attitudes. *Journal of Counseling Psychology*, 20, 576-585.
- Lent, R., Brown, S., Hackett, G.** (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79-122.
- Leung, S., Conoley, C., Scheel, M.** (1994). The career and educational aspirations of gifted high school students: A retrospective study. *Journal of Counseling and Development*, 72, 298-303.
- Levy, J., Botuck, S., Levy, P., Kramer, M., Murphy, B.** (1994). Differences in job placements between men and women with mental retardation. *Disability and Rehabilitation*, 16, 53-57.
- Lightbody, P., Nicholson, S., Siann, G., Walsh, D.** (1997). A respectable job: Factors which influence young Asians' choice a career. *British Journal of Guidance and Counselling*, 25(1), 67-79.
- Malikiosi, M.** (1974). *Locus of control orientation and occupational stereotyping in American and Greek cultures*. Master of Arts in Psychology. University of Maine at Orono.
- Maqsud, M., Coleman, M.** (1993). The role of parental interaction in achievement motivation. *The Journal of Social Psychology*, 133 (6), 859-861.
- Marjoribanks, K.** (1989). Environments, adolescents' aspirations and young adults' status attainment. *Educational Studies*, 15(2), 155-164.
- Marjoribanks, K.** (1993). Perceived parents' support for learning and aspirations for Australian adolescents. *Perceptual and Motor Skills*, 77, 840-842.
- Marjoribanks, K.** (1994). Factors affecting the learning environments and school - related outcomes of Australian adolescents. *The Journal of Social Psychology*, 135 (1), 89-95.
- Marjoribanks, K.** (1997). Social status attainment of "Common Man" young adults: Kahl's study extended. *The Journal of Genetic Psychology*, 158(1), 59-66.

- Marjoribanks, K.** (1997). Ordinal position, family environment and status attainment among Australian young adults. *The Journal of Social Psychology*, 137 (3), 398-399.
- Marr, E.** (1965). Some behaviors and attitudes relating to vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 12, 405-408.
- Matsui, T., Onglatco, M-L.** (1992). Career orientedness of motivation to enter the University among Japanese high school girls: A path analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 40, 351-363.
- Meier, S.** (1991). Vocational behavior, 1988-1990: Vocational choice, decision - making, career development interventions, and assessment. *Journal of Vocational Behavior*, 39, 131-181.
- Middleton, R., Grigg, C. M.** (1959). Rural - urban differences in aspirations. *Rural Sociology*, 24, 347-354.
- Miller, J., Stanford, T.** (1987). Early occupational restriction: An examination of elementary school children's expression of vocational preferences. *Journal of Employment Counseling*, 24, 115-121.
- Moser W. B.** (1952). The influence of certain cultural factors upon the selection of vocational preferences. *Journal of Educational Research*, 45, 523-526.
- Mullet, E., Neto, F., Henry, S.** (1992). Determinants of occupational preferences in Portuguese and French high school students. *Journal of Cross - Cultural Psychology*, 23 (4), 521-531.
- Mullis, A., Mullis, R.** (1997). Vocational interests of adolescents: Relationships between self - esteem and locus of control. *Psychological Reports*, 81, 1363-1371.
- Multon, K., Heppner, M., Lapan, R.** (1995). An empirical derivation of career decision subtypes in a high school sample. *Journal of Vocational Behavior*, 47, 76-92.
- Musgrave, P. W.** (1968). *The sociology of education*. London.
- Mwaba, K.** (1992). Batswana children's career aspirations and views of sex roles. *The Journal of Social Psychology*, 133 (4), 587-588.
- Myers, E.** (1941). *Principles and techniques of vocational guidance*. New York and London: Mc Graw-Hill.
- O'Brien, K.** (1996). The influence of psychological separation and parental attachment on the career development of adolescent women. *Journal of Vocational Behavior*, 48, 257-274.
- Okano, K.** (1995). Rational decision making and school - based job referrals for high school students in Japan. *Sociology of Education* , 68, 31-47.

- Olivie, H.** (1973). Sex differences in adolescent vocational preferences. *Vocational Guidance Quarterly*, 21, 199-201.
- Orleans, E.** (1970). Family interaction, personality development and vocational choice in adolescent males. *Dissertation Abstracts International*, 31, 919B-920B.
- Osipow, S. H.** (1973). *Theories of career development*. New York: Appleton – Century - Crofts.
- Panek, E., Rush, C., Greenawalt, P.** (1977). Current sex stereotypes of 25 occupations. *Psychological Reports*, 40, 212.
- Parmer, T.** (1993). The athletic dream: But what are the career dreams of other African, American urban high school students. *Journal of Career Developmental*, 20 (2), 131-145.
- Penick, N., Jepsen, D.** (1992). Family functioning and adolescent career development. *Career Development Quarterly*, 40(3), 208-222.
- Perrone, P. A.** (1973). A longitudinal study of occupational values in adolescents. *Vocational Guidance Quarterly*, 27, 116-123.
- Phipps, J.** (1995). Career dreams of preadolescent students. *Journal of Career Development*, 22, 19-32.
- Pool, M., Langan-Fox, J., Omodei, M.** (1991). Career orientations in women from Rural and Urban backgrounds. *Human Relations*, 44 (9), 983-1005.
- Resnick, H., Fauble, M. L., Osipow, S. H.** (1970). Vocational crystallization and self-esteem in college students. *Journal of Counseling Psychology*, 17 (5), 465-467.
- Riccio, A. C.** (1965). Occupational aspirations of migrant adolescents from the Appalachian south. *Vocational Guidance Quarterly*, 14 (1), 26-30.
- Roe, A.** (1956). *The psychology of occupations*. New York: John Wiley and Sons.
- Rojewski, W.** (1996). Occupational aspirations and early career choice patterns of adolescents with and without learning disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 19(2), 99-116.
- Rojewski, W.** (1996). Educational and occupational aspirations of high school seniors with learning disabilities. *Exceptional Children*, 62 (5), 463-476.
- Rojewski, J., Yang, B.** (1997). Longitudinal analysis of select influences on adolescents' occupational aspirations. *Journal of Vocational Behavior*, 51, 375-410.
- Salili, F.** (1979). Determinants of achievement motivation for women in developing countries. *Journal of Vocational Behavior*, 14, 296-305.

- Saltiel, J.** (1986). Segmental influence: The case of educational and occupational significant others. *Adolescence*, XXI, 83, 615-621. Libra Publication: San Diego, U.S.A.
- Saltiel, J.** (1988). The Wisconsin model of status attainment and the occupational choice process. *Work and Occupations*, 15, 334-355
- Sarmad, Z.** (1970). The impact of mother's education on vocational aspirations and scholastic achievement. *Iranian Journal of Psychology*, 1, 23-32.
- Sastre, T., Mullet, E.** (1992). Occupational preferences of Spanish adolescents in relation to Gottfredson's theory. *Journal of Vocational Behavior*, 40, 306-317.
- Scandura, T., Ragins, B.** (1993). The effects of sex and gender role orientation on mentorship in male - dominated occupations. *Journal of Vocational Behavior*, 43, 251-265.
- Schiamberg, B., Chong - Hee, C.** (1987). The influence of family on educational and occupational achievement of adolescents in rural low - income areas: An ecological perspective. Paper presented at the annual meeting of the society for research. *Child Development*, 23, 231-242.
- Schmeck, R., Nguyen, T.** (1996). Factors affecting college students' learning styles: Family characteristics which contribute to college students attitudes toward education and preferences for learning strategies. *College Student Journal*, 30, 542-546.
- Scozzaro, P., Subich, L.** (1990). Gender and occupational sex - type differences in job outcome factor perceptions. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 109-119.
- Segal, S. J.** (1961). A psychoanalytic analysis of personality factors in vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 8, 202-210.
- Selkow, P.** (1984). Effects of maternal employment on kindergarten and first - grade children's vocational aspirations. *Sex Roles*, 11 (7/8), 677-690.
- Sewell, W., Shah, V.** (1968). Social class, parental encouragement and educational aspirations. *American Journal of Sociology*, 73, 559-572.
- Siann, G., Knox, A.** (1992). Influences on career choice: the responses of ethnic - minority and ethnic - majority girls. *British Journal of Guidance and Counseling*, 20(2), 193-204.
- Siann, G., Lightbody, P., Nicholson, S., Tait, L., Walsh, D.** (1998). Talking about subject choice at secondary school and career aspirations: conversations with students of Chinese background. *British Journal of Guidance and Counseling*, 26(2), 195-207.
- Stein, J., Newcomb, M., Bentler, P.** (1990). The relative influence of vocational behavior and family involvement on self - esteem: Longitudinal analyses of youth adult women and men. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 320-338.

- Steving, R., Whillig, G.** (1967). Occupational aspirations of selected Appalachian youth. *Personnel and Guidance Journal*, 45, 435-439.
- Stockard, J., Mcgee, J.** (1990). Children's occupational preferences: The influence of sex and perceptions of occupational characteristics. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 287-303.
- Stroehrer, S.** (1994). Sixteen kindergartners' gender - related views of careers. *The Elementary School Journal*, 95(1), 95-103.
- Strong, K.** (1943). *Vocational interests of men and women*. Stanford Business Series.
- Super, D.** (1942). *The dynamics of vocational adjustment*. New York and London: Harper and Brothers.
- Super, D.** (1957). *The psychology of careers: An introduction to vocational development*. New York: Evanston: Harper and Row.
- Super, D., Bohn, M.** (1971). *Occupational psychology*. London: Tavistock Publications.
- Swift, D. F.** (1967). Family environment and 11+ Success: Some basic predictors. *British Journal of Educational Psychology*, 37, 14-15.
- Taber, K. S.** (1992). Science - relatedness and gender - appropriateness of careers: some pupils perceptions. *Research in science a Technological Education*, 10(1), 105-115.
- Thomae, H.** (1960). *Der Mensch in der Entscheidung* Munchen: Barth.
- Thoresen, C. E., Mehrens, W. A.** (1967). Decision theory and vocational counseling: Important concepts and questions. *Personnel and Guidance Journal*, 46, 165-171.
- Tiedeman, D. V., O Hara, R. P.** (1963). *Career development: Choice and adjustment*. N. York: College Entrance Examinations Board.
- Tinsley, H.** (1992). Career decision making and career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 41, 209-211.
- Tolbert, E. L.** (1974). *Counseling for career development*. Boston: Mifflin.
- Tolbert, E. I.** (1978). *An introduction to guidance*. Boston: Little Brown and Co.
- Triandis, H., Vassiliou, V.** (1967). *Comparative analysis of subjective culture*. University of Illinois.
- Trice, A.** (1990). Stability of children's career aspirations. *The Journal of Genetic Psychology*, 152(1), 137-139.

- Trice, A.** (1991). A retrospective study of career development: Relationship among first aspirations, parental occupations, and current occupations. *Psychological Reports*, 68, 287-290.
- Trice, A. D., Rush, K.** (1995). Sex stereotyping in four year - olds occupational aspirations. *Perceptual and Motor Skills*, 81(2), 701-702.
- Umstot, M.** (1980). Occupational sex - role liberality of third - fifth, and seventh-grade females. *Sex Roles*, 6(4), 611-617.
- Vigod, Z.** (1972). The relationship between occupational choice and parental occupation. *Alberta Journal of Educational Research*, 18, 287-294.
- Vitsilakis - Soroniatis, C.** (1995). *Dimensions of family socialization and the achievement motivation of adolescents: An empirical study.* IV European Congress of Psychology. Athens.
- Watson, M., Stead, G.** (1994). A longitudinal study of career decidedness among White South African high school students. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 261-269.
- Watson, M., Foxcroft, C., Horn, M., Stead, G.** (1997). Occupational aspirations of Black South African adolescents. *Psychological Reports*, 80, 627-635.
- Weinger, S.** (1998). Children living in Poverty. Their perception of career opportunities. *Families in Society*, 79(3), 320-330.
- Werts, C.** (1968). Parental influences on career choice. *Journal of Counseling Psychology*, 15(1), 48-52.
- Westbrook, B., Sanford, E., Donnelly, M.** (1990). The relationship between career maturity test scores and appropriateness of career choices: A Replication. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 20-32.
- Williamson, E.** (1965). *Vocational Counseling.* New York: Mc Grow – Hill.
- Young, R., Friesen, J.** (1992). The intentions of parents in influencing the career development of their children. *The Career Development Quarterly*, 40, 198-206.
- Zikopoulos, M.** (1982). *Student selection in Greek secondary schools.* University of Wisconsin. Madison.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Μάιος, 1999

Εργαστήριο Γενικής Ψυχολογίας

Υπεύθ. Καθηγ.: Ν. Γ. Παπαδόπουλος

Υπεύθ. έρευνας: Βίκη Αγνή

Αγαπητέ/ή μαθητή/θήτρια,

Στα φύλλα που έχεις στα χέρια σου υπάρχουν τα εξής:

α) Ένα ερωτηματολόγιο που αναφέρεται στο θέμα "*Διαδικασία και Κίνητρα επαγγελματικής απόφασης: Εμπειρική έρευνα σε μαθητές των 14-18 ετών*". Με το ερωτηματολόγιο που συνοδεύει την επιστολή αυτή καλείσαι να δώσεις μερικές απαντήσεις σε θέματα, που σχετίζονται με το επάγγελμα το οποίο επέλεξες ή θα επιλέξεις. Πρόκειται για μια έρευνα που αναφέρεται, κυρίως στα κίνητρα που ωθούν τους νέους να επιλέξουν ένα επάγγελμα. Με το ερωτηματολόγιο θέλουμε να συγκεντρώσουμε τις απόψεις μεγάλου αριθμού ατόμων, ώστε τα συμπεράσματά μας να είναι αντιπροσωπευτικά και έγκυρα. Δε ζητούμε να γράψεις το όνομά σου. Δε μας ενδιαφέρει η καλλιγραφία αλλά η γνήσια, ειλικρινής, η πηγαία απάντηση.

Παρακαλούμε να απαντήσεις με ακρίβεια και προσοχή στις ερωτήσεις. Μπορείς να απαντάς με ένα Χ και ακόμη με σύντομες δηλώσεις ή αναφορές ανάλογα με την ερώτηση. Ασφαλώς δεν υπάρχουν λανθασμένες ή σωστές απαντήσεις παρά μόνο τέτοιες πού ανταποκρίνονται στις δικές σου απόψεις.

β) Δύο τεστ επαγγελματικών ενδιαφερόντων, τα οποία σε παρακαλούμε να απαντήσεις σύμφωνα με τις οδηγίες που υπάρχουν σ' αυτά.

Οι δηλώσεις τόσο στο ερωτηματολόγιο όσο και στα τεστ θ' αξιοποιηθούν, όπως απαιτεί η ερευνητική δεοντολογία.

Ευχαριστούμε θερμά για την καλή σου διάθεση να βοηθήσεις την έρευνα αυτή.

Οι υπεύθυνοι της έρευνας

Νίκος Παπαδόπουλος, Αν. Καθηγητής Ψυχολογίας
Βίκη Αγνή, Υποψήφια διδάκτωρ Τμ. Ψυχολογίας

Παρακαλούμε, γύρισε τώρα σελίδα και άρχισε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (Ανώνυμο)

Αρχικά γράμματα ονόματος και επιθέτου:
(π.χ. *Κ.Β.* = αντί *Κώστας Βέρας*)

Ημερομηνία γέννησης		
ημέρα	μήνας	χρόνος

Σχολείο Κατεύθυνση..... Τάξη.....
(Μόνο για μαθητές Λυκείου)

1. Προσπάθησε να θυμηθείς σε ποια ηλικία σκέφτηκες για πρώτη φορά το επάγγελμα που θα ήθελες να ακολουθήσεις;

(Παρακαλούμε βάλε X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι)

- 4-6 χρόνων
 7-9 χρόνων
 10-12 χρόνων
 13-15 χρόνων
 16-18 χρόνων

2. Ανάφερε, ποια επαγγέλματα σκέφτηκες κατά καιρούς ότι θα σου άρεσαν

ή τα ήθελες ιδιαίτερα; (Μέχρι τρία με τη σειρά βαθμού και χρόνων επιμονής σου στο καθένα)

α) Να γίνω

β) Να γίνω

γ) Να γίνω

3. Έχεις μήπως οριστικά αποφασίσει ποιο επάγγελμα θ' ακολουθήσεις;

Ναι Όχι

Αν ναι, συνέχισε στην ερώτηση 4 αν όχι, πήγαινε στην ερώτηση 8

4. Αν ναι, σημείωσε σε ποια ηλικία (περίπου) έγινε αυτό;

- 4-6 χρόνων
 7-9 χρόνων
 10-12 χρόνων
 13-15 χρόνων
 16-18 χρόνων

5. Σημείωσε, επίσης, ποιο είναι αυτό το επάγγελμα;

Θέλω να γίνω

6. Νομίζεις ότι έχεις τις ικανότητες για το επάγγελμα που διάλεξες και σε ποιο βαθμό;

- Σε μεγάλο βαθμό
 Σε επαρκή βαθμό
 Σε μέτριο βαθμό
 Σε μικρό/ κάποιο βαθμό
 Δεν μπορώ να ξέρω
 Αν κάτι άλλο, τι;

7. Πόσο σίγουρος/η είσαι ότι δε θ' αλλάξεις ξανά επαγγελματική επιλογή;

- Απόλυτα σίγουρος/η
- Αρκετά σίγουρος/η
- Δεν μπορώ να ξέρω
- Πιθανόν ν' αλλάξω

8. Αν όχι, αν δηλαδή δεν έχεις αποφασίσει ακόμη, τι σε κάνει διστακτικό;

(Σημείωσε με δικά σου λόγια, τι σε δυσκολεύει)

.....

.....

9. Ανεξάρτητα από την απόφασή σου, ποιες είναι οι κυριότερες επαγγελματικές σου προτιμήσεις;

(Ανάφερε τρεις με τη σειρά που σ' ενδιαφέρουν και δικαιολόγησε γιατί)

α) Θα ήθελα πάρα πολύ να γίνω

γιατί.....

.....

β) Θα ήθελα πολύ να γίνω

γιατί

.....

γ) Θα ήθελα, επίσης, να γίνω

.....

γιατί

.....

(Η επόμενη ερώτηση μόνο για όσους άλλαξαν απόφαση για κάποιο επάγγελμα έστω και μια φορά)

10. Πόσες φορές μέχρι τώρα άλλαξες την απόφασή σου ή την επιλογή σου για κάποιο επάγγελμα;

(Σημείωσε αναλυτικά σε ποια ηλικία ήσουν κάθε φορά που άλλαξες. Όπως, επίσης, σημείωσε σύντομα ποιο επάγγελμα είχες σκεφτεί να ακολουθήσεις την κάθε φορά και τι αντίστοιχα σε έκανε να αλλάξεις)

α) Όταν ήμουν χρόνων, ήθελα να γίνω.....Άλλαξα, γιατί

.....

.....

β) Όταν ήμουν χρόνων, ήθελα να γίνω.....Άλλαξα, γιατί

.....

.....

γ) Όταν ήμουν χρόνων, ήθελα να γίνω.....Άλλαξα, γιατί.....

.....

.....

11. Τι σε απασχολεί περισσότερο σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα;

.....

12. Η εκλογή επαγγέλματος και οι στόχοι σου επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας που έχεις και πόσο;

- Πάρα πολύ
 Πολύ
 Αρκετά
 Εν μέρει / λίγο
 Καθόλου
 Δεν μπορώ να ξέρω

Στις παρακάτω ερωτήσεις-απόψεις, σε παρακαλούμε να πάρεις με ειλικρίνεια θέση σημειώνοντας την άποψή σου με Χ μέσα στον κύκλο, που ταιριάζει για σένα, από 1-3 αν διαφωνείς (λίγο 1, περισσότερο 2, απόλυτα 3), ή αν συμφωνείς (λίγο 1, περισσότερο 2, απόλυτα 3) ή στο Ο αν δεν έχεις γνώμη.

13. Επαγγελματικά επιτυχημένοι είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα.

Συμφωνώ 3 2 1 0 1 2 3
 ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ Διαφωνώ

14. Η κοινωνική θέση (κοινωνικό κύρος) των διαφόρων επαγγελματιών είναι πιο σημαντικό από τα χρήματα.

Συμφωνώ 3 2 1 0 1 2 3
 ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ Διαφωνώ

15. Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική εργασία.

Συμφωνώ 3 2 1 0 1 2 3
 ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ Διαφωνώ

16. Θα προτιμούσες να εργάζεσαι πιο πολύ στο δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα εργασίας;

Δημόσιος τομέας 3 2 1 0 1 2 3
 ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ Ιδιωτικός τομέας

17. Θα ήθελες να εργάζεσαι περισσότερο με ανθρώπους ή με μηχανές;

Εργασία με ανθρώπους 3 2 1 0 1 2 3
 ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ — ○ Εργασία με μηχανές

18. Θα σου άρεσε να εργάζεσαι πιο πολύ μόνος/η σου ή με μία ομάδα ανθρώπων;

Μόνος/η μου $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Με μία ομάδα

19. Στο επάγγελμα που σκέφτεσαι ή αποφάσισες ν' ακολουθήσεις τι θα ήθελες περισσότερο, να έχεις να κάνεις με λίγους και νέους κάθε φορά ανθρώπους ή με πολλούς και αδιάφορα ποιους;

Με λίγους και νέους $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Με πολλούς και αδιάφορα ποιους

20. Θα ήθελες να εργάζεσαι σε εσωτερικό χώρο ή στην ύπαιθρο τον περισσότερο χρόνο;

Εσωτερικός χώρος $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Ύπαιθρο

21. Θα προτιμούσες μια εργασία ριψοκίνδυνη αρκεί να είναι επικερδής ή μια εργασία που να μην είναι ανθυγιεινή και επικίνδυνη αλλά ούτε και τόσο επικερδής;

Ριψοκίνδυνη $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Μη ριψοκίνδυνη και όχι τόσο επικερδής

22. Θα επέλεγες να έχεις μια εργασία με ποικιλία, όπου συχνά πρέπει να αντιμετωπίζεις νέες καταστάσεις ή να έχεις μία επαναλαμβανόμενη εργασία χωρίς αλλαγές και απρόοπτα;

Εργασία με ποικιλία $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Επαναλαμβανόμενη εργασία

23. Θα προτιμούσες μια εργασία που να σου προσφέρει άνετο και ευχάριστο περιβάλλον εργασίας έστω κι αν δε σου αρέσει πολύ ή μια εργασία που να σου αρέσει χωρίς να σου προσφέρει άνετο περιβάλλον;

Ευχάριστο περιβάλλον $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Εργασία που να μου αρέσει έστω κι αν δεν έχει ευχάριστο περιβάλλον

24. Θα ήθελες μια εργασία όπου θα έπρεπε να αναλαμβάνεις πολλές ευθύνες ή μια εργασία χωρίς ιδιαίτερες ευθύνες;

Εργασία με πολλές ευθύνες $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Εργασία με λίγες ευθύνες

25. Θα σου άρεσε μια εργασία όπου θα μπορείς να ταξιδεύεις συχνά ή θα σου άρεσε να παραμένεις στον ίδιο τόπο;

Εργασία με συχνά ταξίδια $\begin{matrix} 3 & 2 & 1 & 0 & 1 & 2 & 3 \\ \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} & - & \text{O} \end{matrix}$ Εργασία με παραμονή στον ίδιο τόπο

26. Ποιες ώρες θα προτιμούσες να εργάζεσαι;*(Ωράριο εργασίας)*

- Πρωινό ωράριο
 Απογευματινό ωράριο
 Βραδινό ωράριο
 Μου είναι αδιάφορο
 Εναλλασσόμενο ωράριο (βάρδιες)

27. Πόσο θα ήθελες να διαρκεί η άδεια - απουσία από την εργασία σου;

- 3 μήνες
 2 μήνες
 1 μήνα
 2-3 εβδομάδες
 Μου είναι αδιάφορο
 Αν άλλη πρόταση, ποια;

28. Στο επάγγελμα που σκέφτεσαι να ακολουθήσεις, τι θα προτιμούσες;

- Να έχω μια εργασία που να μου εξασφαλίζει ένα σταθερό εισόδημα.
 Να έχω μια εργασία που να μου προσφέρει δυνατότητα μεγάλων κερδών αλλά όχι εξασφάλιση εισοδήματος.
 Αν κάτι άλλο, τι;

29. Σημείωσε ποιοι από τους παρακάτω λόγους έχουν για σένα σημασία στην εκλογή επαγγέλματος και πόσο; (Σημείωσε με Χ στον αντίστοιχο χώρο)

	Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
Να έχω κλίση στο επάγγελμα αυτό					
Να βγάλω πολλά χρήματα					
Να έχω κοινωνική εκτίμηση (κοινωνικό γόητρο)					
Να συνεχίσω την παράδοση της οικογένειάς μου					
Να το επιθυμούν οι γονείς μου					
Να έχω αρκετό ελεύθερο χρόνο.					
Να έχω περισσότερες πιθανότητες να πετύχω στις αντίστοιχες σχολές.					
Να υπάρχει σ' αυτό το επάγγελμα σταθερή επαγγελματική εξέλιξη					

30. Υπάρχει μήπως κάποιο επάγγελμα που δε θα ήθελες να ασκήσεις ποτέ;*(Γράψε μόνο ένα)*

Παρακαλώ, αιτιολόγησε γιατί.....

.....

.....

31. Για σένα τι είναι σημαντικό σ' ένα επάγγελμα ή σε μια εργασία ανεξάρτητα από αυτή που ίσως κάνεις στο μέλλον και πόσο;

	Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
Τα χρήματα που θα βγάζω					
Οι καλές συνθήκες εργασίας					
Η σταθερότητα ή η ασφάλεια					
Οι ευκαιρίες για προαγωγή					
Το είδος εργασίας που ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου					

32. Από τους παρακάτω λόγους ποιοι κυρίως έπαιξαν ή παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή και πόσο έντονα ο καθένας;

(Σημείωσε **τρεις μόνο** λόγους βάζοντας σ' αυτό που θεωρείς **πάρα πολύ σημαντικό 1**, σ' αυτό που θεωρείς **πολύ σημαντικό 2** και σ' αυτό που θεωρείς **λιγότερο σημαντικό 3**)

- Η παραμονή κοντά στην οικογένειά μου κατά το χρόνο των σπουδών μου
- Η παρακίνηση του μεγάλου αδελφού ή των γονέων που ασκούν το ίδιο επάγγελμα
- Η αδυναμία της οικογένειάς μου να με βοηθήσει για μακροχρόνιες σπουδές
- Η άμεση επαγγελματική αποκατάσταση (ευκολία να βρω εργασία) και ασφάλεια
- Καταξίωση στον οικογενειακό και κοινωνικό περίγυρο (το κύρος του επαγγέλματος)
- Εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας ζωής
- Απόκτηση οικονομικής αυτάρκειας
- Επαγγελματική ικανοποίηση

33. Πρόσθεσε εδώ, ό,τι σχετικό με τα παραπάνω που δεν μπόρεσες να το κάνεις στα διάφορα ερωτήματα

.....

.....

34α. Ηλικία: (χρόνια και μήνες, π.χ. 12,5)

34β. Γενικός βαθμός προηγούμενης τάξης:

10,1 - 12,0 12,1 - 14,0 14,1 - 16,0 16,1 - 18,0 18,1 - 20

35. Φύλο: Αγόρι Κορίτσι

36. Μορφωτικό επίπεδο γονέων:

Πατέρας Μητέρα

Αγράμματος/η ή μερικές τάξεις δημοτικού

.....

Απόφοιτος/η δημοτικού

.....

Απόφοιτος/η γυμνασίου (3τάξιου)

.....

Απόφοιτος/η λυκείου ή μέσης τεχνικής σχολής (ή παλιού δτάξιου γυμν.)

.....

Απόφοιτος/η ανώτερης σχολής/κολλεγίου.....

.....

Πτυχίο ανώτατης σχολής

.....

Μεταπτυχιακές σπουδές (πτυχίο εξειδίκευσης, διδακτορικό δίπλωμα) ...

.....

37. Οικονομική κατάσταση της οικογένειας συνολικά*(Μέσο μηνιαίο εισόδημα):*

- Μέχρι 200.000 δρχ.
 Από 201.000 έως 300.000 δρχ.
 Από 301.000 έως 400.000 δρχ.
 Από 401.000 έως 500.000 δρχ.
 Από 501.000 έως 600.000 δρχ.
 Πάνω από 600.000 δρχ.

38. Τόπος μόνιμης κατοικίας σου: (Τα 2-3 τελευταία χρόνια)

- Σε μέρος μέχρι 2.000 κατοίκους
 Σε μέρος με 2.001 έως 20.000 κατοίκους
 Σε πόλη με 20.001 έως 50.000 κατοίκους
 Σε πόλη από 50.001 έως 100.000 κατοίκους
 Σε πόλη πάνω από 100.000
 Αθήνα -Πειραιά –Θεσσαλονίκη

39. Επαγγελματική κατάσταση των γονέων:

Πατέρας Μητέρα

- Εργάζεται κανονικά - σταθερά
Εργάζεται πότε-πότε
Άνεργος/η
Συνταξιούχος
Εργάζεται στο σπίτι (συνήθως για τις γυναίκες οικοκυρές)
Δεν ζει

40. Η θέση των γονέων στο επάγγελμα:

Πατέρας Μητέρα

- Εργοδότης
Αυτοαπασχολούμενος/η (έχει δική του δουλειά, χωρίς ν' απασχολεί άλλους)
Μισθωτός/ή στο δημόσιο
Μισθωτός/ή στον ιδιωτικό τομέα
Κάτι άλλο α) πατέρας
β) μητέρα

41. Παρακαλούμε να περιγράψεις τώρα με δικά σου λόγια ποιο ακριβώς είναι (ή ήταν) το επάγγελμα των γονέων σου (με βάση τα 5 περίπου τελευταία χρόνια)

-Ο πατέρας μου:

-Η μητέρα μου:

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σου

Τεστ δομής γενικών ενδιαφερόντων (AIST) *

Αρχικά
γράμματα
ονόματος
(π.χ. Κ.Β. από
Κώστας Βέρας)

Φύλο:

αρσενικό θηλυκό

Ημερομηνία γέννησης

--	--	--	--	--

ημέρα μήνας χρόνος

Το σχολείο που έγινε επίσκεψη (τύπος σχολείου): _____

Εκπαίδευση (είδος σπουδών, κατεύθυνση): _____
(Μόνο για μαθητές Λυκείου)

Το ακόλουθο ερωτηματολόγιο αποτελείται από έναν κατάλογο με διαφορετικές δραστηριότητες. Παρακαλώ δηλώστε για κάθε μια απ' αυτές χωριστά πόσο σας ενδιαφέρει ή θα σας ενδιέφερε.

Ενδιαφέρον σημαίνει: Να κάνετε κάτι ευχάριστα, να κάνετε κάτι, χάριν του ίδιου πράγματος που θα κάνετε.

Μπορείτε να δώσετε μέχρι πέντε βαθμούς σε κάθε δραστηριότητα ανάλογα με το πόσο μεγάλο είναι το ενδιαφέρον σας. Γράψτε, παρακαλώ, κατά τρόπο ευανάγνωστο τους αντίστοιχους αριθμούς στο κουτάκι. Οι διάφοροι αριθμοί-βαθμοί (5-1) σημαίνουν παρακάτω:

5	4	3	2	1
Με ενδιαφέρει <u>πολύ</u> , το κάνω <u>πολύ</u> ευχάριστα	Με ενδιαφέρει <u>αρκετά</u>	Με ενδιαφέρει <u>μέτρια</u>	Με ενδιαφέρει <u>λίγο</u>	Δεν με ενδιαφέρει <u>καθόλου</u>

Παρακαλώ δουλέψτε τώρα τις ακόλουθες δύο παραδειγματικές ασκήσεις:

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (του αντίστοιχου για σας ενδιαφέροντος) εδώ ➤

Η καλλιέργεια ή φροντίδα φυτών	
Το παίξιμο ενός μουσικού οργάνου	

Παρακαλώ γυρίστε τώρα σελίδα και αρχίστε τη συμπλήρωση του τεστ

* Με την έγκριση του γερμανικού εκδοτικού οίκου **Hogrefe/ Göttingen** για μετάφραση - προσαρμογή και επιστημονική χρήση μόνο από το **Εργαστήριο Γενικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης**.

Υπεύθ.: **Ν. Γ. Παπαδόπουλος**, Αν. Καθηγητής - **Α. Βίκη**, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Ψυχολογίας

5	4	3	2	1
Με ενδιαφέρει <u>πολύ</u> , το κάνω πολύ ευχάριστα	Με ενδιαφέρει <u>αρκετά</u>	Με ενδιαφέρει <u>μέτρια</u>	Με ενδιαφέρει <u>λίγο</u>	Δεν με ενδιαφέρει <u>καθόλου</u>

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (του αντίστοιχου για σας ενδιαφέροντος) εδώ ➤

1. Η δουλειά με μηχανές ή τεχνικές συσκευές	
2. Η εφαρμογή πειραμάτων σ' ένα εργαστήριο	
3. Το να "φτιάχνει" κανείς κάτι με καλλιτεχνικά κριτήρια	
4. Το να μεριμνά κανείς ή να φροντίζει για άλλους ανθρώπους	
5. Το να διευθύνει κανείς μια ομάδα στη δουλειά	
6. Το να διευθύνει κανείς ένα λογιστήριο	
7. Το να ερευνά κανείς πώς λειτουργεί κάτι	
8. Το να διαβάζει κανείς επιστημονικά άρθρα	
9. Το να περιγράφει ή να αναλύει εικόνες	
10. Το να κάνει κανείς μάθημα ή να διαπαιδαγωγεί κάποιον	
11. Το να διευθύνει κανείς ένα μαγαζί ή μια επιχείρηση	
12. Το να στενογραφεί κανείς και να δακτυλογραφεί	
13. Το να επεξεργάζεται κανείς ξύλο ή να κατασκευάζει κάτι από ξύλο	
14. Το να ασχολείται κανείς με πράγματα που δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί	
15. Το να διαβάζει και να ερμηνεύει κανείς ποιήματα /λογοτεχνία	
16. Το να συμβουλεύει κανείς άλλους ανθρώπους	
17. Το να διευθύνει κανείς μια συζήτηση	
18. Το να γράφει κανείς εμπορικές επιστολές	
19. Το να διευθύνει κανείς ή να παρακολουθεί οχήματα	
20. Το να παρακολουθεί κανείς και να αναλύει ακριβώς κάτι	
21. Το να μεταφράζει κανείς βιβλία	
22. Το να εργάζεται κανείς με άλλους	
23. Το να κάνει κανείς διαφήμιση για ένα πράγμα	
24. Το να δουλεύει κανείς με μια αριθμομηχανή	
25. Το να επισκευάζει κανείς συσκευές ή μηχανές	
26. Το να συμμετέχει κανείς σ' ένα ερευνητικό πρόγραμμα	
27. Το να επισκέπτεται θεατρικά έργα ή συναυλίες	
28. Το να εξυπηρετεί κανείς άλλους ανθρώπους, να φροντίζει για άλλους	
29. Το να οργανώνει μια εκδήλωση	
30. Το να θεσπίζει και να εφαρμόζει νόμους	

5	4	3	2	1
<u>Με ενδιαφέρει</u> πολύ , το κάνω πολύ ευχάριστα	<u>Με ενδιαφέρει</u> αρκετά	<u>Με ενδιαφέρει</u> μέτρια	<u>Με ενδιαφέρει</u> λίγο	<u>Δεν με</u> <u>ενδιαφέρει</u> καθόλου

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (του αντίστοιχου για σας ενδιαφέροντος) εδώ ➤

31. Το να σχεδιάζει κανείς κατασκευές /να κάνει σχέδια	
32. Το να δουλεύει κανείς για μεγάλο χρονικό διάστημα για τη λύση ενός προβλήματος	
33. Το να διαμορφώνει κανείς πράγματα με όμορφο τρόπο (διάπλωση, διακόσμηση)	
34. Το να διευθύνει το νοικοκυριό	
35. Το να επιβλέπει, να κοντρολάρει τους άλλους	
36. Το να κάνει στατιστικές και να τις αξιοποιεί	
37. Το να φτιάχνει ηλεκτρικές συσκευές και εγκαταστάσεις	
38. Το να εφαρμόζει χημικά πειράματα	
39. Το να ασχολείται με την τέχνη και τη λογοτεχνία	
40. Το να φροντίζει τους άλλους με φάρμακα	
41. Το να πουλά κάτι σε κάποιον	
42. Το να κρατά σημειώσεις ή καταλόγους για κάτι	
43. Το να κατασκευάζει κανείς κάτι από μέταλλο, να επεξεργάζεται μέταλλο	
44. Το να αναπτύσσει ένα πρόγραμμα υπολογιστή	
45. Το να παίρνει μέρος σε μια θεατρική ομάδα ή σε ένα κινηματογραφικό έργο	
46. Το να φροντίζει Παιδιά ή ενήλικες που χρειάζονται βοήθεια	
47. Το να βεβαιώνει τους άλλους για κάτι, να τους μεταπειθεί	
48. Το να τακτοποιεί ή να διαχειρίζεται αντικείμενα /υλικά	
49. Το να φροντίζει, να καθαρίζει, να διατηρεί αντικείμενα	
50. Το να διερευνά τις αιτίες ενός προβλήματος	
51. Το να ζωγραφίζει, να ιχνογραφεί	
52. Το να συνεργάζεται με μια ομάδα νέων	
53. Το να διαπραγματεύεται κάτι με άλλους ανθρώπους	
54. Το να επιβλέπει την τήρηση αρχών, κανόνων	
55. Το να κατασκευάζει κάτι με βάση ένα σχέδιο, ένα σκίτσο	
56. Το να αναπτύσσει νέες ιδέες και να τις αναθεωρεί	
57. Το να διαμορφώνει καλλιτεχνικά με γλωσσικά μέσα κάτι	
58. Το να μπαίνει με τη σκέψη στην κατάσταση άλλων ανθρώπων	
59. Το να αναλαμβάνει την υπηρεσία (ρόλο) του ομιλητή σε μια ομάδα	
60. Το να ελέγχει κανείς ένα λογαριασμό	

Τεστ δομής του περιβάλλοντος (UST)*

Παρακαλώ γράψτε το επάγγελμα που έχετε αποφασίσει ή επιθυμείτε να ακολουθήσετε στο ακόλουθο κουτάκι..

--

Θα βρείτε παρακάτω μια λίστα με 60 σχολικές - επαγγελματικές δραστηριότητες. Είναι **οι ίδιες με αυτές του προηγούμενου τεστ**. Εδώ όμως δε θα πρέπει να δηλώσετε πόσο σας ενδιαφέρει καθεμιά δραστηριότητα, αλλά **πόσο σημαντική είναι** αυτή για το επάγγελμα ή την εκπαίδευση που σημειώσατε παραπάνω.

(Μερικές δραστηριότητες -π.χ. "το να επιβλέπει και να ελέγχει κανείς τους άλλους" -μπορεί κατά κανόνα να τις εφαρμόσει κάποιος μετά το τέλος μιας εκπαίδευσης. Δηλώστε σ' αυτές τις περιπτώσεις, κατά την εκτίμησή σας, πόσο καλά μπορεί να προετοιμαστεί κάποιος πάνω σ' αυτές τις δραστηριότητες στη συγκεκριμένη εκπαίδευση.)

Μπορείτε να δώσετε μέχρι 5 βαθμούς για κάθε δραστηριότητα ανάλογα με το πόσο σημαντική είναι αυτή **κατά τη δική σας εκτίμηση** για το επάγγελμα που σημειώσατε ήδη. (Δεν ενδιαφέρει το πόσο σημαντικό έπρεπε να είναι). Γράψτε παρακαλώ κατά τρόπο ευανάγνωστο τους βαθμούς στο κουτάκι. Οι βαθμοί σημαίνουν:

Σ' αυτό το Επάγγελμα / σ' αυτή την Εκπαίδευση είναι ...

5	4	3	2	1
<u>Πολύ</u> σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς να προετοιμαστεί πολύ καλά)	<u>Αρκετά</u> σημαντικό	<u>Μέτρια</u> σημαντικό	<u>Λίγο</u> σημαντικό	<u>Καθόλου</u> σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς μόνο άσχημα να προετοιμαστεί)

Παρακαλώ δουλέψτε τώρα τις ακόλουθες δύο παραδειγματικές ασκήσεις:

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (της αντίστοιχης για σας σημαντικότητας) εδώ ➤

Η καλλιέργεια ή φροντίδα των φυτών	
Το παίξιμο ενός μουσικού οργάνου	

Παρακαλώ πηγαίνετε στην απέναντι σελίδα και αρχίστε τη συμπλήρωση του τεστ

* Με την έγκριση του γερμανικού εκδοτικού οίκου **Hogrefe/ Göttingen** για μετάφραση - προσαρμογή και επιστημονική χρήση μόνο από το **Εργαστήριο Γενικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης**.
Υπεύθ.: **Ν. Γ. Παπαδόπουλος**, Αν. Καθηγητής - **Α. Βίκη**, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Ψυχολογίας

Σ' αυτό το Επάγγελμα / σ' αυτή την Εκπαίδευση είναι ...

5 Πολύ σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς να προετοιμαστεί πολύ καλά)	4 Αρκετά σημαντικό	3 Μέτρια σημαντικό	2 Λίγο σημαντικό	1 Καθόλου σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς μόνο άσχημα να προετοιμαστεί)
--	---	---	---	---

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (της αντίστοιχης για σας σημαντικότητας) εδώ ➤

1. Η δουλειά με μηχανές ή τεχνικές συσκευές	
2. Η εφαρμογή πειραμάτων σ' ένα εργαστήριο	
3. Το να "φτιάχνει" κανείς κάτι με καλλιτεχνικά κριτήρια	
4. Το να μεριμνά κανείς ή να φροντίζει για άλλους ανθρώπους	
5. Το να διευθύνει κανείς μια ομάδα στη δουλειά	
6. Το να διευθύνει κανείς ένα λογιστήριο	
7. Το να ερευνά κανείς πώς λειτουργεί κάτι	
8. Το να διαβάζει κανείς επιστημονικά άρθρα	
9. Το να περιγράφει ή να αναλύει εικόνες	
10. Το να κάνει κανείς μάθημα ή να διαπαιδαγωγεί κάποιον	
11. Το να διευθύνει κανείς ένα μαγαζί ή μια επιχείρηση	
12. Το να στενογραφεί κανείς και να δακτυλογραφεί	
13. Το να επεξεργάζεται κανείς ξύλο ή να κατασκευάζει κάτι από ξύλο	
14. Το να ασχολείται κανείς με πράγματα που δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί	
15. Το να διαβάζει και να ερμηνεύει κανείς ποιήματα / λογοτεχνία	
16. Το να συμβουλεύει κανείς άλλους ανθρώπους	
17. Το να διευθύνει κανείς μια συζήτηση	
18. Το να γράφει κανείς εμπορικές επιστολές	
19. Το να διευθύνει κανείς ή να παρακολουθεί οχήματα	
20. Το να παρακολουθεί κανείς και να αναλύει ακριβώς κάτι	
21. Το να μεταφράζει κανείς βιβλία	
22. Το να εργάζεται κανείς με άλλους	
23. Το να κάνει κανείς διαφήμιση για ένα πράγμα	
24. Το να δουλεύει κανείς με μια αριθμομηχανή	
25. Το να επισκευάζει κανείς συσκευές ή μηχανές	
26. Το να συμμετέχει κανείς σ' ένα ερευνητικό πρόγραμμα	
27. Το να επισκέπτεται θεατρικά έργα ή συναυλίες	
28. Το να εξυπηρετεί κανείς άλλους ανθρώπους, να φροντίζει για άλλους	
29. Το να οργανώνει μια εκδήλωση	
30. Το να θεσπίζει και να εφαρμόζει νόμους	

Σ' αυτό το Επάγγελμα / σ' αυτή την Εκπαίδευση είναι ...

5 Πολύ σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς να προετοιμαστεί πολύ καλά)	4 Αρκετά σημαντικ ό	3 Μέτρια σημαντικό	2 Λίγο σημαντικό	1 Καθόλου σημαντικό (πάνω σ' αυτό μπορεί κανείς μόνο άσχημα να προετοιμαστεί)
--	--	---	---	---

Παρακαλώ, γράψτε το βαθμό (της αντίστοιχης για σας σημαντικότητας) εδώ ➤

31. Το να σχεδιάζει κανείς κατασκευές /να κάνει σχέδια	
32. Το να δουλεύει κανείς για μεγάλο χρονικό διάστημα για τη λύση ενός προβλήματος	
33. Το να διαμορφώνει κανείς πράγματα με όμορφο τρόπο (διάπλαση, διακόσμηση)	
34. Το να διευθύνει το νοικοκυριό	
35. Το να επιβλέπει, να ελέγχει τους άλλους	
36. Το να κάνει στατιστικές και να τις αξιολογεί	
37. Το να φτιάχνει ηλεκτρικές συσκευές και εγκαταστάσεις	
38. Το να εφαρμόζει χημικά Πειράματα	
39. Το να ασχολείται με την τέχνη και τη λογοτεχνία	
40. Το να φροντίζει τους άλλους με φάρμακα	
41. Το να πουλά κάτι σε κάποιον	
42. Το να κρατά σημειώσεις ή καταλόγους για κάτι	
43. Το να κατασκευάζει κανείς κάτι από μέταλλο, να επεξεργάζεται μέταλλο	
44. Το να αναπτύσσει ένα πρόγραμμα υπολογιστή	
45. Το να παίρνει μέρος σε μια θεατρική ομάδα ή σε ένα κινηματογραφικό έργο	
46. Το να φροντίζει παιδιά ή ενήλικες που χρειάζονται βοήθεια	
47. Το να βεβαιώνει τους άλλους για κάτι, να τους μεταπειθεί	
48. Το να τακτοποιεί ή να διαχειρίζεται αντικείμενα /υλικά	
49. Το να φροντίζει, να καθαρίζει, να διατηρεί αντικείμενα	
50. Το να διερευνά τις αιτίες ενός προβλήματος	
51. Το να ζωγραφίζει, να ιχνογραφεί	
52. Το να συνεργάζεται με μια ομάδα νέων	
53. Το να διαπραγματεύεται κάτι με άλλους ανθρώπους	
54. Το να επιβλέπει την τήρηση αρχών, κανόνων	
55. Το να κατασκευάζει κάτι με βάση ένα σχέδιο, ένα σκίτσο	
56. Το να αναπτύσσει νέες ιδέες και να τις αναθεωρεί	
57. Το να διαμορφώνει καλλιτεχνικά με γλωσσικά μέσα κάτι	
58. Το να μπαίνει με τη σκέψη στην κατάσταση άλλων ανθρώπων	
59. Το να αναλαμβάνει την υπηρεσία (ρόλο) του ομιλητή σε μια ομάδα	
60. Το να ελέγχει κανείς ένα λογαριασμό	

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

1. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Γεωπόνος
- Δασολόγος
- Περιβαλλοντολόγος
- Δασονόμος
- Ανθοκόμος
- Τεχνολόγος Φυτικής Παραγωγής
- Τεχνολόγος Τροφίμων
- Τεχνολόγος Ιχθυοκομίας και Αλιείας
- Τεχνολόγος Δασοπονίας
- Δασοπόνος

2. ΑΠΛΑ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Γεωργός
- Κτηνοτρόφος
- Πτηνοτρόφος
- Ψαράς
- Μελισσοκόμος
- Αγρότης

3. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΧΗΜΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

- Βιολόγος / Ζωολόγος
- Φυσικός
- Γεωλόγος / Γεωγράφος
- Μεταλλειολόγος
- Μετεωρολόγος / Σεισμολόγος
- Αστροναύτης / Κοσμοναύτης
- Αστροφυσικός / Αστρονόμος
- Χημικός και παρόμοια (π.χ. οινολόγος)
- Χημικός μηχανικός
- Χημικός εργαστηρίων
- Πυρηνικός Φυσικός
- Ορυκτολόγος / Ωκεανολόγος / Κοσμολόγος

4. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

- Αρχιτέκτονας
- Πολιτικός μηχανικός / Υπομηχανικός

- Πολεοδόμος
- Μηχανικός Περιβάλλοντος
- Τοπογράφος μηχανικός
- Τεχνικοί βοηθοί πολιτικών μηχανικών
- Ναυπηγός
- Αεροναυπηγός

5. ΑΠΛΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

- Εργολάβος
- Εργοδηγός
- Οικοδόμος
- Σοβατζής
- Σιδεράς
- Υδραυλικός
- Μαρμαράς
- Ελαιοχρωματιστής
- Τζαμάς
- Τοποθετητής πλακών
- Τεχνίτης Μωσαϊκών
- Γυψαδόρος
- Ανθρακωρύχος
- Αλουμινάς

6. ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Ηλεκτρολόγος μηχανικός / Μηχανολόγος
- Ηλεκτρονικός μηχανικός
- Τεχνίτης ηλεκτρονικών συσκευών
- Μηχανικός Ηλεκτρονικής και Τηλεπικοινωνιών

7. ΑΠΛΑ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Τεχνικός βοηθός ηλεκτρολόγων μηχανικών
- Ηλεκτρολόγος κτιρίων / αυτοκινήτων / αεροσκαφών
- Επιδιορθωτές ηλεκτρονικού εξοπλισμού και συσκευών
- Τεχνικός ανελκυστήρων

8. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

- Προγραμματιστής - Αναλυτής Η/Υ
- Χειριστής Η/Υ
- Τεχνολόγος-Τεχνικός Η/Υ
- Αναλυτής και Σχεδιαστής Συστημάτων
- Σχεδιαστής Hardware

9. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Μηχανολόγος Μηχανικός
- Τεχνολόγος Μηχανολόγος Μηχανικός
- Μηχανικός βιομηχανικών εγκαταστάσεων
- Μηχανικός μεταλλίων

10. ΑΠΛΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Μηχανικός πλοίων
- Μηχανικός αεροπλάνων
- Μηχανικός αυτοκινήτων
- Μηχανουργός
- Υδραυλικός
- Θερμοϋδραυλικός
- Ψυκτικός
- Φανοποιός

11. ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Ηθοποιός
- Μουσικός
- Τραγουδιστής
- Χορευτής
- Σκηνοθέτης
- Γλύπτης
- Ζωγράφος
- Στιχουργός
- Ποιητής
- Σκιτσογράφος
- Σκηνογράφος
- Γραφίστας
- Διαφημιστής
- Καθ. Θεατρολογίας
- Κριτικός κινηματογράφου

12. ΑΠΛΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Στυλίστρια
- Μοντέλο
- Αργυροχρυσοχόος
- Αγγειοπλάστης- Κεραμίστας
- Διακοσμητής
- Φωτογράφος
- Τηλεπαρουσιάστρια
- Μακετίστας

- Τυπογράφος
- Λιθογράφος
- Χαράκτης (σφραγίδων, επιγραφών)

13. ΑΝΩΤΕΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Οικονομολόγος
- Λογιστής
- Εφοριακός
- Χρηματιστής
- Διαφημιστής
- Φοροτεχνικός
- Ερευνητής Μάρκετινγκ
- Διευθυντής Μάρκετινγκ
- Διευθυντής εταιρείας
- Δημόσιες σχέσεις / Διεθνείς σχέσεις
- Διοίκηση επιχειρήσεων
- Χρηματομεσίτης
- Κτηματομεσίτης
- Ελεγκτής επιχειρήσεων
- Επιχειρηματίας
- Ιδιοκτήτης εργοστασίου (ξύλειας, ελαιόλαδου, υαλικών, αλευριού κ.λπ.)

14. ΑΠΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Πωλητής (βενζινοπώλης, ανθοπώλης)
- Πωλητής ασφαλειών
- Έμπορος λιανικού εμπορίου
- Έμπορος χονδρικού εμπορίου
- Εισαγωγέας προϊόντων
- Αντιπρόσωπος εταιρείας
- Βιοτέχνης (ρούχων, επίπλων κ.λπ.)

15. ΑΝΩΤΕΡΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Ιδιοκτήτης ξενοδοχείου
- Διευθυντής ξενοδοχείου
- Υπάλληλος τμήματος υποδοχής ξενοδοχείου
- Ξεναγός
- Τουριστικός Πράκτορας

16. ΑΠΛΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Μάγειρας
- Σερβιτόρος

- Καμαριέρα
- Μπάρμαν
- Υπάλληλος ξενοδοχείου
- D.J.

17. ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Γιατρός
- Στρατιωτικός γιατρός
- Οδοντίατρος
- Κτηνίατρος
- Φαρμακοποιός
- Ιατροδικαστής
- Γενετιστής

18. ΠΑΡΑΪΑΤΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Διαιτολόγος
- Φυσιοθεραπευτής
- Νοσηλεύτης
- Μαία
- Νοσοκόμα
- Οπτικός και τεχνικός οπτικός
- Λογοθεραπευτής
- Οδοντοτεχνίτης
- Τεχνολόγος Ακτινολογίας-Ραδιολογίας
- Τεχνολόγος Ιατρικών Οργάνων
- Ιατρικός επισκέπτης
- Επισκευαστής ιατρικών μηχανημάτων
- Παρασκευάστρια μικροβιολογικού εργαστηρίου
- Αισθητικός / Μακιγιέρ

19. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Νηπιαγωγός
- Δάσκαλος
- Δάσκαλος ειδικής αγωγής
- Καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης
- Καθηγητής πληροφορικής
- Καθηγητής ξένων γλωσσών
- Καθηγητής μουσικής
- Καθηγητής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
- Μεταφραστής
- Διερμηνέας
- Συγγραφέας
- Ιστορικός
- Λαογράφος
- Κριτικός θεάτρου

- Αρχαιολόγος / Παλαιοντολόγος
- Γλωσσολόγος
- Σχολικός σύμβουλος

20. ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Συντηρητής εγγράφων
- Συντηρητής Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
- Βιβλιοθηκάριος / Βιβλιοθηκονόμος
- Βιβλιοπώλης
- Βιβλιοδέτης
- Εκπαιδευτής σκύλων / αλόγων / γατιών

21. ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Ψυχολόγος / Ψυχοθεραπευτής
- Οικογενειακός σύμβουλος
- Κοινωνιολόγος
- Ανθρωπολόγος
- Κοινωνική Λειτουργός
- Γραφολόγος
- Εργοθεραπευτής
- Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού
- Κοινωνικός φροντιστής

22. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Δικαστής
- Δικηγόρος
- Εισαγγελέας
- Συμβολαιογράφος
- Εγκληματολόγος
- Στρατοδίκης
- Δήμαρχος
- Πολιτευτής
- Διπλωμάτης / Πρέσβης
- Πολιτικός / Υπουργός / Βουλευτής

23. ΑΠΛΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Δικαστικός επιμελητής

24. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

- Δημοσιογράφος
- Φωτορεπόρτερ
- Αρθρογράφος
- Αθλητικογράφος
- Σύμβουλος δημόσιων σχέσεων

25. ΑΝΩΤΕΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ - ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Αξιωματικός Στρατού
- Αξιωματικός Πολεμικού Ναυτικού
- Αξιωματικός Πολεμικής Αεροπορίας
- Αξιωματικός στην Αστυνομία
- Αξιωματικός Πυροσβεστικής
- Αξιωματικός Λιμενικού
- Στρατηγός

26. ΑΠΛΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ - ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Αστυνομικός
- Στρατιωτικός
- Λιμενικός
- Πυροσβέστης
- Τροχονόμος
- Δασοφύλακας
- Αερολιμενικός
- Μέλος της Ε.Μ.Α.Κ
- Μηχανολόγος Σ.Μ.Α
- Ντετέκτιβ

27. ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

- Καπετάνιος / Πλοίαρχος
- Ανθυποπλοίαρχος
- Μηχανικός πλοίων / αεροπλάνων
- Πιλότος Πολιτικής Αεροπορίας
- Πιλότος Πολεμικής Αεροπορίας
- Χειριστής ελικοπτέρων Πολεμικού Ναυτικού
- Ασυρματιστής

28. ΑΠΛΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

- Αεροσυνοδός
- Ναυτικός
- Καμαρότος
- Ναύτης
- Ελεγκτής εναέριας κυκλοφορίας
- Συνοδός εδάφους
- Οδηγός ταξί
- Οδηγός λεωφορείου
- Οδηγός φορτηγού
- Οδηγός στα τρένα
- Εισπράκτορας
- Χειριστής χωματουργικών μηχανημάτων και παρόμοια
- Οδηγός αγωνιστικών αυτοκινήτων
- Οδηγός ράλι

29. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Υπάλληλος γραφείου
- Δακτυλογράφος
- Γραμματέας-Στενογράφος
- Ταμίας
- Τηλεφωνητής
- Ασφαλιστής
- Δημόσιος υπάλληλος (τραπεζιτικός, ταχυδρομικός, τελωνειακός, ΟΤΕ, ΟΣΕ κ.λπ.)

30. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ

- Αρτοποιός
- Ζαχαροπλάστης
- Κρεοπώλης
- Χειριστής μηχανών επεξεργασίας τροφίμων

31. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

- Επαγγελματίας ποδοσφαιριστής
- Επαγγελματίας προπονητής (ποδοσφαίρου, κολύμβησης, καλαθοσφαίρισης)
- Επαγγελματίας μπασκετμπολίστας
- Διαιτητής
- Τενίστρια
- Καθηγητής Πάλης (καράτε, ελληνορωμαϊκή, μποξ)
- Δύτης
- Ναυαγοσώστης
- Σωματοφύλακας
- Ακροβάτης

32. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

- Εφημέριος - Ιερέας
- Ψάλτης
- Νεωκόρος

33. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ

(Μεταλλικών κατασκευών, ξυλουργικά, επεξεργασίας γυαλιού, μαρμάρου, ενδυμάτων, κλωστοϋφαντουργίας, δερμάτινων ειδών)

- Ηλεκτροσυγκολλητής
- Ξυλουργός /Μαραγκός
- Επιπλοποιός
- Ξυλογλύπτης
- Χaráκτης
- Μαρμαροτεχνίτης
- Μηχανουργός
- Πυροτεχνουργός

- Σιδηροκατασκευαστής
- Υφαντουργός
- Σχεδιαστής μόδας
- Μοντελίστ
- Μοδίστρα
- Υποδηματοποιός

34. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΙΚΡΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

- Βρεφοκόμος
- Κομμώτρια
- Καθαρίστρια
- Γαζώτρια
- Οικιακή βοηθός
- Φύλαξη παιδιών
- Οδοκαθαριστής
- Μικροπωλητής
- Κηπουρός
- Πλασιέ
- Εργάτης σε εργοστάσιο
- Υπάλληλος σε σούπερ - μάρκετ
- Εργαζόμενος σε κυλικείο
- Ταπητοκαθαριστής
- Περιπτεράς
- Εποχιακός εργάτης αγροτικών εργασιών (καπνά, ελιές κ.λπ.)
- Καθαριστής ρούχων
- Εκκενώσεις βόθρων
- Τορναδόρος
- Διανομές κατ' οίκον

ΆΛΛΕΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ

35. Οικιακά (μόνο για γυναίκες)

36. Συνταξιούχοι εν γένει

37. Άνεργοι (πάνω από έτος)

38. Δε ζει

39. Επαγγέλματα εταιρισμού

40. Κάτι άλλο, τι; (να σημειωθεί)

- Αστρολόγος
- Παραψυχολόγος
- Θηριοδαμαστής
- Κασκαντέρ
- Κατασκευαστής όπλων

41. Επαγγέλματα - Ασχολίες όπως:

- Γραφείο κηδειών

42. Σχεδιαστής διαφόρων σύγχρονων τεχνολογιών

- Σχεδιαστής αυτοκινήτων
- Σχεδιαστής ηλεκτρονικών παιχνιδιών
- Σχεδιαστής κινούμενων σχεδίων
- Σχεδιαστής κόμικς
- Κατασκευαστής κινηματογραφικών τεκμηρίων (ντοκιμαντέρ)

43. Επαγγέλματα τεχνολογίας των Μ.Μ.Ε

- Κάμεραμαν
- Ηχολήπτης - Εικονολήπτης
- Παραγωγός ραδιοφώνου
- Ιδιοκτήτης ραδιοφωνικού σταθμού
- Εκδότης τύπου / εκδότης εφημερίδας

44. Χωρίς ακριβή επαγγελματική αναφορά

- Ανάπηρος
- Αρρωστος
- Εργάτης μετανάστης

**ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΑΙΣΤ / UST**

Πρακτική - Τεχνική Κατεύθυνση. Σε αυτήν την κατεύθυνση ανήκουν άτομα που θεωρούνται ρεαλιστικά και πρακτικά. Έχουν μεγάλη ικανότητα στον χειρισμό αντικειμένων, εργαλείων και μηχανών. Παρουσιάζουν ελλείψεις στον κοινωνικό τομέα. Ακολουθούν κυρίως θετικές, τεχνικές και μηχανικές επαγγελματικές κατευθύνσεις. Είναι τα επαγγέλματα που έχουν σχέση με τη φύση, τη γεωργία το στρατό και τις μηχανικές δραστηριότητες.

- 1α ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 1β. ΑΠΛΑ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 6α ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 6β. ΑΠΛΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 15α. ΑΝΩΤΕΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ-ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 15β. ΑΠΛΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 21. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ

Διανοητική - Ερευνητική Κατεύθυνση. Σε αυτήν την κατεύθυνση ανήκουν άτομα που χαρακτηρίζονται από μαθηματική σκέψη και έχουν μεγάλες ικανότητες στην έρευνα. Συνήθως τα άτομα που εντάσσονται σε αυτήν την κατεύθυνση είναι οργανωτικά, μεθοδικά, εφευρετικά και συγκροτημένα. Δεν έχουν ηγετικές ικανότητες και δεν θεωρούνται ιδιαίτερα κοινωνικά. Είναι επαγγέλματα «θετικών επιστημών» όπως μαθηματικός, φυσικός, χημικός, βιολόγος και επαγγέλματα που έχουν σχέση με την ιατρική

- 2. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΧΗΜΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
- 5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
- 10α. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 10β. ΠΑΡΑΪΑΤΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Καλλιτεχνική - Γλωσσική Κατεύθυνση. Σ' αυτήν την κατεύθυνση εντάσσονται όλα τα άτομα που ρέπουν προς την τέχνη και προτιμούν τις ελεύθερες, μη προγραμματισμένες δραστηριότητες. Είναι πολυτάλαντα, διαισθητικά, συναισθηματικά, ευσγκίνητα. Κινούνται βάσει μίας σταθερής ιδεολογίας και δεν θέλουν να θεωρούνται κομοφομιστές. Είναι τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τη μουσική, το θέατρο, την τέχνη και την συγγραφή.(Ηθοποιοί, Ζωγράφοι, Αρχιτέκτονες, Συγγραφείς).

- 7α ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 7β. ΑΠΛΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 14. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Κοινωνική Κατεύθυνση. Εδώ εντάσσονται τα άτομα που διακατέχονται από έντονα ανθρωπιστικά συναισθήματα και έχουν ανεπτυγμένες στο έπακρο τις κοινωνικές δεξιότητες. Αποφεύγουν τα διανοητικά προβλήματα και τις πρακτικές ενασχολήσεις. Λόγω της έμφυτης ικανότητας που έχουν για επικοινωνία και κατανόηση, ασχολούνται κυρίως με επαγγέλματα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών (Εκπαιδευτικοί, Ψυχολόγοι, Κοινωνικοί Λειτουργοί κ.λπ.). Επίσης επαγγέλματα που έχουν σχέση με τον Αθλητισμό, τη Θρησκεία και τα Οικιακά).

- 11α. ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 11β. ΑΠΛΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 12. ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 16α. ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- 16β. ΑΠΛΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- 19. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
- 20. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 23. ΟΙΚΙΑΚΑ

Επιχειρησιακή Κατεύθυνση. Εδώ συγκαταλέγονται άτομα που στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους και να αποκομίσουν προσωπικά οφέλη, εκμεταλλεύονται άλλα άτομα. Είναι ευέλικτα, ενεργητικά, επιδεικτικά, ενθουσιώδη, ριψοκίνδυνα και θεωρούν τους εαυτούς τους χαρισματικούς, κοινωνικούς και δημοφιλείς. Συνήθως καταπιάνονται με επαγγέλματα που θα τους εξασφαλίσουν αυξημένο γόητρο και κύρος όπως Πολιτικοί, Οικονομολόγοι, Δικηγόροι, Επιχειρηματίες.

- 8α. ΑΝΩΤΕΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 8β. ΑΠΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 9α. ΑΝΩΤΕΡΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 13α. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
- 13β. ΑΠΛΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Συμβατική Κατεύθυνση. Οι άνθρωποι που ανήκουν σε αυτόν τον τύπο λατρεύουν τις δραστηριότητες που απαιτούν υψηλή οργάνωση και συστηματοποίηση. Είναι προσεχτικοί, άκαμπτοι, υπάκουοι, επίμονοι, ακούραστοι και δεν ενοχλούνται από τη ρουτίνα. Συνήθως δεν είναι κοινωνικοί και ιδιαίτερα εκδηλωτικοί. Επιτυγχάνουν σε υπαλληλικά κυρίως επαγγέλματα όπως τραπεζίτης, Λογιστής, Γραμματέας κ.τ.λ.

- 17. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ

Συνολικά επιλέχτηκαν 60 Γυμνάσια και 60 Λύκεια κατά αναλογία με τον πληθυσμό κάθε διοικητικής περιφέρειας. Σύνολο: 2.100 μαθητές (1.260 μαθητές Λυκείου και 840 μαθητές Γυμνασίου).

Περιφέρεια Πρωτευούσης

Γυμνάσια

- 1^ο Γαλατσίου
- 60^ο Αθήνας
- 8^ο Νέας Σμύρνης
- 4^ο Γλυφάδας
- 1^ο Μελισσίων
- 1^ο Ταύρου
- 2^ο Γέρακα
- Αγίου Στεφάνου
- 4^ο Χαλανδρίου
- 2^ο Δάφνης
- 2^ο Αγίας Βαρβάρας
- 2^ο Αγίας Παρασκευής
- 3^ο Περιστερίου
- 1^ο Ηλιούπολης
- 1^ο Κορυδαλλού
- 36^ο Αθήνας
- 29^ο Αθήνας
- 4^ο Καλλιθέας

Λύκεια

- 2^ο Γαλατσίου
- 1^ο Αθήνας - Γενάδειο
- 8^ο Καλλιθέας, Σπετσών
- 6^ο Τ.Ε.Λ. Αθήνας
- 27^ο Αθήνας
- Αναβύσσου
- 3^ο Τ.Ε.Λ. Χαλανδρίου
- Βαρβάκειο
- 6^ο Αθήνας
- Τ.Ε.Λ. Αγ. Παρασκευής
- Λαυρίου
- Κλασικό Περιστερίου
- 1^ο Βύρωνα
- 1^ο Αγίας Βαρβάρας
- 3^ο Γαλατσίου
- 25^ο Αθήνας
- 2^ο Καλλιθέας

Τα Γυμνάσια και Λύκεια των αγροτικών περιοχών επιλέχθηκαν από την Ηπειρωτική αλλά και τη Νησιωτική Ελλάδα κατά τρόπο τυχαίο. Τα σχολεία κατά γεωγραφικές περιοχές ήταν τα εξής:

Λοιπή Στερεά Ελλάδα και Εύβοια

Γυμνάσια

- Αντίκυρας Βοιωτίας
- 6^ο Χαλκίδας
- Ροδίτσας Φθιώτιδας
- Αντιρρίου Αιτωλοακαρνανίας
- Ερέτριας Ευβοίας
- Ελάτειας, Φθιώτιδας
- 2^ο Ορχομενού Βοιωτίας

Λύκεια

- Τ.Ε.Λ. Λιβαδειάς
- 2^ο Τ.Ε.Λ. Χαλκίδας
- 1^ο Λαμίας
- 1^ο Μεσολογγίου
- Βασιλικού Ευβοίας
- Κάτω Τιθωρέας, Φθιώτιδας
- 1^ο Λιβαδειάς

Πελοπόννησος

Γυμνάσια

- 2^ο Αιγίου
- Αιγείρας, Αχαΐας
- 1^ο Αμαλιάδας Ηλείας
- Ανδραβίδας, Ηλείας
- Παραλίας Καλαμάτας, Μεσσηνίας
- Δημητσάνας Αρκαδίας

Λύκεια

- 1^ο Αιγίου
- Διακοπτού
- 2^ο Πάτρας
- Ανδραβίδας, Ηλείας
- 2^ο Τ.Ε.Λ. Καλαμάτας, Μεσσηνίας
- Πειραματικό Πάτρας

Ήπειρος

Γυμνάσια

- 1^ο Ιωαννίνων
- Ζίτσας Ιωαννίνων

Λύκεια

- Ανατολής Ιωαννίνων
- 1^ο Ιωαννίνων

Μακεδονία

Γυμνάσια

- Δημητρίτσιου, Σερρών
- Επανομής Θεσσαλονίκης
- Λιτοχώρου, Πιερίας
- 2^ο Βέροιας, Ημαθίας
- 2^ο Νάουσας, Ημαθίας
- 3^ο Έδεσσας, Πέλλας
- 5^ο Αμπελοκήπων, Θεσσαλονίκης
- 6^ο Καβάλας, Αγ. Παρασκευής
- 21^ο Θεσσαλονίκης
- 4^ο Νεάπολης Θεσσαλονίκης
- Νέας Ζίχνης, Σερρών
- 2^ο Κιλκίς, Κιλκίς
- 2^ο Άργους Ορεστικού, Καστοριάς

Λύκεια

- Δημητρίτσιου, Σερρών
- Αποδήμων Θεσσαλονίκης
- 3^ο Κατερίνης, Πιερίας
- 2^ο Άνω Τούμπας
- 3^ο Σερρών, Σερρών
- Ε.Π.Λ. Θεσσαλονίκης
- 2^ο Γιαννιτσών, Πέλλας
- ΤΕΣ Αμυνταίου
- ΤΕΣ Σιδηροκάστρου
- 11^ο Θεσσαλονίκης
- Τ.Ε.Λ. Γρεβενών
- 4^ο Καλαμαριάς, Θεσσαλονίκης
- 1^ο Καστοριάς

Ιόνιοι Νήσοι

Γυμνάσια

- Σάμης, Κεφαλληνίας

Λύκεια

- Ληξουρίου, Κεφαλληνίας

Νήσοι Αιγαίου

Γυμνάσια

- 2^ο Μυτιλήνης, Λέσβου
- Παμφίλων, Λέσβου
- Βροντάδων, Χίου

Λύκεια

- Πλωμαρίου, Λέσβου
- 3^ο Μυτιλήνης
- 2^ο Χίου

Θεσσαλία

Γυμνάσια

- Ζαπτείου Λάρισας
- 1^ο Καλαμάτας
- 3^ο Καρδίτσας
- 1^ο Παλαμά Καρδίτσας

Λύκεια

- 4^ο Λάρισας
- Φαρκαδόνας, Τρικάλων
- Ε.Π.Λ. Καρδίτσας
- Παλαμά Καρδίτσας

Θράκη

Γυμνάσια

- 3^ο Αλεξανδρούπολης
- Σαπών, Ροδόπης

Λύκεια

- 2^ο Κομοτηνής
- Ε.Π.Λ. Αλεξανδρούπολης

Κρήτη

Γυμνάσια

- Βάμου Χανίων
- 2^ο Αγ. Νικολάου, Λασιθίου
- 2^ο Ιεράπετρας, Λασιθίου
- 7^ο Χανίων

Λύκεια

- Κισάμου Χανίων
- 2^ο Ιεράπετρας, Λασιθίου
- 3^ο Ρεθύμνου
- 5^ο Χανίων

Πίνακας «Λοιπών επαγγελμάτων» σε σχέση με την παρακάτω ερώτηση (Ερώτ.5)

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Επιστημονικά Γεωτεχνικά	10	.5	.9
Απλά Γεωτεχνικά	3	.1	.3
Φυσικών Επιστημ. & Χημ. Βιομηχανίας	22	1.0	1.9
Απλά Δομικών Έργων	8	.4	.7
Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	4	.2	.3
Επιστημονικά Μηχανολογικά	17	.8	1.5
Απλά Καλλιτεχνικά	15	.7	1.3
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	15	.7	1.3
Ανώτερα Ξενοδοχειακά & Τουριστικά	7	.3	.6
Απλά Ξενοδοχειακά & Τουριστικά	8	.4	.7
Βοηθητικά Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3	.1	.3
Επιστημονικά Νομικά	21	1.0	1.8
Απλά Μεταφορών	8	.4	.7
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2	.1	.2
Βιομηχανίας Τροφίμων & Ποτών	2	.1	.2
Φυσικής Αγωγής	18	.9	1.5
Εκκλησιαστικά	1	.0	.1
Επεξεργ. Πρώτ. Υλών & Κατασκευών	9	.4	.8
Τεχνολογίας Μ.Μ.Ε.	2	.1	.2
Σύνολο	1169	55.3	100.0
Άτομα που δεν απάντησαν	945	44.7	
Σύνολο	2114	100.0	

Πίνακας «Λοιπών επαγγελμάτων» (σε σχέση με το επάγγελμα του πατέρα)

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5 χρ.)	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Επιστημονικά Γεωτεχνικά	13	.6	.6
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	7	.3	.3
Επιστημονικά Δομικών Έργων	35	1.7	1.7
Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	6	.3	.3
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	18	.9	.9
Επιστημονικά Μηχανολογικά	19	.9	.9
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	5	.2	.2
Απλά Καλλιτεχνικά	21	1.0	1.0
Ανώτερα Ξενοδοχειακά & Τουριστικά	17	.8	.8
Απλά Ξενοδοχειακά & Τουριστικά	20	.9	.9
Παραϊατρικά	11	.5	.5
Βοηθητικά Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3	.1	.1
Επιστημονικά Νομικά	19	.9	.9
Απλά Νομικά	2	.1	.1
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	1	.0	.0
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	22	1.0	1.0
Ανώτερα Μεταφορών	38	1.8	1.8
Βιομηχανίας Τροφίμων & Ποτών	28	1.3	1.3
Φυσικής Αγωγής	1	.0	.0
Εκκλησιαστικά	8	.4	.4
Συνταξιούχος	8	.4	.4
Άνεργος	7	.3	.3
Δε ζει	32	1.5	1.5
Επαγγέλματα - ασχολίες	3	.1	.1
Τεχνολογίας Μ.Μ.Ε.	2	.1	.1
Σύνολο	2108	99.7	100.0
Άτομα που δεν απάντησαν	6	.3	
Σύνολο	2114	100.0	

Επάγγελμα αρεσκείας και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

	Απλά Μηχανολογικά	Λοιπά επαγγέλματα	Παραϊατρικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	Φυσικής Αγωγής	Ανώτερα Μεταφορών	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ψυχοκοινωνικά	Επιστημονικά Μηχανολογικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ιατρικά	Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	Επιστημονικά Δομικών Έργων
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1ο; Διάμεσος															
Απλά Μηχανολογικά	13.59 *														
Λοιπά επαγγέλματα	14.4 *														
Παραϊατρικά	14.49														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	14.7 *														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	14.77 *														
Φυσικής Αγωγής	15.12 *														
Ανώτερα Μεταφορών	15.24 *														
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	15.36 *														
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	15.47 *														
Ψυχοκοινωνικά	15.53 *														
Επιστημονικά Μηχανολογικά	16.04 *														
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	16.07 *														
Ιατρικά	16.52 *														
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	16.85 *														
Επιστημονικά Δομικών Έργων	17 *														
Επιστημονικά Νομικά	17.3 *														

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα αρεσκείας και ηλικία μαθητών

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1ο;	Διάμεσος	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Φυσικής Αγωγής	Ιατρικά	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Απλά Μηχανολογικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Λοιπά επαγγέλματα	Επιστημονικά Νομικά	Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	Ανώτερα Μεταφορών	Παραϊατρικά	Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ψυχοκοινωνικά
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	15.11	*															
Επιστημονικά Δομικών Έργων	15.32		*														
Φυσικής Αγωγής	15.36			*													
Ιατρικά	15.45 *				*												
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	15.45					*											
Απλά Μηχανολογικά	15.47						*										
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.53 *							*									
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.65 *								*								
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	15.65 *									*							
Λοιπά επαγγέλματα	15.72 *										*						
Επιστημονικά Νομικά	15.75 *											*					
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	15.75 *												*				
Ανώτερα Μεταφορών	15.83 *		*	*	*									*			
Παραϊατρικά	15.94 *														*		
Επιστημονικά Μηχανολογικά	16.11 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	16.42 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα αρεσκείας και μόρφωση μητέρας

		Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παραϊατρικά	Λοιπά επαγγέλματα	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ψυχοκοινωνικά	Φυσικής Αγωγής	Ανώτερα Μεταφορών	Ιατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Μηχανολογικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Νομικά
Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1ο ;	Διάμεσος																
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.85					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	3.00						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.10						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Παραϊατρικά	3.19									*	*	*	*	*	*	*	*
Λοιπά επαγγέλματα	3.20	*					*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.50	*	*	*			*				*	*		*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.54	*	*	*												*	*
Φυσικής Αγωγής	3.56	*	*	*			*								*	*	*
Ανώτερα Μεταφορών	3.65	*	*	*	*	*											*
Ιατρικά	3.72	*	*	*	*	*	*										*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.78	*	*	*	*	*	*										*
Επιστημονικά Μηχανολογικά	3.78	*	*	*	*	*	*										*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.81	*	*	*	*	*	*										
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	4.04	*	*	*	*	*	*		*								
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.13	*	*	*	*	*	*	*	*								
Επιστημονικά Νομικά	4.23	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα αρεσκείας και μόρφωση πατέρα

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1ο ;	Διάμεσος	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μηχανολογικά	Λοιπά επαγγέλματα	Παραϊατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Φυσικής Αγωγής	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Επιστημονικά Μηχανολογικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχανίας	Επιστημονικά Νομικά
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.05						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.16						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	3.18						*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
Λοιπά επαγγέλματα	3.33						*			*	*	*	*	*	*	*	*
Παραϊατρικά	3.38											*		*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.59	*	*	*	*							*			*	*	*
Φυσικής Αγωγής	3.63	*	*													*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.68	*	*	*												*	*
Ανώτερα Μεταφορών	3.73	*	*	*	*											*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.83	*	*	*	*												
Ιατρικά	3.85	*	*	*	*	*	*									*	*
Επιστημονικά Μηχανολογικά	3.86	*	*	*	*												
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.94	*	*	*	*	*											
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.95	*	*	*	*	*	*										
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	4.29	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*					
Επιστημονικά Νομικά	4.34	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα αρεσκείας και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Ποιο επάγγελμα σκέφτηκες κατά καιρούς ή ήθελες 1ο ;	Διάμεσος	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ. Παράϊατρικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μηχανολογικά	Ψυχοκοινωνικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Λοιπά επαγγέλματα	Επιστημονικά Μηχανολογικά	Ιατρικά	Ανώτερα Μεταφορών	Φυσικής Αγωγής	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Επιστημονικά Νομικά	Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	331.82					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Παράϊατρικά	336.21					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	360.10					*			*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	370.00								*	*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	384.62									*	*	*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	389.46 *	*	*						*	*	*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	390.98 *	*										*	*	*	*	*
Λοιπά επαγγέλματα	392.86 *	*							*	*		*	*	*	*	*
Επιστημονικά Μηχανολογικά	406.52 *	*							*	*						*
Ιατρικά	420.80 *	*	*	*		*		*		*	*				*	*
Ανώτερα Μεταφορών	436.79 *	*	*	*	*	*		*			*					
Φυσικής Αγωγής	440.91 *	*	*	*		*						*				
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	450.00 *	*	*	*	*	*	*	*					*			
Επιστημονικά Δομικών Έργων	465.38 *	*	*	*	*	*	*	*						*		
Επιστημονικά Νομικά	479.17 *	*	*	*	*	*	*	*		*					*	
Φυσικών Επιστημών & Χημικής Βιομηχανίας	481.58 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*						*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και ηλικία μαθητών

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ιατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Απλά Μηχανολογικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Μηχανογράφης. & Πληροφόρησης	Παραϊατρικά	Ανώτερα Στρατ-Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά
Ιατρικά	15.31	■					*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	15.33		■													*	*
Απλά Μηχανολογικά	15.36			■					*	*	*	*				*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	15.45				■											*	*
Λοιπά	15.52					■										*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.70 *						■									*	*
Ανώτερα Μεταφορών	15.74							■									*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	15.77								■							*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.80 *			*						■						*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	15.82										■						*
Μηχανογράφης & Πληροφόρησης	15.88 *			*								■					*
Παραϊατρικά	15.90 *												■				*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.92 *													■			*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	16.24 *														■		*
Ψυχοκοινωνικά	16.34 *		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	■	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	16.67 *		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	■

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ψυχοκοινωνικά	Παραϊατρικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Λοιπά	Ανώτ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ανώτερα Μεταφορών	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ιατρικά
Απλά Μηχανολογικά	13.15					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	13.35						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	13.59						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	14.2						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Παραϊατρικά	14.38 *									*	*	*	*	*	*	*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	15.15 *	*	*	*	*	*								*	*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	15.23 *	*	*	*	*	*							*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	15.38 *	*	*	*	*	*										*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.42 *	*	*	*	*	*										*	*
Λοιπά	15.64 *	*	*	*	*	*											*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.77 *	*	*	*	*	*											*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.79 *	*	*	*	*	*		*									*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	15.91 *	*	*	*	*	*											*
Ανώτερα Μεταφορών	16.47 *	*	*	*	*	*	*	*									*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	16.53 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ιατρικά	17.71 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και μόρφωση μητέρας

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρ.	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παραϊατρικά	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Μεταφορών	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Λοιπά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Στρατιωτικά-Αστυνομικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ιατρικά
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.52				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.77					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	2.85						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.10 *								*	*	*	*	*	*	*	*	*
Παραϊατρικά	3.25 *	*											*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.41 *	*	*														*
Ανώτερα Μεταφορών	3.45 *	*	*														*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.45 *	*	*	*													*
Λοιπά	3.54 *	*	*	*													*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.61 *	*	*	*													*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.62 *	*	*	*													*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.68 *	*	*	*	*												*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.72 *	*	*	*													
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.74 *	*	*	*	*												
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.85 *	*	*	*	*												
Ιατρικά	4.08 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και μόρφωση πατέρα

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρ.	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Παράϊατρικά	Λοιπά	Ανώτερα Μεταφορών	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ιατρικά
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.70					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.79					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	3.11							*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.21									*		*	*	*		*	*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.44 *	*															*
Ψυχοκοινωνικά	3.51 *	*															*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.54 *	*	*														*
Παράϊατρικά	3.62 *	*	*														*
Λοιπά	3.70 *	*	*	*													*
Ανώτερα Μεταφορών	3.72 *	*	*														*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.74 *	*	*	*													*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.75 *	*	*	*													*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.78 *	*	*	*													*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.81 *	*	*														*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.88 *	*	*	*													*
Ιατρικά	4.28 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά	Μικρής Εξειδίκ. Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παράϊατρικά	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Ιατρικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Μεταφορών
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	323,68								*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	337,88								*	*	*	*	*	*	*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	339,47						*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	360,34								*	*	*		*	*	*	*	*
Παράϊατρικά	379,17												*	*			*
Ψυχοκοινωνικά	386,84																*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	400,00			*													
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	407,81 *	*	*	*													*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	415,38 *	*	*	*													
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	422,09 *	*	*	*													
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	422,22 *	*	*														
Επιστημονικά Δομικών Έργων	438,89 *	*	*	*													
Λοιπά	444,67 *	*	*	*	*												
Ιατρικά	450,00 *	*	*	*	*												
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	450,00 *	*	*	*	*												
Ανώτερα Μεταφορών	486,36 *	*	*	*	*	*		*									

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: «Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Λοιπά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Παραϊατρικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ιατρικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Μεταφορών
Απλά Μηχανολογικά	4,18									*	*		*	*	*	*	*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4,21									*	*		*	*	*	*	*
Λοιπά	4,42														*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4,43														*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4,45															*	
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	4,48															*	
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4,48														*	*	*
Παραϊατρικά	4,55															*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4,57 *		*													*	
Επιστημονικά Δομικών Έργων	4,60 *		*														
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4,61																
Ιατρικά	4,63 *		*														
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	4,65 *		*														
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4,66 *		*	*	*			*									
Ψυχοκοινωνικά	4,82 *		*	*	*	*	*	*	*	*							
Ανώτερα Μεταφορών	4,83 *		*	*	*			*	*								

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Οι ευκαιρίες προαγωγής

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ιατρικά	Ψυχοκοινωνικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Μικρής Εξειδίκευσης Παρ. Υπηρ.	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Παράϊατρικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτ. Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτ. Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Μεταφορών
Ιατρικά	3.20					*				*	*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.23									*				*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.33									*				*	*	*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.48															*	*
Λοιπά	3.50 *															*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.57															*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.58															*	*
Παράϊατρικά	3.60															*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.69 *	*	*													*	
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.69 *																
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.72 *																
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	3.78 *																
Απλά Μηχανολογικά	3.79 *	*	*														
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.84 *	*	*														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.06 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*							
Ανώτερα Μεταφορών	4.14 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Η σταθερότητα ασφάλεια

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Μεταφορών	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογ. & Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδίκ. Παροχής Υπηρ.	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Παραϊατρικά
Ψυχοκοινωνικά	3.85								*	*					*	*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.95									*		*	*			*	*
Λοιπά	3.96								*	*		*	*		*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.03																*
Ανώτερα Μεταφορών	4.17																*
Απλά Μηχανολογικά	4.19																*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.21																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.24 *			*													*
Ιατρικά	4.26 *		*	*													*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	4.27																*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.28 *		*	*													*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.28 *		*	*													*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	4.30																*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.37 *			*													*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.39 *		*	*													*
Παραϊατρικά	4.60 *		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Οι συνθήκες εργασίας

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Μεταφορών	Ιατρικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Μηχανολογικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Παραϊατρικά
Ψυχοκοινωνικά	4.03													*	*	*	*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.03														*	*	*
Ανώτερα Μεταφορών	4.07															*	*
Ιατρικά	4.22															*	*
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	4.26																
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	4.27																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.28															*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	4.29																*
Λοιπά	4.29																*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.33																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.34																*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.36																*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.40 *																*
Απλά Μηχανολογικά	4.41 *	*															
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	4.49 *	*	*	*				*									
Παραϊατρικά	4.65 *	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*			

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής των μαθητών και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: χρήματα

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Μεταφορών	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Παραϊατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά
Ψυχοκοινωνικά	3.32					*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.50										*		*	*	*	*	*
Ιατρικά	3.60													*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.60								*		*	*	*	*	*	*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.81 *															*	*
Ανώτερα Μεταφορών	3.83																*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.86 *																*
Λοιπά	3.86 *				*											*	*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.87 *																*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.94 *		*		*												*
Παραϊατρικά	3.95 *				*												
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.97 *		*		*												
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.98 *		*	*	*												
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.02 *		*	*	*												
Απλά Μηχανολογικά	4.17 *		*	*	*	*			*								
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	4.33 *		*	*	*	*	*	*	*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Ελεύθερος χρόνος

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ιατρικά	Παραϊατρικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Λοιπά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ανώτερα Μεταφορών	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	2.82									*	*		*	*	*	*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	2.92																*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.00																*
Ιατρικά	3.10																*
Παραϊατρικά	3.11																*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.11																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.19																*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.20																*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.23*																*
Λοιπά	3.26*																*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.27																*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσ.	3.32*																*
Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	3.32*																*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	3.44*																*
Ανώτερα Μεταφορών	3.50*																*
Απλά Μηχανολογικά	3.92*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Επιθυμία γονέων

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παράϊατρικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Λοιπά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	1.82								*	*		*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.98									*		*		*	*	*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	2.08																*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.18																*
Παράϊατρικά	2.20																*
Ανώτερα Μεταφορών	2.24																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	2.31														*		*
Ιατρικά	2.36 *																*
Λοιπά	2.37 *		*														*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.38																*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	2.39 *		*														*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	2.50 *																*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	2.57 *		*														*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.64 *		*					*									*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.67 *		*														*
Απλά Μηχανολογικά	3.03 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

**Επαγγέλματα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος:
Άμεση αποκατάσταση και ασφάλεια**

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Λοιπά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Ηλεκτρολ. & Ηλεκτρονικά	Ιατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Παραϊατρικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ανώτερα Στρατ.-Αστυνομικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μικρής Εξειδίκευσης Παρ. Υπηρ.	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά
Ψυχοκοινωνικά	1.23											*		*	*	*
Λοιπά	1.33											*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	1.42											*		*	*	*
Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	1.52															
Ιατρικά	1.53														*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	1.56															
Παραϊατρικά	1.62															
Επιστημονικά Δομικών Έργων	1.62															
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	1.64															
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	1.65															
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	1.78 *	*	*													
Απλά Μηχανολογικά	1.79	*														
Ανώτερα Μεταφορών	1.93 *	*	*													
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	1.98 *	*	*			*										
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	2.01 *	*	*			*										
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.12 *	*	*	*	*	*	*	*	*							

*Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Κοινωνικό γόητρο

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ιατρικά	Ανώτερα Μεταφορών	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Λοιπά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Παράϊατρικά
Ψυχοκοινωνικά	3.41												*	*	*	*	
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.51						*		*	*			*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.53						*		*	*			*	*	*	*	*
Ιατρικά	3.61												*				*
Ανώτερα Μεταφορών	3.69																*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.69																*
Λοιπά	3.80	*	*														*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.83																*
Απλά Μηχανολογικά	3.90	*	*														
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.92																
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.94	*	*														
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.95																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.97 *	*	*	*	*												
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	4.00 *	*	*	*	*												
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.00 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Παράϊατρικά	4.27 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Συνέχιση επαγγελματικής παράδοσης

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παράϊατρικά	Ιατρικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Μεταφορών	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	1.62							*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	1.65												*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	1.91												*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	1.97														*	*	*
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.03														*	*	*
Παράϊατρικά	2.06														*	*	*
Ιατρικά	2.09*														*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	2.15*															*	*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	2.19*																*
Ανώτερα Μεταφορών	2.21*																*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	2.29*																*
Λοιπά	2.31*		*	*													*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.45*		*	*													*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.53*		*	*	*	*	*	*									*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.81*		*	*	*	*	*	*	*								*
Απλά Μηχανολογικά	3.06*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική επιλογή: Επαγγελματική εξέλιξη

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Απλά Μηχανολογικά	Λοιπά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ψυχοκοινωνικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ιατρικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Παραϊατρικά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Ανώτερα Μεταφορών
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.93												*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	4.02												*	*	*	*	*
Λοιπά	4.03												*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.05												*				*
Ψυχοκοινωνικά	4.10																*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	4.11																*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.11																*
Ιατρικά	4.15																*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.23																
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.25																
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.31																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.34 *		*	*	*												
Παραϊατρικά	4.36 *		*	*													
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.38 *		*	*													
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	4.54 *		*	*													
Ανώτερα Μεταφορών	4.62 *		*	*	*	*		*	*								

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα τελικής επιλογής και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επαγγελματική επιλογή: Χρήματα

Ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσεις;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ιατρικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Μεταφορών	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Λοιπά	Παραϊατρικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	2.97				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ενημέρωσης & Πληροφόρησης	3.19						*	*		*	*	*	*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.34						*			*	*	*	*	*	*	*	*
Ιατρικά	3.39*										*		*	*	*		*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.62*																
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	3.64*	*		*													
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.64*	*															
Ανώτερα Μεταφορών	3.66*																
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.67*	*		*													
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.77*	*	*	*	*												
Ανώτερα Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.77*	*	*	*	*												
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.78*	*	*	*	*												
Λοιπά	3.78*	*	*	*	*												
Παραϊατρικά	3.82*	*	*	*	*												
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	3.85*	*	*	*	*												
Απλά Μηχανολογικά	3.87*	*	*	*	*												

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος:Κλίση

		Απλά Μηχανολογικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Φυσικής Αγωγής	Λοιπά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παρ. Υπηρ.	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ιατρικά	Επιστημονικά Νομικά	Ανώτερα Μεταφορών	Φυσικών Επιστ. & Χημ. Βιομηχαν.	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Παραϊατρικά	Ψυχοκοινωνικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου ; Διάμεσος																	
	Απλά Μηχανολογικά	4.06			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	Επιστημονικά Δομικών Έργων	4.29											*	*	*	*	
	Φυσικής Αγωγής	4.30											*	*	*	*	
	Λοιπά	4.34 *											*	*	*	*	
	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.36													*	*	
	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.37 *													*	*	
	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.39 *															
	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.43 *															
	Ιατρικά	4.44 *															
	Επιστημονικά Νομικά	4.45 *														*	
	Ανώτερα Μεταφορών	4.45 *															
	Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	4.48 *															
	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.49 *	*	*	*												
	Παραϊατρικά	4.58 *	*	*	*												
	Ψυχοκοινωνικά	4.64 *	*	*	*	*	*										
	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.67 *	*	*	*	*	*			*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος: Χρήματα

		Ψυχοκοινωνικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ιατρικά	Φυσικών Επ & Χημ. Βιομηχαν	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Μεταφορών	Επιστημονικά Νομικά	Μηχανογράφ & Πληροφόρησης	Φυσικής Αγωγής	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Λοιπά	Παραϊατρικά	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτ Οικονομικά & Εμπορικά
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος																
	Ψυχοκοινωνικά	3.35									*	*	*	*	*	*	*
	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.46										*	*	*	*	*	*
	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.49										*	*	*	*	*	*
	Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.50											*	*		*	*
	Ιατρικά	3.59											*				
	Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.61															
	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.64															
	Ανώτερα Μεταφορών	3.66															
	Επιστημονικά Νομικά	3.67															
	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.69 *															
	Φυσικής Αγωγής	3.77 *	*	*													
	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.78 *	*	*	*												
	Λοιπά	3.79 *	*	*	*	*											
	Παραϊατρικά	3.81 *	*	*													
	Απλά Μηχανολογικά	3.84 *	*	*	*												
	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.84 *	*	*	*												

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος: Κοινωνικό γόητρο

		Φυσικών Επ & Χημ. Βιομηχαν.	Ψυχοκοινωνικά	Φυσικής Αγωγής	Ανώτερα Μεταφορών	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Μηχανολογικά	Μηχανογράφ & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Λοιπά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Παραϊατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Νομικά	Μικρής Εξειδίκ. Παροχής Υπηρ.	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1^η επαγγ. προτίμησή σου; Διάμεσος																	
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.40					*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.59															*	*
Φυσικής Αγωγής	3.61													*	*	*	
Ανώτερα Μεταφορών	3.62															*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.67*													*	*	*	
Απλά Μηχανολογικά	3.67																
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.74*																
Ιατρικά	3.76*																
Λοιπά	3.77*																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.78*																
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.79*																
Παραϊατρικά	3.82*																
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.84*																
Επιστημονικά Νομικά	3.92*			*		*											
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.04*	*	*	*	*	*											
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.09*	*	*	*	*	*											

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

**Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος:
Επιθυμία γονέων**

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Φυσικών Επιστ & Χημ. Βιομηχαν	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Νομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Παραϊατρικά	Ανώτερα Μεταφορών	Λοιπά	Φυσικής Αγωγής	Ιατρικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	1.77				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.95							*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	1.97								*	*	*		*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	2.16*															*	*
Επιστημονικά Νομικά	2.18*																*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	2.29*														*		*
Παραϊατρικά	2.29*																
Ανώτερα Μεταφορών	2.38*		*														
Λοιπά	2.38*	*	*														*
Φυσικής Αγωγής	2.39*	*	*														
Ιατρικά	2.41*	*	*														
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	2.42*	*															
Επιστημονικά Δομικών Έργων	2.50*	*	*														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.53*	*	*														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.54*	*	*	*		*											
Απλά Μηχανολογικά	2.75*	*	*	*	*	*				*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

**Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος:
Ελεύθερος Χρόνος**

		Ψυχοκοινωνικά	Επιστημονικά Νομικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Παραϊατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Λοιπά	Φυσικών Επ. & Χημ. Βιομηχανίας	Ανώτερα Μεταφορών	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Φυσικής Αγωγής	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Μηχανολογικά
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος																
Ψυχοκοινωνικά	2.98						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Επιστημονικά Νομικά	3.00							*		*	*	*	*	*	*	*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.16																*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.26																*
Παραϊατρικά	3.27																*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.29 *																*
Λοιπά	3.30 *	*															*
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.30 *																*
Ανώτερα Μεταφορών	3.31 *																*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.31 *	*															*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.33 *	*															*
Ιατρικά	3.35 *	*															*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.39 *	*															*
Φυσικής Αγωγής	3.42 *	*															*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.47 *	*															*
Απλά Μηχανολογικά	3.80 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

**Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος:
Πιθανότητες επιτυχίας στη σχολή**

	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Μεταφορών	Φυσικής Αγωγής	Ψυχοκοινωνικά	Φυσικών Επ. & Χημ. Βιομηχανίας	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Λοιπά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημονικά Νομικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Παραϊατρικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Μικρής Εξειδικ. Παροχής Υπηρ.
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου; Διάμεσος																
Απλά Μηχανολογικά	3.71									*	*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Μεταφορών	3.76										*	*	*	*	*	*
Φυσικής Αγωγής	3.79									*	*	*	*	*	*	*
Ψυχοκοινωνικά	3.82													*	*	*
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.85													*	*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.89													*	*	*
Λοιπά	3.91													*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.92														*	*
Επιστημονικά Νομικά	3.97														*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.08 *		*													
Ιατρικά	4.10 *	*	*													
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.11 *	*	*													
Παραϊατρικά	4.14 *	*	*													
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.22 *	*	*	*	*	*	*									
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.26 *	*	*	*	*											
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.31 *	*	*	*	*	*	*	*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και εκτίμηση της σημαντικότητας παραγόντων: Χρήματα

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Φυσικών Επ. & Χημ. Βιομηχανίας	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Ιατρικά	Ανώτερα Μεταφορών	Φυσικής Αγωγής	Επιστημονικά Νομικά	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Λοιπά	Παραϊατρικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Μηχανολογικά
Ψυχοκοινωνικά	3.61												*	*	*	*	*
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.64												*	*	*	*	*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.70												*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.72												*	*	*	*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.83																*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.83																*
Ιατρικά	3.84																*
Ανώτερα Μεταφορών	3.86																*
Φυσικής Αγωγής	3.87																*
Επιστημονικά Νομικά	3.88																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.91																*
Λοιπά	3.92*	*	*	*													*
Παραϊατρικά	3.94*																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.99*	*	*	*													
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.05*	*	*	*													
Απλά Μηχανολογικά	4.21*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και εκτίμηση της σημαντικότητας παραγόντων: Καλές συνθήκες εργασίας

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος	Φυσικών Επ. & Χημ. Βιομηχανίας	Επιστημονικά Νομικά	Ψυχοκοινωνικά	Απλά Μηχανολογικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Ανώτερα Μεταφορών	Φυσικής Αγωγής	Μηχανογράφ. & Πληροφόρησης	Λοιπά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Παραϊατρικά
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.93		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Επιστημονικά Νομικά	4.07									*	*	*	*			*	*
Ψυχοκοινωνικά	4.18 *																*
Απλά Μηχανολογικά	4.19																*
Επιστημονικά Δομικών Έργων	4.22 *																*
Ανώτερα Μεταφορών	4.23 *																*
Φυσικής Αγωγής	4.25 *																*
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.27 *																*
Λοιπά	4.29 *		*														*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.32 *		*														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.33 *		*														
Ιατρικά	4.36 *		*														
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.38 *		*														
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.38 *																
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	4.40 *		*														
Παραϊατρικά	4.51 *		*	*	*	*	*	*	*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και εκτίμηση της σημαντικότητας παραγόντων: Οι ευκαιρίες προαγωγής

Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου;	Διάμεσος	Ψυχοκοινωνικά	Φυσικών Επ& Χημ. Βιομηχαν.	Μικρής Εξειδικ. Παροχ. Υπηρ.	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Μηχανολογικά	Ιατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Επιστημον. Δομικών Έργων	Ανώτερα Μεταφορών	Παραϊατρικά	Λοιπά	Ανώτ Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Στρατ - Αστυνομικά	Φυσικής Αγωγής	Μηχανογρ & Πληροφόρησης	Επιστημονικά Νομικά
Ψυχοκοινωνικά	3.32											*	*	*	*	*	
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	3.40															*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	3.47																
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	3.49											*	*	*	*	*	
Απλά Μηχανολογικά	3.51																
Ιατρικά	3.52															*	*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	3.52																
Επιστημονικά Δομικών Έργων	3.55																
Ανώτερα Μεταφορών	3.63																
Παραϊατρικά	3.64																
Λοιπά	3.71 *				*												
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	3.72																
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	3.75 *				*												
Φυσικής Αγωγής	3.78 *				*												
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	3.80 *	*		*		*											
Επιστημονικά Νομικά	3.83 *	*	*	*		*											

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

**Επαγγελματικές προτιμήσεις ανεξάρτητα από την απόφαση και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων:
«Το επάγγελμα να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου»**

	Απλά Μηχανολογικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	Φυσικής Αγωγής	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ανώτερα Μεταφορών	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Επιστημονικά Νομικά	Λοιπά	Ιατρικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Παράϊατρικά	Επιστημονικά Δομικών Έργων	Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	Ψυχοκοινωνικά
Ανεξάρτητα με την απόφασή σου ποια είναι η 1η επαγγ. προτίμησή σου; Διάμεσος																
Απλά Μηχανολογικά	3.93			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρεσιών	4.25									*	*	*	*	*	*	*
Φυσικής Αγωγής	4.30									*	*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	4.34											*				*
Ανώτερα Μεταφορών	4.39 *															
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	4.40 *											*				*
Επιστημονικά Νομικά	4.41 *															*
Λοιπά	4.44 *															*
Ιατρικά	4.46 *															*
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	4.53 *	*	*													
Φυσικών Επιστημών & Χημ. Βιομηχανίας	4.54 *	*	*													
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	4.55 *	*	*	*		*										
Παράϊατρικά	4.56 *	*	*													
Επιστημονικά Δομικών Έργων	4.57 *	*	*													
Μηχανογράφησης & Πληροφόρησης	4.57 *	*	*													
Ψυχοκοινωνικά	4.65 *	*	*	*		*	*	*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Χρήματα

	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Άμεση επαγ. αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Οικονομικές απολαβές	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο
Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο; Διάμεσος									
Ανταπόκριση στις δυσκολίες- απαιτήσεις του επαγγέλματος	3.66		*	*	*		*	*	*
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	3.72				*			*	*
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	3.81 *							*	
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	3.86 *							*	
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	3.96 *	*							
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	4.00								
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	4.05 *								
Οικονομικές απολαβές	4.06 *	*	*	*					
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	4.43 *	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Οι καλές συνθήκες εργασίας

		Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Οικονομικές απολαβές	Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο
Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο; Διάμεσος										
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	4.08			*			*	*	*	
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	4.17								*	
Ανταπόκριση στις δυσκολίες – απαιτήσεις του επαγγέλματος	4.24						*		*	
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	4.24 *								*	
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	4.32									
Οικονομικές απολαβές	4.34 *									
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	4.35 *			*						
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.43 *									
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	4.86 *	*	*	*						

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Η σταθερότητα - ασφάλεια στην εργασία

	Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Οικονομικές απολαβές	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο
Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο; Διάμεσος									
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	3.88								
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	4.11								
Οικονομικές απολαβές	4.13 *								
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.16 *								
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	4.17 *								
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	4.19 *								
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	4.20								
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	4.27 *								
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	4.57								

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Οι ευκαιρίες προαγωγής

	Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Οικονομικές απολαβές	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος
Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο; Διάμεσος									
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	3.43					*		*	*
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	3.52								*
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	3.53								
Οικονομικές απολαβές	3.59								*
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	3.60								
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	3.63 *								
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	3.71								
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	3.73 *								
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	4.00 *	*		*					

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο

Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο;	Διάμεσος	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Οικονομικές απολαβές	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	0.44							*		*
Οικονομικές απολαβές	0.47									*
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	0.47									
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	0.52									*
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	0.54									*
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	0.54									*
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	0.74 *									
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	0.86									
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	1.09 *	*			*	*	*			

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με το μελλοντικό επάγγελμα και εκτίμηση της σημαντικότητας των παραγόντων: Επαγγελματική ικανοποίηση

Τι σε απασχολεί σχετικά με το μελλοντικό σου επάγγελμα 1ο;	Διάμεσος	Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	Οικονομικές απολαβές	Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	Επισήμανση αρνητικών πτυχών	Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	Ευχαρίστηση από το επάγγελμα
Δηλώσεις έλλειψης προβληματισμού	0.89								*	*
Οικονομικές απολαβές	1.16					*	*		*	*
Δεν θα έχω ελεύθερο χρόνο	1.29									
Κοινωνική απήχηση επαγγέλματος	1.31									
Επισήμανση αρνητικών πτυχών	1.45		*							
Άμεση επαγγελματική αποκατάσταση/ συνθήκες εργασίας	1.46		*							
Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	1.46									
Ανταπόκριση στις δυσκολίες απαιτήσεις	1.63 *		*							
Ευχαρίστηση από το επάγγελμα	1.68 *		*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και βαθμολογία προηγούμενης τάξης

Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	Διάμεσος	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Εκκλησιαστικά	Επαγγέλματα εταιρισμού	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Γεωτεχνικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχή Υπηρ.	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Μεταφορών	Λοιπά	Ιατρικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Επιστημονικά Νομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Καλλιτεχνικά
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	14.7									*	*		*	*	*
Εκκλησιαστικά	14.75													*	*
Επαγγέλματα εταιρισμού	14.78													*	*
Απλά Δομικών Έργων	15														*
Απλά Γεωτεχνικά	15.11														*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	15.43													*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	15.57														
Απλά Μεταφορών	15.58														
Λοιπά	15.58*														
Ιατρικά	15.69*														
Γραφείου & Ασφαλιστικά	15.73														
Επιστημονικά Νομικά	15.93*														
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.99*		*	*			*								
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	16.45*	*	*	*	*	*	*								

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και ηλικία μαθητών

		Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Νομικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Εκκλησιαστικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Επαγγέλματα εταιρισμού	Λοιπά
Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	Διάμεσος														
Απλά Γεωτεχνικά	13.15				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Δομικών Έργων	13.35					*	*								
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	13.59					*	*					*			
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	14.2*														
Ιατρικά	14.38*	*	*						*				*		*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.15*														*
Επιστημονικά Νομικά	15.23*	*	*							*			*		*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.38*														
Απλά Μεταφορών	15.42					*	*								
Γραφείου & Ασφαλιστικά	15.64*														
Εκκλησιαστικά	15.77*			*											*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	15.79*					*	*								
Επαγγέλματα εταιρισμού	15.91*														
Λοιπά	16.47					*	*	*			*				

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και μόρφωση μητέρας

		Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Νομικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Εκκλησιαστικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Επαγγέλματα εταιρισμού	Λοιπά
Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	Διάμεσος														
Απλά Γεωτεχνικά	13.15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Απλά Δομικών Έργων	13.35	*	*												
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	13.59	*	*	*									*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	14.2	*	*	*	*										
Ιατρικά	14.38	*	*	*	*	*				*					
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.15	*	*	*	*	*	*								
Επιστημονικά Νομικά	15.23	*	*	*	*	*	*	*					*	*	*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.38	*	*	*	*	*	*	*	*						
Απλά Μεταφορών	15.42	*	*	*	*	*	*	*	*	*					
Γραφείου & Ασφαλιστικά	15.64	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				
Εκκλησιαστικά	15.77	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	15.79	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		
Επαγγέλματα εταιρισμού	15.91	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
Λοιπά	16.47	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και μόρφωση πατέρα

Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	Διάμεσος	Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επιστημονικά Νομικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Εκκλησιαστικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Επαγγέλματα εταιρισμού	Λοιπά
Απλά Γεωτεχνικά	13.15			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
Απλά Δομικών Έργων	13.35						*								
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	13.59*														
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	14.2*														
Ιατρικά	14.38*														
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	15.15*		*												
Επιστημονικά Νομικά	15.23*														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	15.38*														
Απλά Μεταφορών	15.42*														
Γραφείου & Ασφαλιστικά	15.64*														
Εκκλησιαστικά	15.77*														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	15.79*														
Επαγγέλματα εταιρισμού	15.91														
Λοιπά	16.47*														

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Ανεπιθύμητα επαγγέλματα και οικονομική κατάσταση της οικογένειας

		Απλά Γεωτεχνικά	Επαγγέλματα εταιρισμού	Ανώτερα Καλλιτεχνικά	Ιατρικά	Απλά Δομικών Έργων	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Λοιπά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Εκκλησιαστικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Επιστημονικά Νομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά
Επάγγελμα που δε θέλεις ποτέ; ποιο;	Διάμεσος														
Απλά Γεωτεχνικά	321.43	*													
Επαγγέλματα εταιρισμού	381.25		*												
Ανώτερα Καλλιτεχνικά	383.33 *			*											
Ιατρικά	387.87 *				*										
Απλά Δομικών Έργων	392.86 *					*									
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	394.91 *						*								*
Λοιπά	395.33 *							*							*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	402.24 *								*						
Απλά Μεταφορών	407.58 *									*					
Εκκλησιαστικά	408.33 *										*				
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	411.54 *											*			
Επιστημονικά Νομικά	418.92 *												*		
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	419.23 *				*									*	
Γραφείου & Ασφαλιστικά	454.76 *				*	*	*	*							*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα κα ηλικία πρώτης σκέψης για κάποιο επιθυμητό επάγγελμα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5chr.)	Διάμεσος	Απλά Γεωτεχνικά	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Μηχανολογικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Λοιπά
Ιατρικά	2.48									*	*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά -Αστυνομικά	2.54								*	*	*	*	*	*	*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.69														*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	2.73														
Λοιπά	2.77													*	*
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	2.77													*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	2.79														*
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2.84		*												*
Επεξεργασίας Πρώτ. Υλών & Κατασκευών	2.84														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.92	*	*												
Απλά Μηχανολογικά	2.93	*	*												
Απλά Μεταφορών	2.95	*	*												
Απλά Γεωτεχνικά	3.01	*	*			*	*								
Απλά Δομικών Έργων	3.05	*	*	*		*	*	*	*						

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και επαγγελματικά επιτυχημένοι είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5chr.)	Διάμεσος	Ιατρικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Λοιπά	Απλά Μηχανολογικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Δομικών Έργων	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Μεταφορών	Απλά Γεωτεχνικά
Ιατρικά	-0.68					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	-0.24						*	*	*	*	*	*	*	*	*
Λοιπά	0.01													*	*
Απλά Μηχανολογικά	0.03														
Γραφείου & Ασφαλιστικά	0.14 *														*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	0.17														
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	0.24 *	*													
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	0.25 *														
Απλά Δομικών Έργων	0.28 *	*													
Επεξεργασίας Πρώτων Υλών & Κατασκευών	0.29														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	0.40 *	*													
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	0.51 *	*													
Απλά Μεταφορών	0.54 *	*	*												
Απλά Γεωτεχνικά	0.63 *	*	*		*										

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και δημόσιος – ιδιωτικός τομέας εργασίας

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5chr.)	Διάμεσος	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Ιατρικά	Λοιπά	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Απλά Γεωτεχνικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Απλά Μεταφορών	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	-0.88						*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ιατρικά	-0.61													*	*
Λοιπά	-0.24											*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	-0.13													*	*
Απλά Δομικών Έργων	-0.12 *											*		*	*
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	-0.04 *													*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	0.00 *													*	*
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	0.00														
Απλά Γεωτεχνικά	0.13 *														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	0.15 *														
Γραφείου & Ασφαλιστικά	0.23 *			*		*									
Απλά Μεταφορών	0.30 *			*											
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	0.67 *		*	*	*	*	*								
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	0.73 *		*	*	*	*									

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και προτίμηση εργασίας με πολλές ή λίγες ευθύνες

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ.)	Διάμεσος	Απλά Μεταφορών	Απλά Ηλεκτρολογικά και Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Δομικών Έργων	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Γεωτεχνικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Λοιπά	. Ιατρικά	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά
Απλά Μεταφορών	-0.50								*	*	*	*	*	*	*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	-0.39													*	*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	-0.30								*				*	*	*
Απλά Δομικών Έργων	-0.19										*			*	*
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	-0.11														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	-0.09														*
Απλά Γεωτεχνικά	-0.05														*
Γραφείου & Ασφαλιστικά	0.13 *			*											
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	0.13 *														
Λοιπά	0.18 *			*	*										
Ιατρικά	0.26														
Απλά Μηχανολογικά	0.34 *			*											
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	0.35 *		*	*	*										
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	0.67 *		*	*	*		*	*							

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος: Συνέχιση της οικογενειακής επαγγελματικής παράδοσης

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5chr.)	Διάμεσος	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Απλά Μεταφορών	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Ιατρικά	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Δομικών Έργων	Λοιπά	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Γεωτεχνικά
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.75										*			*	*
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	1.98										*	*		*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	1.99										*			*	*
Απλά Μεταφορών	2.01													*	*
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2.05										*	*		*	*
Ιατρικά	2.06														
Απλά Μηχανολογικά	2.09														
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.20														
Απλά Δομικών Έργων	2.21														
Λοιπά	2.26 *		*	*		*									
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.28		*			*									
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	2.31														
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.43 *		*	*	*	*									
Απλά Γεωτεχνικά	2.47 *		*	*	*	*									

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και παράγοντες επηρεασμού στην επιλογή επαγγέλματος: Επιθυμία των γονέων	
Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5chr.)	Διάμεσος
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	1.85
Ιατρικά	2.16
Λοιπά	2.19
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	2.24 *
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	2.27 *
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	2.29
Γραφείου & Ασφαλιστικά	2.30 *
Απλά Μεταφορών	2.30 *
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	2.38 *
Απλά Δομικών Έργων	2.40 *
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	2.42 *
Απλά Μηχανολογικά	2.48 *
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	2.52 *
Απλά Γεωτεχνικά	2.71 *

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος: Αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για σπουδές

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ.)	Διάμεσος	Ιατρικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	Επεξεργ. Πρ. Υλών & Κατασκευών	Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Λοιπά	Απλά Μηχανολογικά	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Απλ. Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Μικρής Εξειδίκ. Παροχής Υπηρ.	Απλά Μεταφορών	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Γεωτεχνικά
Ιατρικά	0.00									*	*	*	*	*	*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	0.02								*		*	*	*	*	*
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	0.09										*	*	*	*	*
Απλά Στρατιωτικά-Αστυνομικά	0.15											*	*	*	*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	0.23												*	*	*
Λοιπά	0.24										*	*	*	*	*
Απλά Μηχανολογικά	0.25												*	*	*
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	0.26												*	*	*
Γραφείου & Ασφαλιστικά	0.31 *	*													*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	0.33														
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	0.34 *	*	*				*								
Απλά Μεταφορών	0.36 *	*	*	*			*		*						
Απλά Δομικών Έργων	0.39 *	*	*	*	*		*		*						
Απλά Γεωτεχνικά	0.43 *	*	*	*	*	*	*	*	*	*					

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Επάγγελμα πατέρα και λόγοι που παίζουν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος: Καταξίωση στον κοινωνικό περίγυρο

Επάγγελμα πατέρα (τελευταία 5χρ.)	Διάμεσος	Ιατρικά	Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	Απλά Γεωτεχνικά	Επεξεργ. Πρώτ. Υλών & Κατασκευών	Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	Απλά Μηχανολογικά	Λοιπά	Απλά Μεταφορών	Απλά Δομικών Έργων	Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	Γραφείου & Ασφαλιστικά	Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	
Ιατρικά	1.13															*
Απλά Ηλεκτρολογικά & Ηλεκτρονικά	1.16															*
Απλά Γεωτεχνικά	1.22											*	*			*
Επεξεργ. Πρώτων Υλών & Κατασκευών	1.24															*
Μικρής Εξειδίκευσης Παροχής Υπηρ.	1.29												*			*
Απλά Στρατιωτικά - Αστυνομικά	1.30															*
Απλά Μηχανολογικά	1.39															*
Λοιπά	1.46															*
Απλά Μεταφορών	1.46															*
Απλά Δομικών Έργων	1.48															*
Απλά Οικονομικά & Εμπορικά	1.54			*												*
Γραφείου & Ασφαλιστικά	1.55			*	*											*
Εκπαιδευτικά & Πολιτιστικά	1.57															*
Ανώτερα Οικονομικά & Εμπορικά	2.02*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* Σημαντική διαφορά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Κριτήρια προτιμήσεων στην επιλογή επαγγέλματος και διάφορες μεταβλητές

	Στο επάγγελμα που θα ακολουθήσεις τι προτιμάς;		
	Εργασία με σταθερό εισόδημα	Δυνατότητα κερδών όχι εξασφάλιση εισοδήματος	Κάτι άλλο
Μόρφωση πατέρα	3.56 ^α	3.75 ^α	4.22 ^β
Μόρφωση μητέρας	3.46 ^α	3.65 ^β	3.98 ^β
Οικονομική κατάσταση της οικογένειας	395.64 ^α	453.92 ^β	466.92 ^β
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Τα χρήματα	3.80 ^α	4.12 ^β	3.52 ^α
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα-ασφάλεια	4.26 ^α	3.88 ^β	3.83 ^β
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	3.56 ^α	3.74 ^β	3.65 ^{αβ}

* Διάμεσοι με διαφορετικά σύμβολα στον εκθέτη τους, διαφέρουν σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Τόπος διαμονής και δηλώσεις των μαθητών σε διάφορες μεταβλητές

	έως 2.000 κατοίκους	2.001 - 20.000 κατοίκους	πάνω από 20.00 κατοίκους	Αθήνα - Πειραιά - Θεσ/νίκη
Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	-.27 ^α	-.17 ^α	.02 ^{αβ}	.31 ^β
Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	3.81 ^α	3.72 ^{αβ}	3.83 ^α	3.64 ^β
Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση επαγγελματικής παράδοσης	2.32 ^α	2.27 ^{αβ}	2.05 ^β	2.11 ^{αβ}
Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία γονέων	2.57 ^α	2.44 ^α	2.22 ^β	2.22 ^β
Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	4.09 ^α	4.01 ^{αβ}	4.03 ^{αβ}	3.93 ^β
Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.03 ^α	4.18 ^β	4.21 ^β	4.17 ^β
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Η παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές	.70 ^α	.50 ^{αβ}	.44 ^β	.60 ^α
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για σπουδές	.42 ^α	.27 ^{αβ}	.26 ^β	.25 ^β
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Επαγγελματική ικανοποίηση	1.28 ^α	1.35 ^α	1.43 ^{αβ}	1.59 ^β

* Διάμεσοι με διαφορετικά σύμβολα στον εκθέτη τους, διαφέρουν σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0.05$

Πολλαπλές συγκρίσεις μεταξύ των τριών τύπων σχολείου για διάφορα κριτήρια

	Γυμνάσιο	Λύκειο	ΤΕΕ
	Διάμεσος		
Πότε σκέφτηκες πρώτη φορά το επάγγελμα που θέλεις;	2.68 ^a	2.89 ^b	3.37 ^γ
Η εκλογή επαγγέλματος ... επηρεάζονται από τις πιθανότητες επιτυχίας	4.48 ^a	4.50 ^a	4.18 ^b
Επαγγελματικά επιτυχημένος είναι όποιος βγάζει πολλά χρήματα	.22 ^a	.07 ^a	.89 ^b
Η χειρωνακτική εργασία είναι κατώτερη από την πνευματική	-.57 ^a	-1.22 ^b	-.90 ^{ab}
Προτίμηση εργασίας με ανθρώπους παρά με μηχανές	1.99 ^a	2.14 ^a	1.46 ^b
Προτίμηση εργασίας μόνος ή με ομάδα	-1.68 ^a	-1.61 ^a	-1.16 ^b
Προτίμηση εργασίας σε εσωτερικό χώρο παρά σε ύπαιθρο	.42 ^a	.56 ^{ab}	.88 ^b
Προτίμηση εργασίας ριψοκίνδυνης αλλά επικερδής ή ακίνδυνης...	.06 ^a	-.26 ^b	.03 ^{ab}
Προτίμηση εργασίας με ποικιλία παρά επαναλαμβανόμενη	1.28 ^a	1.79 ^b	1.38 ^a
Προτίμηση σε ευχάριστο περιβάλλον έστω και αν δεν αρέσει παρά...	-.64 ^a	-1.12 ^b	-.47 ^a
Προτίμηση εργασίας με πολλές ευθύνες παρά με λίγες	-.28 ^a	.36 ^b	-.45 ^a
Σημασία σε εκλογή: Κλίση	4.34 ^a	4.51 ^b	4.32 ^a
Σημασία σε εκλογή: Χρήματα	3.60 ^a	3.62 ^a	3.92 ^b
Σημασία σε εκλογή: Κοινωνικό γόητρο	3.76 ^{ab}	3.68 ^a	3.95 ^b
Σημασία σε εκλογή: Συνέχιση επαγγελματικής παράδοσης	2.54 ^a	1.84 ^b	2.31 ^a
Σημασία σε εκλογή: Επιθυμία γονέων	2.69 ^a	2.04 ^b	2.29 ^γ
Σημασία σε εκλογή: Ελεύθερος χρόνος	3.41 ^a	3.22 ^b	3.38 ^{ab}
Σημασία σε εκλογή: Πιθανότητες επιτυχίας σε σχολή	4.02 ^a	4.04 ^a	3.76 ^b
Σημασία σε εκλογή: Σταθερή επαγγελματική εξέλιξη	4.07 ^a	4.20 ^b	4.29 ^b
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Τα χρήματα	3.80 ^a	3.82 ^a	4.18 ^b
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι καλές συνθήκες εργασίας	4.36 ^a	4.21 ^b	4.46 ^a
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Η σταθερότητα - ασφάλεια	4.21 ^{ab}	4.13 ^a	4.30 ^b
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Οι ευκαιρίες προαγωγής	3.50 ^a	3.63 ^b	3.80 ^b
Τι είναι σημαντικό ανεξάρτητα...: Να ταιριάζει στα ενδιαφέροντά μου	4.37 ^a	4.54 ^b	4.35 ^a
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Η παραμονή κοντά στην οικογένεια για σπουδές	.78 ^a	.38 ^b	.49 ^b
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Αδυναμία βοήθειας της οικογένειας για σπουδές	.36 ^a	.24 ^b	.25 ^{ab}
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Καταξίωση στον οικογενειακό περίγυρο	.51 ^{ab}	.58 ^a	.35 ^b
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Απόκτηση οικονομικής αυτόρκειας	1.39 ^a	1.60 ^b	1.52 ^{ab}
Ποιος λόγος παίζει ρόλο στην επαγγελματική σου επιλογή: Επαγγελματική ικανοποίηση	1.37 ^{ab}	1.52 ^a	1.27 ^b

* Διάμεσοι με διαφορετικά σύμβολα στον εκθέτη τους, διαφέρουν σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0.05$